

Polacy i Litwini,
oficerowie Armii Czerwonej
w latach 1922–1941

Słownik biograficzny

Jakub Wojtkowiak

Centrum Polsko-Rosyjskiego Dialogu i Porozumienia

Polacy i Litwini,
oficerowie Armii Czerwonej
w latach 1922–1941

Słownik biograficzny

Jakub Wojtkowiak

Warszawa 2015

© Copyright by Jakub Wojtkowiak 2015

Recenzenci:
prof. dr hab. Jerzy Borejsza
prof. dr hab. Wojciech Materski

Redakcja tekstu i korekta:
Grażyna Nowocień-Mach

Projekt okładki:
Piotr Perzyna, ALC Marketing

Badania autora w latach 2010–2013 były finansowane
ze środków budżetowych na naukę
w ramach projektu badawczego nr NN108051539

ISBN: 978-83-64486-30-2

Wydawca

Centrum Polsko-Rosyjskiego Dialogu i Porozumienia
ul. Jasna 14/16a, 00-041 Warszawa
tel. + 48 22 295 00 30, fax + 48 22 295 00 31
e-mail: cprdip@cprdip.pl, www.cprdip.pl

Druk i oprawa:
Centrum Poligrafii sp. z o.o.
ul. Łopuszańska 53, 02-232 Warszawa
mm@jakubiccy.com.pl

Spis treści

Wstęp	19
Polacy i Litwini w Armii Czerwonej między wojną domową a Ojczyźnianą	35
Biogramy	83
Abramowicz Kuźma (Kazimierz)	85
Andruszys Piotr	87
Anichimowski Zygmunt	88
Babanowski Anatol	89
Babian Kazimierz	91
Babicz Józef	92
Backalewicz Aleksander	93
Bajerski Włodzimierz	95
Bałtuszys-Zemajtis Feliks	97
Bambulewicz Antoni	100
Bańkowski Eugeniusz	102
Baranowski Stanisław	103
Barzdanis Wincenty	104
Bazariewski Aleksander	105
Bejnarowicz Bolesław	107
Bielecki Edmund	108
Bielski (Horwitz) Stanisław	109
Błażewicz Józef	110
Bogdanowicz Aleksander	112
Bogucki Waław	113
Bohatyrewicz Henryk	114

Bołtruszko Paweł	115
Bordziłowski Jerzy	116
Bortnowski (Bronkowski) Bronisław	119
Botner Stefan	120
Bronkowski Bronisław	121
Brzeziński Walerian	122
Buchholz Edward	124
Bucko Marek	126
Budkiewicz Stanisław	127
Butler Bronisław	129
Bykowski Anatol	130
Chmielewski Czesław	132
Chodorowski Jan	132
Chołodecki Roman	134
Chyliński Aleksandr	136
Ciecieniewski Piotr	139
Cieślak Stanisław	140
Ciukszo Józef	142
Cupak Stanisław	142
Cyffer (Cyfer) Ryszard	143
Cykoto Wiktor	145
Cymmerman (Zimmerman) Ludwik	146
Cynkutis Stanisław	147
Czarnecki (Czerniecki) Stanisław	148
Czarniawski Bolesław	149
Czarnomski Stanisław	149
Czemis Władysław (Włodzimierz)	150
Czerenowicz Stanisław	151
Czerniawski (Czarniawski) Bolesław	152
Czerniecki Stanisław	155
Czerniłowski-Sokół Władysław	155
Czyżewski Jan	156
Daszkiewicz Adam	158

Daszkiewicz Wacław	160
Daszkiewicz Włodzimierz	163
Dawidajtis Juliusz	164
Dmochowski Mikołaj	165
Dmochowski Władysław	165
Dobkiewicz Franciszek	166
Dobrzański Mieczysław	167
Dominiewski Adam	168
Dominikowski Michał	170
Domiński Bolesław	171
Dubiński Adam	172
Dubkiewicz Paweł	173
Dubowik Józef	174
Duliniec Jan	175
Eberhard Stanisław	176
Ejsmond (Ejsymont) Władysław	178
Estreicher-Jegorow Rudolf	178
Filippowicz Bolesław	180
Flisowski Stanisław	180
Frielich Juliusz	182
Galecki vel Gałeczki Tadeusz	183
Gałwiało Michał	183
Gatowski Adolf	184
Gecen Bolesław	184
Gerdowski (Gierdowski) Zenon	184
Gibaszek Wawrzyniec	186
Gierdowski Zenon	187
Gniazdowski Romuald	187
Godlewski Fiodor	188
Godlewski Wiktor	189
Godun Konstanty	190
Golemba Aleksander	192
Gotowski (Gatowski) Adolf	194

Górski Albin.	195
Górski Wiktor	197
Górski Władysław	199
Grandkowski Kazimierz.	200
Griszkialis Wiktor	200
Grochoczyński Stanisław.	202
Grocholski Stanisław	204
Gross Edward.	206
Gruszecki Władysław.	207
Gudowicz Kazimierz	209
Hajduk Antoni (Anatol).	210
Halecki (Galecki vel Gałęcki) Tadeusz	211
Hetzen (Gecen) Bolesław	212
Horwitz Stanisław	213
Ibiański Mikołaj	214
Iliaszewicz (Iljaszewicz) Mikołaj	216
Iskrzycki Stanisław.	216
Jacuzziński Bolesław	217
Jaguszewski Włodzimierz	219
Jankiłowicz Marek	221
Jankowski Konstanty	222
Jannau Rafał	223
Janowski Leonard.	224
Januskiewicz Paweł.	225
Jaroszewicz Józef	227
Jasinkiewicz Jerzy.	228
Jasiński Bronisław.	229
Jastrożemski Aleksander	230
Jastrzębski Andrzej	230
Jastrzębski Józef.	231
Jastrzębski Witold	232
Jaworski Jan	233
Jeremicz Stefan	234

Jewdokimow Józef	235
Jodłowski Aleksander	236
Josilewicz Dymitr	238
Jurewicz Leonard	239
Kalinowski Konstanty	241
Kalisz Jan	242
Kamiński Adam	243
Kamiński Edward	243
Kamiński Józef	244
Kantorowicz (Kontorowicz) Albert	246
Kapcewicz Grzegorz	248
Karwowski Stanisław	249
Kazakiewicz Wiktor	251
Kiejris Romuald	251
Kiłaczycki Jerzy	252
Kimundris Aleksander	253
Klimecki Jerzy	255
Klimowicz Antoni s. Józefa	256
Klimowicz Antoni s. Karola	257
Klipppo Andrzej	259
Klusek (Klussek) Stanisław	260
Kłyszejko Franciszek	261
Kochański Władysław	263
Kolankowski Władysław (Włodzimierz)	265
Kolesiński Wacław	266
Kolnicki Alfons	267
Kołosowski Kazimierz	269
Kołosowski (Kołosowski) Napoleon	270
Kondracki Franciszek	271
Kondratowicz Witalis	272
Kontorowicz Albert	274
Kontrym Konstanty	274
Korczyk Władysław	276

Kordialik Władysław	280
Kosior Stanisław	280
Kossow Władysław	281
Kostecki Józef	283
Kowalewski Kajetan (Konstanty)	284
Kowiński Konstanty	286
Kozakiewicz (Kazakiewicz) Wiktor	287
Kozierowski Antoni	288
Kozłowski Antoni	289
Kozłowski Józef	291
Krajewski Bronisław	292
Krasnodębski Eugeniusz	293
Król Aleksander	294
Król Stanisław	295
Kruk Józef	296
Kuczyk Jan	297
Kuleszo (Kulesza) Henryk	298
Kunachowicz Aleksander	299
Kuncewicz Bazyli (Walenty)	300
Kwiątek Kazimierz (Witkowski Jan)	302
Laudis Kazimierz	304
Leonowicz Stanisław	306
Leonowicz Włodzimierz	307
Lewandowski Michał	309
Lewgowd Roman	311
Lewicki Rafał	313
Lewiecki Juliusz	313
Linkus Władysław	314
Lisowski Stanisław	315
Lodziato Edward	317
Lubicz Paweł	318
Lubowicz Jan	319
Łagunowicz (Łogunowicz) Wincenty	320

Łaski (Łasski) Aleksander	321
Ławrynowicz Wacław	323
Łągwa Roman	325
Łogunowicz Wincenty	327
Mackiewicz Włodzimierz	327
Mackunas Władysław	328
Majer Jan	330
Malewicz Stanisław	331
Malinowski Adolf	332
Malinowski Stanisław	333
Marczuk Juliusz	334
Markowski Jan	335
Martanus Witalis	337
Martiszenia Aleksander	339
Mastalerz Jan	339
Matuszewski Adolf	341
Matysiak Jan	343
Maziuk Aleksander	344
Mazulis Władysław	345
Merkis (Merkys) Piotr	346
Michalkiewicz Jan	348
Michniewicz Aleksander	350
Mickiewicz Bolesław	352
Mikenas Jan	352
Mikucki Władysław	353
Milanowski Bronisław	355
Milewski Stanisław	356
Milunas Józef	357
Mirończyk Józef	358
Mitarnowski Wiaczesław	360
Montrel Feliks	360
Mozolewski Witold	362
Możejko Mikołaj	364

Mraczkowski Edward	365
Mrowiński Wacław	366
Muklewicz Romuald	367
Nagroński Leonid	369
Nastusiewicz Jakub	370
Nigiel Bronisław	372
Noriejko Karol	373
Nowak Wiktor (Kamiński Adam)	374
Nowodworski Witold	376
Nowotarski Tadeusz	377
Obidko Edward	378
Olszak Feliks	380
Olszewski Jarosław	382
Olszewski Tadeusz	383
Onacewicz Aleksander	384
Opman Wacław	386
Orłowski Michał	387
Orłowski Walenty	387
Ostrowski Antoni	389
Owar Julian	391
Pacewicz Wiktor	393
Palczewski Włodzimierz	395
Pancerzański Edward	397
Paszkanis Jan	398
Paszkowski Antoni	400
Paszkowski Konstanty	401
Pawelczyk Stanisław	403
Pawłowicz Giennadij	404
Pawłowicz Mikołaj	405
Pawłowicz Seweryn	407
Pawłowski Kazimierz	408
Pawłowski Stefan	410
Pączkowski Henryk	411

Piechowski Piotr	413
Piekarski Stefan	414
Pietkiewicz Michał	417
Pietkiewicz Mikołaj	418
Pietrowicz Kazimierz	418
Pietrożycki (Pietrażycki) Jan	419
Pietruszewicz Bronisław	421
Pindyczuk Włodzimierz	422
Piotrowicz (Pietrowicz) Kazimierz	423
Piotrowski Henryk	424
Piotrowski Ludwik	426
Pitrin Jan	427
Płaskowski Wilhelm	428
Płuzański Gustaw	429
Podgórski Michał	430
Podhorodecki Mikołaj	432
Pojmański Franciszek	434
Pokładok Michał	434
Popławski Jan	436
Posławski Adam	438
Pozniak (Poźniak) Wiktor	439
Poznowicz Stanisław	442
Pożełto (Pożełto-Paszenko) Adolf	443
Pólturzycki Bronisław	444
Przesmycki Mikołaj	447
Przybyszewski Bolesław	448
Putna Witold (Vytautas)	449
Pyszyński Edward	451
Rakuc Włodzimierz	452
Raszewicz Franciszek	454
Raubo Mieczysław	456
Rittel Gabriel	457
Rokossowski Konstanty	458

Romejko (Romeyko) Aleksander	462
Roszkowski Aleksander	465
Ruben Julian	466
Rudakow Piotr	468
Rukiewicz Olgierd	469
Ryczko Kazimierz	471
Rymszo Anatol	473
Ryszko Włodzimierz	474
Rzeszewski Antoni	475
Sadłucki Włodzimierz	477
Sadowski Stanisław	479
Sajkowski Michał	480
Sankowski Józef	481
Sawczyk Paweł	483
Sczesnulewicz Antoni	485
Sienkiewicz Jan	486
Sławiński Karol	487
Sławiński Wiktor	488
Smaga Józef	489
Sobolewski Marian	492
Sokolnikas Eugeniusz	492
Stachański Nazary	493
Stanis Franciszek	494
Stasiulis Kazimierz	495
Staszko Adolf	496
Stolarski Stanisław	496
Strażyc (Strażec) Kazimierz	498
Strod Jan	500
Strzałkowski Paweł	502
Subocz Włodzimierz	503
Suchocki Włodzimierz	504
Sudyk Bronisław	505
Surwiłło Józef	507

Surwiłło Włodzimierz	508
Swirszczewski Włodzimierz.	509
Szabłowski Augustyn	509
Szacki Aleksander	511
Szarangowicz Piotr	512
Szarkiewicz Feliks	514
Szczepanowski Gustaw	514
Szczęsnowicz Arkadiusz	515
Szemet Józef	516
Szeniawski Michał	517
Szeryński Zdzisław	519
Szubniak (Szubijak) Klemens	519
Szuman Franciszek	520
Szwański Stanisław	522
Szymanowski Bronisław	522
Szymański Julian	524
Szymański Stanisław	525
Szyryński (Szeryński) Zdzisław	526
Śliwiński Feliks	528
Świerczewski Karol	528
Świrszczewski (Swirszczewski) Włodzimierz	531
Tadulewicz Kazimierz	533
Tal Władysław	534
Talkowski Aleksander	535
Tarando Antoni	537
Toczyński Wacław	538
Tomaszewski Aleksander	539
Tomaszewski Andrzej	540
Tomaszewski Jan	542
Tomaszewski Wiktor	543
Tomaszunas Adam	544
Tomczak Karol	545
Tyszyński Wacław	546

Uborewicz Hieronim	548
Unszlicht Józef	551
Urbanowicz Władysław	553
Uzdański Stefan	554
Wasienkowicz Władysław	556
Wasilewski Wiktor	558
Wasilewski Kazimierz	560
Wawrowski Bronisław	561
Wawrzonkiewicz Michał	563
Weisman Henryk	564
Wejrzechowski Szymon	564
Wejsman (Weisman) Henryk	565
Werszelis Stanisław	567
Weryho Stanisław	568
Wieczfiński Henryk	569
Wieliczko Kazimierz	570
Wieliczko Leonid	571
Wiernikowski Bronisław	573
Wierzeński (Wierzyński) Adam	575
Wierzycki Leonid	576
Wierzyński Adam	577
Wiskowski Stefan	577
Witkowski Jan s. Arnolda	578
Witkowski Jan s. Karola	579
Witkowski Paweł	579
Witożenc Czesław	580
Wojno Antoni	581
Wojteko Paweł	583
Wojtkiewicz Michał	584
Wszelaki Włodzimierz	586
Wyrzykowski Antoni	587
Zaborowski Aleksander	589
Zaborowski Wiktor	589

Zacharzewski Herman	591
Zajączkowski Bazyli	592
Zajkowski Stanisław	595
Zakrzewski Włodzimierz	597
Zalewski Adam	598
Zalewski Kazimierz	600
Zarako-Zarakowski Bolesław	602
Zaremba (Zaremba) Aleksy	605
Zawiślak Józef	607
Zeifert Fryderyk	608
Zemblewicz Michał	609
Zenek (Babicz) Józef	610
Ziarkowski Józef	611
Zimmerman Ludwik	612
Żakiewicz Kazimierz	612
Żbikowski Stefan	613
Żongołowicz (Żongłowicz) Jan	615
Żongołowicz Zygmunt	616
Żółkowski Włodzimierz	617
Żukowski (Żukas) Jan	617
Żukowski Marcin	619
Żułkowski (Żółkowski) Włodzimierz	619
Żyburkus Jan	620

Biogramy oficerów, których narodowości
nie udało się potwierdzić

Alechnowicz Kazimierz	622
Bałzak Iwan (Jan)	622
Jurkisztowicz Antoni	623
Matkiewicz Alfons	624
Piotrowski (Pietrowski) Wincenty	625
Piworunas Borys	625
Rymaszeński Bogdan	626
Skrupski Artur	626

Tarulis Teodor	627
Tomaszewicz Iwan	627
Tomaszewski Iwan (Jan).....	628

Załączniki	631
Załącznik nr 1. Stopnie wojskowe oficerów wyższych i starszych Armii Czerwonej wprowadzone w 1935 r.	631
Załącznik nr 2. Stopnie oficerów wyższych i starszych Armii Czerwonej i Marynarki Wojennej obowiązujące od 1940 r. .	632
Załącznik nr 3. Pochodzenie społeczne bohaterów słownika (wg informacji deklarowanych)	633
Załącznik nr 4. Informacja o służbie bohaterów słownika w starej armii z podziałem na stopnie wojskowe	633
Załącznik nr 5. Statystyka losów oficerów, bohaterów słownika według stopni do 1941 r.	634
Załącznik nr 6. Polacy i Litwini służący na wyższych stanowiskach w WCzK-NKWD w latach 1922–1938.	636
Wykaz skrótów	643
Źródła fotografii	647
Bibliografia	651

WSTĘP

Dzieje Polaków w Związku Radzieckim są tematem, który nieustannie wzbudza zainteresowanie nie tylko profesjonalnych badaczy, ale również zwykłych pasjonatów historii. Problematyka ta, głównie z powodu utrudnionego przez wiele lat dostępu do źródeł, pozostaje nadal nie w pełni zbadana. Jednym z najściślej spenetrowanych pól badawczych w tej dziedzinie są z pewnością dzieje Polaków w szeregach sił zbrojnych państwa radzieckiego. Tymczasem w trakcie wieloletnich już badań nad korpusem oficerskim Armii Czerwonej, przede wszystkim nad okresem masowych represji w jego szeregach, wielokrotnie spotykałem polskie nazwiska, a jednocześnie szybko stwierdziłem, że w większości pozostają one całkowicie nieznanymi szerszym kręgom społecznym, a co najważniejsze, profesjonalnym historykom.

Nie może być inaczej, gdyż tylko jeden raz, w bardzo specyficznych okolicznościach zbliżającej się rocznicy przewrotu bolszewickiego w Rosji, podjęto próbę policzenia i przedstawienia choćby szczytkowych informacji o Polakach, którzy wstąpili w szeregi radzieckich sił zbrojnych u ich zarania, czyli w okresie wojny domowej. Rezultatem była *Księga Polaków uczestników Rewolucji Październikowej*¹, praca w tamtym czasie cenna, ale bardzo pobieżna i niepełna zarówno jeśli chodzi o grono jej bohaterów, jak i informacje, które udało się wówczas o nich zebrać i opublikować zespołowi polskich historyków. Dopiero po przełomie 1989 r., kiedy między innymi szeroko dostępne stały się zasoby Centralnego Archiwum Wojskowego z siedzibą w Warszawie Rembertowie, historycy mogli profesjonalnie zająć się tematyką obecności kadrowych oficerów Armii Czerwonej, w tym Polaków, w szeregach Wojska Polskiego, które wkrótce zyskało miano „Ludowego”. W rezultacie mogły powstać prace Edwarda Jana Nalepy i Macieja

¹ *Księga Polaków uczestników Rewolucji Październikowej 1917–1922. Biografie*, pod red. A. Kochańskiego, Warszawa 1967.

Szczurowskiego². Należy także wymienić oparty na jedynie polskich źródłach słownik biograficzny generałów i admirałów Wojska Polskiego z lat 1943–1990 pióra Janusza Królikowskiego³, w którym znalazły się biografie wszystkich Polaków służących w tych stopniach w Wojsku Polskim, oddelegowanych z Armii Czerwonej. Gdy dodać do tego siedem biogramów zamieszczonych na łamach *Polskiego słownika biograficznego* oraz wpisywane przez Pawła Wieczorkiewicza, przy współpracy piszącego te słowa, określenia narodowości represjonowanych oficerów wyższych Armii Czerwonej w jego monumentalnej pracy o czystce w jej szeregach⁴, okazuje się, że polski czytelnik ma szansę poznać zaledwie garść nazwisk Polaków, którzy służyli w szeregach radzieckich sił zbrojnych, a na dodatek informacje na ich temat bywają zwykle niepełne bądź sprzeczne. Stąd idea powstania niniejszego słownika. Włączyłem do niego biografie oficerów wyższych (odpowiednik generalicji) i starszych służących w Armii Czerwonej w latach 1922–1941.

Ramy chronologiczne wydają się nie podlegać dyskusji. Początkowa data jest związana z zakończeniem wojny domowej, konsolidacją władzy bolszewików w kraju i zdecydowaną redukcją liczebności sił zbrojnych, w tym również korpusu oficerskiego. Dzięki temu można było uniknąć poszukiwania informacji biograficznych o ludziach, którzy jedynie na krótko wstąpili w szeregi radzieckich sił zbrojnych, jeśli nawet zajmowali w nich w tym czasie eksponowane stanowiska. Końcowa data wskazuje początek wojny między III Rzeszą a ZSRR. Otwiera jednocześnie okres dynamicznego wzrostu liczebności radzieckich sił zbrojnych oraz ogromnych strat bojowych, a tym samym przyspieszonych awansów w korpusie oficerskim.

² E.J. Nalepa, *Oficerowie radziecy w Wojsku Polskim w latach 1943–1968 (studium historyczno-wojskowe)*, cz. I–II, Warszawa 1992; M. Szczurowski, *Dowódcy Wojska Polskiego na Froncie Wschodnim 1943–1945. Słownik biograficzny*, Pruszków 1996. Warto też odnotować obecność tej tematyki na kartach pracy: P. Stawecki, *Generałowie polscy. Zarys portretu zbiorowego 1776–1945*, Warszawa 2010, s. 153–160, 193–194.

³ J. Królikowski, *Generałowie i admirałowie Wojska Polskiego 1943–1990*, Toruń 2010; słownik jest podzielony na cztery części obejmujące hasła A–H, I–M, M–S, S–Z.

⁴ P.P. Wieczorkiewicz, J. Wojtkowiak, *Wyżsi oficerowie RKKK i RKKF usunięci z sił zbrojnych w okresie 1936 – 17.09.1939*, w: P.P. Wieczorkiewicz, *Łańcuch śmierci. Czystka w Armii Czerwonej 1937–1939*, Warszawa 2002, s. 1133–1189.

Najwięcej kontrowersji może wywoływać kwestia doboru oficerów, których biografie zostały włączone do niniejszego słownika. Stosunkowo łatwe jest wyjaśnienie kryterium profesjonalnego. Pewną trudność sprawiało to, iż do listopada 1935 r. w radzieckich siłach zbrojnych nie było stopni wojskowych. Do słownika zostały włączone biogramy wszystkich tych oficerów Armii Czerwonej, którym w okresie od listopada 1935 r., kiedy wprowadzono stopnie wojskowe, do czerwca 1941 r. nadano stopień pułkownika, rangi z nim równorzędne lub wyższe (wykaz stopni wojskowych oficerów starszych i wyższych w załączniku nr 1). Ponadto za zasadne uznałem rozszerzenie grupy badanej o tych, którzy przed nadaniem stopni wojskowych nosili dziewiątą kategorię służbową. Kategoria ta odpowiadała stanowisku dowódcy pułku strzeleckiego (również dowódcy pułków kawalerii i artylerii) i wszystkich oficerów, którzy zajmowali równorzędne stanowiska służbowe zarówno w służbie liniowej, jak i w pionach politycznym, administracyjnym, inżynieryjno-technicznym, medycznym, weterynaryjnym i prawnym. Oficerowie ci do listopada 1935 r. nosili na patkach na kołnierzu dystynkcje równoważne z dystynkcjami pułkownikowskimi z 1935 r. – trzy prostokąty. Dlatego w słowniku znalazła się liczna grupa majorów i oficerów w stopniach równorzędnych ze stopniem majora oraz kilku, którym nadano stopień kapitana lub rangi z nim równorzędne. Kryterium kategorii służbowej pozwoliło również w sposób jasny wyodrębnić i włączyć do słownika tych bohaterów, którym stopni wojskowych nigdy nie nadano. Dotyczy to zwłaszcza oficerów, którzy czynną służbę wojskową zakończyli przed wprowadzeniem stopni wojskowych w korpusie oficerskim Armii Czerwonej.

Od tej ogólnej zasady są dwa wyjątki. Uważny Czytelnik łatwo wyłowi kilku oficerów, których biogramy zostały włączone do słownika, choć w momencie nadania im stopni wojskowych mieli ósmą kategorię służbową, a nie zostali pułkownikami do 1941 r. To – po pierwsze – ci, którzy po wprowadzeniu stopni wojskowych, a przed wybuchem wojny z Niemcami objęli stanowiska dowódców pułków lub wyższe oraz – po drugie – nieliczni, którym nadano stopień majora lub rangi z nim równorzędne wraz z zaliczeniem wysługi lat w tym stopniu. W momen-

cie wprowadzenia stopni wojskowych zakładano, że awans z majora na pułkownika (i odpowiednio w stopniach równorzędnych) może nastąpić po upływie czterech lat. Skrócenie wysługi w stopniu majora lub rangach z nim równorzędnych o choćby jeden rok oznaczało, że dany oficer powinien stać się pułkownikiem przed 1940 r., kiedy to w radzieckich siłach zbrojnych wprowadzono stopień podpułkownika.

O wiele bardziej złożona jest kwestia kryterium narodowościowego w doborze bohaterów słownika. Dlatego wymaga ona znacznie szerszego wyjaśnienia.

Przede wszystkim dlaczego Polacy i Litwini? Pierwotnie moim zamiarem było stworzenie słownika samych Polaków. Jednakże w trakcie pracy szybko zauważyłem, że wielu moich bohaterów pochodzi z mieszanych rodzin polsko-litewskich lub litewsko-polskich. Deklaracje w sprawie narodowości często bywały sprzeczne. Obecni w tym słowniku stryjeczni bracia Jan i Zygmunt Żongołowiczowie deklarowali różne narodowości, pierwszy polską, drugi litewską. Wacław Daszkiewicz w okresie służby w Armii Czerwonej (ros. *Рабоче-крестьянская Красная Армия* – RKKK), a następnie radzieckiej deklarował się jako Litwin. Latem 1938 r. został zwolniony z szeregów RKKK jako Polak, ale również jako Polak występuje w dokumentach z okresu jego służby w Wojsku Polskim. Na dodatek część oficerów deklarujących litewską narodowość nosi polskie nazwiska, jak Antoni Kozierowski czy Kazimierz Pawłowski, a niektórzy Polacy – nazwiska uznawane za litewskie, jak Piotr Andruszys, Władysław Mackunas czy Witalis Martanus. Dlatego ostatecznie uznałem, iż słownik będzie pełniejszy, gdy włączę do niego zarówno Polaków, jak i Litwinów.

W przypadku tych ostatnich świadomie pominąłem w słowniku dużą grupę oficerów armii litewskiej, którzy jesienią 1940 r. zostali przyjęci w szeregi Armii Czerwonej z nadaniem im adekwatnych stopni. Ich obecność w radzieckich siłach zbrojnych okazała się epizodyczna – w przededniu wybuchu wojny z Niemcami przeprowadzono masowe aresztowania byłych oficerów armii wszystkich państw bałtyckich i większość trafiła do łagrów.

Specyficzną grupą, zaledwie trzyosobową, są litewscy Tatarzy, których biografy włączyłem do słownika. Przemawiały za tym ich związki z polskim kręgiem kulturowym, znajomość języka, miejsce urodzenia itp. Jedyny z nich, który przeżył wielką czystkę, Bronisław Półturzycki, przez wiele lat służył jako generał w Wojsku Polskim.

Niezwykle istotnym problemem, który napotyka historyk badający źródła w archiwach rosyjskich pod kątem określenia narodowości interesujących go osób, a już szczególnie wojskowych, jest sprzeczność uzyskiwanych informacji. Oczywiście w słowniku znalazły się przede wszystkim biografy tych, którzy spełniali kryterium profesjonalne i jednocześnie w jakimkolwiek okresie służby deklarowali narodowość polską lub litewską. Większość bohaterów słownika w sposób konsekwentny w dokumentach ankietowych występuje jako Polacy bądź Litwini. Jednak część, głównie ci, którzy pochodzili z rodzin mieszanych, w których tylko jedno z rodziców było polskiej bądź litewskiej narodowości, w różnym czasie zmieniała deklarowaną narodowość. Do tego dochodzą ci oficerowie, którzy – z różnych przyczyn – postanowili ukryć swą polską narodowość. Dobrym przykładem jest Edward Pancerzański. W publikacjach rosyjskich występuje on zwykle jako Rosjanin⁵ i zapewne taką narodowość deklarował w dokumentach ankietowych w czasie swej służby. Zapewne, gdyż w jego przypadku nie udało się w archiwach odnaleźć żadnego dokumentu określającego narodowość. Znamienne jest jednak, że został stracony jako Rosjanin⁶. Tymczasem w ankiecie represjonowanego, złożonej w Stowarzyszeniu „Memoriał” w 1989 r., jego córka napisała wyraźnie, iż ojciec był Polakiem, podkreśliła również jego katolickie wyznanie⁷. Podobnie rzecz się przedstawia w przypadku Michała Wojtkiewicza, w dokumentach okresu międzywojennego występującego jako Litwin i straconego jako Litwin. Jego

⁵ Zob. na przykład: N.S. Czeruszew, Ju.N. Czeruszew, *Rasstrielannaja elita RKKA (komandarmy 1-go i 2-go rangow, komkory, komdiwy i im rawnyje)*, Moskwa 2012, s. 131. Jedynie Siergiej Minakow wskazuje go, raczej intuicyjnie, jako Polaka: S.N. Minakow, *Sowietskaja wojennaja elita 20-ch godow (sostaw, ewolucyja, socyokulturnyje osobienosti i politiczeskaja rol)*, Oriel 2000, s. 359, 390, 406.

⁶ EBDSM, Pancerzański Eduard Samuiłowicz.

⁷ ASM, f. 1, op. 1, d. 3796, l. 1 (Informacje o represjonowanym, Nina Eduardowna Pancerzańska, 20 II 1989).

córka również deklarowała, że ojciec był Polakiem⁸. Polską narodowość zdaje się również potwierdzać w jego przypadku fakt służby w I Korpusie Polskim w 1917 r.

Z tego właśnie powodu uznałem za zasadne włączenie do słownika także tych oficerów, którzy deklarowali inną niż polska lub litewska narodowość, a zostali poddani represjom w okresie wielkiej czystki jako Polacy lub Litwini. Uczyniłem tak również dlatego, że okazało się, iż niektórzy oficerowie w okresie międzywojennym podający się za Rosjan lub Białorusinów i represjonowani w czasie czystki w okresie późniejszym deklarowali się już jako Polacy. Jako podstawa źródłowa takiej konstatacji posłużyły opublikowane w Internecie wnioski odznaczeniowe z lat 1941–1945. Tak było między innymi w przypadku Kazimierza Gudowicza, Wiktora Pacewicza czy Augustyna Szabłowskiego⁹. By zachować uczciwość badawczą, do słownika włączyłem tylko tych oficerów, deklarujących inną niż polska lub litewska narodowość w okresie międzywojennym, a represjonowanych jako Polacy i Litwini, w których przypadku zaistniała dodatkowa przesłanka wskazująca, iż byli Polakami lub Litwinami – na przykład deklarowana znajomość języka. Z tego powodu w niniejszym słowniku nie ma na przykład biogramów komкора Feliksa Ingaunisa (por. przyp. na s. 50) oraz majora Władimira Datelbauma, w momencie aresztowania lotnika oblatywacza, wcześniej dowódcy eskadry lotniczej, posiadającego X kategorię służbową. Choć w bazie danych Stowarzyszenia „Memoriał” występuje on jako Polak¹⁰, w jego karcie ewidencji służby możemy wyraźnie przeczytać, że podawał się za Rosjanina i żadnym innym językiem, poza rosyjskim, nie władał¹¹. Na dodatek brzmienie nazwiska wskazuje w jego przypadku na żydowskie korzenie. Jednocześnie oficerowie, którzy jasno deklarowali polską lub litewską narodowość mimo żydowskich korzeni znaleźli się

⁸ Tamże, op. 3, d. 856, l. 1 (Informacje o represjonowanym, Jelena Michajłowna Wasilewicz, 19 X 1988).

⁹ CAMO/Podwój naroda (kopie dokumentów w zbiorach autora).

¹⁰ EBDSM, Datelbaum Władimir Antonowicz.

¹¹ RGWA, KES, Datelbaum Władimir Antonowicz.

wśród bohaterów słownika. Wszystkie niuanse problematyki określania narodowości starałem się zaznaczyć w biogramach.

Wyjaśnienia wymaga również kategoria „zruszczony Polak” i „zruszczony Litwin”, używana w słowniku. Obejmuje ona oficerów, którzy deklarowali narodowość rosyjską (co znamienne, bardzo często wielkoruską), ale na podstawie dodatkowych przesłanek uznałem ich za osoby o ewidentnie polskich lub litewskich korzeniach. Nie chodzi jedynie o brzmienie nazwiska. Liczyły się także imiona, otczestwa i – co w przypadku Polaków uważałem za warunek niezbędny – znajomość języka. Dlaczego tylko Polaków? Odpowiedź jest prosta – część oficerów, którzy deklarowali narodowość litewską, jak łatwo się przekonać na podstawie niniejszego słownika, nie władała językiem przodków. Niekiedy wybór oficera potwierdzony został dodatkowymi przesłankami, jak w przypadku Juliusza Lewieckiego, którego ojciec był polskim zesłańcem, czy Bazylego Zajączkowskiego, który przyznawał, że był synem polskiego szlachcica, a także został aresztowany w czasie czystki jako Polak.

Zdaję sobie sprawę z arbitralności tego rodzaju decyzji. Wydaje mi się jednak, że wyżej wspomniane przesłanki zagwarantowały zachowanie zasad uczciwości badawczej, a fakt ukrywania narodowości przez część Polaków służących w Armii Czerwonej nie ulega wątpliwości. Uczciwość ta spowodowała, że w słowniku brak kilku generałów armii carskiej, którzy kontynuowali służbę również pod władzą bolszewików, a czasem są uznawani za Polaków. Choć Henryk Kosk uwzględnił w swym słowniku generalicji polskiej Andrieja Zajonczkowskiego (Andrzeja Zajączkowskiego) i Konstantina (Konstantego) Wieliczkę¹², wykładowców radzieckich akademii wojskowych, a Stanisław Czerep uznaje za Polaka Nikołaja Pniewskiego¹³ (wszyscy zmarli w latach 20. XX wieku), w niniejszej pracy Czytelnik nie znajdzie ich biogramów. Deklarowali się oni jako Rosjanie i nie przyznawali do znajomości języ-

¹² H.P. Kosk, *Generalicja polska*, t. II, M–Ż. Suplement, Pruszków 2001, s. 245–246, 271.

¹³ S. Czerep, *Generałowie i admirałowie polskiego pochodzenia w armii rosyjskiej 1914–1917*, Białystok 2014, s. 211–213.

ka polskiego¹⁴. Pułkownika armii carskiej, dowódcy radzieckiej 16 Armii w czasie wojny z Polską Władimira Sołłoguba, któremu WCzK przypisała (całkowicie niesłusznie) brata po polskiej stronie frontu, a część polskiej historiografii przypisuje pokrewieństwo z generałem WP Stanisławem Dowoyno-Sołłohubem¹⁵, także brakuje. W jego teczce personalnej są bowiem zapisy, iż był Rosjaninem i nie władał językiem polskim¹⁶. Zatem uznałem, że nie mogę włączyć go do słownika.

Jednocześnie zdaję sobie sprawę, że słownik nie jest zupełny. Część biogramów należy w przyszłości uzupełnić na podstawie zasobów Centralnego Archiwum Ministerstwa Obrony i Archiwum Federalnej Służby Bezpieczeństwa Federacji Rosyjskiej. Zapewne też pozostała jakaś grupa ludzi, którzy powinni zostać włączeni do grona bohaterów słownika. Wątpię, żebym zdołał wyselekcjonować wszystkich Polaków i Litwinów, którzy odeszli z wysokich stanowisk zajmowanych w Armii Czerwonej w latach 20. XX wieku. Podstawa źródłowa w tym wypadku jest tak rozproszona, że szukanie nowych nazwisk stanowiłoby pracę na jeszcze wiele lat. W odniesieniu do licznego grona pracowników politycznych, lekarzy, weterynarzy i prawników RKKA brak jakichkolwiek dokumentów, które wyjaśniałyby przebieg ich służby i jednocześnie dawałyby pewniejsze, poza domysłami, przesłanki dla uznania ich za Polaków lub Litwinów. Podobnie rzecz się ma w przypadku kilku oficerów o swojsko brzmiących nazwiskach i imionach, zajmujących eksponowane stanowiska w czasie wojny domowej, a których akt o charakterze personalnym nie udało się odnaleźć. Brak dostępu do rozkazów personalnych ludowego komisarza obrony z pierwszego półroczu 1941 r., a ludowego komisarza Marynarki Wojennej z całego roku

¹⁴ RGWA, KES, Pniewski Nikołaj Wiaczesławowicz; Wieliczko Konstantin Iwanowicz; Zajoncowski Andriej Mamertowicz. Ponadto wbrew temu, co podaje Kosk, Wieliczko deklarował, że urodził się w guberni tambowskiej, a nie „na Syberii w rodzinie polskiego zesłańca”.

¹⁵ A.A. Zdanowicz, *Organy gosudarstwiennoj biezopasnosti i Krasnaja Armija. Diejatelnost organow WCzK-OGPI po obiespieczeniju biezopasnosti RKKA (1922–1934)*, Moskwa 2008, s. 374; L. Wyszczelski, *Niewypowiedziana wojna. Polsko-rosyjskie działania militarne w 1919 r.*, Toruń 2008, s. 148. Wyszczelski używa nazwiska Dowoyno-Sołłohub, co nie znajduje oparcia źródłowego.

¹⁶ RGWA, 37896, op. 1, d. 83, l. 1-2 (Spis służby N.W. Sołłoguba).

poprzedzającego wybuch wojny z Niemcami mógł spowodować, iż nie wystarczyło mi danych, by pewną grupę oficerów włączyć do słownika z racji stanowisk zajętych w latach 1940–1941.

Zebranie materiałów do słownika wymagało przeprowadzenia kwerendy archiwalnej, przede wszystkim w archiwach rosyjskich. Najważniejsze znaczenie miały zbiory Rosyjskiego Państwowego Archiwum Wojskowego (RGWA) w Moskwie, gdzie przechowywane są materiały dotyczące Armii Czerwonej z lat 1917–1940, oraz Rosyjskiego Państwowego Archiwum Marynarki Wojennej (RGAWMF) w Petersburgu, gdzie zebrano między innymi dokumenty dotyczące radzieckiej floty z tego samego okresu. Dzięki kwerendzie w tych archiwach udało mi się zapoznać z dokumentami o charakterze osobowym – nielicznymi teczkami personalnymi, spisami służby, kartami ewidencji służby, kartami ewidencyjnymi oficerów. To one zawierały nie tylko najważniejsze informacje o przebiegu służby danego oficera, ale także dane o dacie i miejscu urodzenia, pochodzeniu społecznym, wykształceniu, przynależności partyjnej. Ważne było również spenetrowanie zbiorów rozkazów personalnych wydawanych przez ludowego komisarza spraw wojskowych i morskich, ludowego komisarza obrony i ludowego komisarza Marynarki Wojennej (od stycznia 1938), dokumentów organów kadrowych szczebla centralnego (na przykład protokołów posiedzeń komisji atestacyjnych, decydujących w latach 1935–1936 o nadaniu stopni wojskowych), okręgów wojskowych i flot, dokumentów organów politycznych itd.

Cenny plon przyniosły też kwerendy w innych archiwach państwowych Rosji – Archiwum Państwowym Federacji Rosyjskiej (GARF), Rosyjskim Państwowym Archiwum Historii Społeczno-Politycznej (RGASPI) i Rosyjskim Państwowym Archiwum Wojskowo-Historycznym (RGWIA) w Moskwie. W pierwszym z nich spenetrowałem zespół Rady Najwyższej ZSRR. Najważniejsze znaczenie miały zbiory potwierdzające fakt represji (skazania na obóz lub karę śmierci), gdyż w takich przypadkach Rada podejmowała decyzję o pozbawieniu ofiary nadanych wcześniej orderów. RGASPI oferuje bogactwo dokumentów partyjnych, także dokumenty Biura Polskiego przy Komitecie

Centralnym RKP(b) oraz najwyższych organów partyjnych, w tym Biura Politycznego, które podejmowało decyzje o obsadzie stanowisk na najwyższych szczeblach wojskowej hierarchii ZSRR. Kwerenda w RGWIA miała epizodyczny charakter. Archiwum to, ze względu na zbiór spisów służby oficerów armii carskiej, pozwala uzupełnić informacje biograficzne o przebieg służby w okresie poprzedzającym wstąpienie do Armii Czerwonej. Jednak bardzo nieprzyjazny reżim pracy w tym archiwum, pozwalający na zapoznawanie się z niezwykle skromną ilością teczek, zniechęca do badania jego wartościowych zasobów.

Istotne znaczenie miała kwerenda w Archiwum Stowarzyszenia „Memoriał” w Moskwie. Od czasów pierestrojki gromadzi ono dane o ofiarach represji, przede wszystkim okresu stalinowskiego. Znajdują się w nim ankiety oraz wspomnienia krewnych represjonowanych oficerów Armii Czerwonej. Ponadto archiwum to okazało się najbogatszym źródłem fotografii bohaterów niniejszego słownika. Część ich pochodzi ze zbiorów rodzinnych, większość zaś z materiałów śledczych NKWD, ze spraw prowadzonych w Moskwie w latach 1937–1938¹⁷.

Niestety, badacz spoza granic Rosji nie może pracować w archiwach resortowych tego kraju. Spowodowało to zubożenie niniejszego słownika. Teczki personalne korpusu oficerskiego Armii Czerwonej, a następnie Armii Radzieckiej w większości przechowywane są w Centralnym Archiwum Ministerstwa Obrony Federacji Rosyjskiej (CAMO) w Podolsku pod Moskwą. Moja prośba o udostępnienie informacji o służbie 17 oficerów w czasie wojny z Niemcami oraz po jej zakończeniu, skierowana do dyrekcji tego archiwum, pozostała bez odpowiedzi. Udało się za to, dzięki Internetowi, zapoznać z dwoma grupami specyficznych dokumentów o charakterze osobowym – strona OBD Memorial daje dostęp do fotokopii oryginalnych dokumentów dotyczących strat w okresie tak zwanej Wielkiej Wojny Ojczyźnianej, a strona Podwíg naroda do fotokopii dokumentów dotyczących nagradzania żołnierzy i oficerów radzieckich w tym samym czasie orderami i medalami

¹⁷ Na materiałach tego archiwum został oparty niedawno wydany album Tomasza Kiznego, *Wielki Terror 1937–1938*, Warszawa 2013. Znajdują się w nim zdjęcia i podstawowe informacje na temat Stanisława Budkiewicza.

ZSRR¹⁸. Dzięki dostępowi do tych dwóch zbiorów dokumentów udało się częściowo zrekonstruować przebieg służby niektórych bohaterów słownika w latach 1941–1945. Nadmienię, że kopie wszystkich wykorzystanych dokumentów znajdują się dziś w moich zbiorach.

W Centralnym Archiwum Federalnej Służby Bezpieczeństwa Federacji Rosyjskiej (CAFSB) i Archiwum Głównej Prokuratury Wojskowej Federacji Rosyjskiej (AGWP) spoczywają między innymi dokumenty dotyczące represji stosowanych wobec korpusu oficerskiego radzieckich sił zbrojnych przede wszystkim w okresie wielkiej czystki. CAFSB udzieliło mi odpowiedzi na temat losów sześciu oficerów represjonowanych w tym czasie (spośród ponad stu zapytań), a AGWP, dzięki pośrednictwu Władimira Milbacha i Fiodora Sabierowa, kolejnych pięciu.

Informacje na temat represji wobec bohaterów słownika udało się uzupełnić w ogromnej mierze dzięki działalności edytorskiej Stowarzyszenia „Memoriał”, które sukcesywnie publikuje Księgi pamięci ofiar terroru politycznego w ZSRR. Najważniejsze znaczenie miały liczący dziś już 11 tomów *Leningradskij martirolog* oraz – dostępne również w Internecie na stronach Stowarzyszenia – publikacje na nośnikach elektronicznych: spis represjonowanych ze wszystkich Ksiąg pamięci, którego ostatnia, czwarta edycja miała miejsce w 2007 r.¹⁹, i spis rozstrzelanych z tak zwanych *Stalinskich rasstrielnych spisow*, uzupełniony w 2013 r. Główny Zarząd Bezpieczeństwa Państwowego NKWD po zakończeniu śledztw spisy osób, przeciw którym były one prowadzone, kierował do samego Stalina w celu uzyskania akceptacji wymiaru kary, jaką orzekała następnie Izba Wojskowa (ros. *Wojennaja kolegija*) Sądu Najwyższego ZSRR²⁰.

¹⁸ Dopiero nowa wersja tej strony, wprowadzona na początku maja 2014 r., pozwala łatwo odnotować sygnaturę dokumentu w zbiorach CAMO, co wcześniej było dość skomplikowane, stąd w moich odniesieniach do tej strony nie podaję sygnatury, w przeciwieństwie do akt pochodzących ze strony OBD Memorial.

¹⁹ *Żertwy polityczeskogo tierrora w SSSR*, Moskwa 2007; dalej cytowany jako EBDSM.

²⁰ Wyjątkiem jest Zakaukazie, gdzie wyjazdowych sesji Izby nie organizowano, a wyroki wydawała Trójka Gruzjińskiej SRR.

Pomocnicze, ale istotne znaczenie miała kwerenda w archiwach polskich, przede wszystkim w Centralnym Archiwum Wojskowym. Przechowywane są tam teczki personalne oficerów Armii Czerwonej, którzy od 1943 r. kierowani byli do Wojska Polskiego, karty ewidencyjne tych oficerów oraz akta komórki Departamentu Personalnego MON zajmującej się ich ewidencją. Dzięki tym dokumentom udało się w przypadku niektórych oficerów nie tylko uzyskać informacje o przebiegu ich służby w Wojsku Polskim, ale też uzupełnić niepełne dane uzyskane w archiwach rosyjskich o ich wcześniejszych losach. W zbiorach Instytutu Pamięci Narodowej znajdują się dziś teczki personalne pochodzące z zasobów CAW, dotyczące oficerów Korpusu Bezpieczeństwa Wewnętrznego, organów wojskowego aparatu sprawiedliwości oraz wywiadu i kontrwywiadu Wojska Polskiego. W przypadku jednego oficera, Witalisa Kondratowicza, owocna okazała się kwerenda w Archiwum Straży Granicznej w Szczecinie.

W celu uzupełnienia informacji archiwalnych sięgałem również do literatury przedmiotu. Ważne znaczenie miały, ze względu na swój charakter, słowniki biograficzne zarówno polskie, jak i – przede wszystkim – rosyjskie. Na szczególne podkreślenie zasługuje aktywność wydawnictwa Kuczkowo Pole, które od 2005 r. sukcesywnie publikuje słowniki wyższego korpusu oficerskiego z okresu Wielkiej Wojny Ojczyźnianej oraz słowniki represjonowanych oficerów wyższych Armii Czerwonej, przygotowane przez Nikołaja i Jurija Czeruszewów – ojca i syna²¹. Korzystałem również z informacji zawartych w pracach Siergieja Minakowa i Aleksandra Pieczenkina o radzieckiej elicie wojskowej, prac Władimira Milbacha, Olega Suwienirowa, Nikołaja Czeruszewa, Siergieja Blizniczenki o represjach w Armii Czerwonej w czasie wielkiej czystki, pracy ukraińskiego historyka Jarosława Tinczenki na temat operacji „Wiesna” w latach 1930–1931, prowadzonej przez OGPU przeciwko wojskowym, i innych.

²¹ Pełny wykaz wykorzystanych słowników znajduje się w Bibliografii. Tam również literatura.

Praca niniejsza składa się z trzech części. Pierwszą stanowi podstawowa analiza obecności Polaków i Litwinów w Armii Czerwonej między wojną domową a Ojczyźnianą. Zasadnicza część zawiera biogramy oficerów polskiej i litewskiej narodowości, którzy zajmowali eksponowane stanowiska w hierarchii wojskowej radzieckich sił zbrojnych z lat 1922–1941.

W biogramach, choć niektórym daleko do zakładanej szczegółowości, starałem się zawrzeć informacje w następującym porządku: nazwisko i imię (podane również, wraz z otczestwem, w wersji rosyjskiej), data i miejsce urodzenia (jeśli znana była data według starego i nowego stylu, podawałem obie, jeśli nie – tę widniejącą w dokumentach), pochodzenie społeczne, wykształcenie ogólne, przebieg służby w armii carskiej, przebieg służby w Armii Czerwonej (Radzieckiej) z podziałem na okres wojny domowej, okres międzywojenny, Wielką Wojnę Ojczyźnianą, ewentualną służbę w Wojsku Polskim od 1943 r., służbę powojenną, ewentualne informacje o charakterze aktywności po zakończeniu służby wojskowej, moment zakończenia służby, data i okoliczności śmierci²², przynależność do partii politycznych i działalność w ich szeregach, informacje o kategorii służbowej i stopniach wojskowych, źródła (odwołania do archiwów rosyjskich zostały uwzględnione w następującym szyku: fond (zespół)/opis (inwentarz)/dzieło (teczka)/list (karta) i literatura wykorzystane przy pisaniu biogramu. Nie zawarłem informacji o sprawach rodzinnych, czy bohaterowie byli żonaci, czy mieli dzieci itp. Wyjątkiem były dostępne informacje, podawane w przypisach, o najbliższych krewnych, którzy, podobnie jak bohaterowie słownika, padli ofiarami represji. Jeśli udało się ją odnaleźć, do biogramu została załączona fotografia. Muszę jednocześnie podkreślić, iż przede wszystkim zależało mi na odtworzeniu wojskowych biografii bohaterów słownika w okresie, który wyznaczają jego ramy chronologiczne.

²² Brak informacji o dacie śmierci bardzo wielu bohaterów słownika skłonił mnie do rezygnacji z typowego w przypadku wydawnictw biograficznych umieszczenia daty śmierci wraz z datą narodzin.

Zdecydowałem się załączyć również kilkanaście biogramów oficerów, których narodowość nie jest pewna, nie udało się bowiem odnaleźć dokumentów zawierających informacje na ten temat lub ich wiarygodność budzi wątpliwości, a wiele wskazuje, iż byli oni Polakami lub Litwinami.

Pracę wieńczą załączniki, w których zawarłem statystyczne informacje o grupie badanej – jej losach w okresie międzywojennym, wykształceniu, pochodzeniu społecznym. Ważne są tabele przedstawiające stopnie wojskowe oficerów wyższych i starszych, wprowadzone w 1935 r., wraz z modyfikacjami z roku 1940. Zdecydowałem się również zamieścić spis Polaków i Litwinów zajmujących eksponowane stanowiska w aparacie WCzK-GPU-OGPU-NKWD w okresie międzywojennym. Sporządzenie ich biogramów, niezależnie od już opublikowanych w Rosji, jest niemożliwe bez dostępu do zasobów CAFSB. Uznałem jednak, że warto zaznaczyć, choćby w sposób hasłowy, znaczną obecność Polaków i Litwinów w szeregach organów represji państwa radzieckiego w tym czasie.

Praca ta nie miałaby szansy powstać, gdyby nie wsparcie finansowe. Na początku badań wspierały mnie władze mojej uczelni – Uniwersytetu im. Adama Mickiewicza w Poznaniu. Moje wyjazdy na kwerendy do Rosji w latach 2008–2010 były przynajmniej częściowo finansowane przez władze rektorskie, dziekańskie i instytutowe. Składam im tu serdeczne podziękowania! W latach 2010–2013 badania finansowały, dzięki przyznanemu grantowi, najpierw Ministerstwo Nauki i Szkolnictwa Wyższego, a następnie Narodowe Centrum Nauki.

Nie sposób również nie wspomnieć o Przyjaciółkach i Przyjaciółkach, Koleżankach i Kolegach, którzy w różnej formie wspierali mnie w czasie zbierania materiałów do tej książki, dzieląc się informacjami, wskazówkami, podpowiadając literaturę, źródła archiwalne czy strony internetowe, starając się jak najszybciej przekazać w moje ręce nowe książki ukazujące się w Rosji i udzielając mi wszelkiej innej pomocy lub wsparcia w Polsce i w Rosji. Dlatego składam serdeczne podziękowania Nikołajowi Czeruszewowi, Wiktorii Czistiakowej, Sławomirowi Dębskiemu, Piotrowi Głuszkowskiemu, Araratowi Grigorianowi, Walenti-

nowi Jeszczence, Walentinowi Juszcze, Julii Kantor, Alenie Kozłowej, Jarosławowi Książkowi, Piotrowi Marciniakowi, Władimirowi Milbachowi, Władimirowi Niewieżynowi, Nikicie Pietrowowi, Anatolijowi Razumowowi, Fiodorowi Sabierowowi, Lidii Saprykinie, Tomaszowi Schrammowi, Izie Skórzyńskiej, Jarosławowi Tinczence, Barbarze Waliczko, Aleksiejowi Wasiliewowi, Mariuszowi Wołosowi, Maratowi Zajdulinowi i Andriejowi Żukowowi.

POLACY I LITWINI W ARMII CZERWONEJ MIĘDZY WOJNĄ DOMOWĄ A OJCZYŻNIANĄ

Rozbiór ziem Rzeczypospolitej Obojga Narodów przez potężnych sąsiadów pod koniec XVIII wieku wraz z korektami wprowadzonymi podczas obrad kongresu wiedeńskiego spowodował, że na ponad sto lat ogromna część ziem zamieszkanych przez Polaków i w całości historyczne ziemie litewskie znalazły się w granicach imperium Romanowów. Polacy i Litwini stali się poddanymi carów i musieli normalnie żyć pod ich panowaniem. Nic dziwnego, że wybierali także karierę wojskową w szeregach armii carskiej. Gdy spojrzeć na karty historii rosyjskiej generalicji i admiralicji, widać, że czynili to już wcześniej. Historię armii rosyjskiej wieku XVIII pisali również przedstawiciele najświetniejszych rodów szlacheckich i magnackich Korony i Litwy – Braniccy, Czartoryscy, Lubomirscy, Potoccy, Radziwiłłowie, Sapiehowie i inni²³. Począwszy od wielkiej wojny północnej, która podniosła Rosję do rangi pierwszoplanowych mocarstw Europy, często woleli perspektywę, które otwierała przed nimi służba w jednej z najpotężniejszych armii ówczesnej Europy, niż służbę w obronie chylącej się ku upadkowi Rzeczypospolitej. Nic dziwnego, że i w kolejnym stuleciu, kiedy armii ojczystych nie było, niemało Polaków i Litwinów znalazło się w szeregach korpusu oficerskiego armii rosyjskiej. Aż do okresu I wojny światowej każdy poddany cara, który marzył o karierze wojskowej, mógł realizować swe marzenia tylko w ten sposób.

Choć rok 1918 przyniósł odrodzenie państw polskiego i litewskiego, nie oznaczało to bynajmniej, że wszyscy Polacy i Litwini z dotychczasowych armii zaborczych wstąpią na służbę odrodzonych ojczyzn, a nawet że staną się ich obywatelami. Szczególnie trudne było

²³ Zob. na przykład: S. Wołkow, *Gienieralityet Rossijskoj Impierii. Encykłopediczeskij słowar gienieralow i admiralow ot Pietra I do Nikolaja II*, t. I-II, Moskwa 2009.

to w przypadku Polaków i Litwinów zamieszkałych w Rosji i służących w jej siłach zbrojnych. Nie rozpadła się ona w przededniu zakończenia działań wojennych jak Austro-Węgry ani nie ogarnęła jej fala przemian wewnętrznych w momencie klęski wojennej jak Niemcy. Zawierucha wewnętrzna, która targała tym krajem po rewolucji lutowej, pogłębiła jeszcze przez przewrót bolszewicki, spowodowała, że zanim faktem stała się niepodległość Rzeczypospolitej i Litwy, wielu Polaków i Litwinów mieszkających w dawnym imperium carów stanęło przed koniecznością wyborów, które określiły bieg ich życia i kariery na wiele kolejnych lat. Wiosną 1918 r. w Rosji z pełną siłą wybuchła wojna domowa – do walki stanęły armie białych, dążące do obalenia siłą władzy bolszewików, natomiast ci sformowali Armię Czerwoną, siły zbrojne mające zagrozić opozycji drogę do zdobycia władzy.

Różne były przyczyny znalezienia się Polaków i Litwinów w szeregach korpusu oficerskiego tej armii. Rewolucyjna frazeologia, zerwanie z tradycją Rosji carskiej na wszelkich płaszczyznach spowodowały, że Armia Czerwona formalnie go nawet nie posiadała – jego odpowiednikiem stał się *komandnyj i naczalstwujuszczij sostaw*, korpus dowódców i naczelników²⁴. W większości rekrutował się z ludzi obytych z wojskiem, wyszkolonych w czasie służby w armii carskiej – byłych oficerów zawodowych, którzy w sposób dobrowolny bądź zmobilizowani na terenach kontrolowanych przez bolszewików zajęli stanowiska dowódcze w szeregach sił zbrojnych nowego państwa jako pogardzani początkowo, lecz z każdym miesiącem zyskujący na znaczeniu specjaliści wojskowi²⁵. Najwięcej było oficerów czasu wojny, ludzi legitymujących się głównie średnim wykształceniem, których zaraz po zmobilizowaniu lub po kilkumiesięcznej służbie w charakterze podoficerów wysłano na po-

²⁴ Oprócz specyficznej roli aparatu politycznego sił zbrojnych odgrywał on faktycznie rolę korpusu oficerskiego, dlatego w niniejszej pracy będę używał terminów „korpus oficerski” i „oficerowie”.

²⁵ O tym, iż nawet wśród elity dawnej armii, oficerów Sztabu Generalnego, obecność w Armii Czerwonej nie była bynajmniej rzadkością, świadczą ustalenia historiografii. Por. choćby najnowsze prace: A.W. Ganin, *Korpus oficerów Głównego sztabu w gody Grażdanskij wojny 1917–1922 gg. Sprawocnyje materiały*, Moskwa 2009; W.W. Kaminski, *Wypuskniki Nikołajewskoj Akademii Głównego Sztabu na służbie w Krasnoj Armii*, Sankt-Pietierburg 2011.

spieszne kursy w szkołach oficerskich i szkołach chorążych, by uzupełniali ponoszący w czasie I wojny światowej bardzo ciężkie straty korpus oficerów młodszych starej armii. Obie grupy były traktowane jako specjaliści wojskowi. W obu znaleźć można oficerów, którzy dobrowolnie wstąpili do sił zbrojnych czerwonej Rosji, jak również zmobilizowanych pod przymusem. Ci ostatni często służyli bolszewikom, mając świadomość, że ich rodziny mieszkające na terenach kontrolowanych przez nową władzę *de facto* są jej zakładnikami.

I wreszcie podoficerowie czasu wojny, zmobilizowani w jej trakcie początkowo do służby w charakterze szeregowych żołnierzy, mający choćby podstawowe wykształcenie, pozwalające czytać i pisać. We wszystkich tych grupach było wielu Polaków i Litwinów, którzy często jeszcze przed zakończeniem w Europie I wojny światowej znaleźli się w szeregach Armii Czerwonej i objęli w niej funkcje oficerskie bądź podoficerskie, a wkrótce dzięki osobistej odwadze, talentom lub tylko pryncypialności politycznej pieli się po szczeblach kariery czerwonego dowódcy (ros. *kraskom*).

W odniesieniu do wszystkich byłych oficerów i podoficerów armii carskiej, którzy wstąpili do Armii Czerwonej, nie można zapominać, wyjaśniając ich postępowanie, o czynnikach ekonomicznych. Wielu tych ludzi znalazło się z dala od stron rodzinnych (choć czasem wraz z rodzinami, które uciekły przed frontem). Musieli zapewnić sobie i najbliższym środki utrzymania. Bolszewicy od początku kierowali się zasadą „kto nie pracuje, ten nie je”. W przypadku niemożności skorzystania z zasobów rodzinnych sytuacja ta zmuszała do pójścia na służbę bolszewików, jeśli ktoś znajdował się na terenach przez nich kontrolowanych.

Na postawy ludzi w tym czasie wpływały dwa czynniki. Większość starej armii, w tym znaczna część jej korpusu oficerskiego czasu wojny, wywodziła się z chłopstwa lub robotników, którzy zwykle korzeniami nadal tkwili w środowisku chłopskim. Bolszewicy, przejmując program agrarny eserowców, oddali ziemię w ręce chłopów, co musiało w tych kręgach wzbudzać jeśli nie sympatię, to przynajmniej życzli-

wość. Ponadto części wojskowych bolszewicy mogli się jawić jako czynnik stabilizujący sytuację w kraju, całkowicie rozchwianą w okresie po rewolucji lutowej. Rosja znała jedynie tradycję rządów silnej ręki. Nowi jej władcy sięgnęli po tę właśnie formę sprawowania władzy. Niektórym mogli się zdawać wybawcami od anarchii.

Z wyżej wymienionych powodów wśród kadr dowódczych sił zbrojnych państwa bolszewickiego znaleźli się Polacy i Litwini wywodzący się ze wszystkich klas i grup społecznych oraz ze wszystkich szczebli wojskowej hierarchii starej armii rosyjskiej okresu I wojny światowej. W odniesieniu do bohaterów niniejszego słownika informacje statystyczne na ten temat znajdzie Czytelnik w załącznikach nr 3 i 4.

Armia Czerwona miała jednak swoje specyficzne źródła rekrutowania oficerów. Pierwsze stanowili działacze lewicowych partii politycznych, w przypadku Polaków i Litwinów przede wszystkim Socjaldemokracji Królestwa Polskiego i Litwy oraz PPS-Lewicy. Zdarzali się również przedstawiciele obu nacji, którzy przystali do bolszewików lub Partii Socjalistów-Rewolucjonistów jeszcze przed dokonaniem przez bolszewików przewrotu. Spośród tej grupy rekrutowało się wielu komisarzy i szefów oddziałów politycznych jednostek, którzy zajęli kontrolne stanowiska przy profesjonalnych (abstrahując od poziomu owej profesjonalności) wojskowych, oraz wielu członków wojskowego aparatu sprawiedliwości – sędziów i prokuratorów wojskowych. Drugą specyficzną grupą byli Polacy, jeńcy z wielonarodowej armii monarchii austro-węgierskiej oraz, choć w znacznie mniejszym stopniu, niemieckiej. Porwani hasłami budowy nowego, sprawiedliwego świata, czy też widzący w tym sposób wyrwania się ze strasznych, groźących śmiercią z głodu i chorób warunków niewoli, wstąpili do służby w siłach zbrojnych Rosji Radzieckiej. Za ich specyficzną i – dodajmy – nieliczną grupę można uznać jeńców wziętych do niewoli przez Armię Czerwoną w czasie wojny z Polską w latach 1919–1920. Na kartach niniejszego słownika są oni reprezentowani jedynie przez Feliksa Montrela, ale wiadomo, że takich przypadków było więcej.

Nie można również zapomnieć o ludziach zbyt młodych, by mogli rozpocząć służbę wojskową w czasie I wojny światowej. Mobilizowani w trakcie wojny domowej, zwykle dzięki wykształceniu, trafiali na przyspieszone kursy i rozpoczynali karierę dowódczą w Armii Czerwonej. Inni, porwani rewolucyjną retoryką, wcześniej wstąpiwszy do partii bolszewickiej, zasilali szeregi pracowników politycznych, z definicji stając się naczelnikami.

Polaków i Litwinów można spotkać na stanowiskach oficerskich na wszystkich frontach wojny domowej w Rosji i na prawie wszystkich szczeblach dowodzenia. Niektórzy zajmowali już wówczas eksponowane stanowiska, by wymienić dowódców oraz szefów sztabów armii i flot lub flotylli – Hieronima Uborewicza i Michała Lewandowskiego, Edwarda Pancerzańskiego i Włodzimierza Kukiel-Krajewskiego²⁶. Również wśród komisarzy i członków rad wojskowych wszystkich szczebli spotykamy przedstawicieli obu nacji. Można tu wymienić choćby Feliksa Dzierżyńskiego, który w czasie ofensywy na Warszawę wchodził w skład Rewolucyjnej Rady Wojskowej Frontu Zachodniego.

Zwycięstwo Polski zadecydowało nie tylko o przyszłości odrodzonej Rzeczypospolitej, ale również o przetrwaniu mniejszych sąsiednich państw, które wyłoniły się z gruzów państwa Romanowów. Trudno wyobrazić sobie, by zwycięska bolszewicka Rosja uszanowała suwerenność Estonii, Łotwy i Litwy. Tylko niezwykle skomplikowane stosunki polsko-litewskie, przede wszystkim zdominowane konfliktem o Wileńszczyznę, nie pozwoliły Litwinom docenić tego faktu i kazały z nadzieją spoglądać na czerwoną Moskwę jak na partnera, a nie jak na zagrożenie, czego wyrazem były nadzieje (nie tylko radzieckie) na uzyskanie wspólnej granicy w dobie rozmów pokojowych w Rydze.

²⁶ Ten zruszczony Polak w latach 1919–1921 był szefem sztabu Flotylli Wołżańsko-Kaspijskiej i Floty Bałtyckiej. Od 1921 r. pracował w Ludowym Komisarjacie Spraw Zagranicznych, a następnie został funkcjonariuszem Wojsk Wewnętrznych i Pogranicznych OGPU-NKWD. Pod koniec swej kariery stał na czele Oddziału Morskiego WWiP Dalekiego Wschodu jako jedyny z oficerów NKWD mający generalską rangę kapitana I rangi. Aresztowany 25 września 1937 r., rok później – 16 września 1938 r. – został rozstrzelany. Na jego temat: GARF, f. R-7523, op. 44, d. 101, l. 54-64. Por. załącznik nr 6.

Niezwykle ważne dla rozważań niniejszej pracy jest podkreślenie bardzo negatywnego wpływu, jaki klęska w wojnie z Polską wywarła nie tylko na stosunek państwa radzieckiego do Rzeczypospolitej, ale także na stosunek radzieckich elit, przede wszystkim samego Iosifa Stalina, do Polaków jako nacji lub nawet jako mniejszości narodowej zamieszkującej nową Rosję, później ZSRR. Był on nacechowany podejrzliwością i podszyty pewną obawą o lojalność polskiej mniejszości w warunkach, gdy za miedzą zaistniało państwo polskie, w dodatku okryte chwałą postawienia tamy bolszewickiemu zagrożeniu dla Europy. A przecież bezwzględna lojalność wobec ideologii, partii bolszewickiej i państwa stała się w warunkach radzieckich jednym z najistotniejszych elementów budowanego systemu społeczno-politycznego i miała w wersji idealnej wyprzeć wszystkie inne lojalności. Na dodatek internacjonalizm był jednym z najważniejszych haseł bolszewickich.

W tej sytuacji nie dziwi niechęć bolszewików do tworzenia narodowych formacji w Armii Czerwonej. Ostatecznie jednak w dobie wojny domowej i walki z tak zwaną obcą interwencją docenili oni potencjalne korzyści, jakie kryły się w tworzeniu jednostek wojskowych według kryterium narodowego. Stąd zgoda na utworzenie z Polaków Zachodniej Dywizji Strzeleckiej oraz koncepcja, która zakończyła się całkowitym fiaskiem, utworzenia w dobie ofensywy na Warszawę Polskiej Armii Czerwonej, której dowództwo zostało przekształcone jesienią 1920 r. w Zarząd Formowania Jednostek Czerwonych Komunardów. W celu zapewnienia jej kadr dowódczych utworzono najpierw Kursy, a następnie Połączoną (ros. *Objediniennaja*, co znaczyło, że kształci specjalistów kilku dziedzin) Szkołę Czerwonych Komunardów w Moskwie, której nadano imię jednego z najważniejszych bohaterów niniejszego słownika – Józefa Unszlichta. Z tego powodu również pojawiły się w Armii Czerwonej jednostki litewskie. Wielu bohaterów niniejszego słownika przewinęło się przez ich szeregi.

Ważnym etapem w dziejach Armii Czerwonej i jej korpusu oficerskiego była demobilizacja przeprowadzona po zakończeniu wojny domowej. W szczytowym momencie swego rozwoju, w listopadzie

1920 r., Armia Czerwona liczyła prawie 5,5 miliona ludzi²⁷. W kolejnych latach jej liczebność systematycznie i niezwykle dynamicznie się zmniejszała, w 1924 r. wynosiła zaledwie 610 tysięcy²⁸. Było to związane z bardzo trudną sytuacją ekonomiczną państwa radzieckiego, która wymagała maksymalnego zmniejszenia nakładów na sferę militarną, przynajmniej do czasu osiągnięcia względnej stabilizacji gospodarczej w kraju. W najszerszym zakresie zredukowano liczbę czerwoarmistów. Sposobem na zachowanie w czynnej służbie znacznie większej, niż by to wynikało z liczebności sił zbrojnych, liczby dowódców i naczelników było wprowadzenie terytorialnego systemu rekrutacji kadr dużej liczby wielkich jednostek RKKA, przede wszystkim strzeleckich. Dysponowały one stałą kadrą dowódczą, a szeregowi i część podoficerów stanowili tak zwane kadry zmienne (ros. *pieriemiennyj sostaw*), pracujące w sektorze cywilnym i wzywane systematycznie na przeszkolenie wojskowe do macierzystej jednostki²⁹.

Nie udało się odnaleźć odnośnych rozkazów, ale z dokumentów kadrowych Armii Czerwonej (kart ewidencyjnych i kart ewidencji służby) wynika wyraźnie, że w 1924 r. ustabilizowano strukturę korpusu oficerskiego i podoficerskiego, czyli całego *komandno-naczelstwujuszczego sostawa* RKKA, dzieląc go na 14 kategorii służbowych, oddzielnych dla oficerów liniowych – dowódców (K – *komandnyj sostaw*), pracowników politycznych (KP – *politiczeskij sostaw*), technicznych (T – *tiechniczeskij sostaw*), administracyjnych (A – *administratiwno-choziajstwiennyj sostaw*), lekarzy (M – *medicynskij sostaw*) i weterynarzy wojskowych (W – *wietierinaryj sostaw*). Brak jednoznacznego potwierdzenia, czy w podobny sposób uszeregowano wojskowych prawników. Kategoria XIV obejmowała najwyższy szczebel wojskowej hierarchii – ludowego komisarza, jego zastępców, dowódców okręgów wojskowych, szefów centralnych za-

²⁷ *Rossija i SSSR w wojnach XX wieku. Potieri woorużennyh sił. Statisticeskoje issledowanije*, red. G.F. Kriwoszejew, Moskwa 2001, s. 110.

²⁸ *Krasnaja Armija w 1920-je gody*, szef-redaktor S. Kudriaszow, Moskwa 2007, s. 6.

²⁹ Zob. *Rieforma w Krasnoj Armii. Dokumenty i materiały 1923–1928 gg.*, Moskwa 2006, kn. 1, s. 33–38 (Rozkaz RWS Republiki nr 1742 z ogłoszeniem dekretu CKW i RKL ZSRR z 8 sierpnia 1923 r. „O organizacji jednostek terytorialnych i wyszkoleniu wojskowym pracujących”, 11 VIII 1923).

rządów RKKA. Kategoria XIII odpowiadała dowódcy korpusu, zastępcy dowódcy okręgu, dowódcy floty i rangom wobec nich równorzędnym, XII – dowódcy dywizji i rangom wobec niego równorzędnym, XI – dowódcy brygady, zastępcy dowódcy dywizji, szefowi jednego z ważniejszych oddziałów sztabu okręgu (floty) i rangom wobec nich równorzędnym, X – dowódcy pułku wojsk technicznych (pancernych, samochodowych, łączności), dowódcy eskadry w lotnictwie, szefowi sztabu dywizji i brygady oraz rangom wobec nich równorzędnym, IX – dowódcy pułku strzeleckiego, kawalerii i artylerii i rangom wobec nich równorzędnym itd. Najniższe kategorie odpowiadały podoficerom w innych armiach.

Brak danych o liczbie oficerów, którzy zostali zwolnieni do cywila lub zaliczeni do rezerwy Armii Czerwonej, brak również danych o składzie narodowościowym korpusu oficerskiego w przededniu i po przeprowadzeniu demobilizacji. Spośród bohaterów niniejszego słownika kilku tymczasowo pożegnało się z czynną służbą wojskową. Całkowicie nieznana pozostaje liczba tych, którzy uczynili to na zawsze. Wydaje się jednak, że w tym okresie radzieckie władze wojskowe starały się zachować gotowe kadry na wypadek realnej perspektywy sowietyzacji państw ościennych, w tym oczywiście przede wszystkim Polski, ale również Litwy. Dlatego należy zakładać, że i Polaków, i Litwinów starano się zachować w szeregach sił zbrojnych, ewentualnie przenosić do rezerwy. Znamienne, że przetrwała Połączona Szkoła Wojskowa Czerwonych Komunistów. Dopiero w 1926 r. w pełni utraciła ona polski charakter, po scaleniu z Połączoną Internacjonalistyczną Szkołą Wojskową³⁰. Tę tendencję zdaje się również potwierdzać obecność w pierwotnym składzie najwyższego kolegiального organu kierowniczego radzieckich sił zbrojnych – Rewolucyjnej Rady Wojskowej ZSRR, powołanej do życia 23 sierpnia 1923 r. – dwóch Polaków, Wacława Boguckiego i Józefa Unslichta (od 6 lutego 1925 r. był zastępcą

³⁰ Tamże, s. 624 (Protokół nr 27 posiedzenia RRW ZSRR o rezultatach pracy Komisji Unslichta, 6 VII 1926).

przewodniczącego Rady, a jednocześnie ludowego komisarza spraw wojskowych i morskich)³¹.

Dopóki przywódcy bolszewicy myśleli o możliwości ponownego rozniecenia płomienia światowej rewolucji, polskie kadry były im szczególnie potrzebne. W dobie przygotowywania ewentualnej interwencji w Niemczech, gdy w 1923 r. zdawała się tam wznosić fala rewolucyjna, myślano o skoncentrowaniu w nadgranicznych, zachodnich okręgach wojskowych Polaków oraz ludzi mówiących po polsku w celu przygotowania sowietyzacji okupowanego terytorium Rzeczypospolitej³². Polacy odgrywali wówczas bardzo ważną rolę w przygotowaniach do rewolucji (ściślej: przewrotu) prowadzonych w samych Niemczech. Kierował tą operacją ówczesny komisarz Sztabu RKKa (do sierpnia 1923 r. pierwszy zastępca przewodniczącego GPU) Józef Unszlicht, a na terytorium Republiki Weimarskiej działali z ramienia radzieckiego wywiadu wojskowego Bronisław Bortnowski (wywiad GPU) i Stefan Żbikowski (wywiad RKKa). Ten ostatni kierował całym aparatem wojskowym Komunistycznej Partii Niemiec³³.

Druga połowa lat 20. XX wieku to okres stopniowego skupiania władzy nad partią bolszewicką i całym państwem radzieckim w rękach Stalina. W odniesieniu do sił zbrojnych decydującym momentem okazało się objęcie stanowisk ludowego komisarza spraw wojskowych i morskich oraz przewodniczącego RRW ZSRR, już 6 listopada 1925 r., przez jednego z jego najbliższych współpracowników, Klimienta Woroszyłowa³⁴. W miarę zwiększania się władzy Stalina zauważalny jest

³¹ Tamże, s. 38 (Postanowienie RKL o składzie RRW ZSRR, 28 VIII 1923). Bogucki w opublikowanym dokumencie figuruje z przekreślonym nazwiskiem – Bogucaj. Por. *Riewojensowiet Riespubliki. Protokoły 1920–1923. Sbornik dokumentow*, Moskwa 2000, s. 368–371.

³² M.I. Mieltuchow, *Krasnaja Armija i niesostojawszajasia riewolucyjna w Giermanii (1923 g.)*, Moskwa 2013, s. 93.

³³ S.T. Minakow, *Sowietskaja wojennaja elita 2-ch godow (sostaw, ewolucyjna, socyokulturnyje osobienosti i političeskaja rol)*, Oriel 2000, s. 327; por. EWR, s. 142, 316, 781.

³⁴ Nastąpiło to po zagadkowej śmierci jego poprzednika, jednego z niekwestionowanych bohaterów wojny domowej, Michaiła Frunzeja.

stopniowy spadek znaczenia Polaków na najwyższych szczeblach wojskowej hierarchii ZSRR.

Pierwszym istotnym komponentem Armii Czerwonej, gdzie ten spadek można odnotować, są pracownicy polityczni wysokiego szczebla. Jak wynika z ustaleń poczynionych w trakcie przygotowywania niniejszego słownika, od 1924 do 1930 r. z szeregów RKKA znikają bądź zostają przeniesieni do rezerwy Czesław Chmielewski, Zenon Gerdowski, Jan Jaworski, Stanisław Klusek, Włodzimierz Mackiewicz, Henryk Pączkowski i Kazimierz Zalewski. Inni, jak Franciszek Klippo, Jakub Nastusiewicz i Edward Pyszyński, zostali przeniesieni do służby liniowej. To zdecydowana większość Polaków, którzy w tym czasie mieli wysokie, „generalskie” kategorie korpusu oficerów politycznych. Ten sam proces, jednak na mniejszą skalę, należy odnotować w przypadku Litwinów – Mikołaj Możejko i Adam Tomaszunas przestają pełnić służbę około 1930 r. Brak na to jednoznacznych dowodów, ale prawdopodobna wydaje się teza, iż przynajmniej część wymienionych została uznana za zwolenników Lwa Trockiego, który do 1924 r. stał na czele Armii Czerwonej, a następnie, jak wiadomo, przegrał walkę o władzę w partii i państwie ze Stalinem.

Nie da się jednak przyczynami natury politycznej wytłumaczyć prawie całkowitej eliminacji żywiołu polskiego z kierownictwa wywiadu wojskowego, czyli Zarządu Wywiadu, a od 1926 r. IV Zarządu Sztabu RKKA. Połowa lat 20. to apogeum znaczenia Polaków w radzieckim wywiadzie wojskowym, tworzonym początkowo przede wszystkim przez Łotyszy. Zapewne było to zasługą Józefa Unszlichta, który po przejściu z kierownictwa GPU do Armii Czerwonej nadal sprawował nadzór nad działalnością wywiadu wojskowego obu instytucji. Najprawdopodobniej to on spowodował przeniesienie z Oddziału Zagranicznego GPU do Zarządu Wywiadu Armii Czerwonej Bronisława Bortnowskiego, który w kwietniu 1925 r. objął w nim kierownictwo II (agenturalnego)

Oddziału i jednocześnie został zastępcą³⁵ szefa zarządu. We wrześniu 1926 r. szefem IV Oddziału i kolejnym zastępcą szefa zarządu został doświadczony radziecki wywiadowca Stanisław Budkiewicz, a zastępcą szefa III Oddziału – Wacław Kolesiński. Dwóch ostatnich usunięto z szeregów wywiadu w drugiej połowie 1928 r., a w czerwcu 1929 r. Bortnowski został pozbawiony swych funkcji i zaliczony do dyspozycji IV Zarządu³⁶. Od tej pory Polacy nigdy już nie pełnili tak eksponowanych funkcji w aparacie wywiadowczym RKKA³⁷.

Należy jednak podkreślić, że Polacy w tym czasie zajmowali najwyższe stanowiska w radzieckiej flocie. Znaczenie tego rodzaju sił zbrojnych było w tym okresie ograniczone. Dumna flota rosyjska została w wyniku wojny domowej i obcej interwencji zredukowana do okrętów, które należały jedynie do Floty Bałtyckiej. Na dodatek rozbudowa marynarki zawsze była bardzo kosztowna, a ZSRR nie było stać na podobne wydatki i lata 20. XX wieku to przede wszystkim okres remontów i modernizacji okrętów, które odziedziczono po carskiej Rosji. Zatem nic dziwnego, że ranga Marynarki Wojennej na długie lata, od 1924 do 1937 r., została zredukowana do jednego z zarządów Armii Czerwonej – Zarządu Sił Morskich RKKA. W niczym nie umniejsza to znaczenia Polaków w kierowaniu nią w tym okresie. Edward Pancerzański i Romuald Muklewicz stali na czele marynarki radzieckiej przez

³⁵ W tym czasie w strukturze zarządu nie było stanowiska zastępcy (*zamiestitel*) jego szefa, dlatego rosyjski *pomoszcznik* winien być w tym wypadku tłumaczony jako zastępca.

³⁶ RGWA, KES, Bortnowski Bronisław Bronisławowicz, Budkiewicz Stanisława Riczardowicz, Zeifert Friderik Nikołajewicz; RGWA, f. 37837, op. 18, d. 120 (Księga ewidencji oficerów IV Zarządu Sztabu RKKA, 1932); por. EWR, s. 142, 152, 340, 417. Fryderyk Zeifert (Zeifert) w okresie od września 1926 do września 1927 r. był również zastępcą szefa III Oddziału. Następnie przeniesiono go do dyspozycji zarządu.

³⁷ Trudno dymisje te wiązać z porażkami, jakich radziecki wywiad wojskowy doznał w latach 1927–1928 w Chinach, we Francji i Polsce, kiedy to aresztowani zostali za granicą między innymi bohaterowie tego słownika Aleksander Jodłowski i Stefan Uzdański. Brak jest związku chronologicznego. Na temat pracy wywiadu Armii Czerwonej w tym czasie zob. między innymi: A. Kołpakidi, D. Prochorow, *Impierija GRU. Oczerki istorii sowietskoj wojennoj razwiedki*, kn. 1, Moskwa 2000; W.W. Kondraszow, *Istorija otieczestwiennoj wojennoj razwiedki (dokumienty i fakty)*, Moskwa 2012; *Oczerki istorii rossijskoj wnieszniej razwiedki*, t. 2, 1917–1932 *gody*, red. Je.M. Primakow, Moskwa 1996.

prawie pełną dekadę, pierwszy w latach 1921–1924, drugi od 1926 do 1931 r., zyskawszy nawet miano „budowniczego” nowej floty³⁸.

I właśnie zdjęcie ze stanowiska szefa zarządu Sił Morskich Muklewicza w listopadzie 1931 r. należy uznać za zwieńczenie procesu ograniczania znaczenia Polaków na wyższych szczeblach hierarchii wojskowej RKKA. Choć został on jednocześnie inspektorem Sił Morskich oraz zachował (do 1933) członkostwo w RRW, jego pozycja została zachwiana. Już wcześniej, w czerwcu 1930 r., Józef Unslicht został pozbawiony swych stanowisk w Ludowym Komisariacie Spraw Wojskowych i Morskich i Rewolucyjnej Radzie Wojskowej. Po odejściu z tego organu Muklewicza już żaden Polak nie zasiadał w owym najwyższym organie decyzyjnym radzieckich sił zbrojnych.

Zwraca uwagę fakt, iż następcą Unslichta w strukturze Armii Czerwonej został Litwin, Hieronim Uborewicz, który od czasu wojny domowej wchodził w skład elity RKKA, ale drogę do najwyższych stanowisk otworzył mu okres współpracy wojskowej Armii Czerwonej z niemiecką Reichswehrą, której był gorącym entuzjastą. Zakończywszy naukę w Republice Weimarskiej, w listopadzie 1929 r. został szefem uzbrojenia RKKA, a w czerwcu 1930 r. objął stanowiska zastępcy ludowego komisarza spraw wojskowych i morskich oraz zastępcy przewodniczącego Rewolucyjnej Rady Wojskowej ZSRR, stając się, na krótko, osobą numer dwa elity wojskowej Związku Radzieckiego³⁹. Był to chyba przejaw swoistej żonglerki kadrowej, dokonywanej w tym czasie w resorcie obrony przez Stalina, który szukał profesjonalnego, ale jednocześnie wypróbowanego politycznie wsparcia dla *narkoma* Woroszyłowa. Gdy ostateczny wybór dyktatora padł rok później na Michaiła Tuchaczewskiego, Uborewicz został przesunięty na stanowisko dowódcy Białoruskiego Okręgu Wojskowego, ale zachował miejsce członka RRW⁴⁰.

³⁸ N.I. Ordynski, *Flagman-stroitiel*, w: *Flagmany*, red. G.A. Iwaszkin, Moskwa 1991, s. 101–108.

³⁹ *Riewojensowiet Riespubliki 1920–1923*, s. 368–369.

⁴⁰ Na temat ówczesnych tarć i przetasowań na szczytach wojskowej hierarchii ZSRR zob.: S.T. Minakow, *Sowietskaja wojennaja elita 20-ch godow*, s. 497 i n.

Nie sposób w tym momencie nie odnieść się do pierwszej fali masowych represji, która dotknęła korpus oficerski Armii Czerwonej w latach 1930–1931, czyli operacji „Wiesna”. Nie zapominajmy, że represje były jedną z podstawowych cech radzieckiego systemu. Wobec wojskowych stosowano je, z różnym natężeniem, od samego początku, zarówno w czasie wojny domowej, jak i po jej zakończeniu. W pierwszym dziesięcioleciu Armii Czerwonej charakterystyczne było, iż dotyczyły one przede wszystkim specjalistów wojskowych, którzy przeszli z szeregów armii carskiej do RKKA. Ofiarą tej polityki padł między innymi jeden z polskich generałów armii carskiej, kawaler Orderu Świętego Jerzego, który wstąpił na służbę w Armii Czerwonej, Władysław Kłębowski (Klembowski), zmarły w więzieniu Czeki już w 1921 r.⁴¹ Spośród bohaterów niniejszego słownika w 1927 r. trafił do więzienia za nieznanne przewinienia były podporucznik starej armii, w owym czasie szef sztabu brygady kawalerii, Bronisław Jasiński⁴². „Wiesna” pociągnęła jednak za sobą aresztowania wielu setek oficerów Armii Czerwonej z carskim stażem. W kilkudziesięciu wypadkach zapadły wyroki śmierci, wielu oficerów zostało wyrwanych z szeregów RKKA na zawsze. Inni wrócili do Armii Czerwonej po upokarzającym śledztwie, a nierzadko wyrokach skazujących⁴³. Wśród jej ofiar byli również bohaterowie niniejszego słownika: Henryk Wiczniński został skazany na karę śmierci i rozstrzelany, Wilhelm Płaskowski trafił z wyrokiem pięciu lat do łagru, a kilku innych – Aleksander Bazariewski, Roman Chołodecki, Michał Szeniański, Zygmunt Żongołowicz – mimo wyroków skazujących po pewnym czasie wróciło w szeregi sił zbrojnych. Choć operacja bywa traktowana jako element rozgrywek między elitami policji politycznej⁴⁴, choć nie miała

⁴¹ Zob.: W.L. Juszczo, *Gienieraty rossijskoj służby polskiego proischożdienija – kawalery ordiena Swiatogo Georgija i Georgijewskiego orużija pierioda pierwoj mirowoj wojny*, w: *Wrogowie, sojusznicy, towarzysze broni. Polsko-rosyjskie stosunki wojskowe w pierwszej połowie XX wieku*, pod red. J. Wojtkowiaka, Poznań 2013, s. 71–71; A.W. Ganin, *Korpus oficerow Gienieralnogo sztaba*, s. 244.

⁴² RGWA, KES, Jasinski Bronisław Stanisławowicz.

⁴³ Na temat „Wiesny” zob. np.: Ja. Tinczenko, *Gołgofa russkogo oficerstwa w SSSR 1930–1931 gody*, Moskwa 2000; N. Czeruszew, *„Niewinownych nie bywajet...”. Czekiasty protiv wojennyh, 1918–1953*, Moskwa 2004, s. 147–199.

⁴⁴ Tak czynią między innymi autorzy pracy: M.Tumszys, A. Papczinski, *1937 bolszaja czistka. NKWD protiv CzK*, Moskwa 2009.

ona absolutnie zabarwienia narodowego, należy ją odnotować jako upust doświadczonych kadr, w tym także polskiej i litewskiej narodowości.

Przetasowania na najwyższych szczeblach hierarchii wojskowej ZSRR na przełomie lat 20. i 30. XX wieku zakończyły się ustabilizowaniem jej najwyższych szczebli. Zyskały one kształt personalny, który niewiele zmienił się aż do okresu wielkiej czystki. Byli w niej obecni Polak Michał Lewandowski i Litwin Hieronim Uborewicz. Obaj, aż do okresu wielkiej czystki, stać będą na czele okręgów wojskowych. Nieco niżej lokowali się Litwin Witowt Putna, który w drugiej połowie lat 20. XX wieku na stałe przeszedł do pracy w wywiadzie i jako attache wojskowy reprezentował ZSRR w wielu krajach, Polacy Roman Łągwa, Edward Pancerzański, Józef Błażewicz i Kazimierz Kwiatek. Daleko było jednak obu nacjom do znaczenia, jakie na przełomie lat 20. i 30. osiągnęli Łotysze, których na tym szczeblu było kilkunastu.

Potwierdzeniem niech będzie powołanie w listopadzie 1934 r. nowego kolegialnego ciała stojącego na czele Armii Czerwonej – Rady Wojennej przy ludowym komisarzu obrony. Spośród jej 80 pierwotnych członków tylko Lewandowski i Uborewicz, którzy są bohaterami niniejszego słownika, weszli w jej skład. Zasiadło w niej zaś aż dziewięciu Łotyszy⁴⁵.

Mimo to reprezentantów obu nacji można odnaleźć na wszystkich szczeblach dowodzenia, w Sztapie (od 1934 r. Sztapie Generalnym) RKKa, zarządach centralnych, dowództwach, sztabach okręgów i flot, we wszystkich rodzajach wojsk i służb. Szczególnie Polacy byli liczni w korpusie oficerskim Armii Czerwonej. Na początku 1934 r. stanowili w nim piątą pod względem liczebności grupę narodowościową, ustępując jedynie Rosjanom, Ukraińcom, Żydom i Białorusinom.

⁴⁵ Na podstawie: *Wojennyj sowiet pri Narodnom komissarie oborony. Diekabr 1934 g. Dokumenty i materialy*, red. I.I. Basik i in., Moskwa 2007 (Uchwała RKL ZSRR o zatwierdzeniu składu Rady Wojennej przy lko, 21 XI 1934). W czerwcu 1934 r. Ludowy Komisariat Obrony zastąpił LKSWiM. Jednocześnie rozwiązaniu uległa Rewolucyjna Rada Wojskowa ZSRR. Spośród innych mniejszości ZSRR w składzie Rady znalazło się także 12 Żydów, dwóch Ormian i Estończyk.

Według oficjalnych danych było ich wówczas 1354 (1,06% ogółu)⁴⁶. Wśród wymienionych w sprawozdaniu 26 narodowości brakuje Litwinów, którzy stanowili wówczas nieznaną odsetek tych, których włączono do grupy „inni”, liczącej w sumie 1020 osób, z czym istotnie kontrastuje ich proporcjonalnie liczna reprezentacja na wyższych szczeblach hierarchii (zob. niżej)⁴⁷.

Jesienią 1935 r. w radzieckich siłach zbrojnych wprowadzono stopnie wojskowe. Stworzono niezwykle skomplikowany system rang, oddzielnych dla korpusu dowódczego armii i floty, wojsk inżynierskich armii i floty, oficerów politycznych, służby administracyjnej, medycznej i weterynaryjnej oraz prawników wojskowych. Szczegóły dotyczące stopni oficerów wyższych i starszych znajdzie Czytelnik w załączniku nr 1. Jeśli chodzi o najwyższe szczeble wojskowej hierarchii, w odniesieniu do ludowego komisarza obrony, jego zastępców, szefów zarządów centralnych RKKA, dowódców, ich zastępców i szefów zarządów politycznych okręgów wojskowych i flot, dowódców i komisarzy korpusów ostateczna decyzja o nadaniu stopnia przypadła gremium politycznemu – to Biuro Polityczne Komitetu Centralnego WKP(b) podjęło decyzję o mianowaniu, która ostatecznie została wprowadzona w życie na mocy rozkazów personalnych ludowego komisarza obrony. W przypadku pozostałych propozycje nadania stopni wychodziły od komisji atestacyjnych, które powstały w centralnych zarządach RKKA oraz okręgach wojskowych i flotach. Następnie decyzję podejmowała Wyższa Komisja Atestacyjna lub jej podkomisje, ale ich ustalenia mogły być korygowane przez ludowego komisarza obrony, który również podpisywał rozkazy personalne dotyczące oficerów wyższych i starszych. Pierwsze rozkazy personalne, wydawane

⁴⁶ RGWA, f. 54, op. 17, d. 402, l. 27 (Korpus oficerski RKKA według narodowości, styczeń 1934); Rosjan w całym korpusie, liczącym prawie 128 tys. osób, było 86 297, Ukraińców 19 261, Żydów 6390, Białorusinów 5748.

⁴⁷ Wydaje się, że nie mogło ich być więcej niż 300. Najmniejsza liczebnie, reprezentowana imiennie nacja, Estończycy, liczyła 390 przedstawicieli (0,34% ogółu).

od 20 listopada do 16 grudnia, były publikowane przez organ prasowy LKO – „Krasną Zwiazdę”, kolejne były już tajne.

Najwyższą rangę – marszałka Związku Radzieckiego – otrzymało pięciu oficerów zajmujących najważniejsze stanowiska w Armii Czerwonej: ludowy komisarz obrony Klimient Woroszyłow, jego zastępca Michaił Tuchaczewski, szef Sztabu Generalnego Aleksandr Jegorow, inspektor kawalerii RKKA Siemion Budionny i dowódca Specjalnej Armii Dalekowschodniej Wasilij Blucher. Wszyscy oni byli Rosjanami, podobnie jak fłagmanowie flota I i II rangi. Wśród 15 komandarów I i II rangi znaleźli się już przedstawiciele innych narodowości, w tym mniejszości nieposiadających republik związkowych czy autonomicznych: Łotysze Ioakim Wacetis i Jakow Ałksnis, Litwin Hieronim Uborewicz, Żyd Iona Jakir, Estończyk Awgust Kork i Polak Michał Lewandowski. Spośród 16 armijskich komisarów I i II rangi, najwyższych rangą pracowników politycznych, pięciu było Żydami, jeden Łotyszem i jeden Ormianinem. Z Niemców kurlandzkich wywodził się Wasilij Ulrich, przewodniczący Izby Wojskowej Sądu Najwyższego ZSRR, któremu nadano stopień armwojenjurista. Jeszcze bardziej zróżnicowana etnicznie była grupa oficerów, którym nadano stopnie komkora i równorzędne. Wśród nich był Litwin, Witold Putna (attache wojskowy w Wielkiej Brytanii) oraz Polacy Roman Łągwa (szef Zarządu Łączności RKKA) i Edward Panczerzański (szef Oddziału Wyszkożenia Bojowego Sił Morskich RKKA), któremu nadano stopień fłagmana I rangi⁴⁸. Dzięki temu Polacy i Litwini stanowili łącznie 3,3% ścisłej elity Armii Czerwonej, bowiem na stopnie komkora, równorzędne i wyższe zostało w sumie mianowanych 152 oficerów RKKA.

Na niższych szczeblach radzieckiej generalicji Polaków i Litwinów również nie brakowało. Polacy stanowili stosunkowo najliczniejszą grupę (bez mała 4%) wśród 201 komdiwów. Stopień ten uzyskali za-

⁴⁸ Czeruszewowie (*Rasstrielannaja elita RKKA*, s. 79) i EBDSM podają, iż Litwinem był również komkor Feliks Ingaunis. Wszystkie dotyczące go dokumenty w RGWA mówią, iż był on Łotyszem. W czasie czystki NKWD „zapisało” go ponadto do łotewskiej organizacji nacjonalistycznej. Zob. *Łubianka. Sowietskaja elita na stalinskoj Golgofie*, s. 126–127.

stępcą szefa Zarządu Obrony Przeciwlotniczej RKKK Józef Błażewicz (podający się również za Białorusina i Litwina), komendant Chemicznych Kursów Doskonalenia Oficerów RKKK Władysław Gruszecki, wojskowy kierownik Moskiewskiego Instytutu Pedagogicznego im. Liebknechta Antoni Klimowicz⁴⁹, zastępca dowódcy Nadwożańskiego OW ds. lotnictwa Franciszek Kłyszajko, dowódca i komisarz 3 Brygady Lotniczej Specjalnego Przeznaczenia Władysław Kochański, dowódca 14 Korpusu Strzeleckiego Kazimierz Kwiatek, dowódca 18 KS Konstanty Paszkowski i dowódca 15 Dywizji Kawalerii Konstanty Rokosowski⁵⁰. Komdiwami zostali również dwaj Litwini – Tadeusz Olszański i Władysław Mikucki – oraz Tatar litewski Aleksander Talkowski. Jednak wśród oficerów, którym nadano stopnie równorzędne z komdiwem, a było ich aż 235, Polaków było już tylko czterech: Julian Szymański, znany konstruktor okrętowy, został inżynier-flagmanem II rangi, diwojenjuristami – dwaj przewodniczący trybunałów wojskowych okręgów: Aleksander Maziuk (Leningradzki) i Bronisław Milanowski (Białoruski)⁵¹, a stopień diwizyjnego komissara uzyskał Karol Sławiński. Litwinów zaś dwóch: Paweł Bołtruszko (w tym czasie pomocnik głównego prokuratora wojskowego RKKK) i Gabriel Rittel (zastępca dowódcy ds. politycznych i szef OP 2 Korpusu Kawalerii) zostali diwizyjnymi komissarami.

Nieco lepiej było na najniższym stopniu czerwonej generalicji. Wśród kombrigów znajdziemy 14 Polaków: zastępcę inspektora piechoty RKKK Ryszarda (Riczarada) Cyffera, zastępcę inspektora kawale-

⁴⁹ To były carski generał, pierwszy komendant utworzonej w 1918 r. Akademii Sztabu Generalnego Armii Czerwonej: RGWA, KES, Klimowicz Antonij Karłowicz (ur. 1869).

⁵⁰ Dane o stopniach nadanych Polakom i Litwinom oraz zajmowanych przez nich w tym czasie stanowiskach, tu i niżej, na podstawie: RGWA, f. 37837, op. 4, d. 62-122 (Rozkazy personalne ludowego komisarza obrony z lat 1935–1936); op. 20, d. 6-25 (Protokoły posiedzeń Wyższej Komisji Atestacyjnej, XII 1935 – XII 1936).

⁵¹ Wcześniej pochopnie, jak się okazało, uznałem za Polaka komdiwa Nikołaja Sołłoguba (Sołłohuba), który podawał się za Rosjanina i nie przyznawał do znajomości języka polskiego: J. Wojtkowiak, *Represje wobec Polaków, oficerów radzieckich sił zbrojnych, w czasie wielkiej czystki*, w: *Studia z dziejów Europy Wschodniej*, red. G. Błaszyk, P. Kraszewski, Poznań 2010, s. 405–422.

rii Armii Czerwonej Stanisława Flisowskiego, szefa sztabu 19 Dywizji Strzeleckiej Władysława Korczyca, szefa III Oddziału sztabu Białoruskiego OW Józefa Kruka, dowódcę artylerii Nadwożańskiego OW Włodzimierza Leonowicza, szefa sztabu 7 Korpusu Zmechanizowanego Witolda Mozolewskiego, dowódcę artylerii 10 KS Wacława Opmana, oddelegowanego do pracy w Głównym Zarządzie Lotnictwa Cywilnego Jana Pietrożyckiego, oddelegowanego do pracy w Ludowym Komisariacie Przemysłu Ciężkiego Włodzimierza Sadłuckiego, dowódcę 207 Brygady Lotniczej Nazarego Stachańskiego, wykładowcę Akademii Marynarki Wojennej Stanisława Stolarskiego, wykładowcę Wojskowej Akademii Politycznej im. Tołmaczewa Piotra Szarangowicza, dowódcę 40 Dywizji Strzeleckiej Władysława Wasienkowicza i dowódcę Brygady Lotniczej Instytutu Naukowo-Badawczego Lotnictwa RKA Adama Zalewskiego, oraz aż ośmiu Litwinów: dowódcę 58 Dywizji Strzeleckiej Grzegorza Kapcewicza, zastępcę dowódcy 61 DS Romualda Kiejrisa, wojskowego kierownika Komunistycznego Uniwersytetu Rolniczego im. Stalina Aleksandra Kimundrisa, wykładowcę Akademii Wojskowej im. Frunzego Antoniego Kozierowskiego, dowódcę 28 DS Józefa Milunasa, dowódcę 29 Dywizji Kawalerii Kazimierza Pawłowskiego, zastępcę szefa sztabu Zakaukaskiego OW Bronisława Pietruszewicza i dowódcę 402 Brygady Lotniczej Antoniego Szczesnulewicza. Wśród kapitanów I rangi znalazł się Polak, szef Oddziału Hydrograficznego Floty Czarnomorskiej, Michał Dominikowski, a wśród briginżeniorów Litwin, Jan Żukowski. Siedmiu Polakom nadane zostały stopnie brigadnych komissarow. Byli to: szef Oddziału Politycznego 53 DS Edward Buchholc, sekretarz naukowy redakcji Encyklopedii Wojskowej Stanisław Budkiewicz, oficer do zadań przy dowódcy Sił Powietrznych Armii Czerwonej Włodzimierz Jaguszewski, szef OP 85 DS Stanisław Karwowski, szef Oddziału Budowlano-Kwaterunkowego Białoruskiego OW Józef Kozłowski, znajdujący się w dyspozycji ludowego komisarza obrony, były komisarz Moskiewskich Kursów Przygotowania Młodszych Oficerów Obrony Przeciwlotniczej Jan Majer i szef OP Izorskiego Odcinka Wojskowych Robót Budowlanych Józef Szemet. Zwraca uwagę fakt, że aż trzech z nich

nie służyło w pionie politycznym. Brigintendantami zostali dwaj Polacy: pracujący w Ludowym Komisariacie Przemysłu Ciężkiego Stefan Botner i zastępca szefa Zarządu Zaopatrzenia Obozowo-Rzeczowego RKKA Paweł Witkowski. Franciszek (Fric vel Franc) Raszewicz, komendant Wojenno-Morskiej Szkoły Inżynieryjnej, oraz Włodzimierz Surwiłło, wykładowca Akademii Marynarki Wojennej, zostali inżynier-
-flagmanami III rangi⁵². Wreszcie siedmiu Polaków i Litwinów znalazło się wśród wojskowych prawników, którym nadano najniższy stopień generalski brigwojenjurista. Byli to Polacy: przewodniczący Trybunału Wojskowego Kolei Tomskiej Mieczysław Dobrzański, przewodniczący TW 12 KS Władysław Kordialik, przewodniczący TW Charkowskiego OW Antoni Kozłowski i pomocnik głównego prokuratora wojskowego Armii Czerwonej Klemens Szubniak (Szubijak), oraz Litwini: przewodniczący Trybunału Wojskowego Basenu Oceanu Spokojnego Bolesław Domiński, przewodniczący TW Floty Oceanu Spokojnego Kazimierz Stasiulis i prokurator wojskowy Floty Czarnomorskiej Paweł Wojteko.

Ogółem stopnie wyższego korpusu oficerskiego, odpowiednika generalicji, zostały nadane około 1750 oficerom⁵³. Wśród nich byli przedstawiciele prawie wszystkich narodowości, których republiki do 1936 r. uzyskiwały status związkowy. Oprócz nich spotykamy prawdziwą mozaikę narodowościową – Żydzi, Łotysze, Polacy, Niemcy, Estończycy, Litwini, Węgrzy, Szwedzi, Tatarzy, Rumuni, Bułgarzy, Szwajcarzy, ale także Słowak i Serb.

Nie ma pełnych danych o liczbie oficerów starszych, jedynie Suwienierow podaje, że do końca 1936 r. w Armii Czerwonej stopni pułkownika nadano 1713, pułkowego komissara 780, a wojenjurista I rangi 200⁵⁴. Wśród oficerów starszych rangi pułkownikowskiej znalazło się

⁵² Pochodził z mieszanej, polsko-łotewskiej rodziny. Zwykle podawał się za Łotysza, ale w materiałach śledztwa figuruje także jako Polak.

⁵³ Statystyka oficerów wyższych RKKA według stanu na 10 XI 1936 r. (RGWA, f. 37837, op. 21, d. 107, l. 21) podaje, że było ich wówczas 1718. Do tego należy dodać 16 inżynier-
-flagmanów III rangi, których nie wymieniono, dziewięciu wyższych oficerów zmarłych w 1936 r. oraz kilkunastu takich, którym pierwsze stopnie nadano po tej dacie.

⁵⁴ O.F. Suwienierow, *Tragedija RKKA 1937-1938*, Moskwa 1998, s. 306.

w sumie 110 Polaków i 23 Litwinów. Szczegóły statystyki nadania stopni bohaterom słownika pokazuje załącznik nr 5.

Wprowadzenie stopni wojskowych spowodowało duże zróżnicowanie oficerów mających dotąd jednakowe kategorie służbowe. Sytuacja ta z całą pewnością wywołała zadowolenie jednych, a rozgoryczenie innych, i to na wszystkich szczeblach wojskowej hierarchii. Wystarczy wspomnieć dowódców okręgów wojskowych – jeden, jak nadmieniałem, został marszałkiem, innym nadano stopnie komandarmów I i II rangi, a na przykład dowódca Zabajkalskiego OW Iwan Griaznow został komkorem, jak zastępcy dowódców wielu okręgów, a nawet niektórzy dowódcy korpusów.

Zjawisko to dotyczyło oficerów wszystkich szczebli. Na przykład, o czym dobitnie świadczą losy bohaterów niniejszego słownika, ci z kategorią X mogli zostać kombrigami, pułkownikami, majorami, a nawet kapitanami! Z kolei niektórym oficerom VII kategorii służbowej nadano stopień majora i równorzędne⁵⁵. Szczególnie dotknięci nieformalną degradacją musieli czuć się dotychczasowi „rombiści”, przede wszystkim oficerowie XI kategorii, którzy na patkach kołnierza, zamiast dotychczasowego rombu, musieli przyszyć prostokąty, które oznaczały, że przestali być oficerami wyższymi, a stali się jedynie starszymi.

Jak na tym tle wyglądała sytuacja Polaków i Litwinów? Odpowiedź nie jest łatwa, zależy od przyjętych kryteriów. Jeśli pod uwagę brać udział obu nacji w całym korpusie oficerskim, ich reprezentacja w nowej generacji była bardzo szeroka. Wraz z tymi, którzy ukryli, na różnych etapach kariery, swe pochodzenie narodowościowe, stopnie wyższego korpusu oficerskiego nadano 44 Polakom i 21 Litwinom. Szczególnie imponuje liczba tych ostatnich, którzy nie byli wszak wy-

⁵⁵ Spośród Polaków, którzy służyli z VII kategorią, a nadano im stopnie majora lub równorzędne, można wymienić majora Apoloniusza Dziebowicza, zastępcę dowódcy 183 pułku strzeleckiego, intendentanta II rangi Nikodema Jaksztę, komendanta składu wojskowego nr 105 oraz wojenwraczą II rangi: Eugeniusza Lemieszewskiego, starszego lekarza samodzielnego batalionu saperskiego i Wincentego Ślapika, lekarza samodzielnego batalionu łączności 7 Korpusu Zmechanizowanego.

kazywani, ze względu na skromną ogólną liczebność, w statystykach składu narodowościowego RKKA, a stanowili 1,2% ogółu oficerów wyższych. Polacy stanowili 2,5% we wskazanej grupie. Reprezentacja obu nacji na najwyższych szczeblach wojskowej hierarchii była więc znacznie szersza niż ich udział w całym korpusie oficerskim.

Kiedy jednak brać pod uwagę liczbę wspomnianych, względnych co prawda, degradacji oficerów, którzy dotychczas zaliczani byli, według kategorii służbowych, do wyższego korpusu oficerskiego, a nadano im stopnie oficerów starszych, pułkowników i równorzędne, wielu Polaków mogło się czuć pokrzywdzonych. Spośród licznej grupy szefów oddziałów sztabów i dowództw okręgów wojskowych tylko Józefowi Krukowi, podającemu się za Białorusina, nadano stopień kombriga. Inni, w tym mający długoletni staż na swych stanowiskach, jak Józef Ciukszo czy Bronisław Wawrowski, musieli zadowolić się niższymi stopniami. Aż trzech dowódców brygad: Juliusz Frielich, Józef Smaga (właśnie kończący podwyższanie kwalifikacji w Grupie Specjalnej Akademii Wojskowej im. Frunzego) oraz Adam Wierzeński zostało pułkownikami, choć tylko w przypadku tego ostatniego mógł to uzasadniać skromny staż na stanowisku. Pawłowi Strzałkowskiemu, od lat stojącemu na czele służby łączności radzieckiej floty, nadano stopień kapitana II rangi. Pawłowi Januskiewiczowi, mimo że był szefem sztabu rejonu umocnionego pierwszej kategorii (Władywostockiego), nadano stopień pułkownika, jednak kilku kolegów zajmujących równorzędne stanowiska mogło pozostawić na patkach kołnierza po jednym rombie kombriga.

Feliks Bałuszys-Żemajtis, od stycznia 1935 r. *rukowoditelj*⁵⁶ Akademii Wojskowej im. Frunzego, z całą pewnością mógł oczekiwać nadania mu stopnia kombriga. Wszak wcześniej przez dwa lata był szefem sztabu korpusu kawalerii, a kolejne dwa służył na stanowisku zastępcy

⁵⁶ *Rukowoditelj* to stanowisko w szkolnictwie wyższym, niższe od wykładowcy. Jego odpowiednikiem w języku polskim mógłby być kierownik, ale ze względu na to, że kierownik to niekiedy również rosyjski *naczalnik* (np. kierownik kate-dry), postanowiłem zostawić w tym wypadku rosyjską nazwę.

(*pomoszcznik*) inspektora kawalerii RKKA i miał XI kategorię służbową. A jednak nadany mu został stopień pułkownika. Względna degradacja dotknęła również innych Litwinów – Antoniego Rzeszewskiego i Alberta Kantorowicza. Tak samo potraktowano litewskiego Tatara, byłego pułkownika armii carskiej Aleksandra Bazariewskiego, wykładowcę Akademii Sił Powietrznych im. Żukowskiego. W jego przypadku jednak zadecydowały zapewne względy pozamerytoryczne – miał za sobą służbę w armii admirała Aleksandra Kołczaka i był represjonowany w ramach „Wiesny”.

Pokrzywdzeni mogli czuć się także Polacy, oficerowie rezerwy. Tylko Janowi Pietrożyckiemu nadano stopień kombriga rezerwy, a Stefanowi Botnerowi brigintendanta rezerwy. Mający XI kategorię, a w przeszłości nawet XII oficera politycznego Kazimierz Zalewski, pracujący jako szef działu „Krasnoj Zwiezdy”, musiał zadowolić się stopniem pułkownika rezerwy. Całkowicie pominięto za to kilku bardzo wysokich rangą oficerów tej grupy. Stopni nie nadano ani Romualdowi Muklewiczowi, ani Józefowi Unszlichtowi. Również Walerian Brzeziński, zasłużony konstruktor okrętowy, w przeszłości komendant Szkoły Inżynieryjnej Marynarki Wojennej, pozostał oficerem rezerwy bez stopnia.

Zwraca uwagę przykład prawnika wojskowego Jana Mastalerza, który właśnie objął stanowisko pomocnika prokuratora wojskowego Przymorskiej Grupy Wojsk. W jego przypadku był już gotowy rozkaz personalny o nadaniu mu stopnia brigwojenjurista⁵⁷. Z niewiadomych powodów, być może za sprawą samego ludowego komisarza obrony Woroszyłowa, nadano mu ostatecznie stopień wojenjurista I rangi z wysługą dwóch lat.

Są także dość nieliczne przykłady awansu z grupy oficerów starszych do wyższych. Dwóch Polaków, wspomniani Władysław Kor-

⁵⁷ RGWA, f. 37837, op. 4, d. 112, l. 172 (Rozkaz personalny lko nr 01513/p, 21 IV 1936).

czyc i Waclaw Opman, oraz Litwin Antoni Kozierowski, mający dotąd X kategorię służbową, zostali kombrigami.

Ale wielu oficerów starszych zarówno liniowych, jak i służących w służbach mogło czuć się pokrzywdzonymi. Nie wszyscy dowódcy eskadr lotniczych i szefowie sztabów brygad tego rodzaju broni, mimo X kategorii służbowej, zostali pułkownikami, a Edwardowi Kamińskiemu nadano zaledwie stopień kapitana. Podobnie było z dowódcami pułków, dowódcami artylerii korpusów i dywizji, intendentami dywizji itp. Spośród trzech Polaków pracujących w Sztabie Generalnym RKKA i mających X kategorię służbową tylko Augustyn Szabłowski, podający się wówczas konsekwentnie za Rosjanina, został pułkownikiem, Kuźma (Kazimierz) Abramowicz i Antonii Bambulewicz zostali majorami z wysługą dwóch lat⁵⁸. Niezadowolony z nadanego mu stopnia był z pewnością Stanisław Cupak, lekarz 26 DS od lutego 1933 r., mający X kategorię służbową służby medycznej (M-10). Wyższa Komisja Atestacyjna obniżyła jego stopień z wojenwracza I rangi na wojenwracza II rangi. Było to tym bardziej niezrozumiałe i krzywdzące, że trzech jego podwładnych, Rosjan, mających niższe kategorie i zajmujących niższe stanowiska, mogło się cieszyć z takiego samego stopnia⁵⁹.

Zagadkowe jest nadanie stopnia majora Julianowi Rubenowi, który od lipca 1933 r. do października 1935 r. był szefem wywiadu Zabajkalskiej Grupy Wojsk i Zabajkalskiego OW, a w kwietniu 1936 r., tuż po nadaniu stopnia, objął podobne stanowisko w Uralskim OW. Wszyscy oficerowie zajmujący równorzędne stanowiska w okręgach i Przymorskiej GW zostali pułkownikami, a szef Oddziału Wywiadu Specjalnej Armii Dalekowschodniej Awgust Walin (Gajlis) nawet kombrigiem. Można jedynie spekulować, że podległy Rubenowi oddział

⁵⁸ Obaj zostali awansowani do stopnia pułkownika w styczniu 1937 r.

⁵⁹ Byli to Anatolij Bystrow (starszy lekarz 77 pułku strzeleckiego), Aleksiej Tokmakow (komendant lazaretu dywizji) i Nikołaj Jeriemiejew (ordynator tego lazaretu). Zob.: RGWA, f. 37837, op. 20, d. 13, l. 559, 567, 585ob (Protokół posiedzenia Wyższej Komisji Atestacyjnej, 26 Dywizja Strzelecka, 1936). Stopień ten nadano nawet niektórym lekarzom wojskowym mającym VII kategorię służbową.

wywiadowczy dopuścił się jakiegoś poważnego błędu, a on sam został za niego obciążony odpowiedzialnością, która zaowocowała nie tylko zdjęciem ze stanowiska, ale także obniżeniem rangi wojskowej. To tylko niektóre przykłady oficerów pokrzywdzonych w procesie nadawania stopni wojskowych.

Ogółem jednak proces ten zdawał się dowodzić, że pozycja Polaków, a zwłaszcza Litwinów w szeregach korpusu oficerskiego Armii Czerwonej była ugruntowana; pozycja Polaków nie ulegała też dalszemu osłabieniu, obserwowanemu systematycznie od drugiej połowy lat 20. Tendencję tę zdawał się potwierdzać proces awansowania niektórych Polaków na wyższe stanowiska w 1936 r. i pierwszej połowie roku 1937. Komdiw Kazimierz Kwiatek został zastępcą dowódcy Charkowskiego OW. Dwóch komdiwów objęło dowodzenie korpusami: Konstanty Rokossowski – 5 Korpusem Kawalerii Leningradzkiego OW, a Władysław Kochański – 5 Korpusem Lotniczym Zabajkalskiego OW. Trzech pułkowników objęło „generalskie” stanowiska zastępców dowódców dywizji: Marek Bucko – 75 Dywizji Strzeleckiej, Aleksander Backalewicz – 18 Dywizji Kawalerii, a Andrzej Klippo – 49 Dywizji Strzeleckiej. Kombrig Korczyk awansował na szefa sztabu 14 KS Charkowskiego OW.

Jesienią 1936 r. utworzona została Akademia Sztabu Generalnego RKKK, a jej wykładowcami zostali kombrig Cyffer i flagman Pancerzański. Do niezwykle elitarnego grona jej pierwszych słuchaczy zaliczono Polaków, pułkowników Adama Daszkiewicza, Stefana Pawłowskiego i Alfreda Malinowskiego oraz Litwina, kombriga Bronisława Pietrusewicza.

Kiedy w listopadzie 1936 r. planowano przetasowania na najwyższych szczeblach radzieckiej hierarchii wojskowej, Hieronim Uborewicz był typowany na zastępcę ludowego komisarza obrony i jednocześnie dowódcę lotnictwa RKKK, a Michał Lewandowski miał zająć jego miejsce na czele prestiżowego Białoruskiego OW⁶⁰.

⁶⁰ Zob.: A.A. Pieczenkin, *Wojennaja elita SSSR w 1935–1939 gg.: riepriessii i obnowlenije*, Moskwa 2003, s. 24–25.

Jednak jednocześnie zachodziły wydarzenia, które w dramatyczny sposób miały zaciążyć na losach zdecydowanej większości Polaków oraz Litwinów służących w korpusie oficerskim Armii Czerwonej. Latem 1936 r. rozpoczęły się aresztowania wojskowych, które doprowadziły do rozpętania niecały rok później masowych represji w radzieckich siłach zbrojnych, będących jednym z najważniejszych elementów tak zwanej wielkiej czystki lub wielkiego terroru, który przeorał swym zasięgiem całe radzieckie elity oraz dotknął setek tysięcy zwykłych obywateli ZSRR. Jako jeden z pierwszych, 20 sierpnia, aresztowany został komkor Witold Putna. To między innymi jego wymuszone przez NKWD zeznania stały się podstawą dalszych aresztowań, przeprowadzonych wiosną 1937 r., które z kolei dały radzieckiej policji politycznej fundament stworzenia mitu o istnieniu w szeregach RKKA tak zwanego spisku wojskowo-faszystowskiego.

Prawie jednocześnie z Putną, 28 sierpnia, aresztowany został emeryt RKKA Zdzisław Szeryński. Jego aresztowanie oraz nieco późniejsze: wysokiej rangi funkcjonariusza NKWD, komisarza BP III rangi Ignacego Sosnowskiego (Dobrzyńskiego)⁶¹, oficera rezerwy RKKA Pugaczewskiego oraz członka KPP Tomasza Dąbala, dały NKWD ostateczny powód do sformułowania wniosku o istnieniu jakoby w ZSRR, rozgałęzionego na wszystkie dziedziny życia, spisku Polskiej Organizacji Wojskowej, który w korespondencji ze Stalinem pojawił się w styczniu 1937 r.⁶² i stał się podstawą masowych represji Polaków mieszkających w Związku Radzieckim w czasie wielkiej czystki.

⁶¹ Sosnowski to były podporucznik polskiego wywiadu, w czerwcu 1920 r. ujęty przez WCzK i zwerbowany przez Feliksa Dierżyńskiego i Artura Artuzowa do pracy w radzieckich „organach”. Przez wiele lat pracował w Oddziale Kontrwywiadu i Oddziale Specjalnym WCzK-GPU-OGPU-NKWD. Na jego temat: KPURP, s. 189 (pod nazwiskiem Dobrzyński-Sosnowski); N.W. Pietrow, K.W. Skorkin, *Kto rukowodził NKWD*, s. 390–391.

⁶² Zob.: *Łubianka. Stalin i Głównoje uprawlenije gosbiezopasnosti NKWD 1937–1938*, sost. W.N. Chaustow, B.P. Naumow, N.S. Płotnikow, Moskwa 2004 (dalej: *Łubianka*), s. 41–44 (Specjalna informacja Jeżowa dla Stalina o „Polskiej Organizacji Wojskowej” z załączeniem protokołu przesłuchania T.F. Dąbala, 16 I 1937).

Oficjalny sygnał do rozpoczęcia masowych represji w ZSRR został dany w czasie lutowo-marcowego Plenum KC WKP(b), w czasie którego doszło do wykluczenia z partii i aresztowania byłych przywódców tak zwanej prawicowej opozycji, Nikołaja Bucharina i Aleksieja Rykowa. Podczas Plenum podjęto również bardzo ważną z punktu widzenia dalszego rozwoju wypadków decyzję o usunięciu z szeregów partii wszystkich członków, którzy mieli „związki w wrogami ludu”, co z kolei musiało skutkować zwolnieniem z pracy. Natomiast zwolnienie z pracy stawało się niemal automatycznie pretekstem dla zainteresowania daną osobą NKWD. Ten całkowicie nieprecyzyjny termin pozwalał odtąd na ogromną dowolność w wyborze potencjalnych ofiar represji, szczególnie w resorcie obrony, gdzie przecież prawie każdy oficer wyższej (choć nie tylko) rangi miał w przeszłości jakieś „związki” z byłym zwierzchnikiem Lwem Trockim, kreowanym w tym czasie na głównego wroga radzieckiego systemu.

Zatem nie przypadkiem coraz liczniejsze aresztowania w korpusie oficerskim Armii Czerwonej rozpoczynają się w kwietniu 1937 r., a miesiąc później dokonywane są na masową skalę wśród przede wszystkim najwyższych rangą dowódców. Kluczowe znaczenie miało uwięzienie marszałka Tuchaczewskiego i grupy jego współpracowników, którzy wraz z aresztowanymi jeszcze w 1936 r. komkorami Putną i Witalijem Primakowem, zastępcą dowódcy Leningradzkiego OW, mieli stać na czele „spisku wojskowo-faszystowskiego”. W tym gronie, oprócz Putny, znalazł się również drugi Litwin, komandarm Uborewicz, aresztowany 29 maja 1937 r.⁶³ Na rozszerzonym posiedzeniu Rady Wojennej przy ludowym komisarzu obrony, które odbyło się w Moskwie 1–4 czerwca 1937 r., szef NKWD Nikołaj Jeżow oficjalnie ogłosił wykrycie spisku. W związku z tym, że zebrani na obradach oficerowie nie wykazali się absolutnie żadną solidarnością korporacyjną, prześcigając się wręcz w oczernianiu aresztowanych pod absurdalnymi zarzutami

⁶³ Na temat sfabrykowania „sprawy Tuchaczewskiego” najszerzej w polskiej literaturze zob.: P.P. Wieczorkiewicz, *Sprawa Tuchaczewskiego*, Warszawa 1994; por. np.: O.F. Suwieniorow, *Tragedija RKKK*; N. Czeruszew, *1937 god: elita Krasnoj Armii na Gołgofie*, Moskwa 2003; tegoż, *1937 god. Był li zagowor wojennyjch?*, Moskwa 2007.

kolegów oraz innych, często siedzących na sali, nic już nie mogło powstrzymać masowych represji w siłach zbrojnych⁶⁴.

Najważniejszym następstwem posiedzenia było wydanie przez *narkoma* Woroszyłowa specjalnego rozkazu, informującego o wykrytym spisku w RKKA i wymieniającego grupę przywódców z marszałkiem Tuchaczewskim na czele – miał on zostać odczytany we wszystkich pododdziałach Armii Czerwonej⁶⁵ – a także decyzja o sformowaniu z wojskowych specjalnego trybunału, który miał osądzić marszałka Tuchaczewskiego i jego towarzyszy. Trybunał, składający się z dziewięciu przedstawicieli radzieckiej elity wojskowej, z armwojenjuristem Ulrichem na czele, osądził oskarżonych już 11 czerwca, uznał wszystkich za winnych zarzucanych im czynów – zdrady ojczyzny, szpiegostwa na rzecz obcych państw, utworzenia kontrrewolucyjnego spisku, mającego na celu obalenie władzy radzieckiej itd. – i skazał ich na karę śmierci, którą wykonano następnego dnia. O obu wydarzeniach informowała prasa radziecka⁶⁶.

Zwraca uwagę to, że wśród oskarżonych dominowali przedstawiciele niesłowiańskich mniejszości narodowych. Dwaj (Uborewicz i Putna) byli Litwinami, dwaj kolejni (komandarm I rangi Iona Jakir i komkor Boris Feldman) – Żydami, komkor Robert Ejdeman – Łotyszem, a komandarm II rangi Awgust Kork – Estończykiem. Komkor Primakow był Ukraińcem, a jedynie marszałek Tuchaczewski – Rosjaninem, jednak jego nazwisko, przy odrobinie złej woli, szczególnie w przypadku słabo rozgarniętych mas, pozwalało go kojarzyć z „polskimi panami”. Gdy dodamy, że wśród wymienionych z nazwiska przywódców spisku byli jeszcze armiejskij komissar I rangi Jan Gamarnik oraz zastępca dowódcy Specjalnej Armii Dalekowschodniej komkor Michaił Sangurski, obaj

⁶⁴ Stenogram posiedzenia, bez wystąpienia Jeżowa, którego nie udało się dotąd odnaleźć w archiwach rosyjskich, został opublikowany: *Wojennyj sowiet pri Narodnom komissarie oborony SSSR 1–4 ijunia 1937 g. Dokumenty i materialy*, Moskwa 2008.

⁶⁵ *Russkij archiw. Wielikaja Otiieczestwiennaja*, t. 13, 2 (1), *Priказы Narodnogo komissara oborony 1937 – 21 ijunia 1941 g.*, Moskwa 1994, s. 16–18 (Rozkaz lko nr 072, 7 VI 1937).

⁶⁶ „Prawda”, nr 139, 12 VI 1937, nr 140, 13 VI 1937.

będący Żydami⁶⁷, nieco szowinistyczny, wielkorosyjski aspekt procesu musi być brany pod uwagę. Tym bardziej że w składzie sędziowskim, również podanym do wiadomości publicznej, zdecydowanie dominowali Rosjanie. Wyjątkami byli, wspominany już, armwojenjurist Ulrich oraz dowódca Sił Powietrznych RKKA komandarm II rangi Jakow Ałksnis, który był Łotyszem⁶⁸.

Jak widać, pierwsza fala represji w radzieckich siłach zbrojnych dotknęła obu najwyżej postawionych w hierarchii RKKA Litwinów, którzy zginęli u boku marszałka Tuchaczewskiego. Choć wśród oskarżonych nie znalazł się ani jeden Polak, pierwsza fala czystki uderzyła w polskich przedstawicieli korpusu oficerskiego Armii Czerwonej z ogromnym impetem. Nie miejsce tu na przedstawianie szczegółów represji wobec zarówno Polaków, jak i Litwinów, ponieważ to temat na oddzielną monografię, częściowo już przeze mnie przedstawiony we wcześniejszych publikacjach⁶⁹. Należy jednak podkreślić, że – w odróżnieniu od Litwinów – Polacy w czasie wielkiej czystki stali się ofiarami zorganizowanej nagonki, która zyskała miano „polskiej operacji” NKWD, największej w tym czasie operacji przeprowadzonej na podstawie kryterium narodowościowego, a która – jak to określił ludowy komisarz spraw wewnętrznych Nikołaj Jeżow w swym piśmie z 11 sierpnia 1937 r. – wymierzona była w „dywersyjno-szpiegowską sieć polskiego wywiadu w ZSRR, istniejącą jako tak zwana «Polska Organizacja Wojskowa»”. Wśród jej przywódców Jeżow wymienił wielu byłych i aktualnych wojskowych, bohaterów niniejszego słownika, między innymi: Bortnowskiego, Muklewicza, Unszlichta, komkora Łągwę, komdiwa Kochańskiego, brigintendanta Botnera, brigadnych

⁶⁷ Gamarnik popełnił samobójstwo 31 maja. Nazwisko Sangurskiego (które równie dobrze mogło być kojarzone jako polskie) pada jedynie w rozkazie Woroszyłowa, nie zostało zaś wymienione w prasie, gdyż komkor w ostatniej chwili, z niejasnych w pełni przyczyn, został wyłączony z grupy podsądnych.

⁶⁸ Pełny skład sędziowski m.in. w: P.P. Wiczorkiewicz, *Sprawa Tuchaczewskiego*, s. 132.

⁶⁹ Zob.: J. Wojtkowiak, *Represje wobec Polaków, oficerów radzieckich sił zbrojnych, w czasie wielkiej czystki*.

komissarow Budkiewicza i Kozłowskiego⁷⁰. Organizacja zyskała swoje ważne odgałęzienie na Ukrainie, gdzie NKWD już dawno ożywiło nieboszczkę POW. Wśród przywódców ukraińskiej filii organizacji wymieniano z czasem Stanisława Kosiora i komdiwa Kwiatka, a ważnymi uczestnikami uczyniono kombriga Korczyca oraz wielu innych oficerów związanych choćby miejscem urodzenia z Polską, w tym Litwinów, kombrigów Kapcewicza i Szczesnulewicza⁷¹.

Również w Leningradzie, gdzie siedzibę miało nie tylko dowództwo okręgu wojskowego, ale i dowództwo Floty Bałtyckiej, miejscowe NKWD czasem prowadziło śledztwa przeciwko Polakom (i nie tylko), wiążąc ich z mityczną POW. Na przykład o stworzenie komórki tej organizacji w dowodzonym przez siebie kronsztadzkiem pułku fortecznym oskarżony został pułkownik Bazyli Zajączkowski. Według śledczych miał też, na polecenie POW, w razie wybuchu wojny doprowadzić do kapitulacji pułku, który stanowił trzon obrony brzegowej bazy Floty Bałtyckiej w Kronsztadzie⁷².

Najczęściej jednak Polakom zarzucano po prostu szpiegostwo na rzecz Polski. Było to niejako naturalne, ponieważ Rzeczpospolita, w myśl twierdzeń radzieckiej propagandy, należała na arenie międzynarodowej do krajów stanowiących potencjalnie największe zagrożenie dla ZSRR. Dlatego o pracę dla polskiego wywiadu oskarżono na przykład grupę Polaków, pracowników i słuchaczy Akademii Marynarki

⁷⁰ *Lubianka*, s. 303 (Tajne pismo [Jeżowa] o faszystowsko-powstańczej, szpiegowskiej, dywersyjnej, defetystycznej i terrorystycznej działalności polskiego wywiadu w ZSRR, 11 VIII 1937).

⁷¹ *Wielki Terror. operacja polska*, cz. 2, s. 1401–1431 (Meldunek naczelnika OO Kijowskiego OW Greczuchina dla kierownictwa NKWD ZSRR, dotyczący likwidacji POW w Kijowskim OW i Charkowskim OW, 23 VI 1938). Ogółem do czerwca 1938 r. pod zarzutem uczestnictwa w POW aresztowano 304 ludzi w Kijowskim OW i 84 ludzi w Charkowskim OW. Spośród bohaterów słownika wymienieni są jeszcze pułkownicy Chyliński i Rakuc oraz major Kuleszo.

⁷² RGAWMF, f. r-1570, op. 8, d. 25, l. 12 (Prokurator wojskowy Floty Bałtyckiej do Głównej Prokuratury Wojskowej, IV 1938). Z Zajączkowskiego wymuszono zeznania, w których o zwerbowanie go do POW w 1931 r. oskarżył innego bohatera tego słownika, pułkownika Wacława Daszkiewicza, wówczas zastępcę szefa sztabu 5 KS, w którym Zajączkowski służył jako dowódca 10 pułku strzeleckiego 4 DS.

Wojennej – kombriga Stanisława Stolarskiego, wojeninżeniora I rangi Jana Żongołowicza, połowogo komissara Stanisława Weryhę i kapitan III rangi Władysława Rychlickiego⁷³. W Leningradzkim OW takie oskarżenia zostały sformułowane między innymi przeciwko pułkownikowi Bolesławowi Czerniawskiemu, wojenwraczowi I rangi Ludwikowi Cymmermanowi, majorom Michałowi Pietkiewiczowi, Aleksandrowi Tomaszewskiemu i Józefowi Ziarkowskiemu⁷⁴.

Podobne zarzuty były nierzadko formułowane pod adresem oficerów innych narodowości. Wystarczyły jakiegokolwiek związki z Polską, na przykład miejsce urodzenia znajdujące się w granicach Rzeczypospolitej lub mieszkający w Polsce krewni. Przekonywali się o tym również niektórzy Litwini. Kapitan II rangi Henryk Lubowicz, pochodzący z mieszanej, litewsko-polskiej rodziny, podający się konsekwentnie za Litwina, którego siostra mieszkała w Polsce i z którą utrzymywał korespondencję, został aresztowany i skazany na karę śmierci jako Polak; obwiniony o to, że „jest agentem polskiego wywiadu, zbierał informacje szpiegowskie na temat floty i przekazywał je polskim organom wywiadowczym za pośrednictwem swojej siostry”⁷⁵.

Podstawową formę represji wobec wojskowych stanowiło karne zwolnienie z szeregów RKKA, bardzo często poprzedzające lub wręcz prowokujące aresztowanie danego oficera przez ograny NKWD. W początkowej fazie czystki bardzo popularne były zarzuty o związki z Trockim lub Zinowiewem oraz popieranie w przeszłości trockizmu. Takie zarzuty zostały sformułowane i stanowiły podstawę do zwolnienia, a następnie aresztowania wielu oficerów polskiej

⁷³ Tamże, d. 135, l. 1-18 (Sprawa nadzorczą Prokuratury Wojskowej FB, W.G. Rychlicki, 1938–1939); d. 142, l. 1 (Raport 5 Oddziału Zarządu BP Zarządu NKWD obwodu leningradzkiego o kombrigu S.E. Stolarskim, 20 VII 1938); d. 151, l. 1-31 (Sprawa nadzorczą Prokuratury Wojskowej FB, S.I. Weryho, 1938–1939); d. 192, l. 1-7 (Sprawa nadzorczą Prokuratury Wojskowej FB, I.D. Żongołowicz, 1938–1939).

⁷⁴ W.S. Milbach, *Politczeskije riepriessii. Leningradskij WO*, s. 100; Milbach zaniża stopnie Czerniawskiego i Ziarkowskiego.

⁷⁵ Tamże, d. 22, l. 1 (Postanowienie o wyborze środka zapobiegawczego w sprawie G. Lubowicza, II 1938), 3 (Prokurator Wojskowy FB do Głównej Prokuratury Wojskowej, 26 II 1938).

narodowości: brigadnego komissara Jana Majera, inżynier-łagmana Franciszka Raszewicza, pułkownika Józefa Zenka i majora Stanisława Cieślaka⁷⁶. Powodem zwolnienia mogły być też każde nieostrożne zachowanie czy wypowiedź. Kombriga Kiejrisa Rada Wojenna Nadwożańskiego OW postulowała zwolnić między innymi z tego powodu, że po procesie Tuchaczewskiego miał stwierdzić: „Już więcej nikomu nie wierzę, wierzę tylko sobie samemu”, a ponadto zarzucano mu, że „Grupuje wokół siebie wszystkich niezadowolonych, wykazujących negatywne nastroje. Grają w karty i piją, przy tym [Kiejris] opowiada antyradzieckie dowcipy i krytykuje dowództwo dywizji”⁷⁷. W tym samym okręgu charakterystykę polityczną właśnie aresztowanego majora Apoloniusza Dziebowicza, ówczesnego szefa Oddziału Szkolnego Okręgowych Kursów Intendentury, opatrzone informacjami, iż wychwalał polski nacjonalizm, niejednokrotnie dopuszczał się kontrrewolucyjnych wypadków na zajęciach, a jako przykład podano cytaty z jego wypowiedzi: „Operacja Warszawska [Armii Czerwonej w 1920 r.] zakończyła się klęską dlatego, że Armię Czerwoną przegnało całe polskie społeczeństwo”⁷⁸.

W czerwcu 1938 r. Główna Rada Wojenna RKKK, początkowo w odniesieniu do właśnie sformowanego na bazie Specjalnej Armii Dalekowschodniej Frontu Dalekowschodniego, poleciła natychmiastowe zwolnienie z szeregów RKKK „wszystkich dowódców i pracowników politycznych następujących narodowości: Niemców, Polaków, Łotyszy, Estończyków, Koreańczyków, Finów, Litwinów, Rumunów, Turków,

⁷⁶ RGWA, f. 37837, op. 18, d. 589, l. 1-31 (Spis oficerów RKKK uczestniczących w trockistowsko-zinowiewowskich opozycjach, 1937).

⁷⁷ RGWA, f. 25889, op. 3, d. 1736, l. 255-256 (Członek RW Nadwożańskiego OW Bałyczenko do szefa Zarządu Kadr Bulina, 4 XI 1937). W raporcie o zwolnieniu z RKKK nie omieszkało wypomnieć Kiejrisowi, że urodził się w guberni wileńskiej, w Polsce mieszkają jego najbliżsi krewni, a on sam był krótko w polskiej niewoli.

⁷⁸ Tamże, d. 1741, l. 440 (Charakterystyka polityczna majora A.A. Dziebowicza). Dziebowicz został aresztowany w nocy 1/2 IV 1938 r. (tamże, l. 436), wyszedł na wolność 15 III 1940 r.: EBDSM, Dziebowicz Apołlon Antonowicz (ur. 1895).

Greków i Bułgarów”⁷⁹. W następstwie tego ludowy komisarz obrony i ludowy komisarz Marynarki Wojennej wydali analogiczne dyrektywy, rozszerzające zakres zwolnień na całość sił zbrojnych. Wtedy też nastąpiły najliczniejsze zwolnienia z sił zbrojnych Polaków, a na mniejszą skalę również Litwinów. Na przykład w Kijowskim OW na mocy siedmiu wydanych tylko jednego dnia – 8 lipca – rozkazów personalnych zwolnionych zostało z Armii Czerwonej 99 Polaków i 6 Litwinów⁸⁰.

Masowe represje wobec korpusu oficerskiego Armii Czerwonej i Marynarki Wojennej trwały nieprzerwanie do jesieni 1938 r. Za hasło do ich wyciszenia, podobnie jak całej wielkiej czystki, uważa się powszechnie wspólną uchwałę Komitetu Centralnego WKP(b) i Rady Komisarzy Ludowych ZSRR z 17 listopada 1938 r. „O aresztowaniach, nadzorze prokuratorskim i prowadzeniu śledztwa”⁸¹. W dokumencie tym podkreślono zasadność masowego terroru, ale jednocześnie dano do zrozumienia, że praworządność została naruszona przez wrogów, którzy przeniknęli do szeregów NKWD i organów prokuratury oraz doszło do „poważnych błędów i wypaczeń” w ich pracy. Choć nie mówiło się o tym wprost, z dokumentu wynikało, iż część ofiar czystki była represjonowana niesłusznie, co wkrótce znalazło swój wyraz w ograniczonej rehabilitacji. Dzięki niej na wolność zaczęli wychodzić niektórzy aresztowani wcześniej oficerowie. Rozpoczęto również przywracanie w szeregi sił zbrojnych zarówno tych, których wcześniej tylko karnie zwolniono z RKKA i WMF, jak i większości opuszczających więzienia.

Nie można pominąć tu jednak kwestii współodpowiedzialności niektórych Polaków i Litwinów za przebieg wielkiej czystki. Przedstawiciele obu nacji tworzyli liczną grupę prawników wojskowych

⁷⁹ *Główny wojenny sowiet RKKA 13 marca 1938 g. – 20 czerwca 1941 g. Dokumenty i materiały*, Moskwa 2004, s. 85 (Protokół nr 8 posiedzenia GRW RKKA 28–31 V – 8 VI 1938).

⁸⁰ RGWA, f. 25880, op. 4, d. 252, l. 31-34, 44-82, 91-107, 118-170 (Rozkazy personalne RW Kijowskiego OW nr 0058, 0060-0065, 8 VII 1938).

⁸¹ Opublikowana w języku polskim w: *Z dziejów terroru w państwie radzieckim 1917–1953. Wybór źródeł*, red. J. Wojtkowiak, Poznań 2012, s. 79–85.

– zarówno sędziów, jak i prokuratorów. Charakterystyczne, że żaden z nich nie padł ofiarą represji w początkowym okresie masowych represji w Armii Czerwonej. A prawnicy wojskowi odgrywali w nich ważną rolę. Sędziowie, przewodniczący i członkowie trybunałów wojskowych ferowali wyroki w sprawach prowadzonych przez NKWD przeciw oficerom niższym (rzadko starszym), podoficerom i szeregowym czerwonarmistom. Prokuratorzy wojskowi dawali sankcje na aresztowania wojskowych prowadzone przez NKWD. Radziecka policja polityczna bezwzględnie eliminowała z aparatu sprawiedliwości wszystkich prawników stojących na przeszkodzie rozszerzającym się wciąż represjom. Tymczasem w 1937 r. z szeregów Armii Czerwonej został usunięty tylko jeden Litwin – przewodniczący Trybunału Wojskowego Floty Oceanu Spokojnego brigwojenjuryst Stasiulis. Nastąpiło to 5 października, a powodem zwolnienia były „utrata politycznej czujności i związku z wrogami ludu”⁸². Pierwsza część tej formuły mogłaby sugerować, że prawnik ten nie dość ochoczo brał udział w represjach. Jednak fakt, iż po zwolnieniu, według dzisiejszego stanu wiedzy, nie nastąpiło jego aresztowanie, zdaje się przeczyć takiej wersji wypadków.

Bardzo trudno ocenić przypadek brigwojenjurysty Antoniego Kozłowskiego, przewodniczącego Trybunału Wojskowego Charkowskiego OW. 20 sierpnia 1937 r., czyli w początkowej fazie wielkiej czystki, nadany mu został Order Czerwonego Sztandaru, którym w tamtym czasie mogło się pochwalić niewielu wojskowych prawników. Uzasadnienie odznaczenia świadczy o dużym entuzjazmie w ferowaniu wyroków, gdyż brzmi ono: za „sukcesy w pracy umacniającej socjalistyczną praworządność i ochronę interesów państwa”⁸³. Tymczasem 27 stycznia 1938 r. nastąpił dość nieoczekiwany, dramatyczny zwrot w karierze Kozłowskiego i został on zwolniony z szeregów Armii Czerwonej. Stało się tak na wniosek armwojenjurysty Ulricha, przewodniczącego Izby Wojskowej Sądu Najwyższego ZSRR, który we wniosku do *narkoma* Woroszyłowa napisał, że Kozłowski „był blisko związany

⁸² RGWA, f. 37837, op. 4, d. 143, l. 473 (rozkaz personalny lko, 5 X 1937).

⁸³ „Krasnaja Zwiezda”, nr 192, 21 VIII 1937.

z aresztowanymi przez organy NKWD przedstawicielami dowództwa i organów politycznych Ch[arkowskiego] OW, czym w znacznej mierze się skompromitował i dlatego pozostawienie go nadal w pracy w trybunałach wojskowych uważam za całkowicie niemożliwe⁸⁴. Z takich sformułowań trudno wyciągnąć wniosek, by Kozłowski stawiał jakiegokolwiek przeszkody działalności NKWD, ale w pełni wykluczyć podobnych działań z jego strony również nie można.

Natomiast nie pozostawia wątpliwości jedyny wśród prokuratorów przypadek brigwojenjurista Pawła Wojteki, prokuratora wojskowego Floty Czarnomorskiej. We wniosku o jego aresztowanie, skierowanym do prokuratora generalnego ZSRR Andrieja Wyszynskiego już w lutym 1938 r., funkcjonariusze Oddziału Specjalnego floty pisali: „kultywował liberalny stosunek do aresztowanych, hamował prowadzenie śledztwa, zabraniał prowadzenia przesłuchań po 12 w nocy”⁸⁵. W tej sytuacji może jedynie dziwić fakt, iż Wojteko od pracy prokuratorskiej został odsunięty dopiero 25 lipca 1938 r., zwolniono go z szeregów floty 10 sierpnia, a nocą 26 sierpnia 1938 r. został aresztowany⁸⁶.

Z czasem dystansu do sensu prowadzonej czystki nabrali również niektórzy wojskowi prawnicy Leningradzkiego OW, w tym przewodniczący Trybunału Wojskowego okręgu, Polak, diwojenjurist Aleksander Maziuk oraz członek jego kolegium, Litwin, wojenjurist I rangi Jan Czyżewski. Napisali oni w maju 1938 r. rezolucję, w której między innymi bili się poniekąd we własne piersi: „w szeregu przypadków wojskowi prokuratorzy bezpodstawnie oddawali pod sąd, a trybunały wojskowe sądziły za przestępstwa kontrrewolucyjne osoby,

⁸⁴ RGWA, f. 37837, op. 4, d. 153, l. 297 (Ulrich do Woroszyłowa, 29 XII 1937), 299 (Rozkaz personalny lko nr 264, 27 I 1938).

⁸⁵ Cyt. za: I. Raszkwiec, *Pojib, sražajas s proizwołom*, w: *Rasprawa. Prokurorskiye sudby*, Moskwa 1990, s. 53.

⁸⁶ Tamże, s. 54–55; RGAWMF, f. r-1678, op. 1, d. 14, l. 545 (Rozkaz personalny lkmw nr 0832, 10 VIII 1938).

w których działaniach całkiem brakowało znamion tych przestępstw⁸⁷. Takie stwierdzenia podważały jednak przede wszystkim metodykę pracy NKWD, co w tym czasie było niedopuszczalne i spotkało się ze zdecydowaną reakcją „organów”. Wszyscy niepokorni, w tym obaj wymienieni, zostali wkrótce aresztowani.

Oczywiście nie można wykluczyć, że także pozostali Polacy i Litwini pracujący w wojskowym wymiarze sprawiedliwości, lub niektórzy z nich, zachowali w czasie wielkiej czystki choćby elementarną przyzwoitość. Jednak przeciwko nim przemawia fakt, iż wyszli na wolność, a zwolnieni w ostatniej fali czystki powrócili w większości w szeregi armii i floty. Czwórka zaś wyżej wymienionych została skazana w trybie pozasądowym – przez Komisję Specjalną (*Osoboje sowieszczanije*) NKWD na długoletnie wyroki obozu, a trzech z nich zmarło, odbywając karę (por. biografie)⁸⁸.

Jakie skutki miała czystka w szeregach radzieckich sił zbrojnych dla Polaków i Litwinów? Pełna odpowiedź na to pytanie nie jest dzisiaj możliwa. Według oficjalnego sprawozdania Zarządu Kadr Armii Czerwonej w 1938 r. zwolniono z szeregów korpusu oficerskiego RKKA 1099 Polaków i 153 Litwinów. Polacy stanowili najliczniejszą grupę spośród tak zwanych inorodców, czyli narodowości nieradzieckich, a w sprawozdaniu nie uwzględniono oficerów politycznych⁸⁹. Jak wynika z moich dotychczasowych badań, w latach 1936–1937 było

⁸⁷ Cyt. za: A.I. Muranow, W.Je. Zwiagincew, *Dosje na marszałka. Iz istorii zakrytych sudiebnych prociessow*, Moskwa 1996, s. 109.

⁸⁸ W obozie zmarł również inny Polak, diwojoenjurist Milanowski. Został on jednak skazany 28 lutego 1939 r. przez Izbę Wojskową Sądu Najwyższego ZSRR, co może sugerować czynny udział w represjach, bowiem w tym czasie na ławę oskarżonych trafiali już również kaci. Zwraca uwagę fakt, iż został on zrehabilitowany dopiero w grudniu 2004 r.: Centralne Archiwum Federalnej Służby Bezpieczeństwa Federacji Rosyjskiej, odpowiedź na zapytanie z 22 VIII 2011, 30 IX 2011; por.: N.S. Czeruszew, Ju.N. Czeruszew, *Rasstrielamaja elita RKKA*, s. 412.

⁸⁹ *Statistika antiarmiejskogo tierrora*, WIA, wyp. 3, s. 50 (Sprawozdanie o liczbie zwolnionych oficerów RKKA [bez oficerów politycznych] w 1938 r. według narodowości, XI 1939). Ogółem, według tego dokumentu, w 1938 r. zwolniono z RKKA 3428 inorodców oraz 710 przedstawicieli narodowości radzieckich urodzonych poza granicami ZSRR. Dla porównania, zwolnionych zostało 717 Łotyszy, 620 Niemców, 312 Estończyków, 128 Greków, 120 Koreańczy-

represjonowanych co najmniej 90 Polaków tylko w stopniu majora, w rangach z nim równorzędnych i wyższych, oraz zwolniono z szeregów RKKA w czasie czystki prawie wszystkich oficerów politycznych polskiej narodowości⁹⁰. Należy szacować, że tylko w Armii Czerwonej w latach 1936–1938 zwolniono co najmniej 1500 naszych rodaków. Znacznie trudniej oszacować liczbę Litwinów. W sumie mogło ich być represjonowanych około 250.

Jeszcze trudniej określić liczbę represjonowanych w Marynarce Wojennej. Wiadomo, że we Flocie Oceanu Spokojnego w 1938 r. (do końca sierpnia) zwolniono z szeregów floty 46 Polaków i 8 Litwinów⁹¹. We Flocie Czarnomorskiej tylko w spisach zwolnionych w 1938 r. znalazłem aż 54 Polaków⁹². Jeśli brać pod uwagę ofiary represji sprzed 1938 r., oficerów pozostałych flot i flotylli oraz aparatu centralnego Marynarki Wojennej, należy założyć, że w WMF zostało zwolnionych co najmniej 250 Polaków i kilkudziesięciu Litwinów. Razem więc w latach 1936–1938 zwolniono z szeregów sił zbrojnych co najmniej 1750 Polaków i około 300 Litwinów, co stanowiło 4,5–5% ogółu represjonowanych w tym okresie⁹³, czyli represje dotknęły obie nacje, ale przede wszystkim Polaków, w znacznie większym zakresie niż ogół oficerów Armii Czerwonej. Najlepiej świadczy o tym statystyka. Choć do końca 1938 r. liczebność korpusu oficerskiego Armii Czerwonej się zwięk-

ków i 109 Finów. Inne narodowości reprezentowane są przez grupy kilku-, kilkudziesięcioosobowe.

⁹⁰ Według Zarządu Kadr RKKA 1 stycznia 1939 r. (RGWA, f. 54, op. 17, d. 402, l. 139) w Armii Czerwonej służyło zaledwie 12 Polaków oficerów politycznych.

⁹¹ RGAWMF, f. r-2194, op. 1, d. 7, l. 991 (Informacja o członkach korpusu oficerskiego FOS [według narodowości] zwolnionych z szeregów WMF, 31 VIII 1938). I w tym przypadku Polacy stanowili najliczniejszą grupę. Ogółem inorodców i urodzonych za granicą zwolniono 113.

⁹² RGAWMF, f. r-2186, op. 2, d. 10, l. 4-127 (Spisy oficerów FCz zwolnionych z WMF według narodowości).

⁹³ Według sprawozdania Zarządu Kadr RKKA ze stycznia 1940 r., które nie obejmuje oficerów politycznych i Sił Powietrznych, w latach 1936–1938 zwolniono ogółem 37 864 oficerów (*Statistika antiarmijskogo tierrora*, WIA, wyp. 3, s. 39). Należy jeszcze dodać politruków i oficerów lotnictwa oraz szacowanych na 3000 zwolnionych w Marynarce Wojennej. W sumie w tym okresie zwolniono z szeregów sił zbrojnych od 43 do 45 tys. oficerów.

szyla w porównaniu z 1934 r. o ponad 60% – do ponad 212 tysięcy ludzi – Polacy stanowili w nim już tylko ułamek procenta. Było ich zaledwie 265⁹⁴.

Dane o liczbie aresztowanych i rozstrzelanych w czasie wielkiej czystki oficerów sił zbrojnych nie są niestety dostępne. Organy kadrowe rejestrowały aresztowania jedynie oficerów zwalnianych z sił zbrojnych w związku z aresztowaniem przez NKWD, więc wszystkie dane statystyczne o tym odbiegają od rzeczywistości w sposób drastyczny. Można jednak wskazać pewną tendencję – im wyższy szczebel w hierarchii wojskowej zajmował oficer, tym bardziej było prawdopodobne, że zwolnienie jest tylko wstępem do dalszych represji. Dobrze obrazują to dane o oficerach wyższych radzieckich sił zbrojnych, bohaterach tego słownika, o których dane źródłowe są najpełniejsze i znalazły tu odzwierciedlenie.

Wyłaniający się z nich obraz jest następujący. Spośród 44 Polaków, którym w latach 1935–1936 zostały nadane stopnie wyższego korpusu oficerskiego, represji uniknął jedynie inżynier-flagman II rangi Szymański⁹⁵. Zwolniony i niearesztowany był kombrig Zalewski. Jeśli chodzi o czterech kolejnych – komdiwa Klimowicza (zwolnionego ze względu na wiek), diwizionnego komissara Sławińskiego oraz brigowojenjuristów Dobrzańskiego i Szubniaka – ostatnim znanym faktem z ich biografii jest data zwolnienia z sił zbrojnych. Pozostali – 38 oficerów – z całą pewnością zostali aresztowani, a aż 29 z nich rozstrzelano lub zmarło, odbywając wyroki w łagrach.

Ponadto w latach 1937–1938 do pierwszego stopnia wyższego korpusu oficerskiego awansowano dwóch Polaków – brigintendantem został Jan Michalkiewicz, kombrigiem Marek Bucko. Pierwszego

⁹⁴ RGWA, f. 54, op. 17, d. 402, l. 139 (Ogólna liczebność korpusu oficerskiego RKKA, bez jednostki wojskowej nr 9370, według narodowości na 1 I 1939).

⁹⁵ Przed zwolnieniem z szeregów floty mogło go uchronić przeniesienie latem 1938 r. instytutu naukowo-badawczego, w którym pracował, do Ludowego Komisariatu Przemysłu Ciężkiego. Ceną było to, że ten wybitny oficer, pedagog i konstruktor nigdy nie został podniesiony do rangi admirałkiej. Dziś jego imię nosi ulica w Petersburgu, położona w pobliżu Akademii Marynarki Wojennej.

z nich zwolniono i aresztowano, drugi zaś najprawdopodobniej uniknął represji.

Nieco lepiej w statystyce represji wypadają Litwini. Żadne represje nie dotknęły pracujących w akademiach wojskowych komdiwa Mikuckiego, inżynier-łagmana II rangi Surwiłły, kombriga Kozierowskiego oraz brigwracza Gałwiały. Kombrig Kimundris został zwolniony z RKKa ze względu na stan zdrowia i zmarł w obłożonym Leningradzie w 1941 r. Ponadto nic nie wskazuje na to, że zostali aresztowani zwolnieni z szeregów floty brigwojenjuryści Domiński i Stasiulis. Czternastu pozostałych zostało aresztowanych, a dwunastu z nich rozstrzelano albo zginęło w łagrach lub więzieniach. Wynika z powyższego, że represji uniknęła w czasie czystki prawie jedna czwarta Litwinów, wyższych oficerów radzieckich sił zbrojnych, co stanowi wynik zaskakujący na tle losów innych inorodców.

Należy podkreślić, iż na szczeblu oficerów starszych, w rangach pułkownika oraz majora i równorzędnych, represji uniknęła nieco liczniejsza grupa i Polaków, i Litwinów. Zwraca jednak uwagę pewna prawidłowość. Zdecydowana większość owych szczęśliwców pracowała w szkolnictwie wojskowym. W grupie pułkownikowskiej (spośród osób, którym stopnie nadano w latach 1935–1936 i pracowały one w szkolnictwie) nie byli represjonowani w jakikolwiek sposób: pięciu pułkowników (w tym dwóch Litwinów), jeden kapitan II rangi (Litwin), trzech wojeninżynierów I rangi (w tym jeden Litwin), trzech wojenwraczy I rangi (w tym jeden Litwin). Tej prawidłowości nie obserwuje się jedynie w przypadku dowódców liniowych, pułkowników Marka Bucko (awansowanego nawet, jak wyżej wspomniano, na kombriga), Bolesława Filipowicza (podającego się wówczas za Białorusina) i Karola Świerczewskiego oraz intendentanta I rangi Antoniego Wojno, służącego w tym czasie w wywiadzie (choć w przeszłości również pracownika akademii wojskowej).

Spośród awansowanych o jeden stopień w 1937 r. i pierwszej połowie 1938 r. czternastu majorów i oficerów równorzędnych represji uniknęli jedynie służący w szkolnictwie wojeninżynier I rangi Antoni

Klimowicz oraz dwóch pułkowników służących w linii – ukrywający od lat 20. polską narodowość Mikołaj Ibiański oraz Litwin Piotr Rudakow.

Zakres represji wobec oficerów radzieckich sił zbrojnych polskiej i litewskiej narodowości dobrze oddają losy bohaterów niniejszego słownika⁹⁶. U progu czystki w służbie czynnej pozostawało 279 Polaków oraz 64 Litwinów i Tatarów litewskich. Pozostali w większości byli oficerami rezerwy. Spośród nich rozstrzelanych zostało aż 117 Polaków, 18 Litwinów i dwóch Tatarów. Aresztowanych zostało w sumie 76 Polaków, 16 Litwinów i jeden Tatar. Na łagier zostało skazanych na pewno 27 Polaków i siedmiu Litwinów, a 43 Polaków, dziewięciu Litwinów i jeden Tatar opuściło więzienia do 1941 r. Ponadto zwolnionych z szeregów Armii Czerwonej i Marynarki Wojennej zostało co najmniej 49 Polaków i ośmiu Litwinów. Wynika z tego, że w zaprezentowanej grupie bohaterów słownika różnym formom represji poddano co najmniej 241 Polaków (ponad 86% ogółu) i 45 Litwinów oraz Tatarów litewskich (ponad 70%). Czytelnik szczegóły losów bohaterów słownika w całym okresie międzywojennym znajdzie w załączniku nr 5.

Ponadto całkowicie nieznane pozostają losy dziesięciu Polaków oraz czterech Litwinów, bohaterów słownika, którzy na początku czystki pozostawali kadrowymi oficerami RKKA. To, że nie udało się odnaleźć w ich przypadku żadnych informacji o przebiegu służby w czasie czystki, skłania do przypuszczeń, iż przynajmniej część ich padła ofiarą represji. Na tej podstawie w pełni uzasadniony jest wniosek, że represje w okresie czystki w szczególności wobec Polaków miały prawdziwie totalny charakter, nieliczne przypadki ich uniknięcia należy uznać za wyjątek od reguły. Innymi słowy – czystka oznaczała w praktyce prawie całkowitą eksterminację kadr oficerskich polskiej narodowości oraz większości służących na wyższych stanowiskach Litwinów.

⁹⁶ W 1936 r., już po nadaniu stopni wojskowych, zmarło trzech Polaków – pułkownik Olszak, połkowej komissar Piotrowski i wojeninżynier I rangi Miekiewicz.

Sytuację nieco poprawiła częściowa rehabilitacja ofiar wielkiej czystki przeprowadzona po ogłoszeniu uchwały KC WKP(b) i RKL z 17 listopada 1938 r., gdy na czele NKWD stanął Ławrientij Beria, a w samej armii i flocie postanowiono zweryfikować decyzje o zwolnieniu z przyczyn politycznych bardzo wielu oficerów. Prowadzona ona była z dużą intensywnością do połowy 1940 r., po czym osłabła, ale ponownie nabrała tempa na krótki okres tuż przed wybuchem wojny z Niemcami i po jej rozpoczęciu. W wyniku tych działań więzienia trwale opuściło 43 Polaków, 9 Litwinów i jeden Tatar litewski. Zdecydowana większość uwolnionych (znane wyjątki to brigadnyj komissar Majer oraz brigwojenjurist Kordialik) powróciła w szeregi Armii Czerwonej⁹⁷ i WMF. Przywrócono do służby również co najmniej 32 Polaków i 6 Litwinów, którzy zostali wcześniej tylko wydaleny z szeregów sił zbrojnych, a których życiorysy starałem się przedstawić w słowniku.

O tym, iż było to dość szerokie zjawisko, świadczą dane Zarządu Kadr Armii Czerwonej o wzroście liczebności Polaków w korpusie oficerskim. O ile, jak wyżej wspomniałem, na początku 1939 r. wśród oficerów armii było zaledwie 265 oficerów polskiej narodowości, to 1 lipca 1940 r. ich liczba sięgnęła już 798⁹⁸. Oznacza to, że przybyło ponad 500 Polaków oficerów. Z pewnością ich część to rezerwiści powoływani do służby w Armii Czerwonej w związku z jej dynamicznym rozwojem liczebnym, zapewne Polacy byli również wśród młodych, kierowanych do szkół wojskowych i zasilających tym samym szeregi korpusu oficerskiego. Jednak większość to ofiary represji, oficerowie, którzy powrócili do służby na fali nowej polityki kadrowej. Jak w poprzednich statystykach, także tu, niestety, brak informacji o liczebności Litwinów, ale ich liczba z pewnością stopniowo rosła, choć nadal była bardzo mała. W oficjalnym spisie oficerów litewskiej narodowości z sierpnia 1940 r., który nie obejmuje lotnictwa i pracowników poli-

⁹⁷ Z dokumentów wynika, że w połowie 1939 r. niespodziewanie z oficjalnego nazewnictwa armii zniknął przymiotnik „robotniczo-rolniczy”, dlatego używanie od tego momentu skrótu RKKA uznałem za nieuzasadnione.

⁹⁸ RGWA, f. 37837, op. 18, d. 879, l. 4 (Ogólna liczebność korpusu oficerskiego Armii Czerwonej, według narodowości, na 1 VII 1940).

tycznych, figuruje zaledwie 37 nazwisk – w tym kombrig, brigwracz, wojeninżenior I rangi, czterech majorów, wojeninżenior II rangi, intendant II rangi i wojenwracz II rangi⁹⁹.

Biorąc pod uwagę, że Armia Czerwona niezmiernie zwiększyła swą liczebność na skutek działań podejmowanych od końca 1938 r., a co za tym idzie – znacznie rozrósł się jej korpus oficerski, czystka przyniosła całkowitą marginalizację Polaków, Litwinów oraz innych inorodców w jej szeregach. Wystarczy podać, że w okresie koniec maja – początek czerwca 1940 r. służyło w niej (bez oficerów lotnictwa) stosunkowo mało oficerów liniowych w stopniach komdiwa i wyższych (tylko 258), ale za to 693 kombrigów i 3470 pułkowników – znacznie więcej niż pod koniec 1936 r.¹⁰⁰

Ten nowy korpus oficerski Armii Czerwonej oraz Marynarki Wojennej został uformowany w wyniku dwóch procesów – wielkiej czystki i niespotykanego rozwoju liczebnego radzieckich sił zbrojnych. Oba procesy spowodowały przyspieszenie awansów tych, których represje ominęły. Co charakterystyczne, wśród ocalałych, a zatem również awansowanych, dominowali radzieccy Słowianie, gospodarze republik związkowych¹⁰¹. Gdy w czerwcu 1940 r. w całych siłach zbrojnych (Armii Czerwonej, marynarce i wojskach NKWD) wprowadzono ran-

⁹⁹ Tamże, d. 886, l. 152-153 (Spis oficerów Armii Czerwonej, Łotyszy, Estończyków i Litwinów, 12 VIII 1940). Nie jest to zapewne pełny spis, nie ujęto w nim trzech generałów i części wcześniej represjonowanych i przywróconych do służby.

¹⁰⁰ Tamże, d. 886, l. 80 (Raport o liczbie starszego korpusu dowódczego, według stopni, stan na 19 V 1940), 82 (Sprawozdanie o liczbie wyższego korpusu dowódczego, według stopni, stan na 1 VI 1940). W szeregach Armii Czerwonej było wówczas 5 marszałków, 20 komandarmów II rangi, 45 komkorów i 188 komdiwów. Ponadto 24 diwinżeniorów, 105 briginżeniorów, 5 diwintendantów i 69 brigintendantów.

¹⁰¹ Ten sam proces dotknął elit radzieckich w innych dziedzinach, w tym najwyższego szczebla działaczy partyjnych. W szeregach Biura Politycznego połowa represjonowanych członków i zastępców członków to inorodcy – Łotysze Robert Ejche i Jan Rudzutak oraz Polak Stanisław Kosior. Nowe Politbiuro, wybrane na XVIII Zjeździe w 1939 r., było słowiańsko-kaukaskie z Żydem Łazarem Kaganowiczem: O.W. Chlewniuk, *Politbiuro. Mechanizmy polityczeskiej władzi w 1930-je gody*, Moskwa 1996, s. 286–287.

gi generalskie i admirałskie¹⁰², nowa generacja zyskała niespotykanie – licząc przynajmniej od czasów Piotra I – jednorodny skład narodowościowy, w którym zdecydowanie dominowali etniczni Rosjanie oraz Ukraińcy i Białorusini. Wśród 807 oficerów, którym nadano stopnie generałów wojsk lądowych (czyli bez WMF, lotnictwa i wojsk NKWD), było aż 674 Rosjan, 51 Ukraińców, a 40 Białorusinów (w sumie bez mała 95%). Spośród inorodców do nowej elity włączono jedynie 5 Łotyszy, 4 Polaków, 2 Litwinów, 2 Niemców, Fina i Karela (ci ostatni tymczasem uzyskali status „radzieckich”, bowiem w wyniku wojny zimowej w składzie ZSRR pojawiła się nowa republika związkowa – Karelo-Fińska). Do tego należy dodać 14 Żydów¹⁰³. Admirałów i generałów Marynarki Wojennej mianowanych przed wybuchem wojny z Niemcami było 132, w tym aż 115 Rosjan (wraz z 7 Białorusinami i Ukraińcami 92,5%), a z inorodców tylko dwóch Estończyków, Bułgar, Polak i Szwed¹⁰⁴.

W skład nowej elity wojskowej ZSRR, która w przededniu wojny z Niemcami liczyła 1018 generałów i 88 admirałów, weszło zaledwie pięciu Polaków i trzech Litwinów; wszystkim nadano najniższe stopnie generała majora. Spośród Polaków: Marek Bucko, Wacław Ławrynowicz (GM wojsk pancernych), Konstanty Rokossowski, Stanisław Stolarski (GM lotnictwa WMF) i Karol Świerczewski, oraz Litwini: Antoni Kozierowski (GM artylerii, zmarł już 21 września 1940), Bazyli Kuncewicz (GM wojsk technicznych) i Władysław Mikucki (GM służby intendentury). Pewnym kandydatem do generalskich gwiazdek był również kombrig Bolesław Filippowicz, jednak ten podający się wówczas za Białorusina oficer artylerii, awansowany na stopień kombriga

¹⁰² Stopnie obowiązujące od 1940 r. znajdzie Czytelnik w załączniku nr 2.

¹⁰³ Tamże, l. 144-145 (Raport o liczbie oficerów mających stopnie generalskie [bez lotnictwa, NKWD i WMF], 20 IX 1940). Według tej statystyki Bazyli Kuncewicz figuruje jako Rosjanin.

¹⁰⁴ Obliczenia własne na podstawie: W.M. Łurje, *Admirały i gienierały*; I.I. Kuzniecowa, *Marszały, gienierały i admirały*. Łurje zaliczył do Rosjan Aksela Berga, który w trzech czwartych był Szwedem, a w jednej czwartej Włochem. W Marynarce Wojennej, w przeciwieństwie do armii, w maju 1941 r. awansowano na pierwsze stopnie admirałskie i generalskie grupę 23 oficerów, w większości w starych stopniach wyższego korpusu oficerskiego.

i nagradzany orderami za udział w wojnie z Finlandią, poległ w ostatnich dniach tego konfliktu.

Nie byli to wszyscy oficerowie wyżsi radzieckich sił zbrojnych. W starych stopniach wciąż służyło wielu oficerów liniowych oraz wojsk inżynieryjnych i służby administracyjnej. Ponadto generalskich stopni nie wprowadzono w czterech pionach – oficerów politycznych, służbie medycznej, weterynaryjnej i sprawiedliwości – w związku z tym awanse tych oficerów ciągle przebiegały w ramach starych stopni. Nie wiadomo dokładnie, ilu było takich „generałów” w starych rangach. Dysponujemy jedynie danymi częściowymi – pod koniec października 1940 r. w Armii Czerwonej (bez artylerii i lotnictwa) służyło nadal 183 komdiwów i kombrigów, 96 diw- i briginżeniorów, 68 diw- i brigintendantów oraz 176 oficerów pionu medycznego i 32 pionu weterynaryjnego – razem 555¹⁰⁵. Gdy dodać tradycyjnie bardzo liczny pion polityczny, wojskowych prawników, oficerów floty, lotnictwa i artylerii oraz awanse trwające w kolejnych miesiącach, należy założyć, że liczba przedstawicieli wyższego korpusu oficerskiego radzieckich sił zbrojnych w starych stopniach w przededniu wojny z Niemcami mogła sięgać nawet 1,4–1,5 tysiąca¹⁰⁶.

Wśród nich byli przywrócenii do służby represjonowani, zarówno tylko zwolnieni w czasie wielkiej czystki, jak i aresztowani i oswobodzeni, nieliczni, którzy uniknęli całkowicie represji, a także ci, którzy zostali awansowani na wyższe stopnie oficerskie od końca 1938 r. Represjonowanymi byli Polacy: komdiw Wasienkowicz, kombrigowie Korczyk, Mozolewski i Zalewski i brigintendant Michal-

¹⁰⁵ RGWA, f. 37837, op.18, d. 886, l. 157 (Raport o liczbie oficerów według stopni wojskowych, bez artylerii i lotnictwa, 28 X 1940).

¹⁰⁶ Do końca 1942 r., kiedy stopnie generalskie wprowadzono wśród oficerów politycznych, wojskowych medyków, weterynarzy i prawników, straciło życie co najmniej 134 przedstawicieli tych grup wyższego korpusu oficerskiego w starych stopniach: J. Wojtkowiak, *Spis oficerów wyższych radzieckich sił zbrojnych w stopniach wprowadzonych w 1935 r., którzy polegli, zaginęli bez wieści, zmarli, zostali rozstrzelani lub ponieśli śmierć z innych przyczyn w okresie 22 czerwca 1941 r. – 9 maja 1945 r.*, w: *Wojna totalna 1941–1945. Wehrmacht przeciw Armii Czerwonej. Suplement*, red. A. Wingert, Kraków 2010, s. 73–82.

kiewicz, Litwini: kombrig Sczesnulewicz, brigwojenjuriści Domiński i Stasiulis¹⁰⁷ oraz Tatar litewski komdiw Talkowski. Uniknęli represji, jak wspomniano wyżej, inżynier-flagmanowie Szymański i Surwiłło i brigwracze Gałwiało. Awansowani to wybitny inżynier wojskowy Władysław Dmochowski, który w 1939 r. został diwinżeniorem, kombrigowie Feliks Bałtusyzs-Zemajtis i Michał Podgórski, brigintendant Antoni Wojno oraz brigwracze Witold Nowodworski i Aleksander Szacki. Zatem stare stopnie nosiło 11 Polaków, sześciu Litwinów i jeden Tatar litewski. Gdy dodamy do tego ośmiu generałów, to okaże się, że spośród około 2,5 tysiąca wszystkich oficerów wyższych radzieckich sił zbrojnych, w przededniu wojny z Niemcami, zaledwie mniej więcej jeden procent było Polakami lub Litwinami.

Jeszcze mniejszy odsetek Polacy stanowili wśród oficerów starszych szczebla pułkownikowskiego. Według moich obliczeń pod koniec 1940 r., dzięki powrotowi w szeregi sił zbrojnych represjonowanych oraz awansom, w Armii Czerwonej i Marynarce Wojennej służyło zaledwie 24 pułkowników, ośmiu wojeninżeniorów I rangi, dwóch intendantów I rangi, dwóch wojenwraczy I rangi i jeden wojenjurist I rangi. A jak już wspomniano, samych pułkowników tylko w Armii Czerwonej już w połowie roku było 3,5 tysiąca.

Sytuacja Litwinów była nieco inna. Czystkę przetrwała lub została przywrócona w szeregi sił zbrojnych zaledwie garstka oficerów starszych rangi pułkownikowskiej – oprócz awansowanych na wyższe stopnie dwaj pułkownicy, kapitan II rangi, połkowej komissar, wojeninżenior I rangi i wojenwracze I rangi. Jednak inkorporacja Litwy do Związku Radzieckiego stworzyła zupełnie nową sytuację. W ramach unifikacji nowo zdobytego terytorium z ZSRR w sierpniu 1940 r. podjęto decyzję o sformowaniu opartego na armii litewskiej i jej korpusie oficerskim 29 Terytorialnego Korpusu Strzeleckiego¹⁰⁸. Część litew-

¹⁰⁷ W przypadku tej trójki Litwinów nie udało się ustalić momentu ich powrotu do służby, nastąpił on jednak z pewnością najpóźniej na początku wojny z Niemcami.

¹⁰⁸ *Litowskije formirowanija w sostawie Krasnoj armii w 1940–1945 gg.*, www.runiwers.ru.doc.

skich generałów i oficerów przyjęto w szeregi Armii Czerwonej, dzięki czemu wyższy i starszy korpus oficerski litewskiej narodowości wzbogacił się o generała lejtnanta (Vincas Vitkauskas), trzech generałów majorów, dwóch generałów majorów artylerii, 17 pułkowników, wojeninżeniera I rangi, intendentanta I rangi i dwóch wojenwraczy I rangi¹⁰⁹. Ponadto wyraźna dysproporcja między liczebnością własnych kadr litewskiej narodowości i byłych oficerów armii litewskiej spowodowała, że przed kadrowymi oficerami radzieckimi otworzyła się ścieżka przyspieszonego awansu. Nie jest to proces w pełni uchwytny źródłowo, gdyż dostępne rozkazy personalne obejmują jedynie okres do końca 1940 r., ale co najmniej pięciu majorów Litwinów uzyskało promocje na pułkownika, z czego dwóch w trybie całkowicie nadzwyczajnym¹¹⁰. Zwraca uwagę również kariera wojskowego lekarza Stanisława Banajtisa, wojenwracza III rangi z 1936 r., pracownika jednej z klinik Wojskowej Akademii Medycznej. W czasie wojny z Finlandią, już jako wojenwracz II rangi, był armijnym chirurgiem konsultantem, za co został odznaczony¹¹¹. Najpóźniej na początku wojny z Niemcami uzyskał awans na wojenwracza I rangi, następnie brigwracza i generała majora służby medycznej¹¹².

Ów zastrzyk świeżej litewskiej krwi okazał się krótkotrwały. Zdecydowana większość oficerów z byłej armii niepodległej Litwy została represjonowana w okresie maja–czerwca 1941 r. W 29 Terytorialnym KS aresztowano w tym okresie 285 oficerów Litwinów¹¹³.

¹⁰⁹ RGWA, f. 37837, op. 18, d. 886, l. 269 (Informacja o nadaniu stopni wojskowych byłym oficerom armii litewskiej, b.d.).

¹¹⁰ Pułkownicy Gajduk i Zemblewicz w momencie nadania stopni majora w 1936 r. posiadali kategorię służbową K-8. Awansowali od razu na pułkowników mimo wprowadzenia w radzieckich siłach zbrojnych stopnia podpułkownika. Nie ma podobnego przykładu wśród Polaków, nawet niektórzy mający w 1936 r. X kategorię byli awansowani na podpułkownika, a na pułkownika w 1940 r. awansowało zaledwie trzech Polaków.

¹¹¹ „Krasnaja Zwiezda”, nr 68, 23 III 1940.

¹¹² Podstawowe informacje na jego temat w: WWUWOW, cz. 1, s. 24. Warto podkreślić, że zwykle podawał się za Rosjanina i dopiero nominacja na ministra zdrowia Litewskiej SSR zmieniła jego deklarację.

¹¹³ *Litovskije formirovanija...*; według wspomnień jednej z ofiar, tylko do obozu w Norylsku trafiło 3 generałów, 13 pułkowników, 20 podpułkowników i 23 ma-

Ta nowa fala czystki objęła korpus oficerski ze wszystkich armii byłych państw bałtyckich. Równocześnie w całej Armii Czerwonej rozpoczęły się wzmożone represje, których zasięg znamy dobrze w odniesieniu do generalicji¹¹⁴, ale niewiele wiemy o ich rozmiarach wśród oficerów niższych rang. Wiadomo jednak, że nowa fala aresztowań objęła Polaków komdiwa Wasienkowicza i kombryga Zalewskiego oraz Tatara litewskiego komdiwa Talkowskiego¹¹⁵. Jak widać, niezwykle skromne liczebnie, strasznie przetrzebione przez wielką czystkę szeregi polsko-litewskie w wyższym korpusie oficerskim Armii Czerwonej zostały ponownie poważnie uszczuplone. Nie możemy też wykluczyć, że wśród ofiar byli inni bohaterowie niniejszego słownika, gdyż jak Czytelnik łatwo się może przekonać, w kilku wypadkach ostatnią informacją, którą udało się odnaleźć na temat oficerów starszych, jest fakt ich przywrócenia do służby w latach 1939–1940.

Podsumowując, można stwierdzić, że dzieje obecności Polaków i Litwinów w korpusie oficerskim radzieckich sił zbrojnych w okresie poprzedzającym wybuch tak zwanej Wielkiej Wojny Ojczyźnianej były niezwykle skomplikowane, a momentami dramatyczne. Obie nacje wydały kilku oficerów, którzy włożyli istotny wkład w budowę Armii Czerwonej. Oficerowie polskiej i litewskiej narodowości, szczególnie na wyższych szczeblach hierarchii wojskowej bolszewickiej Rosji i ZSRR, odgrywali znacznie ważniejszą rolę niż ta, która wynikałaby z prostej statystyki. Państwo budowane przez bolszewików, jak się okazało, miało dużą siłę przyciągania przedstawicieli innych narodów, także Polaków i Litwinów. Choć bardzo wielu ich trafiło w szeregi RKKA na skutek mobilizacji, z czasem odnaleźli się w nowej rzeczywistości

gorów byłej armii litewskiej: A. Nawajtis, *My byli nieczto, priednaznaczennoje k istrieleniju*, www.memorial.krsk.ru/memuar.

¹¹⁴ Na ten temat np. w: N.S. Czeruszew, Ju.N. Czeruszew, *Rasstrielannaja elita RKKA*; N. Smirnow, *Wpłot do wysszej miery*, Moskwa 1997; W. Zwiagincew, *Wojna na wiesach Fiemidy. Wojna 1941–1945 gg. w materiałach śledztwienno-sudiebnych diet*, Moskwa 2006.

¹¹⁵ Dwóch pierwszych skazano na łagier, który Wasienkowicz zdołał przetrwać. Talkowski, aresztowany najpóźniej, bo 30 czerwca 1941 r., został rozstrzelany w lutym 1942 r.

i wykonywali swe obowiązki na tyle dobrze, że zajęli na szczeblach wojskowej hierarchii państwa radzieckiego stałe, wydawałoby się, miejsce. Choć w miarę umacniania się władzy Stalina tendencja do ograniczania roli żywiołu polskiego w resortach siłowych stawała się coraz widoczniejsza, do połowy lat 30. XX w. Polacy wciąż stanowili znaczną grupę. W przypadku Litwinów wręcz zadziwia fenomen ich niezwykle licznej reprezentacji w szeregach wyższego korpusu oficerskiego. Dramatyczną i nieodwracalną zmianę przyniosła wielka czystka, która ze szczególnie dużą siłą obróciła się przeciwko wszystkim narodowościom „nieradzieckim”. Spowodowała ona marginalizację ich przedstawicieli w korpusie oficerskim sił zbrojnych ZSRR, który został całkowicie zdominowany przez Rosjan, Ukraińców i Białorusinów.

BIOGRAMY

ABRAMOWICZ Kuźma (Kazimierz)

(АБРАМОВИЧ Кузьма [Казимир] Францевич)

Urodzony 13 maja 1900 r.¹¹⁶ w Wiaźmie w rodzinie robotniczej; ojciec był kolejarzem. W latach 20. podawał się za Polaka i za Rosjanina, w latach 30. za Rosjanina. Władał językiem rosyjskim i polskim. Ukończył sześć klas gimnazjum w Wiaźmie. W armii carskiej nie służył.

Do Armii Czerwonej wstąpił dobrowolnie 23 września 1918 r. i służył jako szeregowy w batalionie specjalnego przeznaczenia w Wiaźmie. Od 18 listopada 1918 r. był pomocnikiem sekretarza rady 5 szpitala wojskowego w tym mieście. Od 24 maja 1919 r. członek specjalnej komisji Gubernialnego Komitetu ds. Jeńców i Uchodźców w Orenburgu. Od 22 listopada 1919 r. naczelnik Powiatowego Komitetu ds. Jeńców i Uchodźców w Orsku, a od 25 grudnia 1919 r. komisarz samodzielnego szwadronu kawalerii w tym mieście. 7 lutego 1920 r. rozpoczął służbę w 1 fortecznym pułku kawalerii, najpierw jako sekretarz, a następnie (od 4.05.1920) zastępca komisarza. Od 1 sierpnia 1920 r. służył w 49 pułku kawalerii 9 Dywizji Kawalerii, najpierw jako zastępca komisarza pułku – wziął wówczas udział w walkach na Froncie Południowym – a następnie (od 2.03.1921) jako komisarz służby medycznej tej jednostki. 14 kwietnia 1921 r. rozpoczął naukę, początkowo na 3 Kawaleryjskich Kursach Oficerów w Orenburgu, od 23 maja 1921 r. na Saratowskich Kawaleryjskich Przygotowawczych Kursach Dowódczych, które ukończył we wrześniu 1921 r. Naukę kontynuował od 3 października 1921 r. w 3 Szkole Kawalerii w Orenburgu, w maju 1923 r. przeniesionej do Samary. Po jej ukończeniu we wrześniu 1923 r. i krótkim urlopie od 13 października 1923 r. rozpoczął służbę w 2 Samodzielnej Brygadzie Kawalerii – na krótko objął stanowisko zastępcy dowódcy plutonu w jej 5 pułku, był dowódcą plutonu i pełniącym obowiązki do-

¹¹⁶ Według danych sprawy karnej urodzony w 1903 r., jest to jednak nieprawdopodobne.

wódcy szwadronu. Od 23 grudnia 1924 r. służył w 84 pułku kawalerii, najpierw jako dowódca plutonu, następnie (od 5.01.1925) zastępca dowódcy szwadronu, a od 16 kwietnia 1925 r. pełnił obowiązki dowódcy szwadronu. Służąc w tym pułku, wziął udział w walkach z basmaczami. Od 8 października 1926 r. był słuchaczem Akademii Wojskowej RKKA. Ukończył ją w styczniu 1929 r. Nie wiadomo nic o przebiegu służby w kolejnych pięciu miesiącach, być może powrócił na poprzednie stanowisko. Od 16 czerwca 1929 r. był szefem operacyjnej części, a od 1 października 1929 r. 1 części sztabu 12 DK. 15 czerwca 1930 r. został skierowany do Śródkowoazjatyckiej Połączonej Szkoły Wojskowej im. Lenina, w której objął stanowisko wykładowcy, a od 20 listopada 1931 r. był w niej dowódcą szwadronu kawalerii. 14 marca 1933 r. mianowany szefem 1 sektora I Oddziału Sztabu Śródkowoazjatyckiego Okręgu Wojskowego. Pełniąc tę funkcję, 23 października 1934 r. rozpoczął studia na Wydziale Operacyjnym Akademii Wojskowej RKKA im. Frunzego. Od 27 lutego 1935 r. zastępca szefa 2 wydziału I Oddziału Sztabu Generalnego RKKA. Od 2 września (wg innych źródeł 25 września) 1937 r. pozostawał w dyspozycji Zarządu Kadr Armii Czerwonej.

Aresztowany jako Polak 3 listopada (3 grudnia zwolniony z RKKA w związku z aresztowaniem) 1937 r. Komisja Specjalna NKWD 20 kwietnia 1939 r. skazała go na pięć lat obozu¹¹⁷. Karę odbywał w jednym z łagrów Workuty. Dalsze losy nieznanne. 21 lipca 1956 r., na mocy wyroku Izby Wojskowej Sądu Najwyższego ZSRR, wyrok Komisji Specjalnej anulowano, a jego sprawę umorzono z powodu braku znamion przestępstwa.

Od lutego 1919 r. był członkiem partii bolszewickiej.

Stopień: kategoria K-10 (1934), major z wysługą dwóch lat (28.11.1935), pułkownik (29.01.1937).

Źródła: CAFSB, informacja z 15 III 2011; RGWA, KES; 37837/4/29/580, 55/677, 58/508, 62/110, 131/586, 135/95, 144/380; 37837/18/563/2413/6; 37837/20/6/497ob; SRS.

Literatura: EBDSM (Abramowicz Kazimir Francewicz).

¹¹⁷ W sierpniu 1938 r. Abramowicz znalazł się na zaaprobowanej przez Stalina liście więźniów NKWD, którzy mieli zostać skazani na karę śmierci: zob. SRS.

ANDRUSZYS Piotr

(АНДРУШИС Петр Петрович)

Urodzony 15 października 1893 r. we wsi Miedwied, gubernia petersburska, w rodzinie chłopskiej. Polak. Ukończył Petersburską Szkołę Żeglugi Dalekomorskiej, służył we flocie handlowej. W czasie I wojny światowej zmobilizowany do floty carskiej, w 1917 r. ukończył Szkołę Pływania Podwodnego.

W Armii Czerwonej od 1918 r. Do 1923 r. służył na okrętach łącznikowych „Samojed” i „Newka”, okręcie-bazie „Gieorgij”, niszczycielu „Kazarski”, był szturmanem dywizjonu trałowców Sił Morskich Morza Bałtyckiego i trałowca „Jakor”. W 1921 r. ukończył kursy doskonalenia oficerów. W latach 1923–1932 pozostawał w rezerwie, służył we flocie handlowej.

Ponownie powołany do służby czynnej w 1932 r. Ukończył klasę dowódców okrętów podwodnych Oddziału Szkolnego Pływania Podwodnego SMMB. Służbę pełnił jako zastępca dowódcy okrętów podwodnych „Zmieja” i D-3 (rok i 5 miesięcy), od 3 stycznia 1934 r. dowódca okrętu podwodnego „Komissar”, a od 26 marca 1936 r. dowódca 32 dywizjonu 3 Brygady Okrętów Podwodnych Floty Bałtyckiej. Zdjęty ze stanowiska z powodu słabego przygotowania. Od 2 grudnia 1936 r. wykładowca Oddziału Szkolnego Pływania Podwodnego tej floty. Na początku 1938 r., z powodu braku zaufania politycznego, odsunięty od pracy pedagogicznej.

Zwolniony z szeregów Marynarki Wojennej 2 września 1938 r. Przeniesiony do rezerwy 26 kwietnia 1939 r. Przywrócony do służby w 1940 r. i mianowany dowódcą szkunera „Baksztag” Floty Bałtyckiej. 20 października 1942 r. zwolniony z szeregów Marynarki Wojennej jako osądzony na 10 lat obozu, pozbawienie stopnia oraz pozbawienie praw publicznych na pięć lat. W 1948 r. amnestionowany, powrócił na dawne stanowisko. Zrehabilitowany w 1959 r.

Zmarł w 1959 r.

Był bezpartyjny.

Stopień: kategoria K-9 (1933), kapitan III rangi (1936).

Źródła: RGAWMF, r-2185/24/78, 4/160, 7/405; RGWA, 37837/4/89/351; 120/267; 37837/20/21/220.

Literatura: E.A. Kowalew, *Koroli podpława*, s. 235.

ANICHIMOWSKI Zygmunt

(АНИХИМОВСКИЙ Сигизмунд Болеславович)

Urodzony 25 września 1899 r. w Prużanach, gubernia grodzieńska¹¹⁸, w rodzinie robotniczej. Polak. Władał językiem polskim i rosyjskim. W 1917 r. ukończył gimnazjum w Wiaźmie, krótko pracował jako kolejarz w tym mieście. W armii carskiej nie służył.

Do Gwardii Czerwonej wstąpił na ochotnika 17 października (wg innych źródeł dopiero w grudniu) 1917 r. i służył jako działonowy. Od 18 lipca 1918 r. był dowódcą plutonu. W październiku 1919 r. objął dowództwo pokaładu pociągu pancernego nr 7. Funkcję tę pełnił do 28 kwietnia 1920 r. W czasie wojny domowej w 1918 r. walczył na frontach Wschodnim i Turkiestańskim, a w 1919 r. na Froncie Południowo-Wschodnim, gdzie we wrześniu został ranny lub kontuzjowany.

Od 28 kwietnia 1920 r. pozostawał bez przydziału. 7 czerwca 1920 r. został słuchaczem Połączonej Szkoły Wojskowej Czerwonych Komunistów, którą ukończył w październiku 1922 r. W listopadzie 1922 r. został p.o. dowódcy plutonu 8 dywizjonu artylerii 8 Dywizji Strzeleckiej. Od tej pory sprawował funkcje dowódcze w artylerii. W 1932 r. dowódca dywizjonu szkolnego 158 pułku artylerii. 26 kwietnia 1932 r. rozpoczął studia na Wydziale Głównym Akademii Wojskowej RKKA im. Frunzego. Ukończył je 30 kwietnia 1936 r. Następnie, 13 maja 1936 r., mianowany szefem 1 wydziału Oddziału Wojsk Samochodowych i Pancernych Nadwołżańskiego Okręgu Wojskowego. W drugiej połowie 1937 r. pełnił obowiązki szefa oddziału.

Aresztowany 21 grudnia 1937 r. (zwolniony z RKKA 27 grudnia). 5 lutego 1940 r. skazany przez Komisję Specjalną NKWD na trzy lata więzienia. W jego sprawie nie złagodzono wyroku w związku z amne-

¹¹⁸ Według spisu służby z 1923 r. Według sprawy karnej NKWD urodzony w Wiaźmie.

stia – wyszedł na wolność 21 grudnia 1940 r. Zrehabilitowany dopiero 14 lipca 1967 r. przez Trybunał Wojskowy Nadwożańskiego OW.

Przywrócony do służby w czasie wojny z Niemcami. Był szefem oddziału operacyjnego sztabu i szefem sztabu 25 Korpusu Pancernego. 4 września 1944 r. oddelegowany do służby w Wojsku Polskim. Początkowo najprawdopodobniej dowódca brygady pancerniej, następnie szef sztabu Wojsk Pancernych WP. 12 lipca 1945 r. wyjechał do ZSRR. Dalsze losy nieznane.

Od 1926 r. był członkiem partii bolszewickiej, usunięty w związku z aresztowaniem. Od 1944 r. kandydat na członka WKP(b).

Stopień: kategoria K-9, major (30.12.1935); podpułkownik, pułkownik (1944), generał brygady WP (30.12.1944), GM wojsk pancernych (11.07.1945).

Źródła: CAMO/Podwíg naroda; CAW, IV.500.4/6/36; RGWA, 37837/4/18/460, 67/573, 117/85, 150/274, 541/99; 37837/18/587/91; 37837/20/6/752; 37976/8/1472/22(303-661).

Literatura: EBDSM; H.P. Kosk, t. 1, s. 46; KPURP, s. 32; J. Królikowski, A–H, s. 80; E.J. Nalepa, cz. II, s. 16.

B

BABANOWSKI Anatol

(БАБАНОВСКИЙ Анатолий Иванович)

Urodzony 2 (15 n. st.) października 1900 r. w Warszawie, w rodzinie szlacheckiej; ojciec pracował na kolei. Polak, po 1930 r. podawał się również za Rosjanina. Język rosyjski wskazywał jako ojczysty, słabiej władał polskim i francuskim. W 1910 r. rozpoczął naukę w szkole realnej.

Po zajęciu Warszawy przez wojska niemieckie zgłosił się na ochotnika do armii carskiej, fałszując datę urodzenia. Służył w 432 waldajskim pułku piechoty, początkowo jako szeregowy, a po ukończeniu w 1916 r. drużyny szkolnej jako podoficer. Pod koniec 1916 r. był kontuzjowany. Zdemobilizowany pod koniec 1917 r. Po demobilizacji ukończył szkołę realną, a następnie pracował w powiatowej radzie w mieście Tichwin jako pracownik biurowy służby ruchu na kolei oraz sekretarz sądu ludowego w Tichwinie.

Do Armii Czerwonej wstąpił na ochotnika 1 października 1919 r., zdając egzamin na Kursy Dowódcze Floty, w 1920 r. przekształcone w Szkołę Dowódców Floty. Jesienią 1919 r., w składzie zbiorczego oddziału kursantów, wziął udział w walkach z ofensywą sił gen. Judenicza na Piotrogród. W październiku 1919 r. został kontuzjowany.

Od 30 września 1922 r. kontynuował naukę w Szkole Inżynieryjnej Marynarki Wojennej. Ukończył ją 7 października 1925 r., a 12 listopada 1925 r. rozpoczął służbę w Siłach Morskich Morza Bałtyckiego jako elektromechanik, najpierw niszczyciela „Trockij”, a od 5 kwietnia 1926 r. okrętu liniowego „Parizskaja Komuna”. 31 grudnia 1927 r. został starszym łącznościowcem tego okrętu. Od 1 listopada 1928 r. członek-odbiorca Komisji Nadzoru Budowy Okrętów w Leningradzie. 27 marca 1932 r. mianowany inżynierem w sekcji łączności Komitetu Naukowo-Technicznego Sił Morskich RKKA. Od 11 lipca 1932 r. pracował w Instytucie Naukowo-Badawczym Łączności Morskiej Sił Morskich RKKA, początkowo jako zastępca szefa oddziału radiowego. W 1937 r. komendant 11 Laboratorium tego instytutu.

Zwolniony z RKKA 29 sierpnia 1937 r. Aresztowany 15 października 1937 r. Wyrokiem Izby Wojskowej Sądu Najwyższego ZSRR na sesji wyjazdowej 22 lutego 1938 r. skazany na karę śmierci i tego samego dnia rozstrzelany w Leningradzie.

Był członkiem partii w latach 1920–1924 i ponownie od początku lat 30. Wykluczony z szeregów WKP(b) 17 czerwca 1937 r.

Stopień: kategoria T-9, wojeninżynier I rangi (17.03.1936).

Źródła: RGAWMF, r-1570/7/675/1-11; r-2185/2/1/499; r-2192/2/2180/1-45; RGWA, 37837/4/109/200, 143/249; 37837/20/23/571ob.

Literatura: EBDTM; LM, t. 8, s. 31–32.

BABIAN Kazimierz

(БАБЬЯН Казимир Андреевич)

Urodzony 25 lutego 1895 r. we wsi Porosti (Aleksandrówka) w guberni wileńskiej, w rodzinie chłopskiej. Polak, władał językiem polskim i rosyjskim. W 1908 r. ukończył dwie klasy szkoły kolejowej, pracował jako ślusarz.

Do armii carskiej powołany 25 maja 1915 r. Szkolony na kursach podoficerskich w latach 1915 i 1916. Ostatnia funkcja: starszy podoficer 158 batalionu zapasowego.

Do Armii Czerwonej wstąpił dobrowolnie 2 kwietnia 1918 r. i został dowódcą drużyny karabinów maszynowych 1 samodzielnego batalionu strzeleckiego, przeformowanego w grudniu 1918 r. w 1 pułk strzelecki. Na analogicznych stanowiskach służył później w 166 i 47 pułku strzeleckim oraz 1 zapasowym pułku strzeleckim Polskiej Armii Czerwonej (od 24.09.1920). Brał udział w walkach z wojskami gen. Denikina i wojnie z Polską.

Od 12 września 1921 r. służył w 45 Wołyńskiej Dywizji Strzeleckiej Ukraińskiego Okręgu Wojskowego na stanowiskach: dowódcy plutonu, dowódcy oddziału, zastępcy dowódcy oddziału karabinów maszynowych, wykładowcy strzelania z karabinów maszynowych w dywizyjnej szkole, ponownie zastępcy dowódcy oddziału karabinów maszynowych, p.o. dowódcy batalionu, instruktora strzelania z karabinu maszynowego. Od 21 sierpnia 1925 r. był słuchaczem Połączonej Szkoły Dowódców im. Kamieniewa w Kijowie. Po jej ukończeniu, 15 sierpnia 1927 r., mianowany dowódcą kompanii w 132 pułku strzeleckim 44 Kijowskiej DS Ukraińskiego OW. W tym samym okręgu od 1 stycznia 1930 r. był dowódcą kompanii w 17 samodzielnym batalionie terytorialnym, a od 1 lipca 1930 r. komendantem szkoły batalionu. 30 kwietnia 1931 r. mianowany dowódcą batalionu w 34 pułku strzeleckim 12 DS im. Sibrewkomu Syberyjskiego OW. Od 19 grudnia 1931 r. szef sztabu 52 pułku strzeleckiego 18 Jarosławskiej DS Moskiewskiego OW. Od 22 maja 1932 r. zastępca szefa I Oddziału sztabu 12 DS Specjalnej Armii Dalekowschodniej. 8 stycznia 1934 r. mianowany szefem IV Oddziału sztabu 12 DS. Od 15 sierpnia 1937 r. intendent 18 Korpusu Strzeleckiego.

Zwolniony z RKKA 7 czerwca, aresztowany 19 lipca 1938 r. Oswobodzony 25 lutego 1939 r. decyzją Oddziału Specjalnego 18 KS w związku z umorzeniem sprawy. Przywrócony do służby w RKKA 4 września 1939 r. i mianowany szefem zaopatrzenia 51 KS. 31 grudnia 1940 r. objął równorzędne stanowisko w 5 Korpusie Zmechanizowanym Zabajkalskiego OW.

W czasie wojny z Niemcami walczył na frontach Zachodnim i Wołchowskim. Był między innymi szefem zaopatrzenia 57 Dywizji Pancerniej w czasie bitwy pod Moskwą. Uznany za zaginionego bez wieści, ale wyszedł z okrążenia. 10 września 1943 r. oddelegowany do służby w Wojsku Polskim. Od 1 grudnia 1943 r. intendent 1 Korpusu Polskich Sił Zbrojnych w ZSRR, a od 18 kwietnia 1944 r. intendent 1 Armii Polskiej i 1 Armii WP. 11 maja 1945 r. oddany do dyspozycji głównego kwatermistrza WP, a 14 czerwca 1945 r. mianowany kwatermistrem Korpusu Bezpieczeństwa Wewnętrznego. 26 września 1946 r. powrócił do ZSRR.

Odznaczony m.in. Orderem Lenina, Orderem Czerwonego Sztandaru, Orderem Wojny Ojczyźnianej I klasy, Orderem Odrodzenia Polski III klasy i II klasy (26.05.1946), Krzyżem Grunwaldu III klasy (1945), Złotym Krzyżem Zasługi.

Zmarł 28 kwietnia 1965 r.

Był członkiem partii bolszewickiej.

Stopień: kategoria K-9 (1932), major z wystugą dwóch lat (14.03.1936), pułkownik (17.02.1938), generał brygady WP (3.11.1944), GM służby intendentury (11.07.1945).

Źródła: CAMO/Podwignaroda; CAW, TAP, 497/58/55/1-3, 497/58/2077/1-7; IV.500.4/6/60; IPN, Ewidencja oficerów KBW, Babian Kazimierz s. Andrzeja; RGWA, KES, 33879/1/1332/63; 37837/4/106/499, 169/556, 284/100, 412/742; 37837/18/147/97ob, 368/87ob-88, 529/4ob-5, 582/3; 37837/20/20/632; 37837/21/7/177ob.

Literatura: EBDSM; H.P. Kosk, t. 1, s. 48; KPURP, s. 43; J. Królikowski, A–H, s. 90–91; E.J. Nalepa, cz. II, s. 16–17.

BABICZ Józef → ZENEK Józef

BACKALEWICZ Aleksander

(БАЦКАЛЕВИЧ Александр Иванович)

Urodzony 25 marca 1897 r. w Warszawie w rodzinie robotniczej; ojciec był kowalem. Polak¹¹⁹, władał językiem polskim i rosyjskim. W 1911 r. ukończył szkołę ludową.

Do armii carskiej zmobilizowany 15 maja 1915 r. Ukończył drużynę szkolną przy zapasowym ułańskim pułku kawalerii. W latach 1915–1916 brał udział w walkach z Niemcami, w latach 1916–1917 z Austro-Węgrami. W 1917 r. starszy podoficer pułku ułanów.

Do Armii Czerwonej wstąpił dobrowolnie 1 kwietnia 1918 r. i służył początkowo jako czerwonoarmista w pułku kawalerii¹²⁰. Od 30 listopada 1919 r. służył w 35 jegorlińskim pułku kawalerii: dowódca plutonu, p.o. dowódcy szwadronu (od 8.02.1920), zatwierdzony na tym stanowisku 1 kwietnia 1920 r., p.o. zastępcy dowódcy pułku ds. liniowych (od 19.02.1921), dowódca szwadronu (od 25.06.1921). W składzie pułku, który należał do 1 Armii Konnej, wziął udział w walkach z wojskami gen. Denikina, wojnie z Polską, siłami gen. Wrangla i oddziałami Nestora Machno. Za udział w wojnie domowej odznaczony Orderem Czerwonego Sztandaru.

Od 20 lipca 1922 r. służył w 36 nowogrodzko-wołyńskim pułku kawalerii: dowódca szwadronu, p.o. zastępcy dowódcy pułku (od 23.09.1922) i ponownie dowódca szwadronu (od 15.08.1924). 4 października 1924 r. został słuchaczem Wyższej Szkoły Kawalerii Ukraińskiego Okręgu Wojskowego, przekształconej w Kursy Doskonalenia Oficerów Kawalerii, które ukończył 15 sierpnia 1925 r. Od 10 września 1925 r. komendant szkoły pułkowej 36 pułku kawalerii. 26 lutego 1926 r. mianowany zastępcą dowódcy 35 jegorlińskiego pułku kawa-

¹¹⁹ Tak konsekwentnie deklarował do 1940 r. W wydanym niedawno słowniku biograficznym dowódców dywizji z czasu wojny oraz wniosku o odznaczenie figuruje jako Białorusin, urodzony w Lipsku, gubernia mińska.

¹²⁰ Tak według KES, według biogramu wstąpił do partyzanckiego oddziału Gwardii Czerwonej już w listopadzie 1917 r.

lerii ds. liniowych. Od 16 grudnia 1926 r. dowódca 1 samodzielnego zapasowego szwadronu kawalerii 6 Czongarskiej Dywizji Kawalerii. 1 grudnia 1929 r. mianowany dowódcą 2 turkiestańskiego pułku kawalerii, brał udział w walkach z basmaczami, za co w 1931 r. został ponownie odznaczony Orderem Czerwonego Sztandaru. 9 maja 1930 r. rozpoczął studia na Wydziale Wieczorowym Akademii Wojskowej RKKA im. Frunzego. 30 kwietnia 1931 r. mianowany dowódcą, a 1 lipca 1931 r. również komisarzem 82 pułku kawalerii. Od 27 października 1936 r. zastępca dowódcy 18 Turkiestańskiej Górskiej DK.

Aresztowany 10 lutego 1938 r. i zwolniony z RKKA 13 lutego. Oswobodzony 19 lutego 1939 r. Przywrócony w szeregi RKKA 4 kwietnia 1939 r. i zaliczony do dyspozycji Zarządu Kadr Armii Czerwonej, a 11 maja 1939 r. wyznaczony na stanowisko komendanta Zinownikowskiej Stadniny Wojskowej. 29 lutego 1940 r. mianowany zastępcą dowódcy 11 DK. Od października 1940 r. dowódca 32 DK Kijowskiego Specjalnego Okręgu Wojskowego. W przededniu wojny dywizja została przeniesiona do Symferopola i weszła w skład Odeskiego OW.

W lipcu 1941 r. dywizja trafiła na front w rejon Smoleńska. Został mianowany dowódcą grupy kawalerii (trzy dywizje) Frontu Centralnego, następnie Briańskiego i Południowo-Zachodniego. Ciężko ranny 20 września 1941 r., pozostał na niemieckich tyłach. Przeszedł linię frontu w styczniu 1943 r. Po wyleczeniu, w czerwcu 1943 r., mianowany zastępcą szefa Zarządu Stadnin Wojskowych RKKA. Od lutego 1945 r. komendant Stadniny Wojskowej im. Woroszyłowa. Za udział w II wojnie światowej odznaczony dwoma Orderami Lenina i Orderem Czerwonego Sztandaru.

Przeszedł w stan spoczynku 4 maja 1948 r. Odznaczony w 1949 r. Orderem Czerwonego Sztandaru Pracy. Ponownie powołany do służby w Armii Radzieckiej 22 marca 1952 r. i mianowany komendantem Stadniny Wojskowej im. 1 Armii Konnej. 8 sierpnia 1953 r. ostatecznie przeszedł w stan spoczynku.

Od 1920 r. był członkiem partii bolszewickiej.

Zmarł 1 lipca 1969 r. w Rostowie nad Donem.

Stopień: kategoria K-9 (1931), pułkownik (29.01.1936), GM (2.11.1944).

Źródła: CAMO/Podwignaroda; RGWA, KES; 25895/1/1168/3; 37837/4/76/309, 97/206, 202/231/533, 239/261, 357/324, 357/332; 37837/18/126/41ob, 399/90, 451/75ob-76, 750/199, 1004/150; 37837/20/12/99ob.

Literatura: *WOKomdiwy*, t. I, s. 86–88.

BAJERSKI Włodzimierz

(БАЕРСКИЙ Владимир Гелярович)

Urodzony 10 grudnia 1901 r. we wsi Brodeckie w guberni kijowskiej, w rodzinie chłopskiej; ojciec był ślusarzem. Polak¹²¹, władał językiem polskim, ukraińskim i rosyjskim. W 1917 r. ukończył technikum w Kijowie. W armii carskiej nie służył.

Do Armii Czerwonej wstąpił 20 sierpnia 1920 r., został szeregowym w 55 pułku strzeleckim 7 Dywizji Strzeleckiej. Brał udział w walkach w czasie wojny domowej na Ukrainie z oddziałami Semena Petlury oraz Nastora Machno.

Od 22 kwietnia 1922 r. był słuchaczem Armawirskich Kursów Piechoty. Po ich ukończeniu, 5 lutego 1923 r., mianowany dowódcą plutonu w 3 Zachodniej Szkole Piechoty. Następnie służył w 111 pułku strzeleckim 37 DS: dowódca kompanii, p.o. szefa sztabu pułku (od 1.01.1931), zastępca szefa sztabu pułku (od 1.04.1931), szef sztabu pułku (od 20.07.1931) i komendant szkoły pułkowej (od lipca 1930). Od czerwca 1932 r. zastępca ds. liniowych dowódcy 80 pułku strzeleckiego 27 DS, od listopada 1932 r. p.o. dowódcy pułku. 4 maja 1934 r. rozpoczął studia w Akademii Wojskowej RSKA im. Frunzego. Po ukończeniu akademii od 24 października 1937 r. wykładowca taktyki na kursach „Wystriel”.

¹²¹ Gdy dostał się do niemieckiej niewoli, podawał się za Ukraińca.

Zwolniony z Armii Czerwonej 15 września 1938 r., najprawdopodobniej z powodu narodowości. Przywrócony do służby 27 marca 1939 r. i mianowany zastępcą szefa sztabu 3 Krymskiej DS Kijowskiego Specjalnego Okręgu Wojskowego. W lipcu 1939 r., w związku z wybuchem walk radziecko-japońskich nad rzeką Chałchin-Goł, dywizja została skierowana do Syberyjskiego OW, a następnie weszła w skład 2 Samodzielnej Armii na Dalekim Wschodzie. Od 7 sierpnia 1940 r. szef oddziału operacyjnego i zastępca szefa sztabu 18 Korpusu Strzeleckiego tej armii. 26 marca 1941 r. mianowany szefem sztabu 31 KS Frontu Dalekowschodniego. W przededniu wojny korpus przerzucono w skład 5 Armii Kijowskiego Specjalnego OW.

Od pierwszych dni wojny korpus brał udział w walkach na Froncie Południowo-Zachodnim. We wrześniu 1941 r. uległ całkowitemu rozbić. Bajerskiemu udało się wyjść z okrążenia, lecz został ranny. Po wyleczeniu od końca listopada 1941 r. służył w Oddziale Operacyjnym Kierunku Południowo-Zachodniego. Od grudnia 1941 r. w dyspozycji Rady Wojennej Nadwołżańskiego OW. 21 stycznia 1942 r. mianowany p.o. dowódcy, a następnie dowódcą formowanej w okręgu 41 DS. Dowodził nią w czasie ofensywy pod Charkowem. Okrążony, 25 maja 1942 r. został ranny i dostał się do niewoli niemieckiej.

W obozie jenieckim pod Winnicą, gdzie podał się za Ukraińca Władimira Ilicza Bojarskiego, podjął współpracę z Niemcami i wraz z gen. Andriejem Własowem zgłosił propozycję sformowania jednostek rosyjskich w służbie Wehrmachtu. Pod koniec sierpnia 1942 r. zwolniony z obozu. Początkowo służył w zorganizowanej przez emigrantów Rosyjskiej Narodowej Armii Ludowej. Następnie inspektor jednostek Wojsk Wschodnich przy sztabie niemieckiej 18 Armii, a od maja 1943 r. oficer ds. wyszkolenia Wojsk Wschodnich przy sztabie 16 Armii. W tym czasie, dalej będąc inspektorem Wojsk Wschodnich, oficjalnie przystał do ruchu gen. Własowa i we wrześniu 1943 r. zaczął redagować „Oficerskij Biulletien” Rosyjskiej Armii Wyzwoleńczej. Został również członkiem Komitetu Wyzwolenia Narodów Rosji. 28 stycznia 1945 r. mianowany zastępcą szefa sztabu Wojsk (następnie Sił Zbrojnych) KWNR. Wraz z Grupą Południową Sił Zbrojnych KWNR znalazł się wiosną 1945 r.

na terenie Czech. Wzięty do niewoli 4 maja w miejscowości Pribram przez czesko-radziecki oddział partyzancki, został powieszony przez partyzantów tego samego dnia. Prochy spoczywają na Cmentarzu Olszańskim w Pradze.

Stopień: kategoria K-8, major (17.09.1937), podpułkownik (8.10.1940), pułkownik (12.12.1941), GM Sił Zbrojnych Komitetu Wyzwolenia Narodów Rosji (22.02.1945).

Źródła: RGWA, KES; 37837/4/176/67, 230/55, 398/296; 37837/18/252/44ob, 442/33ob-34, 475/142ob-143.

Literatura: K.M. Aleksandrow, *Oficerskij korpus armii gienierał-lejtienanta A.A. Własowa 1944–1945*, Sankt-Pietierburg 2001, s. 81–84; *WOKomdiwy*, t. III, s. 156–158.

BAŁTUSZYS-ŽEMAJTIS¹²² Feliks
(БАЛТУШИС-ЖЕМАЙТИС Феликс Рафаилович)

Urodzony 30 listopada 1897 r. we wsi Apidymy, powiat szawelski w guberni kowieńskiej, w rodzinie chłopskiej. Litwin, władał językiem litewskim, rosyjskim i polskim. Ukończył szkołę wiejską, następnie uczył się w szkole handlowej w Kownie.

W 1914 r. przerwał naukę i w Moskwie zdał egzamin eksternistyczny ukończenia sześciu klas gimnazjum. Pracował w fabryce wyrobów aptekarskich.

Do armii carskiej wstąpił na ochotnika w lutym lub marcu 1915 r. Brał udział w walkach na Froncie Północnym. W styczniu 1917 r. uzyskał promocję na chorążego, służył jako młodszy oficer 304 nowogrodzko-siewierskiego pułku piechoty. Od lipca 1917 r. podporucznik. W czasie odwrotu spod Dwińska w styczniu 1918 r. dostał się do niewoli niemieckiej, skąd wkrótce zbiegł.

¹²² Nazwisko Źemajtis było jego pseudonimem w czasie służby w Litewskiej Armii Czerwonej i po wojnie domowej zostało przyjęte jako członek oficjalnego nazwiska.

Do Armii Czerwonej wstąpił na ochotnika w lutym 1918 r. W wojnie domowej brał udział w walkach na frontach Południowym i Zachodnim. Początkowo oddelegowany do dyspozycji głównodowodzącego wojskami Ukrainy i w marcu 1918 r. mianowany dowódcą lotnego oddziału partyzanckiego Wojsk Republiki Doniecko-Krzyworoskiej. Od maja 1918 r. dowódca 3 kozackiego pułku rewolucyjnego, brał udział w walkach z wojskami gen. Krasnowa. W październiku 1918 r. został słuchaczem Twerskich Kursów Kawalerii, które ukończył miesiąc później z tytułem czerwonego dowódcy kawalerii. W grudniu 1918 r. odkomenderowany do dyspozycji organizatora Litewskiej Armii Czerwonej, początkowo miał przygotować powstanie w powiecie szawelskim. W styczniu 1919 r. mianowany dowódcą żmudzkiego pułku, przemianowanego na 8 litewski pułk strzelecki. Od sierpnia 1919 r. do sierpnia 1920 r. był słuchaczem Akademii Sztabu Generalnego RKKK. We wrześniu 1920 r. na własną prośbę skierowany na front i mianowany szefem sztabu 170 Brygady 57 Dywizji Strzeleckiej, a w październiku 1920 r. starszym pomocnikiem dowódcy tej dywizji ds. operacyjnych. W szeregach dywizji wziął udział w wojnie z Polską. Od grudnia 1920 r. kontynuował studia w akademii. W maju 1921 r. ponownie przerwał studia i został oddany do dyspozycji dowódcy wojsk guberni tambowskiej. 29 maja 1921 r. został p.o. szefa sztabu 15 Syberyjskiej Dywizji Kawalerii, brał udział w tłumieniu powstania chłopskiego na Tambowszczyźnie.

Po ukończeniu studiów w akademii od 17 listopada 1922 r. dowódca szwadronu 31 białowiejskiego pułku 6 Czongarskiej DK. Od lutego 1923 r. szef oddziału operacyjnego sztabu 1 Armii Konnej. We wrześniu 1923 r. mianowany szefem sztabu 10 DS Piotrogradzkiego Okręgu Wojskowego. Od czerwca 1924 r. zastępca inspektora w Inspektoracie Kawalerii RKKK. Od sierpnia 1928 r. dowódca 25 pułku kawalerii 5 Stawropolskiej DK w Północnokaukaskim OW. Na tym stanowisku w 1929 r. ukończył Kursy Doskonalenia Wyższego Korpusu Dowódczego. Od września 1930 r. zastępca inspektora kawalerii RKKK. Od 5 grudnia 1932 r. szef sztabu 4 Korpusu Kawalerii. 26 stycznia 1935 r. mianowany rukowoditelem Katedry Taktyki Ogólnej Akademii Woj-

skowej im. Frunzego¹²³. 25 marca 1939 r. obronił pracę doktorską na temat *Oczerki bojowych dziejstwi komnogo korpusa t. Budionnogo w 1919 g.* (stopień doktora nauk wojskowych uzyskał 7 grudnia 1940). 17 maja 1939 r. został docentem. Następnie wykładowca Katedry Historii Wojny Imperialistycznej Akademii Wojskowej RKKA im. Frunzego. W maju 1940 r. mianowany dowódcą Litewskiej Armii Ludowej, a we wrześniu 1940 r. na krótko (z zachowaniem stanowiska w akademii) mianowany zastępcą dowódcy 29 Korpusu Strzeleckiego, który stacjonował na terytorium właśnie włączonej w skład ZSRR Litwy i został sformowany z armii tego państwa. 18 listopada 1940 r. mianowany starszym wykładowcą Akademii Sztabu Generalnego Armii Czerwonej.

W czasie wojny z Niemcami 3 kwietnia (wg innych źródeł już 15 stycznia) 1942 r. mianowany p.o. dowódcy 16 Litewskiej DS, organizował tę dywizję. Weszła ona w skład 48 Armii, ale w lutym–marcu 1943 r. poniosła bardzo ciężkie straty na Froncie Briańskim. Na wniosek Rady Wojennej 48 Armii zdjęty ze stanowiska i od 17 kwietnia 1943 r. zaliczony do dyspozycji Głównego Zarządu Kadr Armii Czerwonej, a 4 maja 1943 r. mianowany starszym wykładowcą Wyższej Akademii Wojskowej im. Woroszyłowa. W akademii pracował do przejścia w stan spoczynku 17 maja 1954 r. W październiku 1944 r. był typowany na ministra obrony Litewskiej SRR, ale zrezygnowano z tworzenia tej funkcji.

Zmarł 1 czerwca 1957 r., pochowany na Cmentarzu Nowodziewicznym w Moskwie.

Odnaczony dwoma Orderami Lenina, dwoma orderami Czerwonego Sztandaru, medalami.

Od 1918 r. był członkiem partii bolszewickiej.

Stopień: kategoria K-11 (1931), pułkownik (5.12.1935), kombrig (5.02.1939), GM (3.05.1942).

Źródła: ASM, 2/7/kolekcja materiałów biograficznych F.R. Bałtuszys-Žemajtisa; RGWA, KE 1923; 37837/4/57/572, 62/168, 404/432-433, 425/370b;

¹²³ NKWD, na podstawie zeznań kombrigów Cyffera i Flisowskiego, dysponowało materiałami, które pozwalały go oskarżyć o członkostwo w komórce POW w akademii, jednak nie został aresztowany.

37837/18/126/61, 577/18, 886/152; 37837/20/6/448ob; 37976/6/247-773/1-2; „Krasnaja Zwiezda”, nr 281, 6 XII 1935; nr 67, 23 III 1939; nr 130, 4 VI 1957.

Literatura: *WOKomdiwy*, t. III, s. 176–178; O.F. Žemajtis, *Gienieralskij dom na Die-wiczjem Pole*, WIA 2004, nr 10, s. 123–125; tegoż, *Pierwyj boj 16-j Litowskoj strielkowej diwizii na frontie Wielikoj Oticzestwiennoj wojny*, WIA 2003, nr 6, s. 21–54.

BAMBULEWICZ Antoni

(БАМБУЛЕВИЧ АНТОН ВАСИЛЬЕВИЧ)

Urodzony 28 maja 1898 r. we wsi Rogowiczi w guberni wołyńskiej; ojciec był szewcem. Polak, język rosyjski wskazywał jako ojczy-sty, władał również polskim i ukraińskim¹²⁴. Od 1903 r. rodzina mieszkała na Dalekim Wschodzie, gdzie w 1910 r. ukończył dwu-klasową szkołę wiejską i pracował jako ro-botnik rolny. W 1917 r. we Władywostoku ukończył dwuletnie kursy pedagogiczne.

Do starej armii zmobilizowany w maju 1917 r. i skierowany do Irkuckiej Szkoły Wojskowej, w której w grudniu 1917 r. uzyskał stopień chorążego. W tym czasie przystał do anarchokomunistów. Służył w 4 władywostockim pułku fortecznym, w którym został członkiem polskiego komitetu. Jednocześnie, w maju–lipcu 1918 r., pracował jako instruktor powiatu nikolsk-ussuryjskiego ds. organizacji Gwardii Czerwonej na wsi. Po demobilizacji pracował jako nauczyciel. Przyjął polskie obywatelstwo, by uniknąć poboru do armii admirała Kołczaka.

Do Armii Czerwonej wstąpił na ochotnika w listopadzie 1919 r. i został zastępcą dowódcy oddziału partyzanckiego. Od tej pory brał udział w wojnie domowej na Dalekim Wschodzie, walkach z wojskami japońskimi i oddziałami atamana Siemionowa. 26 lutego 1920 r. objął dowództwo kompanii 2 samodzielnego dalekowschodniego batalionu

¹²⁴ W autobiografii napisanej tuż przed aresztowaniem, 17 X 1937 r., jest dopisek cudzą ręką, iż władał biegle również angielskim, francuskim, japońskim, chińskim i mongolskim.

radzieckiego. Od 6 kwietnia 1920 r. dowodził batalionem w 32 pułku strzeleckim, a od 7 czerwca 1920 r. 1 Zabajkalską Brygadą Ludowo-Rewolucyjną. Od 22 lipca 1920 r. dowódca, a od 8 października 1920 r. zastępca dowódcy pułku w 2 Amurskiej Dywizji Strzeleckiej. 8 grudnia 1920 r. mianowany zastępcą szefa sztabu ds. operacyjnych 3 Amurskiej DS. Od 20 lipca 1921 r. adiutant ds. operacyjnych 3 Amurskiej Brygady Strzeleckiej. Od 21 września 1921 r. służył w specjalnym pułku amurskim, najpierw jako pomocnik adiutanta ds. operacyjnych, a następnie szef wywiadu. 25 stycznia 1922 r. został szefem wydziału wywiadowczego Zbiorczej BS, a 21 maja 1922 r. adiutantem ds. operacyjnych 2 Błagowieszczeńskiej BS. Od 23 września 1922 r. szef sztabu Oddziałów Partyzanckich Rejonu Nikolsk-Ussuryjskiego. Od 2 grudnia 1922 r. zastępca szefa wydziału przygotowania i wyszkolenia wojsk na Dalekim Wschodzie. 9 maja 1923 r. objął dowództwo kompanii w 2 nerczyńskim pułku strzeleckim. W tym samym czasie zerwał z anarchokomunistami i został kandydatem na członka WKP(b). Od lipca do października przebywał na urlopie, potem rozpoczął studia na Akademii Wojskowej RKKA. Po ukończeniu studiów 3 lipca 1927 r. został szefem sztabu 3 wierzchudzińskiego pułku strzeleckiego. Na tym stanowisku brał udział w walkach o Kolej Wschodniochińską, za co 22 lutego 1930 r. dostał Order Czerwonego Sztandaru. Od 1 grudnia 1929 r. służył w sztabie Specjalnej Armii Dalekowschodniej kolejno jako: zastępca szefa I Oddziału, p.o. szefa 2 sektora I Oddziału (od 10.12.1930), p.o. szefa (od 30.04.1931), a następnie (od 17.11.1931) szef 1 sektora I Oddziału sztabu. Pozostając na stanowisku, od 25 listopada 1931 r. był słuchaczem Wydziału Operacyjnego Akademii Wojskowej RKKA im. Frunzego.

Od 1 lutego 1933 r. zastępca szefa 2 wydziału I Oddziału Sztabu RKKA. 14 stycznia 1935 r., po reorganizacji, zajął stanowisko zastępcy szefa 2 wydziału I Oddziału Sztabu Generalnego RKKA. Od 2 września (wg innych źródeł 25 września) 1937 r. znajdował się w dyspozycji Zarządu Kadr RKKA.

Aresztowany 19 października 1937 r. (zwolniony z RKKA w związku z aresztowaniem 3 grudnia 1937 i ponownie 31 stycznia 1938). Wy-

rokiem Izby Wojskowej Sądu Najwyższego ZSRR 25 grudnia 1937 r. skazany na karę śmierci i tego samego dnia rozstrzelany w Moskwie¹²⁵. Zrehabilitowany 1 czerwca 1957 r.

Od 1925 r. był członkiem partii bolszewickiej.

Stopień: kategoria K-10 (1933), major z wysługą jednego roku (28.11.1935), pułkownik (29.01.1937).

Źródła: ASM,teczka Kożemiakiny L.A. (córki A. Bambulewicza), RGWA, KES, 37837/4/57/202, 62/110, 131/ 586, 135/95, 144/380; 37837/18/15/415ob-416, 121/103ob-104, 413/15; 37837/20/6/498ob; „Krasnaja Zwiezda”, nr 276, 1 XII 1935.

Literatura: EBDSM; O.F. Suwienrow, *Tragedija RKKK*, s. 427.

BAŃKOWSKI Eugeniusz

(БАНЬКОВСКИЙ Евгений Витольдович)

Urodzony 29 czerwca 1890 r. we wsi Lisiency, gubernia podolska, w rodzinie szlacheckiej; ojciec był ekonomem-agronomem w majątku ziemskim. Polak, władał językiem polskim, ale rosyjski wskazywał jako ojczysty. W 1905 r. ukończył czteroklasową szkołę ministerialną w Sze-pietowce. Pracował w majątku hrabiego Grocholskiego.

W październiku 1911 r. na ochotnika wstąpił do floty carskiej i został słuchaczem szkoły radiotelegrafistów. Naukę ukończył w maju 1912 r. i jako radiotelegrafista służył na krążowniku „Rossija”, również w okresie I wojny światowej.

Od października 1917 r. starszy radiotelegrafista na okręcie łącznikowym „Kreczet”. Na tym stanowisku przeszedł z wolnego najmu do floty czerwonej. Od lutego 1918 r. starszy radiotelegrafista twierdzy w Szlisselburgu. We wrześniu 1919 r. mianowany szefem Oddziału Politycznego bazy w Szlisselburgu. W okresie od lutego 1920 r. do czerwca 1923 r., pozostając w dyspozycji Zarządu Politycznego Floty Bałtyckiej, służył jako pracownik polityczny we flocie handlowej,

¹²⁵ Jego żona, Polina Aleksandrowna, została aresztowana 17 listopada 1937 r. i 28 grudnia 1937 r. skazana na osiem lat łagru, który opuściła w listopadzie 1945 r.

między innymi na Wołdze i Kubaniu. W czerwcu 1923 r. mianowany szefem Oddziału Gospodarczego Szkoły Marynarki Wojennej. Od 10 października 1931 r. zastępca komendanta tej szkoły (noszącej już imię Frunzego) ds. gospodarczych. Od 31 października (wg innych źródeł już od kwietnia) 1933 r. szef Oddziału Zaopatrzenia portu wojennego w Murmańsku. Od grudnia 1935 r. p.o. komendanta, a od 29 lipca 1936 r. komendant ekspozytury portu wojennego w Murmańsku w bazie Polarnyj.

Zwolniony z Marynarki Wojennej 9 maja 1938 r. i ponownie 30 maja 1938 r. w związku z aresztowaniem przez organy NKWD. Oswobodzony jesienią 1939 r. 17 listopada 1939 r. ludowy komisarz Marynarki Wojennej przeniósł go do rezerwy. W styczniu 1940 r. został zatrudniony jako zastępca naczelnika przedsiębiorstwa „Wojentorg” we Flocie Północnej. Dalsze losy nieznane.

Od 1918 r. był członkiem partii bolszewickiej.

Stopień: kategoria K-10, intendant I rangi (15.03.1936).

Źródła: RGAWMF, r-1678/1/13/19, 13/351; r-2192/6/9/1-9; RGWA, 37837/4/45/706, 88/197, 107/588; 37837/20/22/459; SNSWMS1928, s. 31; SNSWMS1932, s. 165.

BARANOWSKI Stanisław

(БАРАНОВСКИЙ Станислав Осипович)

Urodzony 10 listopada 1876 r. we wsi Miłała, gubernia petersburska, w rodzinie szlacheckiej. Polak, władał językiem rosyjskim i polskim.

Do floty carskiej wstąpił na ochotnika, został słuchaczem Morskiej Szkoły Inżynieryjnej, którą ukończył w 1898 r. W 1900 r. ukończył Szkołę Płetwonurków, a w 1902 r. Wydział Okrętowy Akademii Marynarki Wojennej. Był oficerem korpusu inżynierów okrętowych. Od 1915 r. służył jako główny inżynier okrętowy portu Kronsztad. W tym samym roku awansowany na generała majora.

W Armii Czerwonej od 1918 r., szef Głównego Zarządu Budowy Okrętów. Od 1919 r. zastępca szefa Kancelarii Ludowego Komisariatu

ds. Morskich (ros. *Упрморком*)¹²⁶. W 1919 r. rozpoczął służbę w Głównym Morskim Zarządzie Techniczno-Gospodarczym jako kolejno: zastępca szefa, pełnomocnik-szef Oddziału Technicznego (od 1922) i zastępca szefa tego oddziału (od 1923). Od 1924 r. był naczelnikiem, a od 1926 r. komendantem doświadczalnego basenu budowy okrętów. Między 1928 a 1930 r. przeszedł na emeryturę. Mieszkał w Leningradzie.

Aresztowany 22 września 1937 r. Wyrokiem Komisji NKWD i Prokuratury ZSRR 11 grudnia 1937 r. skazany na karę śmierci. Rozstrzelany w Leningradzie 20 grudnia 1937 r.

Był bezpartyjny.

Stopień: bez stopnia, kategoria K-11.

Źródła: SNSWMS1928, s. 32.

Literatura: S. Czerep, *Generałowie...*, s. 295; LM, t. 4, s. 39–40; *Martirolog polaków*, s. 139; S.W. Wołkow, *Генералитет российской империи*, t. 1, s. 108–109.

BARZDANIS Wincenty

(БАРЗДАНИС Викентий Климентьевич)

Urodzony w 1896 r. Litwin.

W Armii Czerwonej od 1918 r. W czasie wojny domowej służył na stanowiskach: szefa centralnego kolegium (3 miesiące), p.o. dowódcy dywizji (2 miesiące), zastępcy dowódcy armii Frontu Południowo-Zachodniego. Następnie, do roku 1921, studiował w Instytucie Elektrotechnicznym RKKA. W 1932 r. ukończył Wojskową Akademię Elektrotechniczną i 4 listopada 1932 r. został mianowany adiunktem tej akademii. Od marca 1933 r. był szefem sektora redakcyjno-wydawniczego akademii, a od stycznia 1935 r. szefem jej Oddziału Redakcyjno-Wydawniczego. Dalsze losy nieznane, prawdopodobnie padł ofiarą represji w czasie wielkiej czystki¹²⁷.

¹²⁶ Przyjąłem, że skrót ten oznacza *Управляющий делами Народного комиссариата по морским делам* (za: *Rieforma w Krasnoj Armii*, t. 2, s. 523); spotyka się również *управляющий Морским комитетом*.

¹²⁷ Brak jego nazwiska na liście oficerów RKKA – Litwinów, przygotowanej latem 1940 r. Brak również w bazach danych o poległych i nagrodzonych w cza-

Stopień: kategoria T-10, wojeninżenior II rangi (5.02.1936).

Źródła: RGWA, 37837/4/425/3ob-4; 37837/20/14/163.

BAZARIEWSKI Aleksander

(БАЗАРЕВСКИЙ Александр Халильевич)

Urodzony 1 lipca 1884 r. w Łodzi. Litewski Tatar, podawał się również za Rosjanina pochodzenia tatarskiego. Władał językiem rosyjskim i polskim. Pochodził z rodziny szlacheckiej o bogatych tradycjach wojskowych. Jego ojciec, Chalil Mustafowicz, odszedł w stan spoczynku jako generał lejtnant armii carskiej.

W 1901 r. ukończył Połocki Korpus Kadetów, w 1903 r., z pierwszą lokatą, Pawłowską Szkołę Wojskową, a w 1909 r. pełny kurs Akademii Sztabu Generalnego. Służył w pułkach litewskim i jegierskim Lejb-Gwardii. W czasie I wojny światowej służył w Sztabie Generalnym (1914–1915), walczył na Froncie Południowym jako szef sztabu 11 Dywizji Piechoty. W 1917 r. był pułkownikiem na stanowisku generał-kwatermistrza sztabu 8 Armii, następnie odkomenderowany do sztabu 9 Armii w Rumunii. Był trzykrotnie ranny, lewa ręka pozostała prawie całkowicie bezwładna. W lutym 1918 r. odszedł z armii ze względu na stan zdrowia i przez rok przybywał za granicą. Po powrocie do Rosji wstąpił do armii admirała Kołczaka i służył w niej na stanowiskach sztabowych. Po jego upadku i śmierci znalazł się na terytorium opanowanym przez bolszewików.

Do Armii Czerwonej zmobilizowany w kwietniu 1920 r. przez Irkucki Gubernialny Komisariat Wojskowy. W maju 1920 r. objął stanowisko etatowego wykładowcy 1 Syberyjskich Kursów Kawaleryjskich. Od września 1920 r. etatowy wykładowca i p.o. komendanta Wyższych Kursów Wojskowych Wyższej Szkoły Wojskowej Syberii. 19 października 1920 r. mianowany szefem Oddziału Organizacyjnego Zarządu Organizacyjno-Mobilizacyjnego sztabu zastępcy głównodowodzącego wojsk Syberii, a 22 lutego 1921 r. zastępcą szefa tego zarządu. 18 maja

sie II wojny światowej.

1921 r. objął stanowisko pierwszego zastępcy szefa sztabu głównodowodzącego wojsk Syberii. 1 grudnia 1921 r. mianowany inspektorem Głównego Zarządu Szkolnictwa Wojskowego (funkcję tę pełnił do 22 listopada 1922) i nieetatowym kierownikiem zajęć praktycznych Akademii Wojskowej RKKA. Od 1 października 1922 r. wykładowca taktyki piechoty w tej akademii. Od 1 kwietnia 1923 r. również inspektor Zarządu Szkolnictwa Wojskowego RKKA. 1 października 1923 zaliczony do dyspozycji komendanta Akademii Wojskowej RKKA, a od 1 czerwca 1924 r. starszy rukowoditiel historii wojskowej i historii sztuki wojennej w tej akademii, uhonorowany tytułem „wykładowcy historii wojskowej i historii sztuki wojennej wyższego szkolnictwa wojskowego RKKA”. Następnie był wykładowcą Akademii Sił Powietrznych RKKA.

30 sierpnia 1930 r. aresztowany przez OGPU w ramach operacji „Wiesna”. 18 lipca 1931 r. skazany na pięć lat obozu. W 1934 r. przedterminowo zwolniony i 28 kwietnia 1934 r. zaliczony do kadry RKKA z oddelegowaniem do dyspozycji Centralnego Zarządu Archiwalnego ZSRR i RFSRR. 15 czerwca 1934 r. mianowany wykładowcą cyklu operacyjno-taktycznego Wojskowej Akademii Sił Powietrznych im. Żukowskiego. Od 29 września 1934 r. docent tej akademii. Od 16 kwietnia 1935 r. starszy rukowoditiel Katedry Sztuki Operacyjnej tej akademii. Od 19 maja 1936 r. starszy rukowoditiel Akademii Sztabu Generalnego RKKA.

Aresztowany 16 grudnia (zwolniony z Armii Czerwonej 27 grudnia) 1937 r.¹²⁸ Wyrokiem Izby Wojskowej Sądu Najwyższego ZSRR 2 kwietnia 1938 r. skazany na karę śmierci i tego samego dnia rozstrzelany w Moskwie. Pochowany na terenie kompleksu NKWD Kommu-narka pod Moskwą. Zrehabilitowany 4 kwietnia 1957 r.

Stopień: kategoria K-11, pułkownik (13.12.1935).

Źródła: RGWA, KES; 37837/1/112/69ob; 37837/4/49/370, 49/726, 50/454, 62/193, 64/739, 73/523, 150/300, 165/588; 37837/18/462/80; 37837/20/6/396; „Krasnaja Zwiezda”, nr 287, 14 XII 1935.

Literatura: EBDSM; O.F. Suwieniorow, *Tragedija RKKA*, s. 427; Ja. Tinczenko, *Gołgofa...*, s. 451–452.

¹²⁸ Ponowny rozkaz o zwolnieniu został wydany 26 lutego 1938 r.

BEJNAROWICZ Bolesław**(БЕЙНАРОВИЧ Болеслав Адамович)**

Urodzony 10 grudnia 1888 r. we wsi Kaliniki, gubernia kowieńska, w rodzinie chłopskiej; ojciec był cieślą. Polak, władał językiem polskim, rosyjskim i białoruskim. Ukończył czteroklasową szkołę miejską. Pracował jako młynarz.

Do armii carskiej powołany 20 listopada 1910 r. W 1912 r. ukończył klasę podoficerską wojsk inżynieryjnych w 16 batalionie saperskim. W latach 1914–1917 brał udział w I wojnie światowej. W 1917 r. został starszym podoficerem 18 pułku inżynieryjnego. Po rewolucji lutowej członek żołnierskiego komitetu pułkowego i komitetu żołnierskiego 18 Korpusu Armijnego Frontu Rumuńskiego. W 1918 r. był szefem oddziału w Radzie Gospodarki Narodowej Rejonu Północnego w Piotrogradzie.

Do Armii Czerwonej wstąpił na ochotnika 27 czerwca 1918 r. i został komisarzem nadzwyczajnym Wyborskiego Komitetu Wojskowego w Piotrogradzie. Od 2 sierpnia 1918 r. instruktor Wsiewobucza tego komitetu, a od 7 lutego 1919 r. komisarz Wyborskiego Rejonowego Inspektoratu Wsiewobucza. 18 maja 1919 r. mianowany komisarzem 1 Piotrogradzkiej Brygady Specjalnego Przeznaczenia, a 5 kwietnia 1920 r. komisarzem 165 Brygady Strzeleckiej. W czasie wojny domowej brał udział w walkach z Finami w Karelii, wojnie z Polską oraz walkach z oddziałami Nestora Machny na terenie guberni kijowskiej, połtawskiej i charkowskiej.

Od 4 grudnia 1920 r. komisarz oddziału zaopatrzenia 55 Dywizji Strzeleckiej. Od lipca 1921 r. w dyspozycji Zarządu Politycznego Charkowskiego Okręgu Wojskowego. 4 września 1921 r. mianowany komisarzem Wojskowej Akademii Inżynieryjnej RKKA. Od 10 października 1922 r. komisarz sztabu 1 Korpusu Strzeleckiego. We wrześniu 1923 r. mianowany zastępcą ds. politycznych szefa Zarządu Intendentury Leningradzkiego OW. Od 20 listopada 1923 r. intendent 1 KS. Od 7 kwietnia 1924 r. słuchacz Wyższych Kursów Doskonalenia Intendentury przy Wojskowej Akademii Gospodarczej RKKA. Po ukończeniu nauki od 25 listopada 1924 r. p.o. intendenta, a od 13 grudnia 1924 r. ponownie intendent 1 KS. Od 11 grudnia 1925 r. p.o. szefa Oddziału Intendentury w Zarzą-

dzie Szefa Zaopatrzenia Leningradzkiego OW. Od 15 maja 1926 r. szef Oddziału Technicznego w tym zarządzie. 15 marca 1931 r. mianowany szefem sektora zaopatrzenia w Dowództwie Wojsk Inżynieryjnych tego okręgu. Następnie w dyspozycji Zarządu Głównego RKKA. 1 sierpnia 1933 r. mianowany szefem Oddziału Kwaterunkowo-Eksploatacyjnego Specjalnej Armii Dalekowschodniej. Jesienią 1934 r. zdjęty ze stanowiska i oddany do dyspozycji Zarządu Głównego RKKA. 17 grudnia 1934 r. udzielono mu bezterminowego urlopu. Dalsze losy nieznane.

W szeregi partii bolszewickiej wstąpił po rewolucji lutowej w 1917 r.

Stopień: bez stopnia, kategoria K-11 (1926), K-10 (1931).

Źródła: RGWA, KES, 37837/1/112/24; 37837/4/30/1098, 50/887; 37837/18/15/87ob-88, 121/35.

BIELECKI Edmund

(БЕЛЕЦКИЙ Эдмунд Рафаилович)

Urodzony w 1894 r. w rodzinie robotniczej. Polak. Ukończył dwie klasy szkoły miejskiej i cztery klasy technikum w Warszawie.

W Armii Czerwonej od 1918 r., początkowo czerwoarmista w 3 Kaukaskiej Dywizji Kozackiej. Od maja 1919 r. śledczy Wojskowego Trybunału Rewolucyjnego Zachodniej Dywizji Strzelców. W maju 1920 r. mianowany członkiem Wojskowego Trybunału Rewolucyjnego 9 Armii.

Od sierpnia 1921 r. w rezerwie RKKA, pracował w sądownictwie i prokuraturze cywilnej.

W październiku 1935 r. ponownie powołany do aktywnej służby i mianowany zastępcą prokuratora wojskowego VI Korpusu Strzeleckiego. W 1938 r. był pomocnikiem prokuratora wojskowego Moskiewskiego Okręgu Wojskowego.

Zwolniony z RKKA 10 czerwca 1938 r. z powodu narodowości. Dalsze losy nieznane.

Członek partii bolszewickiej od czerwca 1917 r.

Stopień: wojenjurist II rangi z wysługą dwóch lat (1.04.1936).

Źródła: RGWA, 37837/4/112/174ob; 37837/20/25/321.

Literatura: KPURP, s. 73–74.

BIELSKI (HORWITZ) Stanisław
(БЕЛЬСКИЙ [ХОРВИЦ] Станислав
Максович)

Urodzony 22 września 1908 r. w Wiedniu, w rodzinie mieszczańskiej; ojciec, z wykształcenia matematyk, był zawodowym rewolucjonistą. Podawał się za Polaka, władał biegle językiem polskim, niemieckim i rosyjskim, słabiej francuskim i włoskim.

W 1919 r. ukończył szkołę powszechną w Zurychu. Od 1919 r. rodzina mieszkała w Polsce. W 1923 r. ukończył cztery klasy gimnazjum w Warszawie. Od 1923 r. przebywał z rodziną w Wickendorfie w Niemczech, gdzie dokończył naukę w gimnazjum. Od 1926 r. mieszkał w ZSRR, którego obywatelstwo uzyskał w 1936 r.

Do służby w Armii Czerwonej powołany 12 maja 1926 r., motorzysta służby zasadniczej w Naukowo-Badawczym Instytucie Lotnictwa. 1 października 1928 r. rozpoczął studia na Wydziale Inżynieryjnym Akademii Sił Powietrznych RKKK im. Żukowskiego. W czasie studiów w 1931 r. zdał egzamin na tłumacza języka niemieckiego I kategorii. Po ukończeniu akademii 21 stycznia 1932 r. mianowany inżynierem 23 Brygady Lotniczej w Monino (Moskiewski Okręg Wojskowy). Pod koniec 1932 r. przeniesiony do służby w IV Zarządzie Sztabu RKKK. Sekretarz attache wojskowego we Włoszech. Od 26 czerwca 1933 r. w dyspozycji IV Zarządu Sztabu RKKK. 2 stycznia 1934 r. mianowany szefem sektora III Oddziału tego zarządu, a 14 stycznia 1935 r. zastępcą szefa III Oddziału Zarządu Wywiadu RKKK.

Zwolniony z RKKK w związku z aresztowaniem ojca¹²⁹ i aresztowany w 1937 r. Wyrokiem Komisji Specjalnej NKWD 17 marca 1939 r. skazany na osiem lat łagru. Z obozu oswobodzony dopiero w 1946 r. Krótko pracował w polskiej ambasadzie w Moskwie.

¹²⁹ Jego ojciec, Maksymilian Walecki (Horwitz), działacz KPP i Kominternu, został aresztowany 21 czerwca i rozstrzelany 20 września 1937 r. Matka, Stefania Bielska, była cenzor Gławlitu, została aresztowana 4 września i rozstrzelana 21 października 1937 r. Młodsza siostra aresztowana w 1943 r., w 1952 r. nadal była więziona w łagrze.

W 1947 r. wyjechał do Polski i 5 września 1947 r. rozpoczął służbę w Wojsku Polskim, oddany do dyspozycji szefa Sztabu Generalnego WP. Od 22 października 1947 r. pracownik II Oddziału Sztabu Generalnego WP, początkowo szef Referatu Ogólnego 4 Wydziału, następnie szef 7 Wydziału (od 1.04.1948) i szef 2 Wydziału (od 1.08.1949). Po reorganizacji, od 1 stycznia 1952 r., szef II Oddziału II Zarządu Sztabu Generalnego LWP. Kierował działalnością operacyjną polskiego wywiadu w Europie Zachodniej. Po fali aresztowań w polskim wywiadzie 7 lutego 1953 r. popełnił samobójstwo.

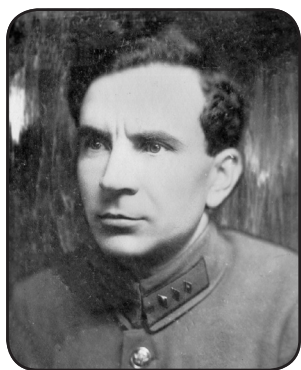
Odnaczony Orderem Odrodzenia Polski V klasy (1949), Złotym Krzyżem Zasługi (1952), czeskim Krzyżem Walecznych (1949) i słowackim Medalem Narodowego Powstania (1949).

Od 1923 r. był członkiem Komunistycznego Związku Młodzieży Polskiej. W 1926 r. wstąpił do Komsomołu (ze stażem od 1923). Od 1931 r. był kandydatem, a od początku 1937 r. członkiem WKP(b). Usunięty z partii po aresztowaniu ojca. Od 1947 r. członek PPR, a następnie PZPR.

Stopień: kategoria K-9 (1932), wojeninżynier II rangi (24.01.1936), podpułkownik WP (22.10.1947, ze stażem od 5.09.1947), pułkownik WP (1.07.1949).

Źródła: IPN, BU 00244/55/7/1-87; RGWA, KES; 37837/4/38/200, 54/50, 57/230, 435/139; 37837/18/357/19; 37837/20/13/168.

Literatura: EBDSM; EWR, s. 103–104.

BŁAŻEWICZ Józef

(БЛАЖЕВИЧ Иосиф Францевич)

Urodzony 13 września 1891 r. we wsi Nowosiółki w guberni wileńskiej, w rodzinie chłopskiej. Podawał się za Białorusina, Litwina i Polaka. Władał językiem białoruskim, polskim, rosyjskim i niemieckim. Ukończył sześć klas szkoły realnej.

Od września 1910 r. do sierpnia 1913 r. uczył się w Wileńskiej Szkole Wojskowej, zawodowy oficer. Uczestniczył

w I wojnie światowej – dowodził kompanią, batalionem w 70 riazskim pułku piechoty, był komendantem kursów przy sztabie 19 Korpusu Armijnego. Ostatni stopień: podpułkownik. W październiku 1917 r. skierowany na naukę w Akademii Sztabu Generalnego.

W tym samym miesiącu wstąpił do Gwardii Czerwonej. 15 grudnia 1917 r. wybrany na dowódcę batalionu w 70 pułku strzeleckim, od 28 stycznia 1918 r. zastępca dowódcy tego pułku, zwolniony do rezerwy 18 lutego 1918 r. Powołany do Armii Czerwonej 1 lipca 1918 r., zaliczony do dyspozycji Moskiewskiego Komisarjatu Wojskowego. Od 19 sierpnia 1918 r. zastępca dowódcy 4 pułku, a od 1 października 1918 r. dowódca 6 pułku 6 Moskiewskiej Dywizji Strzeleckiej. 12 października 1918 r. mianowany szefem Oddziału Operacyjnego Prawej (Prawobrzeżnej) Grupy Wojsk 5 Armii. Od 15 stycznia 1919 r. dowódca 1 Syberyjskiej Brygady Strzeleckiej, a od 1 lutego 1919 r. 3 Brygady w 27 DS. Od 19 sierpnia 1919 r. w dyspozycji sztabu Frontu Wschodniego, a od 10 września 1919 r. w dyspozycji Wojskowej Rady Rewolucyjnej 5 Armii. Od 4 listopada 1919 r. powierzono mu pełnienie obowiązków dowódcy 27 DS (pod jego komendą dywizja zdobyła Omsk), a od 17 grudnia 1919 r. dowodził ponownie 3 BS tej dywizji. Brał wówczas udział w walkach z oddziałami 5 Dywizji Strzelców Polskich. Od 10 lutego 1920 r. stał na czele 59 DS. Od 8 marca 1920 r. dowodził niezidentyfikowaną grupą wojsk. Za udział w wojnie domowej na Froncie Wschodnim został odznaczony dwoma Orderami Czerwonego Sztandaru (28.05.1920, 27.06.1924). Od 7 sierpnia 1920 r. objął dowództwo 3 Turkiestańskiej DS; od 10 listopada dowodził 1 Armią Frontu Turkiestańskiego. 10 grudnia 1921 r. rozpoczął naukę na Kursach Wyższego Korpusu Dowódczego RKKK. Po ich ukończeniu 12 sierpnia 1922 r. objął dowództwo najpierw 19 DS (wg innych źródeł 9 DS), a następnie, 25 września 1922 r., 16 Korpusu Strzeleckiego. Od 1 grudnia 1926 r. był inspektorem Zarządu Szkolno-Liniowego Głównego Zarządu RKKK. 1 grudnia 1929 r. objął stanowisko inspektora Armii Czerwonej ds. obrony przeciwlotniczej, a 1 maja 1930 r. szefa VI Zarządu Sztabu RKKK. Od 1 października 1930 r. zaliczony do dyspozycji Głównego Zarządu RKKK. Od 25 listopada szef inspekcji VI Zarządu Sztabu Armii Czerwonej, a od 19 czerwca 1932 r.

inspektor obrony przeciwlotniczej RKKA. 2 lutego 1933 r. zaliczony do dyspozycji Głównego Zarządu RKKA. Od 26 października 1933 r. był zastępcą szefa Zarządu OPL Armii Czerwonej. 1 lipca 1934 r. mianowany drugim zastępcą szefa tego zarządu. Od listopada 1937 r. pełnił obowiązki szefa tego zarządu.

8 lutego 1938 r. wydalony z szeregów RKKA. 18 lutego 1938 r. aresztowany. 16 marca 1939 r., wyrokiem Izby Wojskowej Sądu Najwyższego ZSRR, skazany na karę śmierci; wyrok wykonano w Moskwie 8 maja 1939 r. Zrehabilitowany 29 sierpnia 1956 r.

Od 1930 r. był kandydatem na członka partii bolszewickiej.

Stopień: kategoria K-13, komdiw (20.11.1935).

Źródła: ASM, 1/1/468/1-25; RGASPI, 17/3/972/168; RGWA, KES; KE; 37837/1/112/251, 37837/4/20/1, 27/527, 31/170, 49/817, 62/46, 202/37; 37976/1/5/1-72.

Literatura: N.S. Czeruszew, Ju.N. Czeruszew, *Rasstrielannaja elita*, s. 186–187; EBDSM; KPURP, s. 83; O.F. Suwienirów, *Tragedija RKKA*, s. 385; WIA, 2001/5/40-41.

BOGDANOWICZ Aleksander

(БОГДАНОВИЧ Александр Иосифович)

Urodzony w 1901 r. we wsi Bukmujża, gubernia witebska, w rodzinie chłopskiej. Polak. Ukończył szkołę pedagogiczną. W armii carskiej nie służył.

W Armii Czerwonej od 1920 r. na stanowiskach: politruk (3 miesiące), komisarz batalionu inżynieryjnego (6 miesięcy), politruk (2 lata), sekretarz dywizyjnej organizacji partyjnej (rok i 11 miesięcy), zastępca dowódcy pułku ds. politycznych (rok i 11 miesięcy). Od 6 sierpnia 1929 r. komisarz 296 pułku strzeleckiego 89 Dywizji Strzeleckiej Ukraińskiego Okręgu Wojskowego. 14 października 1931 r. rozpoczął studia w Wojskowej Akademii Elektrotechnicznej RKKA. Po ich ukończeniu, w 1936 r., mianowany szefem Oddziału Kwaterunkowo-Eksploatacyjnego tej akademii.

Wydalony z szeregów RKKA 31 czerwca 1938 r. rozkazem Rady Wojennej Leningradzkiego OW z powodu narodowości. 10 listopa-

da 1939 r. Komisja Zarządu Kadr Armii Czerwonej podjęła decyzję o przywróceniu go do służby.

Służył w organach intendenty. Ostatnie stanowisko: intendent 7 Armii Frontu Leningradzkiego. 31 maja 1942 r., wyrokiem Trybunału Wojskowego 7 Armii, skazany na karę śmierci i rozstrzelany.

Był członkiem partii bolszewickiej.

Stopień: kategoria KP-9 (1929), batalionnyj komissar (1936), intendant I rangi (1941).

Źródła: CAMO, 58/818883/755/23; RGWA, 54/17/400/336; 37837/20/7/240ob; SNSRKA, s. 477.

BOGUCKI Waclaw

(БОГУЦКИЙ Вацлав Антонович)

Urodzony 25 marca 1884 r. we wsi Bur-sków, gubernia warszawska, w rodzinie robotniczej. Polak. W 1902 r. ukończył szkołę parafialną w Białymstoku i pracował jako robotnik, w latach 1909–1910 również w Stanach Zjednoczonych.

Do armii carskiej powołany za działalność rewolucyjną w 1912 r. Służył w artylerii na Kaukazie, brał udział w I wojnie światowej na Froncie Kaukaskim. W 1917 r. został przewodniczącym Komitetu Żołnierskiego Zarządu Artylerii frontu.

Po przewrocie bolszewickim działał w Tyflisie, Donbasie, następnie w Polsce i na Litwie, w Białymstoku, Grodnie, Wilnie i Kownie. W latach 1919–1920 był szefem Oddziału Specjalnego Ludowego Komisariatu Spraw Wewnętrznych Republiki Litewsko-Białoruskiej. Po klęsce Armii Czerwonej pod Warszawą ponownie nielegalnie działał w Białymstoku. W 1921 r. mianowany pełnomocnikiem Polskiej Sekcji Kominternu ds. nielegalnej pracy w Polsce. W latach 1922–1924 sekretarz KC KP(b) Białorusi. Jednocześnie, od 28 sierpnia 1923 r. do 2 lutego 1924 r., członek Rewolucyjnej Rady Wojskowej ZSRR. Następnie przedstawiciel

BOHATYREWICZ Henryk

KPP w Komitecie Wykonawczym Kominternu. W latach 1927–1929 słuchacz Kursów Marksizmu-Leninizmu. Potem pracował w związkach zawodowych, od 1935 r. zastępca Sekcji Skandynawskiej Profinternu.

Od 1936 r. członek Izby Specjalnej Chabarowskiego Sądu Krajowego.

Aresztowany 5 września 1937 r., więziony w Moskwie. 19 grudnia 1937 r., wyrokiem Izby Wojskowej Sądu Najwyższego ZSRR, skazany na karę śmierci i rozstrzelany.

Od 1904 r. był członkiem SDKPiL, następnie Komunistycznej Partii Białorusi i Litwy, w 1921 r. przyjęty do RKP(b) ze stażem od 1904 r.

Stopień: bez stopnia.

Źródła: ASM, 1/3/428/15-20; *Riewojensowiet Riespubliki*, s. 370, 398.

Literatura: EBDSM; KPURP, s. 94; *WCzK 1917-1922. Encyklopedia*, s. 62.

BOHATYREWICZ Henryk

(БОГАТЫРЕВИЧ Генрих Витольдович)

Urodzony 1900 r. w miejscowości Ałapajewsk, w guberni jekatierinburskiej, w rodzinie oficera. Polak. W armii carskiej nie służył.

W Armii Czerwonej od 1918 r., brał udział w wojnie domowej. W latach 1921 i 1924 ukończył kursy dowódcze.

Był szefem sztabu 25 pułku strzeleckiego. Od 17 grudnia 1934 r. szef I Oddziału sztabu 1 Wojskowej Brygady Budowy Dróg Cudotransu. Po włączeniu Cudotransu w struktury NKWD, 26 października 1936 r. mianowany szefem I Oddziału Wojskowej Służby Transportowej liter A nr 8 Specjalnej Armii Dalekowschodniej.

Wydalony z szeregów RKKA z powodu narodowości 7 czerwca 1938 r., aresztowany 5 lipca 1938 r. Wyrokiem Komisji Specjalnej NKWD 26 maja 1939 r. skazany na pięć lat łagru. Dalsze losy nieznanne.

Brak informacji o przynależności do partii.

Stopień: kategoria K-9, major (4.02.1936).

Źródła: RGWA, 33879/1/1332/90; 37837/4/169/550; 37837/18/328/47ob-48; 37837/20/13/13.

Literatura: EBDSM.

BOŁTRUSZKO Paweł

(БОЛТРУШКО Павел Семенович)

Urodzony 21 września 1894 r. w rodzinie chłopskiej. Litwin, język rosyjski podawał jako ojczysty. Ukończył cztery klasy szkoły miejskiej, był rolnikiem.

Do armii carskiej zmobilizowany w 1914 r., początkowo służył jako szeregowy. W 1915 r. ukończył drużynę szkolną preobrażeńskiego pułku Lejb-Gwardii, podoficer. Walczył na froncie, zatrut się podczas niemieckiego ataku gazowego.

Do Gwardii Czerwonej wstąpił dobrowolnie w grudniu 1917 r. Od grudnia 1918 r. służył na stanowiskach politycznych. Kolejno: zastępca dowódcy pułku strzeleckiego ds. politycznych (6 miesięcy), komisarz pułku (5 miesięcy), zastępca komisarza brygady (5 miesięcy), komisarz ochrony linii kolejowej (7 miesięcy), do zadań przy komisarzu dywizji (3 miesiące), ponownie zastępca komisarza brygady (5 miesięcy), komisarz baterii artylerii (4 miesiące), komisarz dywizjonu artylerii (3 miesiące). W październiku 1923 r. mianowany komisarzem Zarządu Obrony Przeciwlotniczej RKKK. Od października 1924 r. komisarz artylerii specjalnego przeznaczenia RKKK, a od września 1925 r. komisarz kursów artylerii. We wrześniu 1926 r. mianowany komisarzem korpusu. Uczył się także na Kursach Doskonalenia Wyższego Korpusu Politycznego przy Wojskowej Akademii Politycznej. Ukończywszy je, 1 sierpnia 1928 r. został mianowany zastępcą ds. politycznych dowódcy 8 Korpusu Strzeleckiego. Od maja 1933 r. zastępca ds. politycznych dowódcy Korpusu Szkolnictwa Wyższego Ukraińskiego Okręgu Wojskowego. 13 lutego 1935 r. zaliczony do dyspozycji Zarządu Kadr RKKK, a 17 października oddany do dyspozycji głównego prokuratora wojskowego Armii Czerwonej, od listopada 1935 r. pełnił obowiązki zastępcy głównego prokuratora wojskowego RKKK. 30 kwietnia 1936 r. mianowany szefem Oddziału Politycznego i zastępcą dowódcy ds. politycznych 1 KS, a 9 lipca 1937 r. komisarzem tego korpusu.

Wydalony z szeregów RKKA 3 czerwca 1938 r., a 30 czerwca aresztowany. Więziony do 11 marca 1939 r.

Po wyjściu na wolność nie został przywrócony do służby. Wszedł w skład władz Litewskiej SRR – od października 1940 r. pierwszy sekretarz Wileńskiego Miejskiego Komitetu WKP(b). 12 stycznia 1941 r. wybrany deputowanym do Rady Najwyższej I kadencji w wyborach uzupełniających z ramienia tej republiki. W latach 1941–1949 członek KC KP(b) Litwy. W latach 1943–1944 szef Oddziału Kadr Litewskiego Sztabu Ruchu Partyzanckiego.

Ponownie w szeregach aparatu politycznego Armii Czerwonej i Radzieckiej w latach 1945–1955.

Od 1918 r. był członkiem partii bolszewickiej.

Stopień: diwizionnyj komissar (13.03.1936), pułkownik.

Źródła: RGWA, KE 1924, 37837/4/30/198, 61/219, 63/758, 116/835, 130/128, 142/721, 169/184, 37837/18/5/114, 413/10; 37837/20/24/628; SNSRKA, s. 439.

Literatura: N.S. Czeruszew, *Udar po swoim*, s. 279; A.I. Jeriomienko, *Dniewniki, zapiski, wospominanija 1939–1946*, Moskwa 2013, s. 116, przyp. 140.

BORDZIŁOWSKI Jerzy
(БОРДЗИЛОВСКИЙ Юрий
[Георгий] Вячеславович)

Urodzony 16 listopada 1900 r. w Ostrowi Mazowieckiej (wg innych źródeł we wsi Chojno w guberni mińskiej), w rodzinie urzędnika. Podawał się za Białorusina i Ukraińca. Władzał językiem rosyjskim, polskim i ukraińskim. W 1918 r. ukończył gimnazjum męskie w Chersoniu. W armii carskiej nie służył.

Do Armii Czerwonej wstąpił na ochotnika 2 listopada 1919 r. i został czerwonoarmistą w oddziale specjalnym 15 Armii. W czasie wojny domowej brał udział w walkach z wojskami gen. Denikina, wojnie z Pol-

ską na Froncie Południowo-Zachodnim, walkach z oddziałami Nestora Machny na Ukrainie.

Od 12 grudnia 1920 r. był słuchaczem 2 Kijowskich Wojskowych Kursów Inżynieryjnych, które ukończył 31 sierpnia 1922 r. Mianowany dowódcą plutonu 6 batalionu saperskiego Nadwożańskiego Okręgu Wojskowego 16 listopada 1922 r. Od 21 stycznia 1923 r. służył w 16 batalionie saperskim Nadwożańskiego OW: starszyna kompanii, zastępca dowódcy kompanii (od 14.07.1923), dowódca kompanii (od 17.03.1924), p.o. komendanta szkoły (od 16.06.1924, wg innych źródeł od 18.07.1924) i komendant szkoły batalionu (od 30.09.1924). Od 19 września 1927 r. rukowoditelj ds. sapersko-maskujących w instytucjach oświatowych RKKA: Kursach Doskonalenia Politruków, Kursach Wyszkozenia Wojskowego Politruków (od 1.10.1927) i Szkole Doskonalenia Dowódców Rezerwy (od 1.09.1928). Od 30 kwietnia 1931 r. dywizyjny inżynier 32 Dywizji Strzeleckiej Nadwożańskiego OW. Pozostając na tym stanowisku, 29 września 1933 r. ukończył Akademickie Kursy Technicznego Doskonalenia Oficerów przy Wojskowej Akademii Inżynieryjnej. Wiosną 1934 r. dywizja została przeniesiona w skład Przymorskiej Grupy Wojsk Specjalnej Armii Dalekowschodniej. Od grudnia 1935 r. zastępca szefa wojsk inżynieryjnych tej grupy.

Zwolniony z Armii Czerwonej 12 maja 1938 r. i aresztowany 1 czerwca jako Polak i polski szpieg. Oswobodzony, zapewne z braku dowodów winy, wiosną 1939 r. Przywrócony do służby w RKKA 12 maja 1939 r. i mianowany szefem 1 wydziału Oddziału Wojsk Inżynieryjnych Nadwożańskiego OW.

Od czerwca 1941 r. zastępca szefa, a od 1 sierpnia 1941 r. szef wojsk inżynieryjnych 21 Armii. W czerwcu 1942 r. przez 10–12 dni był szefem wojsk inżynieryjnych 9 Armii. Od lipca 1942 r. szef wojsk inżynieryjnych 64 Armii, od 23 listopada 1942 r. Frontu Woroneskiego, od grudnia 1943 r. – 33 Armii. We wrześniu 1941 r. ranny w walkach pod Icznią. Brał udział w walkach pod Witebskiem, forsowaniu Dniepru, Be-rezyny i Niemna. We wrześniu 1944 r. oddelegowany do służby w Wojsku Polskim, od 24 września szef wojsk inżynieryjnych 1 Armii WP.

Od 15 listopada 1945 r. szef wojsk inżynieryjno-saperskich, a od stycznia 1948 r. generalny inspektor wojsk inżynieryjno-saperskich WP. Od listopada 1952 r. do grudnia 1953 r. był słuchaczem Wyższego Kursu Doskonalenia Oficerów przy Akademii Sztabu Generalnego Armii Radzieckiej im. Wołoszyłowa. Po ponownym przyjeździe do Polski, od 19 stycznia 1954 r., szef Sztabu Generalnego LWP, a od lutego 1965 r. główny inspektor szkolenia LWP. Jednocześnie od 21 czerwca 1954 r. wiceminister obrony narodowej. 26 lutego 1968 r. premier Cyrankiewicz przyjął jego rezygnację ze wszystkich stanowisk.

W latach 1957–1968 był przewodniczącym komitetu redakcyjnego „Wojskowego Przeglądu Historycznego”. Przewodniczył również komitetowi redakcyjnemu Małej encyklopedii wojskowej.

Powrócił do ZSRR 13 marca 1968 r., został konsultantem Grupy Generalnych Inspektorów Ministerstwa Obrony ZSRR, a następnie przeniesiony w stan spoczynku.

Odnaczony dwoma Orderami Lenina, czterema Orderami Czerwonego Sztandaru, Orderem Kutuzowa II klasy, Orderem Wojny Ojczyźnianej I klasy, Orderem Odrodzenia Polski III (1945), II (1954) i I klasy (1968), dwukrotnie Orderem Sztandaru Pracy I klasy (1949, 1960), Orderem Virtuti Militari V klasy (1945), Krzyżem Grunwaldu III klasy (1945), Krzyżem Walecznych (1946), dwoma Złotymi Krzyżami Zasługi (1946, 1947), czeskim Orderem Białego Lwa, albańskim Orderem Skanderberga II klasy i fińskim Krzyżem Wielkim Orderu Lwa, medalami.

Od 1924 r. kandydat na członka, od 1926 r. członek partii bolszewickiej. Członek PZPR od 1950 r., w marcu 1954 r. wszedł w skład Komitetu Centralnego PZPR. Poseł na Sejm PRL od 1957 r.

Zmarł 5 kwietnia 1983 r. w Moskwie. Pochowany na Cmentarzu Nowokuncewskim.

Stopień: major z wysługą trzech lat (02.1936), pułkownik (1940), GM wojsk inżynieryjnych (1.10.1942), generał dywizji WP (1945), GL wojsk inżynieryjnych (11.07.1945), generał broni WP (7.07.1954), GP wojsk inżynieryjnych (7.07.1954).

Źródła: CAW, IV.500.4/29/356; IPN, BU 2174/7952/1-28; RGWA, KES; KE 1923, 1924; 54/17/400/193; 37299/1/327/177; 37837/4/47/183, 260/198;

37837/18/350/27ob-28, 412/196ob-197, 620/83, 749/200; 37837/20/15/361; 37837/21/7/82; 40937/1/66/4.

Literatura: DWPFW, s. 20–21; KPURP, s. 99–100; J. Królikowski, A–H, s. 190–194; E.J. Nalepa, cz. II, s. 18–19.

Wspomnienia: *Żołnierska droga*, Warszawa 1974.

BORTNOWSKI (BRONKOWSKI) Bronisław

(БОРТНОВСКИЙ [БРОНКОВСКИЙ] Бронислав Брониславович)

Urodzony 12 kwietnia 1894 r. w Warszawie, w rodzinie urzędnika. Polak, władał językiem polskim, rosyjskim i niemieckim. W 1912 r. ukończył szkołę realną. Pracował jako mechanik. Krótko uczył się na Politechnice Warszawskiej. Za działalność rewolucyjną aresztowany i zesłany do Saratowa. Pracował jako kreślarz. W armii carskiej nie służył.

Od lutego 1918 r. do grudnia 1919 r. w WCzK, był sekretarzem Feliksa Dzierżyńskiego, śledczym Oddziału ds. Walki z Kontrewolucją. Ciężko ranny podczas aresztowania brytyjskiego dyplomaty i agenta wywiadu Bruce'a Lockharta.

W Armii Czerwonej od stycznia 1920 r. Pracował w Zarządzie Ewidencyjnym Rady Rewolucyjno-Wojskowej Frontu Zachodniego, w maju 1921 r. przekształconym w Zarząd Wywiadu sztabu frontu: kierownik informacji, zastępca szefa, szef Oddziału Ewidencyjnego, jednocześnie był komisarzem wywiadu.

W 1921 r. ponownie w WCzK, początkowo w dyspozycji zastępcy przewodniczącego J. Unszlichta. Od 21 września 1921 r. szef, a od 23 stycznia 1922 r. zastępca szefa Oddziału Informacyjnego (wywiadowczego) WCzK i GPU. Następnie pracował nielegalnie w Niemczech, był szefem rezydentury, kierował działalnością radzieckich organów wywiadowczych w czasie „niemieckiego października” 1923 r.

Od grudnia 1924 r. w rezerwie II Oddziału (agenturalnego) Zarządu Wywiadu RKKK. 16 kwietnia 1925 r. mianowany zastępcą szefa Zarządu Wywiadu (później IV Zarządu) Sztabu RKKK. 20 lutego 1928 r. odznaczony Orderem Czerwonego Sztandaru. Od 1 czerwca 1929 r. w dyspozycji IV Zarządu Sztabu RKKK, potem przeniesiony do rezerwy RKKK. 2 lipca 1936 r. przeniesiony w stan spoczynku.

Od przeniesienia do rezerwy pracował w aparacie Komunistycznej Partii Polski oraz Międzynarodówki Komunistycznej – członek Sekretariatu Biura Politycznego KPP, przedstawiciel KPP w Kominternie, zastępca członka Prezydium Komitetu Wykonawczego Kominternu, członek KWMK, zastępca członka Komisji Politycznej Prezydium KWMK, przewodniczący Komitetu Wykonawczego Polsko-Bałtyckiego Sekretariatu KWMK.

Aresztowany w czerwcu 1937 r. Rozstrzelany w Moskwie 3 listopada 1937 r. Zrehabilitowany w 1955 r.

Od 1912 r. był członkiem SDKPiL. Do partii bolszewickiej przyjęty w 1918 r. ze stażem od 1912 r.

Stopień: bez stopnia, kategoria K-12 (1925).

Źródła: RGWA, 37837/4/74/377; 37837/18/120/50ob-51.

Literatura: EWR, s. 142; KPURP, s. 106; S.T. Minakow, *Sowietskaja wojemaja elita 20-ch godow*, s. 327; *WCzK 1917–1922. Encykłopedija*, s. 64–65.

BOTNER Stefan

(БОТНЕР Стефан Освальдович)

Urodzony w listopadzie 1890 r. we wsi Staniszna, gubernia kaliska. Polak. Syn urzędnika. Ukończył pełne gimnazjum w Kaliszu, a studia filologiczne, rozpoczęte na Uniwersytecie Warszawskim, dokończył na Uniwersytecie Moskiewskim w 1915 r.

Do armii carskiej zmobilizowany w lutym 1916 r., początkowo służył jako szeregowy w 3 zapasowym pułku piechoty. Następnie ukończył Oranienbaumską Szkołę Chorążych i nadal służył w 3 zapasowym pułku piechoty. Ostatni stopień i funkcja – chorąży (wg innych źródeł porucznik), młodszy oficer kompanii 200 pułku zapasowego. Nie brał udziału w walkach na froncie. Po demobilizacji dawał korepetycje.

W Armii Czerwonej od maja 1918 r., dobrowolnie. Początkowo oddany do dyspozycji Oddziału Politycznego Wojsk Ochrony Wewnętrznej. Kolejno pracownik zarządu komendanckiego (rok i 5 miesięcy), dowódca drużyny konwojowej i komendant budynku punktu przesyłowego Moskiewskiego Zarządu Komendanckiego (rok). Dowódca batalionu

395 pułku 132 Płastuńskiej Brygady 44 Dywizji Strzeleckiej (rok i 4 miesiące). Krótco dowodził pułkiem w tej brygadzie. Uczestnik wojny domowej.

Po jej zakończeniu od 1921 r. dowódca 390 pułku strzeleckiego 44 DS. W latach 1922–1925 słuchacz Akademii Wojskowej RKKA. Od 1925 r. zastępca szefa IV Oddziału Zarządu Organizacyjno-Mobilizacyjnego RKKA, później oddany do dyspozycji Zarządu Głównego RKKA, a w listopadzie 1926 r. mianowany zastępcą szefa I Oddziału II Zarządu Sztabu RKKA. W czerwcu 1927 r. mianowany ekonomistą III Oddziału tego zarządu.

Od czerwca 1928 r. przeniesiony do rezerwy Armii Czerwonej. Pracował między innymi jako zastępca szefa i szef sektora obrony w Gospłanie ZSRR. Pozostając na tym stanowisku, 27 kwietnia 1936 r. ponownie powołany do służby czynnej z zaliczeniem do Zasobu 1000¹³⁰. Wiosną 1937 r. zwolniony z Gospłanu po usunięciu z szeregów partii za polityczną ślepotę i odmowę wypełnienia polecenia oczyszczenia sektora obronnego z wrogiego elementu. Ostatnia funkcja: redaktor naczelny czasopisma „Wojennaja Mysl”.

Aresztowany 16 czerwca 1937 r. Wydalony z szeregów RKKA 17 lipca 1937 r. Wyrokiem Izby Wojskowej Sądu Najwyższego ZSRR 14 września 1937 r. skazany na karę śmierci i rozstrzelany w Moskwie. Zrehabilitowany 20 października 1956 r. Prochy spoczywają na Cmentarzu Dońskim w Moskwie.

Był członkiem partii bolszewickiej.

Stopień: brigintendant rezerwy (11.04.1936).

Źródła: RGWA, 18/3/155/137; 37837/4/80/667, 130/499-500; 37837/18/327/200; 37837/20/25/69; 37976/1/5498/1-5(PUR 5-503).

Literatura: N.S. Czeruszew, Ju.N. Czeruszew, *Rasstrielannaja elita RKKA. Kombrigi*, s. 461–462; EBDSM; O.F. Suwienirow, *Tragedija RKKA*, s. 424.

BRONKOWSKI Bronisław → BORTNOWSKI Bronisław

¹³⁰ Zasób 1000 – w kwietniu 1936 r. część oficerów pozostających w rezerwie RKKA, służących w instytucjach związanych z obronnością, przywrócono do służby czynnej. Miało być ich tysiąc, stąd nazwa.

BRZEZIŃSKI Walerian

(БЖЕЗИНСКИЙ Валериан Людомирович)
Urodzony 7 (20 n. st.) października 1894 r. w Kamieńcu Podolskim¹³¹, w rodzinie szlacheckiej; ojciec pracował na kolei, m.in. jako naczelnik stacji. Polak, język rosyjski wskazywał jako ojczysty, słabiej władał polskim, angielskim, francuskim i niemieckim. Ukończył szkołę realną w Woroneżu i dwa lata instytutu rolniczego.

Do armii carskiej zmobilizowany we wrześniu 1914 r. i skierowany na naukę do Morskiej Szkoły Inżynieryjnej w Kronsztadzie, którą ukończył 4 maja 1917 r. jako miczman inżynier-mechanik. Początkowo oddany do dyspozycji sztabu Floty Białomorskiej. Od 26 czerwca 1917 r. inżynier-mechanik trałowca nr 35 w Murmańsku. 5 lipca 1917 r. rozpoczął służbę na krążowniku „Askold”: od 8 lipca 1917 r. starszy mechanik okrętowy i komendant maszynowni.

Do Armii Czerwonej przeszedł 10 marca 1918 r., pozostając na zajmowanym stanowisku. W sierpniu 1918 r., po zajęciu Murmańska przez Anglików, zbiegł z miasta. We wrześniu 1918 r. został inżynierem Oddziału Technicznego sztabu Flotyli Astrachańsko-Kaspijskiej. Od stycznia 1919 r. zastępca szefa Oddziału Technicznego portu Flotyli Wołgo-Kaspijskiej, a od maja 1919 r. szef Oddziału Technicznego i główny inżynier portu tej flotyli. W październiku 1919 r. mianowany starszym pomocnikiem ds. technicznych komendanta portu w Astrachaniu. W czasie wojny domowej brał udział w walkach z Brytyjczykami na Morzu Kaspijskim oraz działaniach przeciwko wojskom gen. Denikina. Został za to odznaczony Orderem Czerwonego Sztandaru (1922).

We wrześniu 1920 r. mianowany p.o. starszego morskiego naczelnika, dowódcą i komisarzem Astrachańskiego Portu Wojennego. Zatwierdzony 5 stycznia 1922 r. na tym stanowisku. 17 maja 1922 r.

¹³¹ Według innych źródeł na stacji Zwieriewo w Obwodzie Wojska Dońskiego.

zaliczony do rezerwy z odkomenderowaniem do Zarządu Wyższych Szkół Morskich Sztabu Morskiego Republiki. 25 listopada 1922 r. mianowany komendantem Morskiej Szkoły Inżynieryjnej. Od 14 maja 1923 r. w rezerwie przy Sztapie Morskim Republiki, a od 9 lipca 1923 r. w dyspozycji Oddziału Morskiego Zarządu Politycznego RKKA. 15 listopada 1923 r. mianowany starszym odbiorcą ds. nadzoru nad remontem okrętów w Kronsztadzie. Od 8 marca 1924 r. w dyspozycji GMTChU¹³², a od 24 marca szef Oddziału Mechanicznego Zarządu Technicznego GMTChU. 14 kwietnia 1924 r. mianowany szefem Oddziału Mechanicznego Zarządu Pomocnika Dowódcy Sił Morskich ZSRR. Jednocześnie od 20 października 1924 r. był doradcą Komitetu Naukowo-Technicznego Sił Morskich. Od 9 grudnia 1924 r. zastępca pomocnika dowódcy Sił Morskich ds. techniczno-gospodarczych, zarazem od 7 września 1926 r. do 7 marca 1927 r. przewodniczący sekcji mechaniczno-elektrotechnicznej Komitetu Naukowo-Technicznego Sił Morskich. 1 października 1927 r. mianowany zastępcą przewodniczącego Komisji Nadzoru Budowy Okrętów w Leningradzie. Od 10 lutego 1928 r. na bezpłatnym urlopie z włączeniem do ewidencji Komisariatu Wojskowego w Leningradzie.

Pracował w sektorze cywilnym: w kwietniu 1928 r. mianowany głównym inżynierem Głównej Agencji Radzieckiej Floty Handlowej w Niemczech; od kwietnia 1930 r. kierownik biura nadzoru nad budową statków za granicą; od października 1930 r. przewodniczący zarządu Towarzystwa Akcyjnego „Rybosudstroj”; w latach 1931–1934 w sektorze budowy statków Najwyższej Rady Gospodarki Narodowej ZSRR i Ludowego Komisariatu Przemysłu Ciężkiego.

19 stycznia 1934 r. mianowany szefem Centralnego Biura Konstruktoryjnego nr 1 w Leningradzie. Biuro zajmowało się projektowaniem i nadzorem budowy okrętów dla Marynarki Wojennej. Jesienią 1936 r. zostało przemianowane na Centralne Biuro Konstruktoryjne nr 17. Od 10 stycznia 1935 r. był jednocześnie członkiem Rady Naukowej Leningradzkiego Instytutu Budowy Okrętów.

¹³² Nie udało się wyjaśnić znaczenia tego skrótu.

Aresztowany 19 października 1937 r. W 1938 r. przeniesiony do Specjalnego Biura Technicznego NKWD. 31 maja 1940 r. skazany wyrokiem Izby Wojskowej Sądu Najwyższego ZSRR na 10 lat pozbawienia wolności. Karę odbywał w Specjalnym Biurze Technicznym NKWD. Oswobodzony 19 października 1947 r., został zatrudniony w Biurze Konstrukcyjnym nr 640 w Kirowie (Wiatka). Ponownie aresztowany 2 czerwca (wg innych źródeł 5 czerwca) 1949 r. i decyzją Komisji Specjalnej Ministerstwa Bezpieczeństwa Państwowego ZSRR z 6 sierpnia 1949 r. zesłany. Oswobodzony z zesłania decyzją Ławrientija Berii 11 grudnia 1952 r. Dalsze losy nieznane.

Był bezpartyjny.

Stopień: bez stopnia, kategoria K-12 (1924), T-12 (1928).

Źródła: RGAWMF, r-2192/2/2183/1-132.

Literatura: EBDSM; S.S. Blizniczenko, „*Antisowietskije zagowory*” w *wojennoj sudostroitelnoj promyszlenosti w 1936–1937 godach*, WIA 2013, nr 4, s. 119–137; KPURP, s. 116; W. Zwiagincew, *Tribunał dla flagmanow*, Moskwa 2007, s. 293–294, 300–306.

BUCHHOLC Edward

(БУХГОЛЬЦ Эдуард Самуилович)

Urodzony w 1892 r. w Wilnie, w rodzinie robotniczej, polsko-niemieckiej. Podawał się za Polaka, język niemiecki wskazywał jako ojczysty. Władał również polskim i rosyjskim. W 1909 r. ukończył cztery klasy szkoły miejskiej. Pracował w fabryce jako ślusarz.

Do armii carskiej zmobilizowany we wrześniu 1914 r., służył w zapasowym pułku w Saratowie. Brał udział w walkach na Froncie Kaukaskim jako szeregowy 4 Kaukaskiego Korpusu Armijnego. Był dwukrotnie lekko ranny.

Do Armii Czerwonej wstąpił dobrowolnie 23 lutego 1918 r., czerwonarmista zbiorczego oddziału kolejowego. Od 11 marca 1918 r. zajmował stanowiska w aparacie politycznym: sekretarz Oddziału Politycznego Szefa Inżynierów 5 Armii, komisarz Oddziału Budowlanego Zarządu Szefa Inżynierów tej armii, od maja 1920 r. komisarz 34 Polo-

wego Budownictwa Wojskowego. Brał udział w wojnie domowej w latach 1918–1920 na Froncie Wschodnim.

Od lipca 1921 r. komisarz Zarządu Inżynieryjnego 5 Armii, a od czerwca 1922 r. zastępca komisarza Głównego Zarządu Inżynieryjnego 5 Armii. Od 17 stycznia 1924 r. komisarz 8 samodzielnego lotniczego oddziału rozpoznawczego. W marcu 1924 r. mianowany sekretarzem komisji partyjnej 36 Dywizji Strzeleckiej Syberyjskiego Okręgu Wojskowego. Od marca 1927 r. komisarz 77 pułku strzeleckiego 26 DS tego okręgu. W czerwcu 1929 r. został słuchaczem Kursów Doskonalenia Starszych Pracowników Politycznych przy Wojskowej Akademii Politycznej RKKK im. Tołmaczewa. Ukończył je w maju 1930 r. i został mianowany zastępcą szefa OP 32 DS Nadwożańskiego OW. Od maja 1931 r. zastępca szefa, a następnie szef OP 53 DS. 28 września 1936 r. oddelegowany do dyspozycji Centralnej Rady Osoawiachimu z pozostawieniem w kadrach RKKK. Mianowany starszym inspektorem politycznym Centralnej Rady Osoawiachimu.

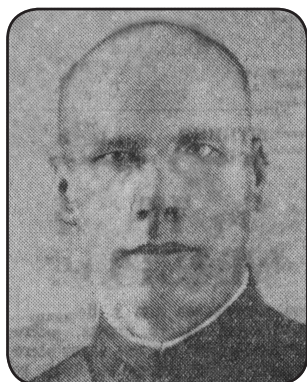
Z powodu „błędów politycznych” oraz tego, że cała rodzina (rodzice, trzy siostry i brat) mieszkała w Wilnie, wydalony z szeregów Armii Czerwonej 26 sierpnia 1937 r. Aresztowany 22 lutego 1938 r. Wyrokiem Izby Wojskowej Sądu Najwyższego ZSRR na sesji wyjazdowej 22 maja 1938 r. skazany na karę śmierci i tego samego dnia rozstrzelany w Saratowie. Zrehabilitowany 1 czerwca 1957 r.

Od 1918 r. był członkiem partii bolszewickiej.

Stopień: brigadnyj komissar (2.01.1936).

Źródła: RGWA, KE 1924; 37837/4/75/645, 79/31, 131/556-557; 37837/18/407/297; 40840/1/43/138.

Literatura: N.S. Czeruszew, Ju.N. Czeruszew, *Rasstrielannaja elita RKKK. Kombrigi*, s. 291–292; EBDSM; O.F. Suwienirow, *Tragedija RKKK*, s. 415.

BUCKO Marek

(БУЦКО Марк Михайлович)

Urodzony 25 kwietnia 1893 r. w guberni grodzieńskiej. Polak, rosyjski wskazywał jako język ojczysty. Pochodził z rodziny chłopskiej, ojciec miał gospodarstwo. W 1913 r. ukończył Grodzieńskie Seminarium Nauczycielskie i pracował jako nauczyciel.

Do armii carskiej został powołany w grudniu 1914 r. W listopadzie 1915 r. ukończył Orenburską Szkołę Chorążych. Ostatni stopień i funkcja: porucznik, dowódca kompanii w 402 ust-miedwiedieckim pułku piechoty.

Do Armii Czerwonej zmobilizowany 30 lipca 1918 r. i mianowany zastępcą komendanta miasta Twer. 13 czerwca 1919 r. został dowódcą baterii artylerii w tym mieście, a 1 sierpnia 1919 r. dowódcą samodzielnego zapasowego batalionu strzeleckiego. Od 17 października 1920 r. dowodził pułkiem Zapasowej Armii Republiki, od 1 lipca 1921 r. 435 pułkiem strzeleckim, a od 1 października 1921 r. 438 pułkiem strzeleckim. 1 czerwca 1922 r. objął dowództwo 26 leningradzkiego pułku strzeleckiego w 8 Dywizji Strzeleckiej Zachodniego Okręgu Wojskowego. 25 października 1925 r., po ukończeniu Kursów Wystriał, został mianowany dowódcą, a 1 marca 1929 r. także komisarzem 92 pułku strzeleckiego 31 DS Nadwołżańskiego OW (miasto Stalingrad). Od 10 lutego 1930 r. słuchacz oddziału ogólnowojskowego Kursów Doskonalenia Wyższego Korpusu Oficerskiego. Po ich ukończeniu, 1 kwietnia 1930 r., objął dowództwo 5 rezerwowego, terytorialnego pułku strzeleckiego Nadwołżańskiego OW. Od 21 października 1933 r. słuchacz Grupy Specjalnej (w 1935 r. przemianowanej na Wydział Specjalny) Akademii Wojskowej RKKA im. Frunzego. Studia ukończył pod koniec 1935 r. 14 stycznia 1936 r. objął stanowisko zastępcy dowódcy 75 DS Charkowskiego OW. W listopadzie 1939 r. mianowany dowódcą 46 DS Zabajkalskiego OW.

W maju 1941 r. mianowany dowódcą 214 DS. Dywizja walczyła na froncie w składzie 22 Armii Frontu Zachodniego. Ciężko ranny, po rekonwalescencji służył w instytucjach tyłowych. W 1945 r. przeszedł w stan spoczynku.

Zmarł 12 sierpnia 1952 r. w Moskwie. Pochowany na cmentarzu Wwiedieńskim.

Stopień: pułkownik z wysługą dwóch lat (17.02.1936), kombrig (13.02.1938), GM (4.06.1940).

Źródła: RGWA, KES; 37837/1/112/391ob; 37837/4/31/158ob, 72/131, 103/47, 161/215; 37837/18/8/558, 397/270, 399/69, 1004/299; 37837/20/13/679.

Literatura: B. Dołgotowicz, *Wojenaczelniki ziemi białoruskiej*, s. 136.

BUDKIEWICZ Stanisław

(БУДКЕВИЧ Станислав Рихардович)

Urodzony 13 kwietnia 1897 r. w Łodzi, Polak. Pochodził z rodziny szlacheckiej. W 1905 r. ukończył ośmioklasowe gimnazjum. W tym samym roku na krótko aresztowany przez władze carskie, po uwolnieniu wyemigrował do Belgii. Przez trzy lata studiował ekonomię na uniwersytecie w Brukseli (1907–1910).

Po powrocie do Rosji pracował jako korepetytor, referent w kasie zapomogowo-pożyczkowej, przedstawiciel Domu Handlowego „G. Meier” i Spółki akcyjnej „Fiat”.

Do armii carskiej powołany 8 marca 1916 r. Szeregowy. Od kwietnia 1917 r. był członkiem Rady Piotrogradzkiej.

Od grudnia 1917 r. sekretarz Komisariatu Polskiego w Piotrogradzie, a potem również kierownik delegatury Ludowego Komisariatu Handlu RFSRR w Piotrogradzie. Od października 1918 r. kolejno: zastępca ludowego komisarza finansów Litewsko-Białoruskiej SRR, kierownik oddziału kancelarii Mińskiego Gubernialnego Komitetu Rewolucyjnego.

Do Armii Czerwonej wstąpił dobrowolnie 19 listopada 1919 r. i został wyznaczony komisarzem Zarządu Administracyjnego sztabu 16 Armii, a od marca 1920 r. sztabu Frontu Zachodniego. Na tym stanowisku wziął m.in. udział w wojnie z Polską. Od 11 stycznia 1921 r. kierownik sektora, a od 4 maja 1921 r. biura prasy III Oddziału Zarządu Wywiadu Armii Czerwonej. Od 23 marca 1922 r. szef Zarządu Wywiadu sztabu Frontu Zachodniego. 21 marca 1923 r. zaliczony do rezerwy Zarządu Wywiadu Armii Czerwonej i oddelegowany do pracy za granicą. Od 20 lipca 1923 r. szef III Oddziału Zarządu Wywiadu RKKKA. Od 1 listopada 1924 r. drugi zastępca (*помощник*) szefa Zarządu Wywiadu Armii Czerwonej. 16 kwietnia 1925 r. zaliczony do rezerwy Zarządu Wywiadu i mianowany attache ambasady radzieckiej w Paryżu. Po powrocie do ZSRR od 1 września 1926 r. szef IV Oddziału IV Zarządu (wywiadowczego) Sztabu Armii Czerwonej. 1 lipca 1928 r. zaliczony do dyspozycji ludowego komisarza spraw wojskowych i morskich. Od 8 sierpnia 1928 r. słuchacz Kursów Doskonalenia Wyższego Korpusu Oficerskiego RKKKA. Po ich ukończeniu, w 1930 r., mianowany sekretarzem ludowego komisarza spraw wojskowych i morskich i przewodniczącym RRW ZSRR. 29 marca 1933 r. zaliczony do dyspozycji ludowego komisarza spraw wojskowych i morskich. Jednocześnie od 1928 r. sekretarz naukowy redakcji *Wojennej encyklopedii*.

Aresztowany 9 czerwca 1937 r. Wyrokiem Izby Wojskowej Sądu Najwyższego ZSRR 21 września 1937 r. skazany na karę śmierci i tego samego dnia rozstrzelany w Moskwie. Prochy spoczywają na Cmentarzu Dońskim w Moskwie. Zrehabilitowany 26 maja 1956 r.

Członek PPS-Lewica od 1905 r. W partii bolszewickiej od 1915 r., ze stażem od 1905 r. Decyzją Komitetu Kontroli Partyjnej z 1 listopada 1937 r. wyrzucony z partii jako wróg ludu. Zrehabilitowany w porządku partyjnym jesienią 1956 r.

Stopień: brigadnyj komissar (26.11.1935).

Źródła: ASM, 1/4/560/1-6; RGWA, KES; 37837/1/112/258; 37837/4/29/813, 62/79, 37837/18/444/45ob-46.

Literatura: EBDSM; N.S. Czeruszew, Ju.N. Czeruszew, *Rasstrielannaja elita RSKA. Kombrigi*, s. 290–291; EWR, s. 152–153; KPURP, s. 119, O.F. Suwienirów, *Tragedija RSKA*, s. 415.

BUTLER Bronisław¹³³

(БУТЛЕР Бронислав Львович)

Urodzony 5 października 1866 r. w rodzinie szlacheckiej. Zruszczo-ny Polak. Należał do polskiej gałęzi rodu Butlerów, osiadłej na ziemiach Rzeczypospolitej pod koniec XVI w. W 1885 r. ukończył 2 Moskiewski Korpus Kadetów. Od września 1885 r. junkier Nikołajewskiej Szkoły Inżynieryjnej, którą ukończył jako podporucznik 9 sierpnia 1898 r. i rozpoczął służbę w 5 batalionie saperskim, od kwietnia 1889 r. w 7 batalionie saperskim, a od maja 1889 r. ponownie w 5 batalionie 3 Brygady Saperów. Od 27 października 1891 r. nauczyciel młodszej klasy szkoły batalionowej. W sierpniu 1892 r. zdał egzaminy, mimo katolickiego wyznania, na Nikołajewską Akademię Inżynieryjną. Ukończył ją (wraz z dodatkowym rokiem) w maju 1895 r. jako sztabskapitan. Początkowo służył w Kaukaskim Okręgu Wojskowym, a od sierpnia 1895 r. oddany do dyspozycji dowódcy inżynierów Nadamurskiego OW. Od października 1895 r. starszy oficer ds. weryfikacji przy Okręgowym Zarządzie Inżynieryjnym. W lutym 1898 r. mianowany drugim inżynierem Posieckiej Komisji Budowlanej. Od czerwca 1906 r. do sierpnia 1902 r. w rezerwie Korpusu Inżynierów. W sierpniu 1902 r. mianowany zastępcą inspektora prac budowlanych nadzoru technicznego w Port Artur. Był w twierdzy w czasie oblężenia przez Japończyków, od stycznia 1905 r. (n. st.) w niewoli. Zwolniony na słowo honoru. W lutym 1905 r. oddany do dyspozycji głównego inspektora Morskich Jednostek Budowlanych. Od maja 1905 r. na urlopie zdrowotnym, w styczniu 1906 r. poza etatem. Od kwietnia 1906 r. zastępca inspektora prac budowlanych portu we Władywostoku, pełnił obowiązki inspektora. Od kwietnia 1909 r. główny inżynier nadzoru technicznego nowych budów i prowadzenia prac portu we Władywostoku. Od marca 1911 r. główny inżynier-bu-

¹³³ Pełne imiona, używane w armii carskiej – Bronisław-Stanisław Fiodor.

downiczy portu w Sewastopolu. Od kwietnia 1913 r. generał major. Od września 1915 r. główny inżynier-budowniczy portu w Piotrogradzie. Od sierpnia 1917 r. członek Komisji Portów przy Głównym Zarządzie Budownictwa Okrętów, a następnie inspektor robót Zarządu Budownictwa Morskiego.

Na tym stanowisku przeszedł do Armii Czerwonej. Od 5 lutego 1919 r. starszy pomocnik szefa Oddziału Budowy Fortyfikacji Głównego Zarządu Budownictwa Okrętów. W 1922 r. mianowany kolejno pracownikiem Zarządu Dowódcy Inżynierów Morza Azowskiego i Czarnego, zastępcą dowódcy inżynierów twierdzy Sewastopol. W latach 1925–1928 zastępca szefa, a od 1929 r. szef inżynierów obrony brzegowej Sił Morskich Morza Czarnego.

Zmarł w Sewastopolu 2 września 1930 r.

Był bezpartyjny.

Stopień: bez stopnia, kategoria K-10.

Źródła: SNSWMS1928, s. 47; SNSWMS1930, s. 25; „Krasnaja Zwiezda”, nr 210, 10. IX 1930. Informacje Fiodora Sabierowa.

Literatura: S. Wołkow, *Gienieralitiet*, t. I, s. 214.

BYKOWSKI Anatol

(БЫКОВСКИЙ Анатолий Станиславович)

Urodzony 10 listopada 1895 r. w Petersburgu. Zruszczony Polak, władał językiem polskim i rosyjskim. Pochodził z rodziny chłopskiej, która przeniósła się do stolicy, ojciec podjął pracę w fabryce. W 1907 r. ukończył szkołę realną w Petersburgu, pracował jako robotnik.

Do armii carskiej wstąpił na ochotnika 1 czerwca 1915 r. W 1916 r. ukończył Nikołajewską Szkołę Inżynieryjną, a w 1917 r. Oficerską Szkołę Balonową (ros. *wozduchopławatielnaja*). Ostatni stopień: podporucznik.

Do Armii Czerwonej wstąpił dobrowolnie 12 lutego 1918 r. i został komendantem 2 stacji obserwacyjnej 2 oddziału balonowego. Od 22 listopada 1918 r. dowódca 15 oddziału balonowego Północnej Grupy Lotniczej. 10 sierpnia 1919 r. mianowany zastępcą dowódcy lotnictwa

6 Armii, a 10 października 1919 r. komendantem jednostek balonowych oneskiego rejonu lotnictwa 6 Armii. 30 listopada 1919 r. objął dowództwo 15 oddziału balonowego. W czasie wojny domowej, w latach 1918–1919, brał udział w działaniach wojennych w okolicach Archangielska przeciwko Brytyjczykom i siłom gen. Millera oraz w wojnie z Polską od maja 1920 r.

Od 8 maja 1923 r. dowódca grupy lotniczo-balonowej Frontu Zachodniego. 15 stycznia 1924 r. rozpoczął służbę w Wojskowej Szkole Balonowej: starszy instruktor oddziału szkolnego, kursowy instruktor szkoły (od 23.04.1923), instruktor I kategorii (od 1.04.1925), komendant kursów młodszych specjalistów (od 18.02.1926) i ponownie instruktor I kategorii (od 1.04.1926). 10 lipca 1926 r. został słuchaczem przyspieszonego kursu Wojskowej Szkoły Lotników Obserwatorów. Po jego ukończeniu, 1 marca 1927 r., mianowany starszym lotnikiem obserwatorem w 28 eskadrze lotniczej. Od 23 kwietnia 1927 r. pełnił taką samą funkcję w 57 eskadrze lotniczej. 1 maja 1929 r. mianowany szefem sztabu 55 eskadry lotniczej, a 1 stycznia 1930 r. szefem sztabu 3 Brygady Lotniczej. Od 20 listopada 1931 r. był szefem oddziału operacyjnego sztabu 21 BL, a od 1933 r. szefem oddziału operacyjnego sztabu 50 BL. Na początku 1937 r. mianowany szefem sztabu 67 BL Specjalnej Armii Dalekowschodniej.

Zwolniony z RKKa 22 stycznia i aresztowany 8 lutego 1938 r. Oswobodzony najprawdopodobniej pod koniec 1939 r. Przywrócony do służby 29 lutego 1940 r. i mianowany szefem oddziału wyszkolenia lotniczego 165 rezerwowego pułku lotniczego.

Uczestnik wojny z Niemcami. Na początku wojny zastępca szefa sztabu 75 Dywizji Lotniczej. W 1944 r. był szefem Oddziału Zabezpieczenia Zaplecza Zarządu Zaplecza Lotnictwa Dalekiego Zasięgu. Odznaczony Orderem Wojny Ojczyźnianej II klasy. Dalsze losy nieznane.

W szeregi partii bolszewickiej wstąpił w 1942 r.

Stopień: kategoria K-9, major z wysługą jednego roku (15.12.1936), pułkownik (19.02.1938).

Źródła: CAMO/Podwиг naroda; RGWA, KES; 33879/1/1007/109, 1008/440; 37837/115/575ob, 357/241.

C

CHMIELEWSKI Czesław

(ХМЕЛЕВСКИЙ Чеслав [Вячеслав] Владиславович)

Urodzony 15 czerwca 1896 r. w Witebsku. Polak. Pochodził z rodziny chłopskiej. W 1914 r. ukończył gimnazjum.

Do armii carskiej zmobilizowany w 1914 r. Ukończył Orenburską Szkołę Chorążych. Nie brał udziału w działaniach wojennych. Ostatni stopień: chorąży.

Do Armii Czerwonej wstąpił w 1919 r. dobrowolnie. Od 1920 r. brał udział w wojnie domowej, w tym wojnie z Polską. Służył między innymi w Oddziale Politycznym 28 Dywizji Strzeleckiej Frontu Południowo-Zachodniego.

Po wojnie domowej nadal w pionie politycznym. Od 9 kwietnia 1924 r. zastępca szefa Oddziału Organizacyjnego Zarządu Politycznego Północnokaukaskiego Okręgu Wojskowego. W 1928 r. szef OP 31 DS. Dalsze losy nieznane, najprawdopodobniej przeniesiony do rezerwy lub zwolniony z RKKA przed 1931 r.

Członek partii bolszewickiej od 1919 r.

Stopień: brak stopnia, kategoria: T-10 (1925), KP-11 (1928).

Źródła: RGWA, brak KES, KE 1925; 18/3/155/78; 40480/1/43/114.

CHODOROWSKI Jan

(ХОДОРОВСКИЙ Ян Иосифович)

Urodzony 24 maja 1897 r. w Woli Gorimowskiej koło Krasnegostawu, gubernia lubelska, w rodzinie urzędnika. Polak, władał językiem polskim i rosyjskim, słabiej niemieckim. W 1913 r. ukończył szóstą klasę gimnazjum, pracował jako kancelista.

Do armii carskiej zmobilizowany w czasie I wojny światowej. W 1917 r. ukończył drużynę szkolną. Podoficer, nie brał udziału w walkach na froncie.

Do Armii Czerwonej wstąpił na ochotnika 18 maja 1918 r. i został czerwonoomistą w 1 kurskim batalionie radzieckim. Od 10 września 1918 r. kwatermistrz w samodzielnym batalionie kurskiej gubernialnej CzK, a od 5 listopada 1918 r. dowódca drużyny gospodarczej w tym batalionie. Od 16 marca 1919 r. dowódca drużyny gospodarczej 14 batalionu w Wojskach Ochrony Republiki, a od 17 lipca 1919 r. adiutant tego batalionu. Podczas walk z wojskami gen. Denikina 27 września 1919 r. dostał się do niewoli, w której przebywał do 16 listopada 1919 r. Trzy dni później został mianowany dowódcą drużyny gospodarczej kurskiego batalionu karnego. Następnie pełnił funkcję adiutanta kolejno w: 119 batalionie Zmilitaryzowanej Ochrony, 327 batalionie Zmilitaryzowanej Ochrony (od 30.07.1920; na początku 1921 r. ranny w walkach z „bandami”), 59 batalionie wojsk WCzK (od 15.03.1921) i 1 pułku wojsk GPU (od 2.06.1922). Od 1 listopada 1922 r. szef sztabu 21 specjalnego pułku strzeleckiego. 15 stycznia 1923 r. mianowany adiutantem samodzielnego oddziału pogranicznego, a 31 stycznia 1923 r. zastępcą szefa oddziału Wojsk Pogranicznych w sztabie wojsk GPU Okręgu Północnokaukaskiego.

Od 18 lipca 1923 r. szef sztabu 5 dońskiego pułku strzeleckiego, a od 13 września 1923 r. szef kancelarii Zarządu Zaopatrzenia Północnokaukaskiego Okręgu Wojskowego. 7 stycznia 1924 r. rozpoczął służbę w 27 pułku strzeleckim: adiutant batalionu, dowódca kompanii (od 15.03.1924). Od 11 października 1924 r. był słuchaczem Połączonej Szkoły Czerwonych Komunardów im. Unszlichta. Po ukończeniu nauki, 17 sierpnia 1925 r., powrócił do służby w pułku: ponownie dowódca kompanii, p.o. zastępcy szefa sztabu pułku (od 1.10.1926), dowódca kompanii (od 1.10.1927). Mianowany 1 kwietnia 1929 r. dowódcą kompanii we Władykaukaskiej Szkole Piechoty. Od 1 października 1929 r. zaliczony do rezerwy RKKK z odkomenderowaniem do pracy w Osowiachimie. W służbie czynnej ponownie od 1 stycznia 1931 r.: dowódca batalionu 38 pułku strzeleckiego i szef sztabu tego pułku (od 30.04.1931). Mianowany 9 grudnia 1931 r. szefem sztabu 59 eskadry lotniczej. W 1933 r. został szefem oddziału operacyjnego sztabu 29 Ciężkiej Bombowej Brygady Lotniczej Zabajkalskiej Grupy

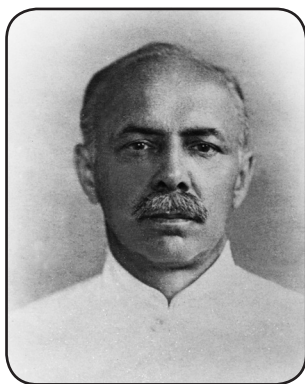
Wojsk Specjalnej Armii Dalekowschodniej. Od 16 kwietnia 1935 r. szef sztabu 250 Lekkiej Szturmowej BL SAD, w 1936 r. przeformowanej w 50 Szturmową BL.

Zwolniony z RKKA rozkazem Rady Wojennej SAD 20 lipca 1937 r., aresztowany przez NKWD. Dalsze losy nieznane.

Stopień: kategoria K-10 (1935), major (19.04.1936).

Źródła: RGWA, KES; 33879/1/1007/92; 37837/4/64/744, 112/99ob, 142/580; 37837/18/580/105; 37837/20/25/245.

Literatura: KPURP, s. 141.

CHOŁODECKI Roman

(ХОЛОДЕЦКИЙ Роман Антонович)

Urodzony 16 (29 n. st.) czerwca 1885 r. na stacji Zdołbunowo, gubernia wołyńska, w rodzinie szlacheckiej; ojciec był inżynierem na kolei, m.in. naczelnikiem stacji. Polak, język rosyjski wskazywał jako ojczysty, władał również polskim oraz słabiej angielskim i francuskim. Ukończył dwie klasy gimnazjum w Kijowie i trzecią w Wiatce, potem klasy junkrów Korpusu Morskiego. W 1903 r., cztery miesiące przed ukończeniem klas gardemarinów korpusu i promocją na miczmana, odszedł z korpusu na własną prośbę i rozpoczął studia w Instytucie Komunikacji. Przerwał studia po roku i zajął się pracą naukową.

We flocie carskiej pedagog, od 1906 r. wykładowca klas junkierskich Korpusu Morskiego. Od 1913 r. wykładał matematykę w Oddziale Gardemarinów. Następnie zastępca kierownika części szkolnej Oddziału Gardemarinów i kierownik Gabinetu Szturmańskiego. Od 1915 r. wykładowca teorii okrętu i astronomii morskiej. Od 1916 r. wykładał także matematykę w szkole mechaników okrętowych floty handlowej. W 1917 r. inspektor, kierownik części szkolnej Oddziału Gardemarinów Korpusu Morskiego.

Na tym stanowisku przeszedł do Armii Czerwonej w 1917 r. W lutym 1918 r. został przewodniczącym Komisji Likwidacyjnej Oddziału Gardemarinów. Od września 1918 r. wykładowca i szef Gabinetu Szturmańskiego Szkoły Dowódców Floty. W kwietniu 1920 r. został szefem Oddziału Piotrogrodzkiego i zastępcą szefa Zarządu Wyższego Morskiego Szkolnictwa Wojskowego. Od października 1921 r. także członek Morskiego Komitetu Naukowego Sztabu Morskiego Republiki. W kwietniu 1922 r. mianowany szefem Oddziału Szkolnego Zarządu Wyższego Morskiego Szkolnictwa Wojskowego. Jednocześnie od 1 lutego 1922 r. etatowy wykładowca Akademii Marynarki Wojennej. Od 14 listopada 1924 r. starszy rukowoditelj na Wydziale Budowy Okrętów, a następnie rukowoditelj Katedry Matematyki i Mechaniki.

20 stycznia 1931 r. aresztowany przez OGPU, w ramach operacji „Wiesna”, pod zarzutem udziału w kontrrewolucyjnej organizacji i szpiegostwa na rzecz Polski. 15 czerwca 1931 r., wyrokiem Kolegium OGPU, skazany na trzy lata obozu. Wyrok uległ zawieszeniu.

Wyszedł na wolność jeszcze w czerwcu 1931 r. Przywrócony do służby 30 lipca i mianowany wykładowcą Wydziału Uzbrojenia Morskiego Akademii Marynarki Wojennej. Od 10 sierpnia 1935 r. (wg innych źródeł już od 14 kwietnia 1934) kierownik Katedry Dyscyplin Ogólnotechnicznych w tej akademii. 2 lipca 1935 r. uzyskał tytuł profesora. 3 kwietnia 1937 r. objął kierownictwo Katedry Nauk Matematyczno-Fizycznych.

Do 1938 r. napisał 12 prac naukowych z dziedziny wyższej matematyki i mechaniki teoretycznej oraz 10 prac na temat zastosowania wyższej matematyki do uzbrojenia morskiego. Dwie prace były nagrodzone – jedna przez Zarząd Wyszkożenia Bojowego RKKK.

Zwolniony z Marynarki Wojennej 7 sierpnia 1938 r. Aresztowany przez NKWD 29 października 1938 r. pod zarzutem szpiegostwa na rzecz Polski. 29 grudnia 1939 r. decyzją Komisji Specjalnej NKWD skazany na rok i cztery miesiące więzienia. Oswobodzony 10 stycznia 1940 r. i przeniesiony w stan spoczynku.

Powołany ponownie do służby czynnej 13 września 1944 r. W latach 1944–1947 kierownik Katedry Matematyki Szkoły Inżynierskiej Ma-

rynarki Wojennej im. Dzierżyńskiego i profesor, szef Katedry Wyższej Matematyki w Leningradzkiej Szkole Wojenno-Morskiej. Od 1947 r. w stanie spoczynku.

Odnaczony Orderem Czerwonego Sztandaru (1945), Orderem Czerwonej Gwiazdy, medalami.

Prowadził również ożywioną działalność pedagogiczną i naukową w sektorze cywilnym. W latach 1920–1922 wykładał matematykę w technikum morskim. W 1925 r. obronił pracę doktorską w Instytucie Komunikacji. Od 1923 r. wykładowca, przede wszystkim wyższej matematyki, na wielu uczelniach: w Instytucie Komunikacji, Instytucie Technologicznym (był docentem tego instytutu), Instytucie Tekstylnym, od 1930 r. w Leningradzkim Instytucie Inżynierów Transportu Wodnego oraz Akademii Transportu Wodnego. Od 1932 r. był profesorem, kierownikiem Katedry Wyższej Matematyki w tej akademii. W latach 1941–1944 kierownik Katedry Matematyki w Instytucie Inżynierów Transportu Wodnego w Gorkim.

Był bezpartyjny.

Stopień: kategoria A-10, wojeninżenior I rangi (15.03.1936), pułkownik-inżynier (1944).

Źródła: CAMO/Podwíg naroda; RGAWMF, r-1570/7/69/6-27; r-1570/8/191/1-39; r-1678/1/14/529; r-2192/2/3449/1-27, 3450/1-16, 9196/1-22; RGWA, 37837/4/66/24, 107/588, 126/587; 37837/20/22/451.

Literatura: Ju.L. Djaczenko, *Sotrudniki...*, s. 95–96.

CHYLIŃSKI Aleksandr

(ХИЛИНСКИЙ Александр Анатольевич)

Urodzony 30 czerwca 1896 r. w Chersoniu na Krymie. Zruszczony Polak, władał językiem rosyjskim i polskim. Pochodził z rodziny wojskowej; ojciec był kadrowym oficerem armii carskiej, w czasie wojny domowej walczył w armii Denikina i Wrangla (zmarł na Krymie, czekając na ewakuację). Starszy brat wyemigrował do Polski, młodszy brat i siostra w latach 1924–1926 byli zesłani na Wyspy Sołowieckie.

W 1914 r. ukończył Korpus Kadetów, rok później przyspieszony kurs Wileńskiej Szkoły Wojskowej. W latach 1915–1917 walczył na Froncie Zachodnim, był kontuzjowany. Ostatni stopień i funkcja w armii carskiej: podesauf, dowódca konnej sotni karabinów maszynowych 7 pułku Syberyjskiego Wojska Kozackiego.

Do Armii Czerwonej wstąpił dobrowolnie 8 września 1918 r. i został przydzielony do Kaszyrskiego Powiatowego Komisariatu Wojskowego, gdzie zajmował stanowiska szefa komendantury, oficera do zadań przy kierowniku wojskowym (od 9.11.1918) i zastępcy kierownika wojskowego (od 1.01.1919). Mianowany 17 lipca 1919 r. oficerem do zadań przy inspektorze kawalerii 3 Armii. Brał udział w walkach z wojskami admirała Kołczaka. 10 marca 1920 r. objął dowództwo 6 zapasowego dywizjonu kawalerii. Od 1 października 1920 r. dowódca 1 przyuralskiego pułku kawalerii i na tym stanowisku brał udział w walkach z powstańcami chłopskimi Antonowa na Tambowszczyźnie.

Od 27 lipca 1921 r. dowodził 14 Samodzielną Brygadą Kawalerii, a od 6 października 1921 r. 2 Brygadą 15 Dywizji Kawalerii. Od 8 kwietnia 1922 r., na własną prośbę, służył w Azji Środkowej i brał udział w walkach z basmaczami jako dowódca 4 gałaszewskiego pułku kawalerii, 18 sierpnia włączonego w skład 2 Turkiestańskiej BK. Od 28 października 1922 r. odsunięty od dowodzenia, był sądzony za niewypełnienie rozkazu, został jednak uniewinniony i 22 grudnia 1922 r. oddany do dyspozycji dowódcy brygady. 24 marca 1923 r. mianowany szefem części operacyjnej 2 Turkiestańskiej BK, a 24 czerwca (wg innych źródeł 8 czerwca) 1923 r. szefem jej sztabu. Jednocześnie (do 8.08.1924) był szefem sztabu Chorezmijskiej Grupy Frontu Turkiestańskiego. Od 28 maja (wg innych źródeł 29 czerwca) 1925 r. był szefem operacyjnej części sztabu 1 Korpusu Kawalerii Czerwonego Kozactwa. 1 lutego 1927 r. mianowany szefem sztabu 5 BK Syberyjskiego Okręgu Wojskowego. W czasie pełnienia tej funkcji od 1 listopada do 31 grudnia 1927 r. był słuchaczem Kursów Doskonalenia Wyższego Korpusu Oficerskiego przy Akademii Wojskowej RKKA. W sierpniu 1929 r. brygada została włączona w skład Specjalnej Armii Dalekowschodniej i wzięła udział w konflikcie z Chińczykami o Kolej Wschodniochińską

na kierunku zabajkalskim. Nie stanął na wysokości zadania: „całkowicie się pogubił”¹³⁴. Został zdjęty ze stanowiska i mianowany szefem oddziału sztabu korpusu. Od 15 listopada 1930 r. wykładowca, a od 7 stycznia 1932 r. dowódca-rukowodiciel taktyki na Kawaleryjskich Kursach Doskonalenia Oficerów RKKA im. Budionnego. Od 1936 r. starszy wykładowca, a od 9 lutego 1937 r. wykładowca Katedry Taktyki Wojskowej w Wojskowej Akademii Gospodarczej im. Mołotowa.

Aresztowany 28 kwietnia (15 maja zwolniony z RKKA w związku z aresztowaniem) 1938 r. pod zarzutem szpiegostwa na rzecz Polski. Wyszedł z więzienia 27 maja 1940 r. Przywrócony do służby 5 lipca 1940 r. i ponownie mianowany wykładowcą Katedry Taktyki Wojskowej w Wojskowej Akademii Gospodarczej. Następnie wykładowca Kursów „Wystriel”.

W czasie wojny z Niemcami mianowany komendantem filii Kursów „Wystriel” Północnokaukaskiego OW. Od jesieni 1942 r. szef zaplecza 37 Armii, od lipca 1943 r. zastępca szefa Zarządu Zaplecza Frontu Północno-Kaukaskiego, od listopada 1943 r. szef zaplecza Samodzielnej Armii Nadmorskiej, a od grudnia 1944 r. 1 Armii Gwardyjskiej.

Po wojnie szef zaplecza Kijowskiego OW, komendant Jarosławskiej Szkoły Wojskowej, komendant Wyższej Oficerskiej Szkoły Intendentury, szef zaplecza 28 Armii.

W 1953 r. przeszedł w stan spoczynku.

Był bezpartyjny.

Stopień: kategoria K-10, pułkownik (26.01.1936), GM służby intendentury (16.10.1943).

Źródła: CAMO/Podwignaroda; RGWA, KES; 37837/1/99/63; 37837/4/97/173, 203/584; 376/95-96; 37837/18/442/92ob-93, 475/59ob-60; 37837/20/12/68.

Literatura: N.S. Czeruszew, *Udar po swoim*, s. 313.

¹³⁴ Negatywną opinię wystawił mu dowódca brygady Konstanty Rokossowski.

CIECIENIEWSKI Piotr**(ЦЕЦЕНЕВСКИЙ Петр Сигизмундович)**

Urodzony 25 lipca 1887 r. w Eupatorii na Krymie w rodzinie szlacheckiej; ojciec był lekarzem. Polak, rosyjski uznawał za język ojczysty, a po 1923 r. podawał się za Rosjanina. Władał rosyjskim, polskim, francuskim, słabiej niemieckim. W 1905 r. ukończył ośmioklasowe gimnazjum, a w 1912 r. Wydział Prawa Uniwersytetu Petersburskiego. Pracował jako nauczyciel.

Do armii carskiej został zmobilizowany 1 listopada 1914 r. W lipcu 1915 r. ukończył Konstantinowską Szkołę Artylerii. Walczył na Froncie Zachodnim przeciwko Niemcom. Ostatni stopień i funkcja: porucznik, p.o. dowódcy baterii w 81 Brygadzie Artylerii. Po demobilizacji pracował ponownie jako nauczyciel.

Do Armii Czerwonej zmobilizowany 1 lutego 1919 r. i mianowany dowódcą 10 lekkiego dywizjonu artylerii 16 Dywizji Strzeleckiej. W czasie wojny domowej walczył na Froncie Południowym przeciwko Denikinowi, a następnie w wojnie z Polską, za co w 1921 r. został odznaczony Orderem Czerwonego Sztandaru. Od stycznia 1921 r. dowodził 46 lekkim dywizjonem artylerii 16 DS i wziął udział w walkach z powstańcami Antonowa na Tambowszczyźnie. 1 sierpnia 1922 r. objął dowództwo 16 lekkiego dywizjonu artylerii tejże dywizji. Od 16 lutego 1924 r. dowodził dywizjonem artylerii w Leningradzkiej Szkole Artylerii im. Czerwonego Października, a od listopada 1924 r. 2 lekkim dywizjonem artylerii pułku odcinka karelskiego w Leningradzkim Okręgu Wojskowym. W październiku 1925 r. został szefem sztabu Brygady Artylerii Leningradzkiego OW, która rok później została przemianowana na 2 Brygadę Artylerii. 1 maja 1931 r. przesunięty do wyższego szkolnictwa wojskowego, najpierw na stanowisko wykładowcy Wojskowej Akademii Politycznej im. Tołmaczewa, a wkrótce (od 1.06.1931) Wojskowej Akademii Technicznej. Od 13 lipca 1932 r. rukowoditiel cyklu operacyjno-technicznego w Wojskowej Akademii Artylerii. 25 marca 1933 r. mianowany rukowoditelem-dowódcą Artyleryjskich Kursów Doskonalenia Oficerów RKKK. 11 maja 1933 r. przywrócony na poprzednie stanowisko w Akademii Artylerii. Pozostając na tym stanowi-

sku, 30 kwietnia 1936 r. ukończył zaoczny kurs Akademii Wojskowej im. Frunzego.

W 1937 r. wykładowca Akademii Artylerii RKKA im. Dzierżyńskiego.

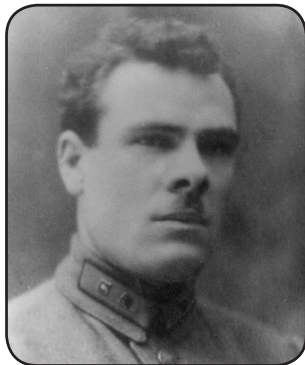
Aresztowany 14 września 1937 r. Z RKKA zwolniony dopiero 9 października. Wyrokiem Komisji NKWD i Prokuratury ZSRR 2 grudnia 1937 r. skazany na karę śmierci; rozstrzelany 8 grudnia 1937 r. w Leningradzie.

Był bezpartyjny.

Stopień: kategoria K-10 (1933), pułkownik (1.02.1936).

Źródła: GARF, R-7523/44/190/190; RGWA, KES; KE 1922; 37837/4/20/140ob, 29/693, 30/423, 73/364, 99/684; 37837/20/14/80ob.

Literatura: EBDSM; LM, t. 4, s. 516.

CIEŚLAK Stanisław

(ЦЕСЛЯК Станислав Антонович)

Urodzony 22 października 1899 r. w powiecie gostynińskim, gubernia warszawska, w rodzinie robotniczej. Polak, władał językiem polskim i rosyjskim. Ukończył trzy klasy szkoły realnej.

Do armii carskiej zmobilizowany w 1916 r. Służył jako szeregowy. Brał udział w walkach na froncie od lutego do listopada 1917 r. Po demobilizacji pracował jako robotnik.

W Armii Czerwonej od czerwca 1920 r. z mobilizacji partyjnej, mianowany instruktorem-organizatorem w oddziale politycznym dywizji. Brał udział w wojnie z Polską.

W 1922 r. został słuchaczem Połączonej Szkoły Wojskowej Czerwonych Komunardów. Po ukończeniu nauki od 1 września 1924 r. dowódca plutonu 3 lekkiego dywizjonu artylerii. Od 30 stycznia 1925 r. służył w Szkole Artylerii Młodszych Dowódców jako kolejno: dowódca plutonu, p.o. dowódcy artylerii szkoły (od 1.03.1925), dowódca plutonu (od 28.05.1925), p.o. zastępcy komendanta szkoły (od czerwca

1925), dowódca plutonu (od sierpnia 1925), zastępca dowódcy baterii (od września 1925), p.o. dowódcy i politruka baterii (od 27.01.1926), zastępca dowódcy baterii (od 10.02.1926). Od 1 października 1927 r. rozpoczął naukę na Wydziale Głównym Akademii Wojskowej im. Frunzego. Po zakończeniu nauki mianowany 1 czerwca 1929 r. dowódcą kompanii 3 pułku pancernego. Od 15 października 1929 r. dowódca samodzielnej szkolnej kompanii pancernej. Od 1 października 1930 r. p.o. szefa sztabu pułku samochodów pancernych Brygady Zmechanizowanej RKKA. Od 1 grudnia 1930 r. p.o. szefa sztabu, a następnie szef sztabu 2 pułku Brygady Zmechanizowanej im. Kalinowskiego. 4 kwietnia 1932 r. mianowany dowódcą 17 samodzielnego batalionu pancernego Specjalnej Armii Dalekowschodniej. 8 grudnia 1932 r. objął dowództwo 1 batalionu 6 Samodzielnej Brygady Zmechanizowanej Zabajkalskiej Grupy Wojsk SAD. Od 27 kwietnia 1933 r. zastępca dowódcy wojsk samochodowych i pancernych Przymorskiej GW SAD. 13 stycznia 1934 r. mianowany szefem Oddziału Wyszkożenia Bojowego wojsk samochodowo-pancernych Przymorskiej GW. Od 10 marca 1935 r. szef VIII Oddziału (wojsk samochodowo-pancernych) sztabu Przymorskiej GW SAD. Od 5 kwietnia 1936 r. szef sztabu 2 Samodzielnej Brygady Zmechanizowanej Przymorskiej GW SAD. 15 sierpnia 1936 r. odznaczony Orderem Czerwonego Sztandaru za sukcesy w wyszkoleniu bojowym. 5 maja 1937 r. z powodu dawnych związków z trockizmem zaliczony do dyspozycji Zarządu Kadr RKKA.

Zwolniony z szeregów RKKA 20 maja 1937 r., aresztowany trzy dni później. Wyrokiem Izby Wojskowej Sądu Najwyższego ZSRR na sesji wyjazdowej 28 sierpnia 1937 r. skazany na karę śmierci i tego samego dnia rozstrzelany w Chabarowsku. Zrehabilitowany 27 stycznia 1959 r.

Od 1920 r. był członkiem partii bolszewickiej.

Stopień: kategoria K-10 (03.1935), major (5.12.1935).

Źródła: ASM, 1/2/4498/1-4; RGWA, KES; KE 1924; 37837/4/21/111, 26/136, 44/332, 54/137, 62/184, 68/444, 116/746, 128/643, 418/66; 37837/18/410/55ob-56, 413/156, 474/1, 589/31; 37837/20/6/470; 37837/21/7/167; „Krasnaja Zwiezda”, nr 281, 6 XII 1935, nr 189, 16 VIII 1936.

Literatura: EBDSM; KPURP, s. 152; O.F. Suwieniorow, *Tragedija RKKA*, s. 462.

CIUKSZO Józef

(ЦЮКШО Иосиф Адольфович)

Urodzony w 1896 r. we wsi Bubliszki, w guberni wileńskiej. Polak, władał językiem polskim i rosyjskim.

Do Armii Czerwonej wstąpił dobrowolnie w 1918 r. i zajmował kolejno stanowiska: skarbnik komisariatu wojskowego (1 rok i 3 miesiące), komisarz zarządu administracyjno-mobilizacyjnego sztabu armii (7 miesięcy), szef zarządu administracyjno-mobilizacyjnego sztabu okręgu (11 miesięcy), zastępca szefa oddziału w dowództwie okręgu (2 lata i 3 miesiące). Od 16 maja (wg innych źródeł 12 maja) 1924 r., z krótką przerwą na naukę na Kursach Doskonalenia Oficerów przy Wojskowej Akademii Gospodarczej, które ukończył w 1925 r., pełnił obowiązki, a następnie zajmował stanowisko szefa Oddziału Finansowego Leningradzkiego Okręgu Wojskowego.

Zwolniony z szeregów RKKA 10 sierpnia 1937 r. i tego samego dnia aresztowany. 10 października 1937 r., wyrokiem Komisji NKWD i Prokuratury ZSRR, skazany na karę śmierci; rozstrzelany 14 października 1937 r. w Leningradzie. Zrehabilitowany 25 kwietnia 1956 r.

Członkiem partii bolszewickiej był od 1917 r.

Stopień: kategoria K-11 (16.04.1926), intendant I rangi (5.12.1935).
Źródła: RGWA, 37837/1/112/24; 37837/4/62/181, 143/46; 37837/18/121/39, 493/161; 37837/20/6/473; „Krasnaja Zwiezda”, nr 281, 6 XII 1935.

Literatura: EBDSM; A.M. Grigorian, W.S. Milbach, A.N. Czernawskij, *Politiczeskije niepriessii*, s. 320; LM, t. 2, s. 231; *Martirolog polakow*, s. 671; O.F. Suwienirow, *Tragedija RKKA*, s. 449.

CUPAK Stanisław

(ЦУПАК Станислав Иосифович)

Urodzony w 1898 r. w Petersburgu, w rodzinie oficera. Polak.

W Armii Czerwonej od 1918 r., początkowo na stanowisku pomocnika lekarza (3 lata i 10 miesięcy). Studiował w Wojskowej Akademii Medycznej, którą ukończył w 1925 r. Po studiach był kolejno: młodszym lekarzem samodzielnego batalionu (rok), starszym lekarzem samodzielnym

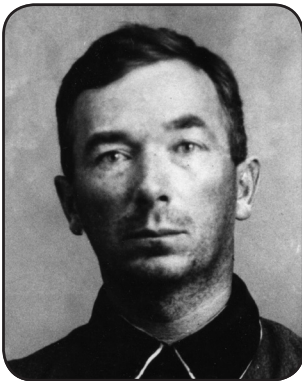
nego batalionu (10 miesięcy), młodszym lekarzem pułku (6 miesięcy), a od sierpnia 1929 r. starszym lekarzem 34 pułku strzeleckiego. 4 września 1933 r. mianowany lekarzem dywizyjnym 21 Dywizji Strzeleckiej Specjalnej Armii Dalekowschodniej. 26 stycznia 1934 r. odkomenderowany do pracy w Dalekowschodnim Komitecie Czerwonego Krzyża. 14 maja 1934 r. przywrócony na stanowisko lekarza dywizyjnego 21 DS. Następnie szef służby medycznej 26 DS SAD. W czerwcu 1936 r. mianowany szefem służby medycznej 26 Korpusu Strzeleckiego SAD.

Zwolniony z szeregów RKKa z powodu narodowości 7 czerwca 1938 r. Dalsze losy nieznane.

Był bezpartyjny.

Stopień: kategoria M-10 (1934), wojenwracz II¹³⁵ rangi (17.02.1936).

Źródła: RGWA, 37837/4/30/1171, 48/542, 49/478, 99/514, 169/544; 37837/18/579/321; 37837/20/13/559ob.

CYFFER (CYFER) Ryszard

(ЦИФЕР Ричард Станиславович)

Urodzony 15 stycznia 1898 r. we wsi Timołowka w guberni podolskiej; ojciec był pracownikiem najemnym, obywatelem Austro-Węgier. Polak. Ukończył gimnazjum w Piotrkowie, przez trzy semestry był słuchaczem Wydziału Prawa Uniwersytetu Kijowskiego.

W armii carskiej nie służył. W czasie I wojny światowej mieszkał w Saratowie.

Do Armii Czerwonej wstąpił dobrowolnie 8 października 1918 r. i został odkomenderowany do Zachodniej Dywizji Strzeleckiej, gdzie służył na stanowiskach: dowódcy plutonu szkoły instruktorów, dowódcy półkompanii (od 10.12.1918), dowódcy kompanii (od 23.04.1919).

¹³⁵ Miał mu zostać nadany stopień wojenwracza I rangi. Decyzję o obniżeniu stopnia podpisał w protokole posiedzenia Wyższej Komisji Atestacyjnej przewodniczący posiedzenia komdiw Iwan Choroszyłow.

Od 13 października 1919 r. do 25 września 1922 r. studiował w Akademii Wojskowej RKKA; studia ukończył z wynikiem celującym. W czasie nauki był kilkakrotnie delegowany do różnych zadań: od 7 czerwca 1920 r. szef sztabu 179 Brygady 60 DS, od 9 października do 7 grudnia 1920 r. delegat swej dywizji do Polskiej Armii Czerwonej, od 16 kwietnia do 1 sierpnia 1921 r. sekretarz Komisji Likwidacyjnej, od 1 sierpnia do 31 grudnia 1921 r. naukowy sekretarz Komisji ds. Badania i Wykorzystania Doświadczeń Wojen Światowej i Domowej, od 1 stycznia do 22 lutego 1922 r. sekretarz Głównej Komisji Regulaminowej Armii Czerwonej.

Po ukończeniu studiów od 23 listopada 1922 r. pozostawał w dyspozycji szefa Zarządu Politycznego RKKA z odkomenderowaniem na staż na stanowisku dowódcy batalionu w 50 pułku strzeleckim. Od 1 czerwca 1923 r. pracował w Akademii Wojskowej Armii Czerwonej najpierw jako adiunkt, a od 1 października 1925 r. jako starszy rukowoditiel kursu. Od 2 czerwca 1924 r. jednocześnie zastępca komendanta 2 Połączonej Szkoły Czerwonych Dowódców. W 1927 r. otrzymał tytuł „wykładowcy taktyki ogólnej szkolnictwa wyższego RKKA”. W październiku 1927 r. został dziekanem Wydziału Wschodniego Akademii Wojskowej RKKA. Od marca 1931 r. wykładowca tej akademii. W listopadzie 1931 r. mianowany dowódcą i komisarzem 49 pułku strzeleckiego. Od 9 grudnia 1932 r. zastępca inspektora piechoty RKKA. Od 19 maja 1936 r. starszy rukowoditiel Akademii Sztabu Generalnego Armii Czerwonej. Krótko przed aresztowaniem przeniesiony na stanowisko dowódcy i komisarza 49 pułku strzeleckiego.

Aresztowany 14 sierpnia (wg innych źródeł 20 sierpnia) 1937 r. Wyrokiem Izby Wojskowej Sądu Najwyższego ZSRR 1 listopada 1937 r. skazany na karę śmierci i tego samego dnia rozstrzelany w Moskwie. Prochy spoczywają na Cmentarzu Dońskim w Moskwie. Z RKKA zwolniony dopiero 28 listopada 1937 r. Zrehabilitowany 14 marca 1957 r.

Autor wielu prac naukowych, m.in. *Osnownyje woprosy sowriemiennoj taktyki* (1926), *Niekotoryje woprosy taktyki w graždanskoj wojnie* (1927), *Oczerki po taktykie* (1934), *Taktika piechoty* (trzy wydania).

W styczniu 1919 r. wstąpił w szeregi partii bolszewickiej.

Stopień: kategoria K-11, kombrig (17.01.1936).

Źródła: RGWA, KES; 37837/1/112/70ob; 37837/4/73/524, 79/262, 150/209, 425/45; 37837/18/577/36, 563/152; 37837/20/9/398.

Literatura: N.S. Czeruszew, Ju.N. Czeruszew, *Rasstrielamaja elita RKKA. Kombrig*, s. 264–265; EBDSM; O.F. Suwienirow, *Tragedija RKKA*, s. 413.

CYKOTO Wiktor

(ЦИКОТО Виктор Антонович)

Urodzony 15 czerwca 1901 r. w rodzinie mieszczańskiej. Polak, władał językiem polskim i rosyjskim. W 1918 r. ukończył szóstą klasę szkoły realnej. W armii carskiej nie służył.

W Armii Czerwonej od 1919 r., kierownik biblioteki klubu garnizonowego. W czasie wojny domowej brał udział w walkach, służąc w Oddziale Politycznym 57 Dywizji Strzeleckiej i Grupy Mozyrskiej. Był również instruktorem bibliotecznym Zarządu Politycznego Frontu Zachodniego.

Po wojnie domowej, w latach 1921–1922, wykładowca dywizyjnych kursów politycznych na Froncie Zachodnim. Następnie na stanowiskach administracyjnych: od 21 października 1924 r. starszy księgowy Wojskowego Zarządu Finansowego, a od 21 października 1925 r. zastępca szefa Oddziału Budżetowego tego zarządu. 30 maja 1926 r. udzielono mu urlopu bezpłatnego z powodu choroby. Studiował w Instytucie Gospodarki Narodowej w Moskwie.

Ponownie powołany do służby czynnej 14 kwietnia 1934 r. i mianowany szefem Oddziału Finansowego sztabu Korpusu Wojskowych Jednostek Budowlanych. Od 4 kwietnia 1936 r. zastępca szefa I Oddziału Zarządu Finansowego Ludowego Komisariatu Obrony. Dalsze losy nieznane¹³⁶.

Od listopada 1920 r. był członkiem partii bolszewickiej.

Stopień: kategoria A-10 (1934), intendant II rangi (9.02.1936).

Źródła: RGWA, KES; 37837/18/328/4ob-5; 37837/20/12/448.

Literatura: KPURP, s. 158.

¹³⁶ Najprawdopodobniej represjonowany w 1937 r. Brak jego nazwiska w Księdze ewidencji korpusu oficerskiego Zarządu Finansowego w 1938 r.

CYMMERMAN (ZIMMERMAN) Ludwik

(ЦИММЕРМАН Людвиг Людвигович)

Urodzony w 1897 r. w Niżnym Tagile, gubernia jekaterynberska, w rodzinie inteligenckiej: ojciec był inżynierem, matka nauczycielką. Polak. Władał językiem polskim, rosyjskim, ukraińskim, łotewskim i francuskim. W 1916 r. ukończył Jarosławskie Gimnazjum Męskie i rozpoczął studia w Wojskowej Akademii Medycznej, które przerwał w 1918 r.

Do Armii Czerwonej zmobilizowany 1 listopada 1919 r. i mianowany p.o. lekarza 17 samodzielnego batalionu strzeleckiego. Od 3 stycznia 1920 r. słuchacz Wojskowej Akademii Medycznej RKKA. Po ukończeniu studiów, 1 lutego 1921 r., został lekarzem Piotrogrodzkiego Szpitala Klinicznego. Od 26 listopada 1922 r. był młodszym lekarzem kolejno: 1 pułku pogranicznego, 29 pułku strzeleckiego (od 9.01.1923) i batalionu łączności 10 Dywizji Strzeleckiej (od 2.02.1923). Mianowany 1 sierpnia 1923 r. pomocnikiem starszego lekarza Wyższej Szkoły Balonowej RKKA. Od 1 września 1923 r. starszy lekarz 166 pułku strzeleckiego. 2 października 1924 r. został słuchaczem Kursów Doskonalenia przy Wojskowej Akademii RKKA. Po zakończeniu nauki, 8 czerwca 1926 r., mianowany zastępcą szefa Oddziału Lekarsko-Medycznego Wojskowego Zarządu Medycznego RKKA. Od 17 grudnia 1926 r. zastępca szefa I Oddziału tego zarządu. Od 9 marca 1928 r. był komendantem Kursów Instruktorów Medycznych przy szpitalu wojskowym w Tyflisie. Od 15 kwietnia 1928 r. pełnił obowiązki, a 1 października 1930 r. został zatwierdzony na stanowisku kierownika wojskowego Astrachańskiego Instytutu Medycznego. Następnie służył w Wojskowej Akademii Medycznej: zastępca szefa Oddziału Szkolnego (8 miesięcy), zastępca szefa sztabu akademii (3 miesiące), starszy wykładowca (rok i 5 miesięcy), p.o. komendanta roku (6 miesięcy). Mianowany 9 czerwca 1934 r. lekarzem Karelskiej Brygady Jęgrów. Po przeformowaniu brygady w dywizję w kwietniu 1936 r. pozostawał bez przydziału. Od 1936 r. szef służby medycznej 1 Brygady Lotniczej Leningradzkiego Okręgu Wojskowego.

Aresztowany 7 sierpnia 1937 r., a 14 września skazany na karę śmierci przez Komisję NKWD i Prokuratury ZSRR, rozstrzelany 20 września 1937 r. w Leningradzie. Zrehabilitowany 12 października 1959 r.

Od 1927 r. był członkiem partii bolszewickiej.

Stopień: kategoria K-10 (1928), M-10 (1932?), wojenwracz I rangi (22.07.1936).

Źródła: RGWA, KES; 37837/4/30/470, 49/710ob, 112/498; 37837/20/25/644ob.

Literatura: EBDSM; A.M. Grigorian, W.S. Milbach, A.N. Czernawski, *Politickéskije riępriessii*, s. 321; LM, t. 1, s. 620; *Martirolog polakow*, s. 669; O.F. Suwienirow, *Tragiedija RKKK*, s. 450.

CYNKUTIS Stanisław

(ЦИНКУТИС Станислав Станиславович)

Urodzony 13 grudnia 1896 r. w miasteczku Abele, gubernia kowieńska, w rodzinie mieszczańskiej. Litwin, władał językiem litewskim i rosyjskim. W 1915 r. ukończył pełne gimnazjum, a w 1918 r. studia medyczne na Uniwersytecie Piotrogrodzkim. W armii carskiej nie służył.

W Armii Czerwonej od 1 września 1919 r. Od 15 grudnia 1919 r. w wojskowej służbie medycznej. Brał udział w wojnie domowej w szeregach 39 Dywizji Strzeleckiej.

Od 15 września 1924 r. dywizyjny lekarz 5 Witebskiej DS.

W 1933 r. mianowany szefem I Oddziału Wojskowego Zarządu Medycznego Leningradzkiego Okręgu Wojskowego. Od 11 maja 1933 r. szef 1 sektora Oddziału Medycznego Leningradzkiego OW. Od 10 lutego 1935 r. zastępca szefa Oddziału Medycznego Leningradzkiego OW. Następnie szef służby medycznej Wojskowej Akademii Elektrotechnicznej. 13 stycznia 1939 r. mianowany szefem służby medycznej w Leningradzkiej Wojskowej Szkole Medycznej.

W czasie wojny z Niemcami nadal pracował w szkolnictwie wojskowym. Ostatnia funkcja: wykładowca chirurgii w Leningradzkiej Wojskowej Szkole Medycznej im. Szczorsa. Zmarł na zapalenie płuc 19 listopada 1944 r. Wykreślony ze spisów Armii Czerwonej z powodu śmierci 23 stycznia 1945 r.

CZARNECKI (CZERNIECKI) Stanisław

W 1930 r. został członkiem partii bolszewickiej.

Stopień: kategoria M-10 (1933), wojenwrzacz I rangi (27.01.1936), pułkownik służby medycznej (1943).

Źródła: CAMO, 33/11458/530/144, 623/178; RGWA, KE 1925; 37837/4/30/470, 58/23, 96/598, 215/160; 37837/20/13/419.

CZARNECKI (CZERNIECKI) Stanisław

(ЧАРНЕЦКИЙ [ЧЕРНЕЦКИЙ] Станислав Антонович)

Urodzony 22 sierpnia 1894 r. w Żyrardowie, gubernia łódzka, w rodzinie szlacheckiej. Polak, władał językiem polskim, rosyjskim i litewskim. W 1911 r. ukończył Wileńskie Technikum Kolejowe, pracował na kolei.

Do armii carskiej zmobilizowany w sierpniu 1914 r. W listopadzie 1915 r. ukończył przyspieszony kurs szkoły wojskowej. W latach 1915–1917 brał udział w walkach na froncie jako młodszy oficer. Ostatni stopień: podporucznik.

Do Gwardii Czerwonej wstąpił na ochotnika 26 października 1917 r. i został dowódcą oddziału zbiorczego. Ukończył kursy służby sztabowej i od 13 lutego 1918 r. zajmował stanowiska dowódcze: dowódca oddziału partyzanckiego (3 miesiące), agent (4 miesiące), szef rozpoznania (3 lata), odkomenderowany do dyspozycji Frontu Zachodniego (rok). Od 13 kwietnia 1923 r. zastępca szefa sztabu 10 pułku strzeleckiego 4 Dywizji Strzeleckiej, a od maja 1926 r. zastępca dowódcy batalionu w 57 DS. Następnie dowódca batalionu strzeleckiego (2 lata i 6 miesięcy). Od 1933 r. dowódca 35 samodzielnego batalionu budowlanego Specjalnego Korpusu Wojskowych Jednostek Budowlanych.

Aresztowany 15 września (zwolniony z RKKA 16 września) 1937 r. Wyrokiem Komisji Specjalnej przy NKWD ZSRR 30 grudnia 1937 r. skazany na karę śmierci. Rozstrzelany w Chabarowsku 2 lutego 1938 r. Zrehabilitowany 4 grudnia 1989 r.

Był bezpartyjny.

Stopień: kategoria K-8 (1930), major z wysługą dwóch lat (16.02.1936).

Źródła: RGWA, KE 1923, 1926; 37837/4/104/120; 37837/18/580/284; 37837/20/17/257.

Literatura: EBDSM.

CZARNIAWSKI Bolesław → CZERNIAWSKI Bolesław

CZARNOMSKI Stanisław

(ЧАРНОМСКИЙ Станислав Иосифович)

Urodzony 27 maja 1887 r. w rodzinie mieszczańskiej. Polak. W 1914 r. ukończył medycynę na Uniwersytecie Charkowskim.

W armii carskiej jako wolnonajemny. W 1917 r. główny lekarz 16 Terytorialnej Dywizji Strzeleckiej.

Do Armii Czerwonej został zmobilizowany 20 listopada 1920 r. do służby medycznej. Był głównym lekarzem brygady (11 miesięcy), p.o. szefa służby medycznej dywizji (rok). W 1923 r. został ordynatorem w szpitalu wojskowym (rok i 6 miesięcy). Od 1 marca 1925 r. starszy ordynator w Kijowskim Klinicznym Szpitalu Wojskowym. Od 1928 r. kierował oddziałem medycznym tego szpitala, a od 8 kwietnia 1935 r. był szefem jego wydziału.

Zwolniony z szeregów Armii Czerwonej 9 czerwca 1938 r. i wkrótce aresztowany. 29 września 1938 r., wyrokiem Izby Wojskowej Sądu Najwyższego ZSRR, skazany na karę śmierci i tego samego dnia rozstrzelany.

Stopień: kategoria M-9, wojenwraz I rangi (2.02.1936).

Źródła: RGWA, KE 1923, 1925; 37837/4/99/492, 169/660; 37837/20/13/512ob; SRS.

CZEMIS Władysław (Włodzimierz)¹³⁷

(ЧЕМИС Владислав [Владимир] Игнатъевич)

Urodzony 24 września 1899 r. w mieście Illukst, gubernia kurlandzka, w rodzinie chłopskiej. Podawał się za Łotysza, język polski wymieniał jako ojczysty. Władał również językiem rosyjskim. W 1915 r. ukończył szóstą klasę gimnazjum w Petersburgu. Brak informacji o służbie w armii carskiej.

Do Gwardii Czerwonej wstąpił dobrowolnie 3 stycznia 1918 r. i początkowo służył jako czerwonogwardzista. Wstąpił do partii i 15 kwietnia 1918 r. został słuchaczem 1 Piotrogrodzkich Kursów Dowódców Artylerii. Po ich ukończeniu, 17 stycznia 1919 r., mianowany szefem łączności 3 baterii 12 samodzielnego dywizjonu artylerii. Od 15 maja 1919 r. szef łączności 13 Dywizji Strzeleckiej, brał udział w walkach z wojskami gen. Denikina. Od 20 marca 1920 r. na równorzędnym stanowisku w 14 DS, z dywizją uczestniczył w wojnie z Polską. 20 września 1920 r. mianowany zastępcą dowódcy 2 baterii ciężkiej w 16 dywizjonie artylerii 16 DS. W okresie od 30 czerwca do 29 września 1921 r. na urlopie z powodu stanu zdrowia. Od 31 stycznia 1922 r. słuchacz Wyższej Szkoły Dowódców Artylerii. Po zakończeniu nauki rozpoczął służbę w 1 samodzielnym półciężkim dywizjonie artylerii: zastępca dowódcy 2 baterii (od 30.06.1922), komendant i komisarz szkoły dywizjonu (od 15.01.1923), zastępca dowódcy 1 baterii (od 26.04.1923), dowódca 1 baterii (od 1.10.1924), dowódca 2 baterii (od 1.10.1926) i dowódca 3 baterii (od 1.01.1927). Od 1 marca 1928 r. służył w 5 Brygadzie Artylerii: dowódca 6 dywizjonu, p.o. dowódcy dywizjonu szkolnego (od 15.05.1929), dowódca dywizjonu szkolnego (od 1.05.1930). 30 kwietnia 1931 r. mianowany dowódcą, a 1 sierpnia 1931 r. również komisarzem niezidentyfikowanego pułku artylerii. Od 1 października 1931 r. dowódca 156 pułku artylerii Rezerwy Naczelnego Dowództwa. W 1937 r. mianowany dowódcą 50 pułku artylerii 50 DS Białoruskiego Okręgu Wojskowego.

¹³⁷ Co najmniej do początku lat 30. używał imienia Władysław, w latach 1936–1937 występuje pod imieniem Włodzimierz. W rozkazie o zwolnieniu z szeregów RKKA wymieniony pod imieniem Władysław.

Aresztowany przez NKWD na początku 1938 r. Zwolniony z szeregów Armii Czerwonej dopiero 18 maja 1938 r. Wyrokiem Izby Wojskowej Sądu Najwyższego ZSRR 30 czerwca 1938 r. skazany na karę śmierci i tego samego dnia rozstrzelany w Mińsku.

Od 1918 r. był członkiem partii bolszewickiej.

Stopień: pułkownik (1936).

Źródła: RGWA, KES; 18/3/124/28; 37837/4/203/658; 37837/20/16/117ob; SRS.

CZERENOWICZ Stanisław

(ЧЕРЕХОВИЧ Станислав Янович)

Urodzony 16 kwietnia 1902 r. we wsi Pniwa, powiat ciechanowski, gubernia płocka, w rodzinie robotniczej. Polak, władał językiem polskim i rosyjskim. W 1916 r. ukończył dwie klasy szkoły miejskiej. W armii carskiej nie służył.

Do Armii Czerwonej wstąpił na ochotnika 20 maja 1920 r. i został słuchaczem Saratowskich Kursów Piechoty, a 29 czerwca 1920 r. słuchaczem Kazańskiego Technikum Inżynieryjnego. Po ukończeniu nauki mianowany 1 sierpnia 1920 r. politrukiem w 58 Dywizji Strzeleckiej. Na tym stanowisku wziął udział w końcowej fazie wojny z Polską oraz walkach z oddziałami gen. Bułak-Bałachowicza.

Od 28 grudnia 1920 r. słuchacz 3 Kijowskiej Wojskowej Szkoły Inżynieryjnej. 7 października 1923 r., po jej ukończeniu, mianowany dowódcą drużyny, a 20 maja 1924 r. dowódcą plutonu szwadronu saperskiego 9 Dywizji Kawalerii. Następnie służył w 3 Kijowskiej Wojskowej Szkole Inżynieryjnej jako dowódca plutonu (od 15.06.1924) i dowódca kompanii (od 28.07.1925). 1 października 1928 r. rozpoczął studia na Wydziale Głównym Akademii Wojskowej RKKA im. Frunzego. Po ich ukończeniu mianowany 20 marca 1931 r. dowódcą 6 samodzielnego batalionu inżynieryjno-saperskiego, potem inżynier

51 Perekopskiej DS. Od 12 stycznia 1934 r. zastępca szefa 1 sektora Zarządu Inżynieryjnego Ukraińskiego Okręgu Wojskowego. Od 15 lutego 1935 r. starszy rukowoditelj Katedry Wojskowo-Inżynieryjnej Akademii Wojskowej RKKA im. Frunzego.

Zwolniony z szeregów RKKA 18 lutego 1938 r., aresztowany 3 marca 1938 r. Wyrokiem Izby Wojskowej Sądu Najwyższego ZSRR 20 czerwca 1938 r. skazany na karę śmierci i tego samego dnia rozstrzelany w Moskwie. Prochy spoczywają w kompleksie Kommunarka pod Moskwą. Zrehabilitowany 7 lutego 1957 r.

Od 1920 r. był członkiem partii bolszewickiej.

Stopień: kategoria K-10 (1935), major (5.12.1935).

Źródła: RGWA, KES, KE 1924, 37837/4/48/143, 58/279, 62/184, 202/105; 37837/18/234/107, 234/286; 37837/20/6/453; „Krasnaja Zwiezda”, nr 281, 6 XII 1935.

Literatura: EBDSM; KPURP, s. 164.

CZERNIAWSKI (CZARNIAWSKI) Bolesław

(ЧЕРНЯВСКИЙ [ЧАРНЯВСКИЙ])

Болеслав Болеславович)

Urodzony 27 lipca 1898 r. w Warszawie (wg innych źródeł w Górze Kalwarii) w rodzinie chłopskiej. Polak, władał językiem polskim, rosyjskim i francuskim. W 1916 r. ukończył męskie gimnazjum w Pskowie.

Do armii carskiej zmobilizowany 3 stycznia 1917 r. i skierowany do Gaczyńskiej Szkoły Oficerskiej, którą ukończył w czerwcu 1917 r. jako chorąży. Do demobilizacji służył w baterii artylerii przeciwlotniczej na Froncie Północnym.

Do Armii Czerwonej zmobilizowany 15 grudnia 1918 r. i skierowany do służby w 1 lekkim dywizjonie Radzieckiej Łotwy. Tam kolejno na stanowiskach: dowódcy plutonu artylerii (od 27.12.1918), szefa wywiadu dywizjonu (od 15.01.1919) i adiutanta dywizjonu (od 22.02.1919).

Brał udział w walkach z wojskami gen. Judenicza. Od 1 sierpnia 1919 r. był słuchaczem 1 Moskiewskich Kursów Artyleryjskich. Po ich ukończeniu od 1 czerwca 1920 r. pracownik tych kursów: dowódca plutonu, dowódca baterii (od 20.07.1920). Odkomenderowany 1 września 1920 r. do dyspozycji 2 Smoleńskich Kursów Piechoty. Już 16 września uzyskał przydział do Polskiej Armii Czerwonej, najpierw na stanowisko specjalnego obserwatora, a od 26 października dowódcy dywizjonu artylerii. Od 31 października 1920 r. pozostawał w dyspozycji dowódcy 1 dywizjonu Czerwonych Komunardów, a od 1 lutego 1921 r. był adiutantem 1 lekkiego zapasowego dywizjonu artylerii Czerwonych Komunardów. Wziął udział w walkach z powstańcami chłopskimi na Tambowszczyźnie. 9 czerwca 1921 r. mianowany dowódcą plutonu na wydziale artylerii Połączonych Kursów Czerwonych Komunardów. Od 1 sierpnia 1921 r. służył w Szkole Czerwonych Komunardów: dowódca baterii artylerii, od 1 stycznia 1922 r. kwatermistrz szkoły. Od 5 września 1922 r. w dyspozycji komendanta punktu granicznego nr 2 Specjalnego Wydziału nr 3, a 25 września 1922 r. objął stanowisko karakolskiego powiatowego komendanta wojskowego. Od 3 marca 1923 r. przebywał na bezpłatnym urlopie. Od 8 czerwca 1923 r. służył w 18 Dywizji Strzeleckiej: dowódca plutonu, od 16 czerwca 1923 r. p.o. dowódcy baterii artylerii w lekkim dywizjonie artylerii dywizji. Od 30 października 1923 r. słuchacz Wyższej Szkoły Artylerii. Po jej ukończeniu 24 września 1924 r. powrócił do służby w 8 lekkim dywizjonie artylerii 18 DS: zastępca dowódcy baterii, od 15 października 1924 r. zastępca dowódcy dywizjonu. 12 września 1925 r. rozpoczął naukę w Akademii Wojskowej RKKA. Po jej ukończeniu 1 czerwca 1928 r. objął stanowisko szefa sztabu 13 korpusnego pułku artylerii Ukraińskiego Okręgu Wojskowego. Od 1 czerwca 1930 r. służył na Artyleryjskich Kursach Doskonalenia Oficerów RKKA: p.o. szefa części szkolnej, od 6 listopada 1931 r. p.o. szefa Oddziału Szkolnego. Zatwierdzony na tym stanowisku 13 listopada 1932 r. Mianowany 10 lutego 1935 r. dowódcą artylerii 19 Korpusu Strzeleckiego Leningradzkiego OW.

16 sierpnia 1938 r. został zwolniony z szeregów Armii Czerwonej w związku z narodowością. Aresztowany 22 sierpnia 1938 r. pod za-

rzutem szpiegostwa na rzecz Polski. 21 lipca 1939 r. wyrokiem Komisji Specjalnej NKWD skazany na osiem lat łagru. Decyzją Trybunału Wojskowego Leningradzkiego OW sprawa została skierowana do ponownego rozpatrzenia. Oswobodzony 13 stycznia 1940 r. Przywrócony do służby 26 sierpnia 1940 r. i mianowany starszym wykładowcą Artyleryjskich KDO RKKA. Później szef cyklu taktyki tych kursów.

Od czerwca 1941 r. dowódca artylerii 42 KS Frontu Zachodniego, a od sierpnia 1941 r. dowódca 122 DS tego frontu. Od listopada 1941 r. dowódca artylerii i zastępca dowódcy Kandałaksańskiej Operacyjnej Grupy Wojsk, potem dowódca artylerii 19 Armii Frontu Leningradzkiego. Kolejno dowódca artylerii: 32 Armii Frontu Karelskiego (od kwietnia 1942), 70 Armii (od listopada 1942) i 12 Armii (od sierpnia 1943) Frontu Centralnego oraz 2 Armii Uderzeniowej 1 Frontu Białoruskiego (od października 1943). Od maja 1944 r. komendant oficerskiej szkoły artylerii. W czasie wojny z Niemcami w 1941 r. był ranny.

W sierpniu 1944 r. oddelegowany do służby w Wojsku Polskim, dowódca artylerii WP. Od 14 lutego 1946 r. główny inspektor artylerii WP. Funkcję tę pełnił do 30 września 1948 r. Na własną prośbę 6 października 1948 r., w proteście przeciwko obniżeniu znaczenia artylerii w WP, wyjechał do ZSRR, gdzie stał na czele artylerii okręgów wojskowych. Od 1956 r. kierownik katedry Akademii Wojskowej im. Frunzego.

Prezydium Krajowej Rady Narodowej przyznało mu 9 maja 1945 r. obywatelstwo polskie.

Odnaczony Orderem Lenina, trzema Orderami Czerwonego Sztandaru, Orderem Kutuzowa II klasy, Orderem Czerwonej Gwiazdy, Orderem Wojny Ojczyźnianej I klasy (1945), Orderem Odrodzenia Polski III klasy (3.05.1945), Krzyżem Grunwaldu II klasy (11.05.1945).

Zmarł 29 kwietnia 1961 r. Pochowany na Cmentarzu Nowodziewicznym w Moskwie.

Stopień: kategoria K-10 (1935), major z wysługą półtora roku (5.02.1936), pułkownik (1937), GM artylerii (4.08.1942), GL artylerii (1.07.1944), generał broni WP (3.05.1945), GP artylerii (11.07.1947).

Źródła: CAMO/Podwиг naroda; CAW, TAP, 497/58/4021/1-29; IV.500.4/10/1327; RGWA, KES; 18/3/129/623; 37837/4/63/612ob, 99/641, 174/117,

386/133, 425/18ob; 37837/18/397/103; 37837/20/14/27; „Krasnaja Zwiezda”, nr 102, 30 IV 1961.

Literatura: DWPFW, s. 28–29; H.P. Kosk, t. 1, s. 104; KPURP, s. 162; J. Królikowski, A–H, s. 274–276; E.J. Nalepa, cz. II, s. 21.

CZERNIECKI Stanisław → CZARNECKI Stanisław

CZERNIŁOWSKI-SOKÓŁ Władysław

(ЧЕРНИЛОВСКИЙ-СОКОЛ Владислав Иванович)

Urodzony 30 sierpnia 1889 r. w Jekatierinosławiu (dziś Dniepropietrowsk, Ukraina) w rodzinie szlacheckiej; ojciec był oficerem. Polak, podawał się również za Białorusina, władał językiem rosyjskim i polskim. Ukończył Korpus Kadetów w Połocku.

Do armii carskiej wstąpił jako wolnoopriedelajuszczij¹³⁸ w 1909 r. Ukończył drużynę szkolną przy 24 Brygadzie Artylerii i w 1910 r. zdał egzamin na chorążego artylerii rezerwy. Zmobilizowany latem 1914 r., do 1915 r. służył w jednostkach zapasowych. W latach 1915–1918 młodszy oficer w artylerii 12 Korpusu Armijnego, brał udział w walkach na froncie. Ostatni stopień: podporucznik.

Do Armii Czerwonej zmobilizowany 1 maja 1919 r., dwa dni później mianowany instruktorem w Mohylewskim Powiatowym Komisariacie Wojskowym. Od 1 czerwca 1919 r. dowódca plutonu 1 Moskiewskich Kursów Dowódców Artylerii. Od 1 września 1919 r. instruktor, a od 10 grudnia 1919 r. dowódca 7 lekkiej baterii Uralskiego Rejonu Umocnionego. 24 czerwca 1920 r. oddelegowany do pracy na kolei, 23 sierpnia 1920 r. uznany za niezdatnego do tej pracy. Od 26 września 1920 r. służył w niezidentyfikowanym dywizjonie artylerii konnej jako adiutant, a od 1 stycznia 1921 r. szef rozpoznania. Wraz z dywizjonem wziął udział w walkach z wojskami gen. Wrangla oraz atamana Machny.

¹³⁸ Wolnoopriedelajuszczij – w armii carskiej przed I wojną światową osoba, która ukończyła sześć klas szkoły średniej lub dwa lata seminarium duchownego, dobrowolnie odbywająca służbę wojskową. Miała prawo zdać egzamin oficerski i po odbyciu półtorarocznej służby stawała się oficerem rezerwy na okres 16 lat.

Od 7 maja 1921 r. służył w 9 dywizjonie artylerii konnej jako kolejno: szef łączności, zastępca dowódcy artylerii (od 16.12.1921), szef rozpoznania (od 24.01.1922) i ponownie szef łączności (od 2.08.1922). Mianowany 30 listopada 1922 r. dowódcą 2 baterii 4 dywizjonu artylerii konnej. Od 24 lutego 1923 r. szef zaopatrzenia i p.o. zastępcy dowódcy 3 dywizjonu artylerii konnej. Zdemobilizowany 23 maja 1924 r. Ponownie powołany do służby 8 stycznia 1925 r. i mianowany dowódcą baterii 45 dywizjonu artylerii konnej 2 Korpusu Kawalerii. Od 1 października 1927 r. zastępca dowódcy ds. gospodarczych 8 pułku artylerii ciężkiej. Na tym stanowisku w 1929 r. ukończył Kursy Doskonalenia Oficerów Artylerii. 2 lipca został mianowany zastępcą dowódcy 14 korpusnego pułku artylerii. Od 1934 r. zastępca dowódcy artylerii 15 Korpusu Strzeleckiego Kijowskiego Okręgu Wojskowego.

Zwolniony z szeregów RKKA 10 marca 1938 r. Pracował jako rachmistrz. Aresztowany latem 1938 r. Wyrokiem Komisji Specjalnej NKWD ZSRR 21 sierpnia 1939 r. skazany na pięć lat obozu. Dalsze losy nieznane.

Był bezpartyjny.

Stopień: kategoria K-9, major z wysługą półtora roku (14.03.1936).

Źródła: RGWA, KES, KE 1925; 37837/4/106/637, 202/295; 37837/18/105/567, 397/288; 37837/20/21/94ob.

Literatura: EBDSM.

CZYŻEWSKI Jan

(ЧИЖЕВСКИЙ Иван Станиславович)

Urodzony w 1897 r. we wsi Walczuniszki, gubernia suwalska, w rodzinie robotniczej; ojciec pracował na kolei. Litwin. Ukończył dwie klasy szkoły ogólnej i dwie klasy szkoły technicznej. Pracował jako robotnik na kolei, w armii carskiej nie służył.

Do Armii Czerwonej wstąpił na ochotnika w marcu 1918 r. Początkowo służył jako

szeregowy w 1 pułku kolejowym w Łudze. W sierpniu 1918 r. przeszedł do pracy w WCzK, członek powiatowego CzK w Łudze, następnie przeniesiony na Front Piotrogrodzki. Od maja 1919 r. ponownie w RKKA, przewodniczący lotnego trybunału 7 Armii. Od stycznia 1920 r. zastępca przewodniczącego Trybunału Wojskowego 6 Dywizji Strzeleckiej. Brał udział w wojnie domowej, najpierw na Froncie Piotrogrodzkim przeciwko wojskom gen. Judenicza, a od lutego do września 1920 r. na Froncie Zachodnim przeciwko Polsce. Podczas odwrotu spod Warszawy nabawił się tyfusu i do stycznia 1921 r. przebywał na urlopie zdrowotnym.

Na początku 1921 r. mianowany zastępcą przewodniczącego trybunału wojskowego Murmańskiego Rejonu Umocnionego, potem przewodniczący oddziału wojskowego Trybunału Gubernialnego w Murmańsku. W sierpniu 1922 r. mianowany przewodniczącym Trybunału Wojskowego 11 Korpusu Strzeleckiego Leningradzkiego Okręgu Wojskowego, a w 1923 r. przewodniczącym Trybunału Wojskowego 13 Korpusu Strzeleckiego Frontu Turkiestańskiego. Od 1 lipca 1924 r. zastępca przewodniczącego Trybunału Wojskowego Flotylli Kaspijskiej. We wrześniu 1926 r. zaliczony do rezerwy RKKA.

Pracował w cywilnym wymiarze sprawiedliwości, w sądzie okręgowym i obwodowym w Leningradzie, był też członkiem trybunału Kolei Oktiabrskiej.

Ponownie powołany do służby czynnej w ramach mobilizacji partyjnej w styczniu 1934 r. i mianowany przewodniczącym Trybunału Wojskowego Żeglugi Amurskiej. W 1937 r. mianowany członkiem Kolegium Trybunału Wojskowego Leningradzkiego OW.

Aresztowany 17 czerwca 1938 r. Wyrokiem Komisji Specjalnej NKWD 28 września 1940 r. (wg innych źródeł 19 kwietnia 1941) skazany na osiem lat obozu. Zmarł, odbywając karę, 27 października (wg innych źródeł 29 października) 1943 r. Zrehabilitowany 1 czerwca 1966 r.

Członkiem partii bolszewickiej był od 1918 r.

Stopień: wojenjurist I rangi (26.11.1936).

Źródła: ASM, 1/1/5190/1-27; RGWA, KE 1925; 37837/4/82/58; 37837/20/25/348, 26/535.

Literatura: A.M. Grigorian, W.S. Milbach, A.N. Czernawski, *Politiczeskije riepries-sii*, s. 321; Muranow, Zwiagincew, s. 111–116.

D

DASZKIEWICZ Adam

(ДАШКЕВИЧ Адам Григорьевич)

Urodzony 27 maja 1895 r. we wsi Kowszo-wo, gubernia grodzieńska, w rodzinie chłopskiej. Podawał się za Białorusina, w Wojsku Polskim za Białorusina i Polaka, władał językiem rosyjskim i polskim. Ukończył szkołę realną w Białymstoku i cztery klasy gimnazjum w Grodnie (1914). Pracował jako urzędnik pocztowy.

Do armii carskiej powołany 1 sierpnia 1915 r., ukończył drużynę szkolną 50 zapasowego batalionu piechoty i służył w 218 zapasowym pułku piechoty. W marcu 1916 r. ukończył Tielewską Szkołę Chorążych. Ostatni stopień i funkcja: podporucznik, p.o. dowódcy kompanii 264 gieorgijewskiego pułku piechoty. Brał udział w walkach na Froncie Kaukaskim. Zdemobilizowany w marcu 1918 r.

Do Armii Czerwonej wstąpił dobrowolnie 10 września 1918 r. i został mianowany dowódcą plutonu w 1 samarskim pułku strzeleckim. Następnie od 1 grudnia 1918 r. zastępca dowódcy kompanii w tymże pułku, od 5 stycznia 1919 r. na analogicznym stanowisku w 7 turkieszańskim pułku strzeleckim. Od 15 maja 1919 r. dowodził w tym pułku kompanią, a od 29 lipca 1920 r. był szefem rozpoznania pułku. Wziął udział w walkach na Froncie Wschodnim przeciwko wojskom admirała Kołczaka i w Azji Środkowej z basmaczami.

Od września 1920 r. do lipca 1925 r. studiował w Akademii Wojskowej RKKA, najpierw na Wydziale Ogólnym (trzy lata), a następnie Wschodnim (dwa lata). Po ukończeniu nauki pracował w Zarządzie Wywiadu (IV Zarządzie) Armii Czerwonej: od 4 sierpnia 1925 r. szef biura technicznego III Oddziału, od 1 listopada 1925 r. zastępca szefa 6 wydziału tegoż oddziału. Od 1 marca 1926 r. był oficerem do zadań w Kancelarii Ludowego Komisarza Spraw Wojskowych i Morskich. Następnie służył w 3 Krymskiej Dywizji Strzeleckiej Ukraińskiego Okręgu Wojskowego: od 1 września 1926 r. szef części operacyjnej, od 1 października 1929 r. szef pierwszej części sztabu dywizji. 1 października 1930 r. mianowany wykładowcą Strzelecko-Taktycznych Kursów Doskonalenia Oficerów RKKA „Wystrieł”. Od 30 kwietnia 1931 r. szef sztabu 17 DS w Gorkim Moskiewskiego OW. 28 października 1933 r. mianowany zastępcą szefa sztabu 8 Korpusu Strzeleckiego w Ukraińskim OW. Był słuchaczem Wojskowo-Historycznych Kursów Przygotowania Adiunktów przy Akademii Wojskowej RKKA im. Frunzego. Od 11 listopada 1936 r. słuchacz Akademii Sztabu Generalnego RKKA. 20 lutego 1938 r. jako słuchacz drugiego roku Akademii mianowany starszym wykładowcą Katedry Taktyki Wojskowej Akademii Gospodarczej w Charkowie.

Zwolniony z Armii Czerwonej 28 lipca 1938 r. w związku z ukryciem polskiej narodowości. Nie został aresztowany, pracował jako wykładowca na Uniwersytecie Charkowskim.

Przywrócony do służby 17 sierpnia 1939 r. i mianowany wykładowcą taktyki Akademii Wojskowej RKKA im. Frunzego. Od października 1941 r. szef oddziału operacyjnego sztabów Charkowskiego, a od stycznia 1942 r. Stalingradzkiego OW.

Na froncie wojny z Niemcami od maja 1942 r.: komendant 53 Rejonu Umocnionego. W październiku 1942 r. na bazie rejonu została sformowana 270 DS. W listopadzie „za niedbałe dowodzenie jednostką” zdjęty ze stanowiska i oddany do dyspozycji Rady Wojennej Frontu Woroneskiego¹³⁹. Od listopada 1942 r. zastępca dowódcy 25 DS. Od

¹³⁹ Tak według biogramu sporządzonego na podstawie dokumentów CAMO (*WOKomdiwy*, t. III, s. 796). W WP podawał, że 10 września 1942 r., jako komendant RU, został ranny i następnie przebywał na leczeniu.

września 1943 r. starszy wykładowca Katedry Taktyki Ogólnej Akademii Wojskowej im. Frunzego.

27 czerwca 1944 r. skierowany do służby w Wojsku Polskim, od 8 lipca zastępca dowódcy 2 Dywizji Piechoty ds. liniowych. Od 26 września 1944 r. w dyspozycji Naczelnego Dowódcy WP, 8 października 1944 r. mianowany szefem sztabu 2 Armii WP. Funkcję tę pełnił do 10 kwietnia 1945 r. Od 28 kwietnia 1945 r. komendant Wyższej Szkoły Oficerskiej WP. 17 października 1945 r. powrócił do ZSRR, do dyspozycji Głównego Zarządu Kadr Armii Czerwonej. W grudniu 1945 r. mianowany wykładowcą, w lutym 1948 r. p.o. starszego wykładowcy Katedry Taktyki Ogólnej Akademii Wojskowej im. Frunzego. W sierpniu 1949 r. zatwierdzony starszym wykładowcą. Od marca 1951 r. zastępca kierownika cyklu taktyki Kursów „Wystriel”.

Zmarł nagle w Sołniecznogorsku pod Moskwą 20 kwietnia 1953 r.

Odnaczony Orderem Lenina, dwoma Orderami Czerwonego Sztandaru, Orderem Czerwonej Gwiazdy (1.11.1943), medalami.

Od 1919 r. był członkiem partii bolszewickiej.

Stopień: kategoria K-10, pułkownik (13.12.1935).

Źródła: CAMO/Podwíg naroda; CAW, TAP, 497/58/4051/1-6, 497/58/5589/1-5; 1687/85, Daszkiewicz Adam s. Grzegorza; IV.500.4/7/328; RGWA, KES; 54/17/400/126; 37837/4/31/234, 62/194, 69/600, 173/377, 250/245; 37837/18/475/54ob-55; 37837/20/6/491; „Krasnaja Zwiezda”, nr 287, 14 XII 1935.

Literatura: *WOKomdiwy*, t. III, s. 795–796; H.P. Kosk, t. 1, s. 100; DWPFW, s. 32–33.

DASZKIEWICZ Waław

(ДАШКЕВИЧ Вацлав Теофилович)

Urodzony 24 stycznia (5 lutego) 1893 r. w Datnowie, gubernia kowieńska, w rodzinie chłopskiej. Podawał się za Polaka i za Litwina, którego ojczystym językiem jest polski. W 1912 r. ukończył sześcioletnie protogimnazjum w Połaninie. W 1914 r. ukończył dwuletnią naukę w szkole rolniczej.

Do armii carskiej zmobilizowany 28 września 1914 r. W latach 1914–1916 pełnił służbę jako podoficer w 69 zapasowym pułku piechoty w Gzacku. 15 grudnia 1916 r. ukończył Szkołę Chorążych w Pskowie i 20 grudnia 1916 r. został młodszym oficerem, zastępcą dowódcy kompanii 548 czugujewskiego pułku piechoty, brał udział w walkach na Froncie Zachodnim. Od 30 kwietnia 1917 r. dowódca kompanii w białogrodzkim polskim pułku zapasowym, a od 25 sierpnia 1917 r. zastępcą dowódcy pułku w Mińsku. Służbę zakończył w stopniu chorążego.

Służbę w Gwardii Czerwonej rozpoczął jako ochotnik w październiku 1917 r. i został dowódcą kompanii w jej 1 rewolucyjnym pułku. Od lutego do kwietnia 1918 r. był w niewoli niemieckiej. Ukończył kursy dowódców kompanii przy 1 Moskiewskich Kursach Instruktorów. Dowodził batalionem w 64 pułku strzeleckim 89 Dywizji Strzeleckiej i służył w Zachodniej DS, przeformowanej w 52 DS, był: zastępcą szefa sztabu 2 Brygady, zastępcą szefa sztabu dywizji, dowódcą 2 Brygady (5.05.1919–20.10.1919), krótko p.o. dowódcy dywizji. Od 8 sierpnia do 12 grudnia 1920 r. szef zarządu operacyjnego sztabu i p.o. szefa sztabu 1 Polskiej Armii Czerwonej.

Jednocześnie 3 grudnia 1918 r. rozpoczął naukę w Akademii Wojskowej RKKa, zakończył ją 28 września 1922 r. Od 5 listopada 1922 r. był dowódcą kompanii w 22 pułku strzeleckim 8 Mińskiej DS Frontu Zachodniego. W maju 1923 r. mianowany zastępcą szefa Oddziału Wywiadowczego Frontu Zachodniego. Od czerwca 1923 r. dowódca 5 pułku strzeleckiego 2 DS. W listopadzie 1923 r. został słuchaczem Leningradzkiej Szkoły Obserwatorów Lotniczych. Przerwał naukę i 9 czerwca (wg innych źródeł w kwietniu) 1924 r. został mianowany zastępcą szefa sztabu Zachodniego Okręgu Wojskowego (powstał w kwietniu 1924 r. z Frontu Zachodniego), a od 26 marca 1925 r. pełnił analogiczną funkcję w Nadwołżańskim OW. Od stycznia 1926 r. w dyspozycji IV Zarządu Sztabu RKKa: attache prasowy ambasady w Austrii, później pracownik przedstawicielstwa handlowego ZSRR w Berlinie¹⁴⁰. Od 1 czerwca

¹⁴⁰ Według autobiografii z 1947 r. miał wypełniać również zadania wywiadowcze w Polsce.

1928 r. pozostawał w rezerwie kadrowej RKKA: był szefem oddziału mobilizacyjnego Leningradzkiej Obwodowej Rady Gospodarki Narodowej. Od 1931 r. ponownie w służbie czynnej: 15 lipca mianowany zastępcą szefa sztabu 5 Korpusu Strzeleckiego Białoruskiego OW. Pozostając na tym stanowisku, odbył zaoczne studia na Wydziale Operacyjnym Akademii Wojskowej im. Frunzego. Ukończył je 1 lipca 1934 r. Mianowany 4 kwietnia 1936 r. wykładowcą taktyki Leningradzkich Kursów Doskonalenia Oficerów Wojsk Pancernych.

Zwolniony z RKKA 10 sierpnia (ponownie 13 września) 1938 r. Pracował jako wykładowca dyscyplin wojskowych Leningradzkiego Instytutu Przemysłowego. Przywrócony do służby 20 marca 1940 r. i wkrótce mianowany zastępcą ds. szkolno-liniowych komendanta Wiaziemskich KDO Rezerwy. 6 grudnia 1940 r. objął stanowisko wykładowcy Katedry Taktyki Akademii Wojskowej Armii Czerwonej im. Frunzego.

6 kwietnia 1944 r. oddelegowany do Wojska Polskiego, pozostawał w dyspozycji dowódcy 1 Armii WP. W maju 1944 r. mianowany zastępcą komendanta Polskiej Wyższej Szkoły Oficerskiej w Riazaniu ds. wyszkolenia taktycznego. 30 września 1944 r. oddany do dyspozycji naczelnego dowódcy WP. 11 października 1944 r. mianowany szefem Oddziału Inspektorów Zarządu Szkolnictwa Wojskowego WP. Od 1 czerwca 1945 r. zastępca szefa Oddziału Szkół Piechoty w Departamencie Piechoty i Kawalerii MON. Od 10 września 1945 r. p.o. szefa sztabu Krakowskiego OW, a następnie szef VII Oddziału Sztabu Generalnego WP. Od 31 grudnia 1946 r. w dyspozycji Zarządu Kadr MON. Na własną prośbę, z powodu stanu zdrowia, wyjechał do ZSRR: od 11 stycznia 1947 r. w dyspozycji Zarządu Kadr Wojsk Lądowych Armii Radzieckiej. 31 maja 1947 r., z powodu stanu zdrowia, przeniesiony w stan spoczynku.

Odnaczony m.in. Orderem Czerwonego Sztandaru (1944), Orderem Lenina (1945), Orderem Wojny Ojczyźnianej I klasy (1945), Orderem Odrodzenia Polski IV klasy (1945), Złotym Krzyżem Zasługi (1946), medalami.

Z bolszewikami związał się już w 1917 r. i został członkiem partii.

Zmarł w 1958 r.

Stopień: kategoria K-10, pułkownik (13.12.1935), generał brygady WP (14.12.1945), GM (11.07.1947).

Źródła: CAW, TAP, 497.58/5614/1-22; RGWA, KES, 18/2/16/3; 37837/1/112/178; 37837/4/55/226, 62/194, 157/492, 358/59-61, 407/245, 410/71; 37837/18/569/10ob-11, 587/150; 37837/20/6/491ob; 37976/2/301/1-12; „Krasnaja Zwiezda”, nr 287, 14 XII 1935.

Literatura: H.P. Kosk, t. 1, s. 110; KPURP, s.177; J. Królikowski, A–H, s. 313–315; E.J. Nalepa, cz. II, s. 22.

DASZKIEWICZ Włodzimierz¹⁴¹

(ДАШКЕВИЧ Владимир Григорьевич)

Urodzony 11 marca 1899 r. w Grodnie, w rodzinie robotniczej. Polak, biegle władał językiem polskim i rosyjskim. W 1916 r. eksternistycznie ukończył gimnazjum w Kazaniu. W armii carskiej nie służył.

Do Armii Czerwonej wstąpił na ochotnika 4 czerwca 1918 r. i został słuchaczem kursów dowódczych w Kazaniu. Podczas walk z Korpusem Czechosłowackim, 8 września 1918 r., dostał się do niewoli. Od maja do listopada 1919 r. służył w 5 Dywizji Strzelców Polskich. W nieznanych okolicznościach ponownie, od 5 listopada 1919 r., w Armii Czerwonej: szeregowy samodzielnej sotni 5 Armii. Brał udział w walkach z wojskami admirała Kołczaka. Od 20 czerwca 1920 r. dowódca karabinu maszynowego samodzielnego szwadronu wojsk WCzK przy 33 Brygadzie, w latach 1920–1922 brał udział w tłumieniu powstań białogwardyjskich w guberni jeniisejskiej.

Od 15 grudnia 1922 r. dowódca plutonu 75 pułku kawalerii 5 Kubańskiej Brygady Kawalerii, a od 10 września 1923 r. dowódca plutonu w szkole tej brygady. Od 11 września 1924 r. słuchacz kursów doskonalenia dowódców średniego szczebla 5 Armii. Po ich ukończeniu, 16 grudnia 1924 r., mianowany dowódcą szwadronu 75 pułku kawalerii. Od 4 września 1925 r. „w tajnej delegacji”, najprawdopodobniej w Mongolii. Po powrocie od 30 marca 1926 r. ponownie został do-

¹⁴¹ Być może brat → Adama.

wódcą szwadronu 75 pułku kawalerii. Od 5 czerwca 1926 r. dowódca szwadronu karabinów maszynowych 10 pułku kawalerii 2 Czernihowskiej Dywizji Kawalerii. Od 22 listopada słuchacz średniego kursu Kursów Doskonalenia Oficerów Kawalerii RKKA. Po ich ukończeniu od 15 sierpnia 1927 r. służył w 2 Czernihowskiej DK: dowódca szwadronu karabinów maszynowych 10 pułku kawalerii, również kierownik polityczny tego szwadronu (od 1.04.1930), szef II Oddziału sztabu (od 15.05.1931), szef IV Oddziału sztabu (od 17.11.1931). Intendent tej dywizji od 19 października (wg innych źródeł 23 listopada) 1935 r.

Aresztowany 29 października 1937 r. Wyrokiem Izby Wojskowej Sądu Najwyższego ZSRR 6 października 1938 r. skazany na karę śmierci i tego samego dnia rozstrzelany. Zrehabilitowany 6 marca 1958 r.

Od 1921 r. był członkiem partii bolszewickiej.

Stopień: kategoria K-9 (1935), major (24.01.1936).

Źródła: RGWA, KES; KE 1922, 1924, 1925; 37837/4/94/528; 37837/18/105/565, 452/44ob-45; 37837/20/11/183.

Literatura: O.F. Suwienirów, *Tragedija RKKA*, s. 457.

DAWIDAJTIS Juliusz

(ДАВИДАЙТИС Юлий Августович)

Urodzony 23 listopada 1887 r. w Grodnie, syn kowala. Litwin, władał językiem litewskim, rosyjskim, polskim, białoruskim i ukraińskim. W 1914 r. ukończył studia prawnicze.

Do armii carskiej zmobilizowany w 1914 r. i skierowany do Twerskiej Kawaleryjskiej Szkoły Chorążych, którą ukończył w tym samym roku. W latach 1914–1917 brał udział w walkach na froncie, między innymi w Prusach Wschodnich. Ostatni stopień: porucznik. Później oskarżany, że w latach 1918–1919 służył w armii polskiej.

Do Armii Czerwonej zmobilizowany 15 kwietnia 1919 r. (wg innych źródeł już 20 listopada 1918). Od 18 października 1919 r. był dowódcą szwadronu kawalerii, brał udział w wojnie domowej do 1921 r. Nagrodzony szablą i złotym zegarkiem.

Od 14 czerwca 1922 r. szef Oddziału Szkolno-Liniowego Centralnej Wojskowej Szkoły Politycznej. 9 lipca 1924 r. przeszedł do służby w organach wojskowego wymiaru sprawiedliwości: śledczy wojskowy Trybunału Wojskowego Rejonu Nadmorskiego Leningradu.

W 1936 r. zastępca prokuratora wojskowego Basenu Amurskiego.

Z szeregów RKKA zwolniony 17 listopada 1937 r. za ukrycie służby w polskiej armii. Aresztowany 10 stycznia 1938 r. Na mocy decyzji Zarządu NKWD Kraju Chabarowskiego o przerwaniu śledztwa 16 maja 1939 r. zwolniony z aresztu. Dalsze losy nieznane.

Stopień: wojenjurist I rangi z wysługą dwóch lat (3.07.1936).

Źródła: RGWA, brak KES, KE 1923, 1924; 37837/4/112/616, 133/257-258; 37837/20/26/157.

Literatura: EBDSM.

DMOCHOWSKI Mikołaj

(ДМОХОВСКИЙ Николай Генрихович)

Urodzony w 1894 r. w rodzinie wojskowego. Polak.

Rukowoditelj ds. taktyki Kalinińskiej Szkoły Kawalerii im. Kominternu. Od 17 maja 1932 r. zastępca szefa Oddziału Szkolnego Połączonej Szkoły Kawalerii im. 1 Armii Konnej, przemianowanej w Tambowską Szkołę Kawalerii. 8 marca 1936 r. mianowany zastępcą szefa ds. kawalerii, a 2 kwietnia 1937 r. szefem Oddziału Szkolnego tej szkoły.

Zwolniony z szeregów Armii Czerwonej 15 lipca 1937 r., następnie aresztowany. 18 stycznia 1938 r., wyrokiem Izby Wojskowej Sądu Najwyższego ZSRR, skazany na karę śmierci i rozstrzelany.

Stopień: kategoria K-9 (1932), major (13.01.1936).

Źródła: RGWA, 37837/4/72/626, 92/47, 126/149, 130/316, 419/144; 37837/18/359/28ob-29; 37837/20/9/91; SRS.

DMOCHOWSKI Władysław

(ДМОХОВСКИЙ Владислав Карлович)

Urodzony 7 (19 n. st.) kwietnia 1877 r. w Moskwie, w rodzinie szlacheckiej. Zruszczony Polak. W 1898 r. ukończył Uniwersytet

Moskiewski, a w 1902 r. Instytut Komunikacji. Był wykładowcą wielu cywilnych uczelni wyższych, od 1928 r. profesor Moskiewskiego Instytutu Inżynierów Transportu Kolejowego.

W 1932 r. powołany do Armii Czerwonej i mianowany wykładowcą Katedry Podstaw i Fundamentów Wojskowej Akademii Inżynieryjnej RKKA. 10 marca 1933 r. przeniesiony na stanowisko starszego wykładowcy Katedry Specjalnego Budownictwa Morskiego tej akademii. Od 1934 r. kierownik Katedry Podstaw i Fundamentów tej akademii. Autor wielu prac naukowych, konsultant wielu budów w ZSRR, między innymi budowy metra w Moskwie. W 1944 r. odznaczony Orderem Czerwonej Gwiazdy. Zasłużony działacz nauki i techniki Rosyjskiej Federacyjnej SRR (1949).

Zmarł w Moskwie 26 maja 1952 r. Pochowany na Cmentarzu Wwiedzieńskim w Moskwie.

Był bezpartyjny.

Stopień: kategoria T-11 (1932), diwinżenior (29.04.1940), GM służby inżynieryjno-technicznej (1.09.1943).

Źródła: CAMO/Podwиг naroda; RGWA, 37837/4/29/550, 366/463; 37837/20/16/658; „Krasnaja Zwiezda”, nr 125, 28 V 1952.

DOBKIEWICZ Franciszek

(ДОБКЕВИЧ Франц Павлович)

Urodzony 17 września 1898 r. w mieście Wieliz, gubernia witebska, w rodzinie chłopskiej. Polak, władał językiem polskim i rosyjskim, słabiej białoruskim i ukraińskim. W 1913 r. ukończył szkołę podstawową i pracował jako urzędnik.

Do armii carskiej zmobilizowany 10 stycznia 1917 r., służył jako podoficer 2 zapasowego pułku kawalerii. Uczestniczył w próbie przewrotu w Piotrogradzie w lipcu 1917 r.

Do Armii Czerwonej wstąpił na ochotnika 2 marca 1918 r. i został czerwonoarmistą w dywizjonie artylerii w Witebsku. Od 29 października 1918 r. służył w jako obserwator w 2 lekkim dywizjonie artylerii Zachodniej Dywizji Strzeleckiej. Od maja 1920 r. politruk w 2 lekkim

dywizjonie artylerii 52 DS. Brał udział w wojnie domowej w walkach przeciwko wojskom generałów Denikina i Wrangla oraz przeciwko oddziałom Nestora Machno do 1921 r.

10 sierpnia 1921 r. został słuchaczem 4 Kijowskiej Szkoły Artylerii, potem służył w tej szkole: dowódca działonu (od 6.11.1922), zastępca dowódcy plutonu (od 22.09.1923). Od 14 września 1924 r. w 2 Białoruskiej DS: dowódca plutonu w 2 lekkim dywizjonie artylerii, dowódca plutonu w 2 pułku artylerii (od 15.10.1924), p.o. szefa łączności tego pułku (od 8.09.1925), szef rozpoznania pułku (od 1.10.1925), jednocześnie zastępca szefa sztabu pułku (od 1.10.1926), p.o. dowódcy baterii (od 16.02.1927), dowódca baterii (od 1.10.1927), p.o. dowódcy dywizjonu szkolnego (1.11.1927), dowódca dywizjonu 2 pułku artylerii (1.10.1928) i dowódca dywizjonu artylerii 4 pułku strzeleckiego dywizji (od 12.04.1929). Mianowany 17 listopada 1931 r. p.o. zastępcy szefa 1 sektora Zarządu Dowódcy Artylerii Białoruskiego Okręgu Wojskowego. Zatwierdzony na tym stanowisku 4 marca 1933 r. Od 27 lutego (wg innych źródeł 5 marca) 1935 r. dowódca 4 pułku artylerii 4 DS Białoruskiego OW.

Zwolniony z szeregów RKKA 16 sierpnia, aresztowany 27 sierpnia 1937 r. Wyrokiem Komisji NKWD i Prokuratury ZSRR 17 października 1937 r., jako członek POW, skazany na karę śmierci. Wyrok został wykonany 25 października 1937 r. Zrehabilitowany 16 stycznia 1967 r.

Od 1919 r. był członkiem partii bolszewickiej.

Stopień: kategoria K-9 (1935), major z wysługą półtora roku (1936).
Źródła: RGWA, KES; 37837/4/29/22, 58/506; 37837/20/16/118.

Literatura: EBDSM.

DOBRZAŃSKI Mieczysław

(ДОБРЖАНСКИЙ Мечислав Иванович)

Urodzony 16 sierpnia 1891 r. w rodzinie robotniczej. Polak, władał językiem polskim i rosyjskim. Ukończył szkołę podstawową, pracował jako tokarz.

W armii carskiej służył jako szeregowy, nie brał udziału w walkach na froncie.

W Armii Czerwonej od 29 grudnia 1918 r. Od 1919 r. służył w trybunałach wojskowych. Nie wziął udziału w walkach na frontach wojny domowej. W 1921 r. był członkiem Kolegium Rewolucyjnego Trybunału Wojskowego Frontu Zachodniego.

Od 1 kwietnia 1925 r. członek Kolegium Oddziału Trybunału Wojskowego Zachodniego Okręgu Wojskowego przy 37 Dywizji Strzeleckiej.

Przewodniczący Trybunału Wojskowego Kolei Tomskiej od lipca 1933 r.

Zwolniony z RKKa 27 lipca 1938 r. z powodu narodowości. Dalsze losy nieznane.

Od 1918 r. był członkiem partii.

Stopień: brigwojenjurist (21.04.1936).

Źródła: RGWA, KE 1925; 37837/4/112/184, 206/275, 37837/20/25/347.

DOMINIEWSKI Adam

(ДОМИНЕВСКИЙ Адам Иосифович)

Urodzony 15 lutego 1893 r. w miasteczku Wołkołata, gubernia wileńska, w rodzinie chłopskiej. Podawał się za Białorusina, władał językiem rosyjskim i polskim. W 1910 r. ukończył szkołę podstawową.

Do armii carskiej zmobilizowany 15 listopada 1914 r. W październiku 1915 r. ukończył klasę mechaników i służył jako starszy podoficer kompanii telegraficznej obrony wybrzeża Zatoki Fińskiej. W latach 1915–1918 brał udział w walkach na Froncie Północno-Zachodnim.

Do Armii Czerwonej wstąpił na ochotnika 10 kwietnia 1918 r. i został p.o. dowódcy kompanii telegraficzno-telefonicznej pułku inżynieryjnego. Od 17 czerwca 1918 r. kierował klubem tego pułku. Od 16 lutego 1919 r. służył w 3 Brygadzie 2 Dywizji Strzeleckiej: dowódca samodzielnej kompanii łączności jej 2 pułku strzeleckiego, a od 16 kwietnia 1919 r. szef łączności brygady. Na tym stanowisku wziął udział w walkach na Froncie Wschodnim, z wojskami admirała

Kończaka. Od 16 czerwca 1919 r. szef łączności 2 DS. Uczestnik walk z wojskami gen. Judenicza. 16 czerwca 1920 r. mianowany dowódcą batalionu telegraficzno-telefonicznego 2 DS, a 20 sierpnia 1920 r. dowódcą samodzielnej eksploatacyjnej kompanii łączności Frontu Zachodniego. Od maja 1920 r. brał udział w wojnie z Polską. 21 stycznia 1921 r. mianowany dowódcą batalionu łączności Frontu Zachodniego. Od 27 kwietnia 1921 r. szef łączności i komisarz 6 odcinka bojowego w guberni tambowskiej, w czasie walk z powstańcami chłopskimi.

Od 20 grudnia 1921 r. kierownik klas 1 szkolnego pułku telegraficzno-telefonicznego. 10 lipca 1922 r. mianowany zastępcą dowódcy kompanii samodzielnego eksploatacyjnego batalionu telegraficzno-telefonicznego. Od 1 marca 1923 r. służył w 10 pułku łączności Moskiewskiego Okręgu Wojskowego: dowódca kompanii, p.o. zastępcy szefa sztabu pułku (od 7.02.1925) i dowódca batalionu (od 1.05.1929). Pozostając na tym stanowisku, w okresie od 15 listopada 1929 r. do 1 czerwca 1930 r. był słuchaczem Kursów Doskonalenia przy Kijowskiej Wojskowej Szkole Łączności. 1 marca 1931 r. mianowany zastępcą dowódcy 10 pułku łączności ds. gospodarczych. Od 10 maja 1933 r. zastępca szefa 1 sektora Oddziału Łączności Leningradzkiego OW. Następnie mianowany dowódcą samodzielnego batalionu łączności 19 Korpusu Strzeleckiego.

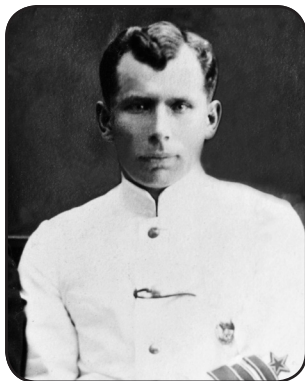
Aresztowany jako Polak 8 października 1937 r. Wyrokiem Komisji NKWD i Prokuratury ZSRR 22 listopada 1937 r. skazany na karę śmierci. Rozstrzelany 27 listopada 1937 r. w Leningradzie.

W latach 1918–1921 był członkiem partii bolszewickiej. Usunięty z jej szeregów za utratę legitymacji partyjnej. Od 1928 r. ponownie członek WKP(b).

Stopień: kategoria K-9 (1932), major (20.01.1936).

Źródła: RGWA, KES; 37837/4/100/60; 37837/18/234/170, 397/84; 37837/20/14/180.

Literatura: EBDSM; *Martirolog polaków*, s. 274.

DOMINIKOWSKI Michał
(ДОМИНИКОВСКИЙ Михаил
Адольфович)

Urodzony 23 kwietnia 1892 r. we wsi Barackowszczyzna, gubernia mińska; ojciec pracował jako robotnik na kolei. Polak, podawał się również za Białorusina, władał językiem polskim i rosyjskim. W 1909 r. ukończył szkołę podstawową. Krótco uczył się w seminarium nauczycielskim, które musiał porzucić. Pracował jako robotnik na kolei.

Do floty carskiej zmobilizowany w 1914 r., początkowo służył we Flocie Bałtyckiej. Od stycznia 1916 r. w Archangielskiej Załodze Floty. Od lipca 1916 r. był pisarzem, a od końca 1917 r. starszym pisarzem Zarządu Służby Łączności Morza Białego i Oceanu Lodowatego.

Do Armii Czerwonej wstąpił na ochotnika w 1918 r. i został referentem, w styczniu 1919 r. szefem oddziału organów kierowniczych (ros. *rozporaditelnoj czasti*) Flotylli Północno-Dźwińskiej. Od lipca 1919 r. komisarz sztabu, a następnie komisarz Sił Morskich Morza Północnego. W 1920 r. odznaczony Orderem Czerwonego Sztandaru za udział w wojnie domowej.

W październiku 1922 r. został komisarzem sztabu Sił Morskich Dalekiego Wschodu, w 1923 r. szefem i komisarzem Zarządu Zabezpieczenia Bezpieczeństwa Żeglugi Okrętów tych sił. Jednocześnie, w 1924 r., był komisarzem ekspedycji hydrograficznej na Wyspę Wrangla. We wrześniu 1925 r. został słuchaczem Akademii Marynarki Wojennej. Po jej ukończeniu, 1 czerwca 1930 r., mianowany szefem Zarządu Zabezpieczenia Bezpieczeństwa Żeglugi Okrętów na Morzu Kaspijskim. Od 25 grudnia 1930 r. pełnił analogiczną funkcję na morzach Czarnym i Azowskim. Od maja 1935 r. szef Zarządu Hydrograficznego Floty Czarnomorskiej.

Zwolniony z szeregów armii rozkazem Rady Wojennej Floty Czarnej 13 października 1937 r.¹⁴² i tego samego dnia aresztowany. 1 listopada 1938 r. skazany na karę śmierci i tego samego dnia rozstrzelany w Symferopolu. Zrehabilitowany 28 września 1957 r.

Od 1931 r. był członkiem partii bolszewickiej.

Stopień: kategoria K-12 (1930), kapitan I rangi (2.12.1935).

Źródła: RGAWMF, r-2186/2/6/433; r-2192/2/3826/1-22; RGWA, 37837/1/99/391; 37837/4/62/122, 144/464; 539/57; 37837/18/112/101.

Literatura: EBDSM; KPURP, s. 192; O.F. Suwieniorow, *Tragedija RKKK*, s. 443.

DOMIŃSKI Bolesław

(ДОМИНСКИЙ Болеслав Викентьевич)

Urodzony w 1890 r. Litwin. Władał językiem litewskim, polskim i rosyjskim. Ukończył dwa lata Wydziału Prawa Uniwersytetu Charkowskiego.

W armii carskiej służył od 1913 r. Ukończył drużynę szkolną. W latach 1914–1916 brał udział w walkach na froncie, był trzykrotnie ranny i kontuzjowany.

Do Gwardii Czerwonej wstąpił na ochotnika w grudniu 1917 r. Uczestniczył w wojnie domowej, w walkach z oddziałami Mamontowa i Szкуро, w czasie wojny z Polską w oddziale partyzanckim. Był kontuzjowany.

Od 9 listopada 1922 r. prokurator wojskowy 5 Korpusu Strzeleckiego.

Prokurator wojskowy Basenu Oceanu Spokojnego od 29 maja 1935 r.

Zwolniony z szeregów Armii Czerwonej z powodu narodowości 31 sierpnia 1938 r. Przywrócony do służby przed wybuchem wojny z Niemcami, do sierpnia 1942 r. służył w Prokuraturze Wojskowej Floty Bałtyckiej. Następnie, do końca wojny, prokurator wojskowy urzędów centralnych i jednostek Marynarki Wojennej w Moskwie. Dalsze losy nieznane.

¹⁴² Ludowy komisarz obrony wydał rozkaz o jego zwolnieniu dopiero 21 grudnia 1937 r.

DUBIŃSKI Adam

Odnaczony Orderem Czerwonej Gwiazdy (1942), Orderem Czerwonego Sztandaru (1944) i Orderem Lenina (1945).

W marcu 1918 r. został członkiem partii bolszewickiej.

Stopień: brigwojenjurist (3.07.1936), pułkownik służby sprawiedliwości (1943).

Źródła: CAMO/Podwиг naroda; RGWA, KE 1923; 37837/4/112/616, 158/42, 37837/20/26/157; 37837/22/6/145.

DUBIŃSKI Adam

(ДУБИНСКИЙ Адам Генрихович)

Urodzony w 1892 r. Polak.

W armii carskiej uczestnik I wojny światowej. Ranny w 1914 r.

W Armii Czerwonej od lutego 1918 r. Uczestnik wojny domowej, walczył w składzie 7 Armii. W 1921 r. odznaczony Orderem Czerwonego Sztandaru.

Po wojnie domowej na stanowiskach dowódczych, głównie w organach komunikacji wojskowych. Od 1 listopada 1926 r. zastępca szefa III Oddziału Nadwożańskiego Okręgu Wojskowego.

Zastępca szefa, a w 1938 r. szef III Oddziału sztabu Środkowoazjatyckiego OW.

Zwolniony z szeregów Armii Czerwonej z powodu narodowości 24 czerwca 1938 r. Przywrócony do służby 28 maja 1939 r. i mianowany zastępcą szefa wojskowej służby transportowej Kolei Turkiestańskiej. W czasie wojny z Niemcami nadal w organach komunikacji wojskowych, od listopada 1943 r. komendant transportów wojskowych na Kolei Moskiewsko-Kijowskiej. Odnaczony Orderem Czerwonej Gwiazdy.

Zmarł w 1966 r.

Od 1941 r. był członkiem partii bolszewickiej.

Stopień: kategoria K-9, major (22.07.1936), pułkownik (5.03.1940), GM wojsk technicznych (17.01.1944).

Źródła: CAMO/Podwиг naroda; RGWA, 25895/1/1125/230, 1168/3; 37837/4/112/541, 171/168, 357/486; 37837/20/26/79ob; 37837/18/121/119, 750/199; 37837/20/26/79ob.

Literatura: KPURP, s. 200.

DUBKIEWICZ Paweł

(ДУБКЕВИЧ Павел Казимирович)

Urodzony 8 listopada 1897 r. w majątku Rymszany, w powiecie święciańskim, gubernia wileńska; ojciec był robotnikiem w majątku ziemskim. Litwin, władał językiem litewskim, polskim i rosyjskim. W 1913 r. ukończył dwie klasy szkoły kolejowej w Mołodecznie, a jako ekstern w 1916 r. cztery klasy gimnazjum.

Do armii carskiej powołany 15 maja 1916 r. Ukończył drużynę szkolną przy 221 zapasowym pułku piechoty. Służył jako młodszy podoficer w 490 rżewskim pułku piechoty. Nie brał udziału w walkach na froncie.

Do Armii Czerwonej wstąpił na ochotnika 19 października 1918 r. i służył jako czerwonoarmista w 2 witebskim pułku. Brał udział w walkach przeciwko wojskom łotewskim. Od 24 sierpnia 1919 r. był słuchaczem Witebskich Kursów Dowódców Piechoty. Po ich ukończeniu, 29 stycznia 1920 r., mianowany dowódcą plutonu tych kursów. Od 23 kwietnia 1920 r. młodszy dowódca kompanii, a od 16 września 1920 r. dowódca kompanii 2 turkiestańskiego pułku strzeleckiego. W szeregach pułku wziął udział w walkach z wojskami emira Buchary.

Od 9 listopada 1920 r. dowódca plutonu 2 Moskiewskich Kursów Piechoty, a od 1 lutego 1921 r. dowódca plutonu 81 Mińskich Kursów Piechoty. 30 kwietnia 1921 r. mianowany dowódcą kompanii tych kursów. Od 21 września 1922 r. był słuchaczem Wyższej Połączonej Szkoły Wojskowej. Po jej ukończeniu, 25 lutego 1923 r., rozpoczął służbę w Kijowskiej Szkole Wojskowej: początkowo starszy inspektor gabinetu artylerii, potem zastępca dowódcy kompanii (od 9.03.1923), p.o. dowódcy kompanii (od 18.10.1923) i dowódca kompanii (od 6.09.1924). Jednocześnie od 10 lipca 1923 r. do 1 września 1924 r. był słuchaczem Wyższej Połączonej Szkoły Wojskowej. 6 września 1924 r. mianowany dowódcą kompanii Wojskowo-Teoretycznej Szkoły Sił Powietrznych RKKA. Od 9 maja 1930 r. studiował na Wydziale Zaocznym w Wojskowej Akademii Technicznej. 1 listopada 1930 r. został sekretarzem organizacji partyjnej Wojskowo-Teoretycznej Szkoły Sił Powietrznych RKKA. Od 1 grudnia 1930 r. zastępca szefa sztabu lotnictwa Leningradzkiego Okręgu Wojskowego. Od 17 lipca 1933 r.

szeff 2 sektora Zarządu Lotnictwa tego okręgu. Na tym stanowisku ukończył Szkołę Wojskową Walki Powietrznej oraz Wojskowo-Teoretyczną Szkołę Sił Powietrznych RKKK. Od 16 października 1934 r. zastępca dowódcy 1 Ciężkiej Brygady Bombowej ds. zabezpieczenia materiałowo-technicznego. Brak informacji o losach w czasie wielkiej czystki.

W czasie wojny z Niemcami, w latach 1942–1943, służył na froncie w 17 i 36 Dywizji Lotniczej Dalekiego Zasięgu. Następnie szef Oddziału Zabezpieczenia Zaplecza Zarządu Zaplecza Lotnictwa Dalekiego Zasięgu. W sierpniu 1943 r. odznaczony Orderem Czerwonej Gwiazdy. Dalsze losy nieznanne.

Od 1920 r. był członkiem partii.

Stopień: kategoria K-10 (1934), major (25.04.1936), pułkownik.

Źródła: CAMO/Podwignaroda; RGWA, KES; KE 1923, 1925; 37837/4/40/20ob; 37837/18/12/16.

DUBOWIK Józef

(ДУБОВИК Иосиф Станиславович)

Urodzony 30 listopada 1900 r. w Wilnie. Polak, władał językiem polskim i rosyjskim. W 1918 r. ukończył szkołę realną. W armii carskiej nie służył.

Do Armii Czerwonej skierowany w ramach mobilizacji partyjnej 23 lutego 1919 r. Był informatorem Oddziału Politycznego, początkowo 23 Dywizji Strzeleckiej, następnie 13 Armii. Od 2 grudnia 1919 r. był komisarzem baterii w 6 samodzielnym dywizjonie artylerii ciężkiej. 27 listopada 1920 r. został słuchaczem Smoleńskich Kursów Artyleryjskich. Po ich ukończeniu od 20 marca (wg innych źródeł 15 kwietnia) 1921 r. służył w artylerii 8 Mińskiej DS Zachodniego Okręgu Wojskowego: szef łączności baterii, zastępca dowódcy, p.o. dowódcy i dowódca baterii, p.o. dowódcy dywizjonu. Od 18 października 1923 r. był komendantem szkoły artyleryjskiej 8 DS. Przeniesiony 20 marca 1924 r. do 2 Białoruskiej DS Zachodniego (od października 1924 Białoruskiego) OW, gdzie służył przez ponad pięć lat, zajmując kolejno

stanowiska: dowódcy samodzielnego dywizjonu haubicznego, zastępcy dowódcy pułku artylerii ds. gospodarczych, p.o. szefa sztabu pułku, dowódcy dywizjonu szkolnego, p.o. dowódcy pułku, p.o. szefa sztabu pułku. 1 listopada 1929 r. mianowany szefem sztabu 5 pułku artylerii 5 Witebskiej DS Białoruskiego OW. Od 1 stycznia 1930 r. zajmował analogiczne stanowisko w 40 pułku artylerii 40 DS Syberyjskiego OW. Od 10 listopada 1930 r. dowódca (od 28.12.1931 równocześnie komisarz) 36 pułku artylerii 36 Zabajkalskiej DS Specjalnej Armii Dalekowschodniej. 22 września 1932 r. objął stanowisko zastępcy dowódcy artylerii ds. uzbrojenia SAD. Od 3 lutego 1935 r. szef 3 wydziału (zapatrzenia artyleryjskiego) w Oddziale Artylerii SAD.

Aresztowany 10 września 1937 r. Wyrokiem Izby Wojskowej Sądu Najwyższego ZSRR na sesji wyjazdowej 25 marca 1938 r. skazany na karę śmierci i tego samego dnia rozstrzelany w Chabarowsku. Zrehabilitowany 14 kwietnia 1965 r.

Na początku 1919 r. został członkiem partii bolszewickiej.

Stopień: kategoria K-10 (1932), pułkownik (1.02.1936).

Źródła: RGWA, KES; 37837/4/21/188, 63/470, 99/691; 37837/20/14/100; 37837/21/7/164.

Literatura: EBDSM; O.F. Suwieniorow, *Tragedija RKKK*, s. 431.

DULINIEC Jan

(ДУЛИНЕЦ Иван Адамович)

Urodzony 10 marca 1886 r. w miejscowości Duriłno, w powiecie dziśnieńskim, gubernia wileńska, w rodzinie chłopskiej. Polak, władał językiem polskim i rosyjskim. Wykształcenie w zakresie podstawowym uzyskał w domu.

Do armii carskiej powołany 20 października 1907 r., początkowo szeregowy w kawalerii. W 1910 r. ukończył oddział instruktorów ujeżdżenia przy Oficerskiej Szkole Kawalerii. Służył jako podoficer, instruktor ujeżdżenia. W czasie I wojny światowej przy sztabie 5 Armii, nie brał udziału w działaniach bojowych.

Do Armii Czerwonej zmobilizowany 26 września 1918 r. i mianowany instruktorem jazdy konnej szkoły kawalerii. Nie brał udziału w wojnie domowej. Od 15 stycznia 1922 r. w Wyższej Szkole Kawalerii RKKA: instruktor ujeżdżenia, zastępca kierownika wyszkolenia średnich dowódców (od 15.09.1922) i etatowy wykładowca jazdy konnej (od 1.06.1923). Od 1 listopada 1924 r. służył na Kawaleryjskich Kursach Doskonalenia Oficerów RKKA: etatowy wykładowca jazdy, etatowy wykładowca ujeżdżenia oddziału liniowego kursów (od 11.09.1925) i dowódca-rukowodiciel jazdy (od 20.11.1929). Następnie był wykładowcą szkoły kawalerii. Od 2 listopada 1931 r. ponownie dowódca-rukowodiciel Kawaleryjskich KDO RKKA. 9 stycznia 1937 r. mianowany wykładowcą jazdy konnej Tambowskiej Szkoły Kawalerii. Brak informacji o losach w czasie wielkiej czystki.

W czasie wojny z Niemcami w szkolnictwie wojskowym, w kwietniu 1944 r. m.in. na stanowiskach instruktora techniki jazdy Kawaleryjskich Kursów Wyszkolenia Młodszych Lejtnantów i komendanta Kawaleryjskiej Szkoły Ujeżdżenia. Odznaczony Orderem Czerwonej Gwiazdy.

Zmarł w 1948 r.

Był bezpartyjny.

Stopień: kategoria K-9, major (26.01.1936), pułkownik, GM (11.07.1945).

Źródła: CAMO/Podwиг naroda; RGWA, KES; KE 1922, 1923; 37837/4/97/174; 37837/18/359/14ob-15, 359/43ob-44; 37837/20/12/71.

E

EBERHARD Stanisław

(ЭБЕРГАРД Станислав Юзефович)

Urodzony 6 lutego 1895 r. w Warszawie, w rodzinie robotniczej. Polak, władał biegle językiem polskim i rosyjskim. W 1910 r., po ukończeniu czwartej klasy, przerwał naukę w gimnazjum i pracował jako krawiec.

Do armii carskiej zmobilizowany 18 marca 1915 r. Ukończył drużynę szkolną i służył jako starszy podoficer w 31 syberyjskim pułku strzeleckim. W 1916 r. brał udział w walkach na froncie.

Do Armii Czerwonej wstąpił na ochotnika 4 kwietnia 1918 r. i został dowódcą kompanii 2 uralskiego pułku strzeleckiego. Od 12 czerwca 1918 r. był w tym pułku dowódcą batalionu. Wraz z batalionem brał udział w walkach z Korpusem Czechosłowackim. W sierpniu 1918 r. mianowany szefem Wsiewobucza Jekatierinburskiego Komisariatu Wojskowego. Od 10 listopada 1918 r. służył w 5 pułku strzeleckim 1 Czerwonej Uralskiej Dywizji: adiutant pułku, dowódca kompanii (od 28.11.1918) i p.o. dowódcy batalionu (od 22.01.1920). Od 18 czerwca 1920 r. był słuchaczem Wyższej Szkoły Wojskowej Frontu Zachodniego. W szeregach zbiorczego pułku słuchaczy brał udział w stłumieniu powstania marynarzy w Kronsztadzie oraz walkach z powstańcami chłopskimi na Tambowszczyźnie. 1 grudnia 1922 r. został za to odznaczony Orderem Czerwonego Sztandaru.

Po ukończeniu szkoły, 2 września 1921 r., służył w 5 Dywizji Strzeleckiej: szef sztabu 5 Brygady, p.o. dowódcy tej brygady (od 2.12.1921), komendant szkoły dywizji (od 19.05.1922), zastępca dowódcy 15 pułku strzeleckiego (od 27.01.1923), oficer do zadań przy dowódcy dywizji (od 25.05.1923), zastępca dowódcy 14 pułku (od 5.10.1923), szef sztabu 13 pułku strzeleckiego (od 1.10.1924), potem p.o. dowódcy (od 26.01.1925) i ponownie szef sztabu tego pułku (od 15.04.1925). 17 października 1925 r. został słuchaczem wydziału sztabowego Odeńskiej Szkoły Piechoty. Po jej ukończeniu 25 października 1926 r. mianowany szefem sztabu 15 pułku strzeleckiego. Potem był szefem sztabu kolejno 109 (od 15.11.1927), 118 (od 26.01.1929) i 92 (od 1.01.1930) pułku strzeleckiego. 1 maja 1931 r. przeniesiony do rezerwy RKK z odkomenderowaniem na stanowisko wykładowcy spraw wojskowych Stalingradzkiego Instytutu Budowlanego. Ponownie powołany do służby czynnej 17 sierpnia (wg innych źródeł września) 1931 r. i mianowany zastępcą szefa sztabu 14 DS Moskiewskiego Okręgu Wojskowego.

EJSMONDT (EJSYMONT) Władysław

Aresztowany (i zapewne zwolniony z RKKK) w czasie wielkiej czystki. Skazany na łagier. W 1939 r. odbywał karę w Wiatłagu. Dalsze losy nieznanne.

Był bezpartyjny.

Stopień: kategoria K-9, major (1936).

Źródła: GARF, R-7523/44/202/1-7; RGWA, KES; 37837/20/25/40ob.

Literatura: KPURP, s. 216.

EJSMONDT (EJSYMONT) Władysław

(ЭЙСМОНДТ [ЭЙСЫМОНТ] Владислав Александрович)

Urodzony 4 kwietnia 1899 r. w rodzinie szlacheckiej. Polak, władał językiem polskim i rosyjskim. Ukończył pełne gimnazjum. W armii carskiej nie służył.

W Armii Czerwonej od lutego 1918 r. W 1924 r. ukończył Wojskową Akademię Medyczną. Służył na stanowiskach: młodszego lekarza 151 pułku strzeleckiego (rok i 7 miesięcy), starszego lekarza pułku (5 lat i 8 miesięcy), kierownika oddziału medycznego szpitala wojskowego (3 lata).

Od 8 kwietnia 1935 r. był szefem Oddziału Medycznego Kijowskiego Szpitala Wojskowego.

8 lipca 1938 r. zwolniony z szeregów RKKK z powodu narodowości rozkazem Rady Wojennej Kijowskiego Specjalnego Okręgu Wojskowego. 25 lipca 1939 r. Centralna Komisja Zarządu Kadr Armii Czerwonej przyjęła uchwałę o przywróceniu go do służby. Dalsze losy nieznanne.

Stopień: kategoria M-9 (1932), wojenwracz II rangi (2.02.1936).

Źródła: RGWA, KE 1925; 54/17/400/98; 25880/4/99/493, 252/169; 37837/4/99/495; 37837/20/13/549.

ESTREICHER-JEGOROW Rudolf

(ЭСТРЕЙХЕР-ЕГОРОВ Рудольф Анастасьевич)

Urodzony w 1887 r. w Przemyślu, w rodzinie urzędnika. Polak. Ukończył gimnazjum, a w 1911 r. studia prawnicze na Uniwersytecie

Jagiellońskim. Służył w armii austro-węgierskiej jako oficer (w 1914 r. ukończył szkołę wojskową), w 1916 r., w stopniu porucznika, dostał się do niewoli rosyjskiej.

Do Armii Czerwonej wstąpił na ochotnika w 1918 r. i był szefem oddziału specjalnego (3 miesiące), szefem wydziału wywiadowczego sztabu 3 Armii (9 miesięcy), komisarzem Wyższych Kursów Sztabowych Frontu Zachodniego (5 miesięcy), komisarzem Zarządu Operacyjnego sztabu Frontu Zachodniego (7 miesięcy). W listopadzie 1920 r. oddelegowany do dyspozycji dowództwa 1 Polskiej Armii Czerwonej, w której został inspektorem (8 miesięcy). Następnie zastępca komisarza sztabu i komisarz Zarządu Operacyjnego sztabu Frontu Zachodniego (rok i 5 miesięcy), wykładowca podstaw politycznych (6 miesięcy), pełnomocnik Zarządu Politycznego RKKA (rok i 6 miesięcy), zastępca szefa oddziału taryfowego Zarządu Wyższego Szkolnictwa Wojskowego RKKA (rok), adiunkt Wojskowej Akademii Sił Powietrznych RKKA (3 lata i 6 miesięcy), odbył staż na stanowisku dowódcy batalionu (rok) i wykładowca Wojskowej Akademii Sił Powietrznych RKKA (3 lata i 3 miesiące). W międzyczasie ukończył Kursy Doskonalenia Wyższego Korpusu Dowódczego RKKA (1926) i kursy przygotowawcze marksizmu-leninizmu przy Wojskowej Akademii Politycznej RKKA (1931). Od 4 lutego 1935 r. starszy rukowoditelj Katedry Historii Wojskowej Akademii Sił Powietrznych RKKA.

Aresztowany 13 sierpnia 1937 r. Wyrokiem Izby Wojskowej Sądu Najwyższego ZSRR 1 listopada 1937 r. skazany na karę śmierci i tego samego dnia rozstrzelany w Moskwie. Prochy spoczywają na Cmentarzu Dońskim w Moskwie. Z szeregów Armii Czerwonej zwolniony pośmiertnie, 31 stycznia 1938 r. Zrehabilitowany 17 września 1957 r.

W szeregi partii bolszewickiej wstąpił w 1917 r.

Stopień: kategoria K-10, wojenjurist I rangi (22.12.1935).

Źródła: RGWA, 18/3/143/2; 37837/1/112/25; 37837/4/62/238, 63/550ob, 202/116; 37837/20/6/409.

Literatura: EBDSM; KPURP, s. 219; S.T. Minakow, *Sowietskaja wojennaja elita 20-ch godow*, s. 165.

F

FILIPPOWICZ Bolesław

(ФИЛИППОВИЧ Болеслав Эдмундович)

Urodzony w 1896 r. w rodzinie robotniczej. Podawał się za Polaka i Białorusina.

Od 1918 r. służył w Armii Czerwonej. Brał udział w wojnie domowej. Służył w artylerii.

Słuchacz Wydziału Głównego Akademii Wojskowej im. Frunzego. Po ukończeniu studiów, 9 czerwca 1932 r., mianowany szefem sztabu 7 Brygady Artylerii Białoruskiego Okręgu Wojskowego. Od 10 lutego 1935 r. szef sztabu 2 Brygady Artylerii. 19 czerwca 1936 r. mianowany dowódcą 1 korpuśnego pułku artylerii ciężkiej, wkrótce przemianowanego na 51 pułk artylerii ciężkiej. Od 3 sierpnia 1937 r. dowódca artylerii 1 Korpusu Strzeleckiego. Na tym stanowisku wziął udział w wojnie z Finlandią, za co został odznaczony Orderem Czerwonego Sztandaru (26.01.1940) i Orderem Lenina (pośmiertnie 19.05.1940). Ciężko ranny w czasie walki 4 marca 1940 r., dwa dni później zmarł.

W szeregach partii bolszewickiej wstąpił w 1918 r.

Stopień: kategoria K-10, pułkownik (28.11.1935), kombrig (4.03.1940).

Źródła: GARF, R-7523/7/610/145-149; RGWA, 37837/3/576/333-334; 37837/4/19/805, 62/109, 63/612, 74/194ob, 131/32, 358/2; 37837/18/397/103, 911/149; „Krasnaja Zwiezda”, nr 276, 1 XII 1935, nr 21, 27 I 1940, nr 114, 20 V 1940.

FLISOWSKI Stanisław

(ФЛИСОВСКИЙ Станислав Степанович)

Urodzony 25 lutego 1893 r. w Lublinie, w rodzinie urzędnika. W 1910 r. ukończył gimnazjum w Warszawie. W latach 1911–1914 pracował w leśnictwie jako praktykant, taksator i pomocnik leśniczego.

Do armii carskiej zmobilizowany 15 grudnia 1914 r., początkowo służył jako szeregowy. W 1915 r. ukończył drużynę szkolną i został młodszym, a następnie starszym podoficerem. Brał udział w walkach na frontach Zachodnim i Południowo-Zachodnim, był ranny i kontuzjowany. Ostatni stopień i funkcja: kornet, dowódca drużyny łączności.

Do Armii Czerwonej wstąpił dobrowolnie 8 maja 1918 r. i został dowódcą szwadronu w mazowieckim pułku kawalerii. Od 25 sierpnia 1918 r. służył w Inspekcji Kawalerii 5 Armii kolejno jako: adiutant inspektora, szef wydziału inspekcji (od 15.11.1918), zastępca inspektora. Brał udział w walkach z jednostkami Korpusu Czechosłowackiego i armią admirała Kołczaka. 30 marca 1920 r. objął stanowisko dowódcy 2 Brygady 13 Dywizji Kawalerii, a od 28 września 1920 r. był inspektorem kawalerii 5 Armii. Od 21 lipca 1921 r. dowódca 48 pułku kawalerii 6 Samodzielnej Brygady Kawalerii. 21 lutego 1924 r. skierowany na Front Turkiestański do walk z basmaczami: początkowo w rezerwie sztabu frontu, od 8 marca 1924 r. szef sztabu Chiwińskiej Grupy Wojsk frontu, a od 19 kwietnia w dyspozycji dowódcy frontu. Za udział w walkach z basmaczami odznaczony w 1924 r. Orderem Czerwonego Sztandaru Chorezmijskiej Republiki Ludowej. Od 2 maja 1924 r. dowodził 12 pułkiem kawalerii 2 Stawropolskiej DK, a od 31 lipca 1924 r. zastępca dowódcy 3 Samodzielnej Terytorialnej BK. Od 10 grudnia 1924 r. dowódca 66 pułku kawalerii 2 Samodzielnej Kaukaskiej BK. Od 1 listopada 1927 r. słuchacz Kawaleryjskich Kursów Doskonalenia Oficerów. Po ich ukończeniu, w październiku 1928 r., powrócił na dawne stanowisko. Od 15 listopada 1930 r. był komendantem Oddziału Szkolnego Północnokaukaskiej Szkoły Kawalerii Narodów Górskich, a od 26 września 1931 r. szefem jej sztabu. W 1931 r. ukończył zaocznie Kursy Doskonalenia Wyższych Dowódców RKKK, następnie studiował zaocznie w Wojskowej Akademii Politycznej im. Tołmaczewa. Od 1 kwietnia 1933 r. szef sztabu Kawaleryjskich Kursów Doskonalenia Oficerów RKKK im. Budionnego. 10 maja 1936 r. mianowany zastępcą inspektora kawalerii Armii Czerwonej ds. hodowli koni.

Aresztowany 9 lipca 1938 r. (nie został zwolniony z RKKK). Wyrokiem Izby Wojskowej Sądu Najwyższego ZSRR 19 marca 1939 r.

skazany na karę śmierci. Rozstrzelany w Moskwie 8 maja 1939 r. Zrehabilitowany 15 grudnia 1956 r.

Od 1930 r. był kandydatem na członka partii bolszewickiej.

Stopień: kategoria K-11, kombrig (13.03.1936).

Źródła: ASM, 1/1/4929/1-14; RGWA, KES, 37837/4/29/816ob, 110/184; 37837/18/8/756, 502/107ob-108, 577/9; 37837/20/24/625.

Literatura: N.S. Czeruszew, Ju.N. Czeruszew, *Rasstrielannaja elita RKKA. Kombrigi*, s. 260–261; EBDSM.

FRIELICH Juliusz

(ФРЕЛИХ Юлий Иванович)

Urodzony w 1896 r. w Warszawie, w rodzinie mieszczańskiej. Ukończył gimnazjum.

W armii carskiej od 1915 r. W tym samym roku ukończył Szkołę Przygotowania Oficerów. Ostatni stopień i funkcja: porucznik, dowódca batalionu. Zdemobilizowany w listopadzie 1917 r.

Do Armii Czerwonej wstąpił w 1918 r. Za udział w wojnie domowej odznaczony Orderem Czerwonego Sztandaru. Zajmował stanowiska: dowódcy batalionu (9 miesięcy) dowódcy pułku (rok), dowódcy brygady (3 lata i 2 miesiące). Uczestniczył m.in. w walkach pod Kachowką. Pozostawał w rezerwie RKKA przez osiem lat, ale stale odbywał szkolenia: w latach 1926–1929 corocznie na Kursach Doskonalenia Wyższych Dowódców RKKA, w 1930 r. w Szkole Doskonalenia Dowódców RKKA, w 1931 r. na Kursach Obrony Przeciwlotniczej. Po ponownym powołaniu do służby czynnej mianowany w lipcu 1932 r. zastępcą szefa obrony przeciwlotniczej rejonu. Od 8 grudnia 1932 r. był dowódcą 2 Terytorialnej Brygady Obrony Przeciwlotniczej. Po przeniesieniu brygady na Daleki Wschód, w skład Floty Oceanu Spokojnego, 29 września 1936 r. przesunięty na stanowisko zastępcy dowódcy tej brygady ds. obrony lokalnej.

Zwolniony z Armii Czerwonej rozkazem ludowego komisarza obrony 26 czerwca 1937 r.¹⁴³, pod pretekstem utrzymywania korespondencji z rodzeństwem mieszkającym w Polsce, aresztowany 4 lipca 1937 r. Wyrokiem Izby Wojskowej Sądu Najwyższego ZSRR na sesji wyjazdowej 4 maja 1938 r. skazany na karę śmierci i tego samego dnia rozstrzelany we Władywostoku. Zrehabilitowany 22 września 1957 r.

Od 1918 r. był członkiem partii bolszewickiej.

Stopień: kategoria K-10 (1932), pułkownik (1.02.1936).

Źródła: RGAWMF, R-2194/1/2/537, 4/168, 4/531; RGWA, 37837/4/26/181, 87/530, 99/691, 142/386, 423/18; 37837/20/14/102; SRS.

Literatura: EBDSM; W.S. Milbach, *Politiczeskije riępriessii. Tichookieanskij flot*, s. 260.

G

GALECKI vel GAŁECKI Tadeusz → zob. HALECKI Tadeusz

GAŁWIAŁO Michał

(ГАЛВЯЛО Михаил Яковлевич)

Urodzony 20 grudnia 1875 r. we wsi Winkiminy, gubernia kowieńska, w rodzinie chłopskiej. Litwin, władał językiem rosyjskim, niemieckim i francuskim. Ukończył pełne gimnazjum, Wydział Medyczny Uniwersytetu Juriewskiego w 1902 r. oraz Instytut Psychologiczno-Neurologiczny w 1918 r. W tym samym roku uzyskał stopień doktora nauk medycznych. W czasie I wojny światowej był lekarzem wojskowym, nie brał udziału w walkach na froncie.

¹⁴³ Rada Wojenna Floty Oceanu Spokojnego wydała rozkaz jego zwolnienia 2 lipca 1937 r.

GERDOWSKI (GIERDOWSKI) Zenon

Do Armii Czerwonej wstąpił dobrowolnie 23 lutego 1918 r. Nie uczestniczył w wojnie domowej. Od 24 czerwca 1919 r. starszy wykładowca Katedry Chemii Fizjologicznej Wojskowej Akademii Medycznej. Od 1 grudnia 1926 r. kierował Katedrą Biochemii Wojskowej Akademii Medycznej im. Kirowa. Od 1931 r. był w niej profesorem. Od 1935 r. doktor habilitowany nauk medycznych. Autor kilkudziesięciu prac naukowych.

Aresztowany 17 września 1941 r. za kontrrewolucyjną agitację. Został skazany 4 stycznia (wg innych źródeł 13 stycznia) 1942 r. przez Trybunał Wojskowy Frontu Leningradzkiego na 10 lat pozbawienia wolności z utratą praw obywatelskich na pięć lat. Zmarł w więzieniu w Leningradzie 30 stycznia 1942 r. Zrehabilitowany przez Izbę Wojskową Sądu Najwyższego ZSRR 28 marca 1959 r.

Stopień: kategoria M-11 (1933), brigwracz (10.01.1936).

Źródła: CAMO, 58/818883/770/89; RGWA, KE 1922; 37837/4/79/282; 37837/18/886/152; 37837/20/11/434.

Literatura: N.S. Czeruszew, Ju.N. Czeruszew, *Rasstrielannaja elita RKKA. Kombrigi*, s. 477–478.

GATOWSKI Adolf → GOTOWSKI Adolf

GECEN Bolesław → HETZEN Bolesław

GERDOWSKI (GIERDOWSKI) Zenon

(ГЕРДОВСКИЙ Зенон Марцелинович)

Urodzony 18 sierpnia 1894 r. w Wilnie, w rodzinie robotniczej; ojciec był ślusarzem. Polak, władał językiem polskim i rosyjskim. Ukończył szkołę realną w Wilnie oraz dwa lata Instytutu Spożywczego. W armii carskiej nie służył. Po przewrocie bolszewickim pracował jako instruktor Ludowego Komisariatu Oświaty.

Do Armii Czerwonej skierowany w ramach mobilizacji partyjnej we wrześniu 1919 r. Ukończył kurs propagandystów w szkole Zarządu

Politycznego RKKK. 25 października 1919 r. został politrukiem kompanii w 45 Dywizji Strzeleckiej, potem służył na stanowiskach politycznych w tej dywizji: zastępca komisarza 404 pułku strzeleckiego (od 15.04.1920), komisarz tego pułku (od 15.05.1920) i politruk 135 Brygady (od 15.10.1920). W szeregach dywizji brał udział w wojnie domowej: w walkach z wojskami gen. Judenicza (październik–grudzień 1919), gen. Denikina (grudzień 1919 – luty 1920), wojnie z Polską (marzec–październik 1920) i wojskami Petlury (listopad 1920).

Po zakończeniu wojny domowej nadal w 45 DS: komisarz 135 Brygady (od 4.04.1921), zastępca szefa Oddziału Politycznego dywizji (od 24.04.1922) i szef OP (od 7.08.1922). W maju 1924 r. mianowany szefem OP 37 DS. Rozkazem Rewolucyjnej Rady Wojskowej ZSRR z 20 maja 1925 r. przeniesiony od 1 czerwca 1925 r. do rezerwy RKKK i wciągnięty do ewidencji Moskiewskiego Komisariatu Wojskowego.

Pracował w administracji oświatowej w Moskwie, następnie w sekcji komunalnej Komitetu Krajowego WKP(b) Kraju Północnego (Archan-gielsk).

Aresztowany 31 maja 1931 r. Wyrokiem Komisji Specjalnej OGPU Kraju Północnego 8 września 1931 r. skazany na trzy lata pozbawienia wolności za „utworzenie antyradzieckiego ugrupowania, stojącego na gruncie kontrrewolucyjnego trockizmu”. Po odbyciu kary skazany na osiedlenie na Syberii. Powtórnie aresztowany 22 lutego 1936 r. Wyrokiem Komisji Specjalnej NKWD ZSRR 28 sierpnia 1936 r. skazany na pięć lat łagru za udział w kontrrewolucyjnym ugrupowaniu. Karę odbywał w Workucie. Oswobodzony 22 lutego 1941 r. Dalsze losy nieznane.

Od lipca 1917 r. był członkiem SDKPiL, we wrześniu 1917 r. wstąpił w szeregi partii bolszewickiej.

Stopień: bez stopnia, kategoria KP-12.

Źródła: RGWA, 37837/1/99/276; 37976/1/7089/1-2(7361); 37976/5/29267/1-2(179-615).

Literatura: EBDSM; KPURP, s. 255.

GIBASZEK Wawrzyniec

(ГИБАШЕК Лаврентий Францевич)

Urodzony 8 czerwca 1891 r. we wsi Rusoczyce, gubernia kaliska, w rodzinie chłopskiej. Polak, biegle władał językiem polskim i rosyjskim, słabiej niemieckim. W domu uzyskał wykształcenie na poziomie podstawowym. Pracował jako robotnik niewykwalifikowany.

Do armii carskiej powołany we wrześniu 1912 r., początkowo służył jako szeregowy. W 1915 r. ukończył drużynę szkolną i został młodszym podoficerem w kawalerii gwardii. Walczył na Froncie Zachodnim w latach 1914–1917, w 1917 r. również z wojskami hetmana Skoropackiego.

Do Armii Czerwonej zmobilizowany 8 marca 1918 r. i mianowany dowódcą plutonu karabinów maszynowych 1 pułku konnego. Od 9 maja 1918 r. dowódca drużyny karabinów maszynowych tego pułku. Wraz z pułkiem, w latach 1918–1920, brał udział w walkach na Froncie Wschodnim przeciwko wojskom admirała Kołczaka. W sierpniu 1918 r. był poważnie kontuzjowany.

Po zakończeniu wojny domowej 29 listopada 1921 r. mianowany dowódcą konnego szwadronu karabinów maszynowych w 73 pułku kawalerii, a 29 czerwca 1922 r. w 28 pułku kawalerii 4 Samodzielnej Syberyjskiej Brygady Kawalerii. Od 14 sierpnia 1922 r. na bezpłatnym urlopie. Ponownie w służbie czynnej od 1 maja 1923 r., objął wcześniej zajmowane stanowisko. Od 4 kwietnia 1924 r. dowódca konnego szwadronu karabinów maszynowych w 70 pułku kawalerii tejże brygady. Od 15 stycznia 1926 r. również politruk szwadronu. W 1926 r. rozpoczął naukę na Kursach Doskonalenia Oficerów Kawalerii RKKA. Po jej zakończeniu 1 października 1927 r. mianowany komendantem szkoły pułkowej 70 pułku kawalerii. W okresie od 1 listopada 1927 r. do 1 października 1928 r. był również politrukiem szkoły. 1 listopada 1930 r. mianowany zastępcą dowódcy 71 pułku kawalerii. Od 4 marca 1933 r. zastępca dowódcy 61 kaukaskiego pułku kawalerii. Następnie zastępca dowódcy, a od 1938 r. dowódca 66 pułku kawalerii 16 Dywizji Kawalerii.

Zwolniony z szeregów Armii Czerwonej 9 czerwca 1938 r. Dalsze losy nieznanne.

Od 1919 r. był członkiem partii bolszewickiej.

Stopień: kategoria K-8 (1930), major (1936).

Źródła: RGWA, KES; 37837/4/169/614; 37837/18/452/268ob-269.

GIERDOWSKI Zenon → GERDOWSKI Zenon

GNIAZDOWSKI Romuald

(ГНЯЗДОВСКИЙ Ромуальд Петрович)

Urodzony 23 kwietnia 1898 r. w Warszawie, w rodzinie mieszczańskiej; ojciec był inżynierem. Polak, władał językiem polskim i rosyjskim. W 1913 r. ukończył szóstą klasę gimnazjum.

Do armii carskiej wstąpił na ochotnika 15 października 1914 r. jako wolnoopriedelajuszczij. Od 16 września 1916 r. kornet. Służył w 17 niżegorodskim pułku dragonów.

Do Armii Czerwonej wstąpił na ochotnika 1 marca 1918 r. i został dowódcą szwadronu 1 pułku kawalerii Moskiewskiego Okręgu Wojskowego. Brał udział w walkach na Froncie Południowym, z wojskami gen. Denikina. Od września 1919 r. słuchacz Wyższej Szkoły Kawalerii. W szeregach zbiorczego pułku słuchaczy szkoły w październiku–listopadzie 1920 r. uczestniczył w walkach z wojskami gen. Wrangla.

Po ukończeniu szkoły, w grudniu 1920 r., mianowany dowódcą 8 pułku kawalerii 2 Dywizji Kawalerii. Od czerwca 1921 r. dowódca szwadronu Wyższej Szkoły Kawalerii. Potem na równorzędnym stanowisku na Symferopolskich Kursach Kawalerii (od sierpnia 1921) i w Połączonej Radzieckiej Szkole Wojskowej (od grudnia 1921). W listopadzie 1923 r. objął dowództwo oddziału specjalnego przeznaczenia Wojsk GPU. W lipcu 1924 r. mianowany wykładowcą metodologii Połączonej Szkoły Wojskowej im. Kamieniewa. Od listopada 1924 r. dowódca samodzielnego szwadronu w 7 DK. Od listopada 1925 r. zastępca komendanta bazy remontowej kawalerii. W listopadzie 1926 r. mianowany szefem sztabu 4 charkowskiego pułku kawalerii. Od poło-

wy 1931 r. wykładowca, a od 20 listopada 1931 r. dowódca-rukowodiciel taktyki Kawaleryjskich Kursów Doskonalenia Oficerów RKKA. Od 29 stycznia (wg innych źródeł 21 lutego) 1935 r. zastępca szefa Oddziału Szkolnego Północnokaukaskiej Szkoły Kawalerii Narodowości Górskich. Następnie wykładowca taktyki Kursów Doskonalenia Oficerów Kawalerii RKKA.

Zwolniony z szeregów RKKA 15 czerwca 1937 r., potem aresztowany. Dalsze losy nieznane.

Od 1920 r. był członkiem partii bolszewickiej.

Stopień: kategoria K-9 (1935), major (26.01.1936).

Źródła: RGWA, KES; 25896/9/258/178; 37837/4/57/622, 97/174, 129/201; 37837/20/12/70.

GODLEWSKI Fiodor

(ГОДЛЕВСКИЙ Федор Константинович)

Urodzony 26 czerwca 1887 r. w twierdzy Osowiec, gubernia suwalska, w rodzinie szlacheckiej; ojciec był zawodowym oficerem. Zruszczony Polak. Władał językiem rosyjskim i polskim.

Przed rewolucją w Rosji zawodowy wojskowy. W 1906 r. ukończył Petersburski Korpus Kadetów, w 1908 r. Pawłowską Szkołę Wojskową. Uczestnik I wojny światowej. W walkach z wojskami austro-węgierskimi został ranny w październiku 1914 r. Ostatni stopień i funkcja: sztabkapitan, zastępca dowódcy batalionu.

Do Armii Czerwonej zmobilizowany 2 lutego 1919 r. i mianowany zastępcą dowódcy 14 samodzielnej kompanii kolejowej. Od 20 lutego 1919 r. dowódca 15 samodzielnej kompanii kolejowej. Od 20 listopada 1919 r. dowódca 15 samodzielnej dywizjonu kolejowego. Brał udział w walkach z wojskami gen. Denikina i wojnie z Polską.

12 września 1920 r. mianowany dowódcą 6 Brygady Kolejowej, a 20 października 1920 r. szefem sztabu 1 Brygady Kolejowej. Brał udział w walkach z powstańcami chłopskimi Antonowa na Tambowszczyźnie. Od 2 lipca 1921 r. zastępca szefa V Oddziału Zarządu Komunikacji Wojskowych Frontu Turkiestańskiego. Od 1 sierpnia 1922 r.

dowódca 13 pułku kolejowego, a od 9 grudnia tego roku szef Oddziału Wojsk Kolejowych Zarządu Komunikacji Wojskowych Frontu Turkietańskiego. W latach 1921–1923 brał udział w walkach z basmaczami w Azji Środkowej.

1 kwietnia 1923 r. mianowany szefem sztabu 5 Samodzielnej Brygady Kolejowej. Od 30 stycznia 1924 r. dowódca 15 samodzielnego batalionu kolejowego. Od 16 września 1924 r. dowódca 2 pułku kolejowego, a od 4 października 1924 r. dowódca 11 pułku kolejowego. 24 grudnia 1925 r. mianowany dowódcą 4 Samodzielnej Brygady Wojsk Komunikacji Wojskowych. Od 1 września 1928 r. przedstawiciel Ludowego Komisariatu Spraw Wojskowych i Morskich na Kolei Permskiej, a od 1 marca 1929 r., jednocześnie, na Kolei Swierdłowskiej. 16 października 1930 r. przeniesiony do szkolnictwa wojskowego i mianowany wykładowcą Szkoły Komunikacji Wojskowych im. Frunzego w Leningradzie. W listopadzie 1937 r. starszy wykładowca tej szkoły. Dalsze losy nieznane.

Był bezpartyjny.

Stopień: kategoria K-11 (1925), K-10 (1928), pułkownik (17.02.1936).

Źródła: RGWA, KES, 37837/4/104/241; 37837/18/??/92; 37837/20/17/455ob.

GODLEWSKI Wiktor

(ГОДЛЕВСКИЙ Виктор Иванович)

Urodzony w 1887 r. w rodzinie szlacheckiej. Polak, władał językiem rosyjskim, który wskazywał jako ojczysty, i polskim. Zdobył średnie wykształcenie.

Do Armii Czerwonej wstąpił na ochotnika w 1918 r., początkowo był szefem oddziału składu wojskowego 10 Armii. W 1919 r. został komisarzem sztabu 39 Dywizji Strzeleckiej. Od 1920 r. komendant warsztatów artyleryjskich 11 Armii. W 1921 r. został komendantem Odeskiego Rejonu Umocnionego Obrony Brzegowej Morza Czarnego. Potem studiował na Wydziale Uzbrojenia Akademii Marynarki Wojennej. Po ukończeniu studiów 1 października 1929 r. rozpoczął staż

jako członek Komisji Odbiorczej Zarządu Budowy Okrętów Zarządu Sił Morskich RKKK. Od 1931 r. starszy przedstawiciel 7 Oddziału, następnie Zarządu Uzbrojenia i Zaopatrzenia w Amunicję Marynarki Wojennej w Leningradzie, a od 16 października 1935 r. w Sewastopolu.

Zwolniony z szeregów Marynarki Wojennej z powodu narodowości 7 sierpnia 1938 r. Dalsze losy nieznanne.

Był bezpartyjny.

Stopień: kategoria T-10, wojeninżynier I rangi (1936).

Źródła: RGAWMF, r-1678/1/14/536; RGWA, 37837/4/66/672; 37837/20/23/644; SNSWMS1932, s. 201.

GODUN Konstanty

(ГОДУН КОНСТАНТИН ПАВЛОВИЧ)

Urodzony 24 marca 1894 r. w Sokółce, gubernia grodzieńska, w rodzinie urzędnika. Podawał się za Rosjanina, Białorusina i Polaka, władał językiem rosyjskim i polskim. Ukończył szkołę podstawową, a w 1910 r. Warszawską Szkołę Techniczną.

Zmobilizowany do floty carskiej w 1914 r. Ukończył kurs radiotelegrafistów Floty

Bałtyckiej i służył na okrętach tej floty jako radiotelegrafista, m.in. na okrętach szkolnych „Nikołajew” i „Piotr Wielikij”, kanonierce „Koriejec”, okrętach liniowych „Aleksandr II” i „Pietropawłowski”.

Do Armii Czerwonej wstąpił na ochotnika w lutym 1918 r. Służył jako komisarz we Flotylli Czudzkiej, szeregowy czerwonoarmista w oddziałach partyzanckich na Ukrainie. Brał udział w walkach z wojskami generałów Judenicza i Denikina.

Od maja 1920 r. komendant i komisarz Służby Obserwacji i Łączności Kaukaskiego Rejonu Morza Czarnego. We wrześniu 1920 r. mianowany zastępcą szefa Oddziału Politycznego i jednocześnie szefem wydziału organizacyjnego tego oddziału Kaukaskiego Sektora Obrony Brzegowej Morza Czarnego. Od stycznia 1921 r. komisarz baz mary-

narki w Nikołajewie, potem w Odessie. W marcu 1923 r. został komisarzem przy zastępcy głównodowodzącego Wojskami Ukrainy i Krymu ds. morskich. W maju 1923 r. mianowany komisarzem krążownika „Komintern”, a w marcu 1924 r. komisarzem Służby Obserwacji i Łączności Sił Morskich Morza Czarnego. Od sierpnia 1924 r. pełnił obowiązki komisarza, a od 1 marca do września 1925 r. był komisarzem sztabu Floty Amurskiej. Od listopada 1925 r. do 1 maja 1931 r. słuchacz Akademii Marynarki Wojennej. Po ukończeniu studiów mianowany szefem VII Oddziału sztabu Sił Morskich Morza Bałtyckiego. 21 marca 1932 r. mianowany szefem VII Oddziału sztabu i jednocześnie szefem łączności Sił Morskich Dalekiego Wschodu (od stycznia 1935 Floty Oceanu Spokojnego). Od 29 listopada 1935 r. szef VII Oddziału sztabu Floty Czarnomorskiej. Na początku 1936 r. mianowany flagowym łącznościowcem Floty Czarnomorskiej. 21 października 1936 r. zaliczony do dyspozycji Zarządu Kadr RKKA, leczyl się z alkoholizmu w Klinice Psychiatrycznej Wojskowej Akademii Medycznej w Leningradzie. Opuścił ją 15 grudnia 1936 r., a na początku 1937 r. został mianowany starszym wojskowym przedstawicielem Zarządu Uzbrojenia Zarządu Sił Morskich RKKA (od 31.12.1937 Ludowego Komisariatu Marynarki Wojennej) w przemyśle obwodu gorkowskiego.

Aresztowany 8 lutego, zwolniony z szeregów Marynarki Wojennej 11 lutego 1938 r. Jego sprawa została umorzona 20 grudnia 1939 r. i cztery dni później wyszedł na wolność¹⁴⁴.

13 lutego 1940 r. ludowy komisarz Marynarki Wojennej podjął decyzję o przywróceniu go do służby. Od 7 czerwca 1940 r. pracował jako inżynier w Komitecie Naukowo-Technicznym Ludowego Komisariatu Marynarki Wojennej. Z powodu alkoholizmu uznany za niezdatnego do służby i zwolniony z szeregów marynarki jesienią 1940 r.

Ponownie przywrócony do służby na krótko przed wybuchem wojny z Niemcami. W czasie wojny szef łączności Zarządu Dowódcy

¹⁴⁴ Jego brat – Włodzimierz – wojeninżynier III rangi, podający się za Białorusina, również służący we flocie, został karnie zwolniony z szeregów Armii Czerwonej już 16 sierpnia 1936 r. (RGAWMF, r-2192/2/3811/10).

Artylerii, a następnie szef Oddziału Łączności Zarządu Obrony Brzegowej Floty Bałtyckiej. We wrześniu 1942 r. był ciężko ranny.

Odznaczony Orderem Wojny Ojczyźnianej I (3.02.1943) i II (10.07.1945) klasy, Orderem Czerwonej Gwiazdy (3.02.1944) oraz Orderem Czerwonego Sztandaru (1944) i Orderem Lenina (3.11.1944) za wysługę lat.

Był członkiem partii. Usunięty z jej szeregów w związku z aresztowaniem, przywrócony w styczniu 1940 r. Ponownie usunięty z szeregów partii 15 października 1940 r. za „naruszenie dyscypliny wojskowej i pijaństwo”. Kolejny raz przyjęty do partii w 1943 r.

Stopień: kategoria K-11 (1931), wojeninżynier I rangi (31.05.1936), inżynier-kapitan II rangi, inżynier-kapitan I rangi (1943).

Źródła: CAMO/Podwиг naroda, RGAWMF, r-1678/1/11/288; r-2192/2/6174/1-59; RGWA, 37837/1/99/209; 37837/4/22/235, 66/947, 87/566, 112/511; 37837/20/26/35.

Literatura: EBDSM.

GOLEMBA Aleksander

(ГОЛЕМБА Александр Львович)

Urodzony 7 stycznia 1900 r. w Wilnie w rodzinie robotniczej; ojciec był ślusarzem. Podawał się za Litwina¹⁴⁵. Rosyjski wskazywał jako język ojczysty. Władał również niemieckim. W 1915 r. ukończył sześcioklasową szkołę realną i pracował jako słodownik w wytwórni win. W armii carskiej nie służył. W 1918 r. służył w armii niemieckiej.

Do Armii Czerwonej wstąpił dobrowolnie 23 grudnia 1918 r., początkowo szeregowy czerwonoarmista w siedleckim pułku strzeleckim. 18 kwietnia 1919 r. objął w tym pułku dowództwo plutonu. Brał udział

¹⁴⁵ Według materiałów śledczych NKWD z 1937 r. – Żyd, ur. w Oszmianach, gubernia wileńska.

w walkach z Polską. Od 20 lipca 1919 r. był słuchaczem Artyleryjskich Kursów Dowódczych w Moskwie. Staż, od 17 września 1919 r., odbył jako czerwoarmista w dywizjonie specjalnego przeznaczenia 1 Kaukaskiej Dzikiej Dywizji, potem, od 6 listopada 1919 r., był dowódcą plutonu w tej dywizji. Od grudnia 1919 r. do marca 1920 r. brał udział w walkach z wojskami gen. Denikina. 30 kwietnia 1920 r. został mianowany zastępcą dowódcy kompanii w samodzielnym batalionie specjalnego przeznaczenia. Od 2 czerwca 1920 r. zastępcą dowódcy 1 rostowskiego pułku kawalerii. 4 lipca 1920 r. mianowany komisarzem zaopatrzenia Rostowskiej Brygady Kawalerii, a 23 października 1920 r. komisarzem sztabu 2 Dońskiej BK. Brał udział w tłumieniu antybolszewickich wystąpień w rejonie donieckim.

Od 18 maja 1921 r. komisarz konwoju przy Radzie Rewolucyjno-Wojskowej Frontu Kaukaskiego, od 8 lipca 1921 r. komisarz 110 pułku strzeleckiego 37 Brygady Strzeleckiej, a od 2 listopada 1921 r. komisarz Zarządu Mobilizacyjnego 1 Armii Konnej. 28 lutego 1922 r. mianowany inspektorem Oddziału Partyjnego Zarządu Politycznego Północnokaukaskiego Okręgu Wojskowego. Od 2 lipca 1922 r. komisarz wojskowy 2 samodzielnego batalionu saperskiego, a od 1 października 1924 r. 9 samodzielnego batalionu saperskiego. 26 września 1925 r. został słuchaczem Kursów Doskonalenia Starszego Korpusu Dowódczego w Leningradzkiej Wojskowej Szkole Inżynieryjnej. Po ich ukończeniu od 26 października 1926 r. był szefem oddziału składu wojskowego nr 84. Mianowany 15 września 1927 r. zastępcą szefa oddziału w Wojskowym Zarządzie Technicznym Zarządu Zaopatrzenia RKKA. Od 15 listopada 1927 r. inżynier laboratorium elektro-fizycznego Naukowo-Badawczego Poligonu Inżynieryjno-Technicznego. Od 15 czerwca 1928 r. p.o. szefa, a od 1 czerwca 1929 r. szef II Oddziału Wojskowego Zarządu Technicznego w Zarządzie Zaopatrzenia RKKA. Od 1 stycznia 1930 r. p.o. szefa, a od 1 listopada 1930 r. szef III Oddziału tego zarządu. 1 lutego 1931 r. mianowany p.o. szefa 3 sektora Wojskowego Zarządu Technicznego RKKA. Od 1 czerwca 1931 r. szef 4 sektora, następnie szef 3 sektora Wojskowego Zarządu Inżynieryjnego RKKA. Od 1 lutego 1933 r. szef IV Oddziału Zarządu Szefa Inżynierów RKKA.

GOTOWSKI (GATOWSKI) Adolf

20 stycznia 1935 r. mianowany szefem odbiorów Zarządu Inżynieryjnego RKKA. Od 15 sierpnia 1935 r. rejonowy inżynier aparatu odbiorczego Zarządu Inżynieryjnego RKKA.

Zwolniony z szeregów RKKA 20 sierpnia 1937 r. Aresztowany 26 listopada 1937 r. Wyrokiem Izby Wojskowej Sądu Najwyższego ZSRR 14 czerwca 1938 r. skazany na karę śmierci i tego samego dnia rozstrzelany w Moskwie. Zrehabilitowany w listopadzie 1956 r.

Stopień: kategoria K-11 (1933), intendant I rangi (2.12.1935).

Źródła: RGWA, KES; 37837/4/28/72, 57/481ob, 60/693, 62/131, 131/342-344; 37837/18/493/271; 37837/20/11/410.

Literatura: EBDSM.

GOTOWSKI (GATOWSKI) Adolf

(ГОТОВСКИЙ [ГАТОВСКИЙ] Адольф Петрович)

Urodzony 17 marca 1896 r. w miasteczku Kublicze, gubernia wileńska, w rodzinie chłopskiej. Polak, władał językiem polskim i rosyjskim. W 1912 r. ukończył szkołę miejską i pracował jako górnik. W armii carskiej nie służył.

Do Armii Czerwonej zmobilizowany 15 października 1918 r., czerwonoarmista w witebskim karnym batalionie. Od 3 maja 1919 r. zastępca dowódcy plutonu w samodzielnym komunistycznym oddziale. 1 sierpnia 1919 r. skierowany na Witebskie Radzieckie Kursy Dowódców Piechoty. Ukończył je 1 lutego 1920 r. jako czerwony dowódca. 5 lutego 1920 r. mianowany dowódcą plutonu, a 20 maja 1920 r. dowódcą kompanii w terskim karnym batalionie. Od 31 sierpnia 1920 r. dowódca kompanii 1 pułku piechoty Czerwonych Komunardów. Brał udział w wojnie domowej, w walkach z wojskami gen. Denikina i wojnie z Polską.

Od 9 sierpnia 1921 r. słuchacz Wyższej Połączonej Szkoły Wojskowej im. Kamieniewa. Naukę ukończył 1 sierpnia 1923 r. Potem od 21 stycznia 1924 r. dowódca kompanii w 18 kurskim pułku strzeleckim 6 Orłowskiej Dywizji Strzeleckiej. Od 1 marca 1924 r. zastępca dowódcy batalionu tego pułku. 12 maja 1924 r. mianowany dowódcą kompanii

w Wojskowej Szkole Floty Powietrznej, przemianowanej wkrótce na Wojskową Teoretyczną Szkołę Sił Powietrznych. Od 1 stycznia 1925 r. starszy wykładowca i dowódca kompanii tej szkoły, a od 1 października 1927 r. ponownie dowódca kompanii. 1 kwietnia 1931 r. mianowany szefem sztabu 46 pułku strzeleckiego. 15 września 1932 r. mianowany dowódcą-rukowoditelem na Kursach Doskonalenia Oficerów Wojsk Pancernych RKKA. Od 5 grudnia 1932 r. był słuchaczem kursu operacyjnego Wojskowej Akademii Sił Powietrznych. Po jej ukończeniu, 21 listopada 1933 r., mianowany szefem wydziału lotniczego Szkoły Czerwonych Starszyn. Od 15 stycznia 1936 r. zastępca komendanta tej szkoły ds. szkolno-liniowych. 14 kwietnia 1937 r. mianowany wojskowym kierownikiem Dniepropietrowskiego Instytutu Metalurgicznego. Brak informacji o przebiegu służby w latach 1937–1941.

W czerwcu 1941 r. szef I Oddziału sztabu 25 DS, wchodzącej w skład 9 Armii. Dywizja broniła oblężonej Odessy. 3 września 1941 r. zmarł od ran poniesionych w walce. Pochowany w Odessie. Pośmiertnie odznaczony Orderem Lenina. 3 marca 1942 r. wykreślony ze spisów Armii Czerwonej.

Od 1919 r. był członkiem partii bolszewickiej.

Stopień: kategoria K-10 (1932), major z wysługą dwóch lat (15.04.1936), podpułkownik (1940).

Źródła: CAMO/Podwig naroda; 33/11458/21/270(36); 56/12220/65/115; 58/818884/36/225; RGWA, KES; 18/2/12/206ob; 37837/4/25/388(417), 72/116, 111/624, 126/712, 421/170ob; 422/126; 37837/18/343/136ob; 37837/20/25/103.

GÓRSKI Albin

(ГУРСКИЙ Альбин Степанович)

Urodzony 15 lutego 1900 r. w Kijowie, w rodzinie mieszczańskiej. Polak, jako język ojczysty podawał rosyjski, władał również polskim. W 1914 r. ukończył cztery klasy gimnazjum. Przed 1917 r. został sierotą.

Podawał, iż w armii carskiej służył od 1914 r. W latach 1914–1915 walczył na Froncie Zachodnim przeciwko Niemcom, był dwu-

krotnie ranny. W 1916 r. walczył na Froncie Południowym przeciwko siłom austro-węgierskim, a w 1917 r. na terenie Rumunii przeciwko Niemcom. Ostatni stopień i funkcja: wachmistrz kirasjerskiego pułku Lejb-Gwardii¹⁴⁶. W latach 1918–1919 służył w armii ukraińskiej.

Do Armii Czerwonej wstąpił dobrowolnie 1 lutego 1919 r. i został dowódcą drużyny konnych zwiadowców Brygady Bogumskiej, a podczas 9-miesięcznej służby na tym stanowisku brał udział w walkach przeciwko siłom gen. Denikina. Potem przez sześć miesięcy był słuchaczem 1 Moskiewskich Kursów Kawalerii. Po ich ukończeniu przez cztery miesiące dowodził plutonem w Zapasowej Dywizji Kawalerii i wziął udział w wojnie z Polską.

Później kolejno: był zastępcą dowódcy samodzielnego szwadronu kawalerii Niemców Powołża (3 miesiące), służył w 1 zawołżańskim czerwonołużarskim pułku kawalerii (8 miesięcy) jako dowódca szwadronu, komendant szkoły pułkowej i ponownie dowódca szwadronu. Następnie dowodził szwadronem w nowozawołżańskim pułku huzarskim (2 lata i 7 miesięcy). W 1922 r., służąc na tym stanowisku, brał udział w walkach na Dalekim Wschodzie przeciwko siłom gen. Ditericha, za co został odznaczony dwoma Orderami Czerwonego Sztandaru. W 1924 r. został słuchaczem Kursów Doskonalenia Oficerów Kawalerii RKKA, ukończył je 15 sierpnia 1925 r. Po urlopie 1 września 1925 r. objął dowództwo szwadronu kawalerii 36 Dywizji Strzeleckiej. Od 1 października 1927 r. zastępca ds. gospodarczych dowódcy samodzielnego ułanbatorskiego dywizjonu kawalerii, przemianowanego na samodzielny buriato-mongolski dywizjon kawalerii. Na tym stanowisku w 1929 r. wziął udział w walkach z Chińczykami o Kolej Wschodniochińską na kierunku zabajkalskim. 15 marca 1930 r. mianowany zastępcą szefa oddziału gospodarczego w Zarządzie Szefa Zaopatrzenia Specjalnej Armii Dalekowschodniej. 1 października 1930 r. otrzymał nominację na stanowisko zastępcy dowódcy 66 kaukaskiego pułku kawalerii. 22 września 1932 r. został komendantem roku na Wydziale

¹⁴⁶ Informacja o służbie w armii carskiej na podstawie KES. Budzi ona wątpliwości ze względu na wiek Górskiego. W jego karcie ewidencyjnej z 1925 r. brak informacji o udziale w I wojnie światowej.

Dowódczym Wojskowej Akademii Mechanizacji i Motoryzacji RKKA. Od 1934 r. dowódca 4 terytorialnego batalionu pancernego. W 1938 r. dowódca 38 samodzielnej batalionu pancernego.

Zwolniony karnie z Armii Czerwonej 21 sierpnia 1938 r. za ukrycie służby w wojskach Symona Petlury. Rozkazem ludowego komisarza obrony 20 marca 1940 r. przeniesiony do rezerwy. Przywrócony do służby w październiku 1941 r. Uczestnik wojny z Niemcami, był zastępcą dowódcy 18 Brygady Pancerniej, w lutym 1942 r. ciężko kontuzjowany na Froncie Zachodnim. Następnie służył w szkolnictwie. W listopadzie 1944 r. szef wydziału Kursów Doskonalenia Korpusu Oficerskiego przy Akademii Wojsk Pancernych i Zmechanizowanych im. Stalina.

Odnznaczony kolejnym Orderem Czerwonego Sztandaru za wysługę lat (1944) i Orderem Wojny Ojczyźnianej I klasy (16.12.1944).

Od 1920 r. był członkiem partii bolszewickiej.

Stopień: kategoria K-10 (1932), major (14.03.1936).

Źródła: CAMO/Podwig naroda; RGWA, KES; KE 1925; 54/17/406/91; 37837/4/120/245, 359/64; 37837/18/121/170, 158/11; 37837/20/19/105-106.

GÓRSKI Wiktor

(ГОРСКИЙ Виктор Станиславович)

Urodzony 17 października 1895 r. we wsi Borok, powiat ihumeński, gubernia mińska, w rodzinie chłopskiej. Podawał się za Białorusina i Rosjanina, władał językiem rosyjskim i polskim¹⁴⁷. W 1911 r. ukończył cztery klasy szkoły miejskiej, pracował jako ślusarz.

Do armii carskiej zmobilizowany 1 grudnia 1915 r. Ukończył drużynę szkolną i służył jako starszy podoficer, dowódca plutonu w samodzielnej kompanii telegraficznej. Po demobilizacji, na początku 1918 r., ponownie pracował jako ślusarz.

Do Armii Czerwonej zmobilizowany 1 sierpnia 1919 r., jako czerwonoarmista w 15 samodzielnej kompanii kolejowej brał udział w wal-

¹⁴⁷ Od 1924 r. nie przyznawał się do znajomości polskiego.

kach z wojskami gen. Denikina. Potem od 1 lipca 1920 r. zastępca komendanta stacji 15 samodzielnego dywizjonu kolejowego, a od 17 sierpnia 1921 r. 15 pułku kolejowego. 22 grudnia 1922 r. mianowany p.o. zastępcy dowódcy kompanii w tym pułku. Od 15 kwietnia 1923 r. służył w 15 samodzielnym batalionie kolejowym: zastępca dowódcy kompanii, p.o. dowódcy kompanii (od 15.01.1924) i dowódcą kompanii (od 2.07.1924). Od 20 listopada 1924 r. był słuchaczem Kursów Doskonalenia Dowódców Wojsk Kolejowych. Po ich ukończeniu, 18 czerwca 1926 r., mianowany p.o. dowódcy batalionu w 2 pułku kolejowym. Od 1 października 1926 r. był komendantem szkoły tego pułku. 1 października 1928 r. rozpoczął studia na Wydziale Zaopatrzenia Akademii Wojskowej RKKA im. Frunzego. Po ukończeniu studiów, 1 maja 1931 r., mianowany p.o. zastępcy, a 1 lipca 1931 r. zastępcą szefa 5 sektora III Zarządu Sztabu RKKA. Następnie zastępca szefa, a od 31 stycznia 1934 r. szef 17 sektora tego zarządu. Od 20 stycznia 1935 r. szef 5 wydziału III Oddziału Sztabu Generalnego RKKA. Od 19 czerwca 1936 r. zastępca ds. komunikacji wojskowych inspektora armijnego Kijowskiego Okręgu Wojskowego.

Zwolniony z szeregów RKKA 8 lipca 1938 r. rozkazem Rady Wojskowej Kijowskiego OW za ukrycie polskiej narodowości. Przywrócony do służby 30 września 1939 r. i mianowany wykładowcą Akademii Wojskowej Armii Czerwonej im. Frunzego.

Uczestnik wojny z Niemcami. Do lutego 1942 r. szef Oddziału Zaplecza Zaopatrzenia i Służby Drogowej w dowództwie Frontu Rezerwowego. Od lutego 1942 r. starszy wykładowca Katedry Zaplecza Akademii Wojskowej im. Frunzego. Odznaczony Orderem Wojny Ojczyźnianej II klasy (1943).

Od 1928 r. był członkiem partii bolszewickiej.

Stopień: kategoria K-10, major z wysługą jednego roku (1936), pułkownik.

Źródła: CAMO/Podwíg naroda; RGWA, KES; KE 1922, 1923, 1924; 25880/4/252/31; 37837/4/48/522ob, 57/496, 117/422, 261/38; 37837/18/397/337.

GÓRSKI Władysław

(ГУРСКИЙ Владислав Владиславович)

Urodzony 20 maja 1890 r. w Kobryniu, gubernia grodzieńska, w rodzinie chłopskiej. Polak. Ukończył dwie klasy szkoły wiejskiej, pracował na kolei.

W 1911 r. został powołany do armii carskiej. W czasie I wojny światowej był ranny. Ostatni stopień: podporucznik.

Do Armii Czerwonej wstąpił na ochotnika w lutym 1918 r. Brał udział w wojnie domowej, m.in. dowodził pułkiem i 75 Brygadą 24 Dywizji Strzeleckiej. Następnie w Armii Ludowo-Rewolucyjnej Republiki Dalekowschodniej: od lutego 1922 r. dowódca 5 pułku strzeleckiego, od 13 maja 1922 r. p.o. dowódcy Szkolno-Kadrowej Brygady Zbiorczej Dywizji, od 20 lipca 1922 r. dowódca 4 wołoczajewskiego pułku strzeleckiego, od 9 października 1922 r. dowódca samodzielnego batalionu. Odznaczony Orderem Czerwonego Sztandaru i nagrodzony złotym zegarkiem.

Po zakończeniu wojny domowej kontynuował służbę na Dalekim Wschodzie. Od 1 lutego 1925 r. instruktor-organizator w Amurskim Gubernialnym Komisariacie Wojskowym. Potem w wojskach OGPU-NKWD. W 1937 r. zastępca dowódcy 161 pułku Wojsk NKWD ds. gospodarczych.

Aresztowany 19 grudnia 1937 r. (zwolniony z NKWD 20 lutego 1938). Wyrokiem Oddziału Woroneskiego Trybunału Wojskowego Wojsk NKWD Okręgu Moskiewskiego 20 marca 1938 r. skazany na 10 lat łagru za sabotaż. Decyzją Sądu Najwyższego ZSRR z 25 lutego 1940 r. zrehabilitowany i uwolniony. Dalsze losy nieznane.

Stopień: kategoria K-10 (1924), K-8 (w NKWD), kapitan wojsk NKWD (1936).

Źródła: RGWA, KE; 18/3/155/144; informacje Andrieja Żukowa.

Literatura: EBDSM; KPURP, s. 279; G.G. Lewkin, *Komandiry i politrabotniki*, s. 48.

GRANDKOWSKI Kazimierz

(ГРАНДКОВСКИЙ Казимир Феликсович)

Urodzony 18 czerwca 1896 r. w rodzinie mieszczańskiej. Polak, władał językiem polskim i rosyjskim. Ukończył szkołę realną w Irkucku.

W armii carskiej od 1914 r. Ukończył przyspieszony kurs Irkuckiej Szkoły Wojskowej. Służył jako młodszy oficer w 34 syberyjskim pułku strzeleckim, w latach 1915–1917 brał udział w walkach na froncie, był dwukrotnie ranny i raz kontuzjowany. Ostatni stopień: podporucznik. Po demobilizacji pracował na kolei.

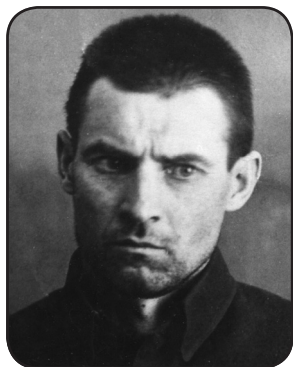
Do Armii Czerwonej zmobilizowany 3 lipca 1919 r. Od 1 sierpnia 1919 r. zajmował stanowiska dowódcze. Pracował w sztabie 1 Armii, brał udział w wojnie domowej.

Po wojnie domowej w pionie wojskowym kolei. Od 22 września 1922 r. oficer do zadań specjalnych przy wojskowym zastępcy naczelnika linii kolejowej. Od 10 lutego 1924 r. wojskowy zastępca naczelnika Kolei Środkowoazjatyckiej. Następnie służył w III Zarządzie (Komunikacji Wojskowych) Sztabu RKKA. Skreślony z ewidencji Armii Czerwonej 14 grudnia 1932 r., a ze stanowiska szefa 12 sektora tego zarządu z dniem 5 listopada 1932 r.¹⁴⁸

Był bezpartyjny.

Stopień: bez stopnia, kategoria K-10 (10.02.1924).

Źródła: RGWA, KE 1922, 1924; 37837/4/425/69ob.

GRISZKIALIS Wiktor

(ГРИШКЯЛИС Виктор Андреевич)

Urodzony 15 września 1899 r. we wsi Karuża, gubernia suwalska, w rodzinie chłopskiej. Litwin, biegle władał językiem litewskim, rosyjskim i polskim. W 1917 r. ukończył sześcioklasowe gimnazjum w Woroneżu. W armii carskiej nie służył.

¹⁴⁸ Tego rodzaju formuła sugeruje, iż albo zmarł, albo był represjonowany.

Do Gwardii Czerwonej wstąpił dobrowolnie 20 listopada 1917 r. i został żołnierzem-internacjonalistą pułku komunistycznego w Woroneżu. Od 13 czerwca 1918 r. szef gubernialnej WCzK w Woroneżu. Pod koniec roku wysłany na Litwę w celu prowadzenia pracy konspiracyjnej. Był przewodniczącym Kowieńskiej Rady Robotniczej i członkiem komitetu kowieńskiego Komunistycznej Partii Litwy. Aresztowany w lutym 1919 r., do kwietnia więziony w więzieniu w Kownie, następnie powrócił do Rosji. 19 sierpnia 1919 r. ponownie wysłany nielegalnie na Litwę: członek Komunistycznej Partii Białorusi i Litwy, przewodniczący suwalskiego Komitetu Rewolucyjnego KP Litwy. W październiku 1919 r. ponownie aresztowany, do sierpnia 1920 r. więziony w Kownie. Po wyjściu na wolność powrócił do Rosji.

Od 21 października 1920 r. służył w sztabie jednej z armii Frontu Zachodniego, początkowo jako zastępca komisarza Zarządu Operacyjnego, a od 1 marca 1921 r. jego komisarz. Od 14 lutego 1922 r. służył w 11 Dywizji Kawalerii: komisarz oddziału zaopatrzenia, zastępca dowódcy 61 pułku kawalerii ds. politycznych (od 29.05.1922), p.o. komisarza tego pułku (od 5.07.1922), zastępca komisarza 64 pułku kawalerii (od 19.08.1922), p.o. komisarza tego pułku (od 21.10.1922), komisarz 66 pułku kawalerii (od 22.05.1924). Od 22 grudnia 1924 r. (wg innych źródeł od 8 stycznia 1925) komisarz 88 pułku kawalerii 8 Samodzielnej Turkiestańskiej Brygady Kawalerii. W latach 1922–1926 brał udział w walkach z basmaczami w Azji Centralnej. 2 października 1926 r. został słuchaczem Kawaleryjskich Kursów Doskonalenia Oficerów na kursie starszych dowódców. Po ich ukończeniu, 27 września 1927 r., mianowany zastępcą dowódcy 52 pułku kawalerii 9 DK ds. gospodarczych. Następnie, od 15 maja 1930 r., szef sztabu tego pułku. Jednocześnie od 9 maja 1930 r. do 1 maja 1931 r. był słuchaczem oddziału zaocznego Wydziału Wschodniego Wieczorowej Akademii Wojskowej RKKA im. Frunzego. Po ukończeniu studiów, 7 maja 1933 r., przeniesiony do pracy w wywiadzie: zaliczony do dyspozycji IV Zarządu Sztabu RKKA, a 11 lipca 1933 r. mianowany szefem sektora tego zarządu. Od 14 stycznia 1935 r. zastępca szefa wydziału I Oddziału Zarządu

Wywiadu RKKA, od lutego 1936 r. w dyspozycji Zarządu Wywiadu RKKA, zapewne pracował za granicą.

Aresztowany 2 grudnia 1937 r. Wyrokiem Izby Wojskowej Sądu Najwyższego ZSRR 14 czerwca 1938 r. skazany na karę śmierci i tego samego dnia rozstrzelany w Moskwie. Pochowany w kompleksie NKWD Kommunarka pod Moskwą. Zrehabilitowany w kwietniu 1957 r.

Członkiem partii bolszewickiej został już 15 sierpnia 1917 r.

Stopień: kategoria K-9 (1931), major (24.01.1936).

Źródła: RGWA, KES; KE 1925; 37837/4/57/226, 116/150, 119/670, 432/34, 436/154; 37837/18/357/55; 37837/20/13/168.

Literatura: EBDSM.

GROCHOCZYŃSKI Stanisław

(ГРОХОЧИНСКИЙ Станислав Карлович)

Urodzony 21 listopada 1899 r. w Łodzi, w rodzinie robotniczej; ojciec był mistrzem w fabryce. Polak, władał językiem polskim i rosyjskim. W 1918 r. ukończył Gimnazjum Jekatierinińskie. W armii carskiej nie służył.

Do Armii Czerwonej wstąpił dobrowolnie 20 grudnia 1918 r. i został słuchaczem 1 Piotrogrodzkich Kursów Dowódców Artylerii. Jako kursant wziął udział w walkach z wojskami gen. Judenicza. Po ukończeniu kursów od 30 maja 1920 r. dowódca plutonu w 2 zbiorczym zapasowym dywizjonie artylerii. Uczestniczył w wojnie z Polską, skierowany do 1 Polskiej Armii Czerwonej.

Od 1 stycznia 1921 r. zastępca dowódcy baterii w 1 lekkim dywizjonie artylerii. 1 listopada 1921 r. rozpoczął naukę w Wyższej Wojskowej Szkole Pedagogicznej. Po jej ukończeniu, 23 listopada 1923 r., mianowany dowódcą plutonu w 2 lekkim dywizjonie artylerii. Od 15 grudnia 1923 r. był szefem łączności 10 lekkiego dywizjonu artylerii 10 Dywizji Strzeleckiej, który w maju 1925 r. został rozwinięty w pułk artylerii lekkiej. 16 października 1925 r. został słuchaczem Kursów Doskonalenia Oficerów Artylerii Przeciwlotniczej. Po ich ukończeniu od 20 maja 1926 r. kierował komórką wywiadu w dowództwie 2 dywizjonu 1 pułku

artylerii przeciwlotniczej. 1 października 1926 r. mianowany dowódcą baterii 120 pułku artylerii. Od 1 czerwca 1927 r. dowódca baterii dywizjonu szkolnego 4 Brygady Artylerii. 15 października 1928 r. rozpoczął studia na Wydziale Artylerii najpierw Akademii Wojskowej RKKA, potem Wojskowej Akademii Technicznej. Po studiach od 23 maja 1932 r. dowódca 180 pułku obrony przeciwlotniczej. Od 20 stycznia 1935 r. zastępca szefa III Oddziału Inspekcji Artylerii RKKA, przekształconej w marcu 1936 r. w Zarząd Dowódcy Artylerii RKKA. 3 maja 1937 r. mianowany zastępcą komendanta Kursów Doskonalenia Oficerów Artylerii Przeciwlotniczej.

10 września 1938 r. zwolniony z RKKA w związku z aresztowaniem. Więziony do 1940 r. Przywrócony do służby 9 lipca 1940 r. i mianowany wykładowcą artylerii na Wydziale Artylerii Przeciwlotniczej Akademii Artylerii Armii Czerwonej. Od października 1940 r. szef sztabu i p.o. dowódcy brygady Moskiewskiego Rejonu OPL. Od lutego 1941 r. szef sztabu i p.o. dowódcy Tuleńskiego Rejonu OPL.

Uczestnik wojny z Niemcami. W czerwcu 1941 r. mianowany dowódcą artylerii Leningradzkiego Korpusu OPL. Od września 1942 r. dowódca grupy operacyjnej dywizyjnego rejonu obrony przeciwlotniczej jeziora Ładoga, osłaniającego Drogę Życia. Nagrodzony Orderem Czerwonego Sztandaru. Następnie od czerwca 1943 r. zastępca dowódcy Leningradzkiej Armii OPL.

W kwietniu 1944 r. oddelegowany do Wojska Polskiego. Od 11 września 1944 r. zastępca dowódcy WP ds. OPL. Od 20 października 1945 r. komendant Centrum Wyszkożenia Artyleryjskiego WP, potem ponownie zastępca dowódcy WP ds. OPL. 14 listopada 1947 r. na własną prośbę powrócił do ZSRR. W 1953 r. przeniesiony w stan spoczynku.

Odznaczony dwukrotnie Orderem Lenina, Orderem Czerwonego Sztandaru, Orderem Wojny Ojczyźnianej I klasy, Orderem Odrodzenia Polski III klasy (1945), Krzyżem Grunwaldu III klasy (1945), Złotym Krzyżem Zasługi (1946), medalami.

Od 1941 r. był członkiem partii bolszewickiej.

Stopień: kategoria K-9 (1932), pułkownik (28.11.1935), generał brygady WP (11.11.1944), GM (11.07.1945).

Źródła: CAMO/Podwиг naroda; CAW, TAP, 497/58/2429/1-16; IV.500.4/6/305; RGWA, 37837/4/24/248ob, 57/472, 62/103, 72/672ob, 128/125, 376/520, 419/242; 37837/20/6/338.

Literatura: H.P. Kosk, t. 1, s. 165–166; KPURP, s. 284–285; J. Królikowski, A–H, s. 486–488; E.J. Nalepa, cz. II, s. 26.

GROCHOLSKI Stanisław

(ГРОХОЛЬСКИЙ Станислав

Мартынович)

Urodzony 17 lipca 1897 r. we wsi Bałabanówka, gubernia podolska, w rodzinie chłopskiej. Polak, język rosyjski wskazywał jako ojczysty, władał również polskim. Ukończył cztery klasy szkoły podstawowej.

Do armii carskiej zmobilizowany 15 maja 1916 r. Służył jako szeregowy, a od marca 1917 r. młodszy podoficer. Od grudnia 1916 r. do października 1917 r. brał udział w walkach na Froncie Południowym jako dowódca działono i starszy obserwator artyleryjski. Od 1 listopada zastępca dowódcy baterii w czerwonogwardyjskim oddziale sformowanym z żołnierzy 6 Korpusu Armijnego. Zdemobilizowany pod koniec kwietnia 1918 r. Powrócił w rodzinne strony.

12 grudnia 1918 r. zmobilizowany do armii Petlury. Po sześciu dniach zdezerterował i przeszedł na stronę bolszewików.

Tego samego dnia, 18 grudnia 1918 r., dobrowolnie zgłosił się do Armii Czerwonej i został zastępcą dowódcy plutonu w baterii artylerii 1 radzieckiego ukraińskiego pułku kawalerii. Od 1 lutego 1919 r. dowódca plutonu w tej baterii. 5 września 1919 r. mianowany szefem łączności 8 baterii 396 płaśtuńskiego pułku piechoty Płaśtuńskiej Brygady. Od 1 grudnia 1919 r. dowódca plutonu w 5 baterii 3 lekkiego pułku artylerii 44 Dywizji Strzeleckiej. 20 kwietnia 1920 r. został słuchaczem

2 Piotrogrodzkich Radzieckich Artyleryjskich Kursów Dowódczych, przemianowanych 1 października na Szkołę Ciężkiej Artylerii Polowej i Brzegowej. Po zakończeniu nauki od 23 września 1923 r. dowódca plutonu 2 baterii artylerii Twierdzy Szlisselburskiej. 11 lutego 1924 r. rozpoczął służbę w 1 Brygadzie Artylerii Twierdzy Kronsztadzkiej: dowódca plutonu w 3 dywizjonie artylerii, dowódca 5 baterii 2 dywizjonu artylerii (od 19.11.1926), dowódca 3 baterii 1 dywizjonu artylerii (od 31.10.1927). Mianowany 26 lutego 1930 r. dowódcą samodzielnej szlisselburskiej baterii artylerii, od 11 maja 1930 r. był również jej komisarzem. 7 października 1930 r. został słuchaczem Specjalnych Kursów Dowódców Artylerii w klasie artylerii brzegowej. Po zakończeniu nauki od 3 czerwca 1931 r. ponownie dowódca i komisarz samodzielnej szlisselburskiej baterii artylerii. Następnie służył na Dalekim Wschodzie: od 17 sierpnia 1932 r. dowódca 4 samodzielnego dywizjonu artylerii Floty Amurskiej, od 17 października 1933 r. dowódca artylerii Niżnieamurskiego Rejonu Umocnionego tej floty. 21 września 1934 r. mianowany wykładowcą Szkoły Artylerii Brzegowej Sił Morskich RKKA. Od 16 października 1935 r. służył w Głównym Porcie Floty Czarnomorskiej: zastępca głównego artylerzysty portu, inżynier II Oddziału (od 26.05.1936), inżynier Oddziału Artylerii (od 29.07.1936).

Rozkazem Rady Wojennej Floty Czarnomorskiej z 17 czerwca 1937 r. zwolniony z szeregów floty. 21 stycznia 1938 r. rozkaz anulowano i został mianowany szefem wydziału opancerzenia (ros. *szcziutowogo diela*) XI Oddziału Floty Czarnomorskiej. Ponownie zwolniony z szeregów Marynarki Wojennej rozkazem Rady Wojennej Floty Czarnomorskiej 26 lipca 1938 r. Decyzję tę potwierdził rozkaz ludowego komisarza Marynarki Wojennej z 19 sierpnia 1938 r. Najprawdopodobniej nie został aresztowany.

Przywrócony do służby przed wybuchem wojny z Niemcami. Służył w Armii Czerwonej i brał udział w walkach na froncie. Ostatnia funkcja: szef sztabu dywizji. Odznaczony Orderem Czerwonej Gwiazdy.

Odkomenderowany do służby w Wojsku Polskim. Uznany za zaginionego bez wieści w czerwcu 1944 r. Być może w niewoli do wiosny 1945 r. Od 7 maja (wg innych źródeł 30 czerwca) 1945 r. dowódca

GROSS Edward

35 pułku artylerii 13 Dywizji Piechoty. W marcu 1946 r. wyjechał do ZSRR. 28 maja 1946 r. zwolniony do rezerwy.

Stopień: kategoria K-9 (1933), major (31.07.1936), podpułkownik (3.03.1942).

Źródła: CAMO/Podwign naroda; 33/563783/5/142; 33/595608/4/29; CAW, 1687/85, Grocholski Stanisław s. Marcina; IV.500.4/6/305; RGAWMF, r-1678/1/15/59; r-2188/1/19/10-12; r-2192/3/736/1-12; RGWA, 37837/4/32/560ob, 45/594, 55/549, 88/168, 112/700, 420/307ob; 37837/20/26/269.

Literatura: KPURP, s. 285.

GROSS Edward

(ГРОСС Эдуард Болеславович)

Urodzony 6 sierpnia 1899 r. w Ostrołęce, gubernia łomżyńska. Polak, władał językiem polskim i rosyjskim. W 1914 r. ukończył szóstą klasę gimnazjum w Wilnie. W 1915 r., uciekając przed wojskami niemieckimi, przeniósł się z rodziną do Orszy. W armii carskiej nie służył.

Do Gwardii Czerwonej wstąpił na ochotnika już 11 listopada 1917 r. i był szeregowym oddziału tej formacji w Orszy. Od 11 lutego 1918 r. służył w 4 Dywizji Strzeleckiej, początkowo jako szeregowy, a od 31 maja 1919 r. zastępca dowódcy plutonu artylerii. Od 1 lipca 1919 r. był słuchaczem Orłowskich Kawaleryjskich Kursów Dowódczych, na początku września, w obliczu ofensywy wojsk Denikina, przeniesionych do Moskwy. Po ich ukończeniu od 1 marca 1920 r. służył w 71 pułku kawalerii 12 Dywizji Kawalerii, najpierw jako dowódca plutonu, potem (od 27.10.1920) szef rozpoznania pułku i (od 27.12.1921) p.o. dowódcy szwadronu. Od 1 lipca 1922 r. zastępca dowódcy szwadronu 1 pułku kawalerii Samodzielnego Korpusu Kawalerii. Od 1 listopada 1922 r. uczył się na kursach doskonalenia zorganizowanych przy sztabie Samodzielnej Kaukaskiej DK. Po ich ukończeniu, 1 października 1923 r., mianowany zastępcą dowódcy pułku i dowódcą szwadronu w 2 pułku kawalerii Samodzielnej Kaukaskiej Brygady Kawalerii. Od 1 października 1924 r. słuchacz Kawaleryjskich Kursów Doskonalenia Oficerów. Kiedy je ukończył, od 19 września 1925 r. służył w 2 Samodzielnej Kau-

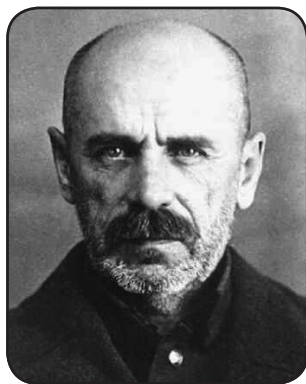
kaskiej BK: zastępca dowódcy 65 pułku kawalerii, szef sztabu tego pułku (od 19.10.1926) i szef sztabu 66 pułku kawalerii (od 24.12.1926). Od 1 września 1929 r. studiował na Wydziale Ogólnym Akademii Wojskowej RKKA. Po ukończeniu studiów, 28 lutego 1932 r., p.o. szefa I Oddziału sztabu 3 Korpusu Kawalerii, wkrótce zatwierdzony na tym stanowisku. Szef sztabu tego korpusu od 4 lipca 1936 r. Zaliczony do dyspozycji Zarządu Kadr RKKA 27 czerwca 1937 r.

Zwolniony z RKKA 19 lipca i aresztowany 25 lipca 1937 r. Wyrokiem Izby Wojskowej Sądu Najwyższego ZSRR 20 grudnia 1937 r. skazany na karę śmierci i rozstrzelany w Mińsku. Zrehabilitowany 10 sierpnia 1955 r.

Stopień: kategoria K-10, pułkownik (13.12.1935).

Źródła: RGWA, KES; 18/3/155/78; 37837/4/62/194, 117/448, 129/628, 130/496; 37837/18/126/60ob, 413/27, 452/8ob-9, 493/363; 37837/20/6/493ob; „Krasnaja Zwiezda”, nr 287, 14 XII 1935.

Literatura: O.F. Suwienrow, *Tragedija RKKA*, s. 430.

GRUSZECKI Władysław

(ГРУШЕЦКИЙ Владислав
Флорианович)

Urodzony 15 lipca 1888 r. w Proskurowie, w rodzinie szlacheckiej. Polak. Ukończył szkołę realną.

Do armii carskiej wstąpił na ochotnika 1 września 1905 r. i został słuchaczem Odeńskiej Szkoły Piechoty. Ukończył ją jako podporucznik 15 czerwca 1908 r. i uzyskał

przydział do 12 syberyjskiego pułku strzeleckiego, gdzie 8 września został młodszym oficerem drużyny szkolnej. Od 1 marca 1910 r. młodszy oficer 11 kompanii tego pułku. Od 9 sierpnia 1911 r. służył w 44 syberyjskim pułku strzeleckim. Od 23 września 1912 r. do 2 sierpnia 1913 r. był słuchaczem Wyższej Szkoły Gimnastyki i Fechtunku. Po jej ukończeniu, 2 września 1913 r., mianowany instruktorem gimnastyki

barnaulskiego oddziału 44 syberyjskiego pułku strzeleckiego. W związku z ogłoszeniem mobilizacji skierowany do formowania 56 syberyjskiego pułku strzeleckiego: od 2 sierpnia 1914 r. był w nim dowódcą 15 kompanii. Wraz z pułkiem 22 sierpnia 1914 r. skierowany na front. Od 9 lutego do 10 kwietnia 1915 r. p.o. dowódcy 3 batalionu pułku. 15 października 1915 r. mianowany kierownikiem grupy 14 Syberyjskiej Dywizji Strzeleckiej w Szkole Wyszkożenia Praktycznego Chorażych, którym był do 22 grudnia 1916 r. Od 7 lutego 1917 r. zastępca dowódcy, od 4 maja 1917 r. p.o. dowódcy, a od 15 sierpnia 1917 r. dowódca 55 syberyjskiego pułku strzeleckiego. Ostatni stopień: pułkownik (9.11.1917). W czasie walk na froncie dwukrotnie ranny i raz zatruty gazami. Za wybitną służbę odznaczony Orderem św. Stanisława III klasy, a za udział w działaniach bojowych odznaczony Orderem św. Stanisława III i II klasy, Orderem św. Anny III i II klasy, Orderem św. Włodzimierza IV klasy. Wielokrotny zdobywca nagród w konkursach strzelania i fechtunku.

W Armii Czerwonej od maja 1918 r.: początkowo dowódca kamyszłowskiego samodzielnego batalionu, następnie wojskowy komendant miasta Kamyszków, zastępca szefa sztabu Dywizji Wschodniej, szef Oddziałów Specjalnych 3 Armii, dowódca 4 Kamskiej Uralskiej Dywizji, a od 1 stycznia 1919 r. dowódca 29 Dywizji Strzeleckiej. Za udział w walkach z wojskami admirała Kołczaka w 1922 r. odznaczony Orderem Czerwonego Sztandaru. W 1920 r. dowodził Grupą Południową 15 Armii oraz był zastępcą dowódcy Polskiej Armii Czerwonej.

Po zakończeniu wojny domowej od grudnia 1920 r. dowódca 46 DS, od 1921 r. dowódca 51 DS, od początku 1922 r. dowódca 17 DS. W czerwcu 1922 r. mianowany dowódcą 3 Korpusu Strzeleckiego. Stanowisko to zajmował do listopada 1923 r. W 1924 r. ukończył Wyższe Kursy Akademickie i został szefem Zarządu Armii Kaukaskiej. Od września 1924 r. oficer do zadań specjalnych przy Sztabie RKKK, a od października 1924 r. zastępca dowódcy 9 KS. We wrześniu 1926 r. mianowany szefem IV Oddziału sztabu Północnokaukaskiego Okręgu Wojskowego, a w listopadzie 1927 r. zastępcą komendanta Kursów „Wystriel”. Od 1 września 1929 r. (wg innych źródeł już od sierpnia

1928) komendant Chemicznych Kursów Doskonalenia Oficerów RKKA. Stanowisko to zajmował aż do 1937 r.

Zwolniony z RKKA 31 maja 1937 r. Aresztowany 5 listopada 1937 r. Wyrokiem Izby Wojskowej Sądu Najwyższego ZSRR 25 sierpnia 1938 r. skazany na karę śmierci i tego samego dnia stracony w Moskwie. Prochy spoczywają w podmoskiewskim kompleksie Kommunar-ka. Zrehabilitowany w lipcu 1956 r.

Stopień: komdiw (23.11.1935).

Źródła: RGWA, 37837/1/112/12ob; 37837/4/62/63, 142/201; 37837/18/8/731, 493/98; 37976/140-300/272-280.

Literatura: N.S. Czeruszew, Ju.N. Czeruszew, *Rasstrielannaja elita*, s. 208–209; EBDSM; S.T. Minakow, *Sowietskaja wojennaja elita 20-ch godow*, s. 307; O.F. Suwien-
row, *Tragedija RKKA*, s. 387.

GUDOWICZ Kazimierz

(ГУДОВИЧ Казимир Адамович)

Urodzony 15 listopada 1900 r. w rodzinie robotniczej. Polak, podawał się również za Rosjanina. Pracował jako robotnik. W armii carskiej nie służył.

Do RKKA powołany w ramach mobilizacji partyjnej 1 lipca 1920 r. Przez rok i 6 miesięcy był członkiem komisji ds. przyjęcia jeńców. Po-
tem pełnił służbę jako politruk. Od 1 października 1924 r. sekretarz
biura partyjnego 2 ciężkiego dywizjonu artylerii 2 Korpusu Strzeleckie-
go. Wiosną 1926 r. został komisarzem dywizjonu artylerii. Od 1 paź-
dziernika 1926 r. komisarz 3 korpuśnego pułku artylerii. Od 1931 r.
komisarz 57 krążowniczej eskadry lotniczej, a od 25 października
1934 r. zastępca ds. politycznych dowódcy tej eskadry.

Zwolniony z szeregów Armii Czerwonej z powodu narodowości
11 czerwca 1938 r. Najprawdopodobniej aresztowany, a następnie
oswobodzony. Do służby przywrócony 17 lutego 1940 r. i oddany do
dyspozycji Zarządu Lotnictwa RKKA w celu wykorzystania w pracy
administracyjno-gospodarczej. Mianowany szefem sztabu 286 bazy

HAJDUK Antoni (Anatol)

lotniczej. Od 19 listopada 1940 r. komendant 281 bazy lotniczej, a następnie dowódca 266 batalionu obsługi lotnisk.

Uczestnik wojny z Niemcami od czerwca 1941 r. na Froncie Briańskim (do lipca 1943), 1 Białoruskim (kwiecień–wrzesień 1944), 2 Nadbałtyckim i Leningradzkim (grudzień 1944 – maj 1945). Był szefem sztabu w dowództwach 21 (od 22.04.1943) i 70 (od grudnia 1944 r.) rejonu bazowania lotnictwa. Nagrodzony Orderem Czerwonej Gwiazdy (1943), Orderem Wojny Ojczyźnianej II klasy (1944), Orderem Czerwonego Sztandaru (1944 za wysługę lat) i Orderem Aleksandra Newskiego (1945).

W październiku 1919 r. został członkiem partii.

Stopień: pułkowej komissar (14.03.1936), intendant I rangi (28.11.1940), podpułkownik (1943).

Źródła: CAMO/Podwig naroda; RGWA, KE; RGWA, 9/31/176/147; 37837/4/55/697, 80/444, 170/33, 351/464, 404/618, 407/593; 40840/1/43/45; SNSRKA, s. 197.

H

HAJDUK Antoni (Anatol)

(ГАЙДУК Антон [Анатолий] Фомич)

Urodzony w 1902 r. we wsi Mincza, gubernia kowieńska, w rodzinie chłopskiej. W latach 20. podawał się za Polaka, a w latach 30. za Litwina (ojciec był Litwinem, matka Polką). Władał biegle językiem polskim i rosyjskim. Miał wykształcenie średnie. W armii carskiej nie służył.

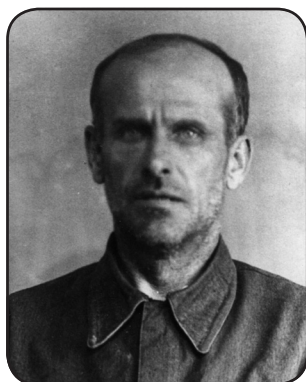
Do Armii Czerwonej powołany w 1921 r., początkowo służył jako szeregowy. W 1924 r. ukończył 3 Wojskową Szkołę Inżynieryjną i objął dowództwo plutonu w 1 batalionie pontonowym. Następnie służył w wojskach inżynieryjno-saperskich. W 1936 r. był dowódcą 16 samodzielnego batalionu pontonowego. W 1938 r. mianowany szefem służby inżynieryjnej 38 Dywizji Strzeleckiej. Latem 1938 r. ze względu na

narodowość został wpisany na listę oficerów do zwolnienia z szeregów RKKA przez Radę Wojenną okręgu, ale najprawdopodobniej nie był represjonowany. W 1940 r. został szefem wydziału Oddziału Wojsk Inżynieryjnych Północnokaukaskiego Okręgu Wojskowego. W maju 1941 r., kiedy wojska okręgu sformowały 19 Armie Rezerwy Naczelnego Dowództwa, mianowany zastępcą szefa Oddziału Inżynieryjnego tej armii. 9 lipca 1941 r. ciężko ranny w rejonie mostu kolejowego w Witebsku. Uznany za poległego. W rzeczywistości dostał się do niewoli niemieckiej. W 1945 r. wyzwolony z obozu jenieckiego i repatriowany do ZSRR. Dalsze losy nieznane.

Od 1923 r. był członkiem partii bolszewickiej.

Stopień: kategoria K-8, major (1936), pułkownik (1940).

Źródła: CAMO, 33/11458/27/152; 33/563783/37/238ob; RGWA, KE 1924; 25896/9/133/28ob.

HALECKI
(GALECKI vel GAŁECKI) Tadeusz
(ГАЛЕЦКИЙ Тадеуш Францевич)

Urodzony 2 października 1890 r. w Lublinie. Polak pochodzenia chłopskiego; ojciec był kowalem. W 1902 r. ukończył Lubelską Szkołę Miejską, w 1912 r. wieczorowe kursy średniej szkoły technicznej. Pracował jako technik-monter.

W 1912 r. powołany do armii. W 1915 r. ukończył Wojskową Szkołę Lotniczą i pozostał w niej jako lotnik instruktor. Ostatni stopień w armii carskiej: chorąży.

Od lipca 1918 r. służył w białych wojskach, w 2 syberyjskim oddziale lotniczym, gdzie w lipcu 1919 r. uzyskał awans na podporucznika. W grudniu 1919 r. w Samarze został wzięty do niewoli i zgłosił akces do Armii Czerwonej. Mianowany szefem oddziału operacyjnego przy sztabie wojsk lotniczych w Irkucku. W czasie powstania w tym mieście przeszedł na stronę wojsk Centrum Politycznego. Służył w armii admi-

rała Kołczaka. Ponownie w RKKa od maja 1920 r.: początkowo zaliczony do rezerwy specjalistów lotniczych w Moskwie. W czerwcu 1920 r. wyznaczony na lotnika instruktora w Szkole Lotników Obserwatorów w Moskwie, miesiąc później objął analogiczne stanowisko w Jegoriewskiej Szkole Lotniczej. W styczniu 1921 r. został kierownikiem części lotnej, a w 1923 r. części szkolnej 1 Wojskowej Szkoły Lotników. Od 1 czerwca 1924 r. instruktor pierwszej kategorii w 1 Wyższej Szkole Czerwonych Lotników Wojskowych. Od 1 listopada 1925 r. zajmował równorzędne stanowisko w Wojskowej Szkole Lotników Obserwatorów im. Woroszyłowa. Od 17 maja 1927 r. dowódca klucza w Szkole Walki Powietrznej Sił Powietrznych RKKa, a od 1 października 1928 r. p.o. dowódcy oddziału w eskadrze lotniczej 3 Wojskowej Szkoły Lotników i Lotników Obserwatorów. Od 1 grudnia 1930 r. dowodził oddziałem w eskadrze lotniczej 7 Wojskowej Szkoły Lotników, a 20 listopada 1931 r. objął dowództwo tej eskadry.

Następnie przeniesiony do rezerwy RKKa z odkomenderowaniem do pracy w Osoawiachimie. Starszy inspektor Zarządu Lotnictwa Osoawiachimu. Od 14 maja 1936 r. ponownie w kadrach RKKa, zaliczony do Zasobu 1000, z pozostawieniem w pracy w Osoawiachimie.

Zwolniony z szeregów RKKa 29 czerwca 1937 r. z powodu służby w armii admirała Kołczaka. Aresztowany 30 kwietnia 1938 r. Wyrokiem Izby Wojskowej Sądu Najwyższego ZSRR 27 września 1938 r. skazany na karę śmierci i rozstrzelany w Moskwie.

Stopień: kategoria K-10, major z wysługą dwóch lat (14.05.1936).
Źródła: RGWA, KES; 37837/4/80/697; 37837/18/327/124, 327/410ob; informacje Walentina Juszkina.

Literatura: EBDSM.

HETZEN (GECEN) Bolesław

(ГЕЦЕН Болеслав Болеславович)

Urodzony 12 października 1897 r. w Jekatierinburgu, w rodzinie mieszczańskiej, niemiecko-polskiej. Podawał się za Rosjanina. Ukończył szkołę podstawową. Przed I wojną światową przeniósł się do

Petersburga. Do 1916 r. pracował w Zakładach Putiłowskich jako robotnik. Potem pływał jako marynarz we flocie handlowej, pracował jako ślusarz, a w 1919 r. ukończył Piotrogrodzką Szkołę Morską, oddział mechaniczny. Pływał na statkach w porcie wojennym w Piotrogradzie.

Do Armii Czerwonej zmobilizowany 10 maja 1920 r. Mechanik okrętowy: od 15 maja 1920 r. na trałowcu „Udarnik”, a od 8 sierpnia 1928 r. na stawiaczu min „25-je Oktiabria”. 5 grudnia 1927 r. mianowany flagowym mechanikiem Brygady Trałowo-Minowej Sił Morskich Morza Bałtyckiego (od 1935 r. Floty Bałtyckiej), następnie flagowym inżynierem-mechanikiem tej brygady.

Zwolniony z szeregów Marynarki Wojennej jako Polak 2 września 1938 r. Aresztowany kilka dni później (sankcja na aresztowanie wydana 5 września) jako agent polskiego wywiadu i uczestnik antyradzieckiego spisku wojskowego. Zrehabilitowany na mocy postanowienia Oddziału Specjalnego NKWD Floty Bałtyckiej 28 listopada 1938 r. z powodu braku znamion przestępstwa.

Przywrócony do służby w grudniu 1938 r. i mianowany na stanowisko komendanta warsztatów remontowych filii Głównego Portu Wojennego Floty Bałtyckiej w Oranienbaumie. Od 10 czerwca 1941 r. szef wydziału technicznego Zarządu Zaplecza Floty Bałtyckiej w Rydze. 14 stycznia 1942 r. mianowany flagowym mechanikiem oddziału, 18 maja 1942 r. dywizjonu, a 16 grudnia 1942 r. grupy stawiaczy min Floty Bałtyckiej. Później inżynier ds. eksploatacji i remontu i szef 2 wydziału Oddziału Awaryjno-Ratunkowego tej floty. Odznaczony Orderem Lenina.

Stopień: kategoria K-9, wojeninżynier I rangi (23.03.1936), inżynier-kapitan II rangi (24.04.1941), inżynier-kapitan I rangi (21.02.1948).
Źródła: CAMO/Podwign naroda; RGAWMF, r-1570/8/160/1-5; r-2185/2/4/68, 4/206, 7/140; r-2192/3/595/1-16; RGWA, 37837/20/21/308ob; SNSWMS1932, s. 462; informacja CAWMF dzięki uprzejmości Fiodora Sabierowa.

HORWITZ Stanisław → BIELSKI Stanisław

I

IBIAŃSKI Mikołaj

(ИБЯНСКИЙ Николай Болеславович)

Urodzony 2 października 1897 r. w Kownie, w rodzinie urzędnika. Podawał się za Polaka, a od 1924 r. za Rosjanina, władał biegle językiem rosyjskim, polskim, łotewskim, słabiej litewskim. W 1912 r. ukończył cztery klasy gimnazjum.

Do armii carskiej zmobilizowany 15 maja 1916 r., ukończył drużynę szkolną i instruktorski kurs obrony przeciwgazowej. Ostatni stopień i funkcja: starszy podoficer, starszy instruktor drużyny chemicznej.

Do Armii Czerwonej wstąpił na ochotnika 5 października 1918 r. i początkowo służył jako czerwonoarmista. Od 25 marca 1920 r. dowódca kompanii Wojskowych Kursów Gospodarczych. Od 31 czerwca 1920 r. w 39 pułku strzeleckim: dowódca batalionu, komisarz grupy specjalnej (od 27.08.1920) i dowódca kompanii (od 10.10.1920). W szeregach pułku wziął udział w wojnie z Polską.

Od 7 grudnia 1920 r. dowódca drużyny w 93 pułku strzeleckim. 12 czerwca 1921 r. objął dowództwo kompanii w 52 pułku strzeleckim. Kolejno w tym pułku: zastępca dowódcy batalionu (od 15.09.1921), p.o. dowódcy batalionu (od 20.10.1921) i dowódca batalionu (od 1.05.1922). Od 2 lipca 1922 r. dowódca batalionu w 18 pułku strzeleckim 6 Dywizji Strzeleckiej, a od 22 marca 1924 r. dowódca batalionu w 50 pułku strzeleckim 14 DS. Następnie służył w 51 pułku strzeleckim tej dywizji: zastępca dowódcy pułku ds. liniowych (od 1.05.1929) i zastępca dowódcy pułku ds. technicznych (od 17.11.1931). Od maja 1932 r. instruktor-kierownik centrum szkoleniowego 3 Korpusu Strzeleckiego Moskiewskiego Okręgu Wojskowego, a od 16 marca 1935 r. komendant tego centrum. Od 16 maja 1937 r. komendant Iwanowskich Kursów Doskonalenia Oficerów Rezerwy. 4 lutego 1940 r. mianowa-

ny dowódcą 201 pułku strzeleckiego 84 DS, na tym stanowisku wziął udział w wojnie z Finlandią. W lipcu 1940 r. dywizja i jej pułki zostały przeformowane w zmotoryzowane i weszły w skład 3 Korpusu Zmechanizowanego Nadbałtyckiego Specjalnego OW.

Od początku wojny z Niemcami na tym stanowisku uczestniczył w walkach obronnych Frontu Północno-Zachodniego. Od listopada 1941 r. dowódca 325 DS, która w grudniu 1941 r. weszła w skład Frontu Zachodniego, wzięła udział w kontrofensywie pod Moskwą i za sukcesy w walkach została przekształcona w 90 Gwardyjską DS. Od marca 1943 r. dowódca 22 Korpusu Strzeleckiego, w składzie 6 Armii Gwardyjskiej wziął udział w bitwie pod Kurskiem, a także w walkach 2 i 1 Frontu Nadbałtyckiego w Estonii i na Łotwie. W maju 1944 r. mianowany dowódcą 92 KS 43 Armii 1 Frontu Nadbałtyckiego, brał m.in. udział w walkach pod Witebskiem, Połockiem, Szawłami i Kłajpedą. Od kwietnia 1945 r. dowódca 7 Gwardyjskiego KS, który walczył w Kurlandii.

Po zakończeniu działań wojennych nadal na tym stanowisku, w 1947 r. ukończył Wyższe Kursy Akademickie przy Wyższej Akademii Wojskowej im. Woroszyłowa. Od 1950 r. zastępca dowódcy wojsk Donbaskiego Rejonu Obrony Przeciwlotniczej. Na początku 1953 r. przeniesiony w stan spoczynku.

Odznaczony m.in. Orderem Lenina, pięciokrotnie Orderem Czerwonego Sztandaru i Orderem Kutuzowa II klasy, medalami.

Zmarł w Charkowie 6 grudnia 1953 r.

Od 1943r. był członkiem partii bolszewickiej.

Stopień: kategoria K-9, major z wysługą dwóch lat (13.01.1936), pułkownik (02.1938), GM (21.07.1942), GL (11.05.1949).

Źródła: RGWA, KES; 37837/4/79/108, 128/542, 349/98, 414/280; 37837/18/823/14, 1004/451; 37837/20/8/255ob.

Literatura: *Wielikaja Otieczestwiemaja. Komkory*, t. 1, s. 226–228.

ILIASZEWICZ (ILJASZEWICZ)

Mikołaj

(ИЛЬЯШЕВИЧ Николай Люцианович)

Urodzony w 1892 r. w mieście Czerikow, w guberni mohylewskiej. Polak, miał wykształcenie średnie.

W Armii Czerwonej od 1918 r. Był wojskowym kontrolerem charkowskiego urzędu pocztowo-telegraficznego. Od 11 lutego 1919 r. p.o. komendanta najpierw 84 armijnego urzędu telegraficznego, potem, od 1 kwietnia 1919 r., 94 armijnego urzędu telegraficznego. Brak informacji o dalszym przebiegu służby, do początku lat 30.

Zastępca szefa 2 sektora sztabu naczelnika inżynierów RKKA, a od 9 grudnia 1932 r. szef 3 sektora Wojskowego Zarządu Inżynieryjnego RKKA. Od 1 lutego 1933 r. zastępca szefa III Oddziału Zarządu Szefa Inżynierów RKKA. 20 stycznia 1935 r. mianowany szefem Oddziału Wyszkożenia Bojowego (II Oddziału) Zarządu Inżynieryjnego Armii Czerwonej.

Zwolniony z szeregów RKKA 10 marca 1938 r. Aresztowany 8 kwietnia 1938 r. Wyrokiem Izby Wojskowej Sądu Najwyższego ZSRR 25 sierpnia 1938 r. skazany na karę śmierci i tego samego dnia rozstrzelany w Moskwie. Prochy spoczywają w kompleksie Kommu-narka pod Moskwą. Zrehabilitowany 6 czerwca 1957 r.

Stopień: kategoria K-11 (1933), pułkownik (2.12.1935).

Źródła: RGWA, 37837/4/28/72ob, 57/481, 62/124, 154/5, 425/59ob; 37837/18/412/8ob-9; 37837/20/11/409ob; 37976/4/34682/1-6(134-843); „Krasnaja Zwiezda”, nr 278, 3 XII 1935.

Literatura: O.F. Suwieniorow, *Tragedija RKKA*, s. 432.

ISKRZYCKI Stanisław

(ИСКРЖИЦКИЙ Станислав Викентьевич)

Urodzony 25 grudnia 1885 r. na stacji Keto, gubernia wileńska, w rodzinie urzędnika kolejowego. Polak, władał językiem polskim i rosyjskim. W 1899 r. ukończył szkołę miejską, a w 1903 r. technikum kolejowe.

Do armii carskiej wstąpił na ochotnika. W 1911 r. ukończył Wileńską Szkołę Wojskową: porucznik. Krótko pracował jako wykładowca oficerskich kursów karabinów maszynowych. Zdemobilizowany 11 listopada 1911 r., pracował jako technik na kolei. Ponownie zmobilizowany w 1914 r., służył najpierw w 160 abchaskim pułku piechoty, następnie, od 1915 r., w bulemskim(?) pułku piechoty. Sztabskapitan.

Do Armii Czerwonej przeszedł ze starej armii 1 kwietnia 1918 r. i został instruktorem ds. karabinów maszynowych na 3 Moskiewskich Kursach Karabinów Maszynowych, przemianowanych wkrótce na 2 Radzieckie Moskiewskie Kursy. Od 15 sierpnia 1918 r. kierownik nauki strzelania na tych kursach. Od 14 lutego 1919 r. dowódca dywizjonu karabinów maszynowych na 1 Radzieckich Moskiewskich Kursach Karabinów Maszynowych. Od 8 września 1921 r. pełnił służbę w Szkole Wojskowej im. WCIK: zastępca szefa Oddziału Liniowo-Szkolnego, szef tego oddziału (od 19.02.1923) i wykładowca taktyki (od 1.10.1927). Od października 1928 r. w rezerwie RKKK. Od sierpnia 1930 r. ponownie w służbie czynnej: rukowoditelj taktyki wojsk inżynieryjnych Katedry Inżynieryjnego Zabezpieczenia Boju i Operacji Wojskowej Akademii Inżynieryjnej. Od 15 sierpnia 1935 r. szef Katedry Obrony Przeciwlotniczej tej akademii. Następnie starszy wykładowca OPL tej akademii.

Zwolniony z szeregów RKKK 13 lipca 1937 r. Dalsze losy nieznane. Był bezpartyjny.

Stopień: kategoria K-10 (1923), wojeninženior I rangi (02.1936).

Źródła: RGWA, KES; 37837/4/60/433, 103/515, 130/216ob; 37837/20/16/5656ob.

J

JACUŃSKI Bolesław

(ЯЦУНСКИЙ Болеслав Эдуардович)

Urodzony 25 sierpnia 1897 r. w Szawlach, gubernia kowieńska, w rodzinie robotniczej; ojciec był maszynistą. Litwin, biegle władał ję-

zykiem litewskim, polskim i rosyjskim. W 1914 r. ukończył pełne gimnazjum.

Do armii carskiej zmobilizowany 17 maja 1915 r., walczył na Froncie Zachodnim w latach 1915–1916. W lipcu 1916 r. ukończył Wileńską Szkołę Wojskową. Ostatni stopień i funkcja: podporucznik, p.o. dowódcy kompanii 2 kamieńskiego(?) pułku.

Do Armii Czerwonej zmobilizowany 17 października 1918 r. i mianowany instruktorem Wsiewobucza Mińskiego Gubernialnego Komisarjatu Wojskowego. Od 9 sierpnia 1919 r. dowódca kompanii najpierw w 149, następnie 1 (od 1.08.1920) i 2 (od 17.10.1920) samarskim pułku strzeleckim. Brał udział w wojnie z Polską na Froncie Zachodnim. Od 7 stycznia 1921 r. dowódca kompanii samodzielnego batalionu zapasowego 82 pułku strzeleckiego. Od 13 sierpnia 1921 r. zastępca ds. operacyjnych adiutanta sztabu 28 Brygady Strzeleckiej, na tym stanowisku uczestniczył w walkach z powstańcami chłopskimi na Tambowszczyźnie.

Od 27 listopada 1921 r. ponownie służył w 28 pułku strzeleckim: zastępca adiutanta pułku ds. operacyjnych, dowódca kompanii (od 9.03.1922) i adiutant pułku (od 28.07.1922). 28 września 1922 r. mianowany adiutantem batalionu 3 turkiestańskiego pułku strzeleckiego, brał udział w walkach z basmaczami w Azji Środkowej. Od 17 grudnia 1923 r. dowódca kompanii 243 pułku 81 Dywizji Strzeleckiej. Od 23 września 1925 r. słuchacz Kursów Doskonalenia Dowódców RKKK. Po ukończeniu nauki od 10 września 1926 r. ponownie dowódca kompanii w 243 pułku strzeleckim, a od 1 października 1927 r. p.o. zastępcy dowódcy batalionu tego pułku. Na tym stanowisku 20 maja 1930 r. ukończył Kursy „Wystrieł”. Od 1 października 1930 r. służył w Moskiewskiej Połączonej Szkole Piechoty jako wykładowca, a od 30 września 1931 r. szef sztabu batalionu. Następnie szef sztabu batalionu Tambowskiej Szkoły Piechoty im. Aszenbrennera i Unszlichta. Od 2 marca 1933 r. rukowoditiel taktyki Połączonej Szkoły Wojskowej im. WCIK. Później mianowany sekretarzem Rewolucyjnej Rady Wojskowej Moskiewskiego Okręgu Wojskowego. Od 16 stycznia 1934 r. zastępca szefa II Oddziału (wyszkolenia bojowego) sztabu Moskiewskiego OW.

W październiku 1937 r. przeniesiony na stanowisko starszego wykładowcy taktyki Moskiewskiej Wojskowej Szkoły Inżynieryjnej.

Aresztowany 2 czerwca 1938 r. Wyrokiem Komisji Specjalnej NKWD skazany 23 kwietnia 1939 r. na 3 lata pozbawienia wolności. Dalsze losy nieznane.

Od 1927 r. był członkiem partii bolszewickiej.

Stopień: kategoria K-9, major z wysługą jednego roku (24.12.1935).

Źródła: KES; KE 1924; RGWA, 37837/4/28/619, 48/497,58/908, 67/252, 132/752; 37837/18/234/229; 37837/20/6/239ob; informacja Ararata Grigoriana.

JAGUSZEWSKI Włodzimierz

(ЯГУШЕВСКИЙ Владимир
Владиславович)

Urodzony 10 sierpnia 1889 r. w Nowogrodzie, w rodzinie mieszczańskiej. Polak, od 1925 r. podawał się za Rosjanina. W 1906 r. za udział w strajku usunięty z gimnazjum. Rok później eksternistycznie zdał egzaminy końcowe. W tym czasie był członkiem koła Socjalistów-Rewolucjonistów. W 1907 r. aresztowany i zesłany na trzy lata do miejscowości Mezel. Po powrocie z zesłania mieszkał w Żytomierzu, gdzie utrzymywał się z dawania korepetycji, a następnie w guberni twerskiej, gdzie pracował w ziemstwie.

Do armii carskiej zmobilizowany w sierpniu 1915 r., służył jako szeregowy w 213 zapasowym batalionie piechoty, a następnie na Froncie Kaukaskim. W 1917 r. ukończył szkołę chorążych i służył w 194 zapasowym pułku piechoty. Ostatni stopień i funkcja: chorąży, młodszy oficer w 43 ochockim pułku piechoty na Froncie Południowo-Zachodnim. Po rewolucji lutowej przystał do lewicowych eserowców i z ich ramienia był członkiem, a następnie przewodniczącym komitetu żołnierskiego pułku. We wrześniu 1917 r. był aresztowany za podburzanie żołnierzy.

Do Armii Czerwonej wstąpił na ochotnika w marcu 1918 r. i do lutego 1919 r. służył w miejskim Komitecie Wojskowym Moskwy. Od lutego 1919 r. pozostawał w dyspozycji ludowego komisarza spraw

wojskowych i morskich Ukrainy. W lipcu 1919 r. mianowany przewodniczącym nadzwyczajnego Polowego Trybunału Wojskowego przy ludowym komisarzu spraw wojskowych i morskich Ukrainy, a miesiąc później przewodniczącym Komisji Likwidacyjnej ds. Ewakuacji Ukrainy. Od października 1919 r. zastępca szefa Wsiewobucza. W lutym 1920 r. mianowany kijowskim okręgowym komisarzem wojskowym. Od sierpnia 1920 r. komisarz najpierw Zarządu Dowódczego, a następnie Zarządu Operacyjnego Wszechrosyjskiego Sztabu Głównego. Od 3 marca 1921 r. zastępca szefa Zarządu Głównego Szefa Zaopatrzenia Armii Czerwonej. Od marca 1924 r. słuchacz Wojskowej Akademii Sił Powietrznych RKKA. 22 października 1924 r. został komendantem 1 Wojskowej Szkoły Lotników, a 25 maja 1925 r. objął analogiczne stanowisko w 2 Wojskowej Szkole Lotników. Od 15 września 1929 r. szef Zarządu Szkolno-Liniowego, od 1 maja 1931 r. II Zarządu, a od 16 sierpnia 1932 r. IX Zarządu w Zarządzie Sił Powietrznych RKKA. 26 lutego 1933 r. mianowany szefem Oddziału Kadr Sił Powietrznych RKKA. Od 17 lipca 1933 r. oficer do zadań specjalnych przy szefie Zarządu Sił Powietrznych RKKA, a od 7 lutego 1936 r. przy dowódcy sił powietrznych RKKA. 25 maja 1936 r. odznaczony Orderem Czerwonej Gwiazdy. 27 marca 1937 r. mianowany komendantem i komisarzem 3 Szkoły Techników Lotniczych.

Aresztowany 21 lutego 1938 r. bez wiedzy organów kadrowych RKKA i ludowego komisarza obrony. Zwolniony z szeregów sił zbrojnych dopiero 19 czerwca 1938 r. Wyrokiem Izby Wojskowej Sądu Najwyższego ZSRR 15 sierpnia 1938 r. skazany na karę śmierci i rozstrzelany. Zrehabilitowany 23 marca 1967 r.

Od 1918 r. był członkiem partii bolszewickiej.

Stopień: brigadnyj komissar (28.11.1935), kombrig (22.02.1938).

Źródła: GARF, R-7523/44/203/122-127; RGWA, KES, KE; 37837/4/20/354ob, 34/232ob, 40/15ob, 62/102, 83/698, 141/177, 171/243, 428/95ob; 37837/18/12/27; „Krasnaja Zwiezda”, nr 119, 26 V 1936.

Literatura: N.S. Czeruszew, Ju.N. Czeruszew, *Rasstrielannaja elita RKKA. Kombrigi*, s. 274–276; O.F. Suwieniorow, *Tragiedija RKKA*, s. 421.

JANKIŁOWICZ Marek**(ЯНКИЛОВИЧ Марк Михайлович)**

Urodzony 10 marca 1899 r. w Polance, gubernia wileńska, w rodzinie robotniczej. Polak, władał językiem polskim i rosyjskim. Był samoukiem, pracował w tartaku. W armii carskiej nie służył.

Do Armii Czerwonej wstąpił na ochotnika 31 sierpnia 1918 r. Początkowo był czerwonoarmistą. Od 1919 r. zajmował stanowiska dowódcze. Brał udział w wojnie domowej na Froncie Południowym do 1920 r. Był czterokrotnie ranny.

Ukończył Połączoną Szkołę Wojskową Czerwonych Komunardów im. Unszlichta 8 sierpnia 1925 r. i został mianowany dowódcą plutonu w 62 pułku kawalerii, a 1 stycznia 1926 r. objął równorzędne stanowisko w Szkole im. Unszlichta. Od 1 marca 1926 r. sekretarz biura organizacji partyjnej szkoły. Brak informacji o szczegółach dalszej służby do początku lat 30.

Oficer do zadań specjalnych pierwszej kategorii Zarządu Politycznego RKKA. Od 16 czerwca 1933 r. instruktor sektora zaopatrzenia Oddziału Agitacyjno-Masowego Zarządu Politycznego RKKA. W 1937 r. komisarz Oddziału Szkolnego Kursów „Wystrieł”.

Zwolniony z RKKA 4 grudnia, a aresztowany 9 grudnia 1937 r. Wyrokiem Izby Wojskowej Sądu Najwyższego ZSRR 20 września 1938 r. skazany na karę śmierci, rozstrzelany tego samego dnia w Moskwie.

Od 1919 r. był członkiem partii bolszewickiej.

Stopień: kategoria KP-10, batalionnyj komissar (1936), połkowej komissar (08.1937)¹⁴⁹.

Źródła: RGWA, KE 1925, 1926; 37837/4/38/45, 150/212, 202/110, 434/54.

Literatura: KPURP, s.333.

¹⁴⁹ Informacja niepewna.

JANKOWSKI Konstanty

(ЯНКОВСКИЙ Константин Брониславович)

Urodzony 6 stycznia 1899 r. we wsi Zinkowiczi (Ziniewiczi), w powiecie lidzkim, gubernia wileńska, w rodzinie chłopskiej. Polak, władał językiem polskim i rosyjskim. Ukończył cztery klasy szkoły miejskiej, pracował jako szewc. W armii carskiej nie służył.

Do Armii Czerwonej wstąpił na ochotnika 5 maja 1919 r. i został czerwonoarmistą 1 pułku strzeleckiego. Od 24 kwietnia 1920 r. był słuchaczem 2 Szkoły Kawalerii w Piotrogradzie. Po jej ukończeniu, 1 grudnia 1921 r., mianowany dowódcą plutonu w tej szkole. Od 13 października 1922 r. służył w 40 pułku kawalerii 7 Samarskiej Dywizji Kawalerii: dowódca plutonu, zastępca dowódcy szwadronu karabinów maszynowych (od 9.01.1925¹⁵⁰), p.o. dowódcy tego szwadronu (od 2.03.1925) i szef sztabu pułku (od 30.07.1925). Następnie, od 9 października 1925 r., p.o. dowódcy, a od 26 maja 1926 r. zastępca dowódcy szwadronu w 38 pułku kawalerii. Od 16 października 1926 r. dowódca szwadronu w 37 pułku kawalerii. 1 maja 1930 r. rozpoczął studia na Wydziale Głównym Akademii Wojskowej RKKKA im. Frunzego. Po jej ukończeniu, 10 maja 1933 r., mianowany szefem I Oddziału sztabu 2 Kaukaskiej Górskiej DK. Wiosną 1936 r. dywizja została przeformowana w 17 Górską DK.

8 marca 1938 r. zwolniony z szeregów Armii Czerwonej, aresztowany 9 marca 1938 r. Wyrokiem Trójki NKWD Gruzińskiej SRR 28 kwietnia 1938 r. skazany na karę śmierci. Rozstrzelany w Tbilisi 30 kwietnia 1938 r.

Od 1920 r. był członkiem partii bolszewickiej.

Stopień: kategoria K-9 (1933), major (1936).

Źródła: RGWA, 37837/4/202/289; 37837/18/451/132ob-133; 37837/20/9/337; SRS.

¹⁵⁰ Według innych źródeł od 14 lutego.

JANNAU Rafał**(ЯННАУ Рафаил Робертович)**

Urodzony 12 października 1892 r. w Warszawie, w rodzinie oficera. Polak, władał językiem polskim, rosyjskim i niemieckim. W 1910 r. ukończył 2 Orenburski Korpus Kadetów.

W armii carskiej od 1 października 1910 r. na ochotnika. 6 sierpnia 1912 r. ukończył Kijowską Wojskową Szkołę Piechoty, a w 1914 r. Okręgową Oficerską Szkołę Fechtunku i Gimnastyki. W latach 1914–1918 walczył na Froncie Kaukaskim, był trzykrotnie ranny (od 1915 kula pozostała w płucu). Ostatni stopień i funkcja: porucznik, dowódca kompanii 14 turkiestańskiego pułku strzeleckiego. Zdemobilizowany w 1918 r.

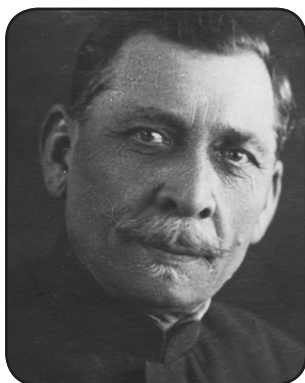
Do Armii Czerwonej zmobilizowany 3 czerwca 1919 r. i mianowany zastępcą dowódcy 1 turkiestańskiego komunistycznego pułku. Od 20 sierpnia 1919 r. dowódca batalionu w tym pułku. Od 26 września 1919 r. dowódca kompanii w Taszkienckiej Szkole Dowódczej im. Lenina. Od 1 czerwca 1920 r. instruktor gimnastyki w Oddziale Wsiewobucza przy dowództwie Frontu Turkiestańskiego, od 16 sierpnia 1920 r. młodszy inspektor Zarządu Wsiewobucza tego frontu, a od 1 marca 1921 r. szef wydziału sportu Zarządu Wsiewobucza Frontu Turkiestańskiego. 1 kwietnia 1921 r. mianowany młodszym inspektorem w Radzie Kultury Fizycznej Turkiestanu. Od 1 września 1921 r. szef Oddziału Szkolnego Turkiestańskiej Wojskowej Szkoły Sportowej. 1 października 1922 r. mianowany szefem oddziału liniowego Turkiestańskiej Szkoły Inspektorów Wychowania Fizycznego. Od 1 czerwca 1923 r. inspektor w oddziale Wsiewobucza Frontu Turkiestańskiego, od 1 października 1923 r. inspektor Inspekcji Wychowania Fizycznego sztabu Frontu Turkiestańskiego, a od 15 maja 1924 r. p.o. zastępcy inspektora wyszkolenia niewojskowego przy sztabie tego frontu. Od 17 września 1925 r. słuchacz Kursów Wychowania Fizycznego RKKK. Po ich ukończeniu, 1 listopada 1926 r., mianowany zastępcą szefa IV Oddziału sztabu Środkowozjatyckiego Okręgu Wojskowego. Od 1 lutego 1930 r. p.o. inspektora ds. wychowania fizycznego Zarządu Wyższego Szkolnictwa Wojskowego Zarządu Głównego RKKK. Jednocześnie od 21 listopada 1930 r. studiował na Wydziale Wieczorowym

Akademii Wojskowej RKKA im. Frunzego (ukończył studia w 1933). Od 1 lutego 1931 r. zastępca szefa 2 sektora Zarządu Niewojskowego Wyszkożenia Kadr Dowódczych RKKA. W marcu 1932 r. mianowany inspektorem wychowania fizycznego Specjalnego Korpusu Wojsk Kolejowych. Od 28 lutego 1934 r. inspektor wychowania fizycznego Oddziału Wyszkożenia Bojowego sztabu Środkowoazjatyckiego OW. 10 stycznia 1937 r. przeniesiony na analogiczne stanowisko w Północnokaukaskim OW. Dalsze losy nieznane.

Był bezpartyjny.

Stopień: kategoria K-10, major (1936).

Źródła: RGWA, KES; 18/3/155/107, 155/180ob; 37837/1/99/58; 37837/4/48/716-717, 77/88.

JANOWSKI Leonard

(ЯНОВСКИЙ Леонард Павлович)

Urodzony 28 czerwca 1877 r. w Astrachaniu, w rodzinie szlacheckiej. Polak. Ukończył szkołę morską i pływał na statkach handlowych.

W 1934 r. był dowódcą oddziału awaryjno-ratowniczego. 23 lutego 1934 r. odznaczony Orderem Czerwonej Gwiazdy „za zasługi w umacnianiu zdolności obronnych

Związku Radzieckiego”. Następnie zastępca komendanta ekspedycji na rzekach i jeziorach Ekspedycji Robót Podwodnych Specjalnego Przeznaczenia (EPRON).

Aresztowany 28 października 1937 r. i oskarżony o szpiegostwo na rzecz Polski. 22 listopada 1937 r. wyrokiem Komisji NKWD i Prokuratury ZSRR skazany na karę śmierci. Rozstrzelany w Leningradzie 27 listopada 1937 r.

Stopień: kategoria K-9, wojeninżynier II rangi (20.05.1936).

Źródła: GARF, R-7523/44/204/147-150; RGWA, 37837/4/112/388; 37837/20/25/568.

Literatura: EBDSM; *Martirolog polaków*, s. 723.

JANUSZKIEWICZ Paweł

(ЯНУШКЕВИЧ Павел Фомич)

Urodzony 29 czerwca 1896 r. we wsi Dokudowo, gubernia chełmska, w rodzinie chłopskiej. Polak, w latach 30. podawał się za Rosjanina. Ukończył szkołę wiejską, a w 1914 r. również seminarium nauczycielskie w Bielsku. W 1915 r. rodzina przeniosła się do Tambowa.

Do armii carskiej zmobilizowany 20 lipca 1914 r. (wg innych źródeł w marcu 1915), służył w 124 batalionie zapasowym w guberni permskiej. W 1915 r. ukończył drużynę szkolną, a następnie, w listopadzie 1915 r., Orenburską Szkołę Chorążych. Został chorążym w 39 batalionie zapasowym. Na front skierowany w składzie 303 siennńskiego pułku piechoty: młodszy oficer kompanii, porucznik. W styczniu 1917 r. był lekko ranny w walkach pod Rygą. Od maja 1917 r. dowódca batalionowej drużyny miotaczy granatów w 748 wileńskim pułku piechoty. Od września 1917 r. zastępca dowódcy kompanii 128 pułku zapasowego w Złatouście. Za zasługi na froncie awansowany na sztabskapitana. Zdemobilizowany w styczniu 1918 r. Zamieszkał w Tambowie.

Do Armii Czerwonej wstąpił dobrowolnie w maju 1918 r. i został dowódcą plutonu karabinów maszynowych. Od października 1918 r. dowódca kompanii strzeleckiej 2 smoleńskiego pułku. Od maja 1919 r. dowódca konnej drużyny karabinów maszynowych. We wrześniu 1919 r. mianowany zastępcą ds. operacyjnych szefa sztabu 2 Brygady Kawalerii. W styczniu 1920 r. został szefem sztabu 4 pułku 1 Kaukaskiej Dywizji Kawalerii. Od czerwca 1920 r. słuchacz Szkoły Służby Sztabowej RKKK. Po jej ukończeniu od października 1920 r. na stanowisku zastępcy ds. operacyjnych szefa sztabu 12 DK. Od marca 1921 r. zastępca szefa Oddziału Operacyjnego sztabu Tersko-Dagestańskiej Grupy Michała Lewandowskiego. Od maja 1921 r. był tamże szefem oddziału wywiadowczego.

W 1924 r. ukończył Akademię Wojskową RKKA. Następnie odbywał staż na stanowisku komendanta (wg innych źródeł zastępcy komendanta) szkoły pułkowej 53 pułku strzeleckiego. 10 sierpnia 1925 r. mianowany zastępcą szefa sztabu 56 Dywizji Strzeleckiej. Od 16 listopada 1925 r. zastępca szefa Oddziału Operacyjnego (od 1.11.1926 I Oddziału) sztabu Leningradzkiego Okręgu Wojskowego. Od 1 lipca 1927 r. oficer do zadań specjalnych przy dowódcy Karelskiego Rejonu Umocnionego. Od 1 maja 1929 r. p.o. szefa sztabu leningradzkiego garnizonu pogranicznego, zatwierdzony na tym stanowisku 5 lipca 1931 r. Następnie szef sztabu Karelskiego RU. 11 grudnia 1932 r. zaliczony do dyspozycji Zarządu Głównego RKKA, a dwa dni później mianowany szefem sztabu garnizonu leningradzkiego. W maju 1933 r. zaliczony do dyspozycji Zarządu Głównego RKKA. W tym czasie, 29 maja 1933 r., ukończył zaoczny Wydział Operacyjny Akademii Wojskowej im. Frunzego. 2 czerwca 1933 r. mianowany szefem sztabu Władywostockiego RU Sił Morskich Dalekiego Wschodu (od stycznia 1935 Floty Oceanu Spokojnego).

Zwolniony z szeregów Armii Czerwonej 21 czerwca 1937 r., a aresztowany 2 lipca (wg innych źródeł 8 lipca) 1937 r. Wyrokiem Izby Wojskowej Sądu Najwyższego ZSRR we Władywostoku na sesji wyjazdowej 22 maja 1938 r. skazany na karę śmierci i tego samego dnia rozstrzelany. Zrehabilitowany 29 maja 1958 r. Skreślony ze spisów Marynarki Wojennej 21 lipca 1958 r. z powodu śmierci.

Od 1918 r. był członkiem partii bolszewickiej.

Stopień: kategoria K-11 (1933), pułkownik (28.11.1935).

Źródła: RGAWMF, r-2192/2/3624/1-9; r-2194/1/4/507; RGWA, 37837/4/26/220, 26/327, 37/596, 45/221, 62/98, 434/12, 529/138; 37976/1/97/1-17; „Krasnaja Zwiezda”, nr 275, 29 XI 1935.

Literatura: EBDSM; W.S. Milbach, *Politiczeskije riepriessii. Tichookieanskij flot*, s. 260; O.F. Suwieniorow, *Tragiedija RKKA*, s. 442.

JAROSZEWICZ Józef**(ЯРОШЕВИЧ Иосиф Людвигович)**

Urodzony 1 marca 1900 r. w Petersburgu, w rodzinie chłopskiej, która przeniosła się do stolicy; ojciec został maszynistą. Polak, władał biegle językiem polskim i rosyjskim, słabiej niemieckim i francuskim. W kwietniu 1918 r. ukończył pełne gimnazjum przy parafii św. Katarzyny w Piotrogradzie. W armii carskiej nie służył.

Do Armii Czerwonej wstąpił na ochotnika 15 kwietnia 1918 r. i został słuchaczem Piotrogradzkich Kursów Artylerii, które ukończył w grudniu 1918 r. Od 14 lutego 1919 r. służył jako dowódca plutonu w 1 baterii dalekiego zasięgu Ukraińskiej Armii Radzieckiej. Od 15 marca 1919 r. w 2 baterii 6 dywizjonu artylerii ciężkiej 6 Dywizji Strzeleckiej jako kolejno: dowódca plutonu, szef łączności baterii (od 15.04.1919), zastępca dowódcy (od 1.06.1919), p.o. dowódcy (od 15.06.1919) i dowódca baterii (od 7.11.1919). Wraz z dywizją brał udział w walkach z wojskami gen. Judenicza oraz wojnie z Polską.

Od 5 czerwca 1921 r. dowódca 2 baterii w 6 zbiorczym dywizjonie artylerii ciężkiej, a od 8 września 1922 r. dowódca baterii haubic 13 dywizjonu artylerii ciężkiej. 26 września 1922 r. mianowany dowódcą drużyny artyleryjskiej 2 Turkiestańskiej DS, 3 listopada 1922 r. kierownikiem klas młodszych dowódców Szkoły Artylerii Frontu Turkiestańskiego, a 5 maja 1923 r. zastępcą dowódcy 10 samodzielnej turkiestańskiej baterii artylerii górskiej, brał udział w walkach z basmaczami.

Od 5 października 1923 r. słuchacz 1 Piotrogradzkiej, następnie Leningradzkiej Szkoły Artylerii. Po jej ukończeniu, 7 sierpnia 1925 r., mianowany zastępcą dowódcy baterii 56 pułku artylerii. Od 25 listopada 1925 r. dowódca baterii najpierw w 43 pułku artylerii, a od 1 marca 1927 r. w 11 pułku artylerii. 1 października 1927 r. rozpoczął studia w Wojskowej Akademii Technicznej. Ukończył ją w 1932 r., potem starszy kierownik doświadczeń części strzelań doświadczalnych Oddziału Doświadczalno-Technicznego Naukowo-Doświadczalnego Poligonu Strzeleckiego w Kołomnie. Od 11 maja 1933 r. inżynier wyższej kwalifikacji sekcji broni ręcznej Oddziału Naukowo-Badawczego tego poli-

gonu, od 13 stycznia 1934 r. szef wydziału balistycznego tego poligonu, a od 21 stycznia 1936 r. szef jego wydziału kontrolno-badawczego.

Aresztowany 7 lipca 1937 r. Wyrokiem Izby Wojskowej Sądu Najwyższego ZSRR 28 listopada 1937 r. skazany na karę śmierci i tego samego dnia rozstrzelany w Moskwie. Prochy spoczywają w kompleksie Kommunarka pod Moskwą.

Od 1925 r. kandydat na członka, następnie członek partii bolszewickiej.

Stopień: kategoria T-9 (1933), wojeninżynier III rangi¹⁵¹ (1936).
Źródła: RGWA, KES; KE 1925; 37837/4/30/432, 48/294ob, 72/198ob; 37837/18/281/28-29, 319/95ob.

Literatura: *Martirolog polaków*, s. 727.

JASINKIEWICZ Jerzy

(ЯСИНКЕВИЧ Георгий Анатольевич)

Urodzony w 1893 r. Litwin.

Kierownik Katedry Technologii i Towaroznawstwa Materiałów Włóknistych Akademii Wojskowej im. Frunzego. Od 8 grudnia 1935 r. dziekan Wydziału Inżynieryjno-Materiałowego, a od 9 lutego 1937 r. Wydziału Inżynieryjnego Wojskowej Akademii Gospodarczej RKKA.

Zwolniony z szeregów RKKA na wniosek NKWD 10 marca 1938 r. Aresztowany 13 marca 1938 r. Wyrokiem Komisji Specjalnej NKWD 2 września 1940 r. skazany za udział w spisku wojskowym na osiem lat łagru. Karę odbywał w Uchto-Iżemskim Łagrze. Oswobodzony 13 marca 1946 r. Dalsze losy nieznane.

Stopień: kategoria T-11, wojeninżynier I rangi (5.12.1935).
Źródła: RGWA, 37837/4/61/583, 62/177, 202/300; 37837/18/442/84ob-85; 37837/20/6/457; „Krasnaja Zwiezda”, nr 281, 6 XII 1935.

Literatura: be.convdocs.org

¹⁵¹ Tak według *Martirologu polaków*, rozkazu o nadaniu stopnia nie udało się odnaleźć.

JASIŃSKI Bronisław

(ЯСИНСКИЙ Бронислав Станиславович)

Urodzony w 1896 r. w Radomiu, w rodzinie szlacheckiej. Polak, władał językiem polskim i rosyjskim. Ukończył sześć klas szkoły realnej w Warszawie.

Do armii carskiej zmobilizowany w czerwcu 1914 r. W grudniu 1916 r. ukończył szkołę chorążych. Brał udział w walkach na froncie. Ostatni stopień i funkcja: podporucznik, oficer do zadań przy szefie sztabu 1 Korpusu Grenadierów 4 Armii.

Do Gwardii Czerwonej wstąpił na ochotnika w styczniu 1918 r. i objął stanowisko szefa wywiadu 1 Armii Rewolucyjnej. Od maja 1918 r. dowódca szwadronu, a od września 1918 r. dowódca pułku w 2 Orłowskiej Dywizji Strzeleckiej. W lipcu 1919 r. mianowany adiutantem dywizjonu dragonów, a w kwietniu 1920 r. szefem oddziału administracyjnego 24 DS. W czasie wojny domowej brał udział w walkach na Froncie Wschodnim (1918–1920) i wojnie z Polską.

We wrześniu 1920 r. zaliczony do rezerwy dowódców przy inspektorze kawalerii. Od grudnia 1920 r. szef kancelarii Zarządu Formowania Jednostek Czerwonych Komunardów. Od kwietnia 1921 r. w rezerwie dowódców przy sztabie Frontu Zachodniego. We wrześniu 1921 r. mianowany zastępcą szefa wywiadu dywizji, następnie skierowany na naukę w Akademii Wojskowej RKKK. Po jej ukończeniu, w maju 1924 r., mianowany dowódcą szwadronu w 2 Połączonej Szkole Wojskowej Czerwonych Komunardów. Od 9 kwietnia 1925 r. (wg innych źródeł od września 1924) szef sztabu 2 Samodzielnej Brygady Kawalerii, a od listopada 1926 r. 8 Samodzielnej BK.

Zdjęty ze stanowiska 19 maja 1927 r. i oddany pod sąd za nieznaną przewinę. 18 czerwca 1927 r. zwolniony z szeregów RKKK jako skazany wyrokiem sądu. Dalsze losy nieznanne.

Był bezpartyjny.

Stopień: bez stopnia, kategoria K-10 (09.1924).

Źródła: RGWA, KES; 37837/1/112/373.

JASTROŻEMSKI Aleksander

(ЯСТРОЖЕМСКИЙ Александр Осипович)

Urodzony w 1891 r. w rodzinie robotniczej. Litwin. Miał wykształcenie podstawowe. Brak informacji o służbie w armii carskiej.

W Armii Czerwonej od 1918 r., uczestniczył w wojnie domowej. Służył na stanowiskach: szefa łączności baterii artylerii (3 miesiące), obserwatora baterii (10 miesięcy), dowódcy działonu (2 lata i 11 miesięcy), dowódcy baterii artylerii (rok i 3 miesiące), komendanta szkoły pułku artylerii (rok i 8 miesięcy), p.o. dowódcy 18 korpuśnego dywizjonu artylerii (rok i 11 miesięcy), dowódcy tego dywizjonu (10 i pół miesiąca). Ukończył kursy artylerii (1921) i Kursy Doskonalenia Oficerów Artylerii (1926). Uczestniczył w 1929 r. w walkach z Chińczykami o Kolej Wschodniocihńska. Od 15 marca 1931 r. dowódca 26 pułku artylerii 26 Dywizji Strzeleckiej Specjalnej Armii Dalekowschodniej. 22 września 1932 r. zdjęty ze stanowiska za nałogowe pijaństwo oraz słabe wyszkolenie pułku i zaliczony do dyspozycji Zarządu Głównego RKKK. Od 11 maja 1933 r. zastępca dowódcy 10 korpuśnego pułku artylerii ds. liniowych.

Najprawdopodobniej represjonowany w czasie wielkiej czystki¹⁵².

Od 1919 r. był członkiem partii bolszewickiej.

Stopień: kategoria K-9 (1931), major (30.12.1935).

Źródła: RGWA, 37837/4/21/179, 29/276-277; 37837/18/8/707-709, 26/86; 37837/20/6/695; SNSRKKK, s. 708–709.

JASTRZĘBSKI Andrzej

(ЯСТРЖЕМБСКИЙ Андрей Станиславович)

Urodzony 3 października 1890 r. w rodzinie szlacheckiej. Polak. Ukończył gimnazjum, a w 1918 r. Moskiewską Wyższą Szkołę Techniczną. Pracował jako wykładowca Wyższych Kursów Technicznych Ludowego Komisariatu Komunikacji.

W Armii Czerwonej od 1923 r. Pracował w szkolnictwie wyższym na stanowiskach: starszego wykładowcy Wojskowej Akademii Sił Po-

¹⁵² Brak jego nazwiska w spisie oficerów litewskiej narodowości z lata 1940 r.

wietrznych im. Żukowskiego (3 lata), wykładowcy (7 lat) i p.o. starszego rukowoditiela katedry tej akademii. 29 września 1934 r. nadano mu tytuł profesora tej akademii. Od 4 lutego 1935 r. starszy wykładowca Katedry Techniki Wojskowej tej akademii. Od 1941 r. był szefem katedry tej akademii. Później również szefem jej Oddziału Szkolnego. Zasłużony działacz nauki i techniki ZSRR. Autor ponad 40 publikacji naukowych.

Zmarł w sierpniu 1968 r., pochowany na Cmentarzu Wwiedieńskim w Moskwie.

Był bezpartyjny. Dziad znanego polityka rosyjskiego Siergieja Władimirowicza Jastrzębskiego.

Stopień: kategoria T-10, wojeninżenior I rangi (13.12.1935).

Źródła: RGWA, 37837/4/50/453, 62/202, 63/554ob; 37837/20/6/404; „Krasnaja Zwiezda”, nr 287, 14 XII 1935; nr 191, 16 VIII 1968.

JASTRZĘBSKI Józef

(ЯСТРЖЕМБСКИЙЙ Иосиф Францевич)

Urodzony 18 września 1895 r. we wsi Zbaniszki, powiat święciański, gubernia wileńska. Polak, język rosyjski wskazywał jako ojczysty, słabiej władał polskim i białoruskim. Ukończył szkołę podstawową, utrzymywał się z malowania obrazów.

W armii carskiej służył jako szeregowy, nie brał udziału w walkach na froncie.

W Armii Czerwonej od 2 kwietnia 1918 r. Uczestniczył w wojnie domowej na frontach Północno-Zachodnim i Południowo-Zachodnim jako szeregowy czerwonooarmista. Od 1920 r., po ukończeniu kursów, zajmował stanowiska oficerskie. Od 28 sierpnia 1922 r. instruktor ds. przygotowania pozaszkolnego w 10 Dywizji Strzeleckiej. Brak informacji o służbie w kolejnych latach. W latach 1930 i 1933 ukończył kursy doskonalenia.

W 1936 r. komisarz 4 (w maju 1936 przemianowanego na 184) turkiestańskiego pułku strzeleckiego. Od 13 kwietnia 1937 r. komisarz Kujbyszewskiego Okręgowego Szpitala Wojskowego im. Kominternu.

JASTRZĘBSKI Witold

Zwolniony z szeregów Armii Czerwonej 20 maja 1938 r. Być może arestowany, następnie oswobodzony. W cywilu ukończył jeden rok studiów na uniwersytecie, kierunek niezany.

Przywrócony do służby 22 czerwca 1943 r. i oddelegowany do Wojska Polskiego. Służył w 1 Dywizji Piechoty im. Tadeusza Kościuszki, początkowo na stanowisku inspektora wydziału organizacyjnego. Brał udział w bitwie pod Lenino. Od 22 września 1944 r. zastępca dowódcy 2 DP ds. polityczno-wychowawczych. Następnie p.o. zastępcy szefa sztabu 1 Armii WP ds. polityczno-wychowawczych. Zatwierdzony na tym stanowisku 9 marca 1945 r. Od 1 lipca p.o., a od 28 lipca 1945 r. zastępca szefa Oddziału Pracy wśród oficerów Głównego Zarządu Politycznego WP. 31 października 1945 r. wyjechał do ZSRR, pozostawał do dyspozycji Głównego Zarządu Kadr Armii Radzieckiej. Dalsze losy nieznanne.

Odnaczony Orderem Czerwonego Sztandaru (21.02.1945), Krzyżem Grunwaldu III klasy (12.07.1945) i Orderem Odrodzenia Polski V klasy (20.12.1945).

Od 1924 r. był kandydatem, a następnie członkiem partii bolszewickiej.

Stopień: kategoria KP-9, batalionnyj komissar (1936), major (1943), podpułkownik WP (1.01.1945), pułkownik WP (25.04.1945).

Źródła: CAMO/Podwig naroda; CAW, TAP, 497/58/5818/1-9; 1687/85, Jastrzębski Józef s. Franciszka; IV.500.4/10/1425; RGWA, KE 1924; 37837/4/96/106, 126/677, 154/281.

JASTRZĘBSKI Witold

(ЯСТРЖЕМБСКИЙ Витольд Феликсович)

Urodzony 2 czerwca 1883 r. w rodzinie szlacheckiej. Polak. W 1903 r. ukończył pełne gimnazjum, a w 1908 r. Instytut Weterynaryjny w Kazaniu. W armii carskiej nie służył.

Do Armii Czerwonej zmobilizowany 1 czerwca 1918 r., służbę odbywał w wojskach Frontu Wschodniego. 8 sierpnia 1918 r. wzięty do niewoli w czasie walk z wojskami Korpusu Czechośłowackiego. Wstąpił do armii admirała Kołczaka, w której pozostał do stycznia 1920 r.

Ponownie powołany do Armii Czerwonej 16 lipca 1920 r., przydzielony do służby weterynaryjnej. Od marca 1924 r. był lekarzem weterynarii 26 Dywizji Strzeleckiej Syberyjskiego Okręgu Wojskowego, następnie 35 DS tego okręgu, a od sierpnia 1929 r. Specjalnej Armii Dalekowschodniej. 4 kwietnia 1932 r. mianowany szefem służby weterynaryjnej Zabajkalskiej Grupy Wojsk SAD. Stanowisko to utracił najpóźniej w maju 1933 r. Dalsze losy nieznanne.

Stopień: brak stopnia, kategoria W-10 (1932).

Źródła: RGWA, KE 1925, 37837/4/23/147, 418/96.

JAWORSKI Jan

(ЯВОРСКИЙ ЯН ЯНОВИЧ)

Urodzony 5 listopada 1888 r. w Warszawie. Polak. Był samoukiem, pracował jako giser. Dwukrotnie aresztowany przez władze carskie, w latach 1909–1913 przebywał na zesłaniu.

Do Gwardii Czerwonej wstąpił na ochotnika w listopadzie 1917 r. i w czasie przewrotu bolszewickiego wziął udział w przejmowaniu władzy w Moskwie. Później pracował na kolei w Homlu i był sekretarzem Komitetu Powiatowego partii bolszewickiej w Pińsku.

Następnie w Armii Czerwonej. Piastował wysokie funkcje w aparacie politycznym. W 1921 r. był komisarzem Frontu Zachodniego ds. polskich jeńców i zbiegów (ros. *перибежчикова*). Po wojnie domowej komisarz korpusu strzeleckiego i 27 Dywizji Strzeleckiej. W 1924 r. przeniesiony do rezerwy RKKK.

Pracował w sektorze cywilnym. Do 1927 r. był zastępcą dyrektora przedsiębiorstwa handlowego na Białorusi i fabryki „Energia”, naczelnikiem odnowy lasów Białoruskiej SRR i szefem zarządu gospodarczego w Borysowie.

Zmarł 22 maja 1962 r. w Mińsku.

W 1904 r. wstąpił do SDKPiL. Następnie w partii bolszewickiej ze stażem od 1904 r.

Stopień: bez stopnia.

Źródła: RGASPI, 70/5/297/91.

Literatura: KPURP, s. 347.

JEREMICZ Stefan

(ЕРЕМИЧ Степан Антонович)

Urodzony 21 października 1896 r. w Grodnie, w rodzinie urzędnika sądowego. Podawał się za Białorusina, biegle władał językiem polskim i rosyjskim, słabiej niemieckim. W 1914 r. ukończył szkołę realną w Nowogrodzie.

Do armii carskiej wstąpił w 1915 r. na ochotnika. 7 sierpnia 1915 r. ukończył Czugujewską Szkołę Wojskową. Brał udział w walkach na froncie. Ostatni stopień i funkcja: porucznik, dowódca baterii moździerzy.

Do Armii Czerwonej zmobilizowany 9 maja 1919 r. i mianowany dowódcą kompanii w 1 zapasowym pułku strzeleckim. 30 sierpnia 1919 r. objął w tym pułku dowództwo batalionu. Od 16 listopada 1919 r. zastępca dowódcy 2 nadwożańskiego pułku strzeleckiego. Od 11 lipca 1920 r. dowódca 25 pułku strzeleckiego, na którego czele wziął udział w wojnie z Polską.

Od 11 lutego 1921 r. adiutant w Kijowskim Gubernialnym Komisariacie Wojskowym. 28 lipca 1921 r. mianowany dowódcą batalionu na 15 Kursach Dowódców Piechoty. Od 24 listopada 1921 r. dowódca plutonu w szkole lotniczej, a od 1 maja 1922 r. adiutant w tej szkole. Od 14 marca 1923 r. ponownie pracował w Kijowskim Gubernialnym Komisariacie Wojskowym, najpierw jako starszy inspektor, później pracownik do zadań (od 7.06.1923). Od 17 lipca 1923 r. służba w 100 Dywizji Strzeleckiej: adiutant dowódcy 14 batalionu 300 pułku strzeleckiego, zastępca szefa sztabu 298 pułku strzeleckiego (od 2.02.1925), zastępca szefa sztabu 300 pułku strzeleckiego (od 22.09.1925) i szef sztabu 299 pułku strzeleckiego (od 7.03.1926). 1 czerwca 1926 r. mianowany zastępcą szefa VI Oddziału sztabu Ukraińskiego Okręgu Wojskowego. Od 15 kwietnia 1928 r. zastępca szefa sztabu 20 Brygady Lotniczej, a od 8 kwietnia 1931 r., po aresztowaniu Henryka Wierzchińskiego, p.o. szefa sztabu tej brygady. W 1931 r. ukończył Kursy Doskonalenia przy Akademii Sił Powietrznych RKKA. Od 20 listopada 1931 r. zastępca szefa sztabu 3 Grupy Lotniczej. Następnie był zastępcą szefa VI Oddziału sztabu Ukraińskiego OW. Od 22 kwietnia 1934 r. szef sztabu 100 BL.

22 lipca 1938 r. zwolniony z szeregów RKKK, na wniosek Rady Wojskowej Sił Powietrznych Armii Czerwonej, z powodu ukrycia polskiej narodowości.

Przywrócony do służby. Uczestnik wojny z Niemcami od czerwca 1941 r., we wrześniu 1941 r. został ciężko ranny i potem pracował w szkolnictwie. Odbывał staż na stanowisku szefa Oddziału Operacyjnego Sztabu 15 Armii Powietrznej. W 1944 r. odznaczony Orderem Wojny Ojczyźnianej II klasy.

W 1919 r. został członkiem partii bolszewickiej.

Stopień: kategoria K-10 (1934), pułkownik (19.04.1936).

Źródła: CAMO/Podwиг naroda; RGWA, KES; 37837/4/112/96, 173/277-278; 37837/20/25/232.

JEWDOKIMOW Józef

(ЕВДОКИМОВ Иосиф Николаевич)

Urodzony 1 kwietnia 1895 r. we wsi Pokrowka, powiat święciański, gubernia wileńska, w rodzinie robotnika rolnego. Na początku lat 20. podawał się za Białorusina, a od 1924 r. za Litwina. Język rosyjski wskazywał jako ojczysty. Miał wykształcenie podstawowe. Pracował jako robotnik. W czasie I wojny światowej był tokarzem w fabryce Baranowskiego w Piotrogradzie. W armii carskiej nie służył.

W marcu 1917 r. wstąpił w szeregi milicji robotniczej w tej fabryce. Od 1 lipca 1917 r. milicja fabryki weszła w skład Gwardii Czerwonej. Uczestniczył w przewrocie bolszewickim w Piotrogradzie w dzielnicy wyborskiej, brał udział w walkach z Niemcami pod Pskowem. Od 1 marca 1918 r. był czerwonoarmistą w pułku moskiewskim, a 18 kwietnia 1918 r. został słuchaczem Piotrogradzkich Kursów Artylerii. Po ich ukończeniu od 20 marca 1919 r. służył w Zachodniej Dywizji Strzeleckiej¹⁵³ (w czerwcu 1919 przemianowanej na 52 DS): dowódca plutonu w 3 baterii artylerii, obserwator artylerii (od 16.06.1919), dowódca plutonu 3 baterii artylerii (od 16.10.1919), szef łączności 2 baterii artylerii

¹⁵³ Może to świadczyć, że znał język polski, choć w kolejnych latach się do tego nie przyznawał.

(od 23.06.1920), p.o. dowódcy (od 17.09.1920) i zastępca dowódcy 1 baterii artylerii (od 3.12.1920). Wraz z dywizją wziął udział w wojnie z Polską oraz walkach z wojskami gen. Wrangla i Nestora Machny.

Od 15 lipca 1921 r. był zastępcą dowódcy samodzielnej baterii artylerii 136 Brygady, a od 30 listopada 1921 r. zastępcą dowódcy baterii w 134 lekkim dywizjonie artylerii 45 DS. 13 lutego 1922 r. został słuchaczem klasy doskonalenia Połączonej Szkoły Wojskowej im. Kamieniewa. Po ukończeniu nauki od 1 czerwca 1922 r. służył w 2 baterii 45 lekkiego dywizjonu artylerii: najpierw zastępca dowódcy, a od 15 listopada 1923 r. dowódca tej baterii. Od 10 lipca 1924 r. p.o. dowódcy 100 lekkiego dywizjonu artylerii. 20 października 1924 r. został słuchaczem Kursów Doskonalenia Oficerów Artylerii RKKK. Po ukończeniu nauki od 9 października 1925 r. służył w pułku artylerii 100 DS: dowódca i politruk baterii, p.o. dowódcy dywizjonu (od 26.03.1926) i dowódca dywizjonu (od 1.10.1926). Mianowany 1 kwietnia 1929 r. dowódcą dywizjonu szkolnego 8 korpusnego pułku artylerii. Od 1 stycznia 1930 r. służył w 1 Leningradzkiej Szkole Artylerii, najpierw jako młodszy wykładowca, a od 30 września 1931 r. rukowoditiel ds. taktyki. Następnie zastępca szefa Oddziału Szkolnego Leningradzkich Kursów Broni Panczernej RKKK.

Zwolniony z szeregów Armii Czerwonej 22 maja 1938 r. w związku z aresztowaniem przez organy NKWD. Dalsze losy nieznanne.

Od 1918 r. był członkiem partii bolszewickiej.

Stopień: kategoria K-9, major (1936).

Źródła: RGWA, KES, KE 1922, 1924, 1925; 37837/18/569/1ob-2, 587/143.

JODŁOWSKI Aleksander

(ИОДЛОВСКИЙ Александр
Максимилианович [Максимович])

Urodzony 26 lutego 1900 r. w Warszawie, w rodzinie robotniczej. Polak, władał językiem polskim i rosyjskim. Ukończył sześcioklasową szkołę realną. W armii carskiej nie służył.

Do Armii Czerwonej wstąpił dobrowolnie w marcu 1919 r. Został skierowany na kursy kadry dowódczej przy Zachodniej Dywizji Strzeleckiej, które ukończył 27 lipca 1919 r. Mianowany 4 sierpnia 1919 r. dowódcą plutonu 2 kompanii 462 pułku strzeleckiego. Od 21 września 1919 r. zastępca dowódcy tej kompanii. W składzie pułku brał udział w walkach z Polakami i nad Berezyną. Od 28 lutego 1920 r. służył w 464 pułku strzeleckim: zastępca dowódcy 7 kompanii (od 2.03.1920), dowódca tej kompanii (od 17.05.1920) i szef rozpoznania (od 25.08.1920). We wrześniu–październiku 1920 r. brał udział w walkach z wojskami gen. Wrangla. 28 października 1920 r. ranny pod Kachowką.

Po wyleczeniu od 13 kwietnia 1921 r. zaliczony do rezerwy kadr dowódczych 461 pułku strzeleckiego. 7 października 1921 r. skierowany na Połączone Kursy Oficerskie Czerwonych Komunardów, gdzie został dowódcą 2 kompanii (10.10.1921). Pod koniec października oddelegowany do dyspozycji Biura Polskiego KC WKP(b). Od 23 listopada 1921 r. słuchacz Akademii Wojskowej RKKKA. Studia ukończył 1 sierpnia 1924 r. i został odkomenderowany do dyspozycji dowódcy Zachodniego Okręgu Wojskowego. Od 14 sierpnia 1924 r. szef Oddziału Wywiadu okręgu. Od 10 października 1925 r. w dyspozycji Zarządu Wywiadowczego Sztabu RKKKA. Skierowany do nielegalnej pracy w Polsce w celu stworzenia sieci agenturalnej. Pracował pod nazwiskiem Jan Kowalski. Aresztowany przez polski kontrwywiad 26 lutego 1926 r. i skazany początkowo na pięć, a w 1928 r. na cztery lata więzienia. Po odbyciu kary i powrocie do ZSRR 20 listopada (wg innych źródeł 24 listopada) 1931 r. mianowany szefem sektora III Oddziału IV Zarządu Sztabu RKKKA. 22 lutego 1933 r. za „wyjątkowe osiągnięcia, osobiste bohaterstwo i męstwo” odznaczony Orderem Czerwonego Sztandaru. Od 25 lutego 1933 r., w ramach stażu dowódczego, dowódca batalionu pancernego w 2 samodzielny pułku pancernym¹⁵⁴. 11 czerwca 1934 r. mianowany szefem sztabu Uljanowskiej Szkoły Pancernej im. Lenina.

¹⁵⁴ Według innych źródeł staż odbywał od 8 grudnia 1932 r. jako dowódca 6 batalionu pancernego 1 Brygady Zmechanizowanej im. Kalinowskiego.

Od 22 lutego 1935 r. w dyspozycji Zarządu Wywiadu RKKA. Pracował jako zastępca rezydenta wywiadu w Berlinie. Oficjalnie zatrudniony jako kierownik biura prasowego Przedstawicielstwa Pełnomocnego ZSRR (ambasady) Aleksandr Danilewicz. Na początku lipca 1937 r. odwołany do Moskwy.

Aresztowany 11 lipca (zwolniony z RKKA 23 sierpnia) 1937 r. Wyrokiem Izby Wojskowej Sądu Najwyższego ZSRR 21 sierpnia 1937 r. skazany na karę śmierci i tego samego dnia rozstrzelany w Moskwie. Zrehabilitowany 18 sierpnia 1956 r. Skreślony z ewidencji Armii Radzieckiej 10 października 1956 r. z powodu śmierci.

Od 1919 r. był członkiem partii bolszewickiej.

Stopień: kategoria K-10, pułkownik (13.12.1935).

Źródła: RGASPI, 63/1/112/83, 113/18; RGWA, 37837/1/112/178; 37837/4/43/57, 43/69, 55/176, 58/489, 62/195, 150/2, 422/242; 37837/18/120/24ob-25, 493/240; 37976/1/345/1-49; ; „Krasnaja Zwiezda”, nr 287, 14 XII 1935.

Literatura: EBDSM; EWR, s. 369–370; KPURP, s. 352; O.F. Suwieniorow, *Tragedija RKKA*, s. 432.

JOSILEWICZ Dymitr

(ИОСИЛЕВИЧ Дмитрий Николаевич)

Urodzony 5 lutego 1894 r.¹⁵⁵ w Petersburgu, w rodzinie urzędnika. Litwin, władał językiem rosyjskim i litewskim. W 1914 r. ukończył szkołę realną.

Do armii carskiej zmobilizowany 15 maja 1916 r., ukończył szkołę chorążych.

Do Armii Czerwonej zmobilizowany 15 sierpnia 1918 r. i skierowany na szkolenie na Piotrogrodzkich Kursach Dowódców Artylerii. W maju 1919 r. brał udział w odparciu ofensywy wojsk gen. Judenicza. Po ukończeniu nauki, w lipcu 1919 r., mianowany szefem łączności 2 lekkiego dywizjonu artylerii 58 Dywizji Strzeleckiej, brał udział w walkach z wojskami gen. Denikina. W marcu 1920 r. mianowany za-

¹⁵⁵ W niektórych dokumentach Zarządu Kadr RKKA można spotkać 1898 rok urodzenia.

stępcą dowódcy, a następnie dowódcą baterii 58 dywizjonu artylerii lekkiej 58 DS. Wraz z dywizjonem uczestniczył w wojnie z Polską.

W grudniu 1922 r. mianowany komendantem szkoły artylerii 25 DS, w lutym 1923 r. dowódcą baterii 25 dywizjonu haubicznego tej dywizji, a 29 marca 1923 r. p.o. dowódcy tego dywizjonu. W styczniu 1925 r. został słuchaczem Kursów Doskonalenia Oficerów Artylerii. Po ich ukończeniu był dowódcą dywizjonu haubicznego (9 miesięcy) i p.o. zastępcy dowódcy pułku ds. gospodarczych (3 miesiące). 1 października 1926 r. mianowany dowódcą dywizjonu artylerii Proletariackiej Moskiewskiej Dywizji Strzeleckiej, a 1 września 1927 r. zastępcą dowódcy pułku artylerii tej dywizji ds. gospodarczych. Od 15 listopada 1930 r. dowódca i komisarz 8 pułku artylerii. Dowódca artylerii 26 DS Specjalnej Armii Dalekowschodniej od 6 lutego (wg innych źródeł 3 listopada) 1933 r. Dowódca artylerii 39 Korpusu Strzeleckiego Przymorskiej Grupy Wojsk SAD od maja 1936 r.

Zwolniony z szeregów RKKA 11 lipca 1938 r. i aresztowany. Dalsze losy nieznane.

Był bezpartyjny.

Stopień: kategoria K-10 (1933), pułkownik (5.02.1936).

Źródła: RGWA, KES; 37837/4/45/749, 99/639; 37837/18/615/18, 749/196; 37837/20/14/31; 37837/21/7/141.

JUREWICZ Leonard

(ЮРЕВИЧ Леонард Антонович)

Urodzony 30 lipca 1899 r. w Tyflisie (dziś Tbilisi) w rodzinie polsko-łotewskiej; ojciec był wojskowym. Podawał się za Polaka, Łotysza i Rosjanina¹⁵⁶. Do 1917 r. był studentem Wydziału Matematyczno-Fizycznego Uniwersytetu Saratowskiego. W armii carskiej nie służył.

¹⁵⁶ Według ankiety złożonej przez jego córkę w Stowarzyszeniu Memoriał był Polakiem.

Do Gwardii Czerwonej wstąpił na ochotnika w Saratowie w 1917 r. Od marca 1919 r. był czerwonoarmistą w Saratowskiej Brygadzie RKKA. Od listopada 1919 r. służył w Zarządzie Ewidencyjnym Sztabu Polowego Rewolucyjnej Rady Wojskowej Republiki, następnie w Zarządzie Wywiadu Sztabu RKKA: łącznik, pracownik do zadań przy oddziale operacyjnym i inspekcji operacyjnej (od stycznia 1920), kierownik i szef sektora II Oddziału. W latach 1921–1922 był jednocześnie rezydentem wywiadu w Tyflisie. Od maja 1922 r. kierował tajnym oddziałem Banku Państwowego RSFRR i ZSRR. Ponownie w Zarządzie Wywiadu od marca 1924 r.: szef sektora II Oddziału, w dyspozycji zarządu, zastępca szefa 2 wydziału II Oddziału (od stycznia 1925, jednocześnie do sierpnia 1925 rezydent w Rewlu, aresztowany przez władze estońskie), szef sektora II Oddziału (od września 1926). Od 1 lutego 1931 r. zastępca szefa II Oddziału IV Zarządu Sztabu RKKA. Od 9 lutego (wg innych źródeł 9 października) 1932 r. w dyspozycji tego zarządu. Do marca 1935 r. pracował za granicą. 10 października 1935 r. nagrodzony złotym zegarkiem. W 1936 r. ponownie nielegalnie za granicą. Od końca 1936 r. zastępca szefa X Oddziału Zarządu Wywiadu RKKA.

Aresztowany 26 maja 1937 r. (z RKKA zwolniony 13 lipca). Wyrokiem Izby Wojskowej Sądu Najwyższego ZSRR 10 stycznia 1938 r. skazany na karę śmierci i rozstrzelany w Moskwie. Zrehabilitowany 30 marca 1957 r.

Od 1918 r. był członkiem partii bolszewickiej.

Stopień: kategoria K-10, połkowej komissar (13.12.1935).

Źródła: ASM, 1/4/7114/1; RGWA, 37837/4/21/292ob, 62/201, 149/234; 37837/18/120/6ob-7, 81ob., 493/225; „Krasnaja Zwiezda”, nr 287, 14 XII 1935.

Literatura: EBDSM; EWR, s. 871–872; KPURP, s. 356.

KALINOWSKI Konstanty**(КАЛИНОВСКИЙ Константин Брониславович)**

Urodzony 13 października 1897 r. w Smoleńsku, w rodzinie szlacheckiej; ojciec był oficerem armii carskiej (zmarł w 1900). Polak¹⁵⁷, władał językiem polskim i rosyjskim. Ukończył szkołę podstawową i pełne gimnazjum. W armii carskiej nie służył.

Do Armii Czerwonej wstąpił dobrowolnie 21 czerwca 1918 r. i został obserwatorem w 2 dywizjonie artylerii specjalnego przeznaczenia. Od lipca 1918 r. do 16 listopada 1919 r. był słuchaczem szkoły pancernej. 22 listopada 1919 r. oddany do dyspozycji Zarządu Sił Pancernych Frontu Południowego. Od 29 grudnia 1919 r. naczelnik pokładu artyleryjskiego pociągu pancernego nr 8 „Raskolnikow”. Następnie p.o. dowódcy tego pociągu (od 20.04.1920) i jego dowódca (od 13.06.1920). Pociąg brał udział w walkach z wojskami Petlury, Polakami i wojskami gen. Wrangla w składzie 15, 4 i 16 Armii. Za udział w wojnie domowej nagrodzony dwoma Orderami Czerwonego Sztandaru (18.12.1920 i 12.06.1921).

Od 23 lutego 1921 r. w rezerwie. 15 marca 1921 r. mianowany dowódcą pociągu pancernego nr 35, brał udział w walkach z powstańcami na Północnym Kaukazie. 17 grudnia 1921 r. został p.o. inspektora w Zarządzie Jednostek Pancernych. Od 21 sierpnia 1922 r. do 23 marca 1925 r. był słuchaczem Akademii Wojskowej RKKK. Po jej ukończeniu w dyspozycji Zarządu Głównego RKKK. Od 1 października 1925 r. formalnie w rezerwie Armii Czerwonej: wyjechał do Chin, gdzie był doradcą wojskowym Kuomintangu. Po powrocie od 1 grudnia 1926 r. p.o. inspektora ds. strzelecko-taktycznych w Szkolno-Liniowym Zarządzie RKKK. Od 1 października 1929 r. p.o. inspektora jednostek pancernych RKKK w Zarządzie Sił Pancernych RKKK. Od 13 listopa-

¹⁵⁷ W jednym z dokumentów w rubryce narodowość podano: ojciec Polak, matka Litwinka.

KALISZ Jan

da 1929 r. zastępca szefa Zarządu Mechanizacji i Motoryzacji RKKK. Jednocześnie od 1 marca 1931 r. był szefem I Oddziału tego zarządu. Zginął w katastrofie lotniczej 12 lipca 1931 r.

Od 1920 r. był członkiem partii bolszewickiej.

Jego imię zostało nadane 1 Brygadzie Zmechanizowanej, w 1932 r. sformowanemu na jej bazie 5 Korpusowi Zmechanizowanemu.

Stopień: bez stopnia, kategoria K-12 (1929).

Źródła: RGWA, KES; KE 1924; 37837/18/5/54; GABTU, s. 721–723; „Krasnaja Zwiezda”, nr 191, 14 VII 1931.

Literatura: KPURP, s. 369.

KALISZ Jan

(КАЛИШ Ян Иосифович)

Urodzony 1 lutego 1901 r. we wsi Stare, gubernia lubelska. Polak, podawał się również za Ukraińca. Władał biegle językiem polskim, ukraińskim i rosyjskim. Miał wykształcenie podstawowe. W armii carskiej nie służył.

W Armii Czerwonej od 1922 r.: szeregowy służby politycznej (ros. *politbojec*) (2 miesiące), sekretarz organizacji partyjnej (rok i 7 miesięcy), szef wydziału oddziału politycznego dywizji (rok i 2 miesiące), instruktor Oddziału Politycznego 100 Dywizji Strzeleckiej od 1 października 1924 r. (10 miesięcy). Następnie studiował w Wojskowej Akademii Politycznej im. Tołmaczewa, którą ukończył w 1928 r. i został mianowany szefem wydziału w oddziale politycznym dywizji. Od 1 maja 1930 r. komisarz 89 pułku strzeleckiego 30 DS Ukraińskiego Okręgu Wojskowego. Od 8 grudnia 1932 r. szef służby pancерnej 44 DS. 27 lutego 1935 r. mianowany dowódcą samodzielnego batalionu zabezpieczenia bojowego 8 Brygady Zmechanizowanej Ukraińskiego OW (od maja 1935 Kijowskiego OW). 9 czerwca 1937 r. zaliczony do dyspozycji Zarządu Kadr RKKK.

Zwolniony z szeregów Armii Czerwonej za antyradziecką agitację 10 sierpnia 1937 r. Aresztowany 28 sierpnia 1937 r. Wyrokiem Izby Wojskowej Sądu Najwyższego ZSRR na sesji wyjazdowej 21 listopada

1937 r. skazany na karę śmierci i tego samego dnia rozstrzelany w Kijowie.

Od 1919 r. członek partii bolszewickiej.

Stopień: kategoria KP-9 (1930), K-9 (8.12.1932), major (1936).

Źródła: RGWA, KE 1924; 25880/5/24/266; 37837/18/153/146ob, 265/144ob, 410/101-102, 493/253; SNSRKA, s. 434; SRS.

KAMIŃSKI Adam → NOWAK Wiktor

KAMIŃSKI Edward

(КАМИНСКИЙ Эдуард Альбертович)

Urodzony 31 marca 1904 r. w Warszawie, w rodzinie robotniczej; ojciec był szklarzem. Polak, władał językiem polskim i rosyjskim. W 1914 r. ukończył trzy klasy szkoły ludowej, w 1917 r. trzy klasy gimnazjum. W armii carskiej nie służył.

Do Armii Czerwonej wstąpił na ochotnika 13 grudnia 1918 r. i służył jako czerwonarmista najpierw w 152 pułku strzeleckim 17 Dywizji Strzeleckiej, a od października 1920 r. w 1 pułku strzeleckim 1 Polskiej Armii Czerwonej. Uczestniczył w wojnie domowej, w działaniach na Froncie Południowo-Zachodnim, przeciwko Polsce oraz wojskom Petlury.

Od lipca 1921 r. był słuchaczem Połączonej Szkoły Wojskowej Czerwonych Komunardów, od września 1922 r. Wojskowej Szkoły Teoretycznej Sił Powietrznych RKA, a od listopada 1924 r. 2 Wojskowej Szkoły Lotników. Po ukończeniu nauki od lipca 1926 r. młodszy lotnik wojskowy w Wojskowej Szkole Walki Powietrznej. Od listopada 1926 r. młodszy lotnik, a od 15 lutego 1928 r. starszy lotnik wojskowy 22 eskadry lotniczej. Od 15 grudnia 1928 r. służył w 3 Wojskowej Szkole Lotników i Obserwatorów w mieście Engels, następnie w Orenburgu (Nadwołżański Okręg Wojskowy): instruktor eskadry szkolnej, dowódca klucza (od 8.04.1931), dowódca oddziału (od 20.11.1931), od stycznia 1936 r. dowódca szkolnej eskadry lotniczej.

Aresztowany we wrześniu lub październiku 1937 r. jako polski szpieg¹⁵⁸. 5 lutego 1938 r., wyrokiem Izby Wojskowej Sądu Najwyższego ZSRR, skazany na karę śmierci i tego samego dnia rozstrzelany w Orenburgu. Zrehabilitowany w październiku 1956 r.

Był członkiem partii bolszewickiej.

Stopień: kategoria K-10, kapitan z wysługą jednego roku (1936).

Źródła: ASM, 1/2/2098/1; RGWA, KES, 25889/3/1736/223; 37837/20/26/569; SRS.

KAMIŃSKI Józef

(КАМИНСКИЙ Иосиф Игнатьевич)

Urodzony 28 kwietnia 1896 r. we wsi Krinida, gubernia wileńska¹⁵⁹, w rodzinie chłopskiej. Podawał się za Białorusina, w Wojsku Polskim za Białorusina i Polaka, władał biegle językiem polskim i rosyjskim. W 1909 r. ukończył szkołę ludową i pracował na roli.

Do armii carskiej zmobilizowany w czasie I wojny światowej. Ukończył drużynę szkolną (1915) i kursy kaemistów (1917). Od 1916 r. służył jako podoficer. W latach 1915–1918 brał udział w walkach na Froncie Południowo-Zachodnim w szeregach 238 wietuskiego pułku piechoty. Był ranny.

Do Armii Czerwonej zmobilizowany 6 marca 1919 r., początkowo służył w 6 wileńskim pułku. Od 1 marca 1920 r. dowódca plutonu w 1 pułku zapasowym, od 19 maja 1920 r. w 2 pułku zapasowym, a od 1 września 1920 r. w szkole pułkowej tego pułku. Wziął udział w wojnie z Polską, był ranny.

Od 1 lutego 1921 r. służył w pułku szkolnym 15 Armii jako starszy instruktor, a od 20 maja 1921 r. dowódca plutonu 16 kompanii. Od 13 lutego 1922 r. w 24 bobrujskim pułku strzeleckim na stanowiskach:

¹⁵⁸ Jego żona, Nina Pietrowna, została aresztowana w październiku 1937 r., następnie skazana na pięć lat łagru.

¹⁵⁹ Tak według KES, w dokumentach przechowywanych w IPN jako miejsce urodzenia wskazane jest Wilno.

dowódcy plutonu, dowódcy rozpoznania pieszego (od 22.12.1922), zastępcy dowódcy 2 drużyny karabinów maszynowych (od 14.04.1923), p.o. dowódcy kompanii (od 30.07.1923), dowódcy kompanii (od 24.12.1923), p.o. dowódcy batalionu (od 14.06.1924), dowódcy kompanii (1.10.1924). W okresie od 20 września 1925 r. do 25 sierpnia 1926 r. był słuchaczem wydziału doskonalenia Zachodniej Szkoły Piechoty. Po ukończeniu nauki ponownie służył w 24 pułku strzeleckim: dowódca kompanii (od 1.10.1926), p.o. dowódcy batalionu (od 13.11.1926) i dowódca kompanii (od 20.01.1927). W 1931 r. ukończył naukę na Kursach „Wystrieł” i został mianowany komendantem Centrum Szkoleniowego Przygotowania Oficerów Środkowoazjatyckiego Okręgu Wojskowego. Od lutego 1935 r. zastępca szefa VI Oddziału (kadr) sztabu, a następnie szef 3 wydziału Oddziału Kadr Środkowoazjatyckiego OW.

24 czerwca 1938 r. zwolniony z szeregów RKKa jako Polak. Od 18 lipca 1938 r. był wojskowym kierownikiem Połączonego Instytutu Środkowoazjatyckiego. Przywrócony do służby 4 kwietnia 1939 r. i mianowany rukowoditelem taktyki na Nowosibirskich Kursach Doskonalenia Oficerów. Od 16 marca 1940 r. szef Oddziału Szkolnego i zastępca komendanta Machaczkalskiej Szkoły Piechoty.

Od początku wojny z Niemcami na froncie. Od czerwca do listopada 1941 r. szef sztabu i zastępca dowódcy 41 Dywizji Strzeleckiej. Ciężko ranny w czasie walk na Krymie w listopadzie 1941 r. Po wyzdrowieniu w styczniu 1942 r. mianowany dowódcą 247 oddziału osłony Grzbietu Kaukaskiego. Ponownie ranny (lekko) w maju 1942 r. Od czerwca 1942 r. szef Oddziału Szkolnego, następnie zastępca komendanta ds. liniowych Machaczkalskiej Szkoły Piechoty. Od grudnia 1943 r. rukowodiciel taktyki filii Kursów „Wystrieł” w Tbilisi. Od marca 1944 r. starszy wykładowca kursu sztabowego tych kursów w Moskwie.

W maju 1944 r. skierowany do Wojska Polskiego i 25 maja 1944 r. mianowany szefem Oddziału Szkolnego i zastępcą komendanta Wyższej Szkoły Oficerskiej WP w Riazaniu. Od 15 grudnia 1945 r. szef Oddziału Wyszkozenia Bojowego Korpusu Bezpieczeństwa Wewnętrznego. Od 19 lutego 1948 r. zastępca szefa Zarządu Wyszkozenia Ministerstwa Obrony. 17 czerwca 1948 r. wyjechał do ZSRR, pozostawał do

dyspozycji Zarządu Kadry Wojsk Lądowych. 11 sierpnia 1948 r. przeniesiony w stan spoczynku.

Odnznaczony Orderem Wojny Ojczyźnianej I klasy (1945), Orderem Odrodzenia Polski IV klasy (24.05.1946), Srebrnym Krzyżem Zasługi (1945), Złotym Krzyżem Zasługi (1946), za wysługę lat odznaczony Orderem Czerwonego Sztandaru (3.02.1944) i Orderem Lenina (30.04.1945).

Był członkiem partii bolszewickiej.

Stopień: kategoria K-9, major (27.01.1936), pułkownik (21.04.1940).
Źródła: CAMO/Podwign naroda; CAW, 1687/85. Kamiński Józef s. Ignacego; IV.500.4/7/496; AIPN, IPN BU 1855/294/1-8; RGWA, KES; 37837/4/96/531, 171/184; 37837/20/13/627.

KANTOROWICZ (KONTOROWICZ) Albert

(КАНТОРОВИЧ [КОНТОРОВИЧ] Альберт Давыдович)

Urodzony 31 grudnia 1892 r. w Kownie, w rodzinie kupieckiej. Litwin¹⁶⁰, władał językiem litewskim, rosyjskim, polskim, niemieckim i francuskim. W 1908 r. ukończył szkołę handlową, a w 1914 r. Wydział Chemii Kolegium św. Ludwika w Brukseli.

Do armii carskiej zmobilizowany 1 sierpnia 1914 r., początkowo służył jako szeregowy, następnie podoficer 3 batalionu kolei wąskotorowej 3 Armii. W latach 1914–1917 brał udział w walkach na Froncie Zachodnim.

Do Armii Czerwonej wstąpił na ochotnika 7 kwietnia 1918 r. i został tłumaczem i zastępcą szefa oddziału kolejowego Sztabu Wyższej Rady Wojskowej Moskiewskiego Odcinka Oddziałów Osłony. 1 lipca 1918 r. mianowany dowódcą 1 eksploatacyjnego oddziału kolejowego na Froncie Wschodnim. Od 28 lutego 1919 r. zastępca szefa oddziału liniowo-technicznego Zarządu Komunikacji Wojskowych Frontu Wschodniego. Od 5 maja 1919 r. dowódca pociągu remontowego nr 32. W czasie wojny domowej brał udział w walkach na Froncie Wschodnim z Korpusem Czechosłowackim i wojskami admirała Kołczaka oraz na Froncie Południowym z wojskami gen. Mamontowa.

¹⁶⁰ Tak według danych osobowych, według danych z jego sprawy karnej – Żyd.

Kolejno na stanowiskach: od 6 czerwca 1920 r. zastępca dowódcy 4 dywizjonu kolejowego, od 16 sierpnia 1920 r. zastępca dowódcy 54 dywizjonu kolejowego, od 27 grudnia 1920 r. dowódca i komisarz 3 remontowego batalionu kolejowego, od 3 września 1921 r. dowódca i komisarz batalionu w 2 szkolnym pułku kolejowym, od 25 stycznia 1922 r. zastępca dowódcy 9 pułku kolejowego, od 20 września 1922 r. dowódca i komisarz 1 szkolnego pułku kolejowego, od 1 marca 1923 r. dowódca 19 samodzielnego batalionu kolejowego, od 27 marca 1923 r. dowódca i komisarz 2 samodzielnego batalionu kolejowego, od 1 października 1924 r. dowódca 1 pułku kolejowego, od 1 stycznia 1926 r. dowódca, a od 27 października 1926 r. także komisarz 1 Samodzielnej Brygady Wojsk WOSO (ros. *wojennykh soobszczzenij*). Od 28 lutego 1929 r. w rezerwie RKKA z odkomenderowaniem do służby w Ludowym Komisariacie Komunikacji. 19 stycznia 1932 r. przywrócony do służby czynnej i mianowany dowódcą 4 Brygady Kolejowej. 5 lutego 1933 r. zaliczony do dyspozycji Zarządu Głównego RKKA. 10 września 1933 r. mianowany zastępcą szefa oddziału wojskowego Centralnego Zarządu Archiwalnego ZSRR i RFSRR. Następnie szef Oddziału Ochrony Przeciwpożarowej i Straży Ludowego Komisariatu Przemysłu Ciężkiego. Od 15 sierpnia 1935 r. zastępca szefa ochrony strzeleckiej Ludowego Komisariatu Transportu Wodnego. Od 27 stycznia 1936 r. szef wydziału słuchaczy Kursów „Wystriel”. 29 lipca 1936 r. mianowany zastępcą dowódcy 13 Brygady Zmechanizowanej ds. gospodarczych.

Aresztowany 28 kwietnia 1937 r. (zwolniony ze służby w związku z aresztowaniem 7 lipca 1937). Wyrokiem Izby Wojskowej Sądu Najwyższego ZSRR 25 sierpnia 1938 r. skazany na karę śmierci i tego samego dnia rozstrzelany w Moskwie. Prochy spoczywają na terenie kompleksu Kommunarka. Zrehabilitowany 1 czerwca 1957 r.

Członek partii bolszewickiej od 1920 r.

Stopień: kategoria K-11 (1926), pułkownik (15.12.1936).

Źródła: RGWA, KES; 37837/4/22/15ob, 28/254, 31/140, 71/98, 82/68, 172/263; 37837/20/26/697.

Literatura: EBDSM (Kontorowicz Albert Dawydowicz).

KAPCEWICZ Grzegorz

(КАПЦЕВИЧ Григорий Антонович)

Urodzony w 1895 r. w Gorodku (Gródku), gubernia wileńska, w rodzinie chłopskiej. Podawał się za Białorusina i Litwina, władał językiem rosyjskim. Ukończył dwie klasy szkoły wiejskiej, a w 1915 r. zdał egzamin eksternistyczny na nauczyciela ludowego przy Gimnazjum Wileńskim.

Do armii carskiej zmobilizowany 15 maja 1915 r., służył w 99 batalionie zapasowym w Penzie, a następnie w 26 syberyjskim pułku strzeleckim. 27 maja 1916 r. ukończył Omską Szkołę Chorążych i służył jako dowódca plutonu w 16 zapasowym syberyjskim pułku strzeleckim. W marcu 1916 r. skierowany na front, dowódca kompanii w 699, a następnie 274 iziumskim pułku piechoty. W 1917 r. wybrany dowódcą batalionu. Ostatni stopień: podporucznik. Zdemobilizowany 31 stycznia 1918 r., powrócił w rodzinne strony. Aresztowany przez okupacyjne władze niemieckie, zbiegł i pracował jako nauczyciel najpierw w Jekatierinosławiu, a następnie Nachiczewanii. Aresztowany przez władze denikinowskie, poprosił o skierowanie na front. 5 lutego 1919 r. został wcielony do 14 Dywizji Kadrowej, brał udział w walkach z Armią Czerwoną.

Na froncie 18 lutego 1920 r. przeszedł na stronę Armii Czerwonej i początkowo służył jako czerwonoarmista w 133 Brygadzie, a od 25 lutego 1920 r. starszyzna drużyny komendanckiej sztabu tej brygady¹⁶¹. Od 3 lipca 1920 r. dowódca batalionu, a od 12 sierpnia 1920 r. dowódca 397 pułku strzeleckiego 45 Dywizji Strzeleckiej, brał udział w wojnie z Polską i walkach o zdobycie Krymu. W czerwcu 1920 r. odznaczony Orderem Czerwonego Sztandaru.

Po wojnie domowej od 15 lutego 1921 r. dowódca batalionu, a od 7 sierpnia 1921 r. zastępca dowódcy 401 pułku strzeleckiego. 1 grud-

¹⁶¹ Według autobiografii z 1936 r. po akcesie do RKKA przez trzy tygodnie służył w Brygadzie Kawalerii 45 DS.

nia 1921 r. objął dowództwo 402 pułku strzeleckiego. Od 24 czerwca 1922 r. służył w 135 pułku strzeleckim: zastępca dowódcy pułku, p.o. dowódcy (od 30.11.1922), zastępca dowódcy pułku (od 28.02.1923), p.o. dowódcy (od 9.06.1923), zastępca dowódcy (od 3.09.1923) i dowódca pułku (od 13.11.1923). 4 kwietnia 1924 r. objął dowództwo 131 terytorialnego pułku, a 20 kwietnia 1922 r. 296 pułku strzeleckiego. Na tym stanowisku we wrześniu 1925 r. ukończył Wyższe Kursy Doskonalenia, a w kwietniu 1930 r. Kursy Doskonalenia Wyższego Korpusu Dowódczego przy Akademii Wojskowej RKKA im. Frunzego. Od 5 października 1930 r. szef sztabu 15 DS. Następnie, od marca 1933 r., zastępca dowódcy, a od stycznia 1934 r. dowódca 58 DS Ukraińskiego, a od maja 1935 r. Kijowskiego Okręgu Wojskowego.

Aresztowany 13 sierpnia 1937 r., zwolniony z szeregów Armii Czerwonej 26 stycznia 1938 r. Oskarżony o przynależność do Polskiej Organizacji Wojskowej. 17 października 1938 r., wyrokiem Izby Wojskowej Sądu Najwyższego ZSRR, skazany na karę śmierci i rozstrzelany następnego dnia w Kijowie. Zrehabilitowany 18 stycznia 1958 r.

Od stycznia 1929 r. był członkiem partii bolszewickiej.

Stopień: kategoria K-12, kombrig (23.11.1935).

Źródła: GARF, R-7523/44/80/132-137; RGWA, KES; KE 1922; 37837/4/62/74, 164/116; 37837/18/366/57ob.

Literatura: N.S. Czeruszew, Ju.N. Czeruszew, *Rasstrielannaja elita RKKA. Kombrigi*, s. 108–109; O.F. Suwienirów, *Tragedija RKKA*, s. 406.

KARWOWSKI Stanisław

(КАРВОВСКИЙ Станислав Казимирович)

Urodzony w styczniu 1902 r. w rodzinie mieszczańskiej; ojciec był maszynistą na kolei. Polak, władał językiem polskim, rosyjskim i francuskim. W 1918 r. ukończył 1 Gimnazjum Męskie w Riazaniu. W armii carskiej nie służył. Pracował jako urzędnik, a następnie robotnik niewykwalifikowany

na kolei. Od listopada 1919 r. powiatowy instruktor edukacji w guberni penzeńskiej.

Do Armii Czerwonej skierowany w ramach mobilizacji partyjnej w kwietniu 1920 r., początkowo czerwonooarmista w 185 pułku strzeleckim 21 Dywizji Strzeleckiej. Następnie zajmował stanowiska w aparacie politycznym tej dywizji: instruktor Oddziału Politycznego (od sierpnia 1920), sekretarz komisarza (od września 1920), sekretarz Oddziału Politycznego (od listopada 1920). Brał udział w wojnie z Polską na Froncie Zachodnim.

W grudniu 1920 r. mianowany sekretarzem komisarza 62 Brygady 85 DS. Od kwietnia 1921 r. ponownie w 21 DS: instruktor OP, kierownik grupy szkoły partyjnej przy OP dywizji (od czerwca 1921), komendant szkoły partyjnej przy 61 Brygadzie dywizji (od września 1921), komendant szkoły partyjnej Brygady Szkolno-Kadrowej (od listopada 1921), komisarz szkoły podoficerów dywizji (od czerwca 1922), komisarz 62 pułku strzeleckiego (od października 1922). Od sierpnia 1923 r. w 29 DS: komisarz 86 pułku strzeleckiego, komisarz 87 pułku strzeleckiego (od marca 1924), instruktor OP (od sierpnia 1924). W styczniu 1926 r. mianowany szefem wydziału organizacyjnego OP 5 DS. Od 1 maja 1930 r. zastępca szefa Oddziału Politycznego tej dywizji. Następnie, od stycznia 1932 r., zastępca dowódcy ds. politycznych i szef OP 2 Białoruskiej DS. Od 28 lutego 1934 r. komisarz i szef OP tej dywizji. 13 lutego 1935 r. mianowany zastępcą ds. politycznych dowódcy i szefem OP 85 DS Nadwołżańskiego Okręgu Wojskowego, a od maja 1935 r. Uralskiego OW.

Zwolniony z szeregów RKKK 11 października 1937 r. i 13 października aresztowany. 22 sierpnia 1938 r. wyrokiem Izby Wojskowej Sądu Najwyższego ZSRR skazany na karę śmierci i rozstrzelany w Moskwie. Prochy spoczywają najprawdopodobniej w kompleksie Kommunarka pod Moskwą. Zrehabilitowany przez Izbę Wojskową Sądu Najwyższego ZSRR 3 kwietnia 1956 r.

Od 1919 r. był członkiem partii bolszewickiej.

Stopień: brigadnyj komissar (2.01.1936).

Źródła: ASM, 1/4/2289/1-11; RGWA, 37837/4//48/739, 63/755, 144/11, 534/5; 37837/18/8/334; SNSRKKK, s. 334.

Literatura: N.S. Czeruszew, Ju.N. Czeruszew, *Rasstrielannaja elita RKKK. Kombrigi*, s. 323–324; O.F. Suwieniorow, *Tragiedija RKKK*, s. 416.

KAZAKIEWICZ Wiktor → KOZAKIEWICZ Wiktor

KIEJRIS Romuald

(КЕЙРИС Ромуальд Исидорович)

Urodzony 7 lutego 1891 r. w Wilnie w rodzinie chłopskiej; ojciec był kowalem. Litwin. Władał językiem rosyjskim, litewskim, polskim i niemieckim. W 1911 r. ukończył pełny kurs Gimnazjum Wileńskiego. Do armii carskiej powołany we wrześniu 1912 r. Uczestnik I wojny światowej. Ostatni stopień i funkcja: porucznik, dowódca batalionu w 277 perejaśławskim pułku piechoty.

Do Armii Czerwonej wstąpił dobrowolnie 17 listopada 1918 r. i został lektorem na 1 Radzieckich Łotewskich Kursach. 26 grudnia 1918 r. został przedstawicielem Wsiewobucza w dwińskim powiatowym komisaracie wojskowym, a 1 lutego 1919 r. objął w nim funkcję zastępcy szefa oddziału mobilizacyjnego. Od 5 kwietnia 1919 r. przewodniczący komisji remontowej 15 Armii. Od 18 września 1919 r. zastępca komendanta wojskowego miasta Dwińska. Od 28 września do 28 listopada 1919 r. w polskiej niewoli, skąd zbiegł. Po przebicciu się na tereny kontrolowane przez Armię Czerwoną i zapewne weryfikacji przez organy WCzK wcielony do wojsk WCzK i przeniesiony na Syberię. Dowódca: krasnojarskiego pułku wartowniczego (od 30.03.1920), jenijskiego pułku ochrony granicznej (od 10.06.1920), 192 pułku WNUS¹⁶² (od 1.03.1921), batalionu w 33 Brygadzie Granicznej WCzK (od 1.04.1921). Od 6 sierpnia 1921 r. był szefem Zarządu Administracyjno-Liniowego, a od 12 września 1921 r. inspektorem w Dowództwie Wojsk WCzK Syberii. 19 października 1921 r. objął dowództwo 34, następnie 33 Brygady Granicznej wojsk WCzK (od 25.11.1921). W czasie służby w wojskach WCzK brał udział w walkach z wojskami atamana Siemionowa, barona Ungerna i gen. Andrieja Bakicza.

¹⁶² Nie udało się wyjaśnić znaczenia tego skrótu.

Od 10 stycznia 1922 r. ponownie w RKKA: dowódca 242 pułku 81 Brygady 27 Dywizji Strzeleckiej 5 Armii, a od 5 czerwca (wg innych źródeł lipca) 1922 r. dowódca 95 pułku strzeleckiego 32 DS. Od 10 października 1923 r. był słuchaczem Wyższej Szkoły Taktyczno-Strzeleckiej. Po jej ukończeniu, 1 września 1924 r., objął dowództwo 94 pułku strzeleckiego 32 DS. Pozostając na tym stanowisku, w okresie od 25 stycznia do 29 marca 1928 r. był słuchaczem Kursów Doskonalenia Wyższego Korpusu Oficerskiego przy Akademii Wojskowej RKKA. 1 maja 1930 r. mianowany zastępcą dowódcy 57 DS, a 30 kwietnia 1931 r. 34 DS Nadwożańskiego Okręgu Wojskowego. Od marca 1932 r. zastępca dowódcy 70 DS, a od 9 stycznia 1935 r. zastępca dowódcy 61 DS tego okręgu.

Zwolniony z szeregów Armii Czerwonej 8 marca 1938 r. na wniosek Rady Wojennej Nadwożańskiego OW i NKWD. Aresztowany 11 marca 1938 r. Wyrokiem Izby Wojskowej Sądu Najwyższego ZSRR 28 października 1938 r. skazany na karę śmierci i tego samego dnia rozstrzelany. Zrehabilitowany 28 marca 1958 r.

Był bezpartyjny.

Stopień: kategoria K-11, kombrig (26.11.1935).

Źródła: RGWA, KES; 9/36/1824/443; 25889/3/1736/255-256, 1739/104-105, 108-109; 37837/1/112/391; 37837/4/57/74, 62/74, 202/283; 37837/18/8/554, 368/25ob-26, 399/62.

Literatura: N.S. Czeruszew, Ju.N. Czeruszew, *Rasstrielannaja elita RKKA. Kombrigi*, s. 113–114; O.F. Suwienirów, *Tragedija RKKA*, s. 406.

KIŁACZYCKI Jerzy

(КИЛАЧИЦКИЙ Георгий Иванович)

Urodzony 18 kwietnia 1887 r. w Warszawie w rodzinie oficera. Zruszczony Polak. Ukończył szkołę przemysłowo-rzemieślniczą w Łodzi. Od 1904 r. członek Polskiej Partii Socjalistycznej i jej Organizacji Bojowej, uczestnik zamachu na naczelnika kolei Kraju Nadwiślańskiego W. Iwanowa w lutym 1906 r. Na emigracji w Szwajcarii od

1906 r. Wydany Rosji w 1907 r. Więziony w Cytadeli w Warszawie, następnie skazany na sześć lat katorgi. Od 1913 r. zesłaniec, pracował na Kolei Zabajkalskiej. W armii carskiej nie służył.

Po przewrocie bolszewickim pracował w sektorze cywilnym, m.in. w Ministerstwie Przemysłu i Handlu Republiki Dalekowschodniej (1920–1922), Komisji Kontrolnej ds. Koncesji Zagranicznych w Czyocie (1923), flocie handlowej (1925–1926).

Od kwietnia 1926 r. w Armii Czerwonej, w dyspozycji Zarządu Wywiadu Sztabu RKKA. Do sierpnia 1930 r. pracował w Polsce. Po powrocie do ZSRR przeniesiony do rezerwy i oddelegowany do pracy w Najwyższej Radzie Gospodarki Narodowej. 4 marca 1932 r. zaliczony do dyspozycji IV Zarządu Sztabu RKKA „dla wykonania tajnego zadania”. Od 2 czerwca 1934 r. na udzielonym mu długotrwałym urlopie ze służby. Od 15 grudnia 1935 r. szef wydziału w Centralnej Szkole Przygotowania Oficerów Zarządu Wywiadu RKKA.

Aresztowany 14 czerwca 1937 r. (zwolniony z RKKA dopiero 13 września 1937). Wyrokiem Izby Wojskowej Sądu Najwyższego ZSRR 27 września 1937 r. skazany na karę śmierci i tego samego dnia rozstrzelany w Moskwie. Zrehabilitowany 28 listopada 1956 r.

Członkiem partii bolszewickiej został w 1932 r.

Stopień: kategoria K-10, pułkowej komissar (31.01.1936).

Źródła: RGWA, 37837/4/18/194, 55/231, 66/1057, 119/688, 150/67; 37837/18/120/61ob, 357/153; 37837/20/13/168.

Literatura: EBDSM; EWR, s. 397–398; W.M. Łurje, W.Ja. Koczik, *GRU. Dieta i ludi*, s. 401.

KIMUNDRIS Aleksander

(КИМУНДРИС Александр Георгиевич)
Urodzony 5 marca 1892 r. w Odessie; ojciec był robotnikiem, rozstrzelanym w czasie rewolucji 1905 r. Zruszczony Litwin. W 1905 r. ukończył trzy klasy szkoły miejskiej w Odessie. W latach 1905–1913 pracował jako palacz.

Do armii carskiej powołany 15 września 1913 r. Służył w 148 kaspijskim pułku piechoty, w którym ukończył drużynę szkolną. W 1917 r. starszy podoficer tego pułku.

Do Gwardii Czerwonej wstąpił 20 maja 1917 r. W maju 1918 r. został dowódcą kompanii w leningradzkim pułku strzeleckim. Następnie komisarz wojskowy: 169 pułku strzeleckiego 2 Dywizji Strzeleckiej (od 21.11.1918), 171 pułku strzeleckiego tej dywizji (od 24.01.1919). 15 czerwca 1919 r. mianowany komisarzem 3 Brygady 19 DS. Od 27 sierpnia 1919 r. ponownie służył w 2 DS: dowódca 14 gatczyńskiego pułku strzeleckiego (na tym stanowisku brał udział w walkach z wojskami gen. Judenicza), dowódca 3 Brygady (od 18.01.1920). Przez pewien czas dowodził jednocześnie wojskami guberni kałuskiej. Podczas wojny z Polską, w listopadzie 1920 r., został ranny. Za udział w wojnie domowej odznaczony dwukrotnie Orderem Czerwonego Sztandaru (nr 116 z 5.02.1921 i nr 11323 z 21.12.1921).

30 czerwca 1921 r. objął dowództwo 6 Brygady 2 DS. 18 października 1921 r. został słuchaczem Akademii Wojskowej RKKA. Po jej ukończeniu, 13 sierpnia 1922 r., mianowany zastępcą dowódcy 4 Smoleńskiej DS. Od 3 maja 1923 r. zastępca dowódcy 37 Nowoczerkaskiej DS. Jednocześnie od 14 października 1924 r. komendant garnizonu Charkowa. Od 13 maja 1924 r. zastępca dowódcy 23 Charkowskiej DS. 14 września 1925 r. mianowany dowódcą 15 Siwaskiej DS. W maju 1928 r. został słuchaczem Kursów Doskonalenia Wyższego Korpusu Dowódczego, a następnie, 28 października 1929 r., Kursów Dowódców-Jedinonaczalników¹⁶³ przy Wojskowej Akademii Politycznej im. Tołmaczewa. Po ich ukończeniu od 1 kwietnia 1930 r. ponownie dowódca 15 DS. Od 15 kwietnia 1930 r. komendant Władykaukaskiej Szkoły Wojskowej. Od 15 listopada 1930 r. (zachorował na paraliż postępowy) znajdował się w dyspozycji Zarządu Głównego RKKA. 1 czerwca 1932 r. mianowany zastępcą szefa sztabu Korpusu Szkolnictwa Wyższego Leningradzkiego Okręgu Wojskowego. Ponownie,

¹⁶³ Dowódca-jedinonaczalnik (ros. *komandir*-) – dowódca liniowy RKKA, członek partii, który może sprawować jednoosobowe dowództwo, będąc jednocześnie komisarzem jednostki.

przez nieznaną czas, pozostawał bez przydziału i znajdował się w dyspozycji Zarządu Kadr RKKK. Od 20 lipca 1935 r. wojskowy kierownik Komunistycznego Uniwersytetu Rolniczego im. Stalina, a od 2 listopada 1936 r. Komunistycznego Instytutu Polityczno-Wychowawczego im. Krupskiej. 29 marca 1937 r. zaliczony do dyspozycji Zarządu Kadr RKKK. Zwolniony z szeregów Armii Czerwonej i przeniesiony w stan spoczynku z powodu stanu zdrowia 19 kwietnia 1937 r. Emeryt RKKK.

Mieszkał w Leningradzie. W tym mieście zmarł w czasie jego obłączenia 13 grudnia 1941 r.

Członkiem partii bolszewickiej został w listopadzie 1918 r.

Stopień: kategoria K-12 (1925), kombrig (17.03.1936).

Źródła: RGWA, 37837/4/60/329, 75/255, 110/169, 126/446; 37837/18/413/74ob; 37837/20/24/661; 37976/1/142/1-42.

KLIMECKI Jerzy

(КЛИМЕЦКИЙ Георгий Владиславович)

Urodzony 29 kwietnia 1896 r. w powiecie słuckim, gubernia mińska, w rodzinie mieszczańskiej. Polak, podawał się również za Białorusina, władał językiem polskim i rosyjskim. W 1914 r. ukończył gimnazjum w Warszawie.

Do armii carskiej zmobilizowany 7 sierpnia 1915 r. W kwietniu 1917 r. ukończył Oranienbaumską Szkołę Chorążych. W walkach na froncie nie brał udziału. Ostatni stopień i funkcja: chorąży, dowódca kompanii w 248 zapasowym pułku piechoty.

Do Armii Czerwonej zmobilizowany 5 października 1918 r., nie brał udziału w walkach na frontach wojny domowej. Służył w tym czasie w powiatowym komisariacie wojskowym w Pokrowie jako instruktor, inspektor (od 1.02.1919) i kierownik wojskowy (od 10.08.1919) Wsiewobucza. Następnie w saratowskim okręgu pułkowym: szef oddziału (od 25.05.1920) i inspektor (od 23.06.1920). Od 1 lutego 1921 r. dowódca kompanii odcinkowej w samarskim okręgu pułkowym. 15 lipca 1921 r. mianowany kierownikiem Wsiewobucza powiatowego komisariatu wojskowego w Pokrowie, a 1 stycznia 1923 r. zastępcą obwodowego komisarza wojskowego w tym mieście. Od 1 grudnia 1923 r.

służył w 32 Dywizji Strzeleckiej Nadwożańskiego Okręgu Wojskowego: zastępca dowódcy kompanii 95 wożańskiego pułku strzeleckiego, zastępca szefa oddziału administracyjno-gospodarczego dywizji (od 3.08.1924), adiutant 95 pułku strzeleckiego (od 4.11.1924) i zastępca szefa sztabu 96 pułku strzeleckiego. Pełniąc tę funkcję, był w okresie od 15 grudnia 1928 r. do 15 sierpnia 1929 r. słuchaczem Kursów „Wystrieł”. Od 1 czerwca 1930 r. dowódca batalionu 96 pułku strzeleckiego. Następnie komendant centrum wyszkolenia dowódców rezerwy XII okręgu korpuśnego w Nadwożańskim OW. 14 marca 1933 r. mianowany zastępcą szefa V Oddziału (wyszkolenia bojowego) sztabu tego okręgu. Od 10 lutego 1935 r. komendant centrum szkoleniowego 70 DS Nadwożańskiego OW. W 1937 r. pracował na Orenburskich Kursach Doskonalenia Oficerów Rezerwy.

Aresztowany 15 września 1937 r., zwolniony z szeregów RKKA 27 grudnia 1937 r. Wyrokiem Izby Wojskowej Sądu Najwyższego ZSRR 5 lutego 1938 r. skazany na karę śmierci i tego samego dnia rozstrzelany w Orenburgu.

Stopień: kategoria K-10 (1933), major (1936).

Źródła: RGWA, KES; KE 1922, 1925; 25899/3/1734/550; 37837/4/29/570; 37837/4/144/550; 37837/20/16/134; SRS.

KLIMOWICZ Antoni s. Józefa

(КЛИМОВИЧ АНТОН Осипович)

Urodzony 6 maja 1899 r. w Homlu, w rodzinie chłopskiej. Polak, władał językiem polskim i rosyjskim. W 1916 r. ukończył szkołę podstawową.

Do armii carskiej zmobilizowany w sierpniu 1916 r. Junkier technicznej szkoły artylerii.

Do Armii Czerwonej wstąpił na ochotnika 1 września 1918 r. i został słuchaczem Piotrogrodzkich Technicznych Kursów Artylerii. W składzie brygady słuchaczy brał udział w walkach z wojskami gen. Judenicza w 1919 r. oraz tłumieniu powstania marynarzy w Kronsztadzie. Kursy ukończył w sierpniu 1922 r. Od 20 listopada 1922 r. starszy technik artylerii 2 Kaukaskiej Dywizji Strzeleckiej. Od 21 października

1923 r. do 7 lutego 1924 r. był słuchaczem Połączonej Szkoły Czerwonych Komunardów. 26 marca 1924 r. mianowany technikiem artylerii lekkiego dywizjonu artylerii nieznanej formacji, a 10 kwietnia 1924 r. technikiem artylerii lekkiego dywizjonu artylerii 2 Kaukaskiej DS. Od 7 grudnia 1924 r. starszy technik artylerii 12 samodzielnego ciężkiego dywizjonu artylerii. Od 1 października 1925 r. studiował w Wojskowej Akademii Technicznej RKKA. Po jej ukończeniu 10 marca 1930 r. został mianowany p.o. szefa Oddziału Technicznego Szkoły Artyleryjsko-Technicznej. Od 23 maja 1932 r. szef sztabu Tambowskiej Szkoły Techników Uzbrojenia i Artylerii. Następnie szef części technicznej Artyleryjskiej Szkoły Technicznej RKKA. Od 16 czerwca 1936 r. zastępca szefa Oddziału Szkolnego ds. wyszkolenia artyleryjsko-technicznego, a od września 1938 r. szef Oddziału Szkolnego szkoły.

W czasie wojny z Niemcami nadal w szkolnictwie wojskowym. Odznaczony Orderem Wojny Ojczyźnianej I klasy (1944).

Od 1920 r. był członkiem partii bolszewickiej.

Stopień: kategoria K-9 (10.11.1930), wojeninżynier II rangi (1936), wojeninżynier I rangi (20.04.1938), pułkownik-inżynier.

Źródła: CAMO/Podwignaroda; RGWA, KES; KE 1922, 1923, 1924; 37837/4/19/695ob; 37837/18/577/87, 592/565; 37837/20/10/433.

KLIMOWICZ Antoni s. Karola
(КЛИМОВИЧ Антоний¹⁶⁴ Карлович)

Urodzony 11 września 1869 r. w Wilnie; ojciec był urzędnikiem. Zruszczony Polak, biegle władał językiem polskim i rosyjskim, w mniejszym stopniu niemieckim i francuskim. W 1890 r. ukończył Gimnazjum Wileńskie.

W tym samym roku został junkrem Aleksiejewskiej Szkoły Wojskowej, którą ukoń-

¹⁶⁴ Czasami, głównie w wydawnictwach rosyjskich dotyczących I wojny światowej, występuje wersja Anton.

czył w 1893 r. i służył jako oficer w formacjach syberyjskich. W 1904 r. ukończył Nikołajewską Akademię Sztabu Generalnego w stopniu kapitana i służył na stanowiskach sztabowych. Od 1909 r. podpułkownik. Od 1911 r. szef sztabu twierdzy Nikołajewsk nad Amurem, od 1912 r. pułkownik. Uczestnik I wojny światowej: od 4 sierpnia 1915 r. starszy adiutant sztabu 13 Armii, a od 21 sierpnia 1915 r. dowódca 32 pułku piechoty. 30 września 1916 r. mianowany szefem sztabu 8 Dywizji Piechoty. Od 1917 r. generał major.

Do Armii Czerwonej przeszedł z armii carskiej w momencie jej pełnej demobilizacji w marcu 1918 r. i został kozłowskim powiatowym komendantem wojskowym. 7 października 1918 r. mianowany pierwszym komendantem Akademii Sztabu Generalnego w Moskwie. W czerwcu 1919 r. najpierw dowodził Południową Grupą Armii Frontu Wschodniego, następnie został zastępcą głównodowodzącego tego frontu. W lipcu 1919 r. objął stanowisko głównego inspektora szkolnictwa wyższego Frontu Wschodniego, a w sierpniu 1919 r. komendanta szkolnictwa wyższego Frontu Turkiestańskiego. Od stycznia 1920 r. starszy inspektor szkolnictwa wyższego RSFRR. 10 września 1920 r. mianowany zastępcą szefa Oddziału Szkolnego Głównego Zarządu Szkolnictwa Wyższego RKKA. W 1923 r. objął stanowisko zastępcy komendanta Wyższej Wojskowej Szkoły Pedagogicznej, która 1 stycznia 1924 r. została przekształcona w Wojskowe Kursy Pedagogiczne RKKA. Od 25 sierpnia 1926 r. wojskowy kierownik Przemysłowo-Pedagogicznego Instytutu im. Liebknechta, a od 1 września 1930 r. wojskowy kierownik Moskiewskiego Instytutu Metali Kolorowych. Jednocześnie przeszedł do rezerwy Armii Czerwonej. Wkrótce objął stanowisko wojskowego kierownika w Moskiewskim Instytucie Pedagogicznym im. K. Liebknechta. 2 listopada 1936 r., w związku z wystugą lat, zwolniony z RKKA i przeniesiony w stan spoczynku. Dalsze losy nieznane.

Był bezpartyjny.

Stopień: komdiw rezerwy (17.02.1936).

Źródła: RGWA, KES; 37837/4/75/252; 37837/20/16/129.

Literatura: *Akademijszta Gienieralnogo sztaba*, red. W.G. Kulikow, Moskwa 1976, s. 18; S. Wołkow, *Gienieralitiet*, t. 1, s. 651.

KLIPPO Andrzej

(КЛИППО Андрей Францевич)

Urodzony 1 grudnia 1895 r. we wsi Narkowiczi, gubernia wileńska, w rodzinie robotniczej. Polak, język rosyjski wskazywał jako ojczysty, władał również polskim i łotewskim. W 1906 r. ukończył szkołę miejską, pracował jako ślusarz w Piotrogradzie. W armii carskiej nie służył.

Do Gwardii Czerwonej wstąpił na ochotnika 28 października 1917 r. i był kolejno organizatorem oddziału Gwardii Czerwonej w rejonie wyborskim Piotrogradu, dowódcą zbiorczego oddziału Gwardii Czerwonej, dowódcą kompanii w zbiorczym batalionie. Brał udział w walkach z oddziałami wiernymi Rządowi Tymczasowemu. 16 lutego 1918 r. mianowany szefem i komisarzem zaopatrzenia w sztabie Gwardii Czerwonej w Piotrogradzie. Od stycznia 1919 r. członek i sekretarz komisji śledczej Wyborskiego Komisariatu Wojskowego. 17 maja 1919 r. dowódca Brygady Specjalnego Przeznaczenia. We wrześniu 1919 r. mianowany przewodniczącym Trybunału Wojskowego 103 Brygady Strzeleckiej, a 11 lipca 1920 r. komisarzem tej brygady. W czasie wojny domowej brał udział w walkach z oddziałami ukraińskimi oraz wojnie z Polską.

Na początku 1921 r. mianowany komisarzem 137 BS, a następnie 447 pułku strzeleckiego. Od września 1921 r. pełnił równorzędną funkcję w 211 pułku strzeleckim. 21 grudnia 1921 r. mianowany komisarzem 11 Szkolnej BS. Od 6 czerwca 1922 r. w 11 Leningradzkiej Dywizji Strzeleckiej: komisarz 33 pułku strzeleckiego, zastępca komisarza dywizji (od 25.10.1922), komisarz dywizji (od 30.12.1922). Następnie w 16 DS: od 8 czerwca 1923 r. komisarz, od 20 stycznia 1925 r. również szef Oddziału Politycznego. W okresie od 25 września 1925 r. do 10 sierpnia 1926 r. był słuchaczem Kursów Doskonalenia Wyższego Korpusu Dowódczego przy Akademii Wojskowej RKKA. 17 października 1926 r. mianowany szefem sztabu 65 pułku strzeleckiego 22 DS, a 1 września 1928 r. dowódcą 221 pułku strzeleckiego 74 DS. Od 15 listopada 1930 r. szef VI Oddziału (kadr) Północnokaukaskiego Okręgu Wojskowego. W 1933 r. odznaczony Orderem Czerwonego Sztandaru. 26 września 1934 r. mianowany zastępcą szefa Oddziału Kadry

KLUSEK (KLUSSEK) Stanisław

(od stycznia 1935 II Oddziału, od lutego 1936 ponownie Oddziału Kadr) Zarządu Sił Powietrznych RKKK. Od 28 czerwca 1937 r. zastępca dowódcy 49 DS.

Aresztowany 15 lutego 1938 r. (13 marca zwolniony z szeregów RKKK). 19 października 1938 r. skazany na osiem lat łagru. Najprawdopodobniej zmarł, odbywając karę. Zrehabilitowany 19 stycznia 1956 r.

Już w marcu 1917 r. został członkiem partii bolszewickiej.

Stopień: kategoria KP-12 (1924), K-10 (1928), pułkownik (29.11.1935).

Źródła: RGWA, KES; 37837/4/50/446, 63/317, 83/698,129/657, 202/324; 37837/18/397/125, 399/56, 420/153ob-154, 575/12; „Krasnaja Zwiezda”, nr 276, 1 XII 1935.

KLUSEK (KLUSSEK) Stanisław

(КЛИУССЕК Станислав Иосифович – Осипович)

Urodzony 1 maja 1890 r. w Denkowie, w guberni radomskiej. Polak. Ukończył szkołę fabryczną, pracował jako robotnik.

W Armii Czerwonej od kwietnia 1918 r. Pracownik polityczny, komisarz jednostki artylerii w Saratowie, zastępca szefa Oddziału Politycznego jednostek zapasowych Frontu Zachodniego, szef OP 17 Dywizji Strzeleckiej, szef wydziału organizacyjnego OP 4 Armii, zastępca szefa OP 4 Armii oraz pełnomocnik Rady Wojskowo-Rewolucyjnej Frontu Południowego ds. walki z oddziałami Nestora Machny. Od 1921 r. zastępca szefa OP 3 Korpusu Kawalerii, potem komisarz Połączonej Szkoły Czerwonych Komunardów. Od 1922 r. zastępca szefa Zarządu Politycznego Frontu Zachodniego, komisarz Zarządu Wojsk Inżynierskich i komisarz sztabu tego frontu. Funkcję tę sprawował do marca 1923 r. Następnie komisarz i szef OP 3 Kazańskiej DS i 7 DS. Od 1 stycznia 1925 r. zastępca dowódcy 14 Korpusu Strzeleckiego ds. politycznych. Od 1927 r. kolejno komisarz 4 KS, słuchacz Wojskowej Akademii Politycznej RKKK im. Tołmaczewa. W 1929 r. przeniesiony do rezerwy RKKK.

Pracował jako instruktor Leningradzkiego Komitetu Obwodowego WKP(b), szef Oddziału Administracyjnego i szef Zarządu Milicji Ob-

wodu Leningradzkiego. Od 1931 r. zastępca przewodniczącego Prezydium Leningradzkiego Komitetu Wykonawczego. W 1937 r. zastępca przewodniczącego rejonowej rady rejonu oktiabrskiego w Leningradzie.

Aresztowany 23 lipca 1937 r., Wyrokiem Komisji NKWD i Prokuratury ZSRR 2 sierpnia 1937 r. skazany na karę śmierci. Rozstrzelany w Leningradzie 27 sierpnia 1937 r.

Od 1905 r. członek PPS-Lewicy. Od 1914 r. członek partii bolszewickiej. Po rewolucji lutowej był członkiem Miejskiej Rady Delegatów Robotniczych w Mariupolu. Współorganizował Gwardię Czerwoną w tym mieście, a po przewrocie bolszewickim organizował rady delegatów robotniczych i komitety żołnierskie.

Źródła: RGWA, 37837/1/99/129.

Literatura: EBDSM; KPURP, s. 406; *Martirolog polakow*, s. 344; S.T. Minakow, *Sowietskaja wojennaja elita 20-ch godow*, s. 298–299.

KŁYSZEJKO Franciszek

(КЛЫШЕЙКО Франц Антонович)

Urodzony 28 września 1893 r. w Wilnie w rodzinie robotniczej; ojciec był stolarzem. Polak, władał językiem polskim i rosyjskim. Ukończył cztery klasy szkoły technicznej, pracował jako tokarz.

Do armii carskiej trafił w 1913 r. z poboru. W 1914 r. ukończył drużynę szkolną, w 1915 r. kurs materiałów wybuchowych.

W 1915 r. został ranny. W 1917 r. służył jako podoficer wojsk inżynierskich 5 Dywizji Piechoty. Od listopada 1917 r. przedstawiciel Frontu Zachodniego w Komitecie Wojskowo-Rewolucyjnym przy Naczelnym Dowództwie.

Do Gwardii Czerwonej wstąpił na ochotnika 19 grudnia 1917 r. i został zastępcą komendanta garnizonu w Mohylewie. W czasie wojny domowej służył jako dowódca drużyny minerów, następnie na stanowiskach politycznych: komisarz Smoleńskich Kursów Dowódczych,

Moskiewskich Kursów Artylerii, a od września 1920 r. Połączonych Kursów Czerwonych Komunardów.

Po wojnie od maja 1921 r. do 1922 r. p.o. komisarza 1 Moskiewskiej Strzeleckiej Brygady Kursantów. W 1923 r. ukończył Wyższe Kursy Akademickie przy Akademii Wojskowej RKKA, a w 1924 r. Wyższą Wojskową Szkołę Lotników Obserwatorów. W latach 1924–1930 był komendantem i komisarzem Wojskowo-Teoretycznej Szkoły Sił Powietrznych RKKA. Od 1 sierpnia 1930 r. dowódca 18 Brygady Lotniczej Specjalnej Armii Dalekowschodniej, później przeformowanej w 209 BL SAD. Od 21 października 1933 r. dowódca lotnictwa Przymorskiej Grupy Wojsk SAD. 21 lipca 1934 r. rozpoczął studia na Wydziale Operacyjnym Wojskowej Akademii Sił Powietrznych im. Żukowskiego. Po ich ukończeniu, 7 maja 1935 r., mianowany zastępcą dowódcy Nadwożańskiego Okręgu Wojskowego ds. lotnictwa. 28 grudnia 1936 r. odkomenderowany do pracy w lotnictwie cywilnym z pozostawieniem w kadrach RKKA. Objął stanowisko komendanta Leningradzkiego Instytutu Inżynierów Lotnictwa Cywilnego.

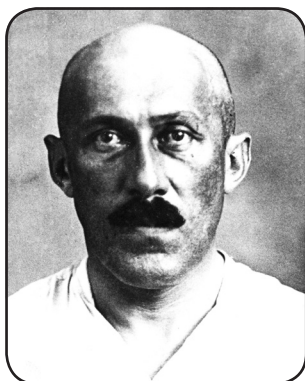
Zwolniony z Armii Czerwonej 7 czerwca 1937 r., aresztowany trzy dni później. 30 grudnia 1937 r. wyrokiem Komisji NKWD i Prokuratury ZSRR skazany na karę śmierci. Wyrok wykonano 14 lutego 1938 r. Zrehabilitowany 14 maja 1962 r.

W szeregi partii bolszewickiej wstąpił już 7 października 1917 r.

Stopień: komdiw (21.11.1935).

Źródła: RGWA, KE 1925; 37837/4/45/603, 52/476, 59/630, 62/50, 89/529, 149/9; 37837/18/26/95.

Literatura: N.S. Czeruszew, Ju.N. Czeruszew, *Rasstrielannaja elita*, s. 229; A.M. Grigorian, W.S. Milbach, A.N. Czernawski, *Politiceskije riepriessii*, s. 310; KPURP, 407–408.

KOCHAŃSKI Władysław

(КОХАНСКИЙ Владислав
Станиславович)

Urodzony 5 czerwca 1897 r. w Łodzi, w rodzinie mieszczańskiej. Polak, władał językiem polskim, rosyjskim i niemieckim¹⁶⁵. Ukończył szkołę przemysłowo-rzemieślniczą w Łodzi, w 1916 r. szkołę realną w Pabianicach, a do 1918 r. studiował na Politechnice Warszawskiej. Dwukrotnie aresztowany przez władze niemieckie za działalność rewolucyjną w szeregach SDKPiL.

W styczniu 1919 r. wysłany przez władze partii do Rosji Radzieckiej, wstąpił do Armii Czerwonej. Od 28 stycznia 1919 r. słuchacz Kursów Dowódczych Czerwonych Komunardów w Mińsku. Od 27 sierpnia 1919 r. służył w Zachodniej Dywizji Strzeleckiej przeformowanej w 52 DS: dowódca kompanii, dowódca batalionu (od 12.10.1919), zastępca dowódcy, komisarz i dowódca 4 warszawskiego pułku (464 pułku strzeleckiego od 15.02.1920), dowódca 2 Brygady (do 23.01.1921). Uczestnik walk na frontach Zachodnim, Południowo-Zachodnim, Południowym i Turkiestańskim. Był dwukrotnie ranny i kontuzjowany. W 1920 r. odznaczony Orderem Czerwonego Sztandaru.

W latach 1921–1923 studiował w Akademii Wojskowej RKKA, jednocześnie był sekretarzem Komisji Wojskowej Biura Polskiego KC WKP(b) i członkiem Polsko-Rosyjskiej Komisji Delimitacyjnej po zawarciu traktatu pokojowego w Rydze. Po ukończeniu studiów odbywał staż w wojskach, a w kwietniu 1925 r. został oddelegowany do zadań specjalnych przy sekretariacie Rady Rewolucyjno-Wojskowej ZSRR. Od sierpnia 1925 r. w dyspozycji Zarządu Wywiadu Sztabu RKKA. W listopadzie 1926 r. mianowany dowódcą 33 pułku strzeleckiego 11 DS Leningradzkiego Okręgu Wojskowego. Od grudnia 1927 r. ponownie w dyspozycji Zarządu Wywiadu: rezydent w Niemczech.

¹⁶⁵ Według PSB również francuskim, angielskim i włoskim.

Po powrocie do kraju 15 października 1928 r. mianowany dowódcą 3 szkolnego pułku pancernego. Od 1 marca 1931 r. p.o. dowódcy, a od 9 sierpnia 1932 r. dowódca wojsk samochodowo-pancernych Leningradzkiego OW. W 1931 r. ukończył Kursy Doskonalenia Wyższych Dowódców przy Akademii Wojskowej im. Frunzego. Pełniąc obowiązki dowódcze, jednocześnie wykładał w Wojskowej Akademii Technicznej RKKA, jest autorem skryptu dla dowódców wojsk zmechanizowanych. 2 stycznia 1934 r. mianowany dowódcą i komisarzem 3 Brygady Lotniczej Specjalnego Przeznaczenia. 4 lutego (wg innych źródeł 16 marca) 1936 r. zaliczony do dyspozycji Zarządu Kadr RKKA. Odbył wtedy studia na Wydziale Operacyjnym Akademii Sił Powietrznych RKKA im. Żukowskiego. Od 31 stycznia 1937 r. dowódca 5 Ciężkiego Korpusu Bombowego Zabajkalskiego OW.

Aresztowany 27 lub 28 maja (zwolniony z RKKA 7 czerwca) 1937 r. Wyrokiem Izby Wojskowej Sądu Najwyższego ZSRR 28 lipca 1938 r. skazany na karę śmierci i tego samego dnia rozstrzelany w Moskwie, prochy spoczywają w kompleksie Kommunarka pod Moskwą. Zrehabilitowany 7 lipca 1956 r.

Od 1916 r. był członkiem SDKPiL, od czerwca 1919 r. członek partii bolszewickiej.

Stopień: komdiw (28.11.1935).

Źródła: RGASPI, 63/1/112/33, 127/205; RGWA, 9/36/2534/74a; 25871/1/642/705; 37837/4/20/253, 54/6, 62/87, 72/910, 115/129, 140/465, 149/24, 37837/18/5/173; SRS.

Literatura: N.S. Czeruszew, Ju.N. Czeruszew, *Rasstrielannaja elita*, s. 234–235; EBDSM; EWR, s. 438; KPURP, s. 411–412; O.F. Suwieniorow, *Tragedija RKKA*, s. 388; W. Toporowicz, *Władysław Kochański (1897-1937)*, PSB, t. XIII, s. 215–216.

**KOLANKOWSKI Władysław
(Włodzimierz)¹⁶⁶**

(КОЛЯНКОВСКИЙ Владислав
[Владимир] Павлович)

Urodzony 4 maja 1892 r. w miejscowości Birże, gubernia kowieńska, w rodzinie szlacheckiej. Zruszczony Polak, w latach 30. podawał się za Rosjanina, władał językiem rosyjskim i polskim. Trzy lata studiował w Moskiewskim Instytucie Rolnym.

Do armii carskiej powołany po wybuchu I wojny światowej. W 1915 r. ukończył Twerską Szkołę Kawalerii. Ostatni stopień: porucznik.

W Armii Czerwonej od 28 lipca (wg innych źródeł sierpnia) 1918 r. Brał udział w walkach na frontach Południowym i Zachodnim. Dowodził Warszawskim pułkiem huzarów i powstałym z niego szwadronem kawalerii. Był dwukrotnie ranny i raz kontuzjowany. Za udział w wojnie domowej odznaczony dwoma Orderami Czerwonego Sztandaru.

Od 28 października 1922 r. p.o. dowódcy 2 pułku kawalerii. Od 1 maja 1924 r. dowodził 12 pułkiem kawalerii 2 Stawropolskiej im. Blinowa Dywizji Kawalerii, przeformowanym w 1925 r. w 30 pułk kawalerii 5 Stawropolskiej im. Blinowa DK. Następnie był dowódcą pułku kawalerii w 4 DK. 1 grudnia 1929 r. mianowany inspektorem ds. utrzymania koni Moskiewskiego Okręgu Wojskowego, a od 9 stycznia 1934 r. przewodniczącym 1 Moskiewskiej Komisji ds. Utrzymania Koni Moskiewskiego OW.

Aresztowany 23 kwietnia 1937 r. (zwolniony z Armii Czerwonej 26 kwietnia). 25 sierpnia 1937 r., wyrokiem Izby Wojskowej Sądu Najwyższego ZSRR, skazany na karę śmierci i tego samego dnia rozstrzelany w Moskwie. Zrehabilitowany 17 listopada 1956 r.

Stopień: pułkownik (12.1935).

¹⁶⁶ W czasie służby w polskich formacjach Armii Czerwonej używał imienia Władysław, później – Włodzimierz.

Źródła: GARF, R-7523/44/90/209-213; RGWA, KE 1925; 37837/1/112/18ob; 37837/4/67/251, 148/412; 37837/18/15/4ob-5, 380/3ob-4.

Literatura: EBDSM; KPURP, s. 413–414.

KOLESIŃSKI Wacław
(КОЛЕСИНСКИЙ Вацлав
Альфонович)

Urodzony 18 marca 1898 r. w Lidzie, gubernia wileńska; ojciec był urzędnikiem. Polak.

W szeregach Armii Czerwonej wstąpił dobrowolnie w 1919 r. Za udział w wojnie domowej odznaczony Orderem Czerwonego Sztandaru. Komisarz 159 Brygady Strzeleckiej przez trzynaście miesięcy. W 1920 r. został, na krótko, komisarzem Zarządu Operacyjnego sztabu 1 Polskiej Armii Czerwonej. Komisarz zarządu inżynierskiego frontu przez trzy miesiące. Komisarz 5 Dywizji Strzeleckiej od grudnia 1920 r. Następnie, od października 1922 r., słuchacz Akademii Wojskowej RKKA (ukończył w 1926). Jeszcze w czasie studiów, w sierpniu 1925 r., oddany do dyspozycji Zarządu Wywiadu Sztabu RKKA. W listopadzie 1925 r. mianowany szefem 3 części (przemianowanej na oddział) Zarządu Wywiadu RKKA; na tym stanowisku pracował trzy lata.

Od 1 października 1928 r. pozostawał w rezerwie Armii Czerwonej. Początkowo odkomenderowany do pracy w Ludowym Komisariacie Pracy, później pracował w przemyśle obronnym. Ostatnia funkcja: zastępca szefa 2 Głównego Zarządu Ludowego Komisariatu Przemysłu Obronnego ZSRR.

Aresztowany 9 kwietnia 1937 r. Wyrokiem Izby Wojskowej Sądu Najwyższego ZSRR 2 września 1937 r. skazany na karę śmierci i tego samego dnia rozstrzelany w Moskwie. Prochy spoczywają na Cmentarzu Dońskim. Zrehabilitowany 28 maja 1957 r.

Od 1918 r. był członkiem partii bolszewickiej.

Stopień: bez stopnia, kategoria K-10¹⁶⁷.

Źródła: GARF, R-7523/90/44-54; RGWA, 18/2/14/257, 16/3, 37837/20/25/69;

Literatura: EBDSM; EWR, s. 417; KPURP, s. 414.

KOLNICKI Alfons

(КОЛЬНИЦКИЙ Альфонс Иванович)

Urodzony 4 października 1897 r. w Kownie, w rodzinie urzędnika kolejowego (dziiesiątnika). Podawał się za Litwina. W 1916 r. ukończył 1 Moskiewskie Gimnazjum.

W 1916 r. zmobilizowany do służby we flocie carskiej. Podoficer¹⁶⁸.

Do Armii Czerwonej zmobilizowany przez Moskiewski Komisariat Wojskowy 16 lipca 1918 r. i mianowany instruktorem plutonu karabinów maszynowych w bogorodzkiej kompanii. Od 11 kwietnia 1919 r. dowódca plutonu karabinów maszynowych w 1 pułku strzeleckim Brygady Biedoty. Wziął udział w walkach na Froncie Wschodnim przeciwko wojskom admirała Kołczaka.

Od 6 czerwca 1920 r. słuchacz Moskiewskich Kursów Dowódców Artylerii Ciężkiej, które ukończył 1 lutego 1921 r. z tytułem czerwonego dowódcy. 28 lutego 1921 r. skierowany do dyspozycji inspektora artylerii 4 Armii w celu pełnienia służby w obronie brzegowej Krymu. Od 24 marca 1921 r. służył w Twierdzy Morskiej Sewastopol: dowódca 4 baterii artylerii, zastępca dowódcy 13 baterii artylerii Północnej Grupy Baterii Twierdzy (od 7.10.1921), dowódca baterii tej grupy (od 17.02.1922) i dowódca 2 samodzielnego dywizjonu artylerii twierdzy (od 14.12.1922). 10 października 1923 r. został słuchaczem Wyższej Artyleryjskiej Szkoły Dowódców RKKA w klasie artylerii brzegowej.

¹⁶⁷ W kwietniu 1936 r. Wyższa Komisja Atestacyjna odmówiła nadania mu stopnia pułkownika.

¹⁶⁸ Dane ze spisu służby. W 1937 r. przyznał, w czasie rozpatrywania jego sprawy przez Radę Wojenną Floty Czarnomorskiej, że w rzeczywistości jest Polakiem, pochodzi z rodziny szlacheckiej, a we flocie carskiej był chorążym.

Po zakończeniu nauki od 15 października 1924 r. w dyspozycji dowódcy artylerii Twierdzy Sewastopol. 4 listopada 1924 r. mianowany p.o. dowódcy 2 samodzielnego dywizjonu artylerii twierdzy. Od 1 października 1925 r. komendant Batumskiego Rejonu Obrony Brzegowej Morza Czarnego. Od 14 czerwca 1926 r. starszy morski komendant Bazy Wojenno-Morskiej Batumi. Jednocześnie od 12 maja do 2 września 1926 r. p.o. komendanta garnizonu Batumi. Od 1 listopada 1926 r. komendant Batumskiego Rejonu Obrony Brzegowej Morza Czarnego. W latach 1927–1928 kilkakrotnie pełnił obowiązki komendanta garnizonu Batumi. 1 lipca 1929 r. mianowany dowódcą 6 Brygady Artylerii Obrony Brzegowej Sił Morskich Morza Czarnego. Od 1 kwietnia (wg innych źródeł 26 kwietnia) 1930 r. szef sztabu Północno-Zachodniego Rejonu Umocnionego Morskich Sił Morza Czarnego. 8 kwietnia (wg innych źródeł 1 czerwca) 1934 r. mianowany wykładowcą Szkoły Obrony Brzegowej Marynarki Wojennej w Sewastopolu. W 1937 r. komendant cyklu artylerii tej szkoły.

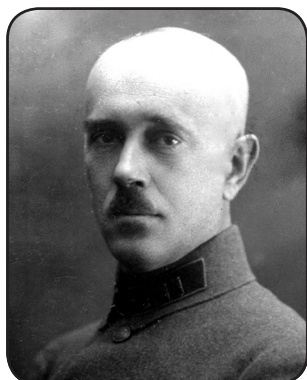
Zwolniony karnie z szeregów RKKA rozkazem Rady Wojennej Floty Czarnomorskiej 17 czerwca 1937 r., a także 26 lipca 1937 r. rozkazem ludowego komisarza obrony za ukrycie narodowości, pochodzenia społecznego i stopnia we flocie carskiej. Z tego samego powodu odmówiono mu powrotu w szeregi Marynarki Wojennej w 1938 r. Pracował jako zastępca kapitana parowca „Armenia” na Morzu Czarnym.

W 1940 r. przeniesiony do rezerwy Marynarki Wojennej. Ponownie powołany do służby czynnej w czerwcu 1941 r. Brał udział w obronie Sewastopola: dowódca 38 pułku 7 Brygady Piechoty Morskiej, a następnie szef sztabu tejże brygady. Nie został ewakuowany. Od 3 lipca 1942 r. uznawany za zaginionego bez wieści.

W latach 1918–1921 był członkiem partii bolszewickiej. Usunięty w trakcie weryfikacji kadr.

Stopień: kategoria K-11 (1.07.1929), pułkownik (15.03.1936).

Źródła: RGAWMF, r-2186/1/6/146; r-2186/2/6/139; r-2192/2/2516/1-35; RGWA, 37837/4/51/732, 107/582, 149/297; 37837/18/407/233; 37837/20/22/431.

KOŁOSOWSKI Kazimierz

(КОЛОСОВСКИЙ Казимир Яковлевич)

Urodzony 17 października 1887 r. w Petersburgu, w rodzinie szlacheckiej; ojciec był urzędnikiem. Zruszczony Polak, władał językiem rosyjskim, polskim i francuskim. W 1905 r. ukończył pełne gimnazjum, a w 1914 r. trzy lata instytutu technologicznego.

W 1910 r. wstąpił na ochotnika do armii carskiej i 5 listopada 1911 r. zdał egzamin na chorążego artylerii rezerwy. Zmobilizowany po wybuchu I wojny światowej. Ostatni stopień: sztabskapitan (19.04.1917).

Do Armii Czerwonej zmobilizowany 11 maja 1919 r., służył w 10 Dywizji Strzeleckiej: kierownik obrony przeciwchemicznej, a od 1 lipca 1919 r. kierownik rozpoznania przy dowódcy artylerii dywizji. W jej szeregach brał udział w walkach na Froncie Zachodnim.

23 sierpnia 1919 r. został słuchaczem Wojskowej Akademii Inżynieryjnej, którą ukończył 12 czerwca 1923 r. i początkowo był w dyspozycji komendanta akademii. 1 października 1923 r. odkomenderowany do dyspozycji szefa inżynierów Nadwożańskiego Okręgu Wojskowego. Od 15 października 1923 r. służył w 32 DS tego okręgu: zastępca inżyniera, p.o. inżyniera (od 25.02.1924) i inżynier dywizji oraz dowódca kompanii saperskiej dywizji (od 12.04.1924). Od 5 maja 1925 r. zastępca szefa Wojskowego Oddziału Technicznego Zarządu Szefa Zaopatrzenia Nadwożańskiego OW. W latach 1925–1927 kilka razy pełnił obowiązki szefa oddziału, a 15 listopada 1927 r. stanął na jego czele. 1 lutego 1931 r. mianowany zastępcą, a 1 czerwca 1931 r. p.o. szefa, następnie szefem 2 sektora Wojskowego Zarządu Inżynieryjnego RKKa. Od 1 lutego 1933 r. szef 1 sektora IV Oddziału Zarządu Szefa Inżynierów RKKa. W styczniu 1935 r. w dyspozycji Zarządu Kadr RKKa. 10 lutego 1935 r. mianowany starszym rejonowym inspektorem Zarządu Inżynieryjnego RKKa. Od 15 sierpnia 1935 r. starszy przedstawiciel wojskowy aparatu odbiorczego Zarządu Inżynieryjnego

RKKA. W 1937 r. starszy przedstawiciel wojskowy Zarządu Artylerii RKKA.

Zwolniony z szeregów RKKA 20 sierpnia 1937 r. Aresztowany 29 sierpnia 1937 r. Wyrokiem Komisji NKWD i Prokuratury ZSRR 30 listopada 1937 r. skazany na karę śmierci. Rozstrzelany w Leningradzie 8 grudnia 1937 r. Zrehabilitowany przez Izbę Wojskową Sądu Najwyższego ZSRR 23 lipca 1957 r. Skreślony ze spisów Armii Radzieckiej z powodu śmierci 21 grudnia 1957 r.

Stopień: kategoria K-10 (1.08.1929), wojeninżynier I rangi (2.12.1935).

Źródła: RGWA, 37837/1/112/391ob; 37837/4/28/73ob, 57/885, 60/695, 62/129 131/345; 37837/18/493/271; 37837/20/11/416; 37976/1/353/1-65; „Krasnaja Zwiezda”, nr 278, 3 XII 1935.

Literatura: EBDSM; LM, t. 5, s. 93.

KOŁOSOWSKI (KOŁOSSOWSKI) Napoleon (КОЛОСОВСКИЙ Наполеон Фаддеевич)

Urodzony 17 kwietnia 1885 r. w Wołkowysku, gubernia grodzieńska, w rodzinie chłopskiej. Polak, władał językiem polskim, rosyjskim i białoruskim. W 1901 r. ukończył progimnazjum w Wołkowysku, a w 1904 r. Warszawską Szkołę Techniczną. Pracował na kolei. W armii carskiej nie służył. Po rewolucji w Rosji ponownie pracował na kolei, od 1920 r. technik kolejowy.

Do Armii Czerwonej wstąpił na ochotnika 1 lipca 1922 r. i służył w Zarządzie Komunikacji Wojskowych Frontu Turkiestańskiego: zastępca szefa wydziału, starszy inżynier (od 1.08.1922), zastępca szefa wydziału (od 1.10.1922), szef wydziału (od 1.02.1923), zastępca komendanta 92 etapu (od 16.11.1923), oficer do zadań specjalnych (od 21.12.1923), zastępca szefa oddziału (od 13.05.1924), p.o. szefa oddziału (od 5.02.1925), p.o. oficera do zadań specjalnych (1.12.1925). Od 1 listopada 1926 r. zastępca szefa III Oddziału (komunikacji wojskowych) sztabu Środkowozjatyckiego Okręgu Wojskowego. 15 stycznia 1930 r. zaliczony do dyspozycji Zarządu Głównego RKKA z oddelegowaniem, jako inżynier komunikacji wojskowych, do III Oddziału sztabu

Środkowoazjatyckiego OW. 15 czerwca 1930 r. mianowany przedstawicielem Ludowego Komisarjatu Spraw Wojskowych i Morskich ds. szos i dróg gruntowych oraz transportu samochodowego w Uzbekkiej, Turkmeńskiej, Kirgiskiej i Kazachskiej ASRR. Od 1933 r. szef 2 wydziału III Oddziału sztabu Środkowoazjatyckiego OW.

Zwolniony z szeregów RKKA z powodu narodowości 24 czerwca 1938 r. Dalsze losy nieznanne.

Był bezpartyjny.

Stopień: intendant I rangi (1936).

Źródła: RGWA, KES; 25895/1/1125/237; 37837/4/112/541, 171/183; 37837/20/26/79.

KONDRACKI Franciszek

(КОНДРАЦКИЙ Франц Владиславович)

Urodzony 4 maja 1898 r. w Mławie, gubernia płocka, w rodzinie robotniczej. Polak, władał językiem polskim i rosyjskim. Ukończył szkołę miejską. W armii carskiej nie służył.

Do Armii Czerwonej wstąpił dobrowolnie w listopadzie 1918 r. i służył jako czerwonoarmista w 4 Ukraińskiej Dywizji. 11 marca 1919 r. został słuchaczem 5 Artyleryjskich Kursów w Charkowie. Od maja do października 1919 r. brał udział w walkach z wojskami gen. Denikina. 18 października 1919 r. został dowódcą plutonu kursantów. W kwietniu 1921 r. kursy przekształcono w 5 Charkowską Szkołę Artylerii. Od 12 lutego 1923 r. dowódca plutonu kursantów Odeskiej Szkoły Dowódców Artylerii Ciężkiej i Brzegowej. Od 23 października 1924 r. był słuchaczem Kursów Doskonalenia Oficerów Artylerii. Po ich ukończeniu od 1 września 1925 r. powrócił do szkoły na stanowisko zastępcy dowódcy batalionu kursantów ds. liniowych. 23 września 1926 r. został słuchaczem Akademii Wojskowej RKKA im. Frunzego. Po jej ukończeniu, 16 czerwca 1929 r., mianowany komendantem wojskowym stacji Kazań. Od 15 stycznia 1930 r. zastępca szefa III Oddziału sztabu Moskiewskiego Okręgu Wojskowego. 17 września 1931 r. mianowany zastępcą szefa 10 sektora III Zarządu Sztabu Armii Czerwonej.

W pierwszej połowie lat 30. został przeniesiony do rezerwy. Pracował jako pedagog w Charkowie.

Aresztowany w 1937 r. Rozstrzelany w Charkowie 24 listopada 1937 r. Zrehabilitowany 26 listopada 1957 r.

Stopień: bez stopnia, kategoria K-9 (1930).

Źródła: ASM, 1/1/2335/1-2; RGWA, KES, 37837/18/15/13ob-14, 121/5.

Literatura: EBDSM.

KONDRATOWICZ Witalis

(КОНДРАТОВИЧ Виталий Сигизмундович)

Urodzony 6 lipca 1896 r. w nieznanym majątku na terenie powiatu aleksandrowskiego, gubernia kowieńska, w rodzinie chłopskiej. Polak, władał językiem polskim, rosyjskim i słabiej niemieckim. W 1906 r. ukończył szkołę miejską. Pracował jako robotnik rolny.

Do armii carskiej zmobilizowany 15 sierpnia 1915 r. Ukończył 3 Peterhofska Szkołę Chorążych. Brał udział w walkach na froncie. Ostatni stopień i funkcja: podporucznik, dowódca kompanii w 20 halickim pułku piechoty.

Do Armii Czerwonej wstąpił na ochotnika 12 kwietnia 1919 r. i został czerwonoarmistą 14 pułku strzeleckiego. Od 25 kwietnia 1919 r. służył w 35 pułku strzeleckim: zastępca dowódcy półkompanii, dowódca plutonu (od 9.12.1919) i dowódca kompanii (od 20.05.1920). Brał udział w wojnie z Polską. 3 lipca 1920 r. został słuchaczem Połączonej Szkoły Wojskowej Frontu Zachodniego. Jako szeregowy 2 pułku Zbiorczej Brygady Słuchaczy wziął udział w tłumieniu powstania marynarzy w Kronsztadzie oraz walkach z chłopskim powstaniem na Tambowszczyźnie, za co został odznaczony Orderem Czerwonego Sztandaru.

Po ukończeniu szkoły, 13 czerwca 1921 r., mianowany zastępcą szefa sztabu Zarządu Szkolnictwa Wojskowego Frontu Zachodniego. Od 11 lutego 1922 r. służył w 3 Zapasowej Szkole Piechoty, najpierw jako dowódca plutonu, a od 18 lutego 1922 r. dowódca kompanii. 5 marca 1923 r. przeniesiony do rezerwy RKKA, pracował w sektorze cywilnym.

Ponownie powołany do służby czynnej 14 lutego 1924 r. i mianowany p.o. dowódcy plutonu, później dowódcą plutonu Władywostoc-

kiej Szkoły Piechoty. Od 1 października p.o. dowódcy kompanii, a od 1 kwietnia 1929 r. dowódca kompanii tej szkoły. Od 15 sierpnia 1929 r. słuchacz Wydziału Głównego Akademii Wojskowej im. Frunzego. Po ukończeniu studiów, 14 maja 1932 r., mianowany p.o. szefa, a wkrótce szefem I Oddziału sztabu 40 Dywizji Strzeleckiej Specjalnej Armii Dalekowschodniej. Od 15 lutego 1935 r. szef sztabu 106 pułku strzeleckiego 36 DS Zabajkalskiego Okręgu Wojskowego.

Zwolniony z szeregów Armii Czerwonej 30 czerwca 1938 r. Pracował jako szef katedry wojskowej w cywilnym instytucie w Krasnodarze. Przywrócony do służby w sierpniu 1941 r., objął dowództwo pułku miejskiego w tym mieście. Od sierpnia do października 1942 r. pozostawał w rezerwie oficerów Frontu Północnokaukaskiego, następnie Zakaukaskiego. W październiku 1942 r. mianowany szefem Oddziału Szkolnego Machaczkałskiej Szkoły Wojskowej w Maglisi w Gruzji.

18 maja 1943 r. oddelegowany do tworzącego się Wojska Polskiego. Mianowany szefem 1 oddziału sztabu 1 Dywizji Piechoty im. T. Kościuszki. Od czerwca 1943 r. szef sztabu 2 pułku piechoty 1 DP, uczestnik bitwy pod Lenino, za co odznaczony został orderem Czerwonej Gwiazdy. W kwietniu 1944 r.¹⁶⁹ mianowany dowódcą 11 pułku piechoty 4 DP im. Jana Kilińskiego. Uczestnik walk na Wale Pomorskim i operacji berlińskiej. Na wniosek dowódcy dywizji, gen. Kieniewicza, za pijaństwo, bicie podkomendnych i „niepunktualne wykonywanie rozkazów” 12 maja 1945 r. zdjęty ze stanowiska. Od 28 maja 1945 r. kierownik wyszkolenia taktycznego 3 Szkoły Oficerskiej Piechoty WP. Od 21 września 1945 r. szef Oddziału Wyszkolenia Bojowego, a od grudnia 1945 r. szef Oddziału Szkolnego i zastępca komendanta Wyższej Szkoły Oficerskiej WP. Od 19 sierpnia 1946 r. komendant Centrum Wyszkolenia Wojsk Ochrony Pogranicza. 1 kwietnia 1947 r. oddany do dyspozycji Departamentu Personalnego MON. 14 kwietnia 1947 r. wyjechał do ZSRR, do dyspozycji Zarządu Kadr Wojsk Lądowych Armii Radzieckiej. Dalsze losy nieznane.

¹⁶⁹ Tak według teczeki personalnej. Według karty ewidencyjnej od kwietnia do maja 1944 r. był szefem wydziału personalnego 1 Armii WP.

W czasie wojny z Niemcami i po jej zakończeniu odznaczony Orderem Czerwonej Gwiazdy, Orderem Odrodzenia Polski IV klasy, dwukrotnie Krzyżem Walecznych i Złotym Krzyżem Zasługi.

Był bezpartyjny.

Stopień: kategoria K-9 (1932), major (1936), podpułkownik.

Źródła: ASG, DWOP, 218-72/ 21ob-22, 68ob-69; CAMO/Podwign naroda; CAW, TAP, 497/58/5913/1-77; 1687/85, Kondratowicz Witalis s. Zygmunta; IV.500.4/7/572; RGWA, KES, KE 1922, 1924; 37837/4/19/593, 171/415; 37837/18/147/96ob, 360/150ob-151; 37837/20/14/682ob.

KONTOROWICZ Albert → KANTOROWICZ Albert

KONTRYM Konstanty

(КОНТРЫМ Константин

Владиславович [Владимирович])

Urodzony 21 grudnia 1891 r. w Dubnie, gubernia wołyńska, w rodzinie szlacheckiej; ojciec był zawodowym oficerem. Polak, władał językiem polskim i rosyjskim. Ukończył szkołę powszechną w Dubnie, w 1909 r. Korpus Kadetów w Połocku, a w 1913 r. dwa lata Instytutu Politechnicznego w Petersburgu.

W armii carskiej od 1913 r. Początkowo szeregowy, a potem podoficer w 139 pułku piechoty w Wiatce. Po wybuchu I wojny światowej skierowany na naukę w szkole wojskowej w Kazaniu. Po jej ukończeniu od 15 lutego 1915 r. podporucznik, dowódca plutonu, następnie kompanii w 333 pułku piechoty. W latach 1916–1917 w stopniu porucznika dowodził kompanią, później był wybrany na dowódcę batalionu w 133 pułku piechoty. Brał udział w walkach na froncie, był trzykrotnie ranny.

W Armii Czerwonej od 1918 r. Uczestnik wojny domowej, nagrodzony w 1920 r. Orderem Czerwonego Sztandaru jako dowódca południowego oddziału grupy wojsk 6 Armii. Służył kolejno jako: kreślarz w sztabie dywizji (15 dni), adiutant dowódcy dywizji (miesiąc), p.o.

szefta sztabu dywizji (2 i pół miesiąca), szef oddziału operacyjnego sztabu dywizji (15 dni), komendant garnizonu i dowódca oddziału (10 dni), komendant odcinka bojowego (15 dni), zastępca dowódcy batalionu i komendant miasta Wiatka (9 i pół miesiąca), dowódca batalionu w Zachodniej Dywizji Strzeleckiej (miesiąc i 11 dni), inspektor wojsk WCzK Syberii (15 dni), zastępca dowódcy 94 pułku strzeleckiego, p.o. dowódcy tego pułku. Od 1 listopada 1924 r. dowódca 170 pułku strzeleckiego 57 DS¹⁷⁰. Następnie dowódca 12 turkiestańskiego pułku strzeleckiego. Od października 1929 r. zastępca komendanta Szkoły Lotników Obserwatorów w Wolsku. Od października 1930 r. pracował jako wojskowy kierownik uczelni cywilnych: Instytutu Pedagogicznego w Mińsku, Instytutu Pedagogicznego w Doniecku i Instytutu Chemiczno-Technicznego w Woroneżu. W kwietniu 1935 r. ukończył Kursy „Wystriel”.

W październiku 1937 r. zwolniony z szeregów RKKA, najprawdopodobniej aresztowany, potem oswobodzony. Po zmianie artykułu zwolnienia zaliczony do rezerwy i przypisany ewidencji Orłowskiego Okręgu Wojskowego.

Przywrócony do służby czynnej w 1941 r. i mianowany dowódcą pułku drogowego. Ciężko ranny w walkach pod Orłem w październiku 1941 r. Po rekonwalescencji od 1 stycznia 1942 r. szef służby drogowo-transportowej 3 Armii. Od 1 maja 1942 r. szef oddziału wyszkolenia bojowego sztabu dywizji, był kontuzjowany. Od 1 lutego 1943 r. dowódca pułku szkolnego w Uralskim OW.

W maju 1944 r. oddelegowany do służby w Wojsku Polskim. Od 18 maja 1944 r. dowódca 4 pułku zapasowego. Od 1 października 1944 r. komendant 2 Oficerskiej Szkoły Piechoty WP, a od 1 października 1945 r., po prośbie o przeniesienie do służby liniowej, dowódca

¹⁷⁰ Tak na podstawie dokumentów RGWA. Z dokumentów w CAW, TAP, ten etap służby wygląda następująco: od 10.01.1918 instruktor Wiackiego Oddziału Gwardii Czerwonej, od 11.09.1918 szef sztabu 28 DS, od 1.01.1919 dowódca grupy wojsk 2 Armii, od 10.04.1919 na leczeniu po ranieniu, od 1.08.1919 komendant Rejonu Umocnionego Wiatka, od 1.04.1920 dowódca pułku 10 DS, od 1.10.1920 słuchacz Akademii Wojskowej RKKA, od 1.01.1921 instruktor wojskowy w sztabie wojsk WCzK Syberii, od 1.04.1921 na leczeniu po ranieniu, od 1.10.1921 do 10.1929 dowódca pułków strzeleckich: 170, 24 i 12.

15 Dywizji Piechoty. Ze względu na stan zdrowia latem 1947 r. na krótko zaliczony do dyspozycji Departamentu Personalnego MON, a 19 sierpnia 1947 r. mianowany kwatermistrzem Okręgu Wojskowego nr 2. Po aresztowaniu młodszego brata Bolesława na wniosek Departamentu Personalnego z 14 października 1948 r.¹⁷¹ oddelegowany do dyspozycji tego departamentu 10 listopada 1948 r. Dwa dni później wyjechał do ZSRR.

Zmarł w 1967 r.

Odznaczony Orderem Czerwonej Gwiazdy, Orderem Wojny Ojczyźnianej I klasy (1945), Krzyżem Grunwaldu III klasy (13.07.1945), Orderem Odrodzenia Polski IV klasy (3.01.1946), Złotym Krzyżem Zasługi (1946), medalami.

Stopień: kategoria K-9 (1924), K-10 (1929), major (1937), podpułkownik (1941), pułkownik WP (15.08.1944), generał brygady WP (14.12.1945), GM (11.07.1946).

Źródła: CAMO/Podwignaroda; CAW, TAP, 497/58/7246/1-74; IV.500.4/7/580; RGWA, 37837/1/112/392.

Literatura: H.P. Kosk, t. 1, s. 239; KPURP, s. 423; J. Królikowski, I–M, s. 228–230; E.J. Nalepa, cz. II, s. 32–33.

KORCZYC Władysław

(КОРЧИЦ Владислав Викентьевич)

Urodzony 1 września 1893 r. we wsi Bogdanowicze, gubernia grodzieńska, w rodzinie chłopskiej¹⁷². Polak. W 1911 r. ukończył szkołę realną w Słonimiu. Pracował jako robotnik rolny, następnie jako pisarz w majątkach ziemskich.

¹⁷¹ Wniosek został wydany dzień po aresztowaniu Bolesława, bohatera wojny domowej w Rosji (ostatnia funkcja – dowódca brygady), trzykrotnego kawalera Orderu Czerwonego Sztandaru, zbiegłego do Polski w 1922 r. Następnie był on funkcjonariuszem Straży Granicznej i Policji Państwowej. W czasie II wojny światowej – oficerem w Samodzielnej Brygadzie Strzelców Podhalańskich, cichociemnym, uczestnikiem powstania warszawskiego, jeńcem, oficerem 1 Dywizji Pancerniej. Powrócił do kraju w 1947 r. Zgładzony w 1953 r.

¹⁷² Według Spisu służby z RGWIA w rodzinie szlacheckiej, występuje w nim z otczestwem Konstantinowicz.

Do armii carskiej zmobilizowany 20 października 1914 r., służył jako szeregowy w Pułku Kawalerii Jego Cesarskiej Mości. Zdemobilizowany z powodu choroby 21 grudnia 1914 r. Ponownie powołany do służby 2 marca 1915 r., ale powtórnie zdemobilizowany na okres 9 maja – 2 czerwca 1915 r. Następnie służył w 5 szwadronie. 23 czerwca 1916 r. przeniesiony do 184 zapasowego pułku piechoty, służył w 16 kompanii. Od 9 września 1916 r. uczył się w drużynie szkolnej pułku. 5 października 1916 r. odkomenderowany do 5 Moskiewskiej Szkoły Chorążych, którą ukończył 11 lutego 1917 r. Od 16 lutego 1917 r. służył ponownie, jako młodszy oficer, w 184 zapasowym pułku piechoty. Ostatnia funkcja: dowódca szwadronu kawalerii na Froncie Zachodnim, był kontuzjowany. Zdemobilizowany w lutym 1918 r. Pracował jako szef wydziału agronomicznego, a następnie buchalter Ostrogorskiego Powiatowego Oddziału Rolnego.

Do Armii Czerwonej zmobilizowany 10 sierpnia 1919 r. i mianowany zastępcą szefa, a 5 marca 1920 r. szefem transportu zaopatrzenia 16 Dywizji Strzeleckiej. 8 października 1920 r. mianowany dowódcą kompanii na Polskich Kursach Dowódczych. W czasie wojny domowej brał udział w walkach z wojskami gen. Denikina i wojnie z Polską.

Od 8 stycznia 1921 r. służył na Połączonych Kursach Czerwonych Komunardów: dowódca batalionu, zastępca komendanta kursów (od 10.04.1921) i ich komendant (od 5.05.1921). W maju uczestniczył, wraz z kursantami, w tłumieniu powstania chłopskiego na Tambowszczyźnie. 5 października 1921 r. mianowany komendantem 5 Kijowskich Kursów Dowódczych. Od 11 grudnia 1922 r. był słuchaczem Wyższej Szkoły Strzeleckiej. Po jej ukończeniu, 9 października 1923 r., mianowany zastępcą dowódcy 50 pułku strzeleckiego 17 DS, następnie komendantem szkoły pułkowej (23.09.1924) i ponownie zastępcą dowódcy 50 pułku strzeleckiego (1.11.1924). Od 24 listopada 1924 r. starszy pomocnik szefa części operacyjnej sztabu 3 Korpusu Strzeleckiego. 20 lutego 1926 r. mianowany dowódcą 49 pułku strzeleckiego 17 DS. Pełniąc tę funkcję, w okresie od 5 listopada 1929 r. do 1 czerwca 1930 r. był słuchaczem Kursów „Wystriel”. Od 15 listopada 1931 r. szef sztabu 19 DS. Od 22 lipca 1936 r. zastępca szefa IV Oddziału Sztabu

Generalnego RKKA. 15 sierpnia 1936 r. za sukcesy w wyszkoleniu bojowym 19 DS odznaczony Orderem Czerwonej Gwiazdy. Od 1 listopada 1936 r. szef sztabu 14 KS.

Aresztowany 9 maja 1938 r. Z szeregów Armii Czerwonej zwolniony 28 czerwca 1938 r. Więziony do 12 stycznia (wg innych źródeł do 20 stycznia) 1940 r. Oswobodzony na mocy postanowienia prokuratora wojskowego Kijowskiego Specjalnego Okręgu Wojskowego. 8 lutego 1940 r. przywrócony do służby i zaliczony do dyspozycji Zarządu Kadr Armii Czerwonej. 28 kwietnia 1940 r. mianowany wykładowcą, a wkrótce starszym wykładowcą taktyki i służby sztabowej Wyższej Wojskowej Szkoły Służby Sztabowej. 18 listopada 1940 r. objął stanowisko szefa Oddziału Szkolnego tejże szkoły. Następnie mianowany wykładowcą Akademii Wojskowej im. Frunzego.

Po wybuchu wojny z Niemcami 26 czerwca 1941 r. został dowódcą 245 DS, formowanej w Moskiewskim OW. Z dywizją wziął udział w walkach na Froncie Północno-Zachodnim, gdzie została okrążona, lecz udało się jej wyjść z okrążenia. Od stycznia 1942 r. dowódca 182 DS, która brała udział w walkach na froncie w składzie 11 i 27 Armii Frontu Północno-Zachodniego. Od września 1942 r. zastępca dowódcy 43 Armii, a od grudnia 1942 szef sztabu 1 Armii Uderzeniowej walczącej w składzie frontów Zachodniego, 2 Nadbałtyckiego (od marca 1943), Wołchowskiego (od 3.02.1944) i ponownie 2 Nadbałtyckiego (od 16.02.1944). Brał udział w walkach o odblokowanie Leningradu. W lutym 1942 r. był kontuzjowany.

W maju 1944 r. skierowany do Wojska Polskiego. Od 15 maja 1944 r. szef sztabu 1 Armii WP, od 1 września 1944 r. szef Sztabu Głównego WP, od 1 października 1944 r. dowódca 1 Armii WP, ponownie szef Sztabu Głównego WP (od 1.01.1945). Po zakończeniu działań wojennych od 18 lipca 1945 r. szef Sztabu Generalnego WP, a od 1949 r. wiceminister obrony narodowej PRL. W 1952 r. wyjechał do ZSRR w celu podwyższenia kwalifikacji na Wyższych Kursach Akademickich przy Wyższej Akademii Wojskowej im. Woroszyłowa. Nie powrócił do Polski, w związku z tym 8 lutego 1954 r. został skreślony z ewidencji oficerów Armii Radzieckiej w WP. Od 4 stycznia 1947 r. był przewod-

niczącym komitetów redakcyjnych miesięcznika „Bellona” oraz kwartalnika „Wiadomości Służby Geograficznej”.

Prezydium Krajowej Rady Narodowej 9 maja 1945 r. nadało mu polskie obywatelstwo.

W ZSRR w 1954 r. ukończył Wyższe Kursy Akademickie przy Wyższej Akademii Wojskowej im. Woroszyłowa. W grudniu 1954 r. przeniesiony w stan spoczynku.

W czasie wojny z Niemcami i po jej zakończeniu odznaczony m.in. Orderem Lenina, trzema Orderami Czerwonego Sztandaru, Orderem Suworowa I klasy, Orderem Kutuzowa II klasy, Orderem Odrodzenia Polski III klasy (01.1945), Orderem Sztandaru Pracy I klasy (1951), Orderem Virtuti Militari V (05.1945) i III klasy (5.09.1946), Krzyżem Grunwaldu II klasy (09.1946), Złotym Krzyżem Zasługi (23.02.1946), medalami.

Od 1930 r. był kandydatem na członka WKP(b). Usunięty z szeregów partii po aresztowaniu, przywrócony jako kandydat w 1940 r. Członek partii bolszewickiej od 1942 r. W Polsce członek PPR i PZPR, od 1947 r. członek Komitetu Centralnego PPR, a od zjednoczenia PZPR.

Zmarł 17 października 1966 r. Pochowany na Cmentarzu Nowodziewiczym w Moskwie.

Stopień: kategoria K-10 (15.11.1931), kombrig (28.11.1935), GM (4.08.1942), generał dywizji WP (1.10.1944), GL (27.10.1944), generał broni WP (3.05.1946), GP (11.07.1946).

Źródła: CAW, IV.500.4/25/71, 29/331; IPN, BU 2174/7951/1-54; RGWA, 37837/4/62/101, 74/696, 76/371, 171/348, 342/219-220, 367/120-121, 404/568; 37837/18/366/106ob-107, 397/259, 420/150ob-151, 959/38ob-39; RGWIA, 409/1/250-933; „Krasnaja Zwiezda”, nr 189, 16 VIII 1936, nr 246, 21 X 1966.

Literatura: DWPFW, s. 64–66; H.P. Kosk, t. 1, s. 241; KPURP, s. 426; J. Królikowski, I–M, s. 242–246; M. Krwawicz, *Korczyk Władysław (1893–1966)*, PSB, T. XIV, s. 46–48; E.J. Nalepa, cz. II, s. 33; *Wielikaja Otiestestwiennaja. Komandarmy*, s. 106–108.

KORDIALIK Władysław

(КОРДИАЛИК Владислав Францевич)

Urodzony 13 sierpnia 1890 r. w Warszawie, w rodzinie mieszczań-
skiej. Polak. Uczył się w szkole technicznej, pracował jako ślusarz.
W armii carskiej nie służył.

W szeregach Armii Czerwonej od 8 sierpnia 1919 r. W walkach
wojny domowej nie uczestniczył.

Od 1 kwietnia 1925 r. przewodniczący Trybunału Wojskowego
22 Dywizji Strzeleckiej Północnokaukaskiego Okręgu Wojskowego.

Przewodniczący Trybunału Wojskowego 12 KS Nadwołżańskiego
OW od maja 1932 r. Następnie członek Kolegium Trybunału Wojsko-
wego Zabajkalskiego OW i przewodniczący Trybunału Wojskowego
Północnego Komisariatu Wojskowego (Archangielsk).

Zwolniony z RKKA 27 lipca 1938 r., aresztowany 5 sierpnia 1938 r.
Oswobodzony w związku z umorzeniem sprawy 5 listopada 1939 r.
Dalsze losy nieznane, nie został przywrócony do służby w RKKA.

Od 1918 r. był członkiem partii bolszewickiej.

Stopień: brigwojenjurist (21.04.1936).

Źródła: RGWA, KE 1925; 37837/4/112/184, 206/275, 37837/20/ 25/344.

Literatura: EBDSM (błędnie pod nazwiskiem: Kordnalik).

KOSIOR Stanisław

(КОСИОР Станислав Викентьевич)

Urodzony 6 (18 n. st.) listopada 1889 r.
w Węgrowie, gubernia siedlecka, w rodzi-
nie robotniczej. Polak. Ukończył szkołę
podstawową, od 1904 r. pracował jako ro-
botnik. Od 1907 r. był członkiem bolsze-
wickiej frakcji SDPRR. Kilkakrotnie przed
1917 r. więziony, w 1915 r. zesłany do Kału-
gi. W armii carskiej nie służył.

W listopadzie 1917 r. komisarz Piotrogrodzkiego Komitetu Woj-
skowo-Rewolucyjnego, uczestnik przewrotu w Piotrogradzie. Po prze-
wrocie działał na Ukrainie, był członkiem KC Komunistycznej Partii

(bolszewików) Ukrainy i sekretarzem nielegalnego KC tej partii. Sekretarz KC i kierownik Wydziału Organizacyjnego KC KP(b U w latach 1920–1921, sekretarz Syberyjskiego Krajowego Komitetu RKP(b) w latach 1922–1925. Od czerwca 1928 r. sekretarz Generalny KC KP(b) U. Z racji pełnionej funkcji, od 1 maja 1930 r. do jej rozwiązania w listopadzie 1934 r. członek Rewolucyjnej Rady Wojskowej Ukraińskiego Okręgu Wojskowego. 11 maja 1937 r. wszedł w skład Rady Wojennej Kijowskiego OW. Był jej członkiem do 19 stycznia 1938 r.

Członek najwyższych gremiów partyjnych i państwowych ZSRR, jeden z najbliższych współpracowników Stalina. Od 1923 r. zastępca członka, a od 1924 r. członek KC WKP(b). Od 19 grudnia 1927 r. zastępca członka, a od 13 lipca 1930 r. członek Biura Politycznego. Członek Centralnego Komitetu Wykonawczego ZSRR I–VII kadencji. W grudniu 1937 r. wybrany deputowanym do Rady Najwyższej I kadencji. Od 19 stycznia 1938 r. zastępca przewodniczącego Rady Komisarzy Ludowych ZSRR i przewodniczący Komisji Kontroli Radzieckiej przy RKL ZSRR.

Aresztowany 3 maja 1938 r. Oskarżony m.in. o kierownictwo siatką POW na Ukrainie. 26 lutego 1939 r., wyrokiem Izby Wojskowej Sądu Najwyższego ZSRR, skazany na karę śmierci i tego samego dnia rozstrzelany w Moskwie. Zrehabilitowany 14 marca 1956 r.

Stopień: bez stopnia.

Źródła: GARF, R-7523/1/417/1-18; RGWA, 37837/4/128/404; 37837/18/15/165ob-166.

Literatura: KPURP, s. 432–433; *Gosudarstwienmaja włast w SSSR*, s. 360–361; K.A. Zalesski, *Impierija Stalina*, s. 237.

KOSSOW Władysław

(КОССОВ Владислав Ричардович)

Urodzony 27 czerwca 1892 r. w Witebsku, w rodzinie szlacheckiej. Podawał się za Polaka i Białorusina. W 1914 r. ukończył Szkołę Morską w Chersoniu i służył we flocie handlowej.

Zmobilizowany do floty carskiej. Służył jako podoficer na okręcie pomocniczym „Rynda” Floty Bałtyckiej.

W Armii Czerwonej od 1918 r. Uczył się na wydziale szturmańskim Szkoły Dowódców Floty. Wraz z personelem szkoły w 1919 r. wziął udział w walkach z wojskami gen. Judenicza.

Po ukończeniu nauki na początku 1922 r. mianowany szturmanem kanonierki „Lenin”, w kwietniu 1922 r. kanonierki „Trocki” Sił Morskich Morza Kaspijskiego. W lutym 1925 r. rozpoczął naukę na Specjalnych Kursach Doskonalenia Morskich Sił RKKA. Po ukończeniu nauki służył w Siłach Morskich Morza Bałtyckiego, w marcu 1926 r. mianowany szturmanem niszczyciela „Trocki”, w lipcu 1926 r. starszym szturmanem okrętu szkolnego „Komsomolec”. Od listopada 1927 r. starszy pomocnik dowódcy krążownika „Aurora”; na tym stanowisku przez rok i dwa miesiące p.o. dowódcy okrętu. Od maja 1930 r. dowódca niszczyciela „Kalinin”. W styczniu 1931 r. mianowany attache wojenno-morskim przy Pełnomocnym Przedstawicielstwie (ambasadzie) ZSRR w Szwecji. Po powrocie do kraju przez siedem miesięcy znajdował się w dyspozycji Zarządu Kadr RKKA. Od kwietnia (wg innych źródeł od sierpnia) 1936 r. dowódca niszczyciela „Lenin” Floty Bałtyckiej. W 1937 r. ukończył kursy dowódców niszczycieli i został mianowany szefem sztabu Brygady Niszczycieli Floty Bałtyckiej.

Aresztowany 2 lutego (zwolniony z szeregow Marynarki Wojennej 8 marca) 1938 r. Oswobodzony 22 stycznia 1939 r. na podstawie decyzji Oddziału Specjalnego Floty Bałtyckiej. 5 marca 1939 r. przeniesiony do rezerwy. W październiku 1939 r. ludowy komisarz Marynarki Wojennej odmówił przywrócenia go do służby z powodu posiadania bliskich krewnych za granicą. Ponownie aresztowany 28 stycznia 1940 r. i wkrótce oswobodzony decyzją Trybunału Wojskowego Floty Bałtyckiej. Pozostawał w rezerwie.

Przywrócony do służby 5 lutego 1941 r. i mianowany starszym wykładowcą taktyki Kursów Przygotowania Oficerów Rezerwy Marynarki Wojennej. Następnie od maja 1941 r. wykładowca taktyki floty Katedry Taktyki i Dyscyplin Wojenno-Morskich, od września 1941 r. starszy wykładowca dyscyplin wojenno-morskich Kursów Doskonalenia Oficerów Lotnictwa Marynarki przy Szkole Lotniczej Marynarki Wojennej im. Stalina. Od października 1943 r. starszy wykładowca Katedry

Lotnictwa Marynarki Wojennej na Wyższych Oficerskich Kursach Lotnictwa i Obrony Przeciwlotniczej Marynarki Wojennej. Odznaczony Orderem Czerwonego Sztandaru (1944) i Orderem Lenina (1946).

W marcu 1948 r. z powodu stanu zdrowia przeszedł w stan spoczynku. Zmarł w Leningradzie 18 sierpnia 1948 r. Pochowany na Cmentarzu Serafimowskim w Leningradzie (Petersburgu).

Od 1919 r. był członkiem partii bolszewickiej.

Stopień: kategoria K-10 (1927), K-9 (1936), kapitan III rangi (12.1936), kapitan II rangi (1941), kapitan I rangi (27.07.1944).

Źródła: CAMO/Podwíg naroda; RGAWMF, r-1570/8/435/1-7; r-1678/1/11/494, 75/439, 8/286; r-2185/2/7/142; RGWA, 37837/20/26/703.

Literatura: EWR, s. 436–437; W.M. Łurje, *Wojenno-morskaja razwiedka SSSR (1918–1960-je gg.)*. *Sprawocznik*, Sankt-Pietierburg 2009, s. 99–100.

KOSTECKI Józef

(КОСТЕЦКИЙ Иосиф Иосифович)

Urodzony 11 grudnia 1896 r. we wsi Kresławka, powiat dźwiński, gubernia witebska, w rodzinie chłopskiej. Polak, władał językiem polskim i rosyjskim. Ukończył pięć klas polskiej szkoły podstawowej, pracował jako robotnik.

Do armii carskiej zmobilizowany 15 sierpnia 1915 r., służył jako szeregowy w 14 oddziale balonowym. W latach 1916–1917 brał udział w działaniach bojowych na Froncie Północnym.

W Armii Czerwonej od 25 czerwca 1918 r., początkowo służył w 3 pułku pogranicznym i w okresie od października 1918 r. do stycznia 1919 r. brał udział w walkach na Froncie Zachodnim. Od 20 września 1919 r. słuchacz Wojskowych Kursów Technicznych w Smoleńsku, a od 20 kwietnia 1920 r. 2 Kursów Inżynierskich w Charkowie. Po ukończeniu nauki 8 października 1920 r. mianowany zastępcą komisarza tych kursów, a 8 lipca 1921 r. zastępcą komisarza 3 Wojskowych Kursów Gospodarczych. Od 10 października 1921 r. słuchacz Wyższej Wojskowej Szkoły Politycznej. Po jej ukończeniu 1 września 1922 r. mianowany etatowym wykładowcą Wyższej Połączonej Szkoły Wojskowej im. Kamieniewa. Od 2 marca 1923 r. p.o. wykładowcy Wojskowej

Szkoły Elektrotechnicznej, a od 1 października 1923 r. p.o. zastępcy komisarza tej szkoły. 30 września 1924 r. został słuchaczem Wojskowego Instytutu Politycznego im. Tołmaczewa, następnie, od 1 września 1925 r., studentem Wydziału Inżynieryjnego Wojskowej Akademii Sił Powietrznych RKKA. Przerwał studia 1 lipca 1927 r., a 31 sierpnia 1927 r. został mianowany komisarzem 36 eskadry 7 Brygady Lotniczej. Od 1 października 1928 r. ponownie studiował na Wydziale Inżynieryjnym Wojskowej Akademii Sił Powietrznych RKKA. Po ukończeniu studiów, 16 czerwca 1931 r., mianowany adiunktem tej akademii. Od 4 lutego 1935 r. komendant roku tej akademii.

W 1938 r. rejonowy inżynier Zarządu Zabezpieczenia Materiałowo-Technicznego Zarządu Sił Powietrznych RKKA.

Zwolniony z szeregow Armii Czerwonej z powodu narodowości 10 lipca 1938 r. Przywrócony do służby 17 czerwca 1939 r. i mianowany wykładowcą Akademii Sił Powietrznych RKKA im. Żukowskiego. Dalsze losy nieznane.

Od 1917 r. był członkiem partii bolszewickiej.

Stopień: kategoria KP-10 (31.08.1927), K-9 (1931), T-10 (4.02.1935), wojeninżenior II rangi (1936), wojeninżenior I rangi (1938).

Źródła: RGWA, KES; 37837/4/63/548ob, 172/532, 241/315ob; 37837/20/6/407.

KOWALEWSKI Kajetan (Konstanty)¹⁷³

(КОВАЛЕВСКИЙ Каэтан [Константин] Антонович)

Urodzony 16 lipca 1893 r. we wsi Zacharowo, powiat drysieński, gubernia witebska, w rodzinie chłopskiej. Podawał się za Białorusina i Polaka, władał biegle językiem rosyjskim i polskim. W 1905 r. ukończył wyższą szkołę podstawową, pracował w biurze.

Do armii carskiej zmobilizowany 1 października 1914 r., służył jako pisarz w sztabie VII Korpusu Armijnego na frontach Południowo-Zachodnim i Rumuńskim. Po demobilizacji ukończył kursy księgowe

¹⁷³ Imienia Konstanty zaczął używać w latach 30., zwolniony z RKKA pod imieniem Kajetan.

i pracował w komisariacie zaopatrzenia rejonu peterhofskiego w Piotrogradzie.

Do Armii Czerwonej wstąpił na ochotnika 5 listopada 1918 r. i został słuchaczem 2 Radzieckich Kursów Artylerii. Po ich ukończeniu, 6 września 1919 r., mianowany dowódcą plutonu w baterii artylerii konnej 18 Dywizji Strzeleckiej, od 16 grudnia 1919 r. był intendentem tej baterii. Od 1 czerwca 1920 r. zastępca dowódcy baterii w dywizjonie artylerii 1 DS, a od 1 sierpnia 1920 r. adiutant tego dywizjonu. 10 września 1920 r. mianowany dowódcą parku 2 lekkiego dywizjonu artylerii, a 20 grudnia 1920 r. szefem łączności baterii artylerii ciężkiego dywizjonu artylerii 15 DS. W czasie wojny domowej brał udział w walkach z wojskami generałów Judenicza, Millera oraz Wrangla.

Od 27 czerwca 1921 r. dowódca plutonu w 1 Leningradzkiej Szkole Artylerii. 1 października 1924 r. rozpoczął studia w Akademii Artylerii RKKA. Kontynuował naukę, od 1 października 1925 r., na Wojskowej Akademii Technicznej. Ukończył jej Wydział Artylerii i 23 kwietnia 1929 r. rozpoczął służbę w Zarządzie Artylerii RKKA: młodszy inspektor odbioru, starszy inspektor odbioru (od 1.01.1930), wojskowy przedstawiciel (od 1.05.1930), zastępca szefa II Oddziału (od 1.02.1931), szef sektora (od 1932), zastępca szefa oddziału (od 1933) i zastępca szefa wydziału naukowo-technicznego Oddziału Uzbrojenia Strzeleckiego (od lutego 1935).

Zwolniony z szeregów RKKA na wniosek NKWD 4 marca 1938 r., aresztowany 11 marca 1938 r. Wyrokiem Izby Wojskowej Sądu Najwyższego ZSRR 29 maja 1940 r. skazany na 10 lat łagru. Dalsze losy nieznanne. 16 kwietnia 1955 r., wyrokiem Izby Wojskowej Sądu Najwyższego ZSRR, wyrok uległ kasacji i sprawa została umorzona z powodu braku znamion przestępstwa.

Od 1919 r. był członkiem partii bolszewickiej.

Stopień: kategoria T-10 (1932), wojeninżynier I rangi (5.12.1935).
Źródła: CAFSB, odpowiedź na zapytanie z 3 lutego 2014 r. (w zbiorach autora); RGWA, KES; 37837/4/62/175, 202/271; 37837/20/6/1-1ob; „Krasnaja Zwiezda”, nr 281, 6 XII 1935.

KOWIŃSKI Konstanty

(КОВИНСКИЙ КОНСТАНТИН ИОСИФОВИЧ)

Urodzony w 1894 r. w Briańsku, gubernia orłowska, w rodzinie szlacheckiej. Podawał się za Polaka i Rosjanina. Władał językiem polskim i rosyjskim. W 1915 r. ukończył technikum.

Do armii carskiej powołany latem 1915 r. Ukończył Odeską Szkołę Wojskową. Służył w 1 syberyjskim batalionie piechoty, w latach 1915–1917 brał udział w walkach we Francji w szeregach Rosyjskiego Korpusu Ekspedycyjnego, był ranny. W 1917 r. podporucznik.

Do Armii Czerwonej zmobilizowany 6 sierpnia 1918 r., od 28 listopada 1918 r. zajmował stanowiska dowódcze. Brał udział w wojnie domowej: dowódca plutonu w pułku kolejowym (7 miesięcy), dowódca kompanii technicznej (10 miesięcy).

Od 3 listopada 1922 r. dowódca 1 batalionu 3 pułku kolejowego, od 31 stycznia 1924 r. zastępca dowódcy tego batalionu. 1 października 1924 r. mianowany ponownie jego dowódcą, następnie był szefem sztabu pułku kolejowego (11 miesięcy). Od początku 1928 r. p.o. dowódcy, a od 1 października 1928 r. dowódca 8 pułku kolejowego. Dowódca 2 Brygady Specjalnego Korpusu Wojsk Kolejowych od 29 kwietnia 1933 r. Zastępca naczelnika Kolei Zabajkalskiej im. Mołotowa ds. wojskowych od lutego 1934 r.

Aresztowany 23 grudnia (zwolniony z RKKA 27 grudnia) 1937 r. Wyrokiem Komisji Specjalnej NKWD 1 lipca 1941 r. skazany na osiem lat obozu pracy poprawczej. Karę odbywał w Krasnojarskim Łagrze. Zmarł 13 października 1941 r. Zrehabilitowany 1 września 1956 r.

Członek partii bolszewickiej. Był członkiem Rady Miejskiej w Czycie i członkiem Komitetu Partyjnego Kolei Zabajkalskiej.

Stopień: kategoria K-11 (1933), pułkownik (26.11.1936).

Źródła: RGWA, KE 1922, 1924, 1925; 37837/4/37/366, 81/227, 150/310, 520/368; 37837/18/8/245; 37837/20/26/366.

Literatura: EBDSM.

KOZAKIEWICZ (KAZAKIEWICZ) Wiktor**(КОЗАКЕВИЧ [КАЗАКЕВИЧ] Виктор Владиславович)**

Urodzony 22 marca 1894 r. we wsi Dubrowka, gubernia grodzieńska, w rodzinie chłopskiej. Polak, po wojnie domowej podawał się za Białorusina. Władał językiem polskim i rosyjskim. W 1912 r. ukończył szkołę realną w Moskwie, następnie pracował na kolei.

Do armii carskiej zmobilizowany 13 lutego 1915 r. Ukończył Aleksandrowską Szkołę Wojskową. Ostatni stopień i funkcja: porucznik, dowódca kompanii w 27 syberyjskim pułku strzeleckim.

Do Armii Czerwonej zmobilizowany 17 maja 1919 r. i mianowany zastępcą szefa sztabu 2 Brygady 2 Dywizji Strzeleckiej. Od 15 grudnia 1919 r. zastępca dowódcy 410 pułku strzeleckiego. Ranny podczas walk z wojskami gen. Denikina 15 stycznia 1920 r. Od 25 czerwca 1920 r. służył w intendenturze 46 DS. 25 października 1920 r. mianowany oficerem do zadań w dziedzinie artylerii. Brał udział w szturmie Krymu.

Od 20 maja 1921 r. był szefem parku broni strzeleckiej 646 Brygady Strzeleckiej. 27 lipca 1921 r. zaliczony do rezerwy dowódczej Wojsk Ukrainy i Krymu. Od 30 sierpnia 1920 r. służył w 24 DS: oficer do zadań przy intendencji dywizji, szef zaopatrzenia artyleryjskiego dywizji (od 1.03.1922), zastępca dowódcy jej artylerii ds. zaopatrzenia artyleryjskiego (od 1.03.1923), szef sztabu 71 pułku strzeleckiego (od 28.04.1923), szef oddziału operacyjnego sztabu dywizji (od 10.10.1924) i ponownie szef sztabu 71 pułku strzeleckiego. 10 lutego 1930 r. został słuchaczem Kursów Doskonalenia Wyższego Korpusu Oficerskiego przy Akademii Wojskowej RKKA im. Frunzego. Po ich ukończeniu, 1 kwietnia 1930 r., mianowany szefem części liniowej Połtawskiej Szkoły Wyszkożenia Dowódców Rezerwy RKKA. Od 1 lutego 1931 r. zastępca szefa sztabu 74 Tamańskiej DS. Następnie, od kwietnia 1932 r., p.o. dowódcy pułku strzeleckiego, a od 8 stycznia 1934 r. dowódca 222 pułku strzeleckiego. 28 lutego 1938 r. mianowany wykładowcą taktyki Ordżonikidzewskiej Szkoły Wojskowej.

Zwolniony z szeregów RKKA w związku z aresztowaniem przez organy NKWD 17 czerwca (ponownie 31 lipca) 1938 r. Aresztowany 30 czerwca 1938 r. Dalsze losy nieznane.

Stopień: kategoria K-9 (01.1934), major (1936).

Źródła: RGWA, KES; 25896/9/247/311, 258/172; 37837/1/112/110ob; 37837/4/48/54, 173/426, 205/373; 37837/18/365/176-177, 567/97ob-98; 37837/20/16/425.

KOZIEROWSKI Antoni

(КОЗЕРОВСКИЙ АНТОН Иосифович)

Urodzony 2 lipca 1887 r. w Smoleńsku, w rodzinie szlacheckiej; ojciec był zawodowym oficerem. Litwin.

Zawodowy wojskowy. W 1906 r. ukończył Korpus Kadetów w Połocku, a w 1909 r. Konstantinowską Szkołę Artylerii. Uczestnik I wojny światowej. Walczył w Korpusie Ekspedycyjnym we Francji, skąd powrócił

w grudniu 1917 r. Ostatni stopień i funkcja: kapitan, dowódca dywizjonu artylerii.

W szeregach Armii Czerwonej wstąpił dobrowolnie 9 maja 1918 r. i został dowódcą 1 lekkiego dywizjonu artylerii, który wszedł w skład 17 Dywizji Strzeleckiej. W 1919 r. brał udział w wojnie z Polską w walkach w rejonie Pińska i Sarn. Od 7 maja 1920 r. zastępca dowódcy, a od 20 października 1920 r. dowódca artylerii 17 DS. Na tym stanowisku brał udział w walkach z wojskami gen. Bułak-Bałachowicza. Od 28 stycznia 1921 r. zastępca dowódcy artylerii 16 Armii. Od 15 maja 1921 r. inspektor artylerii Armii Tambowskiej, brał udział w walkach z chłopskimi powstańcami Antonowa. 27 lipca 1921 r. mianowany inspektorem jednostek armijnych w Zarządzie Inspektora Artylerii Armii Ludowo-Rewolucyjnej Republiki Dalekiego Wschodu. Brał udział w walkach z białymi oddziałami w okolicach Chabarowska.

Od 31 października 1921 r. szef Oddziału Artylerii Centralnej Szkoły Wojskowej. Od 28 listopada tego roku zastępca dowódcy artylerii, a od 26 grudnia dowódca artylerii Zabajkalskiego Okręgu Wojskowego. Od 8 maja 1922 r. ponownie w Armii Ludowo-Rewolucyjnej RDW: najpierw zastępca dowódcy artylerii, a od 4 czerwca dowódca

artylerii tej armii. 16 października 1922 r. mianowany dowódcą artylerii Wschodniosyberyjskiego OW. Po rozformowaniu okręgu od 9 maja 1923 r. dowódca artylerii 17 Korpusu Strzeleckiego, a od 10 listopada 1924 r. 19 (Przymorskiego) KS Syberyjskiego OW. Choć od 1926 r. w atestacjach był proponowany na stanowisko inspektora artylerii okręgu, po rozpoczęciu konfliktu z Chińczykami o Kolej Wschodniochińską i sformowaniu Specjalnej Armii Dalekowschodniej przeniesiony do szkolnictwa wojskowego. Od 16 sierpnia 1929 r. wykładowca Artyleryjskich Kursów Doskonalenia Oficerów RKKA. Od 6 listopada 1931 r. komendant-opiekun roku na tychże kursach, od połowy 1932 r. zastępca szefa sztabu kursów. 2 marca 1933 r. mianowany wykładowcą cyklu taktycznego Wojskowej Akademii Elektrotechnicznej. W 1935 r. mianowany starszym rukowoditelem tej akademii.

Zmarł 21 września 1940 r.

Stopień: kategoria K-10 (1928), kombrig (19.02.1936), komdiw (29.04.1940), GM artylerii (4.06.1940).

Źródła: RGWA, KES; 37837/4/28/599, 103/101, 366/463, 37837/20/14/157, 16/601.

Literatura: I.I. Kuzniecowa, *Marszały...*, s. 185; G. Lewkin, *Komandiry i politrabotniki*, s. 87.

KOZŁOWSKI Antoni

(КОЗЛОВСКИЙ Антон Феликсович)

Urodzony 18 maja 1895 r. w miejscowości Piaski, gubernia łomżyńska, w rodzinie robotniczej; ojciec był stolarzem. Polak. Miał wykształcenie podstawowe, pracował jako stolarz.

Do armii carskiej powołany w październiku 1914 r., szeregowy 93 irkuckiego pułku piechoty. Walczył na froncie, był raz ranny i raz kontuzjowany, awansował na podoficera. W 1917 r. został członkiem komitetu pułkowego. Po demobilizacji pracował w sądownictwie.

Do Armii Czerwonej powołany w ramach mobilizacji partyjnej 12 czerwca 1919 r., początkowo służył jako szeregowy pracownik polityczny (ros. *politbojec*) 1 melitopolskiego pułku. Od 15 września 1919 r. zastępca adiutanta 262 pułku strzeleckiego. Od października 1919 r.

w aparacie wojskowej służby sprawiedliwości: śledczy Trybunału Wojskowego 41 Dywizji Strzeleckiej, śledczy Wojskowego Trybunału Rewolucyjnego 14 Armii (od kwietnia 1920), członek kolegium i zastępca przewodniczącego Trybunału Wojskowego 60 DS (od czerwca 1920). W czasie wojny domowej brał udział w walkach z wojskami generałów Denikina i Wrangla oraz hetmana Petlury.

Od marca 1921 r. członek kolegium i zastępca przewodniczącego TW 45 DS, a od czerwca 1921 r. 2 Dywizji Kawalerii. W maju 1922 r. mianowany szefem wydziału śledczego TW Kijowskiego Rejonu Wojskowego. Od kwietnia 1923 r. członek kolegium i zastępca przewodniczącego wydziału TW Ukraińskiego Okręgu Wojskowego przy Odeskim Gubernialnym Oddziale Pogranicznym. Od 2 lipca 1923 r. zastępca przewodniczącego Trybunału Wojskowego 6 Korpusu Strzeleckiego. Na analogicznym stanowisku od 26 stycznia 1924 r. w 2 Korpusie Kawalerii, potem przewodniczący TW 8 KS (od sierpnia 1924) i 7 KS (od stycznia 1926). W 1930 r. ukończył Kursy Doskonalenia Oficerów Wyższych przy Akademii Wojskowej RKKA im. Frunzego, a w 1931 r. zdał egzaminy ukończenia szkoły piechoty. 28 maja 1933 r. mianowany pomocnikiem przewodniczącego Trybunału Wojskowego Ukraińskiego OW. Przewodniczący Trybunału Wojskowego Charkowskiego OW od czerwca 1935 r. Za „sukcesy w pracy umacniającej socjalistyczną praworządność i ochronę interesów państwa” odznaczony Orderem Czerwonego Sztandaru 20 sierpnia 1937 r.

Za związku z aresztowanymi „wrogami ludu” 27 stycznia 1938 r. zwolniony z szeregów RKKA. Aresztowany 3 marca 1938 r. Wyrokiem Komisji Specjalnej NKWD ZSRR 17 listopada 1939 r. skazany na pięć lat łagru¹⁷⁴. Wyrok odbywał w Kargopolu. Na wolność wyszedł dopiero w 1946 r., pracował w sektorze cywilnym. Zrehabilitowany przez Izbę Wojskową Sądu Najwyższego ZSRR 30 grudnia 1953 r. Od kwietnia 1955 r. emeryt Armii Radzieckiej. Mieszkał w Kijowie.

Od marca 1917 r. był członkiem partii bolszewickiej.

¹⁷⁴ Jego żona, Olga Iwanowna, została w marcu 1938 r. skazana przez Komisję Specjalną NKWD na osiem lat łagru. Karę odbyła w całości.

Stopień: brigwojenjurist (17.02.1936).

Źródła: RGWA, KE 1923, 1925; 9/29/383/80; 37837/4/30/609, 153/287-299; 37837/20/17/38; „Krasnaja Zwiezda”, nr 192, 21 VIII 1937.

Literatura: N.S. Czeruszew, *Syn za otca nie otwiczajet*, s. 295–296; N.S. Czeruszew, Ju.N. Czeruszew, *Rasstrielannaja elita RKKA. Kombrigi*, s. 491–492.

KOZŁOWSKI Józef

(КОЗЛОВСКИЙ Иосиф Викентьевич)

Urodzony w 1895 r. w Wilnie, w rodzinie robotniczej. Polak, władał językiem polskim i rosyjskim. Ukończył dwie klasy szkoły miejskiej, pracował jako zecer.

Do armii carskiej zmobilizowany w 1916 r., służył jako szeregowy w 301 zapasowym pułku piechoty, a następnie 684 drużynie wartowniczej. W listopadzie 1917 r. wstąpił do polskiego pułku.

Do Armii Czerwonej zaciągnął się w marcu 1918 r. i został komisarzem uljanowskiego pułku strzeleckiego. Brał udział w tłumieniu powstania w Jarosławiu. Od maja 1919 r. służył w Zachodniej (następnie 52) Dywizji Strzeleckiej: szef wydziału organizacyjnego Oddziału Politycznego dywizji, komisarz wojskowy 3 Brygady (od sierpnia 1919), komisarz wojskowy sztabu dywizji (od stycznia 1920), zastępca komisarza dywizji (od maja 1920). Brał udział w walkach na Froncie Wschodnim, z Korpusem Czechosłowackim i wojskami admirała Kołczaka, oraz wojnie z Polską. W sierpniu 1920 r. został komisarzem pułku 1 Polskiej Armii Czerwonej.

Od marca 1921 r. był szefem OP Zarządu Formowania Jednostek Czerwonych Komunardów¹⁷⁵. W maju 1922 r. został mianowany komisarzem Połączonej Szkoły Czerwonych Komunardów. Od 1 września 1924 r. był słuchaczem Wojskowej Akademii Politycznej. Po jej ukończeniu 1 października 1925 r. mianowany komisarzem wojskowym

¹⁷⁵ Przekształcony z Zarządu Formowania 1 Polskiej Armii Czerwonej.

i szefem OP 1 Kaukaskiej DS. Od 1 września 1926 r. komisarz wojskowy 4 Smoleńskiej DS, a od 1 października 1927 r. komisarz i szef OP 8 DS. W 1929 r. ukończył Kursy Doskonalenia Wyższego Korpusu Dowódczego RKKA. Od 15 lutego (wg innej wersji 1 grudnia) 1930 r. komisarz 5 Brygady Lotniczej Ukraińskiego Okręgu Wojskowego. 22 kwietnia 1932 r. mianowany zastępcą dowódcy lotnictwa Białoruskiego OW ds. budownictwa. Od 28 lutego 1933 r. szef Oddziału Budownictwa Wojskowego tego okręgu. 16 marca 1935 r. mianowany szefem Oddziału Budowlano-Kwaterunkowego Białoruskiego OW. 3 kwietnia 1936 r. „za dobre kierownictwo budownictwem, przekroczenie planów prac budowlanych” odznaczony Pracowniczym Orderem Czerwonego Sztandaru.

Zwolniony z RKKA 31 maja 1937 r. Aresztowany 1 czerwca 1937 r. Wyrokiem Izby Wojskowej Sądu Najwyższego ZSRR na sesji wyjazdowej 22 listopada 1937 r. skazany na karę śmierci i rozstrzelany w Mińsku. Zrehabilitowany 20 października 1956 r. Wykluczony ze spisów korpusu oficerskiego Armii Radzieckiej 23 listopada 1956 r. z powodu śmierci.

Członkiem partii bolszewickiej został w lipcu 1918 r.

Stopień: kategoria K-11 (1932), brigadnyj komissar (19.02.1936).

Źródła: GARF, R-7523/44/89/188-189; RGWA, 18/2/11/26; 37837/1/99/343; 37837/4/18/458, 28/451, 58/888, 103/103, 148/520; 37837/18/6/102, 12/13ob, 493/200, 37837/20/16/604; 37837/21/99/489; 37976/1/352/1-9; „Krasnaja Zwiezda”, nr 78, 4 IV 1936; SRS.

Literatura: N.S. Czeruszew, Ju.N. Czeruszew, *Rasstrielannaja elita RKKA. Kombrigi*, s. 328–329; KPURP, s. 448.

KRAJEWSKI Bronisław

(КРАЕВСКИЙ Бронислав Игнатъевич)

Urodzony w 1898 r. w rodzinie oficera. Polak. Służył we flocie carskiej, ukończył korpus kadetów (1916) i Morski Korpus (1918).

W Armii Czerwonej od 1918 r. Początkowo starszy referent. Następnie kolejno: starszy flagowy sekretarz Flotylli Zachodnio-Dźwińskiej (od 1921), komendant centralnej stacji telegraficzno-telefonicznej

„Murmańsk” (od 1923), wachtowy naczelnik okrętu łącznikowego „Grieza” (od 1924), szef oddziału Służby Obserwacji i Łączności Morza Czarnego w Eupatorii (od 1926). Od 1927 r. zastępca szefa, a od 1 lutego 1928 r. p.o. szefa Oddziału Mobilizacyjnego sztabu Sił Morskich Morza Czarnego, później szef 2 sektora II Oddziału sztabu SMMCz. Od 9 lutego 1932 r. zastępca szefa II Oddziału Sił Morskich Dalekiego Wschodu, a od 1934 r. zastępca szefa IV Oddziału sztabu SMDW (od stycznia 1935 Floty Oceanu Spokojnego).

Zwolniony z szeregów floty 5 stycznia 1938 r. w związku z aresztowaniem przez organy NKWD. Aresztowany tego samego dnia. 4 maja 1938 r. wyrokiem Izby Wojskowej Sądu Najwyższego ZSRR na sesji wyjazdowej skazany na karę śmierci i rozstrzelany we Władywostoku. Zrehabilitowany 1 lutego 1958 r.

Był bezpartyjny.

Stopień: kategoria K-10 (15.01.1934), kapitan II rangi (31.05.1936).
Źródła: RGAWMF, r-1678/1/11/6; r-2194/1/3/524-525, 7/260-261; RGWA, 37837/4/22/147, 54/164, 112/510; 37837/20/26/31ob; SNSWMS1928, s. 138, VII; SNSWMS1930, s. 101; SRS.

Literatura: W.S. Milbach, *Politiceskije riepriessii. Tichookieanskij flot*, s. 262.

KRASNODEŃBSKI Eugeniusz

(КРАСНОДЕМБСКИЙ Евгений Андреевич)

Urodzony w 1892 r. w Fastowie, gubernia kijowska, w rodzinie urzędnika. Polak. W 1919 r. ukończył studia medyczne na Uniwersytecie Kijowskim. W armii carskiej nie służył.

W Armii Czerwonej od 1920 r. W 1927 r. ukończył kursy doskonalenia lekarzy wojskowych. Szef służby medycznej 15 Dywizji Strzeleckiej od listopada 1929 r. Szef służby medycznej 6 Korpusu Strzeleckiego od 21 marca 1938 r.

Zwolniony z szeregów RKKA z powodu narodowości 9 czerwca 1938 r. Po przywróceniu do służby, najprawdopodobniej na początku 1939 r., mianowany komendantem Pieczarskiego Sanatorium Wojskowego Kijowskiego Specjalnego Okręgu Wojskowego. Od 8 sierpnia 1939 r. szef służby medycznej 49 KS.

KRÓL Aleksander

Uczestnik wojny z Niemcami. W czasie bitwy stalingradzkiej komendant polowego punktu ewakuacyjnego 57 Armii. Od listopada 1943 r. do końca wojny zastępca szefa i szef Zarządu Frontowego Punktu Ewakuacyjnego 4 Frontu Ukraińskiego. Odznaczony Orderem Czerwonej Gwiazdy (1943) i Orderem Wojny Ojczyźnianej I klasy (1944).

Od 1955 r. w rezerwie.

Stopień: kategoria M-10, wojenwracz I rangi (26.01.1936), brigwracz (1941), pułkownik służby medycznej (1943).

Źródła: CAMO/Podwиг naroda; RGWA, 37837/4/96/253, 166/67, 171/183, 282/284, 37837/20/11/686.

Literatura: WWUWOW, cz. 1, s. 170.

KRÓL Aleksander

(КРУЛЬ Александр Васильевич)

Urodzony w 1901 r. w guberni chełmskiej. Polak.

Starszy instruktor sektora agitacyjno-masowego Zarządu Politycznego Ukraińskiego Okręgu Wojskowego. Od 23 listopada 1933 r. zastępca szefa Oddziału Politycznego 1 Dywizji Kawalerii. W maju 1935 r. mianowany szefem Oddziału Kadr ZP Charkowskiego OW. Od 25 lipca 1936 r. szef Oddziału Propagandy Agitacji i Prasy Partyjnej ZP Charkowskiego OW. W 1937 r. szef Oddziału Politycznego 25 Czapańskiej Dywizji Strzeleckiej Charkowskiego OW.

Aresztowany 6 października (wg innych źródeł 6 grudnia) 1937 r. Z szeregów Armii Czerwonej zwolniony 22 listopada 1937 r. Wyrokiem Izby Wojskowej Sądu Najwyższego ZSRR 5 stycznia 1938 r. skazany na karę śmierci i następnego dnia rozstrzelany. Zrehabilitowany 21 grudnia 1957 r.

Od 1920 r. był członkiem partii bolszewickiej.

Stopień: pułkowej komissar (17.02.1936).

Źródła: ASM, 1/2/2456/1-2; RGWA, 37837/4/32/225, 88/57, 103/228; 150/203.

Literatura: EBDSM; O.F. Suwienirow, *Tragedija RKKA*, s. 445.

KRÓL Stanisław**(КРОЛЬ Станислав Игнатъевич)**

Urodzony 18 kwietnia 1895 r. we wsi Łali, gubernia witebska, w rodzinie chłopskiej. Podawał się za Łotysza i Polaka, władał językiem łaotewskim, rosyjskim, polskim i niemieckim. Ukończył szkołę realną i cztery klasy gimnazjum w 1910 r. Zajmował się rolnictwem.

Do armii carskiej powołany w 1913 r. Ukończył drużynę szkolną i szkołę chorążych. Brał udział w walkach na froncie w szeregach pułku piechoty. Chorąży.

Do Armii Czerwonej wstąpił dobrowolnie 15 lutego 1919 r. i został dowódcą batalionu w mieście Rianssk(?). Następnie służył w 18 pułku strzeleckim: dowódca plutonu (od 20.03.1919), dowódca drużyny karabinów maszynowych (od 20.04.1919), dowódca batalionu (od 15.06.1919) i dowódca pułku (od 15.07.1919). Od 19 października 1919 r. komisarz 19 Brygady Strzeleckiej. Od 8 grudnia 1919 r. słuchacz Moskiewskich Kursów Karabinów Maszynowych. Po zakończeniu nauki 8 sierpnia 1920 r. skierowany na staż na stanowisko dowódcy plutonu 4 pułku strzeleckiego. Od 24 sierpnia 1920 r. komisarz Armawirskich Kursów Piechoty, a od 13 lipca 1921 r. komisarz 54 Kursów Piechoty.

Od 5 marca 1923 r. pracował w sieci terenowych komisariatów wojskowych: zastępca komisarza wojskowego Dagestańskiego Komisariatu Wojskowego, na równorzędnym stanowisku w innym komisariacie (od 3.01.1924), rejonowy komisarz Ust-Łabińskiego Rejonowego Komisariatu Wojskowego (od 10.03.1924), rejonowy komisarz Tichonieckiego RKW (od 17.02.1925). Przeniesiony do rezerwy RKKA 25 lutego 1926 r. Ponownie powołany do służby 20 lutego 1927 r. i mianowany na poprzednie stanowisko. W 1927 r. odbył krótki staż jako zastępca szefa sztabu 30 pułku kawalerii. Od 1 marca 1928 r. rejonowy komisarz rejonu sławiańskiego Komisariatu Wojskowego Okręgu Kubańskiego, a od 15 marca 1928 r. p.o. obwodowego komisarza wojskowego Inguńskiego Obwodowego Komisariatu Wojskowego. Od 1 sierpnia 1930 r. komisarz Komisariatu Wojskowego Kabardino-Bałkarskiego Obwodu Autonomicznego. W pierwszej połowie lat 30. powtórnie przeniesiony do rezerwy RKKA. 19 listopada 1935 r. powołany ponownie do służby

i mianowany komisarzem wojskowym Dagestańskiej ASRR. 10 stycznia 1937 r. mianowany rejonowym komisarzem wojskowym w Taganrogu. Jesienią 1937 r. odsunięty od stanowiska.

Aresztowany 15 grudnia 1937 r. Zwolniony z szeregów RKKA w związku z aresztowaniem przez organy NKWD 26 lutego 1938 r. Więziony najprawdopodobniej do jesieni 1940 r. Ludowy komisarz obrony zmienił punkt rozkazu w sprawie zwolnienia i przeniósł go do rezerwy 31 grudnia 1940 r.

W czasie wojny z Niemcami powołany do służby, jej przebieg jednak jest niezny. Po wojnie komisarz Tukumskiego Rejonowego Komisarjatu Wojskowego w Łotewskiej SRR. Zmarł 2 stycznia 1948 r.

Stopień: kategoria K-9, intendant I rangi (26.01.1936), podpułkownik (1943).

Źródła: CAMO, 33/594260/87/167; RGWA, KES; 25896/9/247/142; 37837/4/61/378, 77/259, 97/216, 165/578, 412/764; 37837/20/12/105.

KRUK Józef

(КРУК Иосиф Михайлович)

Urodzony 27 grudnia 1890 r. w rodzinie chłopskiej. Podawał się za Białorusina, władał biegle językiem polskim i rosyjskim. W 1909 r. ukończył cztery klasy szkoły miejskiej, do 1911 r. uczył się również w technikum chemicznym. Pracował na kolei.

Do armii carskiej zmobilizowany w 1914 r. W 1915 r. ukończył Pskowską Szkołę Chorążych. W latach 1915–1917 walczył na frontach Południowym i Rumuńskim w szeregach 29 Korpusu Armijnego, porucznik. Był trzykrotnie ranny i raz kontuzjowany.

Do Armii Czerwonej zmobilizowany 22 grudnia 1918 r. Od 20 stycznia 1919 r. służył na stanowiskach dowódczych i administracyjnych. W latach 1919–1920 brał udział w walkach na Froncie Zachodnim.

Od 22 listopada 1922 r. oficer do zadań w Zarządzie Komunikacji Wojskowych Frontu Zachodniego (Zachodniego Okręgu Wojskowego). 1 kwietnia 1924 r. mianowany szefem Oddziału Komunikacji Wojskowych Sztabu RKKA. Od 1 stycznia 1925 r. zastępca szefa Zarządu Komunikacji Wojskowych RKKA. Od 15 sierpnia 1929 r. szef

III Oddziału (komunikacji wojskowych) sztabu Specjalnej Armii Dalekowschodniej. 20 stycznia 1935 r. zaliczony do dyspozycji Zarządu Kadr RKKA. Od 11 czerwca 1935 r. szef III Oddziału sztabu Północno-kaukaskiego OW, a od 10 grudnia 1936 r. Białoruskiego OW.

Aresztowany latem 1937 r. Wyrokiem Izby Wojskowej Sądu Najwyższego ZSRR na sesji wyjazdowej 22 listopada 1937 r. skazany na karę śmierci i tego samego dnia rozstrzelany w Smoleńsku. Zrehabilitowany 17 czerwca 1965 r.

Od 1919 r. był członkiem partii bolszewickiej.

Stopień: kategoria K-12 (1925), kombbrig (26.11.1935).

Źródła: RGWA, KE 1923, 1924, 1925; 37837/4/57/480, 62/75, 69/75, 77/313; 37837/18/15/420ob-421, 121/170, 413/73; SRS.

Literatura: N.S. Czeruszew, Ju.N. Czeruszew, *Rasstrielannaja elita RKKA. Kombriigi*, s. 132–133; O.F. Suwieniorow, *Tragedija RKKA*, s. 407.

KUCZYK Jan

(КУЧИК Иван Иванович)

Urodzony 26 maja 1896 r. we wsi Suginty, gubernia kowieńska, w rodzinie chłopskiej. Litwin, władał językiem litewskim, rosyjskim i łotewskim. W 1912 r. ukończył dwie klasy szkoły miejskiej. Był rolnikiem.

Do armii carskiej zmobilizowany 3 sierpnia 1915 r. Służył jako szeregowy, następnie młodszy podoficer w 220 pułku piechoty.

Do Gwardii Czerwonej wstąpił na ochotnika 17 października 1917 r. i został dowódcą oddziału jekatierinosławskiego, brał udział w walkach z Niemcami na Froncie Południowym. Od 10 stycznia 1918 r. dowódca drużyny zwiadu 1 jekatierinosławskiego pułku, a od 16 czerwca 1918 r. pułku woroneskiego. 25 listopada 1918 r. mianowany zastępcą dowódcy kompanii 5 wileńskiego pułku strzeleckiego. W jego szeregach brał udział w walkach na Froncie Zachodnim, również w wojnie z Polską. Po klęsce w bitwie pod Warszawą, 24 sierpnia 1920 r., przekroczył granicę Prus Wschodnich i został internowany.

Po powrocie do kraju 14 marca 1921 r. mianowany dowódcą kompanii w 236 orszańskim pułku strzeleckim, brał udział w tłumieniu powstania marynarzy w Kronsztadzie. Od 1 kwietnia 1921 r. był słuchaczem Sa-

ratowskich Kursów Dowódców Piechoty. Po ich ukończeniu, 3 sierpnia 1921 r., mianowany dowódcą kompanii 235 newelskiego pułku strzeleckiego, a 17 sierpnia 1921 r. dowódcą plutonu w tym pułku. Od 15 czerwca 1922 r. dowódca oddziału w 81 pułku strzeleckim. Od 14 sierpnia 1922 r. był słuchaczem Połączonej Wyższej Szkoły Wojskowej, a od 1 lutego 1923 r. kursów doskonalenia Frontu Zachodniego. Po ukończeniu nauki, 9 maja 1923 r., powrócił do służby w 81 pułku strzeleckim 27 Dywizji Strzeleckiej: dowódca plutonu, dowódca kompanii (od 25.09.1924), zastępca dowódcy kompanii (od 25.11.1924), dowódca kompanii (od 4.08.1925). Od 16 czerwca 1926 r. służył w 191 pułku strzeleckim: p.o. dowódcy batalionu, następnie dowódca i komisarz kompanii (od 1.08.1927). 1 października 1927 r. mianowany zastępcą dowódcy 285 pułku strzeleckiego. Jednocześnie, od 1 listopada 1927 r., był słuchaczem średniego kursu Kursów „Wystriel”. Od 15 listopada 1927 r. zastępca dowódcy 2 batalionu 97 pułku strzeleckiego. 4 października 1929 r. mianowany szefem III Oddziału sztabu 16 Korpusu Strzeleckiego Białoruskiego Okręgu Wojskowego. Od marca 1935 r. dowódca 220 pułku strzeleckiego.

Aresztowany 2 maja, a 9 maja 1938 r. zwolniony z szeregów RKKA w związku z aresztowaniem przez organy NKWD. Więziony do 1940 r., gdy jego sprawa została umorzona. Decyzją Centralnej Komisji Zarządu Kadr Armii Czerwonej z 30 czerwca 1940 r. przywrócony do służby (rozkaz ludowego komisarza obrony nr 03740). Dalsze losy nieznanne.

Od 1925 r. był członkiem partii bolszewickiej.

Stopień: kategoria K-9 (1929), major (1936).

Źródła: RGWA, KES; 54/17/401/82, 406/241; 25896/9/247/248, 258/57; 37837/4/203/551; 37837/18/575/14; 37837/20/16/424ob.

KULESZO (KULESZA) Henryk

(КУЛЕШО Генрих Игнатьевич)

Urodzony w 1899 r. we wsi Pruska Górka, powiat oszmiański, gubernia wileńska. Polak. Miał średnie wykształcenie.

W Armii Czerwonej od 1919 r. na stanowiskach: dowódca plutonu i kompanii (8 lat), szef sztabu pułku (3 lata). W 1931 r. ukończył Akademię Wojskową RKKA im. Frunzego. Następnie szef 2 wydziału

III Oddziału sztabu Ukraińskiego Okręgu Wojskowego. Od 20 lipca 1935 r. szef 2 wydziału III Oddziału sztabu Nadwołżańskiego OW. Następnie szef 3 wydziału III Oddziału sztabu Kijowskiego OW.

Aresztowany 3 września 1937 r. Wyrokiem Izby Wojskowej Sądu Najwyższego ZSRR na sesji wyjazdowej 20 listopada 1937 r. skazany na karę śmierci i rozstrzelany następnego dnia w Kijowie.

Stopień: kategoria K-9, major (13.12.1935).

Źródła: RGWA, 37837/4/62/206, 68/216; 37837/20/6/496; SRS; „Krasnaja Zwiezda”, nr 287, 14 XII 1935.

KUNACHOWICZ Aleksander

(КУНАХОВИЧ Александр Владимирович)

Urodzony 15 maja 1892 r. w Grodnie; ojciec był nauczycielem w gimnazjum. Polak, podawał się również za Rosjanina, władał językiem polskim, rosyjskim i niemieckim. W 1910 r. ukończył pełne gimnazjum, a w 1913 r. dwa lata Wydziału Prawa Uniwersytetu Warszawskiego.

Do armii carskiej wstąpił na ochotnika 1 października 1913 r. Ukończył drużynę szkolną, w grudniu 1914 r. zdał egzamin na chorążego. W czasie I wojny światowej, od 1914 do 1918 r., służył na Froncie Południowym i brał udział w walkach z wojskami niemieckimi i austro-węgierskimi. W marcu 1915 r. był kontuzjowany. Ostatni stopień i funkcja: porucznik, dowódca 3 baterii samodzielnego dywizjonu oblężniczego.

Do Armii Czerwonej wstąpił na ochotnika 8 lutego 1918 r. wraz ze swą baterią, której pozostał dowódcą. Od 20 sierpnia 1918 r. dowódca samodzielnego ciężkiego dywizjonu artylerii 5 Armii. 9 marca 1919 r. mianowany szefem zaopatrzenia artyleryjskiego artylerii ciężkiej specjalnego przeznaczenia 5 Armii. W szeregach 5 Armii brał udział w walkach na Froncie Wschodnim przeciwko wojskom admirała Kołczaka.

Od 4 kwietnia 1920 r. specjalista wojskowy stałej komisji kontrolnej w mieście Arczyńsk. Od 16 czerwca 1921 r. służył w wojskach WCzK: zastępca szefa sztabu 22 Brygady ds. operacyjnych, a od 15 października 1921 r. zastępca dowódcy 3 baterii 1 dywizjonu artylerii. 27 stycznia 1922 r. mianowany zastępcą dowódcy 2 baterii lekkiego dywizjonu artylerii 56 Dywizji Strzeleckiej. Od 15 sierpnia 1922 r. zastępca komendan-

ta lekkiego haubicznego parku 10 DS. Od 16 sierpnia 1923 r. służył na artyleryjskim poligonie Artyleryjskich Kursów Doskonalenia Oficerów RKKA. 10 października 1925 r. został słuchaczem kursu średniego korpusu dowódczego tych kursów. Po ukończeniu nauki pełnił służbę na tych kursach: dowódca 1 baterii pułku szkolnego, dowódca dywizjonu pułku szkolnego (od 1.10.1926), zastępca dowódcy pułku szkolnego (od 1.12.1929), a od 9 grudnia 1932 r. dowódca-rukowoditelj ds. strzelania artyleryjskiego. Od 26 stycznia 1935 r. komendant Kursów Doskonalenia Podoficerów Artylerii Specjalnej Armii Dalekowschodniej.

Zwolniony z szeregów RKKA 28 czerwca 1938 r. Aresztowany 11 listopada 1938 r. Oswobodzony na mocy decyzji Oddziału Specjalnego NKWD 1 Samodzielnej Armii 21 maja 1940 r. w związku z umorzeniem śledztwa. Dalsze losy nieznanne.

Stopień: kategoria K-10 (1935), major z wysługą dwóch lat (1.02.1936).

Źródła: RGWA, KES; 37837/4/68/88, 99/688, 156/595, 425/56ob; 37837/18/615/281; 37837/20/14/89ob.

Literatura: EBDSM.

KUNCEWICZ Bazyli (Walenty)¹⁷⁶

(КУНЦЕВИЧ Василий [Валентин]
Петрович)

Urodzony 30 stycznia 1891 r. w Witebsku w rodzinie chłopskiej; ojciec był podoficerem żandarmerii (zastrzelił się w 1893). Podawał się za Litwina i Białorusina. Przyznawał się do znajomości jedynie rosyjskiego. W 1908 r. ukończył cztery klasy szkoły miejskiej w Witebsku.

Do armii carskiej zmobilizowany 8 września 1915 r., w lipcu 1916 r. ukończył 2 Szkołę Chorążych w Kijowie. W 1917 r. był kontuzjowany.

¹⁷⁶ W dokumentach z lat 1924–1925 występuje jako Walentin, później konsekwentnie jako Wasilij.

Ostatni stopień i stanowisko: chorąży, młodszy oficer w 16 syberyjskim pułku strzeleckim.

Do Armii Czerwonej skierowany w ramach partyjnej mobilizacji 7 maja 1919 r. Służył w witebskim zapasowym pułku strzeleckim najpierw jako dowódca kompanii, następnie od 21 lipca 1919 r. jako zastępca komisarza, a 21 sierpnia 1919 r. objął dowództwo pułku. Brał udział w wojnie z Polską, w nagrodę otrzymał złoty zegarek. 9 grudnia 1920 r. został dowódcą, a 22 kwietnia 1921 r. również p.o. komisarza w pułku szkolnym Frontu Zachodniego. We wrześniu 1921 r. mianowany szefem sztabu, 1 stycznia 1922 r. zastępcą szefa, a 1 lutego 1922 r. szefem Oddziału Administracyjno-Liniowego Zarządu Szkolnictwa Wyższego Frontu Zachodniego. 6 czerwca 1922 r. został komendantem i komisarzem 45 Kursów Piechoty, a od 1 października 1923 r. sprawował analogiczne funkcje na 2 Piotrogrodzkich Kursach Dowódców Piechoty. Od 21 października 1924 r. słuchacz Kursów Doskonalenia Wyższego Korpusu Dowódczego przy Akademii Wojskowej RKKK. Po ich ukończeniu 12 maja (wg innych źródeł 8 sierpnia) 1925 r. mianowany inspektorem Zarządu Szkolnictwa Wyższego Leningradzkiego Okręgu Wojskowego. Od 3 lutego 1926 r. komendant Leningradzkiej Szkoły Piechoty im. Sklanskiego. Następnie skierowany do wyższego szkolnictwa cywilnego w charakterze wojskowego kierownika: Leningradzkiego Instytutu im. Krupskiej (od 15.12.1926), Leningradzkiego Instytutu Elektrotechnicznego (od 2.10.1930), Leningradzkiego Obwodowego Uniwersytetu Komunistycznego (od 1.05.1931), Leningradzkiego Instytutu Inżynierów Transportu (od 1.09.1931) i Leningradzkiego Instytutu Transportu i Budownictwa Drogowego. 10 marca 1934 r. mianowany komendantem przygotowania wojskowego słuchaczy cywilnych uczelni wyższych Specjalnej Armii Dalekowschodniej. Od 22 lipca 1934 r. ponownie wojskowy kierownik Leningradzkiego Instytutu Transportu Budownictwa Drogowego.

W 1940 r. komendant Kursów Doskonalenia Oficerów Wyższych przy Wojskowej Akademii Transportowej Armii Czerwonej. Od 1943 r. pracował w Zarządzie Szkolnictwa Armii Czerwonej i Armii Radzieckiej. Od 1951 r. w stanie spoczynku.

Zmarł w 1957 r. Pochowany na Cmentarzu Wwiedieńskim w Moskwie.
Od 1918 r. był członkiem partii bolszewickiej.

Stopień: kategoria K-11, pułkownik (28.04.1936), kombrig (25.04.1940), GM (4.06.1940).

Źródła: KES, RGWA, 37837/1/112/24ob; 37837/4/48/805, 50/131, 120/438; 37837/18/397/42; 37837/20/25/560.

**KWIATEK Kazimierz
(WITKOWSKI Jan)**

(КВЯТЕК Казимир Францевич
[ВИТКОВСКИЙ Ян Карлович])

Urodzony 21 listopada 1888 r. w Warszawie, w rodzinie robotniczej; ojciec pracował na kolei. Polak, władał językiem polskim i rosyjskim. Nie ukończył czteroklasowej szkoły miejskiej w Warszawie. Od 1904 r. był członkiem PPS i jej Organizacji Bojowej.

W 1906 r. aresztowany i skazany za udział w zamachu na generał-gubernatora warszawskiego na karę śmierci, zamienioną na 20 lat katorgi. Uwolniony w wyniku rewolucji lutowej. W armii carskiej nie służył.

Do Gwardii Czerwonej wstąpił na ochotnika w sierpniu 1917 r. i został czerwonoarmistą oddziału siemionowskiego. W lutym 1918 r. skierowany na Moskiewskie Kursy Instruktorów. Po ich ukończeniu w sierpniu 1918 r. oddelegowany do organizacji oddziałów wojskowych na Ukrainę, w rejon Brusilowa i Popielni. Od września 1918 r. dowódca plutonu w 1 zadnieprzańskim oddziale partyzanckim, który 25 września został przemianowany w 1 boguński ukraiński radziecki pułk. W październiku 1918 r. został dowódcą kompanii tego pułku, a od 16 stycznia 1919 r. dowodził pułkiem. Od 24 stycznia 1920 r. dowódca 130 Boguńskiej Brygady Strzeleckiej. Brał udział w walkach z Niemcami na początku 1918 r., z wojskami gen. Denikina, wojskami ukraińskimi i wojnie z Polską. Był ranny.

Po zakończeniu wojny domowej i demobilizacji 1 lipca 1922 r. brygada została przeformowana w 130 boguński pułk strzelecki 44 Kijow-

skiej Dywizji Strzeleckiej. 30 lipca 1922 r. został zastępcą dowódcy tej dywizji. Od 25 listopada 1923 r. dowódca 99 DS Ukraińskiego Okręgu Wojskowego, a od 1 października 1926 r. dowódca i komisarz 44 DS. Od 15 stycznia do 29 marca 1928 r. był jednocześnie słuchaczem Kursów Doskonalenia Wyższego Korpusu Dowódczego przy Akademii Wojskowej RKKA. 1 listopada 1928 r. zaliczony do dyspozycji Zarządu Głównego RKKA, a 15 grudnia 1928 r. mianowany dowódcą 7 Czernihowskiej DS. Od 1 czerwca 1929 r. był również jej komisarzem. 15 grudnia 1930 r. mianowany dowódcą i komisarzem 46 DS. Od 5 lutego 1931 r. dowodził 17 Korpusem Strzeleckim Ukraińskiego OW. 17 maja 1935 r. objął dowództwo 14 KS Charkowskiego OW. 15 sierpnia 1936 r. został zastępcą dowódcy tego okręgu.

Aresztowany 17 grudnia 1937 r. bez wiedzy ludowego komisarza obrony i organów kadrowych Armii Czerwonej¹⁷⁷. Z szeregów RKKA zwolniony dopiero 26 lutego 1938 r. Oskarżony m.in. o kierowanie siatką POW na Ukrainie. 25 sierpnia 1938 r., wyrokiem Izby Wojskowej Sądu Najwyższego ZSRR, skazany na karę śmierci i tego samego dnia rozstrzelany w Moskwie. Pochowany w kompleksie NKWD Kommunarka pod Moskwą. Zrehabilitowany 8 września 1956 r.¹⁷⁸

W 1918 r. został członkiem partii bolszewickiej. Od 1921 r. pełnił różne funkcje w terenowym aparacie partyjnym i państwowym, m.in. był członkiem Kijowskiego Gubernialnego Komitetu Wykonawczego, Ukraińskiego Centralnego Komitetu Wykonawczego 6 i 8 kadencji, członkiem Wszechrosyjskiego Centralnego Komitetu Wykonawczego 9 kadencji, członkiem władz partyjnych w Szepietowce, Izjasławiu, Czerkasach i obwodzie wołyńskim.

Stopień: kategoria K-13, komdiw (20.11.1935).

¹⁷⁷ 31 grudnia 1937 r. został, na mocy rozkazu podpisanego przez ludowego komisarza obrony marszałka Woroszyłowa, zaliczony do dyspozycji Zarządu Kadr RKKA.

¹⁷⁸ Jego żona, Sofia Nikołajewna Ałtuchowa-Kwiatek, została w październiku 1939 r. skazana przez Komisję Specjalną NKWD na pięć lat łagru, gdzie zmarła w 1942 r. W lutym 1938 r. został aresztowany również jego syn, Włodzimierz, uwolniony po roku.

Źródła: ASM, 1/2/2175/1-32; RGWA, KES; 37837/4/62/44, 68/729, 75/242, 134/776, 165/582; 37837/18/5/120, 366/106ob-107.

Literatura: N.S. Czeruszew, Ju.N. Czeruszew, *Rasstrielannaja elita*, s. 227–228; „*Dorogoj nasz towarzysz Stalin...*”, s. 147; EBDSM; KPURP, s. 481–482; O.F. Suwieniorow, *Tragedija RKKA*, s. 388.

L

LAUDIS Kazimierz

(ЛЯУДИС Казимир Францевич)

Urodzony 10 stycznia 1901 r. w miejscowości Bajsagały, gubernia kowieńska, w rodzinie robotniczej. Litwin. W 1912 r. ukończył jedną klasę szkoły zawodowej w mieście Kamienskoje. W armii carskiej nie służył.

Do Gwardii Czerwonej wstąpił na ochotnika w listopadzie 1917 r. i został czerwonoarmistą w mieście Kamienskoje. Następnie,

od lutego 1918 r., służył w oddziale partyzanckim Kołosowa w guberni jekatierinosławskiej. Od stycznia 1919 r. pracownik do zadań oddziału politycznego dywizji 2 Armii Frontu Południowego. Od czerwca 1919 r. dowódca plutonu w samodzielnym szwadronie kawalerii 14 Armii, a od stycznia 1920 r. dowódca plutonu w 58 pułku kawalerii 12 Armii Frontu Południowego. Od stycznia 1921 r. dowódca plutonu w samodzielnej kompanii łączności 13 Korpusu Strzeleckiego Frontu Turkiestańskiego. Uczestnik wojny domowej i walk z basmaczami w Azji Centralnej. W maju 1924 r. przeniesiony do rezerwy RKKA.

Pracował jako gazownik, a od stycznia 1926 r. funkcjonariusz partyjny w Dniepropietrowsku, Kamienskoje i Pierwomajsku.

W lutym 1932 r. ponownie powołany do służby czynnej i mianowany sekretarzem biura partyjnego jednostki wojskowej nr 2614 w Ukraińskim Okręgu Wojskowym. Od marca 1933 r. sekretarz biura partyj-

nego 120 pułku artylerii tego okręgu. Od 17 lutego 1935 r. komisarz okrętu podwodnego typu SZCZ Floty Oceanu Spokojnego. Następnie, od listopada 1935 r., starszy instruktor Zarządu Politycznego FOS. 8 września 1937 r., rozkazem Rady Wojennej FOS, mianowany komisarzem Suczańskiego Rejonu Umocnionego. Z powodu aresztowania brata, Wiktora, na początku 1938 r. zdjęty ze stanowiska i ponownie wyznaczony starszym inspektorem ZP FOS.

Zwolniony z szeregów Marynarki Wojennej 16 czerwca 1938 r.¹⁷⁹ Aresztowany i oswobodzony. 2 października 1939 r. ludowy komisarz Marynarki Wojennej wydał rozkaz o zaliczeniu go do rezerwy floty.

Od grudnia 1939 r. zastępca kierownika budowy Jużenergostroju w Dnieprodzierżyńsku. Następnie w aparacie partyjnym: sekretarz konspiracyjnej organizacji partyjnej w Dnieprodzierżyńsku (sierpień 1941 – październik 1943), szef Oddziału Kadr Dnieprodzierżyńskiego Komitetu Miejskiego (październik 1943 – sierpień 1944), pierwszy sekretarz Komitetu Powiatowego Komunistycznej Partii (bolszewików) Litwy w Birżach (sierpień 1944 – styczeń 1945), trzeci sekretarz KC KP(b)L (styczeń 1945 – maj 1947), minister rolnictwa Litewskiej SRR (maj 1947 – czerwiec 1950), sekretarz KC Komunistycznej Partii Litwy (czerwiec 1953 – październik 1953). Od 7 października 1953 r. minister spraw wewnętrznych Litewskiej SRR, a od 27 marca 1954 r. przewodniczący Komitetu Bezpieczeństwa Państwowego Rady Ministrów Litewskiej SRR.

Od stycznia 1960 r. w stanie spoczynku. Zmarł w Wilnie 23 maja 1989 r.

Od lutego 1925 r. był członkiem partii bolszewickiej.

Stopień: kategoria KP-9 (1935), batalionnyj komissar (14.03.1936), pułkownik (10.1953), GM (14.01.1956).

Źródła: RGAWMF, r-1022/2/93/48ob-49; r-1022/3/427/49; r-1678/1/83/120; r-1678/2/5/264, 5/275; RGWA, 37837/4/63/849, 111/544.

Literatura: N.W. Pietrow, *Kto rukowodił organami gosbieżopasnosti 1941–1954. Sprawocznik*, Moskwa 2010, s. 560–561.

¹⁷⁹ Pierwszy rozkaz, którym miał zostać zwolniony, nosi datę 31 maja 1938 r. Został jednak z tego rozkazu wykreślony, najprawdopodobniej przez samego ludowego komisarza Marynarki Wojennej Smirnowa.

LEONOWICZ Stanisław

(ЛЕОНОВИЧ Станислав Фелицианович)

Urodzony 15 czerwca 1895 r. we wsi Wołkowiczi, gubernia mińska, w bezrolnej rodzinie chłopskiej. Podawał się za Polaka, a od końca lat 20. za Białorusina. Ukończył trzy klasy szkoły podstawowej w Mińsku. Przed I wojną światową pracował w rzemiośle.

Do armii carskiej powołany w grudniu 1914 r., w latach 1915–1916 walczył na Froncie Zachodnim i był ranny. W grudniu 1916 r. ukończył Pskowską Szkołę Chorążych. Chorąży, p.o. adiutanta 373 pułku 9 Brygady Zapasowej. Od lipca 1917 r. był przewodniczącym komitetu pułkowego i członkiem Rady Delegatów Robotniczych i Żołnierskich miasta Suchiniczi.

Do Armii Czerwonej wstąpił na ochotnika w styczniu 1918 r. i objął stanowisko zastępcy kierownika wojskowego, od marca kierownika wojskowego, a od początku października kierownika rejonowego Wsiwobucza Włodzimierskiego Powiatowego Komisarjatu Wojskowego. Pod koniec października 1918 r. został skierowany na Jarosławskie Kursy Dowódców. Po ich ukończeniu, w lipcu 1919 r., rozpoczął służbę w Zarządzie Inspektora 9 Armii najpierw jako referent, a od września 1919 r. sekretarz komisarza wojskowego. Brał udział w walkach z wojskami gen. Denikina. Od lipca 1920 r. służył w Samodzielnej Brygadzie Czarnomorskiej 9 Armii, walczącej na Kaukazie: dowódca kompanii, p.o. dowódcy batalionu (od października 1920) i zastępca szefa sztabu, szef wywiadu brygady (od lutego 1921). W czerwcu 1921 r. brygada została przemianowana na 39 Samodzielną Brygadę 9 Armii. W latach 1921–1922 brał udział w walkach z powstaniami chłopskimi i kozackimi na terytorium Kubania. W marcu 1922 r. został mianowany adiutantem 34 pułku kawalerii 6 Dywizji Kawalerii, a w lipcu 1923 r. szefem sztabu tego pułku. W kwietniu 1924 r. objął stanowisko zastępcy dowódcy samodzielnego batalionu Jednostek Specjalnego Przeznaczenia Azerbejdżańskiej SRR. Od 16 sierpnia 1924 r. służył w 3 terytorialnym pułku Azerbejdżańskiej Dywizji Strzeleckiej: zastępca dowódcy kompanii, dowódca drużyny gospodarczej (od 1.02.1925), kwatermistrz pułku (od 30.05.1925), dowódca kompanii (od 1.10.1926) oraz komendant

szkoły pułkowej (od 1.01.1930). Jednocześnie od 15 listopada 1929 r. do 1 czerwca 1930 r. był słuchaczem Kursów „Wystrzał”. 30 kwietnia 1931 r. został zastępcą dowódcy 3 bakijskiego azerbejdżańskiego pułku strzeleckiego ds. gospodarczych. Od 27 marca 1933 r. kwatermistrz Azerbejdżańskiej DS. W lipcu 1936 r. dywizja została przemianowana na 77 DS im. Sergo Ordżonikidzego.

Do lipca 1939 r. p.o. szefa sztabu 58 górskiego pułku strzeleckiego. 10 lipca 1939 r. mianowany wykładowcą taktyki najpierw Groźnieńskich, a następnie Rostowskich Kursów Doskonalenia Oficerów Rezerwy. W 1940 r. został dowódcą batalionu słuchaczy Machaczkałskich Kursów Doskonalenia Oficerów Rezerwy. 23 grudnia 1940 r. mianowany szefem sztabu 158 DS.

Uczestnik wojny z Niemcami od września 1941 r. Od lutego 1943 r. do maja 1945 r. komendant kursów młodszych lejtantów 46 Armii.

Zmarł 7 maja 1945 r.

Od 1918 r. był członkiem partii bolszewickiej.

Stopień: kategoria K-9 (1933), major z wystugą dwóch lat (1936), pułkownik (16.07.1940).

Źródła: CAMO, 33/11458/667/232; RGWA, KES; KE 1922, 1924, 1925; 37837/4/244/346, 377/339, 412/7; 37837/18/230/163ob-164, 582/13; 37837/20/15/589ob.

LEONOWICZ Włodzimierz

(ЛЕОНОВИЧ Владимир Леопольдович)

Urodzony 10 czerwca 1894 r. w Proskurowie, gubernia podolska, w rodzinie mieszczańskiej; ojciec był architektem. Podawał się za Ukraińca i Polaka. Władał biegle ukraińskim, rosyjskim i polskim, słabo także niemieckim i francuskim. W 1911 r. ukończył szkołę realną, następnie Instytut Cywilnych Inżynierów.

1 maja 1916 r. zmobilizowany do armii carskiej. 1 września 1916 r. ukończył Taszkiencką Szkołę Wojskową. Brał udział w I wojnie światowej na Froncie Południowym. Ostatni stopień i funkcja: porucznik, p.o. dowódcy 3 baterii 24 dywizjonu ciężkich moździerzy. W 1917 r. wybrany na przewodniczącego komitetu żołnierskiego dywizjonu.

Do Armii Czerwonej zmobilizowany 8 sierpnia 1918 r., został instruktorem w baterii lekkich moździerzy. Od 1 października 1918 r. służył w 45 dywizjonie artylerii 24 Dywizji Strzeleckiej: adiutant dywizjonu, dowódca baterii (od 24.12.1918) i ponownie adiutant dywizjonu (od 1.03.1919). Brał wówczas udział w walkach z Korpusem Czechosłowackim. Następnie służył w 5 Armii, biorąc udział w walkach z wojskami admirała Kołczaka: instruktor zapasowej baterii artylerii (od 26.05.1919), zastępca dowódcy (od 8.07.1919) i dowódca samodzielnej zapasowej baterii artylerii (od 1.09.1919) oraz dowódca zapasowego dywizjonu artylerii (od 21.01.1920).

Po zakończeniu wojny domowej służył w 29 DS Syberyjskiego Okręgu Wojskowego, jesienią 1923 r. przeniesionej do Zachodniego OW: dowódca dywizjonu artylerii (od 3.09.1920), zastępca dowódcy (od 2.04.1921) i dowódca artylerii 29 DS (od 6.07.1921) i dowódca 29 pułku artylerii (od 30.10.1924). Od 15 stycznia 1925 r. był zastępcą dowódcy, a od 1 listopada 1925 r. dowódcą artylerii 4 Korpusu Strzeleckiego. Zastępca dowódcy artylerii Nadwołżańskiego OW od 1 stycznia 1928 r. Od 17 listopada 1931 r. także szef I Oddziału Zarządu Dowódcy Artylerii tego okręgu. 15 lutego 1932 r. mianowany dowódcą artylerii Nadwołżańskiego OW. Od 16 grudnia 1935 r. dowódca artylerii Zabajkalskiego OW. Od 15 stycznia 1937 r. dowódca artylerii Specjalnej Armii Dalekowschodniej.

Aresztowany 3 października (zwolniony z RKKA 7 października) 1937 r. Wyrokiem Izby Wojskowej Sądu Najwyższego ZSRR na sesji wyjazdowej 25 marca 1938 r. skazany na karę śmierci i tego samego dnia rozstrzelany w Chabarowsku. Zrehabilitowany 26 listopada 1956 r.

Był bezpartyjny.

Stopień: kombrig (28.11.1935).

Źródła: RGWA, KES; 25893/1/747/7ob-8; 37837/1/112/245; 37837/4/51/300, 62/92, 66/1077ob, 132/508ob, 140/296, 37837/18/5/146.

Literatura: N.S. Czeruszew, Ju.N. Czeruszew, *Rasstrielannaja elita RKKA. Kombrigi*, s. 141–142; W.S. Milbach, *Politiceskije riepriessii*, s. 307.

LEWANDOWSKI Michał

(ЛЕВАНДОВСКИЙ Михаил Карлович)

Urodzony 3 maja 1890 r. w Tyflisie (dziś Tbilisi, Gruzja), w rodzinie chłopskiej; wychowany przez ojczyma, Kozaka. Polak, podawał się również za Rosjanina, rosyjski wskazywał jako język ojczysty, słabiej władał polskim, francuskim i niemieckim. Ukończył szkołę realną w Groznm.

Do armii carskiej wstąpił na ochotnika 20 sierpnia 1910 r. jako junkier i 6 sierpnia 1912 r. ukończył Władimirską Szkołę Wojskową. Zawodowy oficer. Brał udział w I wojnie światowej, w 1915 r. był kontuzjowany. W 1917 r. sztabskapitan, dowódca dywizjonu samochodów pancernych. W sierpniu 1917 r. brał udział w tłumieniu puczu Korniłowa.

W Armii Czerwonej na ochotnika od lutego 1918 r., początkowo organizator oddziałów RKKA w rejonie Groznego. Od 6 sierpnia 1918 r. dowódca wojsk, a od września 1918 r. ludowy komisarz spraw wojskowych Republiki Terskiej. 11 stycznia 1919 r. mianowany dowódcą 11 Armii. Od 15 lutego 1919 r. dowódca Specjalnej Dywizji Kawalerii, od marca 1919 r. zastępca dowódcy 12 Armii, od kwietnia 1919 r. dowódca 7 DK. 3 maja 1919 r. mianowany dowódcą 33 Dywizji Strzeleckiej. Od marca 1920 r. dowódca Terskiej Grupy Wojsk. 10 lipca 1920 r. mianowany dowódcą Armii Kubańskiej. Od 30 września 1920 r. dowodził Taganroską GW i Terską GW. 21 listopada 1920 r. został dowódcą 9 Armii, przemianowanej 26 listopada na Armię Tersko-Dagestańską. W czasie wojny domowej brał udział w walkach z wojskami generałów Denikina i Wrangla, Kozakami dońskimi, armią azerbejdzańską, w tłumieniu powstań na terenie Dagestanu i Tambowszczyzny. Odznaczony Orderem Czerwonego Sztandaru nr 505 (1920) i Orderem Czerwonego Sztandaru Republiki Azerbejdzańskiej (1921).

Od listopada 1923 r. był zastępcą dowódcy Ukraińskiego Okręgu Wojskowego. 11 kwietnia 1924 r. mianowany dowódcą i członkiem Rewolucyjnej Rady Wojskowej Frontu Turkiestańskiego. 13 listopada

1925 r. objął dowództwo Armii Kaukaskiej, a 24 marca 1928 r. został pełnomocnikiem ludowego komisarza spraw wojskowych i morskich ZSRR przy Radzie Komisarzy Ludowych Zakaukaskiej SRR. Od 20 października 1928 r. szef Zarządu Głównego RKKK. Dowódca wojsk Syberyjskiego OW od 31 grudnia 1929 r. W lutym 1933 r. stanął na czele ostatniej grupy wojskowych radzieckich, którzy udali się do Niemiec w ramach współpracy z Reichswehrą. 2 grudnia 1933 r. mianowany dowódcą Armii Kaukaskiej, w maju 1935 r. przekształconej w Zakaukaski OW. Od 11 maja 1937 r. również członek Rady Wojennej tego okręgu. 14 maja 1934 r. otrzymał tytuł honorowego dowódcy 2 kaukaskiego dywizjonu zmechanizowanego. 22 marca 1936 r. w związku z 15-leciem Gruzjińskiej SRR odznaczony Orderem Lenina. Od 5 czerwca 1937 r. dowódca i członek Rady Wojennej Przymorskiej Grupy Wojsk Specjalnej Armii Dalekowschodniej.

Aresztowany 23 lutego 1938 r. Wyrokiem Izby Wojskowej Sądu Najwyższego ZSRR 29 lipca 1938 r. skazany na karę śmierci i tego samego dnia rozstrzelany w Moskwie. Prochy spoczywają na terenie kompleksu Kommunarka pod Moskwą. Zrehabilitowany 28 kwietnia 1956 r.

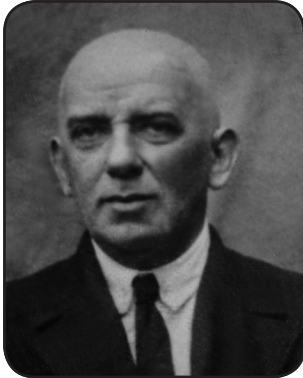
Od listopada 1934 r. był członkiem Rady Wojennej przy ludowym komisarzu obrony ZSRR.

W latach 1918–1920 był członkiem maksymalistycznego skrzydła Partii Socjalistów-Rewolucjonistów. W styczniu 1920 r. wstąpił do partii bolszewickiej. Wchodził w skład KC Komunistycznej Partii (bolszewików) Gruzji. Członek Wszechrosyjskiego Centralnego Komitetu Wykonawczego. W grudniu 1937 r. wybrany deputowanym do Rady Najwyższej ZSRR I kadencji.

Stopień: kategoria K-14, komandarm II rangi (20.11.1935).

Źródła: GARF, R-7523/1/65/1-22; RGASPI, 17/3/972/164; RGWA, KES, 37837/1/99/143; 37837/4/46/57, 51/912, 128/405, 129/26; 37837/18/5/84, 121/147ob, 478/68ob-69, 577/6; „Krasnaja Zwiezda”, nr 268, 21 XI 1935, nr 68, 23 III 1936; EBDSM.

Literatura: N.S. Czeruszew, Ju.N. Czeruszew, *Rasstrielannaja elita*, s. 33–34; KPURP, s. 496; O.F. Suwienirow, *Tragedija RKKK*, s. 375; K.A. Zalesskij, *Impierija Stalina*, s. 272–273.

LEWGOWD Roman

(ЛЕВГОВД РОМАН РОМАНОВИЧ)

Urodzony 27 lipca (9 sierpnia n. st.) 1887 r. w Wilnie, w rodzinie szlacheckiej. Litwin, język rosyjski wskazywał jako ojczysty, władał również francuskim i angielskim. W 1906 r. ukończył gimnazjum w Samarze, w 1911 r. Wydział Prawa Uniwersytetu Petersburskiego.

Do floty carskiej wstąpił w kwietniu 1912 r.: junkier Korpusu Morskiego. W czerwcu 1914 r. uzyskał stopień mczmana i rozpoczął służbę na pancerniku „Ioann Złatoust”, następnie służył na niszczycielu „Striemitielnyj”. Od kwietnia 1915 r. flagowy oficer 2 dywizjonu niszczycieli Floty Czarnomorskiej, od maja 1915 r. flagowy oficer Sztabu Dowódcy Floty Czarnomorskiej, później starszy oficer tego sztabu. Brał udział w operacjach przeciwko flocie tureckiej i eskadrze niemieckiej na Morzu Czarnym. W 1917 r. starszy lejtnant, pomocnik flagowego kapitana Sztabu Dowódcy Floty Czarnomorskiej. Od 5 marca do 1 lipca 1917 r. był członkiem Sewastopolskiego Komitetu Wykonawczego, a następnie delegatem na I Zjazd Rad z ramienia Floty Czarnomorskiej.

Do Gwardii Czerwonej wstąpił na ochotnika w 1917 r., zajmując dawne stanowisko. Pod koniec 1917 r. został pomocnikiem członka Centroflota. Od maja 1918 r. oficer do zadań specjalnych przy dowódcy Floty Czarnomorskiej, a od lipca 1918 r. komendant obrony rejonu noworosyjskiego. Wkrótce zwolnił się za służby ze względu na stan zdrowia.

Po zajęciu Noworosyjska przez wojska gen. Denikina aresztowany za służbę w czerwonej flocie, więziony od 13 sierpnia 1918 r. do 13 sierpnia 1919 r. Później pracował w Noworosyjsku na kolei.

Ponownie w Armii Czerwonej od 9 sierpnia 1920 r.: w dyspozycji dowódcy Sił Morskich Morza Czarnego i Morza Azowskiego. 1 października 1920 r. mianowany specjalistą wojenno-morskim przy sztabie Frontu Kaukaskiego. Od 21 stycznia 1921 r. komendant Kaukaskiego Sektora Obrony Brzegowej Morza Czarnego. Następnie służył w Głównym Morskim Zarządzie Techniczno-Gospodarczym Republiki: szef Oddziału Administracyjnego (od 4.01.1922) i szef kancelarii (od 13.04.1922).

3 lipca 1922 r. przeniesiony do rezerwy floty, w rzeczywistości przeniesiony do pracy w wywiadzie wojskowym. Od 15 września 1922 r. doradca ds. wojskowo-morskich przedstawiciela pełnomocnego (ambasadora) ZSRR w Turcji.

Po powrocie do kraju 15 lutego 1923 r. zaliczony do rezerwy przy Sztapie Morskim Republiki. Od 1 sierpnia 1923 r. szef Oddziału Organizacyjno-Kierowniczego (ros. *rasporaditel'nogo*) Zarządu Szkolnego tego sztabu, a od 3 maja 1924 r. p.o. zastępcy szefa Oddziału Szkolnego w Zarządzie Szkolnym Sztabu Marynarki Wojennej. 1 października 1924 r. mianowany szefem tego oddziału. Od 1 września 1926 r. zastępca szefa III Oddziału Zarządu Ewidencyjno-Liniowego Zarządu Sił Morskich RKKA. 15 czerwca 1927 r. mianowany zastępcą komendanta Akademii Marynarki Wojennej RKKA. Od 1 października 1928 r. jednocześnie kierownik Gabinetu Metodycznego akademii. Od 1 kwietnia 1930 r. wykładowca akademii, a od 1 października 1930 r. p.o. starszego rukowoditiela Katedry Języków Obcych. 1 stycznia 1931 r. zwolniony z szeregów RKKA i oddany do dyspozycji Komisariatu Wojskowego Rejonu Wołodarskiego Leningradu. 17 sierpnia 1932 r. rozkaz o zwolnieniu anulowano, udzielono mu bezpłatnego urlopu.

Pracował jako kierownik oddziału planowego fabryki, a następnie starszy ekonomista przedsiębiorstwa Gorstrojriemtriest w Leningradzie. 20 marca 1935 r. aresztowany, a 26 marca 1935 r., decyzją Komisji Specjalnej NKWD, jako „element niebezpieczny pod względem społecznym” zesłany do Astrachania, gdzie od 1936 r. pracował w przedsiębiorstwie Wołgostroj. Zsyłka ustała 24 marca 1940 r. W la-

tach 1942–1947 pracował w przedsiębiorstwie Tagiłstroj. Od 1947 r. mieszkał i pracował w Rydze. Od 1950 r. emeryt.

Był bezpartyjny.

Stopień: bez stopnia, kategoria K-12 (1927), K-11 (1932).

Źródła: RGAWMF, r-2192/2/4232/1-28.

Literatura: Elektronnaja baza danych „Wozwraszczennyje imiena”; W.M. Łurje, *Wojenno-morskaja razwiedka SSSR*, s. 112–113.

LEWICKI Rafał

(ЛЕВИЦКИЙ Рафаил Григорьевич)

Urodzony w 1896 r. Polak.

W Armii Czerwonej od 1920 r. na stanowiskach lekarza ordynatora (2 lata) i starszego lekarza pułku (12 lat). W 1934 r. starszy lekarz 1 kaukaskiego pułku artylerii górskiej. Od 9 czerwca 1934 r. komendant szpitala wojskowego w Barabaszu (Specjalna Armia Dalekowschodnia). W 1935 r. mianowany szefem służby medycznej 2 Brygady Kolejowej Zabajkalskiego Okręgu Wojskowego.

Najprawdopodobniej represjonowany w czasie wielkiej czystki¹⁸⁰. Brak informacji o udziale w II wojnie światowej.

Stopień: kategoria M-9 (1934), wojenwracz II rangi z wysługą jednego roku (1936).

Źródła: RGWA, 37837/4/55/182ob; 37837/20/17/218.

LEWIECKI Juliusz

(ЛЕВЕЦКИЙ Юлий Ксаверьевич)

Urodzony 17 listopada 1868 r. w Tyflisie (dziś Tbilisi w Gruzji), w rodzinie szlacheckiej. Zruszczony Polak, potomek powstańca listopadowego, zesłanego do guberni tyfliskiej. Ukończył klasyczne gimnazjum.

Zawodowy wojskowy. W 1890 r. ukończył Aleksandrowską Szkołę Wojskową w Moskwie. Służył w artylerii. Uczesniczył w wojnie rosyj-

¹⁸⁰ Inni Polacy służący w służbie medycznej Zabajkalskiego OW zostali zwolnieni z szeregów RKKa 2 czerwca 1938 r.

sko-japońskiej i I wojnie światowej. Rozpoczął służbę jako młodszy oficer baterii artylerii, zakończył jako pułkownik, dowódca brygady artylerii (od marca do grudnia 1917 r.).

W Armii Czerwonej od lipca 1918 r., kolejno: dowódca artylerii 2 Dywizji Strzeleckiej, dowódca artylerii 4 Armii, dowódca artylerii Frontu Turkiestańskiego, Zawołżańskiego Okręgu Wojskowego, Armii Zawołżańskiej. Od sierpnia 1920 r. inspektor artylerii 6 Armii. Za udział w wojnie domowej w 1921 r. odznaczony Orderem Czerwonego Sztandaru.

W 1921 r. mianowany inspektorem artylerii Charkowskiego OW, a 7 lipca 1922 r. zastępcą dowódcy artylerii Ukraińskiego OW. Od listopada 1923 r. dowódca artylerii Moskiewskiego OW. Następnie stały członek 1 sekcji Komitetu Zaopatrzenia Artyleryjskiego RKKK i starszy inspektor Inspekcji Wojenno-Morskiej Ludowego Komisariatu Inspekcji Robotniczo-Chłopskiej. Pracował w niej do momentu jej rozwiązania w marcu 1934 r., choć z dniem 30 września 1933 r. został emerytem RKKK ze względu na stan zdrowia. Od października 1934 r. do maja 1935 r. był członkiem Rady Zaopatrzenia Osoawiachimu.

Zmarł po kwietniu 1936 r.

Był bezpartyjny.

Stopień: bez stopnia, kategoria K-12 (1924).

Źródła: RGWA, 37976/1/67/1-25.

LINKUS Władysław

(ЛИНКУС Владислав Никодимович)

Urodzony 20 czerwca 1893 r. w guberni kowieńskiej, w rodzinie chłopskiej. Litwin, władał językiem litewskim, polskim i rosyjskim. W 1915 r. ukończył sześć klas szkoły realnej w Szawlach. Do armii carskiej zmobilizowany w 1915 r. Ukończył Piotrogrodzką Szkołę Chorążych. Od sierpnia 1916 r. brał udział w walkach na Froncie Południowo-Zachodnim. Ostatni stopień: sztabkapitan.

Do Armii Czerwonej wstąpił na ochotnika 12 kwietnia 1918 r. i został mianowany zastępcą dowódcy radzieckiego litewskiego pułku, a 10 października 1918 r. objął dowództwo tego pułku. W grudniu 1918 r. został dowódcą niezidentyfikowanego oddziału. Od marca 1919 r. służył w 12 Dywizji Strzeleckiej: dowódca 1 Brygady Strzeleckiej, p.o. dowódcy dywizji (3.07–3.08.1919), dowódca 34 BS (od sierpnia 1919), zastępca dowódcy dywizji (od listopada 1919), ponownie p.o. dowódcy dywizji (od stycznia 1920), zastępca dowódcy dywizji (od marca 1920) i dowódca 34 BS (od czerwca 1920). Brał udział w wojnie domowej i wojnie z Polską. W 1922 r. odznaczony Orderem Czerwonego Sztandaru za walki pod Grodnem.

Od marca 1921 r. był dowódcą 28 Samodzielnej Brygady Pogranicznej. 27 marca 1922 r. objął dowództwo Szkolno-Kadrowej Brygady 7 DS, a od 22 czerwca 1922 r. dowodził 21 pułkiem strzeleckim tej dywizji. W połowie lat 20., z powodu stanu zdrowia, przeniesiony do rezerwy. Pracował jako szef działu wojskowego gazety „Krasnaja Zwiezda”.

Zmarł w połowie maja 1931 r.

Stopień: bez stopnia.

Źródła: RGWA, KE 1923; 37976/9/3143/1-4(356-670); „Krasnaja Zwiezda”, nr 132, 16 V 1931.

Literatura: KPURP, s. 501.

LISOWSKI Stanisław

(ЛИСОВСКИЙ Станислав Игнатьевич)

Urodzony 16 kwietnia 1902 r. w Kiszyniowie, gubernia besarabska, w rodzinie szlacheckiej; ojciec był podoficerem armii carskiej. Polak, język rosyjski wskazywał jako ojczysty, polskim władał słabo. Ukończył szkołę podstawową (1912), cztery klasy Korpusu Kadetów (1917) oraz dwa lata szkoły robotniczej (1920).

W Armii Czerwonej od 16 maja 1920 r.: słuchacz wojskowego technikum inżynieryjnego. Od 11 lutego 1921 r. kontynuował naukę, będąc jednocześnie zastępcą dowódcy plutonu słuchaczy, na Odeskich Wojskowych Kursach Technicznych, następnie w Jekatierinosławskiej Wojskowej Szkole Inżynieryjnej (od 30.03.1921) i Leningradzkiej

Wojskowej Szkole Inżynieryjnej (od 11.05.1921), gdzie również, od 1 października 1922 r., był zastępcą dowódcy plutonu słuchaczy. Naukę ukończył 8 sierpnia 1925 r. Od 10 września 1925 r. był dowódcą plutonu 11 batalionu saperskiego. Od 1 stycznia 1927 r. służył w 5 samodzielny batalionie pontonowym: adiutant, p.o. komendanta szkoły batalionowej (od 1.11.1929), p.o. dowódcy batalionu (od 30.09.1930) i jego dowódcą (od 9.12.1932). W roku 1934 batalion został przeformowany w 5 samodzielny zmechanizowany batalion pontonowo-mostowy. 16 sierpnia 1936 r. „za wybitne sukcesy w wyszkoleniu bojowym i technicznym” odznaczony Orderem Lenina.

Aresztowany 8 lutego 1938 r. (zwolniony z szeregow RKKA w związku z aresztowaniem 13 lutego 1938). Oswobodzony 14 lipca 1939 r. po umorzeniu jego sprawy z powodu braku znamion przestępstwa.

14 września 1939 r. Centralna Komisja Zarządu Kadr Armii Czerwonej podjęła decyzję o przywróceniu go do służby. 25 września 1939 r. mianowany wykładowcą przepraw Moskiewskiej Szkoły Inżynieryjnej. Oddelegowany na front, uczestniczył w wojnie z Finlandią. Od 4 kwietnia 1940 r. dowódca batalionu kursantów tej szkoły. Od 4 kwietnia 1941 r. dowódca 6 samodzielnego zmotoryzowanego pułku pontonowo-mostowego. 4 lipca 1941 r. mianowany p.o. starszego pomocnika szefa I Oddziału Zarządu Inżynieryjnego Frontu Północnego. Od 15 maja 1942 r. szef sztabu i zastępca szefa Zarządu Inżynieryjnego Frontu Leningradzkiego. Następnie, od 1 września 1942 r., szef wojsk inżynieryjnych i zastępca dowódcy 23 Armii, a od 25 października 67 Armii.

W kwietniu 1944 r. oddany do dyspozycji szefa Wojsk Inżynieryjnych Armii Czerwonej i oddelegowany do Wojska Polskiego. 24 kwietnia 1944 r. objął stanowisko szefa wojsk inżynieryjno-saperskich 1 Armii WP, a 28 września 1944 r. szefa wojsk inżynieryjno-saperskich WP. Od 7 czerwca 1945 r. szef Departamentu Wojsk Inżynieryjno-Saperskich WP.

W listopadzie 1945 r. wyjechał do ZSRR i znalazł się w dyspozycji Szefa Wojsk Inżynieryjnych Armii Czerwonej. 31 czerwca 1946 r. mianowany zastępcą dowódcy i szefem wojsk inżynieryjnych 40 Armii, a 28 sierpnia 1946 r. szefem wojsk inżynieryjnych i szefem Zarządu Inżynieryjnego Nadbałtyckiego Okręgu Wojskowego. 20 marca 1947 r. został słucha-

czem Wyższych Kursów Akademickich. Po ich ukończeniu od 28 sierpnia 1948 r. szef wojsk inżynieryjnych okręgów wojskowych: Północnokaukaskiego, Dońskiego (od 13.08.1949), Nadmorskiego (od 27.08.1951). Z powodu stanu zdrowia 8 lutego 1954 r. przeniesiony w stan spoczynku.

W czasie wojny z Niemcami i po jej zakończeniu odznaczony m.in. dwoma Orderami Czerwonego Sztandaru (25.03.1942, 3.11.1944), dwukrotnie Orderem Kutuzowa II klasy (19.05.1943, 9.08.1945), Orderem Wojny Ojczyźnianej I klasy (21.02.1944), Orderem Lenina (21.02.1945), Orderem Virtuti Militari V klasy (1.09.1944) i IV klasy (11.05.1945), Orderem Odrodzenia Polski (3.01.1945) i Krzyżem Grunwaldu III klasy (29.03.1945), medalami.

W 1920 r. został kandydatem na członka partii bolszewickiej. Usunięty z szeregów partii w 1922 r. za nieuczestniczenie w zebraniach partyjnych. Ponownie przyjęty do grona kandydatów w 1930 r. Ponownie usunięty w 1937 r. za związki z wrogami ludu i utratę czujności. Przyjęty po raz trzeci do grona kandydatów w 1942 r. Od lutego 1943 r. członek WKP(b).

Zmarł na początku grudnia 1957 r.

Stopień: kategoria K-9 (1932), major (26.03.1937), podpułkownik (8.04.1941), pułkownik (28.06.1942), GM (13.09.1944), generał brygady WP (13.09.1944), generał dywizji WP (25.05.1945), GL wojsk inżynieryjnych (11.07.1946).

Źródła: CAW, TAP, 497/58/2955; RGWA, KES; KE 1925; 54/17/400/174; 37837/4/202/323, 362/74, 425/62; 37976/2/86/1-61; „Krasnaja Zwiezda”, nr 286, 7 XII 1957.

Literatura: DWPFW, s. 75–76; J. Królikowski, I–M, s. 376–377; E.J. Nalepa, cz. II, s. 36.

LODZIATO Edward

(ЛОДЗЯТО Эдуард Николаевич)

Urodzony w 1902 r. Polak.

W 1936 r. adiunkt Wojskowej Akademii Medycznej im. Kirowa.

Stopień: kategoria M-9, wojenwracz II rangi (1936).

Źródła: RGWA, 37837/20/19/147ob.

LUBICZ Paweł

(ЛЮБИЧ ПАВЕЛ ЯКОВЛЕВИЧ)

Urodzony w 1894 r. w Zduńskiej Woli, w rodzinie oficera. Podawał się za Polaka¹⁸¹, władał językiem polskim, rosyjskim i niemieckim. W 1914 r. ukończył dwa lata instytutu inżynieryjnego.

W 1914 r. zmobilizowany do armii carskiej, gdzie w 1915 r. ukończył szkołę techników wojskowych.

W Armii Czerwonej od 1919 r., początkowo na stanowiskach politycznych w 1 zbiorczym pułku, a od 1920 r. w 514 pułku strzeleckim. Uczestnik wojny domowej. W 1921 r. mianowany p.o. komisarzem Donieckiego Gubernialnego Wojskowego Odcinka Inżynieryjnego. Od 1922 r. dowódca 346 kompanii saperów, a od 1923 r. samodzielnej fortecznej kompanii saperów w Sewastopolu. Od 1926 r. służył w Obronie Brzegowej Morza Czarnego: szef oddziału budowlanego 44 samodzielnego dywizjonu artylerii, od 1927 r. szef oddziału budowlanego Rejonu Batumskiego, od 1 października 1929 r. starszy inżynier tego rejonu. 1 marca 1932 r. mianowany inżynierem budowy portu wojennego w Nikołajewie. Od 1935 r. szef służby inżynieryjnej Północno-Zachodniego Rejonu Umocnionego Floty Czarnomorskiej.

Zwolniony ze służby w szeregach RKKK 17 czerwca 1937 r., aresztowany 16 stycznia 1938 r., skazany na 10 lat obozu. Dalsze losy nieznane.

Był bezpartyjny.

Stopień: K-9, wojeninżynier II rangi (1936).

Źródła: RGAWMF, r-2186/2/152-153; RGWA, 37837/20/17/277; SNSWMF1932, s. 518.

Literatura: EBDSM.

¹⁸¹ Latem 1937 r. Rada Wojenna Floty Czarnomorskiej zarzuciła mu ukrycie narodowości żydowskiej.

LUBOWICZ Jan

(ЛЮБОВИЧ Иван Генрихович)

Urodzony 9 grudnia 1897 r. w Mariupolu, w rodzinie szlacheckiej; ojciec Litwin, matka Polka¹⁸². Podawał się za Litwina, język rosyjski wskazywał jako ojczysty, słabiej władał polskim i francuskim. W 1915 r. ukończył gimnazjum w Taganrogu.

W szeregi floty carskiej wstąpił na ochotnika 1 września 1915 r., został gardemarinem.

Naukę zakończył 1 kwietnia 1918 r., nie otrzymał jednak promocji oficerskiej. W czasie nauki odbywał praktyki morskie na okrętach Floty Oceanu Spokojnego.

Do Armii Czerwonej zmobilizowany 1 czerwca 1918 r. i mianowany dowódcą wieży na pancerniku „Połtawa”. Od 15 września 1918 r. był drugim artylerzystą tego pancernika. 1 grudnia 1918 r. rozpoczął naukę na Połączonych Kursach Specjalistów Dowódców Floty w klasie minowej. Od 1 czerwca 1919 r. odbywał praktykę na okręcie „Wsadnik”. 15 sierpnia 1919 r. mianowany drugim specjalistą minowym pancernika „Pietropawłowski”, a 8 października 1919 r. starszym specjalistą minowym na niszczycielu „Pobieditel”. 15 grudnia skierowany ponownie na kursy w celu zakończenia nauki, co nastąpiło 20 kwietnia 1920 r. Od 1 maja 1920 r. ponownie starszy specjalista minowy na niszczycielu „Pobieditel”. Od 19 czerwca 1919 r. odbywał służbę jako starszy minner na niszczycielach: „Zabijaka”¹⁸³, „Desna” (od 30.08.1922) i „Lenin” (od 22.03.1923). Następnie flagowy minner: samodzielnego dywizjonu niszczycieli Sił Morskich Morza Bałtyckiego (od 27.10.1923), Brygady Niszczycieli SMMB (od 1.08.1924), sztabu SMMB (od 19.05.1928, wg innych źródeł od 1.05.1928), Floty Bałtyckiej (od 11.01.1935). Odznaczony Orderem Znak Honoru 23 grudnia 1935 r.

¹⁸² Ojciec zmarł na tyfus w 1920 r. Matka w 1921 r. wyemigrowała do Polski i zamieszkała w Wilnie. Jego brat Aleksander w latach 30. pracował w polskiej ambasadzie w Paryżu.

¹⁸³ Według danych Oddziału Kadr Floty Bałtyckiej z 1937 r., w 1921 r. „w trakcie weryfikacji kadr byłych oficerów” miał zostać na krótko aresztowany.

ŁAGUNOWICZ (ŁOGUNOWICZ) Wincenty

Zwolniony z szeregów Marynarki Wojennej 28 stycznia 1938 r., aresztowany jako Polak i polski szpieg 3 lutego 1938 r. Wyrokiem Komisji NKWD i Prokuratury ZSRR 10 maja 1938 r. skazany na karę śmierci. Rozstrzelany w Leningradzie 2 czerwca 1938 r.

Był bezpartyjny.

Stopień: kategoria K-10 (1928), kapitan II rangi (15.03.1936).

Źródła: RGAWMF, r-1570/8/22/1-11; r-1678/1/11/82; r-2185/2/2/257; r-2192/3/1933/1-44; RGWA, 37837/4/107/575; 37837/18/112/52; 37837/20/22/410.

Literatura: EBDSM; *Martirolog polakow*, s. 418.

Ł

ŁAGUNOWICZ (ŁOGUNOWICZ) Wincenty

(ЛАГУНОВИЧ Викентий Иванович)

Urodzony 6 czerwca 1891 r. we wsi Słoboda, gubernia wileńska, w rodzinie chłopskiej. Polak, władał językiem polskim i rosyjskim. W 1906 r. ukończył trzy klasy szkoły podstawowej. Pracował jako robotnik rolny.

W armii carskiej od października 1912 r. jako szeregowy. W czasie I wojny światowej był bombardierem dywizjonu artylerii konnej, w latach 1914–1917 brał udział w walkach na froncie.

Do Armii Czerwonej wstąpił na ochotnika 2 kwietnia 1918 r. Od 21 kwietnia 1918 r. był dowódcą plutonu 4 smoleńskiej baterii artylerii. Na tym stanowisku brał udział w walkach na Froncie Wschodnim z wojskami admirała Kołczaka. 7 maja 1919 r. został słuchaczem Oddziału Artylerii Wyższej Szkoły Wojskowej Frontu Turkiestańskiego. Po ukończeniu nauki, 10 lutego 1920 r., mianowany dowódcą plutonu kirgiskiej konnej baterii artylerii. Od 20 maja 1920 r. dowódca baterii, a od 13 września 1920 r. zastępca dowódcy baterii 1 samodzielnego lekkiego dywizjonu artylerii Gurjewskiego Rejonu Umocnionego. 30 marca 1922 r. mianowany zastępcą dowódcy baterii 14 lekkiego

dywizjonu artylerii 5 Dywizji Strzeleckiej. Od 25 października 1924 r. szef zwiadu, a od 29 maja 1925 r. dowódca baterii lekkiego pułku artylerii 5 DS. 29 października 1926 r. został słuchaczem Artyleryjskich Kursów Doskonalenia Oficerów RKKA. Po ich ukończeniu od 1 października 1927 r. służył w 4 korpuśnym pułku artylerii: p.o. dowódcy 2 dywizjonu, dowódca tego dywizjonu (od 16.02.1930) i dowódca dywizjonu szkolnego (od 15.10.1930). Od listopada 1931 r. komendant centrum szkoleniowego XI okręgu korpuśnego. 7 października 1937 r. mianowany wykładowcą artylerii w Smoleńskiej Szkole Artylerii. 16 lutego 1938 r. komendant szkoły wnioskował o jego przeniesienie na stanowisko komendanta artyleryjskiego składu wojskowego, gdyż nie radził sobie jako wykładowca i wykładał „prymitywnie”. Brak informacji o losach w czasie wielkiej czystki.

Uczestnik wojny z Niemcami. 27 stycznia 1942 r., dowodząc 46 pułkiem strzeleckim, został ciężko ranny. Zmarł od ran 29 stycznia 1942 r.

Stopień: kategoria K-9, major (1936), podpułkownik.

Źródła: CAMO, 58/818883/1048/26; RGWA, KES; KE 1922; 37837/132/573; 37837/18/592/177; 37837/20/10/110ob.

ŁASKI (ŁASSKI) Aleksander
(ЛАСКИЙ [ЛАССКИЙ] Александр
Константинович)

Urodzony 27 lutego 1900 r. w guberni witebskiej, w rodzinie robotniczej. Polak, język rosyjski wskazywał jako ojczysty, polskim władał słabiej. W 1914 r. ukończył szkołę wiejską. W armii carskiej nie służył.

Do Armii Czerwonej wstąpił na ochotnika 7 lutego 1918 r. i służył jako czerwoarmista, od 5 sierpnia 1918 r. w oddziale Paszkiewiczza w guberni witebskiej. 7 maja 1919 r. został słuchaczem Syzrańskich Kursów Dowódczych. Po ich ukończeniu, 20 lipca 1919 r., mianowany dowódcą plutonu w 1 pułku zapasowym, później przeformowanym w 226 pułk

strzelecki 26 Dywizji Strzeleckiej. W szeregach pułku walczył na Froncie Wschodnim.

Od 7 lutego 1920 r. zastępca dowódcy plutonu 550 pułku strzeleckiego. 14 grudnia 1920 r. został słuchaczem szkoły 63 Brygady Wojsk WCzK w Omsku. Po jej ukończeniu, 5 czerwca 1921 r., mianowany dowódcą plutonu w batalionie wojsk WCzK Syberii, a 27 października 1921 r. zastępcą dowódcy kompanii w tym batalionie. Od 18 marca 1922 r. dowódca plutonu w 28 kompanii kadrowej. Od 5 lipca 1922 r. służył w 65 akmołińskim samodzielnym dywizjonie wojsk GPU i OGPU: dowódca plutonu, zastępca dowódcy dywizjonu ds. liniowych (od 10.04.1923), dowódca plutonu (od 12.10.1923) i dowódca dywizjonu (od 18.09.1924). Od 21 lutego 1925 r. dowódca plutonu w 66 semipałatyńskim dywizjonie wojsk OGPU. 26 sierpnia 1925 r. został słuchaczem Leningradzkiej Szkoły Piechoty. Po jej ukończeniu, 1 września 1928 r., mianowany dowódcą kompanii 8 turkiestańskiego pułku strzeleckiego. Od 1 kwietnia 1929 r. był również jej politrukiem. Od 1 października 1929 r. dowódca i politruk kompanii 10 górskiego pułku strzeleckiego. Od 1 listopada 1930 r. służył w Połączonej Środkowoazjatyckiej Szkole Wojskowej: p.o. dowódcy kompanii słuchaczy, dowódca półkompanii słuchaczy (od 20.11.1931) i rukowoditiel ds. taktyki. 4 maja 1935 r. mianowany dowódcą 16 samodzielnego górskiego batalionu strzeleckiego. Od 29 września 1935 r. szef sztabu samodzielnego garnizonowego pułku strzeleckiego Środkowoazjatyckiego Okręgu Wojskowego, na którego bazie został sformowany 315 pułk strzelecki dla 105 DS Specjalnej Armii Dalekowschodniej. Od 17 lipca 1937 r. dowódca 314 pułku strzeleckiego tej dywizji.

Zwolniony z szeregów RKKA 9 czerwca 1938 r. Aresztowany 8 lipca 1938 r., oswobodzony 21 maja 1939 r. Przywrócony do służby 30 września 1939 r. i mianowany wykładowcą Taszkienckiej Szkoły Piechoty. Następnie dalsza służba w tej szkole: p.o. dowódcy batalionu kursantów (zatwierdzony na stanowisku 3 września 1940), zastępca komendanta ds. szkolno-liniowych (od 16.10.1940), zastępca komendanta szkoły (od 6.12.1940), komendant szkoły (od czerwca 1941).

Oddelegowany do służby w Wojsku Polskim: zastępca dowódcy 2 Dywizji Piechoty (od 16.08.1943), dowódca 9 DP (od 10.09.1944). Był dwukrotnie ranny. Odznaczony Orderem Wojny Ojczyźnianej I klasy (1944). 27 kwietnia 1945 r., w czasie walk pod Kucknau na Łużycach, ranny dostał się do niewoli niemieckiej. Po powrocie z obozu jenieckiego, 19 czerwca 1945 r., uznany przez komisję pod przewodnictwem gen. Sankowskiego za winnego rozbicia dywizji, tchórzostwa i złamania przyśięgi wojskowej. 10 września 1945 r. odesłany do ZSRR, do dyspozycji Głównego Zarządu Kadr Armii Czerwonej. Dalsze losy nieznane¹⁸⁴.

Od 1920 r. był członkiem partii bolszewickiej.

Stopień: kategoria K-8, major (1936).

Źródła: CAMO/Podwignaroda; CAW, TAP, 497/58/4462/1-11; 1687/85, Łaski Aleksander s. Konstantego (2 karty); RGWA, KES; 9/39/58/155; 54/17/400/83; 33879/1/1332/63; 37837/4/68/680, 69/381, 130/427, 169/616, 261/80, 387/586, 400/25, 409/588; 37837/18/529/263, 575/15; 37837/20/17/32.

Literatura: DWPFW, s. 77–78.

ŁAWRYNOWICZ Waclaw

(ЛАВРИНОВИЧ Вацлав

Брониславович)

Urodzony 27 marca 1894 r. w Dwińsku (dziś Daugavpils na Łotwie), gubernia witebska, w rodzinie robotniczej. Polak, władał językiem polskim, rosyjskim i białoruskim. W 1909 r. ukończył szkołę podstawową w Dwińsku, a w 1914 r. pięć klas gimnazjum.

Do armii carskiej zmobilizowany 10 sierpnia 1914 r. Walczył na froncie, w 1915 r. został ranny. W lipcu 1917 r. ukończył 5 Szkołę Chorążych. Chorąży, młodszy oficer w 1 polskim pułku strzeleckim.

¹⁸⁴ Zarzuty postawione mu przez komisję Sankowskiego pozwalają założyć, że po powrocie do ZSRR został co najmniej uwięziony, a być może nawet skazany na karę śmierci.

Do Armii Czerwonej zmobilizowany 3 czerwca 1918 r. i mianowany dowódcą plutonu w 1 witebskim pułku 24 Dywizji Strzeleckiej, od 11 listopada 1919 r. dowódca kompanii tego pułku. W jego szeregach brał udział w walkach na Froncie Wschodnim z Korpusem Czechosłowackim i wojskami admirała Kołczaka. 15 czerwca 1919 r. został odznaczony Orderem Czerwonego Sztandaru. Od 14 kwietnia 1920 r. oficer do zadań przy komendancie rejonu umocnionego. 28 lipca 1920 r. mianowany dowódcą batalionu 511 pułku strzeleckiego 57 DS, a 26 listopada 1920 r. zastępcą dowódcy tego pułku. W jego szeregach wziął udział w wojnie z Polską.

Zdemobilizowany 16 listopada 1923 r. Ponownie powołany do służby w RKKA 7 stycznia 1924 r., służył w 34 DS Nadwołżańskiego Okręgu Wojskowego: zastępca dowódcy 101 pułku strzeleckiego, dowódca batalionu w 102 pułku strzeleckim (od 18.10.1924), zastępca szefa oddziału operacyjnego sztabu dywizji (od 10.01.1925), zastępca dowódcy 100 pułku strzeleckiego (od 15.11.1926). Mianowany wykładowcą Szkoły Doskonalenia Dowódców Rezerwy w Saratowie 21 września 1928 r. Naukę na Kursach „Wystriel” podjął w 1929 r., ukończył je 20 maja 1930 r. W lutym 1931 r. został słuchaczem Leningradzkich Kursów Pancernych, a po ich ukończeniu, w maju 1931 r., wykładowcą Saratowskiej Szkoły Pancernej. Dowódca szkolnego batalionu 11 Brygady Zmechanizowanej od 25 marca 1932 r. Następnie był słuchaczem Akademickich Kursów Doskonalenia Technicznego przy Wojskowej Akademii Motoryzacji i Mechanizacji. Po ich ukończeniu, 5 lipca 1935 r., mianowany ponownie dowódcą szkolnego batalionu pancernego 11 BZmech. Od 14 maja 1936 r. dowódca 16 pułku zmechanizowanego 16 Dywizji Kawalerii Leningradzkiego OW.

Zwolniony z Armii Czerwonej 16 sierpnia 1938 r. i wkrótce aresztowany. Oswobodzony latem 1939 r. Przywrócony do służby 19 lipca 1939 r. i mianowany wykładowcą taktyki wojsk zmechanizowanych Wojskowej Akademii Elektrotechnicznej. W czasie wojny z Finlandią oddelegowany na front.

W maju 1941 r. mianowany szefem Oddziału Wojsk Samochodowo-Pancernych 23 Armii Leningradzkiego OW (od 22.06.1941 Frontu

Północnego). Na tym stanowisku poległ 21 września 1941 r. Pośmiertnie, 6 lutego 1942 r., odznaczony Orderem Czerwonego Sztandaru.

Stopień: kategoria K-9, major z wysługą jednego roku (14.03.1936), pułkownik (04.1937), kombrig (2.04.1940), GM wojsk pancernych (4.06.1940).

Źródła: CAMO, 33/11458/2/392; 33/682524/3/8; RGWA, KES; 37837/4/69/150ob, 117/148ob, 120/236ob, 174/117, 247/603, 360/510; 37837/18/587/99; 37837/20/19/89ob.

ŁĄGWA Roman

(ЛОИГВА Роман Войцехович)

Urodzony 9 lipca 1891 r. w Warszawie, w rodzinie kupieckiej. Polak. Władał językiem polskim, rosyjskim, ukraińskim oraz słabo francuskim i niemieckim. W 1910 r. ukończył siedmioklasową szkołę handlową w Warszawie, następnie wyższe kursy naukowe w Warszawie. Aresztowany przez władze carskie w marcu 1912 r. za działalność w organizacjach socjalistycznych, więziony do września 1913 r.

Do armii carskiej zmobilizowany w listopadzie 1914 r. Ukończył Aleksiejewską Szkołę Piechoty w Moskwie 1 października 1915 r. Brał udział w walkach na Froncie Północnym od końca 1915 r. do kwietnia 1917 r. w szeregach 66 butyrskiego pułku piechoty. Ostatni stopień: sztabskapitan. Działacz Związku Wojskowych Polaków w Rosji, uczestnik zjazdu w Piotrogradzie w czerwcu 1917 r., gdzie został wybrany na przewodniczącego Komitetu Głównego.

Do Gwardii Czerwonej wstąpił pod koniec 1917 r. na ochotnika. 1 grudnia 1917 r. został szefem Oddziału Wojskowego Komisji Polskiej Ludowego Komisariatu ds. Narodowości. Był również członkiem Rady Miejskiej Moskwy. Od lipca 1918 r. służył w Zachodniej Dywizji Strzeleckiej: początkowo szef sztabu, następnie dowódca brygady (od września 1918), a od 11 lutego 1919 r. dowódca dywizji. 13 września

1919 r. objął dowództwo 2 DS. 15 sierpnia 1920 r. mianowany dowódcą 1 Polskiej Armii Czerwonej. W czasie wojny domowej brał udział w walkach z siłami generałów Krasnowa, Denikina, Judenicza i wojnie z Polską. W 1920 r. był ranny. Za udział w wojnie domowej odznaczony Orderem Czerwonego Sztandaru (12.12.1921).

21 listopada 1920 r. został szefem wydziału w Zarządzie Wywiadu Sztabu RKKA, a w kwietniu 1921 r. zastępcą szefa Oddziału Informacyjnego tego zarządu. We wrześniu 1921 r. rozpoczął naukę na Wyższych Wojskowych Kursach Dowódczych RKKA. Po ich ukończeniu, 21 grudnia 1921 r., mianowany szefem Zarządu Wywiadu sztabu Sił Zbrojnych Ukrainy i Krymu. Od 1 września 1922 r. służył w sztabie Ukraińskiego Okręgu Wojskowego: szef Oddziału Wywiadu, p.o. pierwszego zastępcy szefa sztabu (od 6.04.1923), jednocześnie komisarz sztabu (od 5.05.1923), p.o. szefa sztabu (od 9.03.1924) i szef sztabu tego okręgu (od 19.04.1924). Od 2 lutego 1924 r. był także członkiem Kolegium GPU Ukraińskiej SRR. 11 listopada 1924 r. został zaliczony do dyspozycji Sztabu RKKA i 29 listopada udał się do Chin, gdzie pełnił funkcję doradcy wojskowego armii Kuomintangu. Od 1 lutego 1925 r. w dyspozycji Ludowego Komisarza Spraw Wojskowych i Morskich i Przewodniczącego RRW ZSRR. 18 sierpnia 1926 r. mianowany attache wojskowym w Chinach. Po powrocie do kraju od 15 kwietnia 1927 r. w dyspozycji IV Zarządu Sztabu RKKA. 1 września 1927 r. mianowany dowódcą i komisarzem 43 DS. Od 1 sierpnia 1928 r. szef 2 sektora Zarządu Obrony Przeciwlotniczej RKKA. Od 16 lipca 1930 r. inspektor wojsk łączności RKKA. 15 lutego 1933 r. mianowany pierwszym zastępcą szefa łączności RKKA. Od 20 stycznia 1935 r. zastępca szefa Zarządu Łączności RKKA. 5 października 1935 r. objął stanowisko szefa Zarządu Łączności Armii Czerwonej.

Aresztowany 21 maja (zwolniony z szeregów RKKA 25 maja) 1937 r. Wyrokiem Izby Wojskowej Sądu Najwyższego ZSRR 8 lutego 1938 r. skazany na karę śmierci i tego samego dnia rozstrzelany w Moskwie. Prochy spoczywają w podmoskiewskim kompleksie Kommunarka. Zrehabilitowany we wrześniu 1956 r.

Od 1910 r. członek PPS-Lewicy, jednocześnie Związku Młodzieży Socjalistycznej. Od 1911 r. sekretarz Centralnego Zarządu ZMS. Od 1918 r. członek partii bolszewickiej.

Stopień: komkor (20.11.1935).

Źródła: GARF, R-7523/44/110/56-62; RGASPI, 17/3/972/166; RGWA, KES, 37837/4/34/23, 57/467, 61/153; 62/42, 149/4; 37837/18/5/24, 493/200; „Krasnaja Zwiezda”, nr 268, 21 XI 1935.

Literatura: N.S. Czeruszew, Ju.N. Czeruszew, *Rasstrielamaja elita*, s. 94–95; EBDSM; KPURP, s. 517; O.F. Suwienrow, *Tragedija RKKA*, s. 379; W. Toporowicz, *Łągwa Roman (1891–1938)*, PSB, T. XVIII, s. 317–317.

ŁOGUNOWICZ Wincenty → ŁAGUNOWICZ Wincenty

M

MACKIEWICZ Włodzimierz

(МАЦКЕВИЧ Владимир Иванович)

Urodzony 14 września 1894 r. w Gatczynie, gubernia petersburska; ojciec pracował jako lampiarz na kolei. Polak. Ukończył cztery klasy gimnazjum.

W 1914 r. na ochotnika wstąpił do floty carskiej. Służył na Bałtyku jako palacz i maszynista. Brał udział w działaniach wojennych, był ranny. W 1917 r. służył w morskim batalionie uderzeniowym, ranny w czasie walk pod Rygą. Ponownie na morzu, brał udział w operacji moonsundzkiej Floty Bałtyckiej na pancerniku „Sława”.

Do Armii Czerwonej wstąpił na ochotnika w 1918 r. i został kierownikiem biblioteki klubu Oddziału Szkolnego Floty Bałtyckiej. W 1919 r. mianowany sekretarzem komendanta tego klubu. W tym samym roku został intendentem niszczyciela „Karł Libknecht”. W 1920 r. zajmował kolejno stanowiska przewodniczącego komitetu rewolucyjnego Fortu Aleksandrowskiego i komisarza radiostacji Flotylli Wołgo-Kaspijskiej.

W 1921 r. mianowany szefem wydziału organizacyjnego Oddziału Politycznego Floty Kaspijskiej. Od 1923 r. zastępca szefa OP Sił Morskich Morza Kaspijskiego, a od 1924 r. jego szef. 1 marca 1925 r. został zastępcą szefa OP Sił Morskich Morza Czarnego, a w 1928 r. zajął analogiczne stanowisko w Siłach Morskich Morza Bałtyckiego. W tym samym roku ukończył Kursy Doskonalenia Wyższego Korpusu Politycznego przy Wojskowej Akademii Politycznej im. Tołmaczewa.

Od 1930 r. w dyspozycji Zarządu Głównego Armii Czerwonej, a następnie w rezerwie RKKA. W pracy cywilnej kolejno kierownik Instytutu Inżynierów Cywilnej Floty Powietrznej, szef Zarządu Północnego Cywilnej Floty Powietrznej (pierwszy naczelnik lotniska Pułkowo pod Leningradem), starszy dyspozytor i zastępca naczelnika portu w Machaczkałe, naczelnik portu w Krasnowodzku.

Aresztowany 9 maja 1937 r. Wyrokiem Izby Wojskowej Sądu Najwyższego w Aszchabadzie na sesji wyjazdowej 29 października 1938 r. skazany na karę śmierci. Rozstrzelany 30 października 1938 r. w Aszchabadzie.

Od 1919 r. był członkiem partii bolszewickiej.

Stopień: bez stopnia, kategoria KP-12 (1924).

Źródła: RGWA, 37837/1/99/215; SPSRKKF, s. 58.

Literatura: *Martirolog polakow*, s. 445; I.W. Zwonicka (Mackiewicz), *Władimir Iwanowicz Mackiewicz*, w: LM, t. 11, s. 729–732.

MACKUNAS Władysław

(МАЦКУНАС Владислав Викентевич)

Urodzony w 1896 r. w Dwińsku (dziś Daugavpils na Łotwie), w rodzinie robotniczej. Polak, od 1940 r. podawał się za Białorusina. W 1916 r. ukończył szkołę realną.

Zmobilizowany do armii carskiej w 1916 r., służył w 5 zapasowym lekkim dywizjonie artylerii oraz samodzielnym lekkim dywizjonie artylerii brzegowej na Morzu Czarnym. W 1917 r. skierowany na naukę w Nikołajewskiej Szkole Artylerii.

W Armii Czerwonej od 1918 r. Brał udział w wojnie domowej. W 1922 r. za udział w niej został odznaczony Orderem Czerwonego Sztandaru (jako dowódca 2 baterii lekkiego dywizjonu artylerii Doń-

skiej Dywizji Strzeleckiej). Służył na stanowiskach: referenta (7 miesięcy), szefa łączności dywizjonu artylerii (10 miesięcy), dowódcy baterii artylerii (3 lata i 2 miesiące), dowódcy dywizjonu artylerii (rok i 4 miesiące, w tym od 1.10.1924 dowódca lekkiego dywizjonu artylerii 37 pułku artylerii), szefa sztabu pułku artylerii (rok), był słuchaczem Akademii Artylerii RKKA (3 lata, ukończył w 1929). Ponownie był szefem sztabu pułku artylerii (2 lata) i dowódcą 18 pułku artylerii (2 lata i 6 miesięcy). 6 listopada 1933 r. mianowany zastępcą dowódcy artylerii Przymorskiej Grupy Wojsk Specjalnej Armii Dalekowschodniej. Szef 1 wydziału Oddziału Artylerii Przymorskiej GW od 3 lutego 1935 r.

Zwolniony z Armii Czerwonej 17 maja (wg innych źródeł 19 maja) 1938 r. i aresztowany. Oswobodzony wiosną 1939 r. Przywrócony do służby 12 maja 1939 r. i mianowany komendantem cyklu artyleryjskiego Penzeńskiej Szkoły Artylerii.

Od 22 czerwca 1941 r. brał udział w wojnie z Niemcami, w szeregach nieznannej formacji Frontu Południowego. Walczył pod Nową Odessą i Zaporozem. Następnie szef oddziału operacyjnego sztabu dowódcy artylerii Frontu Południowego. W czasie walk o Rostów nad Donem p.o. dowódcy artylerii 37 Armii. Na początku 1942 r. mianowany szefem sztabu Zarządu Dowódcy Artylerii Frontu Południowego. Poległ 17 lipca 1942 r.¹⁸⁵, zapewne w walkach nad Siewierskim Dońcem, jako p.o. dowódcy artylerii 24 Armii. Pochowany na Cmentarzu Miejskim w Nowoczerkasku.

Za udział w walkach z Niemcami odznaczony Orderem Czerwonej Gwiazdy (27.03.1942).

Był bezpartyjny.

Stopień: kategoria K-10, pułkownik (1.02.1936).

Źródła: CAMO/Podwíg naroda; 33/11458/76/178; 58/A-71497/2/198; RGWA, 33879/1/1332/76; 37837/1/112/254ob; 37837/4/45/749ob, 63/470, 99/691, 154/268, 236/257; 37837/18/615/50-51, 750/234; 37837/20/14/100; 37976/164-757/269.

¹⁸⁵ W niektórych dokumentach CAMO, w tym w rozkazie o skreśleniu ze spisów Armii Czerwonej w związku ze śmiercią, widnieje błędna data roczna jego śmierci: 1941 r.

MAJER Jan

(МАЕР Ян Иосифович)

Urodzony w 1892 r. w Warszawie, w rodzinie robotniczej. Polak. Ukończył szkołę miejską i czteroklasową kolejową szkołę techniczną w Warszawie. Pracował jako tokarz w Warszawie, Sormowie i Piotrogradzie. W armii carskiej nie służył.

Do Gwardii Czerwonej wstąpił na ochotnika w 1917 r. i kolejno pełnił funkcje: dowódcy oddziału (3 miesiące), zastępcy powiatowego komisarza wojskowego (4 miesiące), rejonowego komisarza wojskowego (6 miesięcy), przewodniczącego komitetu gubernialnego (10 miesięcy), zastępcy komisarza zarządu administracyjno-mobilizacyjnego sztabu frontu (4 miesiące), komisarza dywizji (3 miesiące), zastępcy ds. politycznych dowódcy korpusu (5 miesięcy), komisarza grupy artylerii specjalnego przeznaczenia (rok i 10 miesięcy), słuchacza Wojskowej Akademii Politycznej im. Tołmaczewa (4 lata), komisarza brygady (rok i 8 miesięcy), starszego instruktora Zarządu Politycznego RKKK (4 miesiące), zastępcy szefa oddziału w ZP RKKK (rok i 8 miesięcy), komisarza Kursów Doskonalenia Oficerów Obrony Przeciwlotniczej (3 lata i 4 miesiące). Ponadto w 1928 r. ukończył Wyższe Kursy Akademickie.

20 lipca 1935 r. zaliczony do dyspozycji Zarządu Kadr RKKK. 4 lutego 1936 r. mianowany starszym inspektorem Zarządu Zaopatrzenia Rzeczowego RKKK.

Zwolniony z szeregów RKKK 9 maja 1938 r. Aresztowany i oswobodzony. Nie został przywrócony do służby, pracował w Ludowym Komisariacie Handlu i Ludowym Komisariacie Floty Handlowej.

W 1915 r. został członkiem SDKPiL i partii bolszewickiej.

Stopień: kategoria KP-11, brigadnyj komissar (17.02.1936).

Źródła: RGWA, 9/29/372/38, 372/48-49; 37837/4/72/337, 154/116; 37837/18/413/82, 577/28, 589/5; 37837/20/13/671.

Literatura: KPURP, s. 530–531.

MALEWICZ Stanisław

(МАЛЕВИЧ Станислав Болеславович)

Urodzony 25 lutego 1892 r. w Kijowie, w rodzinie szlacheckiej; ojciec miał wykształcenie techniczne. Polak, jako język ojczysty podawał rosyjski, władał również polskim i ukraińskim.

Był zawodowym oficerem, w 1909 r. ukończył Kijowski Włodimirski Korpus Kadetów, w 1912 r. Konstantinowską Szkołę Artylerii. Brał udział w I wojnie światowej. Ostatni stopień i funkcja: sztabskapitan, dowódca 71 baterii przeciwlotniczej Floty Bałtyckiej. Po demobilizacji powrócił do Kijowa.

Do Armii Czerwonej zmobilizowany 20 lutego 1919 r. i wyznaczony referentem w Kijowskim Okręgowym Komisariacie Wojskowym. Od 12 czerwca 1919 r. był szefem łączności artylerii 44 Dywizji Strzeleckiej. Na tym stanowisku brał udział w wojnie domowej: w walkach z wojskami Denikina i w wojnie z Polską na Ukrainie.

8 sierpnia 1920 r. rozpoczął służbę w Dnieprowskiej Flotylli Wojennej: technik artyleryjski w dnieprowskim porcie wojennym, od 15 września 1920 r. artylerzysta portowy tego portu, od 1 marca 1921 r. flagowy artylerzysta Oddziału Okrętów flotylli, od 5 lutego 1922 r. komendant artylerii Artyleryjskiej Samodzielnej Bazy flotylli, a od 8 maja 1922 r. p.o. flagowego artylerzysty flotylli. 15 stycznia 1923 r. mianowany zastępcą dowódcy dywizjonu artylerii 45 DS, a 27 marca 1923 r. dowódcą 18 (wg innych źródeł 28) samodzielnego dywizjonu artylerii ciężkiej. 21 grudnia 1926 r. (wg innych źródeł 10.01.1927) objął dowództwo 4 pułku artylerii ciężkiej 4 Korpusu Strzeleckiego. W okresie od 15 listopada 1929 r. do 1 kwietnia 1930 r. był słuchaczem Artyleryjskich Kursów Doskonalenia Oficerów RKKA, po ich ukończeniu powrócił na wcześniej zajmowane stanowisko. Od 6 grudnia 1932 r. był dowódcą artylerii 4 KS.

W 1937 r. aresztowany. Wyrokiem Komisji NKWD i Prokuratury ZSRR 20 października 1937 r. skazany na karę śmierci. Stracony. Zwolniony z szeregów RKKA dopiero 26 stycznia 1938 r.

Był bezpartyjny.

Stopień: kategoria K-10 (1932), pułkownik z wysługą dwóch lat (5.02.1936).

Źródła: RGWA, KES; KE; 37837/4/99/640, 164/153, 425/54; 37837/18/8/332-333; 37837/20/14/27; informacja Ararata Grigoriana.

MALINOWSKI Adolf

(МАЛИНОВСКИЙ Адольф Александрович)

Urodzony 16 czerwca 1899 r. w Lidzie, gubernia wileńska, w rodzinie chłopskiej; ojciec był robotnikiem. Polak, władał językiem polskim i rosyjskim. Ukończył gimnazjum w Wiaźmie. W armii carskiej nie służył.

Do Armii Czerwonej wstąpił na ochotnika 16 kwietnia 1919 r. i został słuchaczem 1 Moskiewskich Kursów Artylerii. Po ich ukończeniu od 1 kwietnia 1920 r. był dowódcą plutonu w 1 zapasowym dywizjonie artylerii, następnie w dywizjonie artylerii 8 Dywizji Strzeleckiej. Na tych stanowiskach, w okresie od maja do listopada 1920 r., brał udział w wojnie z Polską.

Od 1 grudnia 1920 r. komendant szkolnej komendy przy sztabie 8 Armii. Od 20 maja 1921 r. ponownie służył w 8 DS: zastępca dowódcy baterii, zastępca komendanta szkoły artylerii dywizji (od 3.06.1921), zastępca dowódcy haubicznego dywizjonu artylerii (od czerwca 1924), potem dowódca tego dywizjonu (od 1.10.1924). Od 24 października 1924 r. był słuchaczem Artyleryjskich Kursów Doskonalenia Oficerów RKKA. Po ich ukończeniu, 1 października 1925 r., mianowany na stanowisko zastępcy dowódcy pułku artylerii 8 DS ds. liniowych. Od 1 stycznia 1926 r. p.o. szefa sztabu tego pułku, 1 lutego 1926 r. zatwierdzony na tym stanowisku. 1 września 1929 r. rozpoczął studia na Wydziale Głównym Akademii Wojskowej RKKA. Po ich ukończeniu, 9 czerwca 1932 r., mianowany szefem sztabu 2 Brygady Artylerii Białoruskiego Okręgu Wojskowego. Od 10 lutego 1935 r. szef sztabu 2 Dywizji Obrony Przeciwlotniczej. Od 11 listopada 1936 r. słuchacz Akademii Sztabu Generalnego RKKA. 20 lutego 1938 r. mianowany wykładowcą strzelania i taktyki KDO Artylerii Przeciwlotniczej. Od 17 lipca 1939 r. starszy wykładowca Katedry Wojsk OPL Akademii Wojskowej RKKA im. Frunzego. Następnie, od lipca 1942 r., star-

szy rukowoditelj Katedry Taktyki Ogólnej tej akademii. We wrześniu 1942 r., podczas delegacji na froncie, p.o. szefa operacyjnego oddziału sztabu 40 Armii. Od stycznia 1944 r., co najmniej do końca wojny, szef oddziału operacyjnego 10 Armii Gwardyjskiej.

Odznaczony Orderem Wojny Ojczyźnanej II (1943) i I klasy (1945).

W 1918 r. został członkiem partii bolszewickiej.

Stopień: kategoria K-10 (1932), pułkownik (28.11.1935).

Źródła: CAMO/Podwíg naroda; RGWA, KES; 37837/4/19/805, 62/105, 63/612, 89/165, 153/509, 245/494; 37963/1/2/92ob-93; 37976/8/1472/46-53(303-669); „Krasnaja Zwiezda”, nr 276, 1 XII 1935.

MALINOWSKI Stanisław

(МАЛИНОВСКИЙ Станислав Карлович)

Urodzony 7 kwietnia 1895 r., we wsi Malinowa, gubernia grodzieńska, w rodzinie chłopskiej. Polak, władał językiem polskim i rosyjskim. Miał wykształcenie podstawowe.

Do armii carskiej zmobilizowany w 1914 r., służył jako szeregowy. Ukończył drużynę szkolną i był podoficerem. Brał udział w walkach na froncie w latach 1914–1917.

W Armii Czerwonej od 1918 r., początkowo jako czerwonarmi-
sta. W 1921 r. ukończył nieznaną szkołę wojskową i pełnił funkcje do-
wódcze: zastępca szefa części szkolnej samodzielnej szkolnej kompanii
samochodów pancernych (od października 1922), dowódca plutonu
11 dywizjonu samochodów pancernych, p.o. rukowoditiela Pancernych
Kursów Dowódczych (od 1.12.1929). Następnie w dyspozycji IV Zar-
ządu Sztabu RKKA. Od 26 sierpnia 1933 r. zastępca dowódcy wojsk
samochodowych i pancernych Zabajkalskiej Grupy Wojsk Specjalnej
Armii Dalekowschodniej ds. technicznych, a od 13 stycznia 1934 r. szef
Oddziału Zaopatrzenia Zarządu Dowódcy Wojsk Samochodowych
i Pancernych tej grupy. 10 marca 1934 r. mianowany dowódcą-ruko-
woditelem techniki Samochodowo-Pancernych Kursów Doskonalenia
i Przekwalifikowania Oficerów RKKA. Później wykładowca Lenin-
gradzkich Pancernych Kursów Doskonalenia Oficerów RKKA.

Zwolniony z szeregów RKKA z powodu narodowości 2 sierpnia 1938 r. Decyzją Komisji Zarządu Kadr Armii Czerwonej z 9 września 1939 r. przywrócony do służby i wkrótce mianowany wykładowcą cyklu technicznego Kazańskich Kursów Doskonalenia Techników Wojsk Samochodowych i Pancernych Armii Czerwonej.

W czasie wojny z Niemcami nadal wykładał na tych kursach.

Odznaczony Orderem Znak Honoru (1943) i Orderem Wojny Ojczyźnianej II klasy (1943).

Od 1927 r. był członkiem partii bolszewickiej

Stopień: kategoria K-9 (1933), major (1936), podpułkownik (8.10.1940), pułkownik.

Źródła: CAMO/Podwíg naroda; RGWA, KES; KE 1922; 54/17/400/166; 37837/4/45/461ob, 54/137, 54/550, 398/281; 37837/18/569/266ob-267.

MARCZUK Juliusz

(МАРЧУК Юлий Станиславович)

Urodzony 28 grudnia 1898 r. w guberni siedleckiej, w rodzinie chłopskiej. Polak, władał językiem polskim i rosyjskim. W 1911 r. ukończył szkołę miejską w Siedlcach. Do sierpnia 1915 r. uczył się w Warszawskiej Szkole Technicznej. Po zajęciu Warszawy przez Niemców przeniósł się do Moskwy, pracował jako elektromechanik, m.in. na dworcach kolejowych, a także uczęszczał na wieczorowe kursy elektrotechników profesora Aleksandrowa.

W listopadzie 1916 r. na ochotnika wstąpił do armii carskiej. Służył w zapasowym batalionie telefoniczno-telegraficznym w Moskwie, w którym ukończył drużynę szkolną i został podoficerem. Następnie służył w samodzielnej telegraficznej kompanii fortecznej w Ust-Dwińsku, a w czasie ofensywy niemieckiej w kwietniu–czerwcu 1917 r. w nadmorskiej komendzie służby łączności w Rewlu. Komitet Wojskowo-Rewolucyjny Kraju Estońskiego mianował go komisarzem między-miastowej stacji telegraficznej w Rewlu. Od listopada 1917 r. w służbie

łącności Obrony Brzegowej Zatoki Fińskiej. Po natarciu niemieckim w lutym 1918 r. przepłynął z flotą do Helsingforsu.

Tu złożył 23 lutego 1918 r. dobrowolny akces do czerwonej floty. 12 maja 1918 r. został starszyną w drużynie 1 Morskiego Oddziału Brzegowego. Od 10 października 1918 r. był słuchaczem Szkoły Dowódców Floty, a po jej ukończeniu, 7 sierpnia 1922 r., został p.o. elektrotechnika Służby Obserwacji i Łącności Morza Czarnego. Zastwierdzony na tym stanowisku 19 kwietnia 1923 r. Później kolejno: flagowy elektryk samodzielnego dywizjonu okrętów podwodnych Sił Morskich Morza Czarnego (od 15.07.1924), p.o. głównego elektromechanika Głównego Portu Wojennego SMMCz (od 14.01.1929), główny inspektor elektrotechnik tego portu (od 1.05.1929). 20 stycznia 1933 r. mianowany szefem 1 wydziału VIII Oddziału Zarządu Sił Morskich Armii Czerwonej. Od 7 stycznia 1936 r. ponownie służył w Głównym Porcie Wojennym Floty Czarnomorskiej: szef Oddziału Remontu i Eksploatacji, a od 2 lutego 1936 r. szef Oddziału Technicznego (VII Oddziału).

Zwolniony z szeregów Marynarki Wojennej 23 marca 1938 r., aresztowany 18 kwietnia 1938 r. Wyrokiem Izby Wojskowej Sądu Najwyższego ZSRR na sesji wyjazdowej 1 listopada 1938 r. skazany na karę śmierci i tego samego dnia rozstrzelany w Sewastopolu. Zrehabilitowany 14 września 1967 r. Rozkazem ministra obrony ZSRR z 30 grudnia 1967 r. wykreślony ze spisów korpusu oficerskiego Sił Zbrojnych ZSRR z powodu śmierci.

Był bezpartyjny.

Stopień: kategoria K-10 (1929), wojeninżynier I rangi (2.12.1935).

Źródła: RGAWMF, r-2186/2/6/517, 7/90; r-2192/2/2643/1-22; SRS.

MARKOWSKI Jan

(МАРКОВСКИЙ Ян Болеславович)

Urodzony 12 marca 1896 r. w Petersburgu, w rodzinie robotniczej. Polak, władał językiem polskim i rosyjskim. W 1915 r. ukończył gimnazjum w Piotrogradzie.

Do armii carskiej zmobilizowany 9 sierpnia 1915 r. W 1917 r. był młodszy podoficerem wydziału traktorowego Wojskowej Szkoły Samochodowej.

Do Armii Czerwonej wstąpił na ochotnika 21 grudnia 1918 r. i został słuchaczem 2 Piotrogrodzkich Kursów Dowódców Artylerii. Po ich ukończeniu, 28 kwietnia 1920 r., mianowany dowódcą plutonu w dywizjonie konnej artylerii górskiej 5 Dywizji Kawalerii. Od 20 maja 1920 r. był szefem łączności baterii artylerii w tym dywizjonie. Następnie pełnił analogiczną funkcję w baterii konnego dywizjonu artylerii 3 Turkiestańskiej DK (od 22.10.1920) oraz 3 turkiestańskiej samodzielnej baterii artylerii (od 26.11.1921). 22 marca 1922 r. został zastępcą dowódcy baterii w 5 turkiestańskim dywizjonie artylerii. Od 4 listopada 1922 r. szef łączności 5 baterii artylerii dywizjonu artylerii 2 Dywizji Strzeleckiej, a od 13 stycznia 1923 r. 6 samodzielnej baterii haubic. 25 marca 1923 r. objął dowództwo plutonu tej baterii, a od 19 września 1923 r. był ponownie szefem jej łączności. 19 października 1923 r. został słuchaczem 1 Piotrogrodzkiej Szkoły Artylerii, od 9 czerwca 1924 r. był jednocześnie szefem łączności szkoły. Po jej ukończeniu od 25 sierpnia 1925 r. służył w 32 DS: zastępca szefa rozpoznania dywizjonu haubicznego dywizji, dowódca plutonu w szkole 32 pułku artylerii (od 25.10.1925), dowódca baterii w tym pułku (od 1.10.1926). 30 kwietnia 1931 r. objął dowództwo dywizjonu artylerii 2 kaukaskiego pułku strzeleckiego. Od 30 września 1931 r. dowódca dywizjonu artylerii w innym pułku. W sumie na stanowisku dowódcy dywizjonu służył trzy lata i trzy miesiące. Od lutego 1935 r. zastępca dowódcy 65 pułku artylerii ds. gospodarczych. W 1937 r. mianowany dowódcą tego pułku.

Zwolniony z szeregów RKKA w związku z aresztowaniem przez organy NKWD 8 marca 1938 r. Oswobodzony wiosną 1940 r. Przywrócony do służby 9 lipca 1940 r.

Brał udział w wojnie z Niemcami. Ostatnia funkcja: komendant składu wojsk pancernych na Froncie Zachodnim. Zmarł na zapalenie płuc 14 kwietnia 1943 r.

Stopień: kategoria K-8 (1935), major (29.01.1936), podpułkownik.

Źródła: CAMO, 33/11458/850/150; 33/11459/104/378; RGWA, KES, 37837/4/96/654, 202/283, 376/520; 37837/18/397/11; 37837/20/11/602.

MARTANUS Witalis

(МАРТАНУС Виталий Николаевич)

Urodzony 27 kwietnia 1896 r. w Wilnie¹⁸⁶, w rodzinie szlacheckiej; ojciec był zawodowym wojskowym, podpułkownikiem. Polak, władał językiem polskim i rosyjskim. W 1913 r. ukończył szkołę realną w Rydze.

5 sierpnia 1913 r. rozpoczął naukę w Wileńskiej Szkole Wojskowej, którą ukończył 12 grudnia 1914 r. Brał udział w działaniach wojennych przeciwko armii niemieckiej na frontach Zachodnim i Północnym. W czasie wojny był czterokrotnie ranny, w tym raz ciężko, i dwa razy kontuzjowany. Ostatni stopień w armii carskiej: sztabskapitan, dowódca batalionu w 433 nowogrodzkim pułku piechoty. W 1917 r. był członkiem żołnierskiego komitetu pułkowego.

Do Gwardii Czerwonej wstąpił dobrowolnie 10 lutego 1918 r. W czasie wojny domowej brał udział w walkach z wojskami gen. Jude nicza (1919), gen. Annienkowa i atamana Dutowa (1920), a od 1920 do 1923 r. w walkach z basmaczami. 10 kwietnia 1918 r. mianowany zastępcą dowódcy samodzielnego łuskiego batalionu. Od 1 grudnia 1918 r. zastępca dowódcy rezerwowego robotniczo-rolniczego łuskiego pułku. Od 15 maja 1919 r. szef wydziału instruktorskiego sztabu Estlandzkiej Brygady. 19 czerwca 1919 r. objął stanowisko szefa wydziału ogólnego sztabu Południowej Grupy 7 Armii. Od 2 listopada 1919 r. p.o. szefa Oddziału Inspektorów Zarządu Administracyjnego sztabu Frontu Wschodniego. Od 26 stycznia 1920 r. dowódca 528 pułku strzeleckiego. Został ranny, za dowodzenie pułkiem w 1922 r. odznaczony Orderem Czerwonego Sztandaru. Od 25 maja 1920 r. szef łączności 176 Brygady. 2 września 1920 r. mianowany starszym pomocnikiem szefa sztabu 3 Turkiestańskiej Dywizji Strzeleckiej. 1 stycznia 1921 r. objął stanowisko szefa Oddziału Administracyjnego sztabu Fergańskiej

¹⁸⁶ Tak według KES, według CAW, TAP – we wsi Zabłótko, powiat oszmiański w guberni wileńskiej.

Grupy Wojsk. Od 12 kwietnia 1921 r. zastępca dowódcy 22 pułku strzeleckiego. Od 10 lipca 1921 r. p.o. dowódcy 16 turkiestańskiego pułku strzeleckiego. Od 12 września 1921 r. zastępca komendanta Powtórnych Kursów Oficerów Młodszych. Od 1 stycznia 1922 r. szef oddziału liniowego i dowódca batalionu na Fergańskich Przygotowawczych Kursach Piechoty. 6 sierpnia 1922 r. odkomenderowany do dyspozycji oddziału operacyjnego sztabu wojsk obwodu fergańskiego. 6 września 1922 r. mianowany dowódcą 6 turkiestańskiego pułku strzeleckiego. Od 29 czerwca 1923 r. oficer do zadań przy dowódcy 2 Turkiestańskiej DS. 29 września 1923 r. mianowany zastępcą szefa Oddziału Operacyjnego sztabu Frontu Zachodnioturkiestańskiego, a 25 lutego 1924 r. p.o. szefa Oddziału Kadr tego sztabu. Od 23 października 1924 r. zastępca szefa Oddziału Operacyjno-Mobilizacyjnego sztabu Bucharńskiej Armii Czerwonej. 1 kwietnia 1925 r. mianowany samarkandzkim obwodowym komisarzem wojskowym, a 15 maja 1925 r. szefem części organizacyjno-mobilizacyjnej Komisariatu Wojskowego Uzbekkiej ASSR. Od 16 stycznia 1926 r. pracował w sztabie Środkowoazjatyckiego Okręgu Wojskowego: zastępca szefa Oddziału Operacyjnego, p.o. szefa V Oddziału (od 1.11.1926, zatwierdzony na tym stanowisku 1.05.1927), zastępca szefa IV Oddziału (od 1.05.1929) i zastępca szefa V Oddziału (do 15.01.1930). 25 listopada 1931 r. mianowany zastępcą szefa sztabu 13 DS. Następnie rukowoditel strzelectwa Kawaleryjskich Kursów Doskonalenia Oficerów RKKA. Od 31 lipca 1934 r. rukowoditel taktyki Ordżonikidzewskiej Szkoły Piechoty.

Zwolniony z RKKA 16 maja 1937 r. Początkowo był bezrobotny. Od sierpnia 1937 r. do września 1939 r. był dyrektorem sowchozu.

Przywrócony do służby 6 października 1939 r. i mianowany starszym wykładowcą na KDO Rezerwy w Gorkim. Następnie rukowoditel taktyki w szkole piechoty, a od września 1941 r. zastępca komendanta szkoły piechoty. Od marca 1943 r. komendant Armawirskiej Szkoły Karabinów Maszynowych i Moździerzy. Odznaczony Orderem Czerwonej Gwiazdy.

Rozkazem ludowego komisarza obrony ZSRR z 25 maja 1944 r. oddelegowany do służby w Wojsku Polskim i w czerwcu mianowany

komendantem Wyższej Szkoły Oficerskiej w Riazaniu, następnie Wyższej Szkoły Oficerskiej w Rembertowie. W listopadzie 1944 r. gen. Półturzycki z powodu niewykonania jego zarządzeń i rozkazów wnioskował o zdjęcie go ze stanowiska i oddanie pod sąd generalski. Od 30 kwietnia 1945 r. dowódca 1 Szkolnej Dywizji Piechoty. 28 sierpnia 1945 r. wyjechał do ZSRR, do dyspozycji Głównego Zarządu Kadr Armii Czerwonej. Dalsze losy nieznanne.

Stopień: kategoria K-10, pułkownik (17.02.1936), GM (3.06.1944), generał brygady WP.

Źródła: CAMO/Podwig naroda, CAW, TAP, 497/58/4493/1-27; IV.500.4/8/776, RGWA, KES, 54/17/400/219; 37837/4/50/170, 120/83, 261/382; 37837/18/15/350ob-351, 121/136ob, 493/443; 37837/20/13/673ob.

Literatura: H.P. Kosk, t. 2, s. 20; J. Królikowski, I–M, s. 454–455; E.J. Nalepa, cz. II, s. 38.

MARTISZENIA Aleksander

(МАРТИШЕНИЯ Александр Иосифович)

Urodzony w 1901 r. Polak.

Wykładowca Wojskowej Akademii Medycznej im. Kirowa.

Zwolniony ze służby w RKKA w lipcu 1936 r., aresztowany 15 lipca 1936 r. Wyrokiem Izby Wojskowej Sądu Najwyższego ZSRR 19 grudnia 1936 r. skazany na karę śmierci i tego samego dnia rozstrzelany w Leningradzie. Zrehabilitowany 18 sierpnia 1956 r.

Stopień: kategoria M-9, wojenwrazcz II rangi (1936).

Źródła: RGWA, 37837/20/19/148.

Literatura: A.M. Grigorian, W.S. Milbach, A.N. Czernawski, *Politiceskije riępriessii. Leningradskij WO*, s. 330.

MASTALERZ Jan

(МАСТАЛЕРЖ Иван Игнатъевич)

Urodzony 23 maja 1894 r. w Warszawie, w rodzinie robotniczej; ojciec pracował na kolei. Polak. W 1910 r. ukończył czteroklasową szkołę rzemieślniczą w Warszawie. Pracował jako ślusarz mechanik w warszta-

tach kolejowych w Warszawie, a po ewakuacji w głąb Rosji w Pskowie i Piotrogradzie. W armii carskiej nie służył.

Do Armii Czerwonej wstąpił dobrowolnie w maju 1919 r. i służył w systemie trybunałów wojskowych. W czasie wojny domowej był ranny i kontuzjowany.

Był członkiem kolegium trybunału wojskowego dywizji (4 miesiące), zastępcą przewodniczącego trybunału wojskowego dywizji (11 miesięcy), członkiem kolegium trybunału wojskowego okręgu wojskowego (rok i 4 miesiące), ponownie zastępcą przewodniczącego trybunału wojskowego dywizji (rok i 6 miesięcy), członkiem kolegium trybunału wojskowego korpusu (rok i 5 miesięcy), zastępcą przewodniczącego trybunału wojskowego dywizji (4 miesiące). 3 kwietnia 1925 r. został mianowany prokuratorem wojskowym 5 Dywizji Kawalerii. Pozostając na tym stanowisku, był słuchaczem Kursów Doskonalenia Wyższego Korpusu Oficerskiego, które ukończył w 1928 r. Zajmował również stanowisko pomocnika prokuratora okręgu wojskowego lub floty. Od 1 kwietnia 1931 r. był komisarzem 9 kaukaskiego pułku strzeleckiego, następnie zastępcą prokuratora wojskowego Specjalnego Korpusu Wojsk Kolejowych. Od września 1935 r. prokurator wojskowy 1 Samodzielnej Brygady Budowy Dróg Cudotransu. Na początku 1936 r. mianowany pomocnikiem prokuratora wojskowego Przymorskiej Grupy Wojsk Specjalnej Armii Dalekowschodniej. Wiosną 1938 r. przeniesiony na analogiczne stanowisko w Nadwołżańskim Okręgu Wojskowym¹⁸⁷.

Zwolniony z szeregów RKKA z powodu narodowości 10 czerwca 1938 r. Pracował w systemie prokuratur na liniach kolejowych na Ukrainie.

Ponownie powołany do służby w lipcu 1941 r. i mianowany prokuratorem wojskowym Kolei Jarosławskiej. 15 lutego 1944 r. skierowany

¹⁸⁷ Tak według źródeł rosyjskich. Według polskiej teczki personalnej w latach 1919–1938 jego kariera przebiegała następująco: przewodniczący Trybunału Wojskowego 45 Dywizji Strzeleckiej (lipiec 1919 – marzec 1921), zastępcą przewodniczącego TW 6 Korpusu Strzeleckiego (kwiecień 1921 – maj 1923), członek Kolegium TW Floty Bałtyckiej (maj 1923 – czerwiec 1925), prokurator 16 KS (czerwiec 1925 – maj 1927), pomocnik prokuratora garnizonu Baku (maj 1927 – czerwiec 1930), zastępcą prokuratora Specjalnego Korpusu Wojsk Kolejowych (czerwiec 1930 – luty 1938), pomocnik prokuratora Nadwołżańskiego Okręgu Wojskowego (luty–czerwiec 1938), zdemobilizowany w czerwcu 1938 r.

do Wojska Polskiego przez Główną Prokuraturę Wojskową Armii Czerwonej, mianowany prokuratorem 1 Korpusu Polskiego. Od 8 kwietnia 1944 r. prokurator wojskowy Armii Polskiej (1 Armii WP od lipca 1944). 30 sierpnia 1944 r. oddany do dyspozycji Naczelnego Dowódcy WP. Od 2 września 1944 r. naczelny prokurator wojskowy WP. Za udział w wojnie z Niemcami odznaczony Orderem Czerwonej Gwiazdy (1944) i Krzyżem Grunwaldu III klasy (14.05.1945).

Po wojnie nadal na tym stanowisku. 18 stycznia 1946 r. oddany do dyspozycji Naczelnego Dowództwa WP i wkrótce mianowany pierwszym zastępcą prezesa Najwyższego Sądu Wojskowego WP. Zwolniony z tego stanowiska 7 marca 1947 r. i zaliczony do dyspozycji Departamentu Personalnego Ministerstwa Obrony Narodowej. 21 marca 1947 r. zakończył służbę w WP i 19 kwietnia 1947 r. powrócił do ZSRR, do dyspozycji Głównego Zarządu Kadr Ministerstwa Obrony ZSRR. Dalsze losy nieznane.

Od 1917 r. był członkiem partii bolszewickiej.

Stopień: wojenjuryst I rangi z wysługą dwóch lat (1936), podpułkownik służby sprawiedliwości (1943), pułkownik WP (04.1944).

Źródła: CAMO/Podwign naroda; CAW, IV.500.4/8/784; IPN, BU 2174/8064/1-24; RGWA, KE 1925; 37837/4/112/172, 170/32; 37837/18/8/659, 26/37; 37837/20/25/326; SNSRKA, s. 659.

MATUSZEWSKI Adolf

(МАТУШЕВСКИЙ Адольф Юзефович [Иосифович])

Urodzony 21 października 1895 r. w Wiedniu, w rodzinie robotniczej. Ojca nie znał, matka była Czeszką, a ojczym Polakiem. Podawał się za Czecha, Polaka i Austriaka, władał językiem polskim, niemieckim, czeskim i rosyjskim. Ukończył ośmioklasową szkołę ludową w Wiedniu. Pracował jako ślusarz w Wiedniu, następnie w fabryce obuwia i cukierni w Czechach.

Do armii austro-węgierskiej zmobilizowany 15 marca 1915 r. Służył jako szeregowy 75 pułku piechoty. Początkowo walczył na froncie włoskim, później rosyjskim. W czerwcu 1917 r. oddał się do niewoli rosyjskiej.

skiej. Będąc jeńcem, pracował w 3 tyłowym warsztacie samochodowym Frontu Południowo-Zachodniego.

Do Armii Czerwonej przyjęty 10 kwietnia 1918 r., został pomocnikiem szofera w kolumnie samochodowej Frontu Południowego. Od 25 maja 1918 r. był ślusarzem w ruchomym warsztacie samochodowym, a od 1 sierpnia 1918 r. ślusarzem w warsztacie samochodowo-pancernym. Od 1 marca 1920 r. brygadier warsztatu samochodowo-traktowego. 25 maja 1920 r. mianowany sekretarzem komisarza Zarządu Samochodowego Frontu Turkiestańskiego, a 6 stycznia 1921 r. komisarzem składu samochodowego tego frontu. Od 8 sierpnia 1921 r. politruk w 5 pułku strzeleckim. Od 9 września 1921 r. służył w zbiorczym składzie inżynieryjnym jako nadzorca, nadzorca transportu (od 1.09.1922) i kierownik laboratorium (od 1.02.1923). 19 kwietnia 1923 r. mianowany zastępcą dowódcy ds. politycznych 25 oddziału ciężarówek. Od 1 września 1923 r. służył w 8 oddziale ciężarówek: zastępca dowódcy ds. politycznych, komisarz (od 1.02.1924) i dowódca oddziału (od września 1924). 30 stycznia 1926 r. mianowany dowódcą 1 samodzielnej wojskowej kompanii ciężarówek. 12 października 1926 r. został słuchaczem Kursów Doskonalenia Oficerów przy Wojskowej Szkole Transportu Mechanicznego. Po ich ukończeniu od 1 października 1927 r. służył w 4 samodzielnym batalionie ciężarówek: zastępca dowódcy ds. technicznych, p.o. dowódcy i komisarz (od 1.03.1930) oraz dowódca i komisarz (od 1.07.1930). 1 maja 1931 r. mianowany dowódcą szkolnego batalionu transportowego, następnie dowódcą i komisarzem 4 samochodowego batalionu transportowego. Od 23 maja 1932 r. dowódca i komisarz 1 pułku samochodowego. Pozostając na stanowisku, ukończył Akademickie Kursy Doskonalenia Technicznego Oficerów przy Wojskowej Akademii Motoryzacji i Mechanizacji. Od 11 kwietnia 1934 r. komendant okręgowej samochodowo-pancernej bazy remontowej nr 5 Białoruskiego Okręgu Wojskowego.

Aresztowany 25 czerwca (zwolniony z RKKA rozkazem Rady Wojskowej Białoruskiego OW 27 lipca) 1938 r. Zwolniony z aresztu, po umorzeniu sprawy, 23 lutego 1940 r. Decyzją Centralnej Komisji Zarządu Kadr Armii Czerwonej z 29 kwietnia 1940 r. przywrócony do

służby. W maju 1940 r. mianowany zastępcą szefa służby technicznej 41 Brygady Pancerniej Zakaukaskiego OW. Od kwietnia 1941 r. zastępca dowódcy 108 pułku pancernego tego okręgu ds. technicznych. Wraz z pułkiem w sierpniu 1941 r. wziął udział w okupacji północnego Iranu. Zdjęty ze stanowiska w grudniu 1941 r. W kwietniu 1942 r. za brak zaopatrzenia czołgów w paliwo osądzony przez trybunał wojskowy na osiem lat łagru z warunkową zmianą wyroku na służbę na froncie. Dowódca batalionu 22 szkolnego pułku samochodowego. W listopadzie–grudniu 1942 r. w rezerwie oficerów 119 zapasowego pułku strzeleckiego w Omsku. Od lutego 1943 r. zastępca szefa Oddziału Samochodowego 34 Armii ds. eksploatacji. Od maja 1943 r. dowódca 27 zapasowego pułku samochodowego, a od marca 1944 r. komendant kursów samochodowych Południowouralskiego OW. Odznaczony Orderem Czerwonego Sztandaru (18.11.1943).

W lipcu 1944 r. oddelegowany do służby w Wojsku Polskim i mianowany starszym wykładowcą działu samochodów i traktorów Oficerskiej Szkoły Artylerii nr 1 w Chełmie. 6 marca 1945 r. w czasie podróży służbowej we wsi Plecka Dąbrowa, w powiecie kutnowskim, popełnił samobójstwo.

Stopień: kategoria K-10 (1932), major (26.11.1936), podpułkownik. Źródła: CAMO/Podwиг naroda, 33/11458/825/115; CAW, TAP, 32/52/1317/1-19; 497/58/4562/1-2; RGWA, KES; 54/17/406/154; 37837/4/24/249, 46/74, 55/172, 82/79; 37837/18/153/97ob, 587/146; 37837/20/25/33ob, 26/558; CAMO, 33/11458/827.

MATYSIAK Jan

(МАТЫСЯК Иван Адамович)

Urodzony w 1902 r. na terenie Królestwa Polskiego, w rodzinie robotniczej. Polak, władał językiem polskim i rosyjskim. W armii carskiej nie służył.

W Armii Czerwonej od 1921 r. W 1922 r. ukończył przyśpieszony kurs Wojskowej Szkoły Elektrotechnicznej przy Akademii Wojskowej RKKA i został mianowany zastępcą dowódcy drużyny elektrycznej Zarządu Artylerii Twierdzy Kronsztad. Od 1924 r. instruktor drugiej kategorii, a od

1925 r. zastępca dowódcy baterii w Szkole Artylerii Sił Morskich Morza Bałtyckiego. Od 1926 r. starszy technik artyleryjski 3 dywizjonu artylerii Obrony Brzegowej Morza Bałtyckiego. Od 2 maja 1932 r. starszy inżynier samodzielny dywizjonu artylerii kolejowej Obrony Brzegowej Morza Bałtyckiego. Następnie służył we Flotylli Amurskiej. W 1936 r. dowódca Oddziału Surażewskiego Chabarowskiego Portu Wojennego flotylli, w 1937 r. zastępca szefa ochrony wodnego rejonu flotylli.

Aresztowany 29 października (zwolniony z RKKA 21 grudnia) 1937 r. Wyrokiem Izby Wojskowej Sądu Najwyższego ZSRR podczas posiedzenia wyjazdowego 23 marca 1938 r. w Chabarowsku skazany na karę śmierci i tego samego dnia rozstrzelany. Zrehabilitowany 20 października 1956 r.

Od 1920 r. był członkiem partii bolszewickiej.

Stopień: kategoria K-9, intendant II rangi (02.1936).

Źródła: RGAWMF, r-1277/1/555/20; RGWA, 37837/4/144/468; 37837/20/23/614; SNSWMS1932, s. 501.

Literatura: EBDSM; W.S. Milbach, *Politiceskije riepriessii*. AKWF, s. 187.

MAZIUK Aleksander

(МАЗІЮК Александр Иванович)

Urodzony 13 września 1893 r. Syn robotnika. Polak. Ukończył pełną szkołę realną.

W armii carskiej od 1915 r., w październiku 1916 r. ukończył Piotrogrodzką Szkołę Chorążych. W 1917 r. chorąży w 24 finlandzkim pułku strzeleckim.

W Armii Czerwonej od 25 marca 1919 r. W działaniach zbrojnych w czasie wojny domowej nie brał udziału, służył w organach sądownictwa.

Od 11 października 1922 r. zastępca przewodniczącego Trybunału Wojskowego Zachodniego Okręgu Wojskowego. Od lutego 1923 r. p.o. przewodniczącego, następnie przewodniczący tego trybunału. Od sierpnia 1925 r. przewodniczący TW Syberyjskiego OW. Po utworzeniu Specjalnej Armii Dalekowschodniej w sierpniu 1929 r. mianowany przewodniczącym jej TW. Od sierpnia 1930 r. przewodniczący TW Leningradzkiego OW. 31 grudnia 1933 r., w związku z 15-leciem trybunałów wojskowych, nagrodzony za pracę specjalnym „cennym prezentem”.

Aresztowany 7 lipca (zwolniony z szeregów RKKA 11 lipca) 1938 r. Wyrokiem Komisji Specjalnej NKWD 17 kwietnia 1940 r. skazany na osiem lat obozu. Zmarł, odbywając karę, w listopadzie 1941 r. Zrehabilitowany 26 grudnia 1955 r.

Od 1919 r. był członkiem partii bolszewickiej.

Stopień: diwojoenjurist (17.02.1936).

Źródła: RGWA, KE 1923; 37837/4/32/315, 103/606, 193/606; 172/582; 37837/20/17/37ob.

Literatura: N.S. Czeruszew, Ju.N. Czeruszew, *Rasstrielannaja elita*, s. 410–411; A.M. Grigorian, W.S. Milbach, A.N. Czernawski, *Politiczeskije riepriessii*, s. 149–152; Muranow, Zwiagincew, s. 109–116; O.F. Suwienirow, *Tragedija RKKA*, s. 400.

MAŻULIS Władysław

(МАЗУЛИС Владислав Францевич)

Urodzony 1 października 1894 r. we wsi Wojtkajcy, gubernia kowieńska, w rodzinie chłopskiej. Litwin, język rosyjski wskazywał jako ojczysty, władał również językiem polskim i słabo litewskim. W 1913 r. ukończył pełne prywatne Gimnazjum św. Katarzyny w Petersburgu, w 1914 r. pierwszy rok prawa na Uniwersytecie Petersburskim.

W armii carskiej od 1 lutego 1915 r. W lipcu 1915 r. ukończył Władimirską Szkołę Wojskową, a w 1917 r. przyfrontową szkołę wojskowych telefonistów przy sztabie 8 Armii. W latach 1917–1918 brał udział w walkach na froncie. Ostatni stopień i funkcja: podporucznik, dowódca kompanii w 254 nikołajewskim pułku piechoty.

Do Armii Czerwonej zmobilizowany 1 października 1918 r., został słuchaczem Tambowskich Kursów Instruktorów Wsiewobucza. Od 17 listopada 1918 r. instruktor Tambowskiego Inspektoratu Miejskiego Wsiewobucza, a od 10 stycznia 1919 r. zastępca dowódcy 1 kompanii Tambowskich Kursów Dowódców Piechoty. 13 kwietnia 1919 r. mianowany dowódcą plutonu 1 zapasowego batalionu piechoty. Od 1 maja 1919 r. zastępca szefa łączności 1 tambowskiego pułku piechoty. Po przekształceniu pułku, 15 października 1919 r., w 297 tambowski pułk piechoty szef łączności tego pułku, a od 2 stycznia 1920 r. 122 pułku strzeleckiego 14 Dywizji Strzeleckiej im. Stepina. W czasie wojny do-

mowej brał udział w walkach przeciwko wojskom gen. Denikina i powstańcom w Dagestanie (wiosną 1921).

Od 5 września 1921 r. służył w 16 Szkole Dowódców Piechoty: początkowo dowódca plutonu, następnie zastępca dowódcy 2 kompanii (od 1.10.1922), p.o. dowódcy (od 1.10.1923) i dowódca 1 kompanii (od 1.08.1924). Od 8 września 1924 r. zastępca dowódcy 41 kołomieńskiego pułku strzeleckiego. 16 grudnia 1924 r. rozpoczął służbę w 40 pułku strzeleckim: początkowo zastępca dowódcy, następnie p.o. dowódcy (od 19.02.1925) i dowódca batalionu (od 16.10.1926). 1 listopada 1926 r. został słuchaczem starszego kursu Kursów „Wystriel”. Po ukończeniu nauki, 15 sierpnia 1927 r., mianowany ponownie dowódcą batalionu 40 pułku strzeleckiego. Od 1 grudnia 1930 r. dowódca 4 (wg innych źródeł 6) samodzielnego terytorialnego batalionu strzeleckiego Nadwożańskiego Okręgu Wojskowego. Od 9 grudnia 1932 r. dowódca batalionu słuchaczy Rizańskiej Szkoły Piechoty. Następnie, od 10 stycznia 1937 r., wykładowca taktyki Kazańskiej Szkoły Piechoty. 19 lipca 1937 r., jako wyrzucony z szeregów partii, zwolniony z RKKK rozkazem Rady Wojennej Nadwożańskiego OW. Dalsze losy nieznane.

Od 1932 r. był kandydatem na członka partii bolszewickiej.

Stopień: kategoria K-9 (1932), major z wysługą dwóch lat (19.02.1936).

Źródła: RGWA, KES; KE 1924; 25889/3/1742/551, 1742/554, 1743/60; 37837/4/103/40, 425/66; 37837/18/360/34ob-35.

MERKIS (MERKYS) Piotr

(МЕРКИС Петр Станиславович)

Urodzony 15 sierpnia 1893 r. w Petersburgu. Zruszczony Litwin. Jako dziecko osierocony, wychowany przez rosyjską rodzinę Jegorowów. Władał językiem rosyjskim. W 1911 r. ukończył 2 Gimnazjum Męskie w Petersburgu.

Do armii carskiej zmobilizowany we wrześniu 1914 r. Początkowo służył jako szere-

gowy, ukończył drużynę szkolną 21 syberyjskiego pułku strzeleckiego i został podoficerem. Za męstwo okazane na froncie nagrodzony czterema Krzyżami św. Jerzego. W 1915 r. ukończył Kijowską Konstantinowską Szkołę Wojskową. Do stycznia 1918 r. brał udział w walkach na frontach Zachodnim i Południowo-Zachodnim, w 1915 r. uległ zatruciu w czasie ataku gazowego, w 1916 r. był ranny. W 1917 r. porucznik, dowódca batalionu.

Do Armii Czerwonej wstąpił na ochotnika 5 maja 1918 r. i został mianowany kierownikiem wojskowym Wsiewobucza w Piotrogradzie. Od 1 marca 1919 r. zastępca dowódcy kompanii w 1 pułku pogranicznym. Od 15 września 1919 r. dowódca batalionu 3 Brygady 1 Dywizji Strzeleckiej. Do lipca 1920 r. brał udział w walkach z wojskami angielskimi i wojskami gen. Millera w rejonie Murmańska, w 1919 r. był ranny.

Od 5 września 1920 r. dowódca batalionu w 119 Brygadzie 40 DS. Od 13 października 1920 r. dowódca batalionu, a od 9 listopada 1920 r. dowódca pułku w Samodzielnej Boguczańskiej Brygadzie Kawalerii. Jednocześnie był komendantem miasta Melitopol. 27 czerwca 1921 r. mianowany szefem sztabu Twierdzy Szlisselburskiej. Od 24 października 1921 r. zastępca komendanta miasta Piotrogród. Od 16 grudnia 1921 r. szef zaplecza Frontu Karelskiego, a od 20 stycznia 1922 r. zastępca dowódcy tego frontu. 16 lutego 1922 r. został inspektorem piechoty i kawalerii Rejonu Karelskiego, 25 lutego 1922 r. zastępcą komendanta wojskowego Piotrogradu, a 7 lipca 1922 r. p.o komendanta tego miasta. Od 1 września 1924 r. zastępca komendanta wojskowego Leningradu. Od 29 lutego 1932 r. komendant wojskowy Chabarowska, następnie, od 11 maja 1933 r., komendant wojskowy Władywostoku. 25 października 1934 r. oddany do dyspozycji Zarządu Głównego RKKA, potem Zarządu Kadr RKKA. 20 lipca 1935 r. mianowany szefem sztabu Rejonu Smolińskiego obrony przeciwlotniczej Leningradu. Od 9 października 1935 r. zastępca szefa Oddziału Żywności i Furażu Leningradzkiego Okręgu Wojskowego.

Zwolniony z szeregów RKKA 29 czerwca, aresztowany 4 lipca 1937 r. Wyrokiem Komisji NKWD i Prokuratury ZSRR 12 paździer-

nika 1937 r. skazany na karę śmierci. Rozstrzelany w Leningradzie 17 października 1937 r. Zrehabilitowany 9 maja 1957 r.

Stopień: kategoria K-10, intendant I rangi (03.1936).

Źródła: RGWA, KES; 37837/4/22/132, 50/638, 61/187ob, 65/686, 110/171, 149/133, 37837/18/413/83; 37837/21/7/112.

Literatura: EBDSM; A.M. Grigorian, W.S. Milbach, A.N. Czernawski, *Politiczeskije riepriessii*, s. 202–205, 320; LM, t. 2, s. 230.

MICHALKIEWICZ Jan

(МИХАЛЬКЕВИЧ Иван Игнатьевич)

Urodzony 15 lutego 1895 r. we wsi Terteż, gubernia homelska, w rodzinie robotnika rolnego. Polak, jako język ojczysty wskazywał rosyjski, władał również polskim. W 1908 r. ukończył szkołę cerkiewną. Pracował jako tokarz.

Do armii carskiej zmobilizowany 15 maja 1915 r. Służył jako szeregowy w 2 zapasowym batalionie telegraficznym w Kijowie, a od września 1915 r. w 1 zapasowym batalionie samochodowym w Piotrogradzie, nie wziął udziału w walkach na froncie. W maju–grudniu 1916 r. uczył się w szkole mechaników i maszynistów traktorowych. Po jej ukończeniu służył jako starszy brygadier w Oddziale Traktorowym Wojskowej Szkoły Samochodowej w Piotrogradzie. Oddelegowany do prac na Kuban w szeregach oddziału traktorowo-samochodowego.

Tam, wraz z oddziałem, w grudniu 1917 r. wstąpił do Gwardii Czerwonej i początkowo służył jako czerwonogwardzista. W czasie wojny domowej brał udział w walkach na Kubaniu, walczył w obronie Jekatierinodar. W kwietniu 1919 r. zaliczony do rezerwy 10 Armii. Od lipca 1919 r. komisarz samodzielnego oddziału samochodowego rejonu carycyńskiego. 20 kwietnia 1920 r. odkomenderowany do 9 Armii, a 1 sierpnia na front polski. Od 1 września 1920 r. służył jako pracownik polityczny w 1 Polskiej Armii Czerwonej. Od 20 listopada 1920 r. zastępca komisarza warsztatów samochodowych 4 Armii. W czasie

wojny domowej był trzykrotnie ranny i raz kontuzjowany. Trzykrotnie nagrodzony zegarkiem.

Od 1 kwietnia 1921 r. komisarz 11 oddziału samochodów ciężarowych 4 Armii, a od 1 lipca 1921 r. komisarz Okręgowego Zarządu Transportu Samochodowego. Po rozformowaniu zarządu, od 10 listopada 1921 r., w dyspozycji komisarza Zarządu Szefa Inżynierów Charkowskiego Okręgu Wojskowego, a od 29 listopada 1921 r. w dyspozycji szefa Zarządu Politycznego Ukraińskiego OW. 2 grudnia 1921 r. mianowany komisarzem 45 Brygady 15 Dywizji Strzeleckiej. Od 20 czerwca 1922 r. w dyspozycji Zarządu Politycznego Ukraińskiego OW, od 15 września 1922 r. komisarz Centralnego Warsztatu Samochodowego tego okręgu. 25 maja 1923 r. mianowany komisarzem jednostek inżynieryjnych 14 Korpusu Strzeleckiego. Od 27 lipca 1923 r. komisarz Zarządu Inżynierów Kerczeńskiego Rejonu Obrony Brzegowej. 23 sierpnia 1923 r. odkomenderowany do 3 DS. 17 listopada 1923 r. mianowany komisarzem, a 7 października 1924 r. także komendantem Charkowskiego Okręgowego Składu Samochodowego nr 16 Ukraińskiego OW. W 1931 r. zaliczony do dyspozycji Zarządu Głównego RKKA. Od 25 czerwca 1932 r. zastępca dowódcy 2 Brygady Zmechanizowanej ds. zabezpieczenia materiałowo-technicznego. Brygada wchodziła w skład Ukraińskiego OW, w maju 1934 r. została przezucona na Daleki Wschód i weszła w skład Przymorskiej Grupy Wojsk Specjalnej Armii Dalekowschodniej. 15 sierpnia 1936 r. odznaczony Orderem Czerwonego Sztandaru.

30 kwietnia 1938 r. zwolniony z RKKA i wkrótce aresztowany. Oswobodzony, 25 lutego 1940 r. przywrócony do służby i mianowany szefem zaopatrzenia 5 Lekkiej Brygady Pancерnej, następnie szefem służby samochodowo-pancernej Mohylewsko-Jampolskiego Rejonu Umocnionego, a 4 września 1940 r. zastępcą dowódcy 11 Dywizji Pancерnej ds. technicznych.

W czasie wojny z Niemcami walczył na frontach Południowym, Stalingradzkim i 1 Ukraińskim. Był szefem sztabu i zastępcą dowódcy dywizji strzeleckiej, dowódcą dywizji, zastępcą ds. technicznych dowódcy korpusu zmechanizowanego. Od 1942 r. pracował w Zarządzie

Formowania i Uzuppełnień Wojsk Pancernych i Zmechanizowanych Armii Czerwonej jako szef III Oddziału i zastępca szefa zarządu ds. zabezpieczenia materiałowo-technicznego. Odznaczony Orderem Czerwonej Gwiazdy (1943), Orderem Wojny Ojczyźnianej II klasy (1943) i Orderem Czerwonego Sztandaru (1944).

Po wojnie pracował w centralnym aparacie Ministerstwa Obrony. W 1951 r. przeniesiony w stan spoczynku.

Zmarł w 1989 r.

W szeregi partii bolszewickiej wstąpił w październiku 1917 r.

Stopień: kategoria K-10 (1932), intendant I rangi (13.03.1936), brigintendant (24.10.1937), GM służby inżynieryjno-pancernej (27.01.1943).

Źródła: CAMO/Podwиг naroda; RGWA, brak KES, KE 1925; 33879/1/1332/93; 37837/4/120/366, 138/417, 356/96, 387/580; 37837/18/153/43, 410/59ob-60, 587/92, 615/18, 749/212; 37837/20/25/24; 37976/164-934/1 „Krasnaja Zwiezda” 15 VIII 1936.

Literatura: B. Dołgotowicz, *Wojenaczniki ziemi bieloruskiej*, s. 146.

MICHNIEWICZ Aleksander

(МИХНЕВИЧ Александр Фомич)

Urodzony w grudniu 1896 r. w wsi Brańszczyk, w powiecie ostrowskim, gubernia łomżyńska, w rodzinie chłopskiej. Polak, władał językiem polskim, rosyjskim i ukraińskim. Miał wykształcenie podstawowe.

W czasie I wojny światowej w 1915 r. zmobilizowany do armii carskiej. Przebieg służby nieznan.

W Armii Czerwonej służył od kwietnia 1918 r., początkowo jako czerwonooarmista w 19 Dywizji Strzeleckiej. Brał udział w wojnie domowej, w walkach przeciw atamanowi Krasnowowi i na Froncie Zachodnim, w 1919 r. był ranny. Od listopada 1919 r. do lipca 1921 r. był członkiem nieznanego trybunału wojskowego.

W lipcu 1921 r. przeniesiony do rezerwy RKKK. Pracował w sądownictwie cywilnym, był członkiem sądu w obwodzie czernihowskim i zastępcą przewodniczącego sądu w Żytomierzu. W 1927 r. ukończył kursy prawnicze w Charkowie. Od marca 1928 r. był przewodniczącym

sądu obwodowego w Szepietowce. Od września 1930 r. zastępca dyrektora sowchozu w Lityniu, w obwodzie winnickim.

W czerwcu 1932 r. ponownie powołany do służby czynnej w RKKa i mianowany członkiem Trybunału Wojskowego 1 Korpusu Kawalerii. W 1934 r. ukończył Kursy Doskonalenia Oficerów Kawalerii. Przewodniczący Trybunału Wojskowego 1 Korpusu Kawalerii od lipca 1935 r.

Zwolniony z szeregów RKKa z powodu narodowości 4 listopada 1938 r. Być może aresztowany i oswobodzony na początku 1939 r. Od stycznia 1939 r. inspektor-instruktor Ludowego Komisariatu Sprawiedliwości w obwodzie saratowskim.

Przywrócony do służby czynnej w styczniu 1942 r. i mianowany przewodniczącym Trybunału Garnizonowego w Saratowie. 8 marca 1944 r. skierowany do Wojska Polskiego na stanowisko zastępcy prezesa Sądu Polowego 1 Korpusu. Od 13 kwietnia 1944 r. zastępca prezesa Sądu Polowego Armii Polskiej (od lipca 1944 Sądu Wojskowego 1 Armii WP). Od 30 sierpnia p.o. prezesa, a od 13 września 1944 r. prezes tego sądu. Od 10 czerwca 1945 r. wiceprezes, od 3 sierpnia 1945 r. pierwszy wiceprezes, a od 23 listopada 1945 r. prezes Najwyższego Sądu Wojskowego WP. 7 marca 1947 r. oddany do dyspozycji ministra obrony, 18 marca 1947 r. do dyspozycji Departamentu Personalnego MON. 21 marca 1947 r. zakończył służbę w WP i 19 kwietnia 1947 r. powrócił do ZSRR, do dyspozycji Głównego Zarządu Kadr Armii Radzieckiej. Dalsze losy nieznane.

Odnaczony Orderem Wojny Ojczyźnianej II klasy (1944), Krzyżem Grunwaldu III klasy (15.07.1945) i Orderem Odrodzenia Polski IV klasy (30.03.1945).

Od 1919 r. był członkiem partii bolszewickiej.

Stopień: wojenjurist I rangi (21.04.1936), podpułkownik służby sprawiedliwości, pułkownik WP (22.09.1944).

Źródła: CAMO/Podwиг naroda; CAW, IV.500.4/8/825; IPN BU 2174/8065/1-34; RGWA, 37837/4/112/186, 182/444; 37837/20/25/339.

MICKIEWICZ Bolesław

(МИЦКЕВИЧ Болеслав Владиславович)

Urodzony 14 stycznia 1900 r. w guberni witebskiej, w rodzinie robotniczej. Polak, podawał się również za Ukraińca. Miał wykształcenie średnie. Przed wstąpieniem do Armii Czerwonej pracował jako urzędnik. W armii carskiej nie służył.

W Armii Czerwonej od 31 sierpnia 1919 r.: słuchacz 1 Radzieckich Kursów Elektrotechnicznych przy Wojskowej Szkole Elektrotechnicznej RKKA. Naukę zakończył 3 lipca 1920 r. i służył na stanowiskach: technik wojskowy i dowódca plutonu (4 miesiące), słuchacz Wojskowej Akademii Inżynieryjnej (4 lata i 11 miesięcy, ukończył w 1925), starszy inżynier i inżynier centralnego aparatu RKKA (6 lat i 4 miesiące), szef oddziału w Instytucie Naukowo-Badawczym Łączności RKKA, następnie szef VI Oddziału Naukowo-Badawczego Instytutu Technicznego RKKA.

Zmarł lub zginął tragicznie 26 maja 1936 r.

Stopień: kategoria T-10, wojeninżynier I rangi (01.1936).

Źródła: RGWA, 37837/4/121/57; 37837/20/24/562ob; 37976/306-368/1; „Krasnaja Zwiezda”, nr 120, 27 V 1936.

MIKENAS Jan

(МИКЕНАС Иван Бенедиктович)

Urodzony 19 marca 1888 r. we wsi Raune(?), gubernia kowieńska, w rodzinie robotnika. Litwin, władał językiem litewskim, polskim, łotewskim i zapewne rosyjskim. Ukończył czteroklasową szkołę miejską. W armii carskiej najprawdopodobniej nie służył.

Do Armii Czerwonej wstąpił na ochotnika 10 maja 1918 r. i został powiatowym komisarzem wojskowym w Tichwinie. Następnie, od 20 stycznia 1919 r., gubernialny komisarz wojskowy w Czerepowcu. Od 1 marca 1921 r. służył w sztabie Moskiewskiego Okręgu Wojskowego: pomocnik komisarza sztabu ds. administracyjnych, zastępca komisarza sztabu (od 1.04.1921). Od 23 października 1921 r. zastępca gubernialnego komisarza wojskowego w Pskowie, a od 1 września 1922 r. szef Oddziału Mobilizacyjnego Pskowskiego Gubernialnego Komisariatu Wojskowego. 1 stycznia 1923 r. mianowany komisarzem

Wyższej Wojskowej Szkoły Balonowej, 1 marca 1923 r. komisarzem Wyższej Wojskowej Szkoły Lotników i Obserwatorów. Od 30 stycznia 1924 r. komisarz 1 zwiadowczej eskadry lotniczej. Na tym stanowisku, w 1926 r., ukończył lotnicze Wyższe Kursy Akademickie. 15 listopada 1926 r. mianowany komendantem 2 parku lotniczego (od 2.02.1927 również komisarz parku), 20 czerwca 1929 r. komendantem 6 parku lotniczego (od 3.01.1930 także komisarz parku). Następnie szef 4 sektora I Oddziału Instytutu Naukowo-Badawczego Sił Powietrznych RKKK. Od 21 czerwca 1933 r. szef sektora technicznego tego instytutu.

Przeniesiony do rezerwy RKKK z odkomenderowaniem do pracy w Komisji Kontroli Radzieckiej. Zajmował stanowisko wojskowego kontrolera przy pełnomocniku komisji ds. Białoruskiej SRR. Od 14 maja 1936 r. na tym stanowisku ponownie w kadrach RKKK zaliczeniem do Zasobu 1000. Dalsze losy nieznane.

Od 25 lipca 1918 r. był członkiem partii bolszewickiej.

Stopień: kategoria K-10, T-10, połkowej komissar rezerwy (5.04.1936).

Źródła: RGWA, KES; 37837/4/38/259ob, 80/666ob, 435/202-203, 435/202-203; 37837/18/327/272, 327/314.

Literatura: KPURP, s. 575.

MIKUCKI Władysław

(МИКУЦКИЙ Владислав Антонович)

Urodzony 15 czerwca 1895 r. w Petersburgu w rodzinie chłopskiej, która przeniosła się do rosyjskiej stolicy; ojciec był robotnikiem. Litwin, władał językiem litewskim, rosyjskim i polskim. W 1906 r. ukończył I Petersburską Szkołę Miejską. Pracował jako ślusarz mechanik. W czasie I wojny światowej pracował w Moskwie. W armii carskiej nie służył.

Do Gwardii Czerwonej wstąpił dobrowolnie 15 września 1917 r. i był jednym z jej organizatorów w Moskwie: najpierw członkiem sztabu

w dzielnicy Zamoskowieckiej, od 15 października 1917 r. setnikiem w jednej z fabryk. 1 kwietnia 1918 r. został instruktorem Armii Czerwonej przy Radzie Zamoskowieckiej. Od 17 marca 1919 r. słuchacz Samarskich Kursów Piechoty i jako kursant wziął udział w walkach na Froncie Wschodnim. 1 sierpnia 1919 r. został komisarzem 33 Kursów Piechoty i walczył na Froncie Południowym.

Od 15 sierpnia 1920 r. kierował klubem Armii Czerwonej, a od 10 lutego 1921 r. był komisarzem kursów (niezidentyfikowanych). 11 sierpnia 1921 r. objął stanowisko zastępcy szefa, a 15 września 1922 r. szefa oddziału politycznego sektora uczelni wyższych Nadwożańskiego Okręgu Wojskowego. Od 1 czerwca 1923 r. był szefem wydziału organizacyjnego Zarządu Szkolnictwa Wyższego RKKA. Wkrótce objął stanowisko komisarza i szefa Oddziału Politycznego 33 Samarskiej Dywizji Strzeleckiej, od 3 listopada 1923 r. komisarza 4 Korpusu Strzeleckiego. 3 maja 1924 r. objął analogiczne stanowisko w 5 KS. Od 15 listopada 1924 r. był komisarzem dowództwa Zachodniego OW. 28 września 1926 r. rozpoczął naukę na Kursach Doskonalenia Wyższego Korpusu Oficerskiego RKKA. Po ich ukończeniu 1 listopada 1926 r. został zastępcą szefa sztabu Białoruskiego OW. 1 kwietnia (wg innych źródeł 15 kwietnia) 1928 r. objął stanowisko dowódcy i komisarza 29 DS, i od 23 października do 23 grudnia 1928 r. ponownie uczył się na Kursach Doskonalenia Wyższego Korpusu Oficerskiego przy Akademii Wojskowej RKKA. 1 lipca 1931 r. mianowany zastępcą szefa Kancelarii Ludowego Komisariatu Spraw Wojskowych i Morskich oraz Rewolucyjnej Rady Wojskowej ZSRR. 3 stycznia 1933 r. został słuchaczem Specjalnej Grupy (wkrótce przemianowanej na Wydział Specjalny) Akademii Wojskowej im. Frunzego. Po ukończeniu studiów, 13 grudnia 1934 r., zastępca dowódcy Nadwożańskiego OW ds. zabezpieczenia materiałowo-technicznego. Od 15 listopada 1936 r. w dyspozycji ludowego komisarza obrony. 8 marca 1937 r. mianowany zastępcą komendanta Wojskowej Akademii Obrony Chemicznej ds. zabezpieczenia materiałowo-technicznego.

Uczestnik wojny z Niemcami. Od lipca 1943 r. szef zaplecza 8 Armii, w kwietniu 1944 r. ciężko ranny¹⁸⁸. Od 12 stycznia 1945 r. zastępca dowódcy 3 Gwardyjskiej Armii Pancernej ds. zaplecza. Odznaczony Orderem Lenina, dwukrotnie Orderem Czerwonego Sztandaru (1944) i Orderem Kutuzowa II klasy (1945).

Od 1946 r., z powodu stanu zdrowia, w stanie spoczynku. Zmarł w styczniu 1963 r.

Od 1912 r. był członkiem partii bolszewickiej.

Stopień: kategoria K-13, komdiw (21.11.1935), GM służby intendentury (4.06.1940).

Źródła: CAMO/Podwíg naroda; RGWA, KES; 34538/1/132/2ob-3; 37837/4/27/181, 50/814, 62/51, 89/175; 37837/18/8/353, 444/45ob-46; „Krasnaja Zwieda” nr 18, 22 I 1963.

Literatura: J. Królikowski, *Generałowie*, I–M, s. 514; I.I. Kuzniecowa, *Marszały...*, s. 241.

MILANOWSKI Bronisław

(МИЛЯНОВСКИЙ Бронислав Владимирович)

Urodzony w 1893 r. w mieście Romny, w guberni połtawskiej. Polak.

Do Armii Czerwonej wstąpił w czasie wojny domowej, początkowo służył w organach politycznych, następnie sędowniczych.

Od 1922 r. zastępca przewodniczącego Trybunału Wojskowego Północnokaukaskiego Okręgu Wojskowego. Od lutego 1932 r. przewodniczący Trybunału Wojskowego Syberyjskiego OW. 14 marca 1933 r. mianowany przewodniczącym Trybunału Wojskowego Białoruskiego OW. 31 grudnia 1933 r., w związku z 15-leciem trybunałów wojskowych, nagrodzony za pracę specjalnym „cennym prezentem”.

Aresztowany 13 czerwca (zwolniony z szeregów RKKA 28 czerwca) 1938 r. Wyrokiem Izby Wojskowej Sądu Najwyższego ZSRR

¹⁸⁸ Janusz Królikiewicz, na podstawie informacji Aleksandra Kochańskiego, podaje, że krótko, od 27 marca 1944 r., służył w Polskich Siłach Zbrojnych w ZSRR. Być może, ze względu na znajomość języka polskiego, był typowany na stanowisko głównego kwatermistrza WP, które ostatecznie objął Rosjanin, Iwan Łoginow.

3 października 1939 r. skazany na karę ośmiu lat obozu. Zmarł w łagrze 6 grudnia 1940 r. Postanowieniem Plenum Sądu Najwyższego ZSRR z 6 marca 1941 r. jego sprawa karna została umorzona. W pełni zrehabilitowany 9 grudnia 2004 r.

Od 1918 r. był członkiem partii bolszewickiej.

Stopień: diwojoenjurist (17.02.1936).

Źródła: CAFSB, informacja z 30.09.2011; RGWA, 37837/4/29/505, 32/315, 103/606, 37837/20/17/37ob.

Literatura: N.S. Czeruszew, Ju.N. Czeruszew, *Rasstrielannaja elita*, s. 412.

MILEWSKI Stanisław

(МИЛЕВСКИЙ Станислав Иосифович)

Urodzony 7 sierpnia 1898 r. w Brześciu Litewskim, w rodzinie mieszczańskiej; ojciec był kowalem. Polak, władał językiem polskim i rosyjskim. Ukończył sześcioklasową szkołę realną i dwuletnią Szkołę Techników Uzbrojenia w Tule (1917). W armii carskiej nie służył. Pracował jako tokarz.

Do Armii Czerwonej wstąpił dobrowolnie 12 lipca 1918 r. i został słuchaczem pułkowej szkoły artylerii w Moskwie. Od 29 grudnia 1918 r. był dowódcą samodzielnego kizlarskiego batalionu. Od 17 marca 1919 r. służył w 34 Dywizji Strzeleckiej i brał udział w walkach na Północnym Kaukazie, najpierw jako zastępca szefa zaopatrzenia artyleryjskiego dywizji, a następnie (od 21.05.1919) jako technik artylerii. 13 czerwca 1919 r. przeniesiony do 32 DS, brał udział w walkach na Froncie Południowym.

Od 11 stycznia 1921 r. służył w Moskiewskim Okręgu Wojskowym: starszy technik w Moskiewskiej Samodzielnej Brygadzie Artylerii, starszy technik szkolnej baterii 18 DS, starszy technik 17 lekkiego dywizjonu artylerii 17 DS. Od 16 czerwca 1922 r. kierownik przeglądu uzbrojenia przy sztabie 17 DS. 12 września 1923 r. został oficerem ds. przeglądu uzbrojenia w Zarządzie Artylerii Moskiewskiego OW i jednocześnie starszym technikiem uzbrojenia 14 DS. Od 24 listopada 1923 r. kierownik przeglądu uzbrojenia 250 pułku strzeleckiego 82 DS. Pozostając na tym stanowisku, od 1 listopada 1927 r. do 13 sierpnia

1928 r. był słuchaczem Kursów Doskonalenia Oficerów przy Szkole Artyleryjsko-Technicznej. Od 1 października 1929 r. naczelnik zaopatrzenia w amunicję 250 pułku strzeleckiego. Od 1 czerwca 1930 r. służył w Zarządzie Szefa Zaopatrzenia Moskiewskiego OW, najpierw jako zastępca kontrolera uzbrojenia Oddziału Artylerii, następnie (od 1.04.1931) szef grupy kontrolnej sektora zaopatrzenia artyleryjskiego. Późniejsze stanowiska: szef 5 sektora w Zarządzie Dowódcy Artylerii Moskiewskiego OW (od 17.10.1931), starszy inspektor Oddziału Uzbrojenia Strzeleckiego w Zarządzie Artylerii RKKA (od jesieni 1932), inspektor Inspekcji Wojskowej Głównego Zarządu Artylerii (od 1.02.1933), inspektor ds. uzbrojenia Oddziału Uzbrojenia Strzeleckiego Zarządu Artylerii RKKA (od 22.08.1935).

W 1938 r. szef 1 wydziału VII Oddziału Zarządu Artylerii RKKA.

Zwolniony z szeregów RKKA z powodu narodowości 15 czerwca 1938 r. Aresztowany 9 lipca 1938 r. Wyrokiem Izby Wojskowej Sądu Najwyższego ZSRR 28 kwietnia 1939 r. skazany na karę 15 lat obozu. 7 stycznia 1956 r. Izba Wojskowa Sądu Najwyższego ZSRR jego sprawę umorzyła w związku z niepopelnieniem przestępstwa.

Stopień: kategoria K-10 (1932), intendant I rangi (5.12.1935).

Źródła: CAFSB, informacja z 30.09.2011; RGWA, 37837/4/27/382, 60/827, 62/179, 170/291; 37837/18/15/30ob-31; 37837/20/6/1ob; „Krasnaja Zwiezda”, nr 281, 6 XII 1935.

MILUNAS Józef

(МИЛЮНАС Иосиф Антонович)

Urodzony w 1895 r. w rodzinie chłopskiej. Litwin. Ukończył szkołę realną.

Do armii carskiej zmobilizowany w czasie I wojny światowej, ukończył szkołę wojskową (1915), był oficerem.

W Armii Czerwonej od 1918 r., kolejno na stanowiskach: zastępcy dowódcy pułku (miesiąc), komendanta szkoły pułkowej (6 miesięcy), szefa sztabu 25 Brygady Strzeleckiej (9 miesięcy),

dowódcy 3 Brygady w 9 Dywizji Strzeleckiej (11 miesięcy), zastępcy szefa sztabu korpusu strzeleckiego (4 miesiące), komendanta 11 Nowoczerkaskich Kursów Piechoty (14 miesięcy). Za udział w wojnie domowej został odznaczony dwoma Orderami Czerwonego Sztandaru.

Od 25 kwietnia 1924 r. dowódca 27 pułku strzeleckiego, a następnie 79 pułku strzeleckiego. W 1925 r. ukończył zaocznie Akademię Wojskową RKKA. Od września 1926 r. szef oddziału operacyjnego sztabu 9 Dońskiej DS (3 lata). Od 1 listopada 1929 r. szef sztabu 28 Górskiej DS. W 1931 r. ukończył Kursy Doskonalenia Wyższego Korpusu Dowódczego przy Akademii Wojskowej im. Frunzego. W listopadzie 1931 r. mianowany szefem sztabu 9 Korpusu Strzeleckiego. 8 grudnia 1932 r. objął dowództwo 28 Górskiej DS Północnokaukaskiego Okręgu Wojskowego.

Zwolniony z szeregów Armii Czerwonej 20 lutego 1938 r. Ponowny rozkaz o zwolnieniu, tym razem w związku z aresztowaniem przez organy NKWD, został wydany 28 czerwca 1938 r. Aresztowany 22 lutego 1938 r. Wyrokiem Trybunału Wojskowego Północnokaukaskiego OW 29 stycznia 1941 r. skazany na 10 lat łagru. 21 lutego 1942 r., wyrokiem Trybunału Wojskowego Wojsk NKWD, skazany na karę śmierci i tego samego dnia rozstrzelany. Zrehabilitowany przez Izbę Wojskową Sądu Najwyższego ZSRR 10 października 1957 r.

Członek partii bolszewickiej od 1927 r.

Stopień: kategoria K-12, kombrig (26.11.1935).

Źródła: GARF, R-7523/44/123/22-29; RGWA, 25896/9/247/179, 258/79; 37837/1/112/18; 37837/4/153/474, 62/75, 153/474, 171/348; 37837/18/6/172, 399/46, 413/161ob-162, 575/18; 40840/1/43/121.

Literatura: N.S. Czeruszew, Ju.N. Czeruszew, *Rasstrielannaja elita RKKA. Kombrigi*, s. 166–167; O.F. Suwieniorow, *Tragedija RKKA*, s. 409.

MIRONCZYK Józef

(МИРОНЧИК Иосиф Антонович)

Urodzony 18 marca 1897 r. w miejscowości Giermanowiczi, gubernia wileńska, w rodzinie chłopskiej. Polak, władał językiem polskim i rosyjskim. W 1912 r. ukończył czteroklasową szkołę miejską w Dziśnie.

Do armii carskiej zmobilizowany 15 maja 1915 r. Służył jako szeregowy, a następnie młodszy podoficer 172 lidzkiego pułku piechoty, brał udział w walkach na froncie. W 1916 r. był ranny.

Z bolszewikami związany już podczas przewrotu, gdy brał udział w zajęciu Twierdzy Pietropawłowskiej w Piotrogradzie. Formalnie do Gwardii Czerwonej wstąpił na ochotnika 17 listopada 1917 r. i został dowódcą plutonu w 2 bałtyckim pułku. Na tym stanowisku uczestniczył w starciach z Anglikami w rejonie Murmańska, był ranny. Od 26 kwietnia 1919 r. dowódca plutonu 148 pułku strzeleckiego 17 Dywizji Strzeleckiej, a od 10 lutego 1920 r. zastępca dowódcy drużyny karabinów maszynowych tego pułku. 20 września 1920 r. mianowany dowódcą plutonu w 1 zapasowym pułku Czerwonych Komunardów. W latach 1919–1920 walczył na Froncie Zachodnim w wojnie z Polską, był dwukrotnie ranny.

Po zakończeniu wojny był słuchaczem Połączonej Szkoły Czerwonych Komunardów, którą ukończył w 1923 r. Od 17 września 1923 r. zastępca dowódcy plutonu, a od 20 października 1923 r. dowódca plutonu w 22 pułku strzeleckim. Od 10 maja 1924 r. dowódca plutonu karabinów maszynowych Połączonej Szkoły Czerwonych Komunardów. Od 25 sierpnia 1925 r. służył w 16 pułku strzeleckim 6 DS: dowódca plutonu, zastępca dowódcy kompanii (od 15.10.1926), dowódca kompanii (od 1.10.1927) i jednocześnie jej politruk (od 1.05.1929). 1 września 1929 r. rozpoczął studia na Wydziale Głównym Akademii Wojskowej RKKKA im. Frunzego. Po ich ukończeniu, w 1933 r., mianowany szefem I Oddziału sztabu 16 Dywizji Strzeleckiej Leningradzkiego Okręgu Wojskowego.

Zwolniony z szeregów Armii Czerwonej rozkazem Rady Wojennej Leningradzkiego OW 27 sierpnia 1937 r. Dalsze losy nieznane.

Od 1919 r. był członkiem partii bolszewickiej.

Stopień: kategoria K-9, major (29.01.1936).

Źródła: RGWA, KES; 37837/18/420/93ob-94; 37837/20/11/562ob.

MITARNOWSKI Władysław

(МИТАРНОВСКИЙ Вячеслав Мирославович)

Urodzony w 1894 r. w Samarze, w mieszanej polsko-rosyjskiej rodzinie urzędniczej. Podawał się za Rosjanina i Polaka, władał językiem rosyjskim i polskim. W 1919 r. ukończył studia medyczne.

Do Armii Czerwonej wstąpił w 1919 r. i pełnił służbę na stanowiskach: głównego lekarza szpitala wojskowego (4 miesiące), zastępcy komendanta punktu ewakuacyjnego (2 miesiące), starszego lekarza (2 lata i 6 miesięcy), ordynatora szpitala (10 miesięcy), młodszego lekarza pułku (miesiąc), p.o. szefa służby medycznej guberni (rok), p.o. lekarza miejskiego (8 miesięcy), starszego ordynatora (4 lata i 2 miesiące).

Od stycznia 1933 r. komendant laboratorium sanitarno-epidemiologicznego Północnokaukaskiego Okręgu Wojskowego.

Zwolniony z szeregów RKKA z powodu narodowości 24 czerwca 1938 r. Aresztowany jako Polak 18 lipca 1938 r. Na mocy decyzji Oddziału Specjalnego Północnokaukaskiego OW z 27 kwietnia 1939 r. zwolniony z aresztu 5 maja 1939 r. Przywrócony do służby 10 lipca 1939 r. i mianowany młodszym wykładowcą Katedry Higieny i Epidemiologii Wojskowej w Saratowskim Instytucie Medycznym. Dalsze losy nieznanne.

Co najmniej do 1939 r. był bezpartyjny.

Stopień: kategoria M-10 (1933), wojenwraz I rangi (03.1936).

Źródła: RGWA, 54/17/400/38; 25896/9/258/27; 37837/4/110/171, 171/146, 244/84; 37837/18/750/241; 37837/20/24/658.

Literatura: EBDSM.

MONTREL Feliks

(МОНТРЕЛЬ Феликс Михайлович)

Urodzony w 1895 r. w Warszawie, rodzinie robotniczej. Polak, władał językiem polskim i rosyjskim. W 1916 r. ukończył pełne gimnazjum w Warszawie, a następnie był studentem Wydziału Medycznego Uniwersytetu Warszawskiego.

W armii carskiej nie służył. Zmobilizowany do Wojska Polskiego 14 października 1918 r., służąc w pułkach piechoty 36 i 13, uczestniczył w wojnie polsko-bolszewickiej. 17 maja 1920 r. został wzięty do niewoli.

W Armii Czerwonej służył od 2 grudnia 1920 r., początkowo jako pomocnik lekarza, a od 1 stycznia 1921 r. na stanowiskach politycznych: zastępcy komisarza i inspektora politycznego (od 10.03.1921). 13 lipca 1921 r. odkomenderowany do dyspozycji szefa Zarządu Szkolnictwa Wojskowego Frontu Zachodniego. 30 listopada 1923 r. mianowany sekretarzem komisarza 3 Zachodniej Szkoły Piechoty. 13 września 1924 r. „na mocy decyzji KC RKP(b) odkomenderowany do Moskwy w celu kontynuowania kształcenia”. Najprawdopodobniej zakończył wówczas studia medyczne i odtąd był w służbie medycznej RKKK.

W 1934 r. został komendantem Władywostockiego Szpitala Wojskowego Marynarki Wojennej. Od 9 czerwca 1934 r. szef służby medycznej Zarządu Budownictwa Wojskowego Sił Morskich Dalekiego Wschodu (od stycznia 1935 Floty Oceanu Spokojnego). W 1937 r. przewodniczący Wojskowej Komisji Lekarskiej FOS.

Zwolniony z szeregów Armii Czerwonej rozkazem Rady Wojennej FOS 9 lipca, a aresztowany 10 lipca 1937 r. Wyrokiem Izby Wojskowej Sądu Najwyższego ZSRR we Władywostoku na sesji wyjazdowej 15 marca 1938 r. skazany na karę śmierci i rozstrzelany. Zrehabilitowany 28 marca 1958 r.

Od 1911 r. był członkiem SDKPiL, w 1920 r. wstąpił w szeregi partii bolszewickiej.

Stopień: bez stopnia¹⁸⁹, kategoria M-10.

Źródła: RGAWMF, r-2194/1/2/471, 4/314, 4/508; RGWA, 37837/4/55/185ob, 37976/327-272/1-6; SRS.

Literatura: EBDSM; W.S. Milbach, *Politiczeskije riępriessii. Tichookieanskij flot*, s. 266.

¹⁸⁹ Spośród kilku dokumentów z 1937 r. jedynie w Spisie aresztowanych pracowników służby medycznej Floty Oceanu Spokojnego, z jesieni 1937 r. (RGAWMF, r-1694/1/7/499), widnieje stopień wojenwracz III rangi. Jest to jednak albo pomyłka, biorąc pod uwagę kategorię służbową Montrela, albo już w momencie nadawania stopnia został on ukarany.

MOZOLEWSKI Witold
(МОЗОЛЕВСКИЙ Витольд
Александрович)

Urodzony 1 sierpnia 1898 r. w Nowych Trokach, gubernia wileńska, w rodzinie mieszczańskiej; ojciec pracował w administracji w Wilnie. Polak, ale po 1940 r. podawał się za Litwina, władał językiem polskim i rosyjskim. Ukończył średnią szkołę handlową.

Do armii carskiej powołany 1 września 1915 r., w styczniu 1916 r. ukończył Wileńską Szkołę Wojskową. Ostatni stopień i funkcja: chorąży, młodszy oficer oddziału budowlanego 4 rejonu robót inżynieryjnych przy sztabie 4 Armii na Froncie Rumuńskim.

Do Armii Czerwonej wstąpił na ochotnika 2 kwietnia 1918 r. i został szefem oddziału inżynieryjnego przy sztabie Gwardii Czerwonej Admiralicyjnego Rejonu Piotrogradu. Od 25 października 1918 r. był słuchaczem Akademii Sztabu Generalnego. Po jej ukończeniu, 27 kwietnia 1919 r., został mianowany szefem wydziału wywiadowczego sztabu Wiackiego Rejonu Umocnionego, a już 1 maja 1919 r. objął stanowisko starszego inżyniera rejonowego Wiackiego RU. Brał wówczas udział w walkach z wojskami admirała Kołczaka. 10 września 1919 r. został szefem sztabu i p.o. dowódcy 1 Brygady 51 Dywizji Strzeleckiej. 10 grudnia 1919 r. mianowany kierownikiem kursów wywiadu przy sztabie 51 DS. Od 21 stycznia 1920 r. był ponownie słuchaczem Akademii Sztabu Generalnego. 18 lipca przerwał naukę, został szefem wywiadu najpierw 161 Brygady Strzeleckiej, później 15 Dywizji Kawalerii (od 20.08.1920). Uczestniczył wtedy w walkach przeciwko Polsce. Od sierpnia do października 1920 r. internowany na terenie Prus Wschodnich.

Do studiów powrócił 25 listopada 1920 r. Po ich ukończeniu, 16 listopada 1921 r., został mianowany dowódcą 15 Brygady 5 DS. Od 20 sierpnia 1922 r. był zastępcą dowódcy 5 DS, a od 23 października 1922 r. na analogicznym stanowisku w 27 DS, jednocześnie od 27 października do 25 grudnia 1922 r. p.o. dowódcy dywizji. 1 września 1923 r. objął dowództwo 15 pułku strzeleckiego 5 DS, a 30 kwietnia 1924 r. 81 pułku strzelc-

kiego 27 DS. 30 sierpnia (wg innych źródeł już 25 czerwca) 1924 r. został szefem Oddziału Przygotowania Operacyjnego, a 1 lutego 1925 r. szefem Oddziału Dowódczego sztabu Zachodniego Okręgu Wojskowego. Od 3 kwietnia 1925 r. p.o. szefa zaopatrzenia Zachodniego OW. Od 1 listopada 1926 r. był szefem zaopatrzenia Białoruskiego OW, 1 grudnia 1927 r. przeniesiono go na równorzędne stanowisko w Środkowoazjatyckim OW. 15 lutego 1928 r. został słuchaczem kursów przy Akademii Wojskowej RKKA. Po ich ukończeniu od 1 czerwca 1928 r. znajdował się w dyspozycji Zarządu Głównego RKKA. Od 1 października 1928 r. był wykładowcą, następnie starszym wykładowcą Wydziału Zaopatrzenia Akademii Wojskowej im. Frunzego¹⁹⁰. Od 2 kwietnia 1934 r. zajmował stanowisko starszego rękowoditiela Katedry Zaplecza tej akademii. 8 stycznia 1935 r. został docentem tej akademii. Od 23 stycznia 1935 r. szef sztabu 5 Korpusu Zmechanizowanego. 9 maja 1937 r. zaliczony do dyspozycji Zarządu Kadr RKKA. Od 10 września 1937 r. na stanowisku starszego wykładowcy Katedry Zaplecza Wojskowej Akademii im. Frunzego.

Aresztowany 8 marca (zwolniony z szeregów RKKA na wniosek NKWD 27 marca) 1938 r. w związku ze służbą w 5 KZmech. Więziony do 20 stycznia 1940 r. Przywrócony do służby 7 lutego 1940 r. i powołany na stanowisko starszego wykładowcy Katedry Wojsk Samochodowych i Pancernych Akademii Wojskowej im. Frunzego. Następnie był kierownikiem katedry tej akademii. W 1943 r. mianowany kierownikiem Katedry Dyscyplin Wojskowych Wojskowej Akademii Medycznej im. Kirowa. Od grudnia 1943 r. szef sztabu 121 Korpusu Strzeleckiego.

Po zakończeniu wojny zastępca dowódcy 28 KS. Od 1949 r. zastępca dowódcy Odeskiego OW ds. zaplecza. Od 1951 r. słuchacz Wyższej Akademii Wojskowej im. Woroszyłowa. Po jej ukończeniu, w 1953 r., zastępca dowódcy Odeskiego OW ds. szkolnictwa. W 1956 r. przeniesiony w stan spoczynku. W czasie służby odznaczony Orderem Lenina, czterema Orderami Czerwonego Sztandaru, Orderem Kutuzowa II klasy i Orderem Wojny Ojczyźnianej I klasy.

¹⁹⁰ 30 października 1933 r. został mianowany dowódcą Wojskowego Korpusu Jednostek Budowlanych, formowanego na Dalekim Wschodzie. Z nieznanych przyczyn nominacja została anulowana.

Stopień: kategoria K-12, kombrig (28.11.1935), GM (10.11.1942), GL (31.05.1954).

Źródła: CAMO/Podwign naroda; RGWA, KES; 37837/1/99/14, 112/178; 37837/4/45/695, 49/192, 57/62, 62/93, 68/75, 128/314, 132/143, 165/568, 202/344, 349/199-201; 37837/18/371/94ob-95, 413/86, 577/7.

Literatura: N.S. Czeruszew, *Udar po swoim*, s. 300; S.T. Minakow, *Sowietskaja wojennaja elita 20-ch godow*, s. 265, 297.

MOŻEJKO Mikołaj

(МОЖЕЙКО Николай Яковлевич)

Urodzony 24 grudnia 1892 r. w majątku Błagowieszczenskoje, gubernia kowieńska, w rodzinie chłopskiej. Litwin, władał językiem rosyjskim, litewskim i niemieckim. Miał wykształcenie podstawowe.

Do armii carskiej zmobilizowany 20 maja 1914 r. Służył jako szeregowy w kwatermistrzostwie Twierdzy Kamieńskiej. W 1917 r. szeregowy w 120 pułku piechoty.

Do Gwardii Czerwonej wstąpił na ochotnika 1 grudnia 1917 r. i był szeregowym w 1 pskowskim oddziale. 16 maja 1918 r. został sekretarzem komisarza wojskowego 2 rejonu okręgu pogranicznego. Od 3 września 1918 r. służył w 473 pułku pogranicznym 2 Dywizji Pogranicznej: najpierw sekretarz komisarza wojskowego pułku, następnie komisarz wojskowy pułku (od 25.01.1919). 20 czerwca 1919 r. mianowany szefem informacyjno-wyjaśniającej części Oddziału Politycznego 2 Dywizji Pogranicznej. Od 1 stycznia 1920 r. szef Oddziału Uświadamiania Politycznego 53 Dywizji Pogranicznej. Wraz z dywizją wziął udział w ofensywie na Polskę. Od 25 września do 15 października 1920 r. był internowany w Prusach Wschodnich w obozie Arisa, skąd zbiegł. 16 października 1920 r. mianowany szefem Oddziału Uświadamiania Politycznego 19 Dywizji Strzeleckiej. Od 15 lutego 1921 r. zastępca szefa OP kirsanowskiego odcinka bojowego. 1 kwietnia 1921 r. mianowany szefem instruktorskiej części, a 1 maja 1921 r. szefem organizacyjno-dystrybucyjnej części OP Armii Tambowskiej. Brał udział w tłumieniu buntu chłopskiego na Tambowszczyźnie.

Późniejsze stanowiska: szef wydziału organizacyjnego Zarządu Politycznego Frontu Zachodniego (od 19.10.1921), zastępca szefa OP

4 Smoleńskiej DS (od 1.01.1922), komisarz wojskowy sztabu 2 Białoruskiej DS (od 24.01.1923), zastępca szefa Oddziału Organizacyjno-Mobilizacyjnego sztabu Zachodniego Okręgu Wojskowego (od 15.04.1925), starszy instruktor Oddziału Przygotowania Mobilizacyjnego ZP RKKA (od 20.11.1925). Oddany do dyspozycji Zarządu Głównego RKKA 1 października 1927 r. Przeniesiony do rezerwy RKKA od 1 lutego 1928 r., a na bezterminowym urlopie od 7 października 1933 r. Dalsze losy nieznane.

Stopień: bez stopnia, kategoria KP-11.

Źródła: RGWA, 37976/1/159/1-6; 37837/4/31/127.

MRACZKOWSKI Edward

(МРАЧКОВСКИЙ Эдуард Станиславович)

Urodzony 20 marca 1893 r. w Warszawie, w rodzinie kupieckiej. Polak, władał językiem polskim i rosyjskim. Był samoukiem. Pracował jako muzyk.

Do armii carskiej powołany w 1914 r. Służył jako szeregowy, po ukończeniu drużyny szkolnej jako podoficer. Brał udział w walkach na Froncie Zachodnim.

Do Gwardii Czerwonej wstąpił na ochotnika 13 listopada 1917 r. Początkowo szeregowy czerwonogwardzista, od 8 maja 1918 r. na stanowiskach politycznych. Brał udział w wojnie domowej w szeregach 1 Armii. Przez 4 lata służył jako zastępca komisarza i komisarz jednostek i instytucji różnego szczebla. Przez rok był komisarzem sztabu dywizji. Od 1 marca 1925 r. na stanowisku taszkienckiego obwodowego komisarza wojskowego. 15 listopada 1926 r. mianowany komendantem Zarządu Terytorialnego RKKA Turkmeńskiej ASSR. Następnie zaliczony do rezerwy RKKA. Przywrócony do służby czynnej 9 grudnia 1932 r. i mianowany: szefem Wojskowego Oddziału Budowlanego, później Oddziału Budowlano-Kwaterunkowego Armii Kaukaskiej (2 lata), szefem 3 wydziału Oddziału Budowlano-Kwaterunkowego Leningradzkiego Okręgu Wojskowego (od 1935).

W 1937 r. komendant 209 Odcinka Wojskowych Robót Budowlanych Leningradzkiego OW.

Zwolniony z RKKA 20 maja 1937 r. i aresztowany 26 maja 1937 r. Wyrokiem Izby Wojskowej Sądu Najwyższego ZSRR 29 sierpnia

1937 r. skazany na karę śmierci i rozstrzelany w Leningradzie. Zrehabilitowany 15 grudnia 1956 r.

Od grudnia 1919 r. był członkiem partii bolszewickiej.

Stopień: kategoria K-10, intendant I rangi (26.11.1936).

Źródła: RGWA, KE 1925, 1926; 37837/4/81/250, 148/477, 425/50; 37837/18/493/198, 37837/20/26/385ob.; 37976/71-045/1.

Literatura: EBDSM; A.M. Grigorian, W.S. Milbach, A.N. Czernawski, *Politickéskije riępriessii*, s. 320; LM, t. 4, s. 323; *Martirolog polakow*, s. 468.

MROWIŃSKI Wacław

(МРОВИНСКИЙ Вацлав Фомич)

Urodzony 5 maja 1895 r. w rodzinie mieszczańskiej. Polak. Ukończył siedem klas gimnazjum.

W armii carskiej od 1915 r. Służył w artylerii, dwukrotnie uległ zatruciu podczas ataków gazowych. Ostatni stopień i funkcja: chorąży, młodszy oficer baterii artylerii w 5 Armii.

W Armii Czerwonej od 15 maja 1918 r., od początku na stanowiskach dowódczych. W wojnie domowej walczył na Froncie Wschodnim i na Kaukazie. Był kontuzjowany. Służył na stanowiskach: referenta (5 miesięcy), skarbnika (11 miesięcy), szefa intendenty pułku (6 miesięcy), p.o. dowódcy pułku (4 miesiące), szefa zaopatrzenia brygady (2 lata i 2 miesiące) i zastępcy szefa zaopatrzenia dywizji (10 miesięcy).

Od 1 czerwca 1924 r. do 29 marca 1933 r. intendent 9 Dywizji Strzeleckiej. W tym czasie ukończył Kursy „Wystriel” (1930). Następnie mianowany szefem Oddziału Zaopatrzenia Rzeczowego Północnokaukaskiego Okręgu Wojskowego. Funkcję tę pełnił do 20 marca 1935 r., kiedy został zaliczony do dyspozycji Zarządu Kadr RKKA. Ukończył w tym okresie Instytut Podnoszenia Kwalifikacji w dziedzinie budownictwa wojskowego. 1 sierpnia 1935 r. mianowany zastępcą dowódcy 455 Myśliwskiej Brygady Lotniczej (w 1936 przemianowanej na 107 BL) ds. zabezpieczenia materiałowo-technicznego.

W związku z aresztowaniem przez organy NKWD zwolniony z szeregów RKKA 13 stycznia 1938 r. Dalsze losy nieznane.

Był bezpartyjny.

Stopień: kategoria K-10 (1924), intendant I rangi (25.04.1936).

Źródła: RGWA, KE 1925; 37837/1/112/17ob; 37837/4/58/1045ob, 64/912, 112/313, 164/26; 37837/18/147/41, 234/338, 413/84; 37837/20/25/554ob.

MUKLEWICZ Romuald

(МУКЛЕВИЧ Ромуальд Адамович)

Urodzony 7 grudnia 1890 r. w Białymstoku¹⁹¹, gubernia grodzieńska, w rodzinie robotniczej. Polak, władał językiem polskim i rosyjskim. Miał wykształcenie podstawowe, pracował jako włókniarz w Białymstoku i Łodzi. Za działalność polityczną był krótko więziony w 1907 r.

W 1914 r. (wg innych źródeł już w 1912) zmobilizowany do floty carskiej, służył jako podoficer, ukończył szkołę motorzystów. W 1917 r. był członkiem Piotrogradzkiej Rady Delegatów Robotniczych i Żołnierskich. Uczestnik I Zjazdu Związku Wojskowych Polaków w Piotrogradzie w czerwcu 1917 r. W czasie przewrotu bolszewickiego uczestniczył w szturmie na Pałac Zimowy w Piotrogradzie. W listopadzie 1917 r. został sekretarzem Wydziału Demobilizacyjnego Komitetu Polskiego przy Ludowym Komisariacie ds. Narodowości.

W Armii Czerwonej od lutego 1918 r. Walczył z Niemcami pod Narwą w szeregach oddziału partyzanckiego i brygady Fabriciusa, był komisarzem Zachodniej Granicy. Od stycznia 1919 r. szef Oddziału Werbunkowego Zachodniej Dywizji Strzeleckiej. Następne stanowiska: szef sztabu Świąciańskiej Grupy Wojsk, miński gubernialny komisarz wojskowy i komisarz sztabu 16 Armii i sztabu Frontu Zachodniego. Od 1921 r. członek Rady Rewolucyjno-Wojskowej Frontu Zachodniego.

¹⁹¹ Według innych źródeł w Supraślu.

Od 1922 r. komisarz, a od 1 czerwca 1924 r. komisarz i zastępca ds. politycznych komendanta Akademii Wojskowej RKKK. W styczniu (zapewne 20 stycznia) 1925 r. mianowany zastępcą ds. politycznych szefa Zarządu Lotnictwa RKKK i jednocześnie szefem sekretariatu tego zarządu. Od 23 sierpnia 1926 r. dowódca Morskich Sił Armii Czerwonej i członek Rewolucyjnej Rady Wojskowej ZSRR. 16 listopada 1931 r. mianowany inspektorem Marynarki Wojennej z zachowaniem członkostwa w RRW. 31 grudnia 1933 r. zdjęty ze stanowisk, zaliczony do rezerwy RKKK w związku z nominacją na stanowisko szefa Zarządu Głównego Morskiego Budownictwa Okrętowego przy Ludowym Komisariacie Przemysłu Ciężkiego ZSRR. Od 1936 r. zastępca ludowego komisarza przemysłu obronnego ZSRR.

Aresztowany 28 maja (zwolniony z sił zbrojnych 2 grudnia) 1937 r. Uznany za jednego z przywódców Polskiej Organizacji Wojskowej w ZSRR. 8 lutego 1938 r., wyrokiem Izby Wojskowej Sądu Najwyższego ZSRR, skazany na karę śmierci. Rozstrzelany w Moskwie 10 lutego 1938 r. Zrehabilitowany 26 maja 1956 r.

W 1906 r. został członkiem SDKPiL, był sekretarzem Komitetu Białostockiego. Od 1909 r. działacz PPS-Lewicy, sekretarz Łódzkiego Okręgowego Komitetu Robotniczego. Przyjęty do partii bolszewickiej ze stażem od 1906 r. W 1919 r. członek Komitetu Wileńskiego Komunistycznej Partii Litwy i Białorusi. Uczestnik III Kongresu Międzynarodówki Komunistycznej w 1921 r. Uczestnik zjazdów WKP(b) w latach 1922–1934. Członek Wszechzwiązkowego Centralnego Komitetu Wykonawczego w latach 1925–1931.

Stopień: bez stopnia, kategoria K-14 (1926).

Źródła: ASM, 1/3/3387/1-2; RGWA, 37837/1/99/57, 112/161; 37837/4/32/313, 144/371ob, 539/18, 37837/18/5/31; 112/50.

Literatura: S.S. Blizniczenko, *120-letiju so dnja roźdženija Naczalnika Wojemo-Morskich Sił RKKK Romualda Adamowicza Muklewicza*, WIA 2009, nr 3, s. 64–87; A. Kochański, *Muklewicz Romuald, pseud. Mars (1890–1938)*, PSB, T. XXII, s. 256–257; KPURP, s. 591–592; *Martirolog polaków*, s. 469; N.I. Ordynski, *Flagman-stroitiel*, w: *Flagmany*, s. 99–108; O.F. Suwieniorow, *Tragedija RKKK*, s. 490; K.A. Zalesski, *Impierija Stalina*, s. 328.

NAGRODSKI Leonid**(НАГРОДСКИЙ Леонид Владимирович)**

Urodzony 9 listopada 1898 r. w miejscowości Rawa, gubernia piotrkowska, w rodzinie mieszczańskiej. Zruszczony Polak, biegle władał językiem rosyjskim i polskim. W 1918 r. ukończył 2 Gimnazjum w Twerze. W armii carskiej nie służył.

Do Armii Czerwonej wstąpił na ochotnika w maju 1918 r. i służył jako czerwonoarmista w 8 pułku strzeleckim. We wrześniu 1918 r. został sekretarzem komisarza tego pułku. W okresie od lutego do lipca 1919 r. brał udział w walkach na Froncie Zachodnim. Od 15 lipca 1919 r. był słuchaczem Moskiewskich Wojskowych Kursów Inżynieryjnych. Po ich ukończeniu 6 lutego 1920 r. mianowany dowódcą plutonu w kompanii drogowo-mostowej 5 zapasowego batalionu inżynieryjnego. Od 18 marca 1920 r. p.o. dowódcy samodzielnej kompanii saperkiej 30 Dywizji Strzeleckiej. 1 października 1920 r. rozpoczął studia na Wojskowej Akademii Inżynieryjnej, na Wydziale Komunikacji Wojskowych. W 1921 r. brał udział w tłumieniu powstania w Kronsztadzie. Po ukończeniu studiów, 26 lutego 1926 r., objął dowództwo kompanii w 2 pułku kolejowym. 1 grudnia 1926 r. mianowany adiunktem na Wydziale Komunikacji Wojskowych przy Leningradzkim Instytucie Inżynierów Komunikacji, a 1 października 1928 r. p.o. prodziekana tego wydziału. 29 stycznia 1930 r. nadany mu został tytuł wykładowcy wyższego szkolnictwa wojskowego w dziedzinie mostów. Od 11 marca 1930 r. był jednocześnie członkiem Komitetu Naukowo-Technicznego przy Wojskowym Zarządzie Technicznym RKKa. Od 17 listopada 1931 r. p.o. prodziekana, a od 28 grudnia 1932 r. prodziekan Wojskowego Wydziału Transportowego przy Leningradzkim Instytucie Inżynierów Komunikacji. Od 11 lipca 1932 r. szef Oddziału Naukowo-Badawczego Wojskowej Akademii Transportowej.

W 1937 r. dowódca samodzielnego eksploatacyjnego batalionu kolei wąskotorowej Zabajkalskiego Okręgu Wojskowego.

Aresztowany 28 października 1937 r. Z szeregów RKKA zwolniony dopiero 25 lutego 1938 r. Podczas wyjazdowej sesji Izby Wojskowej Sądu Najwyższego ZSRR 3 października 1938 r. skazany na karę śmierci i tego samego dnia rozstrzelany w Czycie. Zrehabilitowany 8 września 1956 r.

Był członkiem partii bolszewickiej.

Stopień: kategoria K-11 (1932), wojeninżynier I rangi (4.12.1935).

Źródła: RGWA, KES; 37837/4/20/125, 62/148, 165/465.

Literatura: EBDSM.

NASTUSIEWICZ Jakub

(НАСТУСЕВИЧ Яков Викентьевич)

Urodzony 13 lutego 1896 r. w Petersburgu, w rodzinie robotniczej o korzeniach chłopskich. Polak, podawał się również za Rosjanina, władał językiem polskim i rosyjskim. W 1906 r. ukończył szkołę katolicką przy kościele św. Katarzyny w Petersburgu. Od 12 roku życia pracował jako robotnik w fabrykach Petersburga (Piotrogradu) i Rewla.

W 1916 r. za udział w strajku zwolniony z pracy i zmobilizowany do armii carskiej. Ukończył drużynę szkolną i został podoficerem. Służył w jegierskim pułku gwardii. W 1917 r. był członkiem komitetu pułkowego. Zdemobilizowany w listopadzie 1917 r.

Do Armii Czerwonej wstąpił na ochotnika na początku 1918 r. Służył we flocie, w 1 morskim oddziale brzegowym, jako goniec, zbrojmistrz, dowódca działonu obrony brzegowej, komendant obozu oddziału marynarzy na froncie pod Ługą. W maju 1920 r. skierowany do Szkoły Partyjnej Oddziału Politycznego Floty Bałtyckiej. Nie ukończył jej, gdyż został sekretarzem szefa OP Floty Bałtyckiej, a rok później sekretarzem dowódcy Sił Morskich Morza Północnego. W 1922 r. został zastępcą szefa, a w 1923 r. szefem OP Floty Północnej. W 1924 r. mianowany szefem OP Sił Morskich Dalekiego Wschodu. Pod koniec 1925 r. został słuchaczem Wydziału Politycznego Kursów Doskonalenia Wyższych Dowódców przy Akademii Wojskowej RKKA. Po ich ukończeniu, w 1926 r., mianowany komisarzem okrętu liniowego „Paryżskaja Komuna”. Pod koniec 1929 r. komisarz Szkoły Marynarki Wo-

jennej im. Frunzego, a w 1930 r. został komisarzem Oddziału Okrętów Szkolnych Sił Morskich Morza Bałtyckiego. Od 1931 r. studiował na specjalnym kursie Akademii Marynarki Wojennej. Po jego ukończeniu, 4 marca 1933 r., mianowany szefem sztabu, a następnie zastępcą komendanta Specjalnych Kursów Oficerów im. Centralnego Komitetu Wykonawczego ATSSR. Od 8 maja 1938 r. komendant Połączonej Szkoły Oddziału Szkolnego Floty Bałtyckiej, a wkrótce p.o. szefa sztabu Brygady Trałowo-Minowej tej floty.

Zwolniony z szeregów Marynarki Wojennej 14 lipca 1938 r. Aresztowany 19 lipca 1938 r. przez Oddział Specjalny NKWD Floty Bałtyckiej pod zarzutem szpiegostwa na rzecz Polski, później również Niemiec. Przetrzymany w więzieniu NKWD w Kronsztadzie. 26 marca 1939 r., decyzją tego oddziału, zrehabilitowany i zwolniony z aresztu. Przywrócony do służby 11 lipca 1939 r. i mianowany inspektorem sztabu Głównego Zarządu Ekspedycji Robót Podwodnych Specjalnego Przeznaczenia, a wkrótce szefem 4 wydziału II Oddziału Głównego Portu Wojennego Floty Bałtyckiej.

W czasie wojny z Niemcami służył we Flocie Czarnomorskiej (brał udział w obronie Sewastopola). Od stycznia 1942 r. dowódca Oddziału Szkolnego Espedycji Robót Podwodnych Specjalnego Przeznaczenia w Astrachaniu. Następnie służył we Flotyli Białomorskiej.

Po zakończeniu wojny zastępca dyrektora Wyższej Szkoły Morskiej im. S.O. Makarowa ds. wyszkolenia wojskowego i kierownik Katedry Wojenno-Morskiej Murmańskiej Szkoły Marynarki Wojennej.

Odnaczony Orderem Lenina, dwoma Orderami Czerwonego Sztandaru, Orderem Czerwonej Gwiazdy, medalami.

Członkiem partii bolszewickiej został w 1919 r. Jesienią 1937 r. usunięty z partii za związki z wrogami ludu, m.in. z aresztowanym bratem¹⁹². Przywrócony w szeregi partii w marcu 1938 r. i ponownie z niej usunięty jako zwolniony z szeregów Marynarki Wojennej 16 lipca 1938 r. Ponownie przyjęty 17 lipca 1939 r.

¹⁹² Ignacy (Ignatij Wikientiewicz) Nastusiewicz został aresztowany w 1937 r. i skazany na 10 lat łagru.

Zmarł w Leningradzie 30 listopada 1974 r. Pochowany na Dużym Cmentarzu Oktiabrskim.

Stopień: kategoria KP-11 (1924), kapitan III rangi (2.12.1936), kapitan II rangi, kapitan I rangi.

Źródła: CAMO/Podwíg naroda; RGAŹMF, r-322/18/432/1-10; r-1549/10/638/1-2, 638/58-59, 638/64; r-1570/8/580/1-5; r-1678/1/13/42, 14/253; r-2185/2/2/306, 4/68, 4/208, 7/126, 7/134, 7/351, 8/28; RGWA, 37837/4/34/240 (599), 34/243 (600), 62/135, 428/100; SPSRKKF, s. XIX, 63.

Literatura: *Rieforma w Krasnoj Armii*, kn. 2, s. 501.

NIGIEL Bronisław

(НИГЕЛЬ Бронислав Александрович)

Urodzony w 1886 r. w Warszawie, w rodzinie robotniczej. Polak, władał językiem polskim i rosyjskim. Ukończył szkołę miejską w Warszawie, dwie klasy wieczorowych kursów nieznannej specjalności i szkołę maszynową. Od 1906 r. był członkiem SDKPiL, aresztowany, w latach 1909–1911 na zesłaniu. Służył w armii carskiej, w piechocie, jako podoficer.

W Armii Czerwonej od lutego 1918 r., początkowo dowódca oddziału zmotoryzowanego. W maju 1918 r. mianowany instruktorem-dowódcą oddziału karnego przy sztabie 4 Armii Frontu Wschodniego. W latach 1919–1920 komisarz brygady na Froncie Zachodnim. W latach 1920–1921 członek Kolegium Rady Wojskowo-Rewolucyjnej Ukrainy.

W 1921 r. przeniesiony do rezerwy, pracował w dyplomacji (być może w wywiadzie).

Ponownie w służbie czynnej od 1922 r., komisarz Zarządu Mobilizacyjnego (II Zarządu) sztabu Frontu Zachodniego. Od kwietnia 1923 r. komisarz Szkoły Przygotowawczej Marynarki Wojennej. W 1924 r. mianowany komisarzem Archiwum Marynarki Wojennej. 25 lutego 1925 r. zwolniony do rezerwy z wpisaniem do ewidencji komisariatu wojskowego w Leningradzie.

Pracował w szkolnictwie, a następnie w Głównym Zarządzie Przemysłu Elektrotechnicznego w Leningradzie. Dalsze losy nieznane.

Do partii bolszewickiej wstąpił w kwietniu 1917 r.

Stopień: bez stopnia, kategoria KP-11.

Źródła: RGAWMF, 315/1/80/8; RGWA, 37837/1/99/160; SPSRKKF, s. 64.

Literatura KPURP, s. 605–606; S.T. Minakow, *Sowietskaja wojemajja elita 20-ch godow*, s. 302.

NORIEJKO Karol

(НОРЕЙКО Карл Сильвестрович)

Urodzony 14 grudnia 1893 r. w miejscowości Horodno, gubernia wileńska, w rodzinie chłopskiej. Polak, władał językiem polskim, rosyjskim, niemieckim i francuskim. W 1915 r. ukończył szkołę realną.

Do armii carskiej zmobilizowany 23 kwietnia 1916 r. W sierpniu 1917 r. ukończył przyspieszony kurs w szkole artylerii. Podchorąży, młodszy oficer 4 Syberyjskiej Brygady Artylerii. Uczestniczył w walkach na Froncie Zachodnim.

Do Armii Czerwonej zmobilizowany 12 czerwca 1919 r. Początkowo służył w dywizjonie artylerii ciężkiej 19 Dywizji Strzeleckiej: 10 lipca 1919 r. mianowany referentem ds. artylerii, 30 sierpnia 1919 r. referentem ds. gospodarczych, 23 grudnia 1919 r. dowódcą plutonu, a 23 kwietnia 1920 r. dowódcą baterii. Od 18 maja 1920 r. dowódca baterii w 2 dywizjonie artylerii ciężkiej 2 DS, a od 2 lipca 1920 r. dowódca tego dywizjonu. We wrześniu–październiku na czele dywizjonu wziął udział w wojnie z Polską.

6 listopada 1920 r. mianowany dowódcą baterii w dywizjonie haubicznym. Od 13 lipca 1921 r. dowódca baterii w 2 ciężkim dywizjonie haubicznym, 8 marca 1922 r. został zastępcą dowódcy, a 23 maja 1922 r. dowódcą tego dywizjonu. Od 1 października 1922 r. studiował w Akademii Artylerii, od 1 września 1925 r. kontynuował studia w Wojskowej Akademii Technicznej im. Dzierżyńskiego, a od 1 października 1927 r. na dodatkowym roku Wydziału Artylerii tej akademii. Po ukończeniu studiów, 1 kwietnia 1928 r. mianowany zastępcą szefa oddziału w Centralnym Warsztacie Artylerii RKKK. Od 1 stycznia 1929 r. znajdował

NOWAK Wiktor (KAMIŃSKI Adam)

się w dyspozycji Zarządu Głównego RKKA z odkomenderowaniem do pracy w Zarządzie Artylerii. 1 lutego 1931 r. mianowany przedstawicielem wojskowym Zarządu Artylerii RKKA. Od 14 stycznia 1935 r. zastępca szefa wydziału produkcji i zaopatrzenia Oddziału Sprzętu Artyleryjskiego Zarządu Artylerii RKKA.

Aresztowany 19 grudnia 1937 r., w związku z aresztowaniem przez organy NKWD zwolniony z szeregów RKKA 27 grudnia 1937 r. (ponownie zwolniony 9.02.1938). Wyrokiem Izby Wojskowej Sądu Najwyższego ZSRR 28 maja 1940 r. skazany na karę 10 lat obozu. Postanowieniem Izby Wojskowej Sądu Najwyższego ZSRR z 19 listopada 1955 r. jego sprawa została umorzona w związku z niepopętnieniem przestępstwa.

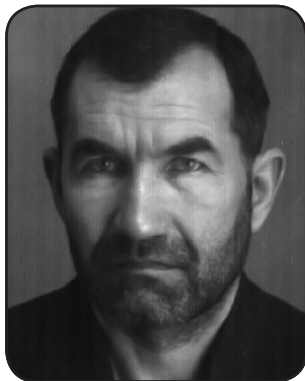
Był bezpartyjny.

Stopień: kategoria T-9 (25.06.1932), wojeninżynier I rangi (4.12.1935).

Źródła: CAFSB, informacja z 30.09.2011; RGWA, KES; 37837/4/62/148, 164/259; 37837/20/9/364ob; „Krasnaja Zwiezda”, nr 280, 5 XII 1935.

NOWAK Wiktor (KAMIŃSKI Adam)

(НОВАК Виктор Лаврентьевич [КАМИНСКИЙ Адам

Францевич])

Urodzony 1 stycznia 1896 r. w Warszawie, w rodzinie robotniczej. Polak, władał językiem polskim i rosyjskim. Ukończył szkołę podstawową oraz dwie klasy szkoły rzemieślniczej w Warszawie (1912). Pracował jako ślusarz. W armii carskiej nie służył.

Do Gwardii Czerwonej wstąpił na ochotnika w listopadzie 1917 r. i służył jako szofer najpierw turkiestańskiej drużyny samochodowej (był wówczas ranny), a następnie w sztabie Frontu Południowego (od września 1920) i sztabie Frontu Turkiestańskiego (od września 1922). Brał udział w walkach z basmaczami i siłami gen. Wrangla.

Od września 1923 r. służył jako szofer Głównego Sztabu Lotniczego. Od 8 stycznia do 16 września 1924 r. był słuchaczem skróconego kursu Wyższej Szkoły Floty Powietrznej, a od 25 września 1924 r. do 19 lutego 1925 r. Wyższej Wojskowej Szkoły Lotniczej Strzelców i Bombardierów, którą ukończył z tytułem starszego lotnika. 1 marca 1925 r. mianowany instruktorem lotniczym I kategorii w 2 Wojskowej Szkole Lotniczej. Od 11 sierpnia 1926 r. starszy lotnik 45 samodzielnego oddziału lotniczego. Następnie, od 7 lutego 1927 r., służył w 30 samodzielnej eskadrze lotniczej, początkowo jako starszy lotnik, wkrótce dowódca klucza (od 14.05.1927), p.o. dowódcy oddziału (od 15.12.1928), dowódca oddziału (od 1.06.1930). 1 grudnia 1930 r. objął dowództwo 54 oddziału lotniczego, a 8 kwietnia 1931 r. dowództwo 20 oddziału lotniczego. Od 17 sierpnia 1931 r. był również jego komisarzem. 6 listopada 1931 r. został jednocześnie słuchaczem wieczorowych Kursów Doskonalenia Oficerów przy Wojskowej Akademii Sił Powietrznych, z których wyrzucono go za uchybienia dyscyplinarne 13 lutego 1932 r. Wcześniej, 20 listopada 1931 r., został dowódcą i komisarzem 30 eskadry lotniczej, potem dowódcą 13 armijnej rozpoznawczej eskadry lotniczej, od 4 lipca 1933 r. dowódcą 118 myśliwskiej eskadry lotniczej. Na początku 1935 r. zaliczony do dyspozycji Zarządu Kadr RKKA.

9 marca 1935 r. przeniesiony do rezerwy Armii Czerwonej i oddelegowany do dyspozycji Ludowego Komisariatu Przemysłu Ciężkiego ZSRR. Lotnik oblatywacz Fabryki Samolotów nr 1 w Moskwie.

Aresztowany 8 czerwca 1938 r. Za szpiegostwo na rzecz Polski oraz działalność dywersyjno-terrorystyczną wyrokiem Izby Wojskowej Sądu Najwyższego ZSRR 4 marca 1939 r. skazany na karę śmierci i tego samego dnia rozstrzelany w Moskwie. Zrehabilitowany przez Prokuraturę Generalną Federacji Rosyjskiej 10 grudnia 1998 r.

Stopień: bez stopnia, kategoria K-10 (1931).

Źródła: RGWA, KES; 37837/4/39/1016, 58/973, 436/106.

Literatura: EBDSM.

NOWODWORSKI Witold

(НОВОДВОРСКИЙ Витольд Марцелиевич)

Urodzony 4 czerwca 1887 r. we wsi Szeremietiewo-Piesocznia, gubernia riazańska, w rodzinie szlacheckiej; ojciec był agronomem. Polak, władał językiem polskim, rosyjskim, francuskim i niemieckim. W 1906 r. ukończył gimnazjum w Petersburgu.

W 1912 r. ukończył Wojskową Akademię Medyczną. Od 1 stycznia 1913 r. był ordynatorem w Klinice Internistycznej tej akademii. 22 sierpnia 1914 r. skierowany na front i mianowany młodszym lekarzem pułku. Od sierpnia 1915 r. lekarz komisji lekarskiej, a następnie starszy ordynator szpitala ewakuacyjnego w Piotrogradzie. Za służbę w armii carskiej odznaczony pięcioma orderami.

W Armii Czerwonej od 1918 r.: zastępca głównego lekarza punktu ewakuacyjnego (4 miesiące), starszy ordynator szpitala (rok i 6 miesięcy), zastępca głównego lekarza ewakuacyjnego punktu przyjęć (2 lata). Od 1922 r. młodszy wykładowca Wojskowej Akademii Medycznej RKKa, a od 1931 r. starszy wykładowca tej akademii. W 1935 r. mianowany zastępcą szefa katedry II Kliniki Chorób Wewnętrznych akademii, od 1941 r. zastępca szefa katedry Wydziału Terapii. Pracę doktorską obronił w 1934 r., a w 1943 r. habilitacyjną i został docentem.

Jednocześnie pracował w cywilnych instytucjach medycznych: w latach 1919–1925 był lekarzem domu dziecka, w latach 1925–1929 członkiem komisji lekarskiej kasy chorych, a w latach 1929–1934 konsultantem Instytutu Oftalmonologicznego w Leningradzie.

W kwietniu 1944 r., rozkazem szefa służby medycznej Armii Czerwonej, odkomenderowany do służby w Wojsku Polskim i mianowany naczelnym internistą 1 Armii WP. Od 22 listopada 1944 r. naczelnym internistą Wojska Polskiego. W 1944 r. został również profesorem uniwersytetu w Lublinie. 11 listopada 1946 r., na własną prośbę, wyjechał do ZSRR, do dyspozycji Oddziału Kadr Zarządu Medycznego Armii Radzieckiej. Ponownie pracował w Wojskowej Akademii Medycznej im. Kirowa.

Autor około 50 prac naukowych.

Odznaczony Orderem Czerwonego Sztandaru (3.11.1944), Orderem Lenina, Orderem Wojny Ojczyźnianej I klasy, Orderem Odrodzenia Polski IV klasy, Krzyżem Grunwaldu III klasy, medalami.

Od 1959 r. w stanie spoczynku. Zmarł 3 stycznia 1961 r. w Leningradzie.

Stopień: kategoria M-10 (1931), wojenwrzacz I rangi (11.04.1936), brigwrzacz (26.04.1940), generał brygady WP (30.12.1944), GM służby medycznej (11.07.1945).

Źródła: CAW, TAP, 497/58/482; IV.500.4/8/890; RGWA, 37837/4/111/589, 366/468; 37837/20/25/64ob.

Literatura: H.P. Kosk, t. 2, s. 57; J. Królikowski, M-S, s. 74–75; KPURP, s. 613; E.J. Nalepa, cz. II, s. 42; WWUWOW, cz. 2, s. 41.

NOWOTARSKI Tadeusz

(НОВОТАРСКИЙ Тадеуш Иосифович)

Urodzony 23 marca 1890 r. w Medyce (Galicja), w rodzinie o korzeniach chłopskich; ojciec był urzędnikiem. Polak, władał językiem polskim, rosyjskim i słabiej niemieckim. W 1900 r. ukończył czteroklasową szkołę podstawową w Krakowie, w 1907 r. szkołę realną w Krakowie, a w 1909 r. trzy semestry Politechniki Lwowskiej. Pracował jako technik budowlany. W armii austro-węgierskiej nie służył. W Rosji znalazł się najprawdopodobniej w czasie okupacji Galicji.

W Armii Czerwonej od 2 sierpnia 1920 r., początkowo jako szeregowy czerwonoarmista. Od 8 grudnia 1920 r. kierownik klubu 17 odcinka etapowego 9 Armii, a od 3 marca 1921 r. pisarz III kategorii tamże. 26 marca 1921 r. mianowany sekretarzem komisarza 40 Brygady Strzeleckiej. Od 9 lipca 1921 r. kancelista V kategorii 17 odcinka etapowego. Od 1 sierpnia 1921 r. służył w 2 kadrowym batalionie etapowym: kancelista III kategorii, komisarz 2 kompanii (od 18.08.1921), zastępca kierownika (od 8.10.1921) i kierownik klubu (od 26.10.1921). 6 grudnia 1921 r. mianowany kierownikiem klubu 1 wojskowej transportowej OKA¹⁹³, a 1 maja 1922 r. jej politrukiem. Od 25 maja 1922 r. w Smo-

¹⁹³ Skrót być może oznacza samodzielny zespół samochodowy.

leńskim Gubernialnym Komisariacie Wojskowym: inżynier do zadań, inżynier do zadań Oddziału Kwaterunkowego (od 25.07.1923), zastępca szefa (od 29.04.1924) i szef tego oddziału (od 1.01.1925). 27 maja 1925 r. mianowany szefem Oddziału Kwaterunkowego Zarządu Okręgu Terytorialnego 5 Korpusu Strzeleckiego. Od 1 listopada 1926 r. młodszy inżynier, a od 1 kwietnia 1929 r. inżynier odcinka Wojskowego Oddziału Budowlanego Zarządu Szefa Inżynierów Białoruskiego Okręgu Wojskowego. 15 stycznia 1930 r. oddany do dyspozycji Zarządu Szefa Inżynierów Armii Kaukaskiej i mianowany inżynierem odcinka budowlanego. Od 25 czerwca 1932 r. inspektor ds. budownictwa wojskowego Zarządu Sił Powietrznych Armii Kaukaskiej, a następnie szef 1 sektora Wojskowego Oddziału Budowlanego tej armii. 4 lutego 1935 r. mianowany szefem 1 wydziału Oddziału Budowlano-Kwaterunkowego Armii Kaukaskiej (od maja 1935 Zakaukaskiego Okręgu Wojskowego), a 5 czerwca 1935 r. szefem 2 wydziału Oddziału Budowlano-Kwaterunkowego Uralskiego OW. Dalsze losy nieznane.

Do partii bolszewickiej wstąpił 1 marca 1920 r.

Stopień: kategoria K-9, major (1936).

Źródła: RGWA, KES; KE 1924, 1925; 37837/4/20/16, 57/649; 37837/18/12/16ob, 15/280ob-281; 37837/20/11/320.

O

OBIDKO Edward

(ОБИДКО Эдуард Казимирович)

Urodzony 10 października 1892 r. w Warszawie w rodzinie mieszczkańskiej; ojciec był inżynierem na kolei. Polak, władał językiem polskim, rosyjskim i niemieckim. W 1909 r. ukończył szkołę realną, a w 1913 r. instytut politechniczny w Niemczech. Pracował jako nauczyciel matematyki.

Do armii carskiej zmobilizowany w sierpniu 1914 r. W sierpniu 1915 r. ukończył Kijowską Szkołę Wojskową. Ostatni stopień i funk-

cja: sztabskapitan, dowódca kompanii 9 grenadierskiego syberyjskiego pułku piechoty. Brał udział w walkach z wojskami austro-węgierskimi na Froncie Południowo-Zachodnim. Był ranny i kontuzjowany.

Do Armii Czerwonej zmobilizowany 28 lutego 1918 r. i mianowany dowódcą 1 astrachańskiego oddziału komunistycznego. Pod koniec roku objął stanowisko w astrachańskiej gubernialnej CzK. Od marca 1919 r. szef sztabu oddziału zaporowego Frontu Kaspijsko-Kaukaskiego. W maju 1919 r. mianowany dowódcą Samarskiej Brygady Fortecznej. Od sierpnia 1919 r. najpierw oficer do zadań, później zastępca inspektora piechoty 11 Armii. W lutym 1920 r. mianowany komendantem Bakijskich Kursów Dowódczych.

Od 7 października 1921 r. zastępca inspektora piechoty Samodzielnej Armii Kaukaskiej, w maju 1922 r. zaliczony do rezerwy tej armii. Następnie służył w wojskach CzK-GPU Zakaukazia: inspektor sztabu Wojsk Pogranicznych (od 6.07.1922), w rezerwie tego sztabu (od 9.02.1923), szef sztabu Bakijskiego Oddziału Pogranicznego (od 24.05.1923), szef sztabu Erewańskiego Oddziału Pogranicznego (od 3.11.1923), w rezerwie sztabu wojsk Zakaukaskiego GPU (od 1.06.1924), p.o. inspektora ds. liniowych w dowództwie Wojsk Pogranicznych GPU Gruzji (od 20.07.1924), w rezerwie sztabu wojsk Zakaukaskiego GPU. Od 1 marca 1925 r. ponownie w RKKK: zastępca szefa Oddziału Kadr (1.11.1926 przekształcony w IV Oddział sztabu) Armii Kaukaskiej. Pozostając na tym stanowisku, od 26 listopada 1928 r. do 10 sierpnia 1929 r. był słuchaczem Kursów „Wystriel”. Od 15 stycznia 1930 r. pomocnik, a od 1 kwietnia 1930 r. zastępca szefa V Oddziału sztabu Armii Kaukaskiej. Na tym stanowisku 9 kwietnia 1930 r. rozpoczął studia na Wydziale Zaocznym Akademii Wojskowej RKKK im. Frunzego. Od 15 października 1930 r. dowódca 6 kaukaskiego pułku strzeleckiego. Studia w akademii ukończył 27 kwietnia 1931 r. Następnie dowódca 3 azerbejdżańskiego górskiego pułku strzeleckiego. Od 20 listopada 1932 r. szef VII Oddziału sztabu Armii Kaukaskiej, a od 8 stycznia 1935 r. mianowany zastępcą szefa Oddziału Wojsk Samochodowych i Pancernych tej armii, w maju 1935 r. przekształconej w Zakaukaski Okręg Wojskowy. W styczniu 1935 r. miał objąć stanowi-

sko dowódcy wojsk samochodowych i pancernych 10 Korpusu Strzeleckiego, lecz rozkaz został anulowany. W tym samym roku ukończył Kursy Doskonalenia Oficerów Wojsk Samochodowych i Pancernych. 3 czerwca 1936 r. przeniesiony do dyspozycji Zarządu Kadr RKKA.

Zwolniony z RKKA 23 sierpnia 1936 r. za ukrycie pochodzenia społecznego i utrzymywanie kontaktów z rodziną w Polsce. 1 października 1936 r. zmieniono zwolnienie na przeniesienie w stan spoczynku. Przywrócony do służby najprawdopodobniej pod koniec 1936 r. i mianowany wykładowcą Połączonej Zakaukaskiej Szkoły Wojskowej.

Ponownie zwolniony ze służby 8 kwietnia 1937 r. Aresztowany 5 lipca 1937 r. Wyrokiem Izby Wojskowej Sądu Najwyższego ZSRR w Tbilisi na sesji wyjazdowej 15 września 1937 r. skazany na karę śmierci i rozstrzelany. Zrehabilitowany 18 sierpnia 1958 r.

Członkiem partii był w latach 1917–1922 i od kwietnia 1930 r. W 1919 r. był członkiem Astrachańskiego Komitetu Wykonawczego i członkiem Komitetu Gubernialnego partii w Astrachaniu.

Stopień: bez stopnia¹⁹⁴, kategoria K-10.

Źródła: RGWA, KES; 37837/4/30/507, 57/62ob, 74/31, 75/384, 75/675, 126/658; 37837/18/8/655, 121/105ob, 265/155ob, 343/87ob-88, 413/100; 37837/20/12/419.

Literatura: O.F. Suwienirów, *Tragedija RKKA*, s. 460.

OLSZAK Feliks

(ОЛЬШАК Феликс Казимирович)

Urodzony 10 grudnia 1886 r. w guberni warszawskiej, w rodzinie robotniczej. Polak, władał językiem polskim i rosyjskim. Ukończył trzy klasy szkoły miejskiej.

Do armii carskiej zmobilizowany w 1914 r. W 1917 r. był podoficerem w pułku artylerii przeciwlotniczej.

¹⁹⁴ Komisja atestacyjna odmówiła nadania mu stopnia pułkownika. Według Suwienierowa (*Tragedija RKKA*, s. 460) miał stopień majora, jednak nie znajduje to potwierdzenia w innych źródłach.

Do Armii Czerwonej wstąpił dobrowolnie 15 sierpnia 1918 r. i został instruktorem-organizatorem w Wasileostrowskim Komisariacie Wojskowym w Piotrogradzie. Od 6 marca 1919 r. dowódca 2 wasileostrowskiego pułku robotniczego, który w maju tego roku został przekształcony w 2 pułk strzelecki Brygady Specjalnego Przeznaczenia, następnie w 17 pułk strzelecki 9 Dywizji Strzeleckiej. Brał udział w walkach z wojskami gen. Judenicza. W 1922 r. za udział w wojnie domowej został odznaczony Orderem Czerwonego Sztandaru (pod nazwiskiem Olszakow).

Po zakończeniu wojny domowej na tym samym stanowisku. Od 13 lipca 1922 r. zastępca dowódcy 4 pułku strzeleckiego 2 Białoruskiej DS. Od 10 lipca 1924 r. zastępca dowódcy 97 pułku strzeleckiego 33 DS. Od 14 października 1924 r. na analogicznym stanowisku w 85 pułku strzeleckim, a od 7 grudnia 1924 r. w 87 pułku strzeleckim 27 DS¹⁹⁵. 9 lutego 1925 r. mianowany zastępcą dowódcy 98 pułku strzeleckiego 33 DS. Od 15 sierpnia 1927 r. był słuchaczem Wyższych Kursów Strzelecko-Taktycznych. Po ich ukończeniu, 1 maja 1929 r., mianowany dowódcą i komisarzem 14 newelskiego pułku strzeleckiego 5 DS. Pozostając na tym stanowisku, od 1 października 1930 r. był słuchaczem Kursów Przygotowania Dowódców-Komisarzy przy Wojskowej Akademii Politycznej im. Tołmaczewa. 23 maja 1932 r. mianowany dowódcą i komisarzem 6 pułku pancernego. Formowanie pułku zostało wstrzymane i od 17 sierpnia 1932 r. był zastępcą dowódcy wojsk samochodowych i pancernych Ukraińskiego Okręgu Wojskowego. 10 maja 1934 r. mianowany dowódcą samodzielnego szkolnego pułku czołgów ciężkich T-35 Ukraińskiego OW, a od maja 1935 r. Charkowskiego OW.

Zmarł lub zginął tragicznie 26 lutego 1936 r.

Członkiem partii bolszewickiej był od 1918 r.

Stopień: kategoria K-10 (05.1934), pułkownik (17.02.1936).

¹⁹⁵ Tak według KES, według dokumentu Zarządu Kadr od 14 X 1924 zastępca dowódcy 98, a następnie 97 pułku strzeleckiego.

Źródła: RGWA, KES, 18/3/124/67; 37837/1/112/251; 37837/4/24/249, 25/158, 54/938, 121/33; 37837/18/265/33ob, 37837/20/16/686; „Krasnaja Zwiezda”, nr 49, 29 II 1936.

Literatura: KPURP, s. 623 (jako Olszakow).

OLSZEWSKI Jarosław

(ОЛЬШЕВСКИЙ Ярослав Адамович)

Urodzony 13 czerwca 1897 r. w rodzinie chłopskiej. Podawał się za Polaka i Białorusina. Władał językiem polskim i rosyjskim. Ukończył pełne gimnazjum, w 1916 r. podjął naukę w nieznanym instytucie w Moskwie.

Na początku 1917 r. został zmobilizowany do starej armii, ukończył szkołę chorążych. Chorąży, w działaniach bojowych nie brał udziału.

Do Armii Czerwonej wstąpił na ochotnika w 1918 r., początkowo służył jako szeregowy czerwonoarmista. Od 1 lutego 1919 r. na stanowiskach oficerskich w aparacie politycznym. W składzie 153 pułku strzeleckiego brał udział w wojnie domowej, był dwa razy ranny.

Po wojnie domowej kontynuował służbę w aparacie politycznym. Był zastępcą szefa Oddziału Politycznego 7 Dywizji Strzeleckiej. Jesienią 1924 r. zdjęty ze stanowiska i zaliczony do dyspozycji Zarządu Głównego RKKK. Od 3 listopada 1924 r. zastępca komisarza wojskowego i szef sekretariatu politycznego Kirgiskiego Komisarjatu Wojskowego. Od 27 grudnia 1926 r. zastępca ds. politycznych komendanta i komisarz Połączonej Szkoły Wojskowej Czerwonych Komunardów. W 1928 r. zastępca ds. politycznych komendanta Iwanowo-Woznieieńskiej Szkoły Piechoty w Orle. Następnie starszy instruktor Oddziału Kulturalno-Propagandowego Zarządu Politycznego RKKK. Od 9 sierpnia 1932 r. wykładowca pracy politycznej Wojskowej Akademii Chemicznej. 14 marca 1935 r. mianowany starszym instruktorem tej akademii.

W 1937 r. starszy instruktor OP Wojskowej Akademii Obrony Przeciwchemicznej.

Zwolniony z szeregów Armii Czerwonej 14 października 1937 r. Dalsze losy nieznane.

Od 1918 r. był członkiem partii bolszewickiej.

Stopień: pułkowej komissar (13.01.1936).

Źródła: RGWA, KE 1925, 1927; 37837/1/99/28; 37837/4/20/309, 58/821, 79/214, 132/644.

OLSZEWSKI Tadeusz

(ОЛЬШЕВСКИЙ Фаддей Иванович)

Urodzony 20 czerwca 1890 r. w Oszmianach, gubernia wileńska, w rodzinie chłopskiej. Litwin, język rosyjski wskazywał jako ojczysty, władał swobodnie językiem polskim. Ukończył pełne gimnazjum w Permie, a w 1915 r. Wydział Prawa Uniwersytetu w Kazaniu.

W 1915 r. powołany do armii carskiej, ukończył drużynę szkolną, a w 1916 r. Kazańską Szkołę Wojskową. Chorąży, od 1917 r. porucznik. Do demobilizacji w 1918 r. służył w 3 Dywizji Gwardii. Następnie pracował jako sędzia ludowy w mieście Usol na Uralu.

Do Armii Czerwonej wstąpił dobrowolnie 7 grudnia 1918 r., dowodził partyzanckim oddziałem na Uralu. Oddział został przeformowany w 23 pułk strzelecki Specjalnej Brygady. Od 1919 r. służył w 51 Dywizji Strzeleckiej: dowodził kompanią, batalionem, był zastępcą dowódcy 453 pułku strzeleckiego, a od 1920 r. dowódcą 151 Brygady. W czasie wojny domowej był ranny i kontuzjowany.

9 czerwca 1922 r. mianowany p.o. dowódcy 51 DS. Następnie był słuchaczem Wyższych Akademickich Kursów Dowódczych przy Akademii Wojskowej RKKA. Po ich ukończeniu, w lipcu 1923 r., mianowany zastępcą dowódcy 27 Omskiej DS. Od 26 grudnia 1923 r. dowódca 12 DS im. Sibrewkomu. W czerwcu 1926 r. zaliczony do dyspozycji Zarządu Głównego RKKA: pełnił funkcję doradcy wojskowego w Chinach. Za służbę w tym kraju w 1928 r. został odznaczony Orderem Czerwonego Sztandaru. Powrócił do ZSRR latem 1927 r. Od 1 grudnia 1927 r. szef zaopatrzenia Nadwołżańskiego Okręgu Wojskowego. Peł-

niąc tę funkcję, w 1929 r. ukończył Kursy Doskonalenia Oficerów Wyższych przy Akademii Wojskowej RKKA im. Frunzego. Od maja 1931 r. komendant Tyraspolskiego Rejonu Umocnionego. 3 lipca 1932 r. mianowany szefem Zarządu Baz Artyleryjskich Głównego Zarządu Artylerii RKKA. Po reorganizacji, od 20 stycznia 1935 r., szef Oddziału Baz Artyleryjskich Zarządu Artylerii RKKA. 15 sierpnia 1936 r. odznaczony ponownie Orderem Czerwonego Sztandaru.

Zwolniony z szeregów RKKA 31 maja 1937 r. Aresztowany 17 czerwca 1937 r. Wyrokiem Izby Wojskowej Sądu Najwyższego ZSRR 9 grudnia 1937 r. skazany na karę śmierci i tego samego dnia rozstrzelany w Moskwie. 6 czerwca 1956 r. zrehabilitowany¹⁹⁶.

Stopień: kategoria K-12, komdiw (23.11.1935).

Źródła: GARF, R-7523/44/135/195-199; RGWA, brak KES; KE 1922, 1924; 37837/1/112/136; 37837/4/24/385, 57/464, 62/63, 148/518; 37837/18/121/122ob; „Krasnaja Zwiezda”, nr 189, 16 VIII 1936.

Literatura: EBDSM; N.S. Czeruszew, Ju.N. Czeruszew, *Rasstrielannaja elita RKKA*, s. 256; N.S. Czeruszew, *Syn za otca nie otwieczajet*, s. 297; O.F. Suwieniorow, *Tragedija RKKA*, s. 389.

ONACEWICZ Aleksander

(ОНАЦЕВИЧ Александр Григорьевич)

Urodzony 8 (21 n. st.) grudnia 1891 r. w Bielsku, gubernia grodzieńska, w rodzinie mieszczańskiej. Podawał się za Białorusina i Polaka. Władał językiem rosyjskim i polskim. Ukończył wyższą szkołę podstawową oraz dwuletnie kursy pedagogiczne. Pracował jako nauczyciel.

Do armii carskiej powołany 31 grudnia 1914 r., służył jako szeregowy i podoficer. W latach 1914–1916 brał udział w walkach na froncie w składzie 19 batalionu saperskiego. W 1916 r. ukończył przyspieszony kurs Wileńskiej Szkoły Wojskowej i uzyskał stopień chorążego, w którym służył do demobilizacji, po której najprawdopodobniej powrócił w rodzinne strony. W latach 1918–1920 mieszkał na terytorium Pol-

¹⁹⁶ Jego żona, Maria Siergiejewna, w grudniu 1937 r. została skazana przez Komisję Specjalną NKWD na osiem lat łagru.

ski. Wraz z wycofującymi się oddziałami Armii Czerwonej przeniósł się w 1920 r. do Rosji Radzieckiej i pracował jako nauczyciel.

Do Armii Czerwonej wstąpił dobrowolnie 1 czerwca 1921 r. i został mianowany dowódcą batalionu 81 Mińskich Kursów Dowódczych. Następnie, od 8 lipca 1922 r., służył w Wyższej Połączonej Szkole Zarządu Wyższego Szkolnictwa Wojskowego RKKA: rukowoditiel wydziału piechoty, a od 22 lipca 1922 r. p.o. szefa Oddziału Inżynieryjnego. 27 listopada 1922 r. mianowany rukowoditelem klasy inżynieryjnej na Kursach Doskonalenia przy sztabie Frontu Zachodniego. Od 30 sierpnia 1923 r. był słuchaczem kursu pedagogicznego Kursów „Wystriel”. Po jego ukończeniu od 27 października 1923 r. wykładowca Kursów Doskonalenia przy sztabie Frontu Zachodniego. Od 27 czerwca 1924 r. szef Oddziału Szkolnego Kursów Doskonalenia Oficerów Młodszych Frontu Zachodniego. 17 października 1924 r. mianowany etatowym wykładowcą strzelectwa 3 Zachodniej Szkoły Piechoty. Od 22 września 1926 r. etatowy wykładowca Kursów „Wystriel”, a od 26 września 1931 r. p.o. wykładowcy Wojskowej Akademii Technicznej RKKA. Od 13 lipca 1932 r. rukowoditiel Akademii Artylerii RKKA. W 1933 r. mianowany szefem 1 sektora Oddziału Naukowo-Badawczego Kursów „Wystriel”. Od 9 czerwca 1934 r. zastępca szefa 1 sektora (od 14.01.1935 I Oddziału) Zarządu Wyższego Szkolnictwa Wojskowego RKKA. 26 stycznia 1938 r. przeniesiony na stanowisko wykładowcy wyszkolenia ogniowego Kursów „Wystriel”.

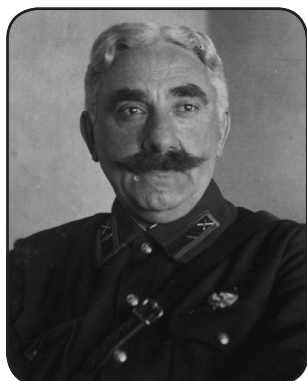
Aresztowany 18 sierpnia 1938 r. Wyrokiem Izby Wojskowej Sądu Najwyższego ZSRR 2 marca 1939 r. skazany na karę śmierci i następnego dnia rozstrzelany w Moskwie. Prochy spoczywają w kompleksie Kommunarka pod Moskwą. Zrehabilitowany 16 marca 1957 r.

Od 1920 r. był członkiem partii bolszewickiej. Usunięty z jej szeregów w listopadzie 1937 r. za ukrycie polskiej narodowości i związku z wrogami ludu.

Stopień: kategoria K-10, major (28.11.1935).

Źródła: RGWA, KES; 9/29/372/217; 37837/4/21/141ob, 49/568, 62/134; 37837/18/475/152ob; 37837/20/11/397.

Literatura: EBDSM; O.F. Suwienrow, *Tragedija RKKA*, s. 460.

OPMAN Waclaw

(ОПМАН Вацлав Максимилианович)

Urodzony 22 marca 1886 r. w Piotrkowie, gubernia piotrkowska, w rodzinie mieszczańskiej; ojciec był lekarzem. Podawał się za Polaka i Niemca, władał językiem polskim, niemieckim i rosyjskim. W 1903 r. ukończył Pskowski Korpus Kadetów.

Do armii carskiej wstąpił na ochotnika 31 sierpnia 1904 r. i został słuchaczem Michajłowskiej Szkoły Artylerii. Ukończył ją 9 sierpnia 1906 r. i był zawodowym oficerem. W czasie I wojny światowej walczył na frontach Południowo-Zachodnim (1914–1915) oraz Północnym w szeregach 5 Armii (od 1916 do końca działań wojennych). W 1914 r. był kontuzjowany. Ostatni stopień i funkcja: kapitan, dowódca 70 dywizjonu artylerii.

Do Armii Czerwonej wstąpił na ochotnika 10 czerwca 1918 r. i został mianowany dowódcą baterii w 1 dywizjonie moździerzy. Od 22 lutego 1919 r. był dowódcą tego dywizjonu. Od 22 kwietnia 1920 r. zastępca dowódcy artylerii 8 Dywizji Strzeleckiej. 2 lipca 1920 r. mianowany instruktorem w Inspekcji Artylerii 15 Armii. W czasie wojny domowej brał udział w walkach z wojskami gen. Denikina oraz wojnie z Polską.

Od 1 października 1920 r. dowódca artylerii 18 DS. Za udział w zajmowaniu Zakaukazia odznaczony Orderem Czerwonego Sztandaru (21.12.1922). Od 15 listopada 1924 r. dowódca 84 lekkiego pułku artylerii, a od 17 stycznia 1925 r. dowódca artylerii 84 DS. 1 stycznia 1926 r. mianowany dowódcą artylerii 10 Korpusu Strzeleckiego. W okresie od 23 stycznia do 23 marca 1929 r. był słuchaczem Kursów Doskonalenia Wyższych Dowódców przy Akademii Wojskowej RKKA.

Aresztowany 5 maja 1938 r. (wniosek o jego aresztowanie NKWD złożyło 11 kwietnia). Wyrokiem Izby Wojskowej Sądu Najwyższego ZSRR 27 maja 1939 r. skazany na 15 lat pozbawienia wolności. Zmarł w łagrze 27 marca 1943 r. Wyrokiem Izby Wojskowej Sądu Najwyższego ZSRR zrehabilitowany 30 maja 1957 r.

Był bezpartyjny.

Stopień: kategoria K-10 (1926), kombrig (5.02.1936).

Źródła: GARF, R-7523/44/136/56-67; RGWA, KES; 18/3/155/78; 37837/1/112/118; 37837/20/14/26ob.

Literatura: N.S. Czeruszew, Ju.N. Czeruszew, *Rasstrielannaja elita RKKK. Kombrigi*, s. 181–182; O.F. Suwienirow, *Tragedija RKKK*, s. 409; P.P. Wiczorkiewicz, *Łańcuch śmierci*, s. 1166.

ORŁOWSKI Michał

(ОРЛОВСКИЙ Михаил Эваристович)

Urodzony w 1885 r. Litwin.

W 1936 r. inspektor 1 wydziału Oddziału Budowlano-Kwaterunkowego Białoruskiego Okręgu Wojskowego.

Najprawdopodobniej represjonowany w okresie wielkiej czystki¹⁹⁷.

Stopień: kategoria K-9, intendant II rangi (1936).

Źródła: RGWA, 37837/20/10/259.

ORŁOWSKI Walenty

(ОРЛОВСКИЙ Валентин Викентьевич)

Urodzony 15 października 1900 r. w miejscowości Dżisna, w guberni wileńskiej, w rodzinie robotniczej. Polak, władał językiem polskim i rosyjskim, słabiej białoruskim. W 1915 r. ukończył wieczorowe kursy w Dziśnie, pracował w drukarni. W armii carskiej nie służył. W 1918 r. ukończył pierwszy rok Instytutu „Żywoje Słowo” w Piotrogradzie.

¹⁹⁷ Brak jego nazwiska w spisie oficerów litewskiej narodowości, sporządzonym w połowie 1940 r. Jego brat – Jan, major (1936, kategoria K-8), wykładowca artylerii Orenburskiej Szkoły Artylerii Przeciwlotniczej, był aresztowany w latach 1938–1940. Przywrócony do służby w kwietniu 1940 r.

Do Armii Czerwonej skierowany 1 października 1918 r. w ramach mobilizacji partyjnej, wyznaczony na komisarza baterii artylerii. 1 maja 1919 r. został ranny i był leczony w szpitalu. Po wyzdrowieniu 1 października 1919 r. zaliczony do dyspozycji Zarządu Politycznego Frontu Południowego. 10 października 1919 r. rozpoczął służbę w 3 Dywizji Strzeleckiej, w której szeregach wziął udział w walkach z wojskami gen. Denikina, pod Orłem i Mariupolem, oraz gen. Wrangla, pod Wasilewką i Perekopem: zastępca komisarza ciężkiego dywizjonu artylerii, komisarz 3 lekkiego dywizjonu artylerii (od 1.12.1919), komisarz 9 Brygady 3 Dywizji Strzeleckiej (od 1.10.1920), komisarz zbiorczego dywizjonu artylerii dywizji (od 1.03.1921). Za udział w wojnie domowej nagrodzony złotym zegarkiem.

Od 1 kwietnia 1922 r. był komisarzem kursów dowódczych 7 Korpusu Strzeleckiego. 1 lipca 1922 r. mianowany komisarzem artylerii 3 DS. Od sierpnia 1924 r. komisarz 9 dywizjonu artylerii konnej, a od sierpnia 1925 r. komisarz 50 pułku kawalerii. 23 listopada 1925 r. mianowany komisarzem 7 pułku artylerii 7 DS. 27 października 1926 r. został słuchaczem Artyleryjskich Kursów Doskonalenia Oficerów. Po ich ukończeniu, 25 września 1927 r., mianowany zastępcą dowódcy 32 pułku artylerii ds. gospodarczych. 1 września 1929 r. rozpoczął studia na Wydziale Artylerii Wojskowej Akademii Technicznej, kontynuował je na Wojskowej Akademii Mechanizacji i Motoryzacji. Po ukończeniu studiów, w sierpniu 1933 r., został szefem oddziału Wydziału Przemysłowego Wojskowej Akademii Mechanizacji i Motoryzacji RKKA. Od 20 lipca 1934 r. szef Oddziału Szkolnego tej akademii. 15 lutego 1936 r. mianowany zastępcą szefa I Oddziału Zarządu Wyższego Szkolnictwa Wojskowego RKKA.

23 lutego 1938 r., z okazji 20-lecia RKKA, odznaczony Orderem Czerwonego Sztandaru.

W czasie wojny z Niemcami początkowo w instytucjach centralnych. Od 1 listopada 1943 r. do 15 maja 1945 r. zastępca dowódcy wojsk pancernych i zmechanizowanych 1 Frontu Ukraińskiego ds. zaopatrzenia, remontu i eksploatacji. Po zakończeniu wojny pracował w instytucjach

centralnych Armii Radzieckiej, w tym w Głównym Zarządzie Wojsk Pancernych.

Odznaczony Orderem Lenina, Orderem Czerwonego Sztandaru (1944) oraz Orderem Kutuzowa II i I klasy (1945).

Zmarł na początku czerwca 1961 r. Pochowany na Cmentarzu Nowodziewiczym w Moskwie.

W szeregi partii bolszewickiej wstąpił w 1917 r.

Stopień: kategoria K-10 (1933), wojeninżynier I rangi (4.12.1935), GM służby inżynieryjno-pancernej (7.02.1943), GL służby inżynieryjno-technicznej (27.06.1945).

Źródła: CAMO/Podwig naroda; RGWA, KES; 37837/4/52/472, 62/148, 78/412; 37837/18/475/281ob-282; 37837/20/14/600; „Krasnaja Zwiezda”, nr 280, 5 XII 1935, nr 43, 24 II 1938, nr 135, 9 VI 1961.

OSTROWSKI Antoni

(ОСТРОВСКИЙ АНТОН ИВАНОВИЧ)

Urodzony 9 (22 n. st.) września 1885 r. w miejscowości Subocz, gubernia kowieńska, w rodzinie mieszczańskiej; ojciec był ślusarzem. Polak¹⁹⁸, władał językiem polskim i rosyjskim. Powołany do zasadniczej służby wojskowej, uczestniczył w wojnie rosyjsko-japońskiej. W 1912 r. ukończył pełne gimnazjum w Niżnym Nowogrodzie, do 1914 r. pracował w tym mieście jako aptekarz. Po wybuchu I wojny światowej kierował apteką 260 polowego zapasowego szpitala wojskowego.

Wraz ze szpitalem przeszedł do Armii Czerwonej. W 1918 r. uzyskał tytuł prowizora przy Uniwersytecie Kijowskim. Od 3 maja 1919 r. kierował apteką 2 wysuniętego punktu ewakuacyjnego. W 1920 r. został farmaceutą apteki nr 3 Przyralskiego Okręgu Wojskowego. Następnie studiował w Wojskowej Akademii Medycznej, którą ukończył w 1924 r. W lipcu tego roku został młodszym lekarzem ciężkiego dywizjonu artylerii 10 Korpusu Strzeleckiego. Od 1 września kierował wydziałem fizjoterapeutycznym 1 Komunistycznego Szpitala Wojskowego. Jed-

¹⁹⁸ Tak według dokumentów okresu międzywojennego. W czasie II wojny światowej podawał się za Rosjanina.

nocześnie, od marca do maja 1925 r., był słuchaczem Chemicznych Kursów Doskonalenia RKKA. 13 lipca 1925 r. mianowany młodszym lekarzem, a 1 września 1925 r. p.o. starszego lekarza 50 pułku strzeleckiego 17 Dywizji Strzeleckiej Moskiewskiego OW. Od 1 października 1925 r. starszy lekarz Naukowo-Badawczego Poligonu Chemicznego RKKA. Od 29 września 1926 r. służył na Kursach Przygotowania Instruktorów Obrony Przeciwlotniczej: asystent laboratorium ochrony sanitarno-weterynaryjnej, szef oddziału i zastępca szefa wydziału ochrony sanitarno-weterynaryjnej (od 7.03.1929), wykładowca i główny rukowoditel ds. służby medyczno-sanitarnej (od 19.04.1931). Później rukowoditel Kursów Doskonalenia Oficerów Lokalnej Obrony Przeciwlotniczej oraz wykładowca Wojskowej Akademii Medycznej. Uczestnik wojny zimowej z Finlandią.

Od lipca 1941 r. armijny terapeuta-toksykolog 23 Armii Frontu Północnego (od sierpnia 1941 Leningradzkiego). Od grudnia 1942 r. do sierpnia 1943 r. komendant Kursów Doskonalenia Pracowników Medycznych przy Głównym Wojskowym Zarządzie Medycznym RKKA. Następnie szef oddziału Wojskowej Akademii Medycznej. Od maja 1944 r. do maja 1945 r. zastępca komendanta Szpitala Ewakuacyjnego nr 1117 Frontu Leningradzkiego. Uczestnik walk w obronie Leningradu, operacji w krajach nadbałtyckich i Finlandii.

Odznaczony m.in. Orderem Wojny Ojczyźnianej II klasy.

Po zakończeniu wojny w pracy nauczycielskiej i administracyjnej. Zwolniony z szeregów sił zbrojnych w 1956 r.

Zmarł w 1964 r. w Leningradzie.

Był bezpartyjny.

Stopień: kategoria M-9 (19.04.1931), wojenwracz II rangi z wysługą dwóch lat (1936), wojenwracz I rangi (1941), pułkownik służby medycznej (1943).

Źródła: CAMO/Podwиг naroda; RGWA, KES; 37837/20/13/665ob.

Literatura: WWUWOW, cz. 2, s. 52.

OWAR Julian

(ОВАР Юлиан Иванович)

Urodzony 1 czerwca 1898 r. w miejscowości Prowieniszki, gubernia kowieńska, w rodzinie robotniczej. Litwin, władał językiem litewskim, rosyjskim i polskim. W 1909 r. ukończył szkołę wiejską. W czasie I wojny światowej pracował jako robotnik w Piotrogradzkiej Fabryce Amunicji. W armii carskiej nie służył.

Do Armii Czerwonej wstąpił dobrowolnie 1 maja 1918 r. jako żołnierz (ros. *bojec*) oddziału RKKK Piotrogradzkiej Fabryki Amunicji. Od 25 sierpnia 1918 r. był cekaemistą w 1 komunistycznym dywizjonie kawalerii „Pobieda”, a od 2 grudnia 1918 r. w 4 pułku kawalerii. 5 grudnia 1918 r. mianowany zastępcą dowódcy drużyny karabinów maszynowych tego pułku. Następnie na tym samym stanowisku w 14 pułku kawalerii (od 15.05.1919) i 17 pułku kawalerii 1 Turkiestańskiej Dywizji Kawalerii (od 1.07.1919). 3 lipca 1919 r. przeniesiony na stanowisko starszyny drużyny karabinów maszynowych tego pułku. Od 19 stycznia 1920 r. służył w 64 pułku kawalerii 2 DK: starszyna, zastępca dowódcy (od 15.09.1920) i ponownie starszyna drużyny karabinów maszynowych (od 15.03.1921). W czasie wojny domowej uczestniczył w walkach na Froncie Wschodnim (w latach 1918–1919) oraz walkach z wojskami generałów Denikina i Wrangla oraz wojnie z Polską w 1920 r. Był wtedy ranny. Od listopada 1920 r. do kwietnia 1921 r. brał udział w starciach z oddziałami Nestora Machny.

Od 12 lipca 1921 r. był słuchaczem kursów młodszych dowódców kawalerii przy 2 DK. Po ich ukończeniu od 18 października 1921 r. p.o. dowódcy, a następnie dowódca (od 24.01.1922) szwadronu karabinów maszynowych 64 pułku kawalerii. Od 16 stycznia 1923 r. służył w 63 pułku kawalerii 9 DK: dowódca plutonu, a od 6 marca 1923 r. zastępca dowódcy szwadronu karabinów maszynowych. 15 września 1924 r. został słuchaczem kursów dowódców średniego szczebla. Po ich ukończeniu 25 października 1924 r. powrócił na wcześniejsze stanowisko, a już 28 października 1924 r. został mianowany zastępcą dowódcy szwadronu karabinów maszynowych 45 pułku kawalerii 8 DK. Od 9 grudnia 1924 r. był p.o. dowódcy tego szwadronu, wkrótce za-

twierdzony na tym stanowisku. Brał udział w walkach z basmaczami. 11 grudnia 1925 r. został odkomenderowany do dyspozycji dowództwa Nadwołżańskiego Okręgu Wojskowego. Od 2 października 1926 r. słuchacz Połączonej Szkoły Wojskowej im. Kamieniewa. Po jej ukończeniu od 13 sierpnia 1928 r. dowódca szwadronu 80 pułku kawalerii. Od 15 grudnia 1930 r. dowódca i komisarz samodzielnego szwadronu kawalerii 3 Turkiestańskiej Brygady Strzeleckiej. Szef sztabu 83 turkiestańskiego pułku kawalerii od 30 kwietnia (wg innych źródeł 20 listopada) 1931 r. Od 8 stycznia 1934 r. dowódca 80 turkiestańskiego pułku kawalerii. 2 kwietnia 1936 r. mianowany dowódcą 122 pułku kawalerii.

Zwolniony z szeregów RKKA jako usunięty w szeregów WKP(b) rozkazem Rady Wojennej Środkowoazjatyckiego OW 17 sierpnia 1937 r. Aresztowany w 1937 r. Oswobodzony 22 grudnia 1939 r. Rozkazem RW Środkowoazjatyckiego OW 25 stycznia 1940 r. przeniesiony do rezerwy. Przywrócony do służby 11 marca 1940 r. i mianowany wykładowcą taktyki Kursów Doskonalenia Oficerów Kawalerii.

Na początku wojny z Niemcami, w lipcu 1941 r., mianowany szefem sztabu 38 Dywizji Kawalerii formowanej w Północnokaukaskim OW. Od października 1941 r. dywizja brała udział w walkach w składzie 10 Armii Frontu Południowo-Zachodniego, uczestniczyła w kontrofensywie pod Rostowem nad Dnem. Ciężko ranny 14 grudnia 1941 r. Po leczeniu w maju 1942 r. mianowany zastępcą dowódcy 1 Gwardyjskiej Stawropolskiej DK, a od 10 czerwca 1942 r. dowódca tej dywizji, na Froncie Zachodnim od lutego 1943 r. w składzie frontów Południowo-Zachodniego i 1 Ukraińskiego, walczył o Donbas, Charków, Kijów i Żytomierz. 15 listopada 1943 r. bez zgody dowództwa, w czasie kontrataku wojsk Wehrmachtu, wycofał wojska dywizji o 15 km, za co Trybunał Wojskowy 1 Frontu Ukraińskiego skazał go na 10 lat łagru w zawieszeniu na dwa lata. Do czerwca 1944 r. znajdował się w dyspozycji dowódcy kawalerii Armii Czerwonej, a następnie został mianowany p.o. dowódcy 5 Gwardyjskiej DK. Po przybyciu nowego dowódcy dywizji oddany do dyspozycji dowódcy Grupy Konno-Zmechanizowanej 1 Frontu Białoruskiego. Od października 1944 r. zastępca dowódcy 18 Gwardyjskiego Korpusu Kawalerii. Brał udział w walkach w Karpatach, na Węgrzech

oraz w Czechosłowacji. W lipcu 1945 r. korpus został przerzucony na Daleki Wschód i od 9 sierpnia 1945 r. uczestniczył w wojnie z Japonią na terenie Mandżurii. W sierpniu–wrześniu 1945 r. wypełniał zadanie specjalne dowódcy Frontu Zabajkalskiego w Mukdenie.

23 września 1945 r. oddany do dyspozycji Rady Wojennej Frontu Zabajkalskiego, a od listopada 1945 r. Wschodniosyberyjskiego OW. Przeniesiony w stan spoczynku w maju 1946 r.

W czasie służby odznaczony Orderem Lenina, trzema Orderami Czerwonego Sztandaru, Orderem Suworowa II klasy, Orderem Wojny Ojczyźnianej I klasy i in.

Zmarł w Kijowie 27 lutego 1950 r.

Od sierpnia 1926 r. był kandydatem, a od 1927 r. członkiem partii bolszewickiej. W sierpniu 1937 r. usunięty za związki z wrogami ludu i antyradziecką agitację. Po wyjściu z więzienia przywrócony do jej szeregów.

Stopień: kategoria K-9 (1934), major z wysługą jednego roku (29.01.1936), pułkownik (17.02.1938), major (11.03.1940), podpułkownik (1941), pułkownik, GM (1.09.1943).

Źródła: RGWA, KES; KE 1924; 25895/1/1121/135-136; 37837/4/48/55, 97/208, 116/583, 356/468; 37837/18/126/42, 451/126ob-127, 464/6ob-7; 37837/20/12/99ob.

Literatura: *WOKomdiwy*, t. I, s. 224–227.

P

PACEWICZ Wiktor

(ПАЦЕВИЧ Виктор Юлианович)

Urodzony 22 stycznia 1898 r. w Wielkich Łukach, gubernia pskowska, w rodzinie mieszczańskiej; ojciec był rzemieślnikiem. Podawał się za Rosjanina i za Polaka. Władał językiem rosyjskim i polskim. Ukończył sześć klas szkoły realnej.

Do armii carskiej zmobilizowany w lutym 1916 r. i skierowany na przyspieszone kursy w szkole wojskowej. Ostatni stopień i stanowisko: porucznik, dowódca kompanii.

Do Armii Czerwonej zmobilizowany 8 grudnia 1918 r. Tydzień później mianowany instruktorem kompanii 3 samodzielnego zapasowego batalionu strzeleckiego. Od 23 lutego 1919 r. służył w 1 leningradzkim pułku zapasowym początkowo jako dowódca plutonu, a od 2 marca zastępca dowódcy kompanii. Od 5 maja 1920 r. dowódca kompanii w 10 pułku strzeleckim Piotrogrodzkiego Okręgu Wojskowego. Od 9 czerwca 1920 r. dowódca batalionu w moskiewskim pułku terytorialnym. Od 24 lutego 1921 r. był zastępcą dowódcy batalionu w 449 lefortowskim pułku strzeleckim. Brał udział w tłumieniu buntu marynarzy w Kronsztadzie, za co rok później został odznaczony Orderem Czerwonego Sztandaru. 1 lipca 1922 r. wyznaczony na stanowisko dowódcy batalionu w 168 pułku strzeleckim, a już 17 lipca zdegradowany do zastępcy dowódcy tego batalionu. Od 10 lipca 1923 r. służył w 1 Turkiestańskiej Dywizji Strzeleckiej: zastępca dowódcy batalionu, p.o. komendanta szkoły dywizyjnej (od 9.04.1924). Zatwierdzony na tym stanowisku 23 czerwca 1924 r. Przeniesiony do sztabu dywizji 1 grudnia 1924 r.: p.o. szefa oddziału operacyjnego, szef oddziału operacyjnego (od 5 lutego), p.o. szefa sztabu (od 6 maja), ponownie szef oddziału operacyjnego (od 1.10.1925). 8 marca 1926 r. przeniesiony do Wojskowej Szkoły Politycznej Środkowoazjatyckiego OW, najpierw na stanowisko szefa części szkolnej, a od 14 października 1926 r. dowódcy batalionu szkoły. 1 listopada 1926 r. mianowany dowódcą 4 kaukaskiego pułku strzeleckiego. Od 1 października 1927 r. słuchacz Wyższych Kursów Strzelecko-Taktycznych „Wystriel”. Po ich ukończeniu, 13 sierpnia 1928 r., powrócił na wcześniejsze stanowisko. Od 16 lipca 1930 r. przeniesiony do szkolnictwa cywilnego z pozostawieniem w kadrach RKKA: wojskowy kierownik najpierw Donieckiego(?) Instytutu Rolniczego, a od 4 października 1930 r. Donieckiego(?) Instytutu Chemicznego. Od 1 maja 1931 r. wojskowy kierownik Północnokaukaskiego Instytutu Chemiczno-Technicznego. Następnie wojskowy kierownik Uljanowskiego Instytutu do Spraw Walki ze Szkodnictwem

w Rolnictwie, a od 2 listopada 1936 r. starszy wykładowca wojskowy Uralsko-Syberyjskiego Instytutu Gospodarki Narodowej. 29 sierpnia 1937 r. mianowany starszym wykładowcą Kursów Doskonalenia Oficerów Rezerwy w Archangielsku, później komendantem tych kursów.

Zwolniony z RKKK 9 maja 1938 r., aresztowany 26 maja 1938 r. Więziony do lutego 1940 r. Przywrócony do służby 9 marca 1940 r. i mianowany zastępcą komendanta i szefem Oddziału Szkolnego Kursów Doskonalenia Oficerów Rezerwy w Wielkich Łukach.

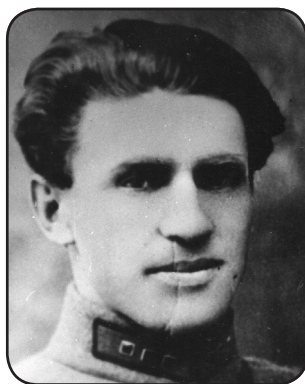
W czasie wojny z Niemcami nadal służył w szkolnictwie. W 1943 r. był starszym wykładowcą Symferopolskiej Szkoły Karabinów Maszynowych i Moździerzy. Nagrodzony Orderem Czerwonej Gwiazdy.

Był bezpartyjny.

Stopień: kategoria K-10, pułkownik (11.04.1936).

Źródła: CAMO/Podwig naroda; RGWA, KES, 37837/4/75/257, 111/604, 131/488, 203/556, 358/173; 37837/18/343/283ob-284; 37837/20/25/82ob.

Literatura: EBDSM.

PALCZEWSKI Włodzimierz

(ПАЛЬЧЕВСКИЙ Владимир Александрович)

Urodzony 19 czerwca 1895 r. w Białymstoku, gubernia grodzieńska, w rodzinie wojskowego. Podawał się za Rosjanina i Polaka, władał biegle językiem rosyjskim i polskim. Ukończył trzy lata Moskiewskiego Instytutu Handlowego.

Do armii carskiej zmobilizowany 8 maja 1916 r. Ukończył Irkucką Szkołę Wojskową 1 lutego 1917 r. Chorąży 6 syberyjskiego pułku strzeleckiego, w walkach na froncie nie brał udziału.

Do Armii Czerwonej wstąpił na ochotnika w 1918 r. i został dziennikarzem komisariatu wojskowego przy Merwskim Komitecie Wykonawczym. Od 18 sierpnia 1918 r. zastępca komisarza i dowódcy oddziału konnego, a od 24 kwietnia 1919 r. zastępca komisarza 1 radeckiego

turkiestańskiego pułku. Od listopada 1918 r. do lipca 1919 r. walczył na Froncie Zakaspijskim.

Od 5 stycznia 1920 r. pomocnik kierownika wojskowego w komisariacie wojskowym, a od maja 1920 r. szef łączności w merwskim karnym batalionie. 16 stycznia 1921 r. mianowany instruktorem sportu w 3 zakaspijskim terytorialnym batalionie, 13 września 1921 r. szefem oddziału sportu w terenowym oddziale Wsiewobucza, a 5 lutego 1922 r. instruktorem sportu Oddziału Politycznego wojsk obwodu turkiestańskiego. Od 11 lutego 1922 r. komisarz jednego z pododdziałów 1 Turkiestańskiej Dywizji Strzeleckiej, a od 6 stycznia 1923 r. p.o. zastępcy szefa Oddziału Mobilizacyjnego sztabu 5 Armii. Od 10 kwietnia 1923 r. służył w 1 Tichookieńskiej DS Syberyjskiego Okręgu Wojskowego: komisarz 1 czytyjskiego pułku strzeleckiego, komisarz 2 nerczyńskiego pułku strzeleckiego (od 2.05.1924), komendant szkoły tego pułku (od 2.09.1924) i dowódca batalionu tego pułku (od 1.11.1927). Od 1 października 1929 r. wykładowca Władywostockiej Szkoły Piechoty. 15 listopada 1929 r. rozpoczął naukę na Kursach „Wystriel”. Po zakończeniu nauki 1 czerwca 1930 r. powrócił na dawne stanowisko, a od 17 listopada 1931 r. rukowoditel ds. taktyki Władywostockiej Szkoły Piechoty. Od 17 lutego 1932 r. szef sztabu 6 chabarowskiego pułku strzeleckiego 2 Nadamurskiej DS (od 1933 r. samodzielnej). 22 kwietnia 1935 r. mianowany szefem sztabu Barabaskiego Rejonu Umocnionego. Od 27 maja 1936 r. szef sztabu 105 DS, którą sformowano do obsady tego RU.

Zwolniony z szeregów RKKA 7 września i aresztowany 11 września 1937 r. Wyrokiem Komisji NKWD i Prokuratury ZSRR 28 grudnia 1937 r. skazany na karę śmierci. Rozstrzelany we Władywostoku 14 lutego 1938 r. Zrehabilitowany 8 czerwca 1957 r.

Stopień: kategoria K-9, major (26.01.1936).

Źródła: ASM, 1/1/3492/1-2; RGWA, KES; 37837/4/68/606, 117/226, 119/512; 37837/18/399/76, 580/153; 37837/20/12/269; 8737/21/7/187.

Literatura: EBDSM.

PANCERZAŃSKI Edward
(ПАНЦЕРЖАНСКИЙ Эдуард
Самойлович)

Urodzony 30 września (12 października n. st.) 1887 r. w Libawie, gubernia kurlandzka, w rodzinie szlacheckiej; ojciec pracował na kolei. Polak¹⁹⁹, podawał się za Rosjanina, władał językiem polskim, rosyjskim i niemieckim. W 1906 r. ukończył sześć klas gimnazjum. Do 1909 r. studiował w Ryskim

Instituście Politechnicznym.

Z czwartego roku instytutu przeniósł się do szkoły morskiej, którą ukończył w 1910 r. i służył na okrętach Foty Bałtyckiej oraz Flotylli Kaspijskiej: pancerniku „Sława”, krążowniku „Riurik”, kanonierce „Kars” i niszczycielu „Letuczij”. Od 1914 r. dowódca kompanii Bałtyckiej Załogi Floty, od 1915 r. minier niszczyciela „Mołodieckij”. Wiosną 1916 r. ukończył minową klasę oficerską i służył w Oddziale Minowym Floty Bałtyckiej jako starszy oficer minowy okrętu szkolnego „Azija”. Od sierpnia 1916 r. starszy oficer minowy niszczyciela „Sibirskij Striełok”, również p.o. minera dywizjonu niszczycieli oraz dowódca tego niszczyciela. Od kwietnia 1917 r. dowódca niszczyciela „Grom” i jednocześnie minier dywizjonu niszczycieli. Po zatopieniu „Gromu” 14 października 1917 r. przez niemiecki okręt liniowy „Kaiser” był flagowym minierem Oddziału Okrętów Szkierów Floty Bałtyckiej. W lutym 1918 r. wybrany na dowódcę tego oddziału, który został internowany w Rewlu. Ostatni stopień: porucznik.

Po przybyciu do Piotrogradu w maju 1918 r. wstąpił dobrowolnie do Armii Czerwonej. W czerwcu 1918 r. został dowódcą-organizatorem Flotylli Oneskiej, a następnie dowodził tą flotyllą. Kierował operacjami zniszczenia flotylli białych na jeziorze Onega. Od marca 1920 r. komendant obrony Półwyspu Kolskiego, jednocześnie pełnomocnik Ludowego

¹⁹⁹ Według oświadczenia jego córki Niny Eduardowny dla ASM z 20 lutego 1989 r.

Komisariatu Spraw Wojskowych i Morskich na Oceanie Lodowatym Północnym. Od 6 lipca 1920 r. dowódca Sił Morskich Morza Kaspijskiego, a od 23 grudnia 1920 r. mórż Azowskiego i Czarnego. Jednocześnie, od kwietnia 1921 r., zastępca dowódcy Wojsk Ukrainy i Krymu ds. morskich. Od 22 listopada 1921 r. zastępca głównodowodzącego Sił Zbrojnych Republiki ds. wojenno-morskich, a od 1 kwietnia 1924 r. dowódca Sił Morskich RKKA. 9 grudnia 1924 r. mianowany dowódcą Sił Morskich Morza Czarnego. W 1925 r. odznaczony Orderem Czerwonego Sztandaru. W październiku 1926 r. w dyspozycji Rewolucyjnej Rady Wojskowej ZSRR: członek Stałej Rady przy RRW ZSRR i przewodniczący Komisji Regulaminowej Sił Morskich RKKA. Przewodniczył również komisji, która uzasadniła potrzebę budowy Kanału Białomorsko-Bałtyckiego. Od 13 lutego 1932 r. szef Zarządu Szkolno-Liniowego Zarządu Sił Morskich RKKA. 2 września 1932 r. mianowany szefem II Zarządu w Zarządzie Sił Morskich RKKA. Od 20 stycznia 1935 r. szef I Oddziału Zarządu Sił Morskich RKKA. W marcu 1937 r. mianowany starszym ruskowoditelem Akademii Sztabu Generalnego RKKA.

Aresztowany 13 czerwca (zwolniony z szeregów RKKA 27 czerwca) 1937 r. Wyrokiem Izby Wojskowej Sądu Najwyższego ZSRR 26 września 1937 r. skazany na karę śmierci i tego samego dnia rozstrzelany w Moskwie. Zrehabilitowany 7 lipca 1956 r.

Był bezpartyjny.

Stopień: kategoria K-13, flagman I rangi (20.11.1935).

Źródła: ASM, 1/3/3796/1-2; 1/2/68/7-10; RGASPI, 17/3/972/177; RGAWMF, 315/1/131/1-25; RGWA, 37837/4/62/43, 63/312, 149/107; 37837/18/112/43, 493/206; *Rieforma w Krasnoj Armii*, kn. 1, s. 133; SNSWMS1928, s. 192–193.

Literatura: S.S. Blizniczenko, *Flagmany flota*, s. 131–140; W.N. Bogolepow, *Czełowiek bolszoj eniergii*, w: *Flagmany*, s. 90-98; N.S. Czeruszew, Ju.N. Czeruszew, *Rasstrielannaja elita*, s. 131–133; O.F. Suwieniorow, *Tragiedija RKKA*, s. 381.

PASZKANIS Jan

(ПАШКАНИС Иван Петрович)

Urodzony 4 listopada 1898 r. we wsi Morszanka, gubernia saratowska, w rodzinie chłopskiej. Litwin, władał językiem rosyjskim, który

wskazywał jako ojczysty, i litewskim. W 1914 r. ukończył trzy klasy szkoły handlowej w Saratowie, a rok później, jako ekstern, czwartą klasę gimnazjum.

Do starej armii zmobilizowany 4 lutego 1917 r., służył jako szeregowy w zapasowym batalionie balonowym.

W Armii Czerwonej od 25 maja 1919 r.: fotograf 31 oddziału balonowego. Od 2 czerwca 1920 r. był agentem ds. zamówień na mięso Oddziału Zaopatrzenia Inżynieryjnego 4 Armii Frontu Turkiestańskiego. 22 lipca 1920 r. mianowany p.o. komisarza Oddziału Zaopatrzenia Inżynieryjnego 2 Rewolucyjnej Armii Pracy. Od 23 sierpnia 1920 r. służył w 6 Armii, która brała udział w walkach z wojskami gen. Wrangla: komisarz Oddziału Zaopatrzenia Inżynieryjnego, p.o. szefa tego oddziału (od 28.10.1920), zastępca szefa zaopatrzenia tyłów (od 28.11.1920) i instruktor Zarządu Zaopatrzenia (od 8.04.1921).

Następnie służył w systemie terenowych komisariatów wojskowych: zastępca powiatowego komisarza wojskowego w Melitopolu (od 12.08.1921), zastępca powiatowego komisarza wojskowego w Bierdiańsku (od 6.09.1921), komisarz powiatowy w tym mieście (od 9.08.1922), powiatowy komisarz wojskowy w Krasnowodzku (od 27.09.1923) i zastępca turkmeńskiego obwodowego komisarza wojskowego (od 17.04.1924). 7 września 1925 r. mianowany p.o. dowódcy klucza 2 samodzielnego oddziału lotniczego. Od 17 listopada 1925 r. komisarz tego oddziału. 15 listopada 1926 r. mianowany dowódcą 38 parku lotniczego, a 1 grudnia 1928 r. dowódcą 37 parku lotniczego. 1 września 1929 r. objął dowództwo parku lotniczego 1 Wojskowej Szkoły Lotników. Od 1 lutego 1931 r. służył w V Zarządzie Sztabu RKKA: zastępca szefa, a od 8 grudnia 1931 r. szef 8 sektora. Następnie starszy pomocnik szefa II Oddziału V Zarządu Sztabu RKKA. Od 14 stycznia 1935 r. zastępca szefa 1 wydziału V Oddziału Sztabu Generalnego RKKA. Później szef IV Oddziału sztabu 1 Armii Specjalnego Przeznaczenia (lotniczej).

Zwolniony z szeregów Armii Czerwonej 28 marca 1938 r. Brak informacji o aresztowaniu.

Przywrócony do służby 17 czerwca 1939 r. i oddany do dyspozycji Centralnej Rady Osoawiachimu. Wkrótce mianowany szefem 2 wy-

działu V Oddziału Zarządu Sił Powietrznych Armii Czerwonej. Od 14 listopada 1940 r. szef 2 wydziału I Oddziału XII Zarządu Głównego Zarządu Sił Powietrznych Armii Czerwonej. Dalsze losy nieznane.

Był członkiem partii bolszewickiej.

Stopień: kategoria K-10, pułkowej komissar (26.11.1935), pułkownik (1940).

Źródła: RGWA, KES, 37837/4/57/243, 62/127, 166/97, 241/311ob, 404/118ob, 37837/20/6/512.

PASZKOWSKI Antoni

(ПАШКОВСКИЙ АНТОН КОНСТАНТИНОВИЧ)

Urodzony w 1897 r. w majątku Kirjanowcy, gubernia wileńska, w rodzinie robotnika rolnego. Polak²⁰⁰, władał językiem polskim i rosyjskim. Służył w armii carskiej, w 1916 r. ukończył szkołę junkrów, a następnie szkołę artylerii.

W Armii Czerwonej od 1918 r. Służył na stanowiskach: głównego starszyny niszczyciela (8 miesięcy), dowódcy wachty na niszczycielu „Samson” i okręcie łącznikowym „Kobczik” (2 lata i 3 miesiące), głównego artylerzysty niszczycieli „Zinowiew”, „Urickij” i „Niezamożnyj” (rok i 8 miesięcy), zastępcy dowódcy niszczyciela „Niezamożnyj” (rok), głównego artylerzysty krążownika „Komintern” (rok i 6 miesięcy), starszego pomocnika dowódcy tego krążownika (rok i 8 miesięcy), zastępcy flagowego artylerzysty sił morskich morza (rok i 8 miesięcy), flagowego artylerzysty sił morskich morza (2 lata). Ukończył Szkołę Marynarki Wojennej (1920), Szkołę Dowódców Floty (1922) oraz Kursy Doskonalenia Oficerów Floty w zakresie artylerii (1925).

Od 1934 r. szef II Oddziału (artylerii) Głównego Portu Wojennego Floty Oceanu Spokojnego.

Zwolniony z Armii Czerwonej 15 czerwca, aresztowany 17 czerwca 1937 r. Wyrokiem Izby Wojskowej Sądu Najwyższego ZSRR we Władywostoku na sesji wyjazdowej 17 sierpnia 1938 r. skazany na karę

²⁰⁰ W bazie EBDSM figuruje jako Ukrainiec.

śmierci i tego samego dnia rozstrzelany. Zrehabilitowany decyzją Izby Wojskowej Sądu Najwyższego ZSRR 5 października 1957 r.

Od 1918 r. był członkiem partii bolszewickiej.

Stopień: kategoria T-10, kapitan II rangi (1936).

Źródła: RGAWMF, r-2194/1/4/311, 4/353-355, 4/508; RGWA, 37837/20/22/412; SNSWMS1928, s. 194.

Literatura: EBDSM; W.S. Millbach, *Politiczeskije riępriessii. Tichookieanskij flot*, s. 262.

PASZKOWSKI Konstanty

(ПАШКОВСКИЙ Константин
Казимирович)

Urodzony 25 marca 1894 r. w Wilnie. Wywodził się z chłopstwa. Polak, po wojnie domowej podawał się za Białorusina, władał językiem rosyjskim, polskim i litewskim. W 1910 r. ukończył ośmioklasowe gimnazjum. Katolik.

Do armii carskiej wstąpił na ochotnika 3 października 1911 r. jako wolnoopriedelajuszczijisia, służył w 108 saratowskim pułku piechoty. Od 14 listopada 1912 r. podoficer tego pułku. 10 sierpnia 1913 r. rozpoczął naukę w Wileńskiej Szkole Wojskowej, którą ukończył 1 grudnia 1914 r. jako chorąży i został mianowany młodszym oficerem 4 kompanii 144 zapasowego batalionu piechoty. Od 9 marca 1915 r. dowódca tej kompanii. 16 kwietnia 1916 r. batalion został przeformowany w 144 zapasowy pułk piechoty, dowódca 13 kompanii tego pułku. P.o. dowódcy 4 batalionu (24.04–4.06.1916, 14–20.06.1916, 19.08–3.09.1916). Od 28 listopada 1916 r. dowódca 144 kompanii uzupełnień, od 14 lutego 1917 r. ponownie p.o. dowódcy 4 batalionu. Jednocześnie, od 30 listopada 1916 r., członek sądu pułkowego. Skierowany na front: od 29 kwietnia 1917 r. młodszy oficer 6 kompanii 7 samogińskiego pułku grenadierów. Od 17 maja 1917 r. p.o. dowódcy 8 kompanii, od 10 lipca 1917 r. młodszy oficer kompanii szturmowej tego pułku. Od 28 września 1917 r. p.o. dowódcy, a od 10 października 1917 r. dowódca kompanii śmierci samodzielnego ba-

talionu śmierci 2 Dywizji Grenadierów. Ranny w walkach z wojskami niemieckimi 30 października 1917 r. Odznaczony Krzyżem św. Jerzego IV klasy z „wietką” 7 grudnia 1917 r. Ostatni stopień: sztabskapitan.

Do Armii Czerwonej wstąpił na ochotnika w grudniu 1917 r. i służył w formacjach wojskowych rejonu birskiego. 17 sierpnia 1918 r. został dowódcą zbiorczego oddziału birskiego, a 29 sierpnia 1918 r. szefem sztabu Prawej Grupy 2 Armii Frontu Wschodniego. 16 września 1918 r. mianowany szefem sztabu 28 Dywizji Strzeleckiej, a 2 stycznia 1919 r. objął analogiczne stanowisko w grupie wojsk Frontu Południowego. W lipcu 1919 r. na krótko objął stanowisko szefa kształcenia Kazańskich Kursów Dowódców Piechoty, a od sierpnia dowodził brygadą. W czasie wojny domowej brał udział w walkach z wojskami admirała Kołczaka i generała Denikina. Został nagrodzony Orderem Czerwonego Sztandaru (21.03.1921), złotym zegarkiem i srebrną szablą.

10 marca 1920 r. objął dowództwo 12 DS, ale już 19 kwietnia został mianowany wojskowym kierownikiem Terskiego Obwodowego Komisarjatu Wojskowego. Następnie dowodził kolejno: Samodzielną Czarnomorską Brygadą Strzelecką (od 25.07.1920), 31 DS (od 17.09.1920), 66 BS (od 25.05.1921), 83 BS (od 17.05.1922) i 2 DS (3.07.1922). 23 września 1922 r. został słuchaczem Wyższych Kursów Akademickich przy Akademii Wojskowej RKKK. Po ich ukończeniu służył na Syberii: od 1 września 1923 r. p.o. dowódcy 1 Zabajkalskiej DS, a już 18 września mianowany zastępcą dowódcy 57 DS. Od 16 sierpnia 1924 r. był szefem sztabu 1 Tichookieńskiej DS. 30 września 1924 r. został mianowany komendantem Władywostockiej Szkoły Piechoty. Od 1 lutego 1927 r. dowódca 26 DS Syberyjskiego Okręgu Wojskowego. Służąc na tym stanowisku, od stycznia do końca marca 1928 r. podnosił kwalifikacje na Kursach Doskonalenia Oficerów Wyższych przy Akademii Wojskowej RKKK. 6 sierpnia 1929 r. dywizja weszła w skład Specjalnej Armii Dalekowschodniej. Dowodząc nią, jesienią 1929 r., wziął udział w walkach z Chińczykami w czasie konfliktu o Kolej Wschodniochińską na kierunku przymorskim, za co został odznaczony drugim Orderem Czerwonego Sztandaru. 4 stycznia 1931 r. objął dowództwo 11 DS Leningradzkiego OW. Od 10 lipca 1931 r. dowódca 19 Korpusu Strze-

leckiego Leningradzkiego OW. W marcu 1934 r. dowództwo tego korpusu zostało przekształcone w dowództwo 18 KS SAD i przeniesione na Daleki Wschód, do Błagowieszczeńska.

Zwolniony z Armii Czerwonej 7 czerwca, aresztowany 26 czerwca 1937 r. Wyrokiem Komisji NKWD i Prokuratury ZSRR 30 grudnia 1937 r. skazany na karę śmierci. Wyrok wykonano 2 lutego 1938 r. w Chabarowsku. Zrehabilitowany 3 października 1956 r.

W 1918 r. został członkiem partii bolszewickiej.

Stopień: kategoria K-13 (1931), komdiw (20.11.1935).

Źródła: GARF, R-7523/44/141/60-62; RGASPI, 17/3/972/169; RGWA, KES, 37837/4/62/44, 149/9; 37837/18/368/62; RGWIA, 409/1/250-911, 250-953.

Literatura: N.S. Czeruszew, Ju.N. Czeruszew, *Rasstrielannaja elita*, s. 261–262; KPURP, s. 645; O.F. Suwienirów, *Tragedija RKKa*, s. 390.

PAWELCZYK Stanisław

(ПАВЕЛЬЧИК Станислав Антонович)

Urodzony 23 kwietnia 1892 r. w Pabianicach, gubernia piotrkowska, w rodzinie robotniczej. Polak, władał językiem polskim i rosyjskim. W 1903 r. ukończył szkołę miejską, a w 1908 r. szkołę handlową w Pabianicach. Pracował jako księgowy.

Do armii carskiej powołany 1 października 1913 r., początkowo służył jako szeregowy. 15 września 1916 r. ukończył szkołę chorążych. Brał udział w walkach na Froncie Kaukaskim przeciwko Turkom, był ranny i kontuzjowany. Ostatni stopień i funkcja: porucznik, adiutant pułku.

Do Armii Czerwonej zmobilizowany 10 grudnia 1920 r. i mianowany komendantem szkoły 60 Brygady 20 Dywizji Strzeleckiej. Od 18 czerwca 1921 r. był adiutantem dowódcy 59 Brygady 20 DS, a od 20 października 1921 r. adiutantem dowódcy 5 Samodzielnej Kaukaskiej Brygady Strzeleckiej. Od 15 stycznia 1922 r. służył w 10 pułku kolejowym: dowódca plutonu, dowódca kompanii (od 9.02.1922) i adiutant (od 16.05.1922). 1 maja 1923 r. pułk został przeformowany w 10 batalion kolejowy, a 1 kwietnia 1924 r. ponownie rozwinięty w 10 pułk kolejowy. Od 1 października 1925 r. był jego szefem sztabu.

Od 8 grudnia 1932 r. dowódca 7 budowlanego (następnie eksploatacyjnego) pułku kolejowego. Na początku 1938 r. został przeniesiony na stanowisko dowódcy 66 samodzielnego batalionu kolejowego.

Aresztowany przez organy NKWD 28 kwietnia 1938 r. Zwolniony z szeregów RKKa w związku z aresztowaniem 9 maja 1938 r. Wyrokiem Izby Wojskowej Sądu Najwyższego ZSRR na sesji wyjazdowej we Władywostoku 20 sierpnia 1938 r. skazany na karę śmierci i tego samego dnia rozstrzelany. Zrehabilitowany 23 maja 1957 r.

Stopień: kategoria K-9 (1933), major (19.02.1936).

Źródła: RGWA, KES; 37837/4/21/427, 103/106; 203/552; 37837/20/16/609; 37837/21/7/135.

Literatura: EBDSM; O.F. Suwienrow, *Tragedija RKKa*, s. 460.

PAWŁOWICZ Giennadij

(ПАВЛОВИЧ Геннадий Викентьевич)

Urodzony w 1897 r. we wsi Prożosowo, gubernia mińska, w rodzinie chłopskiej. Polak, podawał się również za Białorusina. W 1915 r. ukończył szkołę jungów, w 1916 r. szkolny oddział minowy. Służył we flocie carskiej.

W Armii Czerwonej od 1918 r.: starszy radiotelegrafista i komisarz okrętu dozоровego (rok i 7 miesięcy), słuchacz Morskiej Szkoły Inżynierskiej (4 lata, ukończył w 1923), elektrotechnik niszczyciela (2 lata), flagowy łącznościowiec i elektrotechnik sztabu trałowania (5 miesięcy), starszy wykonawca prac Zarządu Technicznego Zarządu Sił Morskich RKKa (6 miesięcy), zastępca szefa oddziału tego zarządu (rok), starszy odbiorca (7 lat i 4 miesiące). Od 1935 r. starszy wojskowy przedstawiciel Zarządu Budowy Okrętów Marynarki Wojennej w Leningradzie, w Stoczni Bałtyckiej. Nadzorował budowę krążownika „Kirow”.

Aresztowany 5 czerwca (zwolniony z szeregów Marynarki Wojennej 15 czerwca) 1938 r. pod zarzutem szkodnictwa i dywersji. Decyzją Oddziału Specjalnego NKWD Floty Bałtyckiej, z powodu braku znamion przestępstwa, w maju 1939 r. zrehabilitowany i wypuszczony na wolność.

Przywrócony do służby. W czasie wojny z Niemcami służył jako starszy inżynier elektryk Oddziału Projektowania Okrętów Pomocniczych Komitetu Naukowo-Technicznego Ludowego Komisariatu Marynarki Wojennej. Nagrodzony Orderem Lenina (1945).

Od 1919 r. był członkiem partii bolszewickiej.

Stopień: kategoria T-10, wojeninżenior I rangi (1936), inżynier-kapitan I rangi.

Źródła: CAMO/Podwиг naroda, RGAWMF, r-1570/8/787/3, 787/5, 787/41; r-1678/1/13/477; RGWA, 37837/20/22/447; SNSWMS1932, s. 369.

PAWŁOWICZ Mikołaj

(ПАВЛОВИЧ Николай Брониславович)

Urodzony 2 lipca 1897 r. w osiedlu Mazurino, gubernia witebska, w rodzinie szlacheckiej; ojciec był prawnikiem i oficerem rezerwy²⁰¹. Podawał się za Litwina, a od lat 30. za Rosjanina. Język rosyjski był jego ojczystym, słabo władał polskim, francuskim i niemieckim.

Ukończył sześć klas Symbirskiego Korpusu Kadetów. Od lipca 1915 r. kontynuował naukę w Korpusie Morskim. W maju 1916 r. gardemarin. Ukończył korpus w maju 1917 r., nadano mu stopień mierzmana i rozpoczął służbę w 1 dywizjonie trałowców, najpierw jako wachtowy naczelnik trałowca, a od lipca 1917 r. oficer szturmanski dywizjonu. Wziął udział w działaniach bojowych na Bałtyku, m.in. w operacji monsundzkiej.

Do Armii Czerwonej przeszedł w 1918 r. ze starej floty i dalej służył na Morzu Bałtyckim. Od 1 kwietnia 1918 r. p.o. dowódcy stawiacza min nr 213. 2 maja 1918 r. mianowany wachtowym naczelnikiem niszczyciela „Legkij”, a 16 maja 1918 r. zastępcą dowódcy jachtu „Newa”.

²⁰¹ Pawłowicz był pogrobowcem, jego ojciec, Bronisław Wiktorowicz, zmarł 6 czerwca 1897 r. Wychowała go matka Lidia oraz ojczym o nazwisku Arseniew, zawodowy oficer.

Od 5 sierpnia 1920 r. zastępca dowódcy okrętu szkolnego „Oswobodiciel”, a od 20 sierpnia 1920 r. drugi oficer okrętu liniowego „Pietropawłowski”. Od października 1920 r. do lutego 1921 r. był p.o. pierwszego oficera tego okrętu. 26 lutego 1921 r. zaliczony do dyspozycji sztabu Sił Morskich Republiki. 8 kwietnia 1921 r. mianowany dowódcą 4 dywizjonu trałowców. Od 11 czerwca 1922 r. dowódca trałowca „Prowadnik”, a od 5 stycznia 1924 r. stawiacza min „Narowa”. 29 lipca 1924 r. mianowany p.o. pierwszego oficera okrętu liniowego „Pariżskaja Komuna”, we wrześniu tego roku zatwierdzony na tym stanowisku. Od 12 listopada 1925 r. dowódca niszczyciela „Rykov”, a od 7 stycznia 1927 r. niszczyciela „Stalin”. Od 1 października 1928 r. służył w Szkole Marynarki Wojennej im. Frunzego, najpierw jako szef Oddziału Liniowego, a od 1 lipca 1931 r. jej wykładowca. 8 grudnia 1931 r. mianowany wykładowcą Akademii Marynarki Wojennej. Od 27 października 1932 r. szef nawodnego sektora Szkoły Marynarki Wojennej. 22 listopada 1932 r. powrócił na stanowisko wykładowcy akademii. Od 1 lutego 1934 r. był w niej szefem gabinetu wyszkolenia bojowego, od 10 lipca 1935 r. starszym rukowoditelem, od 3 kwietnia 1937 r. starszym wykładowcą Katedry Organizacji i Wyszkożenia Bojowego, a od lipca 1939 r. docentem Katedry Służby Sztabowej. W czasie wojny zimowej był szefem sztabu Oddziału Specjalnego Przeznaczenia Floty Bałtyckiej, brał udział w przygotowaniu operacji desantowych floty na fińskich wyspach. Od lutego 1940 r. profesor, a od maja 1941 r. kierownik Katedry Taktyki Wydziału Dowódczego akademii.

W czasie wojny z Niemcami, pozostając formalnie na tym stanowisku, wypełniał zadania Głównego Sztabu Morskiego we Flocie Północnej (maj–czerwiec 1942), Czarnomorskiej (czerwiec–lipiec 1943) oraz brał udział w walkach w okolicach Murmańska. Za udział w wojnie nagrodzony Orderem Czerwonej Gwiazdy (1943), dwukrotnie Orderem Czerwonego Sztandaru (1944, 1947), Orderem Lenina (1945) i Orderem Wojny Ojczyźnanej I klasy (1945).

Po wojnie dalej kierownik katedry. Autor i redaktor wielu prac naukowych, doktor habilitowany (1942), a następnie profesor nauk wojskowych (1952). W lipcu 1954 r. przeszedł w stan spoczynku.

Zmarł 26 czerwca 1973 r. w Leningradzie. Pochowany na Cmentarzu Serafimowskim.

Był bezpartyjny.

Stopień: kategoria K-10, kapitan II rangi (15.03.1936), kapitan I rangi, KA (24.03.1944).

Źródła: RGAWMF, r-2192/2/7285/1-56; RGWA, 37837/4/126/585; 37837/20/22/412; „Krasnaja Zwiezda”, nr 151, 30 VI 1976.

Literatura: W.M. Łurje, *Admiralty i gienieraty*, s. 168–169.

PAWŁOWICZ Seweryn

(ПАВЛОВИЧ Северин Альбертович)

Urodzony 23 czerwca 1900 r. w Mińsku, w rodzinie mieszczańskiej. Podawał się za Białorusina i Polaka, władał językiem białoruskim, polskim i rosyjskim. W 1919 r. ukończył gimnazjum w Mińsku. W armii carskiej nie służył.

Do Armii Czerwonej wstąpił na ochotnika 12 czerwca 1919 r. Był m.in. asystentem referenta ds. transportu zaopatrzenia Dywizji Łotewskiej. Od 14 stycznia 1920 r. dowódca plutonu 1 władykaukaskiej lekkiej baterii artylerii. W czasie wojny domowej, w 1920 r., brał udział w walkach przeciwko siłom gen. Wrangla i na Kaukazie.

2 października 1920 r. został słuchaczem Piotrogrodzkich Kursów Artylerii, od 3 marca 1921 r. kontynuował naukę w Piotrogrodzkiej Szkole Artylerii, a od 18 marca 1922 r. w Piotrogrodzkiej Szkole Artylerii Ciężkiej. Po jej ukończeniu, 19 października 1923 r., mianowany dowódcą działonu w 2 grupie ciężkiej Artylerii Specjalnego Przeznaczenia, a 1 listopada 1923 r. szefem łączności baterii tej grupy. Od 25 marca 1924 r. służył w 2 Białoruskiej Dywizji Strzeleckiej: szef łączności baterii dywizjonu haubicznego, p.o. dowódcy baterii tego dywizjonu (od 5.07.1924), p.o. zastępcy dowódcy baterii tego dywizjonu (od 12.08.1924), komendant szkoły pułku artylerii dywizji (od 18.12.1924), dowódca baterii szkolnej tego pułku (od 1.10.1925), dowódca 2 dywizjonu tego pułku (od 1.10.1926). 1 października 1927 r. rozpoczął studia w Akademii Wojskowej RKKA im. Frunzego. Po ich ukończeniu, 1 maja 1930 r., mianowany zastępcą szefa sztabu, a następ-

nie szefem sztabu 7 Brygady Artylerii. Od 28 lutego 1932 r. zastępca szefa 3 sektora Inspekcji Artylerii RKKA. Od lutego 1935 r. dowódca 104 pułku artylerii Leningradzkiego Okręgu Wojskowego. 16 sierpnia 1936 r. odznaczony Orderem Czerwonej Gwiazdy. 28 czerwca 1937 r. zaliczony do dyspozycji Zarządu Kadr RKKA.

Zwolniony z szeregów RKKA 28 września 1937 r., aresztowany 5 października 1937 r. Wyrokiem Izby Wojskowej Sądu Najwyższego ZSRR w Leningradzie na sesji wyjazdowej 22 lutego 1938 r. skazany na karę śmierci i tego samego dnia rozstrzelany.

Od 1925 r. był członkiem partii bolszewickiej.

Stopień: kategoria K-10 (28.02.1932), K-9 (02.1935), major (1936).

Źródła: GARF, R-7523/44/138/62-65; RGWA, KES; KE 1924; 37837/18/413/105, 563/104; 37837/20/16/115.

Literatura: EBDSM.

PAWŁOWSKI Kazimierz

(ПАВЛОВСКИЙ Казимир

Владиславович)

Urodzony 28 lipca 1894 r. w Kownie, w rodzinie mieszczańskiej. Litwin, władał językiem litewskim, polskim i rosyjskim. Ukończył szkołę miejską (wg niepotwierdzonych źródeł także pełne gimnazjum), pracował jako praktykant agronomiczny.

W 1914 r. powołany do armii carskiej, był szeregowym, w 1917 r. szefem szkolnej drużyny pułkowej.

Do Armii Czerwonej wstąpił dobrowolnie 18 sierpnia 1918 r. i został słuchaczem Kursów Kawaleryjskich Czerwonych Dowódców. Po ukończeniu kursów, 1 września 1918 r., mianowany na nich wachmistrzem. Od 1 lutego 1919 r. był dowódcą plutonu, a od 10 marca 1919 r. szwadronu kawalerii w 6 Dywizji Strzeleckiej. 22 kwietnia 1919 r. objął dowództwo plutonu na kursach kawaleryjskich, a od 2 czerwca 1919 r. był na nich zastępcą dowódcy szwadronu. W tym czasie był nominowany do Orderu Czerwonego Sztandaru, ale otrzymał jedynie złoty

zegarek (order nadano mu dopiero w 1928 r.). Od 2 września 1919 r. był słuchaczem kursów kawaleryjskich przy Akademii Sztabu Generalnego RKKA. Po ich ukończeniu służył w 1 Armii Konnej: p.o. komendanta szkoły kawalerii armii (od 8.03.1920), naczelnik wyszkolenia liniowego tej szkoły (od 26.06.1920), dowódca jednostek kawalerii garnizonu w Jelizawietgradzie (od 12.09.1920), w dyspozycji Zarządu Jednostek (ros. *formiowanij*) Armii (od 21.10.20) i komendant garnizonu w Jelizawietgradzie (od 2.11.1920). 28 grudnia 1920 r. został dowódcą kawalerii 51 Dywizji Strzeleckiej, a 1 lutego 1921 r. objął dowództwo 56 Brygady w 19 Dywizji Kawalerii. Od 19 czerwca 1921 r. dowodził 15 pułkiem kawalerii (przeformowanym później w 63 pułk kawalerii) 1 Samodzielnej Specjalnej Brygady Kawalerii. 15 listopada 1928 r. został słuchaczem Kursów Doskonalenia Oficerów Kawalerii, a miesiąc później objął dowództwo 1 Brygady w 2 Czernihowskiej DK Czerwonego Kozactwa. Pozostając na tym stanowisku, od 25 lipca 1929 r. był słuchaczem Kursów Doskonalenia Wyższego Korpusu Oficerskiego. 13 listopada 1931 r. rozpoczął studia na Wydziale Specjalnym Akademii Wojskowej RKKA im. Frunzego. Po ich ukończeniu, 29 października 1933 r., został mianowany komendantem Północnokaukaskiej Szkoły Kawalerii Narodów Górskich. Od 10 czerwca 1935 r. dowódca 29 DK. 15 sierpnia 1936 r., za sukcesy w wyszkoleniu bojowym, odznaczony Orderem Czerwonej Gwiazdy.

W 1938 r. zwolniony z szeregów Armii Czerwonej. Aresztowany 11 czerwca 1938 r. Wyrokiem Komisji Specjalnej NKWD ZSRR 5 sierpnia 1939 r. skazany na pięć lat łagru. Zmarł 15 października 1941 r., odbywając karę²⁰². Zrehabilitowany przez Trybunał Wojskowy Białoruskiego Okręgu Wojskowego 2 czerwca 1967 r.

Od 1918 r. był członkiem partii bolszewickiej.

Stopień: kategoria K-12, kombrig (26.11.1935).

²⁰² Rada Najwyższa 26 listopada 1943 r. podjęła decyzję o pozbawieniu go wcześniej przyznanych odznaczeń.

Źródła: GARF, R-7523/44/138/80-91; RGWA, KES, KE; 37837/4/40/610ob, 62/76, 69/63; 37837/18/6/83, 399/96, 452/80ob-81; „Krasnaja Zwiezda”, nr 189, 16 VIII 1936.

Literatura: N.S. Czeruszew, Ju.N. Czeruszew, *Rasstrielannaja elita RKKK. Kombrigi*, s. 185–186.

PAWŁOWSKI Stefan

(ПАВЛОВСКИЙ Степан Степанович)

Urodzony 25 października 1900 r. w Warszawie, w rodzinie robotniczej. Polak, władał językiem polskim, rosyjskim i niemieckim. W 1917 r. ukończył pełne gimnazjum polskie w Piotrogradzie. W czasie nauki działał w młodzieżowych kołach rewolucyjnych. W armii carskiej nie służył.

Do Armii Czerwonej wstąpił dobrowolnie 16 grudnia 1918 r. i został skierowany do dyspozycji sztabu Zachodniej Dywizji Strzeleckiej. Od 4 lutego 1919 r. był słuchaczem kursów dowódczych dywizji. Po ich ukończeniu od 7 sierpnia 1919 r. służył w 465 pułku strzeleckim: był dowódcą plutonu, zastępcą dowódcy (od 15.01.1920) i dowódcą (od 20.07.1920) kompanii. 25 września 1920 r. przeniesiony do 463 pułku strzeleckiego: był oficerem do zadań przy dowódcy batalionu, p.o. dowódcy kompanii (od 7.10.1920), zastępcą adiutanta dowódcy pułku ds. operacyjnych. Wziął udział w wojnie z Polską i walkach z wojskami gen. Wrangla na Krymie.

Od 13 lipca 1921 r. był dowódcą plutonu w 460 pułku strzeleckim, a od 19 sierpnia 1921 r. zastępcą adiutanta dowódcy 136 Samodzielnej Brygady Strzeleckiej ds. operacyjnych. 23 listopada 1921 r. rozpoczął studia w Akademii Wojskowej Armii Czerwonej; ukończył je 1 sierpnia 1924 r. Mianowany został zastępcą szefa sztabu 3 Kazańskiej DS 25 września 1924 r., a 1 listopada 1924 r. objął analogiczne stanowisko w 48 Twerskiej DS. Od 2 grudnia 1925 r. służył w Sztabie Generalnym RKKK: zastępca szefa I Oddziału Zarządu Operacyjnego, zastępca szefa I Oddziału I Zarządu (od 1.09.1926), szef 2 sektora tego zarządu (od 1.04.1930). 15 października 1930 r. mianowany dowódcą 8 pułku strzeleckiego 3 DS Ukraińskiego Okręgu Wojskowego. Od 15 listo-

pada 1931 r. był szefem I Oddziału sztabu Północnokaukaskiego OW. Przez pewien czas, od 13 grudnia 1932 r., był jednocześnie zastępcą szefa sztabu okręgu. W tym czasie ukończył zaocznie Wydział Operacyjny Akademii Wojskowej im. Frunzego (29.05.1933). Od 11 listopada 1936 r. słuchacz Akademii Sztabu Generalnego RKKA.

Zwolniony z szeregów RKKA 7 czerwca 1937 r., a 8 czerwca aresztowany. 14 lipca 1937 r., wyrokiem Izby Wojskowej Sądu Najwyższego ZSRR, skazany na karę śmierci i tego samego dnia rozstrzelany w Moskwie. Zrehabilitowany 19 lipca 1957 r.

Członkiem partii bolszewickiej został już w 1917 r.

Stopień: kategoria K-11 (1931), pułkownik (2.12.1935).

Źródła: RGASPI, 63/1/112/83; RGWA, KES; 37837/4/37/594ob, 62/125, 89/165, 149/7, 434/10; 37837/18/6/70, 589/64; 37837/20/6/461ob; 37963/1/2/120ob-121; „Krasnaja Zwiezda”, nr 278, 3 XII 1935.

Literatura: EBDSM; KPURP, s.651; O.F. Suwieniorow, *Tragedija RKKA*, s. 436.

PĄCZKOWSKI Henryk

(ПОНЧКОВСКИЙ Генрих Константинович)

Urodzony 1 stycznia 1896 r. w Warszawie, w rodzinie robotniczej. Polak, władał językiem polskim i rosyjskim. Ukończył trzy klasy szkoły miejskiej. Pracował jako zdun. W 1913 r. więziony przez trzy miesiące za kolportowanie literatury społeczno-politycznej.

W 1914 r. zmobilizowany do armii carskiej. Ukończył drużynę szkolną. Był podoficerem, dowódcą plutonu. Od marca 1917 r. do kwietnia 1918 r. był deputowanym pułkowym 1 polskiego pułku rewolucyjnego. Brał udział w tłumieniu wystąpienia gen. Kornilowa.

Do Armii Czerwonej wstąpił dobrowolnie 20 kwietnia 1918 r. i został dowódcą drużyny konnych zwiadowców pułku warszawskiego. Od 30 kwietnia 1918 r. dowódca warszawskiego czerwonego pułku huzaarów. 3 sierpnia 1918 r. mianowany komisarzem mazowieckiego czerwonego pułku ułanów, który później został przemianowany na: pułk kawalerii konnicy dywizyjnej 5 Armii (od 6.12.1918), 3 pułk kawalerii 5 Armii (28.03.1919). Od 6 lipca 1919 r. komisarz Samodzielnej Brygady Kawalerii 5 Armii. 26 listopada 1919 r. mianowany komisarzem woj-

skowym Inspekcji Kawalerii 5 Armii. 28 kwietnia 1920 r. zaliczony do dyspozycji Zarządu Politycznego RKKK, a 28 maja 1920 r. mianowany komisarzem sztabu pułkowego 1 Armii Konnej. Od 7 czerwca 1920 r. szef wydziału radzieckiego Zarządu Politycznego 1 Armii Czerwonej. 27 czerwca 1920 r. oddany do dyspozycji Polskiego Komitetu Rewolucyjnego. Od 21 września 1920 r. zastępca szefa Oddziału Politycznego i szef organizacyjnej części OP Polskiej Armii Czerwonej. Po jej rozformowaniu, od 24 października 1920 r., komisarz 1 zapasowego polskiego pułku strzeleckiego, przekształconego 25 listopada 1920 r. w 1 zapasowy pułk strzelecki Czerwonych Komunardów. Od 13 czerwca 1921 r. był członkiem komisji likwidacyjnej ds. rozformowania tego pułku. Od 10 lipca 1921 r. zaliczony do rezerwy korpusu dowódczego Czerwonych Komunardów i mianowany dowódcą sił zbrojnych miasta i powiatu Bielebiej do walki z „kotrrewolucyjnymi bandami”. 19 września 1921 r. oddany do dyspozycji Połączonych Kursów Czerwonych Komunardów, a dwa dni później do dyspozycji ZP RKKK. 27 września 1921 r. odkomenderowany do dyspozycji ZP Frontu Zachodniego. Od 17 października 1921 r. komisarz wojskowy 2 Brygady 4 Dywizji Strzeleckiej tego frontu. 18 stycznia 1922 r. mianowany komisarzem wojskowym dowództwa 4 DS. 27 lipca 1922 r. oddany do dyspozycji komisarza wojskowego Zarządu Inżynieryjnego Frontu Zachodniego. Od listopada 1922 r. komisarz wojskowy Dowództwa Wojsk Inżynieryjnych tego frontu. 14 marca 1923 r. mianowany komisarzem wojskowym wojsk inżynieryjnych 9 Korpusu Strzeleckiego Północnokaukaskiego Okręgu Wojskowego. Po likwidacji tej funkcji, 18 sierpnia 1923 r., znalazł się w dyspozycji ZP tego okręgu. 18 sierpnia 1923 r. mianowany zastępcą komisarza 2 Wojskowej Szkoły Lotniczej. Od 15 stycznia 1924 r. starszy inspektor polityczny Gławwozduchflota. Od 15 kwietnia 1924 r. komisarz wojskowy sztabu 2 Kaukaskiej DS. 1 listopada 1924 r. (wg innych źródeł dopiero 13 stycznia 1925) mianowany p.o. komisarza wojskowego Zarządu Weterynaryjnego Armii Kaukaskiej. Od 10 grudnia 1925 r. p.o. komisarza wojskowego dowództwa tej armii. Od 21 stycznia 1926 r. zastępca komisarza wojskowego Połączonej Szkoły Wojskowej Narodowości Górskich. 1 września 1926 r. dostał długoterminowy

urlop z Armii Czerwonej. Od 20 listopada 1926 r. do 15 października 1927 r. pracował w OGPU na nieznanym stanowisku. Potem ponownie w służbie w RKKA: szef 2 części III Oddziału Kancelarii Ludowego Komisariatu Spraw Wojskowych i Morskich oraz Rewolucyjnej Rady Wojskowej ZSRR. Od 1 kwietnia 1928 r. znajdował się w dyspozycji Zarządu Głównego RKKA. 1 sierpnia 1928 r. przeniesiony do rezerwy Armii Czerwonej z odkomenderowaniem do kierownictwa Zjednoczenia Związków Kooperatyw Rolniczych. Następnie szef oddziału mobilizacyjnego Trustu Górniczo-Chemicznego. W okresie od 27 lipca do 26 sierpnia 1930 r. był słuchaczem Kursów Doskonalenia Wyższego Korpusu Dowódczego przy Akademii Wojskowej RKKA. 9 czerwca 1934 r. zwolniony do rezerwy RKKA z prawem do emerytury.

Pracował w gospodarce, rozstrzelany w 1937 r.

Stopień: bez stopnia, kategoria KP-11.

Źródła: RGASPI, 63/1/111/56, 113/14-15; RGWA, 18/2/17/204; 37837/1/99/54, 112/319; 37976/1/171/1-6.

Literatura: KPURP, s. 652.

PIECHOWSKI Piotr

(ПЕХОВСКИЙ Петр Иванович)

Urodzony 22 września 1895 r. w rodzinie chłopskiej. Podawał się za Białorusina (matka była Białorusinką) i Polaka. W 1914 r. przerwał naukę w gimnazjum. Pracował jako szef wydziału handlowego. W armii carskiej nie służył. W ramach mobilizacji partyjnej został na krótko skierowany na front walk z wojskami gen. Judenicza.

W Armii Czerwonej od października 1923 r. W listopadzie 1923 r. mianowany politrukiem w 8 pułku strzeleckim 3 Dywizji Strzeleckiej. Brak informacji o przebiegu służby do początku lat 30.

Dowódca i komisarz 121 samodzielnego dywizionu artylerii. 8 grudnia 1932 r. mianowany dowódcą i komisarzem 8 pułku obrony przeciwlotniczej.

Zwolniony z szeregów Armii Czerwonej 5 września 1937 r. Aresztowany 16 grudnia 1937 r. Wyrokiem Izby Wojskowej Sądu Najwyż-

szego ZSRR 30 czerwca 1930 r. skazany na karę śmierci i tego samego dnia rozstrzelany. Zrehabilitowany 30 listopada 1966 r.

W 1919 r. wstąpił w szeregi partii bolszewickiej.

Stopień: kategoria K-9 (1932), major z wysługą półtora roku (1936).

Źródła: RGWA, KE 1924; 37837/4/26/182, 131/737; SRS.

PIEKARSKI Stefan

(ПЕКАРСКИЙ Стефан Сигизмундович)

Urodzony 10 listopada 1897 r. w Zgierzu, gubernia piotrkowska, w rodzinie robotniczej; ojciec był ogrodnikiem²⁰³. Polak, władał językiem polskim, rosyjskim i niemieckim. W wieku 11 lat rozpoczął pracę w papierni w Łodzi. W latach 1911–1914 uczył się jednocześnie w szkółce niedzielnej²⁰⁴. W 1915 r. uciekł przed frontem

w głąb Rosji i pracował w fabrykach w Mińsku, Rostowie nad Donem, Władykaukazie i Pietrowsku. Latem 1917 r. z ramienia bolszewików rozpoczął działalność w związkach zawodowych. W szeregach oddziałów robotniczych brał udział w walkach z formacjami białych na Kaukazie Północnym. Od końca 1918 r. mieszkał w Baku, gdzie prowadził działalność związkową oraz był członkiem konspiracyjnej organizacji bolszewickiej. Brał udział w bolszewickim powstaniu w Baku w kwietniu 1920 r.

Do Armii Czerwonej skierowany 1 września 1920 r. w ramach mobilizacji partyjnej, mianowany politrukiem kompanii, a następnie batalionu 224 pułku strzeleckiego 25 Czapajewskiej Dywizji Strzeleckiej. Od marca 1921 r. komisarz dywizyjnej szkoły młodszych dowódców tej dywizji. W lipcu 1921 r. mianowany instruktorem partyjnym 219 pułku strzeleckiego, a w grudniu 1921 r. sekretarzem biura partyjnego puł-

²⁰³ Ojciec zmarł w 1911 r. Matka i rodzeństwo (siostra i dwóch braci) w okresie międzywojennym mieszkali w Łodzi.

²⁰⁴ Latem 1936 r. zdał eksternistyczny egzamin ukończenia szkoły średniej.

ku szkolno-kadrowego tej dywizji. W szeregach dywizji wziął udział w walkach z wojskami gen. Wrangla jesienią 1920 r.

Od lipca 1922 r. służył w szeregach wojsk Frontu Turkiestańskiego: był szefem pracy partyjnej Oddziału Politycznego Wojsk Guberni Fergańskiej, komisarzem batalionu 6 turkiestańskiego pułku strzeleckiego i politrukiem sztabu tego pułku. Brał udział w walkach z basmaczami.

Od października 1923 r. służył w Północnokaukaskim Okręgu Wojskowym: politruk 2 kompanii 84 pułku strzeleckiego 28 Górskiej DS, inspektor Inspekcji Robotniczo-Chłopskiej okręgu (od maja 1924), sekretarz Okręgowej Komisji Partyjnej (od lipca 1925), sekretarz odpowiedzialny Dywizyjnej Komisji Partyjnej 5 Dywizji Kawalerii. W styczniu 1928 r. przeniesiony do aparatu wojskowej służby sprawiedliwości: członek kolegium Trybunału Wojskowego 22 DS Północnokaukaskiego OW. W lipcu 1929 r. mianowany członkiem kolegium TW Środkowoazjatyckiego OW. Na tym stanowisku ukończył wydział polityczny Połączonej Środkowoazjatyckiej Szkoły Wojskowej w Taszkencie (1932). Od lipca 1932 r. członek kolegium TW Moskiewskiego OW. 21 marca 1933 r. zaliczony do dyspozycji Zarządu Głównego RKKA. Oddelegowany do pracy w organach sprawiedliwości OGPU i w listopadzie 1933 r. mianowany przewodniczącym Trybunału Wojskowego Ochrony Pogranicznej i Wewnętrznej Krymu OGPU, a następnie NKWD. Od stycznia 1936 r. ponownie w RKKA, mianowany członkiem kolegium Trybunału Wojskowego Północnokaukaskiego OW. Na tym stanowisku w latach 1936–1938 studiował na Wydziale Zamiejscowym Moskiewskiego Zaocznego Instytutu Prawa w Rostowie nad Donem. W marcu 1938 r. odsunięty od pełnienia obowiązków w związku z rozpatrywaniem sprawy usunięcia go z partii.

Aresztowany 9 czerwca 1938 r. (zwolniony z szeregów RKKA na mocy decyzji przewodniczącego Izby Wojskowej Sądu Najwyższego ZSRR 13 czerwca 1938). Oswobodzony 12 maja 1939 r. i przeniesiony do rezerwy Armii Czerwonej²⁰⁵. Po leczeniu, jesienią 1939 r., skierowa-

²⁰⁵ Główny prokurator wojskowy Armii Czerwonej Nikołaj Afanasjew wspomina o wstąpieniu Piekarskiego do armii gen. Andersa. W rzeczywistości wstąpił do niej jego młodszy brat – Adam, który po kampanii polskiej w 1939 r. niele-

ny do pracy w Obwodowej Izbie Adwokackiej w Kijowie. Od czerwca 1941 r. pracował w Obwodowej Radzie Towarzystwa Sportowego „Spartak” w Riazaniu, najpierw jako szef wydziału organizacyjnego, a następnie przewodniczący rady. W listopadzie 1941 r. został ranny w czasie nalotu niemieckiego na miasto.

Ponownie powołany do służby czynnej przez Riazański Komisariat Wojskowy 20 maja 1943 r. i skierowany do formującego się Wojska Polskiego. Od 28 maja 1943 r. przewodniczący Sądu Polowego 1 Dywizji Piechoty im. T. Kościuszki, od 2 września 1943 r. Sądu Polowego 1 Korpusu Polskich Sił Zbrojnych w ZSRR, a od 5 marca 1944 r. Sądu Polowego 3 DP. Od 20 września 1944 r. przewodniczący Sądu Wojskowego 2 Armii WP. Oficjalnie brał udział w działaniach bojowych: walkach pod Warką, forsowaniu Nysy Łużyckiej oraz walkach pod Budziszynem.

Po zakończeniu działań wojennych 26 sierpnia 1945 r. mianowany przewodniczącym Okręgowego Sądu Wojskowego Okręgu Wojskowego Śląsk (od listopada 1946 Okręgu Wojskowego nr IV). 10 października 1953 r. zdał obowiązki, a 22 października 1953 r. powrócił do ZSRR, do dyspozycji Głównego Zarządu Kadr Armii Radzieckiej. Dalsze losy nieznane.

Odnaczony Orderem Lenina (1949), Czerwonego Sztandaru (1944), Czerwonej Gwiazdy (1945), Wojny Ojczyźnianej I klasy (1945); polskimi: Orderem Odrodzenia Polski IV klasy (3.01.1945), Krzyżem Grunwaldu III klasy (28.05.1945), Złotym Krzyżem Zasługi (23.02.1946); czeskosłowackim Krzyżem Walki, medalami.

Członek partii bolszewickiej od sierpnia 1917 r. Wyrzucony z szeregów WKP(b) 1 czerwca 1938 r., przywrócony po wyjściu z więzienia. Nie wstąpił w szeregi PPR ani PZPR.

Stopień: wojenjuryst I rangi (21.04.1936), podpułkownik WP (22.08.1943), pułkownik WP (22.09.1944 ze stażem od 01.09.1944), pułkownik służby sprawiedliwości (25.09.1948).

galnie przekroczył radziecką granicę, za co został skazany na łagier. Oswobodzony w wyniku amnestii w 1941 r., wraz z armią Andersa ewakuował się do Iranu. Służył jako szofer.

Źródła: CAMO/Podwиг naroda; CAW, IV.500.4/25/119, 29/340; IPN, BU 1855/981; RGWA, 9/29/383/14, 383/83; 25896/9/258/38; 37837/4/30/178, 112/187; 37837/20/25/354.

Literatura: N.P. Afanasjew, *Kogda rasstrieliwali prokurorow*, s. 17.

PIETKIEWICZ Michał

(ПЕТКЕВИЧ Михаил Юлианович)

Urodzony 2 marca 1902 r. we wsi Rasputjewo, gubernia jarosławska, w rodzinie szlacheckiej. Polak, podawał się również za Rosjanina, władał językiem rosyjskim, polskim, niemieckim i francuskim. Ukończył trzy klasy szkoły miejskiej, a w 1918 r. sześcioklasowe gimnazjum. W armii carskiej nie służył.

Do Armii Czerwonej wstąpił na ochotnika w grudniu 1919 r. Służył jako czerwonooarmista w lekkim dywizjonie artylerii (3 lata), osoba do zadań w oddziale operacyjnym 1 Korpusu Kawalerii Czerwonego Kozactwa (rok). W 1924 r. ukończył Szkołę Wojskową Czerwonej Floty Powietrznej, w 1925 r. 1 Wojskową Szkołę Lotników, a w 1926 r. 26 Wojskową Szkołę Balonową. Po jej ukończeniu, 22 marca 1926 r., został młodszym lotnikiem 1 samodzielnej myśliwskiej eskadry lotniczej. Od 1 października 1927 r. był starszym lotnikiem w tej eskadrze, a od 1 lutego 1929 r. dowódcą jej klucza. 1 stycznia 1930 r. mianowany dowódcą klucza w 15 eskadrze lotniczej, następnie zajmował analogiczne stanowisko w 13 eskadrze lotniczej. Od 1 grudnia 1930 r. dowódca oddziału 19 eskadry lotniczej. 13 kwietnia 1932 r. mianowany dowódcą oddziału eskadry lotniczej Oddziału Szkolenia Lotników 14 Wojskowej Szkoły Lotników. Od 28 lutego 1934 r. dowódca 11 eskadry myśliwskiej 111 (3) Brygady Lotniczej Leningradzkiego Okręgu Wojskowego. 25 maja 1936 r. za sukcesy w wyszkoleniu bojowym odznaczony Orderem Czerwonego Sztandaru.

20 sierpnia 1937 r. zwolniony z szeregów RKKA. Aresztowany 27 września 1937 r. Wyrokiem Komisji NKWD i Prokuratury ZSRR 15 listopada 1937 r. skazany na karę śmierci. Rozstrzelany w Leningradzie 21 listopada 1937 r. Zrehabilitowany 4 lipca 1957 r.

Stopień: kategoria K-10, major (17.02.1936).

PIETKIEWICZ Mikołaj

Źródła: RGWA, KES; 37837/4/18/351ob, 120/114, 143/76; 37837/20/17/463; „Krasnaja Zwiezda”, nr 119, 26 V 1936.

Literatura: EBDSM; A.M. Grigorian, W.S. Milbach, A.N. Czernawski, *Politickéskije riepriessii*, s. 323; LM, t. 3, s. 319; *Martirolog polakow*, s. 511.

PIETKIEWICZ Mikołaj

(ПЕТКЕВИЧ Николай Юлианович)

Urodzony 16 lub 18 kwietnia 1895 r. Zruszczony Polak. Pochodził z rodziny szlacheckiej.

W 1913 r. ukończył Korpus Kadetów, a w 1914 r. Konstantinowską Szkołę Artylerii. Od 1914 do 1917 r. brał udział w I wojnie światowej. W 1917 r. sztabskapitan w 75 Brygadzie Artylerii.

W Armii Czerwonej od sierpnia 1918 r. W latach 1918–1921 brał udział w wojnie domowej w szeregach 7 Dywizji Strzeleckiej. Był dowódcą baterii (2 lata i 3 miesiące) i dywizjonu artylerii (9 miesięcy). Odznaczony Orderem Czerwonego Sztandaru.

Po zakończeniu wojny domowej, od lipca 1921 r., zastępca dowódcy artylerii 7 DS. Od 6 grudnia 1921 r. dowódca artylerii 1 Korpusu Kawalerii. W 1925 r. ukończył Kursy Doskonalenia Wyższego Korpusu Dowódczego przy Akademii Wojskowej RKKA. 1 października 1926 r. mianowany komendantem Moskiewskiej Szkoły Artylerii. 14 grudnia 1932 r. objął stanowisko dowódcy artylerii Moskiewskiego Okręgu Wojskowego.

Zmarł w Moskwie 31 października 1935 r.

Od 1930 r. był członkiem partii bolszewickiej.

Stopień: bez stopnia, kategoria K-11.

Źródła: RGWA, KE 1922; 37837/4/71/162, 425/69; 37837/18/8/758, 234/244; „Krasnaja Zwiezda”, nr 253, 1 XI 1935.

PIETROWICZ Kazimierz → PIOTROWICZ Kazimierz

PIETROŻYCKI (PIETRAŻYCKI) Jan
 (ПЕТРОЖИЦКИЙ [ПЕТРАЖИЦКИЙ]
 Иван Иосифович)

Urodzony 17 kwietnia 1892 r. w Tuapse, gubernia kubańska, w rodzinie mieszczańskiej. Zruszczony Polak²⁰⁶, język rosyjski wskazywał jako ojczysty. W 1910 r. ukończył szkołę realną w Majkopie, w 1915 r. cztery lata Nowoczerkaskiego Instytutu Politechnicznego. Katolik.

Do armii carskiej zmobilizowany w 1915 r. W grudniu 1915 r. ukończył Michajłowską Szkołę Artylerii w stopniu chorążego i służył w 1 zapasowej baterii artylerii górskiej. Od lutego do września 1916 r. słuchacz Sewastopolskiej Wojskowej Szkoły Lotniczej. Służył w 26 korpuśnym oddziale lotniczym. Wybrany na przewodniczącego komitetu żołnierskiego oddziału. Od 10 listopada 1917 r. dowódca 10 armijnego oddziału lotniczego. Ostatni stopień: podporucznik. Brał udział w walkach powietrznych na froncie, był ranny. Odznaczony Orderem św. Stanisława III klasy i Orderem św. Jerzego IV klasy (31.07.1917).

Do Gwardii Czerwonej wstąpił dobrowolnie 11 stycznia 1918 r. i został dowódcą 6 dywizjonu lotniczego. Uczestnik wojny domowej. Od 21 maja 1918 r. szef Polowego Zarządu Lotnictwa i Baloniarstwa Frontu Południowego, a następnie dowódca lotnictwa oddziałów Południowej Zastony i 1 Woroneskiej Grupy Lotniczej. Od 1 grudnia 1918 r. zastępca szefa Polowego Zarządu Lotnictwa i Baloniarstwa Frontu Południowego.

Aresztowany wkrótce za „próbę przejścia do białych”. Skazany przez Trybunał Rewolucyjny Frontu Południowego na karę śmierci, lecz 15 grudnia 1918 r. wykonanie wyroku zostało wstrzymane, a w styczniu 1919 r. Trybunał Rewolucyjny Republiki anulował wyrok. Powrócił na zajmowane stanowisko. Od 27 czerwca 1919 r. stały zastępca szefa, a od 19 września 1919 r. szef Polowego Zarządu Lotnictwa i Baloniar-

²⁰⁶ W KES podawał się za Rosjanina. Według Czeruszewów i Minakowa – Polak.

stwa Frontu Południowego. 20 września 1919 r. odznaczony Orderem Czerwonego Sztandaru. 4 maja 1920 r. mianowany szefem Zarządu Lotnictwa Frontu Kaukaskiego, a po jego rozformowaniu od 1 czerwca 1921 r. szef Zarządu Lotnictwa Północnokaukaskiego Okręgu Wojskowego. Od 15 lutego 1922 r. szef Zarządu Lotnictwa Moskiewskiego OW. Następnie w rezerwie przy Zarządzie RKKA. Od lipca do września 1924 r. był słuchaczem Akademickich Kursów Wyższego Korpusu Dowódczego RKKA. Jednocześnie od 11 lipca 1924 r. dowódca Sił Powietrznych Moskiewskiego OW, a od 1 września 1924 r. Północnokaukaskiego OW. Latem 1925 r. kierował działaniami lotnictwa w czasie tłumienia powstania w Czeczenii, za co 7 lipca 1926 r. został odznaczony drugim Orderem Czerwonego Sztandaru. Od 24 sierpnia 1925 r. szef zaopatrzenia Sił Powietrznych RKKA, a od 25 sierpnia 1926 r. szef Zarządu Zaopatrzenia Specjalnego Zarządu Sił Powietrznych RKKA. Od września 1929 r. do 1930 r. jednocześnie p.o. dowódcy Sił Powietrznych RKKA. 22 marca 1931 r. ponownie mianowany dowódcą Sił Powietrznych Północnokaukaskiego OW.

Od 22 sierpnia 1931 r. w dyspozycji Zarządu Głównego RKKA z odkomenderowaniem do pracy we Wszechrosyjskim Zrzeszeniu Lotniczym. 15 lipca 1936 r. odkomenderowany do służby w Głównym Zarządzie Cywilnej Floty Powietrznej ZSRR. Mianowany szefem Oddziału Lotniczego, później zastępcą szefa Zarządu Balonowego.

Aresztowany 25 sierpnia 1938 r. Wyrokiem Komisji Specjalnej NKWD 11 kwietnia 1940 r. skazany na pięć lat łagru. Po wyjściu na wolność w sierpniu 1944 r. zaliczony do rezerwy RKKA. Ponownie aresztowany 8 marca 1947 r. i skazany wyrokiem Komisji Specjalnej Ministerstwa Bezpieczeństwa Państwowego ZSRR na pięć lat zsyłki²⁰⁷. Po oswobodzeniu w marcu 1952 r. odkomenderowany do służby w Głównym Zarządzie Cywilnej Floty Powietrznej ZSRR. Zrehabilitowany przez Izbę Wojskową Sądu Najwyższego ZSRR 18 września 1954 r. „z braku dowodów winy”, a 14 listopada 1957 r. „z powodu

²⁰⁷ Według Czeruszewów skazany na 10 lat łagru, wyszedł na wolność w 1948 r.

niepopelnienia przestępstwa". 10 stycznia 1955 r. przeniesiony w stan spoczynku.

Zmarł w 1979 r.

Stopień: kombrig rezerwy (26.01.1937), pułkownik w stanie spoczynku.

Źródła: RGWA, KES; 37837/4/135/162; 37837/18/5/128; SNSRKA, s. 128.

Literatura: *Awiatory – kawalery ordiena Sw. Georgija*, s. 229–231; N.S. Czeruszew, Ju.N. Czeruszew, *Rasstrielannaja elita RKA. Kombrigi*, s.190–192; S.T. Minakow, *Sowietskaja wojennaja elita 20-ch godow*, s. 246.

PIETRUSEWICZ Bronisław

(ПЕТРУСЕВИЧ Бронислав
Венедиктович)

Urodzony 12 stycznia 1897 r. we wsi Rynkszele, gubernia kowieńska, w rodzinie szlacheckiej. Pochodził z mieszanej litewsko-polskiej rodziny. Podawał się za Litwina, władał językiem litewskim, polskim i rosyjskim. Ukończył dwie klasy szkoły ministerialnej, w 1913 r. seminarium nauczycielskie, a w 1915 r. jeden rok Wileńskiego Instytutu Nauczycielskiego. Od 1913 r. pracował jako nauczyciel.

Do armii carskiej zmobilizowany 1 września 1915 r. i skierowany do Wileńskiej Szkoły Wojskowej, która miała wówczas siedzibę w Połtawie. Ukończył ją w styczniu 1916 r. Ostatni stopień i funkcja: sztabskapitan, p.o. dowódcy batalionu w 102 Dywizji Piechoty.

W Armii Czerwonej od 27 kwietnia 1918 r. Mianowany adiutantem w sztabie 3 Brygady 1 Woroneskiej Dywizji Strzeleckiej 5 maja 1918 r., a od 15 sierpnia 1918 r. był p.o. szefa sztabu tej brygady. 1 grudnia 1918 r. rozpoczął studia w Akademii Sztabu Generalnego RKA. Po ich ukończeniu, 4 października 1919 r., mianowany zastępcą szefa sztabu 12 DS ds. operacyjnych. Od 14 stycznia 1920 r. szef sztabu 2 Brygady Strzeleckiej. W czasie wojny domowej brał udział w walkach

w wojskami ukraińskimi, Kozakami, a od czerwca do sierpnia 1920 r. w wojnie z Polską.

Od 10 grudnia 1920 r. był słuchaczem starszego kursu, a od 29 października 1921 r. kursu dodatkowego Akademii Sztabu Generalnego RKKA. Po ukończeniu studiów odkomenderowany do szkoły dywizyjnej 4 DS. Od 23 lipca 1923 r. zastępca szefa Oddziału Wywiadowczego Frontu Zachodniego. Od 1 września 1924 r. zastępca szefa specjalnej części Zarządu Wywiadu Sztabu RKKA. Od 19 listopada 1925 r. służył w sztabie Leningradzkiego Okręgu Wojskowego: szef Oddziału Wywiadu, szef VII Oddziału (od 1.11.1926) i szef IV Oddziału (od 15.01.1930). 25 lipca 1931 r. mianowany szefem sztabu 20 DS. Następnie szef sztabu 5 Korpusu Strzeleckiego. Od 3 lutego 1935 r. zastępca szefa sztabu Armii Kaukaskiej (od maja 1935 Zakaukaskiego OW). Od 11 listopada 1936 r. słuchacz Akademii Sztabu Generalnego RKKA. 21 września 1937 r. usunięty z akademii i zaliczony do dyspozycji Zarządu Kadr RKKA.

Aresztowany 31 stycznia 1938 r. (tego samego dnia zwolniony z RKKA). 25 sierpnia 1938 r., wyrokiem Izby Wojskowej Sądu Najwyższego ZSRR, skazany na karę śmierci i tego samego dnia rozstrzelany w Moskwie. Zrehabilitowany 6 grudnia 1957 r.

Członkiem partii bolszewickiej został w 1919 r.

Stopień: kategoria K-11, kombrig (21.11.1935).

Źródła: ASM, 1/1/3796/1; RGWA, 37837/4/62/53, 63/464ob, 89/164, 132/247, 202/137ob; 37837/18/15/71ob-72, 121/28, 413/108; 37963/1/2/120ob-121.

Literatura: N.S. Czeruszew, Ju.N. Czeruszew, *Rasstrielannaja elita RKKA. Kombrigi*, s. 192–193; EBDSM; O.F. Suwienirow, *Tragedija RKKA*, s. 410.

PINDYCUK Włodzimierz

(ПИНДЫЧУК Владимир Осипович)

Urodzony w 1898 r. w rodzinie urzędnika. Podawał się za Ukraińca i Polaka.

W Armii Czerwonej od 1917 r., początkowo jako czerwonoarmista. Brał udział w wojnie domowej. W 1922 r. ukończył kursy dowódców piechoty i został dowódcą plutonu 5 Radzieckich Kursów Dowódczych,

potem zastępcą dowódcy, a w 1923 r. dowódcą kompanii Bałtyckiego Ekipażu Floty. Od 1925 r. dowódca kompanii zbiorczego batalionu szkolnego Oddziału Szkolnego Sił Morskich Morza Bałtyckiego. Od 1930 r. zastępca szefa oddziału szkolno-liniowego Oddziału Szkolnego SMMB. Od 29 grudnia 1931 r. zastępca komendanta Bałtyckiego Ekipażu Floty. Następnie szef sztabu, a od 1936 r. komendant Połączonej Szkoły Oddziału Szkolnego Floty Oceanu Spokojnego.

Zwolniony z szeregów RKKA 14 grudnia, aresztowany 22 grudnia 1937 r. Wyrokiem Izby Wojskowej Sądu Najwyższego ZSRR we Władystoku na sesji wyjazdowej 17 sierpnia 1938 r. skazany na karę śmierci i tego samego dnia rozstrzelany. Zrehabilitowany 11 lutego 1958 r.

Od 1926 r. był członkiem partii bolszewickiej.

Stopień: kategoria K-9, major (31.05.1936).

Źródła: RGAWMF, r-2194/1/2/567, 7/261; RGWA, 37837/4/112/512, 134/447; 37837/18/588/92; SNSWMS1932, s. 439.

Literatura: EBDSM; W.S. Milbach, *Politiczeskije riępriessii. Tichookieanskij flot*, s. 262.

PIOTROWICZ (PIETROWICZ) Kazimierz

(ПЕТРОВИЧ Казимир Брониславович)

Urodzony 19 maja 1894 r. w Mińsku, w rodzinie urzędnika. Podawał się za Polaka i za Białorusina. Władał rosyjskim i polskim, słabiej francuskim i niemieckim. W 1913 r. r. ukończył Mińską Szkołę Handlową, pracował jako urzędnik.

Do armii carskiej zmobilizowany 1 stycznia 1915 r. W 1916 r. ukończył Aleksandrowską Szkołę Wojskową w Moskwie. W walkach na froncie podczas I wojny światowej brał udział od października 1916 r. W 1917 r. podporucznik, p.o. dowódcy drużyny konnych zwiadowców 430 wałskiego pułku piechoty.

Do Armii Czerwonej wstąpił dobrowolnie 4 stycznia 1919 r. i został referentem, a 1 lutego 1919 r. adiutantem 17 Dywizji Strzeleckiej. Od 3 kwietnia 1919 r. zastępca pułkowego adiutanta 153 pułku strzeleckiego. Od maja 1919 r. uczestniczył w wojnie z Polską. 5 czerwca 1919 r. mianowany zastępcą szefa sztabu ds. operacyjnych 4 Brygady Dywizji

Litewskiej. Od 22 września 1919 r. szef sztabu 3 Brygady 4 DS. Od 1 sierpnia 1920 r. starszy pomocnik szefa sztabu 4 DS ds. operacyjnych. 18 września 1920 r. mianowany szefem Oddziału Informacyjno-Historycznego Zarządu Operacyjnego Polskiej Armii Czerwonej. Po zakończeniu działań wojennych z Polską od 24 listopada 1920 r. w rezerwie sztabu 6 Armii Frontu Południowego.

15 lutego 1921 r. został słuchaczem Wyższej Szkoły Służby Sztabowej, a 29 października 1921 r. Akademii Wojskowej RKKa. Po jej ukończeniu, od 1 sierpnia 1924 r., odbywał staż na stanowisku dowódcy kompanii 43 pułku strzeleckiego 15 DS. Od 18 czerwca 1925 r. był szefem oddziału operacyjnego sztabu 44 DS, a od 1 listopada 1926 – 57 DS. 1 lipca 1928 r. mianowany wykładowcą taktyki Szkoły Techników Uzbrojenia. 15 listopada 1930 r. został słuchaczem Kursów Akademickich przy Instytucie Obrony Chemicznej. Po ich ukończeniu w 1931 r. p.o. wykładowcy Wojskowej Akademii Technicznej im. Dzierżyńskiego. 23 maja 1932 r. mianowany p.o. szefa sztabu szkoły chemicznej. Następnie wojskowy kierownik Moskiewskiego Szkolnego Kombinatoru Mięsnego. 29 kwietnia 1935 r. przesunięty do rezerwy RKKa z oddelegowaniem na stanowisko szefa wyszkolenia bojowego Centralnej Transportowej Rady Osoawiachimu. Początkowo w redakcji gazety „Na straże”, później dowódca-rukowoditel Wyższej Szkoły Wojskowej Centralnej Rady Osoawiachimu.

Zwolniony z powodów politycznych z Armii Czerwonej 1 października 1937 r. Dalsze losy nieznane.

Był członkiem partii bolszewickiej.

Stopień: major z wysługą dwóch lat (14.05.1936).

Źródła: RGWA, KES; 37837/4/19/695, 59/379, 80/697, 132/413; 37837/18/327/178, 327/419.

PIOTROWSKI Henryk

(ПІОТРОВСКИЙ Генрих Владиславович)

Urodzony 11 stycznia 1896 r. w Olwicie, w guberni suwalskiej; ojciec był sadownikiem. Polak. Ukończył siedem klas szkoły realnej, dwa lata uczył się w Petersburskim Instytucie Górniczym.

W starej armii od 1917 r.: wolnoopriedelajuszczijisia 1 zapasowego dywizjonu artylerii w mieście Ługa.

Do Armii Czerwonej wstąpił dobrowolnie 13 czerwca 1918 r. i został szeregowym w 92 pułku strzeleckim 11 Dywizji Strzeleckiej. Od 15 marca 1920 r. służył w pionie politycznym 11 DS., najpierw jako instruktor-organizator Oddziału Politycznego, następnie szef sekcji wychowania partyjnego OP (od 27.11.1920), szef kursów politycznych i zastępca szefa OP dywizji (od 15.12.1920), kierownik szkoły partyjnej OP (od 11.05.1921) i instruktor oddziału przygotowania pracowników politycznych OP (od 11.03.1922). W szeregach dywizji brał udział w walkach z wojskami atamana Krasnowa, gen. Judenicza, gen. Bułak-Bałachowicza oraz wojnie z Polską.

Od 27 marca 1922 r. był wykładowcą wojskowych kursów politycznych Nadwożańskiego Okręgu Wojskowego, od 6 lutego 1923 r. starszym instruktorem, a od 1 czerwca 1923 r. wykładowcą w Wojskowej Szkole Samochodowo-Traktorowej. Od maja 1924 r. był partpomem i szefem części szkolnej, a od 25 listopada 1924 r. starszym wykładowcą Połączonej Szkoły Wojskowej Czerwonych Komunardów. Następnie służył w Moskiewskiej Szkole Piechoty im. Aszenbrennera: jej wykładowca (od 24.10.1927), partpom i szef części szkolnej (od 15.09.1928) i komendant kursów specjalnych (od 1.12.1928). Od 1 czerwca 1931 r. był słuchaczem Wydziału Wschodniego Akademii Wojskowej RKKK im. Frunzego. Po jej ukończeniu, 7 maja 1933 r., mianowany szefem sektora IV Oddziału sztabu Specjalnej Armii Dalekowschodniej. Następnie, 23 lipca 1934 r., objął stanowisko komendanta kursów tłumaczy wojskowych SAD.

Zmarł w Chabarowsku 8 lutego 1936 r. Wykreślony ze spisów Armii Czerwonej 26 lutego 1936 r. z powodu śmierci.

W 1919 r. wstąpił w szeregi partii bolszewickiej.

Stopień: kategoria K-10 (1933), połkowej komissar (19.04.1936, pośmiertnie).

Źródła: RGWA, KES; 37837/4/37/397, 55/358, 112/202, 121/18ob, 432/28, 37837/20/17/31ob,

Literatura: KPURP, s. 672.

PIOTROWSKI Ludwik

(ПІОТРОВСКИЙ Людвиг Марианович)

Urodzony 6 (19 n. st.) stycznia 1886 r. w Kownie, w rodzinie szlacheckiej, ojciec był oficerem armii carskiej²⁰⁸. Polak, podawał się również za Litwina. Język rosyjski wskazywał jako ojczysty, władał także polskim, litewskim i angielskim. W 1908 r. ukończył Kowieńskie Gimnazjum Klasyczne, a w maju 1913 r. Wydział Elektromechaniczny 1 Petersburskiego Instytutu Politechnicznego. Zaraz po

ukończeniu studiów został pracownikiem instytutu.

Do armii carskiej powołany 16 kwietnia 1916 r., pracował jako inżynier elektryk, zastępca szefa oddziału elektrotechnicznego budowy twierdzy w Rewlu. W październiku 1917 r. został kierownikiem oddziału budowy.

Do Armii Czerwonej przeszedł automatycznie w 1918 r., zajmując nadal swe stanowisko. Po rozwiązaniu kierownictwa budowy 1 stycznia 1919 r. mianowany wykładowcą Szkoły Dowódców Floty. 23 sierpnia 1922 r. został etatowym wykładowcą Wydziału Elektrotechnicznego Akademii Marynarki Wojennej. Od 1 października 1922 r. etatowy wykładowca Wojenno-Morskiej Szkoły Inżynieryjnej (wykładał tam do 1925 r.). W latach 1924–1925 wykładał również na Wojskowej Akademii Elektrotechnicznej. 1 października 1927 r. uzyskał tytuł wykładowcy wojskowych uczelni wyższych RKKA. Od 1 października 1931 r. starszy rukowoditiel Katedry Elektrotechniki Ogólnej Wydziału Budowy Okrętów Akademii Marynarki Wojennej. Od 2 lipca 1935 r. był docentem akademii. Od 3 kwietnia 1937 r. kierownik Katedry Maszyn Elektrotechnicznych Wydziału Budowy Okrętów Akademii Marynarki Wojennej. 29 marca 1938 r. został doktorem habilitowanym nauk

²⁰⁸ Za przynależność do polskiej konspiracyjnej organizacji ojciec został aresztowany w 1891 r. i skazany. Uciekł za granicę, gdzie zmarł w 1893 r. Brat i siostra po rewolucji wylegali do Polski.

mechanicznych i uzyskał tytuł profesora Katedry Maszyn Elektrotechnicznych.

Zwolniony z szeregów Marynarki Wojennej 7 sierpnia 1938 r. Nie został przywrócony do służby, pracował w cywilnych uczelniach Leningradu.

Zmarł w Leningradzie w 1959 r.

Był bezpartyjny.

Stopień: kategoria A-10, wojeninżynier I rangi (15.03.1936).

Źródła: RGAWMF, r-1678/1/14/528; r-2192/2/2934/1-62, r-2192/5/2379/1-7; RGWA, 37837/4/66/27, 107/588, 126/586; 37837/20/22/447ob.

PITRIN Jan

(ПИТРИН Иван Петрович)

Urodzony 9 grudnia 1893 r. w powiecie nowoaleksandrowskim, gubernia kowieńska, w rodzinie mieszczańskiej; ojciec był młynarzem. Polak, język rosyjski wskazywał jako ojczysty, polskim władał słabo. W 1914 r. ukończył wieczorowe kursy techniczne

Do armii carskiej zmobilizowany w listopadzie 1914 r. W tym samym roku ukończył drużynę szkolną, w 1915 r. szkołę specjalistów lotniczych, a w 1916 r. szkołę mechaników. Służył jako starszy podoficer w osowieckim forticznym oddziale lotniczym. W latach 1915–1917 brał udział w walkach na Froncie Północno-Zachodnim, był dwukrotnie ranny.

Do Armii Czerwonej wstąpił na ochotnika w lutym 1918 r. i służył na stanowisku dowódcy 29 oddziału lotniczego, przeformowanego wkrótce w 2 Piotrogrodzką Grupę Lotniczą, która na początku 1919 r. została przeformowana w 32 oddział lotniczy. Był jego komisarzem. Od 30 marca 1919 r. słuchacz Jegoriewskiej Szkoły Pilotów. Po jej ukończeniu od 20 marca 1920 r. pilot 36 oddziału lotniczego 1 Armii Konnej. Brał udział w walkach z wojskami gen. Denikina, wojnie z Polską i walkach z wojskami gen. Wrangla jesienią 1920 r.

Po zakończeniu wojny domowej dalej służył jako pilot: 8 oddziału lotniczego (od 12.10.1921), 7 oddziału lotniczego (od 3.09.1922), 3 eskadry treningowej (od 26.09.1922), 3 eskadry myśliwskiej (od

PLĄSKOWSKI Wilhelm

8.11.1923) i 2 oddziału lotniczego (od 25.09.1924). Następnie, od 1 marca 1925 r., był dowódcą klucza w 1 oddziale myśliwskim, który później został przemianowany na 50 oddział myśliwski. Od 11 lipca 1927 r. był dowódcą klucza w 31 eskadrze lotniczej. 1 stycznia 1930 r. mianowany szefem Oddziału Lotów Poligonu Naukowo-Badawczego Artylerii Przeciwlotniczej RKKA. Od 8 kwietnia 1931 r. dowódca oddziału lotniczego tego poligonu, a od 1 maja 1931 r. zastępca szefa 4 sektora II Zarządu w Zarządzie Sił Powietrznych RKKA.

Po sformowaniu, w maju 1935 r., Charkowskiego Okręgu Wojskowego mianowany zastępcą szefa 3 wydziału Oddziału Sił Powietrznych tego okręgu. Brak informacji o losach w czasie wielkiej czystki.

Od początku wojny z Niemcami co najmniej do jesieni 1944 r. był komendantem Czołowego Składu Lotniczego nr 1979. Odznaczony Orderem Czerwonej Gwiazdy (15.02.1942) i Orderem Wojny Ojczyźnianej II klasy (1944).

Od 1918 r. był członkiem partii bolszewickiej.

Stopień: kategoria K-9 (1931), intendant II rangi z wysługą dwóch lat (1936), podpułkownik służby intendentury (1943).

Źródła: CAMO/Podwиг naroda; RGWA, KES; KE 1925; 37837/20/10/249ob.

PLĄSKOWSKI Wilhelm

(ПЛИОНСКОВСКИЙ Вильгельм Генрихович)

Urodzony 29 maja 1894 r. w Permie, w rodzinie szlacheckiej. Polak, język rosyjski wskazywał jako ojczysty. W 1902 r. ukończył pełne gimnazjum, a w 1909 r. medycynę na Uniwersytecie Kazańskim.

W czasie I wojny światowej zmobilizowany do armii carskiej, służył jako lekarz 288 grupy państwowego pospolitego ruszenia, a następnie lekarz jednostek piechoty na Froncie Południowo-Zachodnim.

Do Armii Czerwonej zmobilizowany w sierpniu 1918 r. Służył w zarządach medycznych 4 Armii, 2 Rewolucyjnej Armii Pracy, Zawołżańskiego i Nadwołżańskiego Okręgu Wojskowego. Od 25 maja 1922 r. był szefem Wojskowego Zarządu Medycznego Frontu Turkiestańskiego. W 1928 r. szef Wojskowego Zarządu Medycznego Północnokaukaskiego OW.

Najprawdopodobniej przeniesiony do rezerwy po 1928 r., mieszkał w Moskwie. 7 kwietnia 1931 r. został aresztowany przez OGPU i 7 października 1931 r. skazany na pięć lat pozbawienia wolności za agitację antyradziecką. Dalsze losy nieznanne.

Stopień: bez stopnia, kategoria M-11.

Źródła: RGWA, KE 1922; 37837/1/112/174, 40840/1/43/35.

Literatura: EBDSM.

PŁUŻAŃSKI Gustaw

(ПЛУЖАНСКИЙ Густав Романович)

Urodzony 2 grudnia 1898 r. we wsi Ludinowka, gubernia briańska, w rodzinie mieszczańskiej; ojciec był technikiem. Polak, władał językiem polskim i rosyjskim. W 1912 r. ukończył gimnazjum w Warszawie, w 1914 r. szkołę przemysłowo-techniczną, a następnie pracował jako chemik. W armii carskiej nie służył.

Do Armii Czerwonej zmobilizowany 11 grudnia 1919 r. i skierowany na naukę w oddziale technicznym Kałuskich Kursów Dowódców. Po ich ukończeniu, 1 lipca 1920 r., został mianowany instruktorem ds. chemicznych w 13 Armii. Od 25 sierpnia 1920 r. lektor Oddziału Chemicznego Frontu Południowo-Zachodniego. Brał udział w walkach z wojskami gen. Wrangla.

Od 12 lutego 1921 r. dowódca plutonu chemicznego na Froncie Południowo-Zachodnim. 3 lutego 1922 r. mianowany p.o. instruktorem przy dowódcy artylerii Charkowskiego Okręgu Wojskowego, a 19 lutego 1922 r. szefem służby chemicznej tamże. Od 2 grudnia 1922 r. szef służby chemicznej 44 pułku strzeleckiego. Od 1 października 1924 r. p.o. szefa służby chemicznej 15 Siwaskiej Dywizji Strzeleckiej, 18 kwietnia 1925 r. zatwierdzony na tym stanowisku. 22 października 1926 r. został słuchaczem Chemicznych Kursów Doskonalenia RKKK. Po ich ukończeniu, 15 sierpnia 1927 r., ponownie mianowany szefem służby chemicznej 15 DS. Od 1 kwietnia 1928 r. rukowoditelj ds. chemii Kijowskiej Połączonej Szkoły Wojskowej im. Kamieniewa. 15 kwietnia 1929 r. mianowany p.o. szefa, a 26 maja 1932 r. szefem służby chemicznej 48 DS. Na tym stanowisku ukończył w 1932 r. Akademickie

Kursy Techniczne. 8 grudnia 1932 r. mianowany dowódcą-rukowodicielem taktyki Chemicznych Kursów Doskonalenia Oficerów RKKK. Następnie, od 10 marca 1934 r., zastępca szefa Oddziału Szkolnego tych kursów, a od 11 czerwca 1935 r. ponownie dowódcą-rukowodiciel. Od 21 lipca 1936 r. wykładowca, a od 28 stycznia 1937 r. starszy wykładowca taktyki tych kursów. Latem 1938 r. miał zostać zwolniony z szeregów RKKK, lecz tego uniknął. 14 grudnia 1938 r. mianowany wykładowcą tych kursów.

W czasie wojny z Niemcami nadal w szkolnictwie wojskowym. W styczniu 1944 r. zastępca ds. szkolnych komendanta Wyższej Oficerskiej Szkoły Wojsk Technicznych Armii Czerwonej. Odznaczony Orderem Czerwonej Gwiazdy (1944).

Odkomenderowany do służby w Wojsku Polskim 27 sierpnia 1944 r. Od 1 września 1944 r. szef Oddziału Służby Chemicznej WP, a od 20 sierpnia 1945 r. szef Departamentu Chemicznego Ministerstwa Obrony Narodowej. 31 października 1945 r. wyjechał do ZSRR, do dyspozycji Głównego Zarządu Kadr Armii Czerwonej. Dalsze losy nieznanne.

Był członkiem partii bolszewickiej.

Stopień: K-9 (1932), major (24.12.1935), podpułkownik, pułkownik (25.11.1943).

Źródła: CAMO/Podwignaroda; CAW, 1687/85, Płużański Gustaw s. Romana; IV.500.4./9/974; RGWA, KES; KE 1922, 1923, 1925; 37837/4/49/59, 60/52, 67/187, 87/408, 425/39; 37837/18/330/5ob-6, 330/8ob-9; 37837/20.

Literatura: DWPFW, s. 98–99.

PODGÓRSKI Michał

(ПОДГУРСКИЙ Михаил Михайлович)

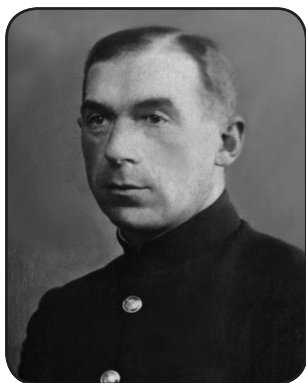
Urodzony 26 września 1893 r. w Dźwińsku (dziś Daugavpils na Łotwie), w rodzinie wojskowej; ojciec, oficer, poległ w 1905 r. w czasie wojny z Japonią. Zruszczony Polak, władał językiem rosyjskim i polskim. W 1912 r. ukończył szkołę realną w Dźwińsku, po czym podjął naukę w Jelizawietgradzkiej Szkole Kawalerii. 12 czerwca 1914 r. skierowany do służby liniowej. Ostatni stopień i funkcja w armii carskiej: sztabrotmistrz, dowódca szwadronu strzeleckiego w 1 Dywizji Kawalerii.

Do Armii Czerwonej zmobilizowany 26 sierpnia 1918 r. i mianowany dowódcą batalionu w 1 Smoleńskiej Dywizji Strzeleckiej. Od 3 października 1918 r. dowódca 2 piotrogrodzkiego pułku kawalerii. Następnie, od 4 października 1919 r., zastępca dowódcy, a po dwóch tygodniach p.o. dowódcy dywizji kawalerii 5 Armii Frontu Wschodniego. W tym czasie brał udział w walkach z wojskami admirała Kołczaka. Od 14 grudnia 1919 r. znajdował się w dyspozycji dowództwa Frontu Wschodniego. Od 23 lutego 1920 r. był zastępcą inspektora kawalerii Zachodniosyberyjskiego Okręgu Wojskowego, a od 19 stycznia 1921 r. Wojsk Syberii. W czerwcu 1922 r. mianowany zastępcą komendanta Orłowskich Kawaleryjskich Kursów Dowódczych, a od stycznia 1923 r. dowódcą szwadronu i starszym wykładowcą Szkoły Czerwonych Komunardów. Od 1 września 1923 r. słuchacz Wyższej Wojskowej Szkoły Pedagogicznej, a od 5 sierpnia 1924 r. Połączonej Szkoły Wojskowej Czerwonych Komunardów. Po zakończeniu nauki, 15 września 1924 r., znajdował się w dyspozycji szefa Oddziału Szkolenia Zarządu Wyższego Szkolnictwa Wojskowego Armii Czerwonej. 18 grudnia 1924 r. mianowany zastępcą inspektora kawalerii Ukraińskiego OW. Od 15 września 1926 r. zastępca szefa 1 części Oddziału Zaopatrzenia w Konie Głównego Zarządu RKKA, a od 1 lutego 1929 r. I Oddziału Zarządu Zaopatrzenia w Konie RKKA. 1 lutego 1931 r. objął stanowisko zastępcy szefa 1 sektora Zarządu Konnego Armii Czerwonej. Od 14 stycznia 1935 r. zastępca szefa 1 wydziału Oddziału Zaopatrzenia w Konie Ludowego Komisariatu Obrony ZSRR. Następnie szef Oddziału Szkolnego Wydziału Wieczorowego Wojskowej Akademii Gospodarczej im. Mołotowa. 30 grudnia 1940 r. mianowany starszym wykładowcą taktyki ogólnej Wojskowej Akademii Dowódców i Navigatorów Sił Powietrznych Armii Czerwonej. Dalsze losy nieznane.

Był bezpartyjny.

Stopień: kategoria K-10 (1926), pułkownik (2.12.1935), kombrig (2.04.1940).

Źródła: RGWA, KES; 37837/4/57/297, 62/125, 361/507; 412/681; 37837/18/444/58ob-59; 37837/20/11/428; „Krasnaja Zwiezda”, nr 278, 3 XII 1935.

PODHORODECKI Mikołaj
(ПОДГОРОДЕЦКИЙ Николай Сергеевич)

Urodzony 6 maja 1896 r. w Suwałkach, w rodzinie szlacheckiej; ojciec był urzędnikiem. Polak, podawał się również za Rosjanina, władał językiem rosyjskim, polskim, słabiej francuskim i niemieckim. Ukończył Gimnazjum Piotra Wielkiego w Piotrogradzie.

Do floty carskiej wstąpił na ochotnika i 21 października 1916 r. został gardemarinem w Korpusie Morskim. Od maja 1917 r. słuchacz klasy specjalnej Szkoły Morskiej.

Do Armii Czerwonej wstąpił, kontynuując naukę w szkole, ukończył ją 9 marca 1918 r. Został rewizorem na kanonierce „Chrabryj” Floty Bałtyckiej 17 maja 1918 r., a 1 sierpnia 1918 r. pierwszym oficerem tej kanonierki. Od 1 grudnia 1918 r. słuchacz klasy podwodnej Połączonych Kursów Przygotowania Specjalistów Floty. Po zakończeniu nauki, 4 kwietnia 1919 r., oddany do dyspozycji dowódcy dywizjonu torpedowców. Od 11 kwietnia 1919 r. zastępca dowódcy niszczyciela „Storozewoj” Floty Bałtyckiej. Brał udział w działaniach przeciwko flocie brytyjskiej. Następnie służył we Flocie Kaspijskiej: starszy flagowy sekretarz dowódcy 1 dywizjonu niszczycieli (od 22.08.1920), starszy flagowy sekretarz dowódcy oddziału statków (od 19.11.1920) i dowódca niszczyciela „Dielnyj” (od 15.04.1921). Od września do grudnia 1920 r. brał udział w działaniach przeciwko oddziałom białych operującym z Persji.

Od 14 sierpnia 1921 r. był słuchaczem klasy podwodnej Akademii Marynarki Wojennej. W czasie nauki odbywał praktyki jako specjalista minowy na okrętach podwodnych „Leopard” i „Wołk” oraz jako pierwszy oficer na okrętach podwodnych „Batrak” i „Krasnoarmiejec”. Studia ukończył 6 maja, a 11 maja 1924 r. został mianowany pierwszym oficerem na okręcie podwodnym „Komissar”. Od 7 kwietnia 1925 r. oddany do dyspozycji sztabu Oddziału Szkolnego Floty Bałtyckiej i mianowany pierwszym oficerem niszczyciela „Żelezniakow”.

Od 2 lutego 1926 r. był słuchaczem kursów doskonalenia morskiego oddziału Szkoły Lotników i Lotników Obserwatorów im. Woroszyłowa, które ukończył 3 lutego 1927 r. i został oddany do dyspozycji dowódcy lotnictwa Sił Morskich Morza Bałtyckiego. 17 lutego 1927 r. rozpoczął służbę w 51 samodzielnym oddziale lotniczym: lotnik obserwator łączności, p.o. szefa części szkolnej (od 26.02.1927) i p.o. zastępcy szefa sztabu (od 7.04.1927). 18 kwietnia 1927 r. oddelegowany do dyspozycji dowódcy lotnictwa Leningradzkiego Okręgu Wojskowego i 23 czerwca 1927 r. skierowany do służby w 66 oddziale lotniczym. Początkowo służył w 55 samodzielnej eskadrze lotniczej. Od 21 grudnia 1927 r. starszy lotnik obserwator łączności 66 oddziału lotniczego, a od 9 stycznia 1929 r. p.o. zastępcy szefa sztabu 62 samodzielnego oddziału lotniczego.

Od 30 stycznia 1929 r. w dyspozycji sztabu SMMB. 16 lutego 1929 r. mianowany zastępcą dowódcy okrętu podwodnego „Proletarij”. 8 grudnia 1929 r. udzielono mu bezpłatnego urlopu. Ponownie w służbie czynnej od 20 kwietnia 1932 r.: dubler dowódcy okrętu podwodnego nr 31. Następnie, od 25 listopada 1932 r., p.o. dowódcy, a od 26 stycznia 1933 r. dowódca okrętu podwodnego „Komissar” (B-7). Od 9 marca 1935 r. dowódca okrętu podwodnego „Piksza”. 20 stycznia 1937 r. mianowany p.o. dowódcy, a wkrótce dowódcą 26 dywizjonu okrętów podwodnych 3 Brygady Okrętów Podwodnych Floty Bałtyckiej.

Aresztowany 27 grudnia 1937 r. jako członek kontrrewolucyjnej monarchistycznej organizacji oraz polski szpieg i dywersant. 17 stycznia 1938 r., wyrokiem Komisji Prokuratury i NKWD ZSRR, skazany na karę śmierci. Rozstrzelany w Leningradzie 25 stycznia 1938 r. Z szeregów Marynarki Wojennej zwolniony dopiero 19 marca 1938 r.

Stopień: kategoria K-9, kapitan III rangi z wysługą dwóch lat (14.03.1936).

Źródła: RGAWMF, r-1570/7/624/1-13; r-1678/1/12/13; r-2185/2/1/329; r-2192/3/3149/1-16; RGWA, 37837/4/64/123, 120/267, 426/122.

Literatura: EBDSM; E.A. Kowalew, *Koroli podpława*, s. 327–328; LM, t. 8, s. 334; *Martirolog polaków*, s. 525–526; F. Sabierow, „*Możet byt naznaczen komandirom podwodnoj łodki...*”, WIA 2011, nr 5, s. 87–103.

POJMAŃSKI Franciszek
(ПОЙМАНСКИЙ Франц Францевич)

Urodzony w 1893 r. Polak, w czasie II wojny światowej podawał się również za Białorusina.

Staż w Armii Czerwonej liczony od maja 1918 r., kiedy został szefem Oddziału Specjalnego dywizji. Służył w wojskach WCzK-GPU-OGPU. W 1929 r. ukończył Wyższą Szkołę Wojsk Pogranicznych.

W 1934 r. odkomenderowany do dyspozycji Izby Wojskowej Sądu Najwyższego ZSRR. Członek kolegium Trybunału Wojskowego Ukraińskiego Okręgu Wojskowego od 16 września 1934 r. Członek kolegium Trybunału Wojskowego Kijowskiego OW od maja 1935 r. Najprawdopodobniej zwolniony z RKKA latem 1938 r., a następnie przywrócony do służby. W lipcu 1939 r. mianowany zastępcą przewodniczącego Trybunału Wojskowego Uralskiego OW. Od listopada 1941 r. przewodniczący Trybunału Wojskowego 1 Armii Uderzeniowej. Nagrodzony Orderem Czerwonej Gwiazdy.

Oddelegowany do służby w Wojsku Polskim. Służył w sądownictwie wojskowym, ostatnia funkcja: przewodniczący Sądu Wojskowego Lubelskiego OW. 20 października 1945 r. wyjechał do ZSRR, do dyspozycji Oddziału Kadr Trybunałów Wojskowych Armii Czerwonej.

W szeregi partii bolszewickiej wstąpił w marcu 1917 r.

Stopień: wojenjurist I rangi (21.04.1936).

Źródła: CAMO/Podwig naroda; CAW, IV.500.4/9/984; RGWA, 37837/4/50/372, 112/186; 37837/20/25/338.

POKŁADOK Michał
(ПОКЛАДОК Михаил Кириллович)

Urodzony 11 sierpnia 1895 r. we wsi Ciepincy, gubernia wileńska; ojciec był nauczycielem ludowym. Swą narodowość określał jako litewską, litewsko-białoruską i białoruską. W 1911 r. ukończył progimnazjum w Wilnie, a w 1915 r. 2 Gimnazjum Wileńskie. Na drugim roku studiów na Wydziale Prawa Uniwersytetu Kijowskiego zmobilizowany do armii i skierowany do Aleksiejewskiej Szkoły Wojskowej. W 1917 r.

podporucznik 418 aleksandrowskiego pułku piechoty na Froncie Południowo-Zachodnim. Był członkiem komitetu wykonawczego pułku.

Do Armii Czerwonej zmobilizowany 7 lutego 1919 r., został zastępcą kierownika wydziału, od 7 marca 1919 r. referentem, a od 15 kwietnia 1919 r. starszym instruktorem ds. liniowych Wsiewobucza przy powiatowym komisariacie wojskowym. Od 1 lipca 1919 r. na stanowiskach dowódczych: dowódca plutonu, kompanii (od 27.08.1919) i batalionu (od 22.09.1919). Brał udział w walkach z wojskami gen. Denikina, był ranny. 19 grudnia 1919 r. został słuchaczem pułkowej szkolnej drużyny łącznościowej przy sztabie Frontu Turkiestańskiego. Od 3 lipca 1920 r. służył jako radiotelegrafista frontu. 20 maja 1921 r. został słuchaczem Wyższej Wojskowej Szkoły Łączności, a po jej ukończeniu, 15 lipca 1924 r., słuchaczem powtórnych kursów dowódców-radiotelegrafistów. 23 października 1926 r. objął dowództwo części szkolnej tych kursów. 1 października 1927 r. rozpoczął studia na Wydziale Wschodnim Akademii Wojskowej RKKA im. Frunzego. Na studiach biegle nauczył się języków angielskiego i japońskiego (znał również francuski). 16 czerwca 1929 r. rozpoczął staż w charakterze dowódcy batalionu 107 pułku strzeleckiego 36 Dywizji Strzeleckiej. Na tym stanowisku wziął udział w konflikcie z Chińczykami o Kolej Wschodniochińską. 1 grudnia 1929 r. mianowany zastępcą szefa IV (wywiadowczego) Oddziału sztabu Specjalnej Armii Dalekowschodniej. Od 16 lutego 1930 r. adiunkt Akademii Wojskowej RKKA im. Frunzego. 1 kwietnia 1931 r. oddany do dyspozycji IV Zarządu Sztabu RKKA. Odbił półroczny staż w armii japońskiej. Od 20 lutego 1932 r. szef II (wywiadowczego) Oddziału sztabu Przymorskiej Grupy Wojsk SAD. Następnie, krótko, ponownie w dyspozycji IV Zarządu Sztabu RKKA. 2 lutego 1933 r. mianowany szefem sektora III Oddziału tego zarządu. 1 czerwca 1933 r. uzyskał tytuł wojskowego tłumacza języków angielskiego i japońskiego. Od 9 stycznia 1934 r. wykładowca Wydziału Wschodniego Akademii Wojskowej im. Frunzego. 14 stycznia 1935 r. został szefem wydziału w II Oddziale Zarządu Wywiadu RKKA. 11 kwietnia 1937 r. mianowany szefem Oddziału Wywiadu SAD.

Aresztowany 7 sierpnia (zwolniony z szeregów RKKA dopiero 3 września) 1937 r. Wyrokiem Izby Wojskowej Sądu Najwyższego ZSRR w Chabarowsku na sesji wyjazdowej 9 kwietnia 1938 r. skazany na karę śmierci jako agent wywiadów niemieckiego i japońskiego; tego samego dnia rozstrzelany w Chabarowsku. Zrehabilitowany 30 listopada 1957 r.

Od 1920 r. był członkiem partii bolszewickiej.

Stopień: kategoria K-10, pułkownik (13.12.1935).

Źródła: RGWA, 37837/4/33/204, 54/49, 57/228, 62/197; 37837/18/120/68ob; 37976/1/591/1-22; „Krasnaja Zwiezda”, nr 287, 14 XII 1935.

Literatura: EBDSM, EWR, s. 612–613; O.F. Suwieniorow, *Tragedija RKKA*, s. 437.

POPŁAWSKI Jan

(ПОПЛАВСКИЙ Иван Яковлевич)

Urodzony 7 stycznia 1898 r. we wsi Sokół, niedaleko Białegostoku, gubernia grodzieńska, w rodzinie chłopskiej; ojciec miał gospodarstwo. Polak, władał językiem polskim i rosyjskim. W 1910 r. ukończył szkołę rolniczą, a w 1916 r. seminarium nauczycielskie.

Do armii carskiej został powołany w maju 1916 r., brał udział w walkach na froncie w latach 1916–1917.

Do Gwardii Czerwonej wstąpił dobrowolnie 2 listopada 1917 r. i brał udział w przejmowaniu władzy przez bolszewików w mieście Newel w guberni witebskiej. Od 25 maja 1918 r. był słuchaczem 1 Moskiewskich Kursów Korpusu Dowódczego. Po ich ukończeniu, w październiku 1918 r., objął dowództwo kompanii piechoty i brał udział w walkach na Froncie Wschodnim. Od maja 1919 r. był słuchaczem Akademii Sztabu Generalnego. Od listopada 1919 r. był zastępcą szefa sztabu 3 Brygady Strzeleckiej. Brał udział w walkach na Froncie Południowym przeciwko wojskom gen. Denikina i oddziałom Nestora Machny. Od 23 listopada 1920 r. pełnił obowiązki szefa sztabu najpierw

23, a następnie 41 Dywizji Strzeleckiej. Walczył w Mongolii, w składzie 5 Armii przeciwko oddziałom barona Ungerna.

Po zakończeniu wojny domowej odbył studia w Akademii Wojskowej RKKA. Po studiach od 25 marca 1923 r. był dowódcą kompanii, a od 24 sierpnia 1923 r. dowódcą batalionu w 132 pułku strzeleckim. 13 października 1924 r. został szefem części operacyjnej sztabu 44 DS. Od 6 listopada 1925 r. był słuchaczem Wyższej Szkoły Lotników Obserwatorów. Po jej ukończeniu, 6 listopada 1925 r., służył jako lotnik obserwator pierwszej kategorii w 5 rozpoznawczej eskadrze lotniczej. 11 marca 1926 r. objął stanowisko szefa sztabu 1 samodzielnej ciężkiej eskadry lotniczej, a od 17 maja 1926 r. p.o. dowódcy tej eskadry. Na początku 1927 r. został szefem sztabu, a 14 października (wg innych źródeł 16 października) 1927 r. zastępcą dowódcy 1 Brygady Lotniczej. W karierze lotnika miał dwie awarie samolotu, w 1925 i 1926 r. 1 sierpnia 1928 r. mianowany szefem sztabu sektora obrony przeciwlotniczej. Od 15 maja 1930 r. był szefem 1 sektora V Zarządu Sztabu RKKA. Następnie, od 1932 r., p.o. inspektora Zarządu OPL. Od 11 maja 1933 r. oddany do dyspozycji Zarządu Głównego RKKA i wkrótce mianowany wykładowcą taktyki Akademii Wojskowej im. Frunzego. Od 2 kwietnia 1934 r. starszy rukowoditelj Katedry Obrony Przeciwlotniczej w tej akademii. 20 stycznia 1935 r. mianowany szefem I Oddziału Zarządu OPL Armii Czerwonej.

Aresztowany 4 lutego (zwolniony z RKKA 8 lutego) 1938 r. Wyrokiem Izby Wojskowej Sądu Najwyższego ZSRR 25 sierpnia 1938 r. skazany na karę śmierci i rozstrzelany tego samego dnia w Moskwie. Prochy spoczywają w kompleksie Kommunarka pod Moskwą. Zrehabilitowany 9 sierpnia 1966 r.

Stopień: kategoria K-11, pułkownik (2.12.1935).

Źródła: RGWA, 37837/1/112/110ob; 37837/4/30/310, 49/191, 57/471, 62/125, 202/37, 541/9; „Krasnaja Zwiezda”, nr 278, 3 XII 1935.

POŚLAWSKI Adam

(ПОСЛАВСКИЙ Адам Павлович)

Urodzony 25 grudnia 1899 r. we wsi Głowaczów, powiat kozienicki, gubernia radomska, w rodzinie chłopskiej. Polak, władał językiem polskim i rosyjskim. Wykształcenie na poziomie podstawowym odebrał w domu. W armii carskiej nie służył.

W Armii Czerwonej służył dobrowolnie od 6 marca 1918 r., początkowo szeregowy w 2 moskiewskim pułku rewolucyjnym. Od kwietnia 1918 r. szeregowy w 119 batalionie kolejowym. Następnie służył w 242 pułku strzeleckim. Uczestnik wojny domowej na Froncie Wschodnim, brał udział w walkach z Korpusem Czechosłowackim w 1918 r. i wojskami admirała Kołczaka w 1919 r.

11 listopada 1921 r. został słuchaczem Tomskiej Szkoły Artylerii. Po jej ukończeniu, 5 października 1924 r., rozpoczął służbę w 104 pułku strzeleckim 34 Dywizji Strzeleckiej Nadwołżańskiego Okręgu Wojskowego jako dowódca kompanii; kolejno dowódca plutonu artylerii (od 18.06.1925) i p.o. dowódcy baterii artylerii (od 14.11.1925) tego pułku. Na tym stanowisku w 1926 r. ukończył eksternistyczny kurs artylerii Irkuckiej Szkoły Wojskowej. Od 14 listopada 1926 r. słuchacz Leningradzkich Wojskowych Kursów Politycznych im. Engelsa. Po ich ukończeniu, 15 sierpnia 1927 r., mianowany politrukiem dywizjonu artylerii 34 DS. Następnie służył na stanowiskach politycznych w tej dywizji. Wiosną 1934 r. przeniesiony na Daleki Wschód. Dywizja weszła w skład Specjalnej Armii Dalekowschodniej. W latach 1935–1936 był słuchaczem Kursów Doskonalenia Oficerów Artylerii. Po ich ukończeniu został szefem sztabu artylerii 32 pułku artylerii 32 DS SAD, następnie szefem sztabu artylerii tej dywizji.

Zwolniony z szeregów RKKK z powodu narodowości 5 czerwca 1938 r. Przywrócony do służby 17 czerwca 1939 r. i mianowany wykładowcą taktyki Rostowskiej Szkoły Artylerii.

Na początku wojny z Niemcami dowódca artylerii 56 Dywizji Pancerniej (sformowanej w marcu 1941) 26 Korpusu Zmechanizowanego. 8 lipca 1941 r. dywizja została przeformowana w 102 DPanc. 1 października 1941 r. mianowany dowódcą artylerii 9 Moskiewskiej Ki-

rowskiej Dywizji Pospolitego Ruszenia, przemianowanej na 139 DS. 10 października 1941 r. dostał się ranny do niewoli niemieckiej. Uznanym za zaginionego bez wieści, w 1944 r. wykreślony ze spisów Armii Czerwonej. W obozie jenieckim przebywał do wyzwolenia przez Armię Czerwoną 22 kwietnia 1945 r. Repatriowany do kraju, przechodził weryfikację w 5 Zapasowej DS. 19 grudnia 1945 r. zdemobilizowany. Dalsze losy nieznane.

Od 1923 r. był członkiem partii bolszewickiej.

Stopień: kategoria K-8, major (17.02.1936), podpułkownik (1940).
Źródła: CAMO, 33/11458/258/354, 522/32; 33/563783/41/25; RGWA, KES; KE 1924; 37837/4/101/86, 241/210; 37837/18/615/18, 620/119; 37837/20/15/381.

POZNIAK (POŻNIAK) Wiktor

(ПОЗНЯК Виктор Генрихович)

Urodzony 26 kwietnia 1901 r. w Wolniewskim Chutorze, gubernia samarkandzka, w rodzinie urzędnika. Litwin, podawał się również za Rosjanina i wówczas używał nazwiska Pozdniak. W 1918 r. ukończył szóstą klasę gimnazjum w Samarkandzie. W armii carskiej nie służył.

Do Armii Czerwonej zmobilizowany 24 marca 1919 r., początkowo był czerwonoarmistą w 12 pułku kawalerii. Od 15 kwietnia 1920 r. starszyna szwadronu technicznego 3 Turkiestańskiej Dywizji Kawalerii. Od 21 czerwca 1920 r. służył w 4 turkiestańskim pułku kawalerii 2 Turkiestańskiej DK: dowódca plutonu, zastępca dowódcy szwadronu (od 30.06.1920) i dowódca 2 szwadronu (od 20.10.1920). Brał udział w walkach w okolicach Aszchabadu i Bucharu oraz z oddziałami Nestora Machny na Ukrainie.

Od 2 stycznia do 5 września 1921 r. był słuchaczem Kursów Doskonalenia w Wyższej Szkole Kawalerii. W szeregach kursantów szkoły wziął udział w tłumieniu powstania marynarzy w Kronsztadzie. Po ukończeniu kursów, 15 września 1921 r., rozpoczął służbę w 7 Samarskiej DK: dowódca 5 szwadronu 40 pułku kawalerii, dowódca 3 szwadronu 39 pułku kawalerii (od 1.11.1921), zastępca dowódcy 2 szwadronu tego pułku (od 1.07.1922), dowódca plutonu (od 5.02.1923) i ponownie do-

wódca 3 szwadronu 39 pułku kawalerii (od 18.04.1923). W okresie od 1 września 1923 r. do 10 lipca 1926 r. odbył studia w Akademii Wojskowej RKKA im. Frunzego. Po ich ukończeniu oraz urlopie, 16 sierpnia 1926 r., rozpoczął służbę w 81 pułku kawalerii 7 Turkiestańskiej Brygady Kawalerii: szef sztabu pułku, zastępca dowódcy pułku (od 18.12.1926) i ponownie szef sztabu (od 26.02.1927). W 1927 r. w szeregach pułku brał udział w walkach z basmaczami. Od 17 maja 1928 r. był p.o. szefa sztabu pułku kawalerii w 8 BK. Następnie, od 24 października 1928 r., służył w uzbeckim pułku kawalerii: szef sztabu pułku, p.o. dowódcy (od 6.11.1928) i ponownie szef sztabu (od 9.07.1929). 29 października 1929 r. mianowany dowódcą samodzielnego tadżyckiego górskiego batalionu strzeleckiego. W latach 1927–1931 r. brał udział w walkach z powstańcami w Tadżykistanie. Od 1 grudnia 1930 r. szef 1 sektora I Oddziału, a od 1931 r. szef I Oddziału sztabu Środkowoazjatyckiego Okręgu Wojskowego. W 1934 r. mianowany zastępcą szefa II Oddziału I Zarządu Sztabu RKKA. 14 stycznia 1935 r. zaliczony do dyspozycji Zarządu Kadr RKKA. 10 lutego 1935 r. mianowany dowódcą 1 kazańskiego pułku strzeleckiego 1 Kazańskiej Dywizji Strzeleckiej. Od 16 grudnia 1935 r. szef sztabu 30 DK. Od 10 września 1937 r. wykładowca taktyki Kursów Doskonalenia Oficerów Kawalerii im. Budionnego w Nowoczerkasku (Północnokaukaski OW).

Zwolniony z Armii Czerwonej, w związku z aresztowaniem przez organy NKWD, 2 czerwca 1938 r. Aresztowany 13 czerwca 1938 r. W maju 1939 r. oswobodzony. Przywrócony do służby w RKKA 31 maja 1939 r. i mianowany wykładowcą Katedry Taktyki Ogólnej Wojskowej Akademii RKKA im. Frunzego. Od kwietnia 1941 r. starszy rękowodzieł taktyki i zastępca komendanta roku tej akademii.

Po rozpoczęciu wojny z Niemcami, w październiku 1941 r., mianowany dowódcą 39 Brygady Strzeleckiej, walczącej na Froncie Północno-Zachodnim w składzie 27 Armii, a następnie 4 Armii Uderzeniowej. Od 14 marca 1942 r. dowódca 360 DS 4 Armii Uderzeniowej Frontu Kalinińskiego. Od lutego 1943 r. szef sztabu 43 Armii tego frontu. We wrześniu 1943 r. mianowany dowódcą 5 Gwardyjskiego Korpusu Strzeleckiego, który brał udział w walkach w składzie 39 Armii Frontu Ka-

linińskiego, a następnie 1 Nadbałtyckiego. W styczniu 1944 r. korpus został przekazany do rezerwy 1 Frontu Białoruskiego, a Pożniak oddany do dyspozycji Głównego Zarządu Kadr. Prawdopodobnie ranny, do lutego 1944 r. leczył się w sanatorium, potem znajdował się w rezerwie Kwatery Naczelnego Dowództwa. W marcu 1944 r. mianowany dowódcą 77 KS, brał udział w walkach w składzie 47 Armii 1 i 2 Frontu Białoruskiego w ramach operacji ofensywnych lublińsko-brzeskiej i wiślańsko-odrzańskiej. Za forsowanie Wisły nagrodzony 6 kwietnia 1945 r. tytułem Bohatera Związku Radzieckiego. Korpus brał udział także w operacjach zachodniopomorskiej i berlińskiej.

Po zakończeniu działań wojennych w lipcu 1945 r. mianowany dowódcą 29 Gwardyjskiego KS. Od lutego 1946 r. zastępca dowódcy 8 Armii Gwardyjskiej w Niemczech. Od czerwca 1946 r. p.o. zastępcy generała-inspektora wojsk strzeleckich Główniej Inspekcji Wojsk Radzieckich w Niemczech, a od listopada 1946 r. szef Zarządu Wyszkolenia Bojowego Grupy Wojsk Radzieckich w Niemczech. Od kwietnia 1948 r. służył w Wyższej Akademii Wojskowej im. Woroszyłowa, kolejno jako starszy wykładowca, zastępca kierownika Katedry Historii Sztuki Wojennej, a od września 1956 r. kierownik Katedry Historii Wojsk i Sztuki Wojennej. W lipcu 1966 r. przeszedł w stan spoczynku.

W czasie służby odznaczony m.in. dwoma Orderami Lenina, dwoma Orderami Czerwonego Sztandaru, Orderem Kutuzowa I klasy, Orderem Suworowa II klasy, Orderem Wojny Ojczyźnianej I klasy i Orderem Czerwonej Gwiazdy.

Był członkiem partii bolszewickiej.

Zmarł w Moskwie 12 sierpnia 1983 r.

Stopień: kategoria K-10 (1935), major z wysługą półtora roku (16.12.1935), pułkownik (5.03.1940), GM (22.02.1943), GL (20.04.1945). Źródła: RGWA, KES; 25896/9/247/293, 258/179; 37837/4/57/206ob, 57/718, 66/1077, 70/235, 132/144, 204/215, 239/541, 357/491; 37837/18/15/343ob-344, 359/6ob-7, 397/49, 399/96, 452/290ob-291.

Literatura: A.M. Samsonow, *Moskwa 1941 god*, s. 230; *Wielikaja Otiieczestwiemaja. Komkory*, t. 1, s. 438–439; *WOKomdiwy*, t. V, s. 39–40.

POZNOWICZ Stanisław

(ПОЗНОВИЧ Станислав Антонович)

Urodzony 13 grudnia 1897 r. we wsi Pierieżyny, gubernia mińska, w rodzinie chłopskiej; ojciec pracował na stacji telegraficznej na kolei. Polak, podawał się również za Białorusina z polskim językiem ojczystym²⁰⁹. Władał także językiem rosyjskim. Ukończył szkołę miejską w Czerwieniu.

Do armii carskiej zmobilizowany 15 listopada 1915 r. Służył jako szeregowy, a po ukończeniu w 1916 r. drużyny szkolnej jako starszy podoficer. W latach 1916–1917 brał udział w walkach na froncie, w kwietniu 1917 r. był ranny. Po demobilizacji w 1918 r. wrócił do Czerwienia, gdzie mieszkała rodzina.

Do Armii Czerwonej wstąpił jako ochotnik 2 lipca 1918 r. i został pisarzem w wojskowym zarządzie miejskim w Czerwieniu. Po zajęciu miasta przez Niemców w październiku 1918 r. wyjechał do guberni połtańskiej i pracował jako robotnik rolny. Od 25 grudnia 1918 r. był członkiem oddziału partyzanckiego w Homlu. Od 2 kwietnia 1919 r. był instruktorem plutonu ds. wyszkolenia, a od 1 maja 1919 r. zajmował to samo stanowisko w specjalnym żelaznym pułku kawalerii w Smoleńsku, który został przekształcony w 35 pułk kawalerii. Służył w nim aż do początku 1923 r. jako: żołnierz (od 1.06.1919), pisarz szwadronu kawalerii pułku (od 20.12.1919), adiutant pułku (od 1.11.1920), sekretarz komisarza pułku (od 1.01.1921), informator-instruktor (od 1.03.1921), komisarz 2 szwadronu (od 26.08.1921), p.o. szefa (od 1.01.1922) i szef rozpoznania (od 8.01.1922), p.o. adiutanta pułku i jednocześnie p.o. szefa rozpoznania 6 Czongarskiej Dywizji Kawalerii (od 17.07.1922) i adiutant pułku (od 1.08.1922). W szeregach pułku brał udział w wojnie domowej, w walkach z wojskami gen. Denikina (sierpień–grudzień 1919), generałów Szkuro i Mamontowa (styczeń–kwiecień 1920), wojnie z Polską (czerwiec–wrzesień 1920), walkach z wojskami gen. Wrangla (październik–listopad 1920) i siłami atamana Machny (grudzień

²⁰⁹ Tak według KES i KE. W materiałach Komisji Atestacyjnej z 1936 r. widnieje jako Litwin. W 1937 r. wniosek o jego zwolnienie z Armii Czerwonej motywowany był ukrywaniem polskiej narodowości.

1920). Ponadto od sierpnia 1921 r. do kwietnia 1922 r. uczestniczył w tłumieniu wystąpień na północnym Kaukazie.

Kontynuował służbę w 6 DK: szef rozpoznania 31 pułku kawalerii (od 5.02.1923), szef rozpoznania dywizji (od 26.03.1923), szef rozpoznania 31 pułku (od 1.05.1923), szef rozpoznania 32 pułku (od 14.05.1923), szef sztabu 31 pułku (od 22.02.1924) i szef sztabu 32 pułku kawalerii (od 24.05.1924). Następnie, od 17 października 1925 r., był słuchaczem wydziału sztabowego Odeskiej Szkoły Piechoty. Po skończeniu nauki, 11 października 1926 r., powrócił na dawne stanowisko. Od 5 marca 1927 r. szef sztabu 33 pułku kawalerii, później 26 pułku (od 1.01.1930) i 29 pułku (od 1.11.1930). 20 listopada 1931 r. mianowany dowódcą-rukowodicielem taktyki Kawaleryjskich Kursów Doskonalenia Oficerów RKKK. Od 29 kwietnia 1936 r. starszy wykładowca taktyki nowo sformowanej Penzeńskiej Szkoły Kawalerii.

Zwolniony z szeregów RKKK w związku z aresztowaniem przez organy NKWD 7 października 1937 r. Wyrokiem Izby Wojskowej Sądu Najwyższego ZSRR 16 maja 1938 r. skazany na karę śmierci i tego samego dnia rozstrzelany.

Od 1920 r. był członkiem partii bolszewickiej.

Stopień: kategoria K-9 (20.11.1931), major (26.01.1936).

Źródła: RGWA, KES, KE 1922, 1924, 37837/4/97/175, 143/475; 37837/18/359/97ob-98; 37837/20/12/72ob; SRS.

POŻEŁŁO (POŻEŁŁO-PASZENKO) Adolf

(ПОЖЕЛЛО [ПОЖЕЛЛО-ПАШЕНКО] Адольф Адамович)

Urodzony w 1897 r. w rodzinie chłopskiej. Do 1925 r. używał dwuczłonowego nazwiska i podawał się za Łotysza. Od 1925 r. używał nazwiska Pożełło i podawał się za Polaka. Władał językiem rosyjskim, polskim i łotewskim. Ukończył pięć klas szkoły realnej.

Do armii carskiej zmobilizowany w 1915 r. W 1916 r. ukończył 2 Oranienbaumską Szkołę Chorążych. Ostatni stopień: porucznik.

Do Armii Czerwonej wstąpił dobrowolnie 16 marca 1918 r. Od 22 lutego 1919 r. na stanowiskach dowódczych. Służył w 6 Dywizji Strzeleckiej, brał udział w wojnie z Polską. Po zakończeniu wojny do-

mowej dalej służył w tej jednostce: zastępca dowódcy 16 pułku strzeleckiego (od 22.09.1922), zastępca dowódcy 18 pułku strzeleckiego (od 27.09.1923), zastępca dowódcy 17 pułku strzeleckiego ds. gospodarczych (od 6.04.1925). W 1927 r. ukończył Kursy „Wystriel” i został mianowany dowódcą pułku strzeleckiego. Od 1 grudnia 1931 r. dowódca 12 turkiestańskiego pułku strzeleckiego. W 1932 r. dowódca i komisarz 32 lub 33 pułku strzeleckiego. Od 27 grudnia 1932 r. dowódca 167 pułku strzeleckiego. Na tym stanowisku ukończył zaoczny kurs Akademii Wojskowej im. Frunzego (11.04.1934). 12 lutego 1935 r. mianowany szefem Oddziału Szkolnego Połączonej Środkowoazjatyckiej Szkoły Wojskowej im. Lenina. Od 10 marca 1936 r. starszy wykładowca tej szkoły. 20 maja 1936 r. mianowany zastępcą komendanta Swierdłowskiej Szkoły Piechoty ds. szkolno-liniowych i szefem jej Oddziału Szkolnego. W 1937 r. komendant tej szkoły.

Aresztowany w 1937 r. Zwolniony z szeregów RKKA, w związku z aresztowaniem przez organy NKWD, 7 października 1937 r. Rozstrzelany 12 października 1937 r. na mocy wyroku Komisji NKWD i Prokuratury ZSRR. Zrehabilitowany wyrokiem Trybunału Wojskowego Uralskiego Okręgu Wojskowego 30 grudnia 1958 r.

Od 1919 r. był członkiem partii bolszewickiej.

Stopień: pułkownik (13.01.1936).

Źródła: RGWA, KE 1922, 1923, 1925; 37837/4/49/239, 58/65, 72/689, 74/166, 91/631, 425/103ob; 37837/18/252/149ob, 337/97ob-98; 37837/20/8/405; informacja AGWP (dzięki uprzejmości W. Milbacha i F. Sabierowa).

PÓŁTURZYCKI Bronisław

(ПОЛТОРЖИЦКИЙ Бронислав Иосифович)

Urodzony 20 grudnia 1894 r. (st. st.) w Nieświeżu, w guberni mińskiej, w rodzinie szlacheckiej. Litewski Tatar, podawał się również za Białorusina, a w czasie służby w Wojsku Polskim za Polaka i Tatara. Władał językiem rosyjskim, polskim i białoruskim. Ukończył pełne gimnazjum w Słucku.

Do armii carskiej wstąpił na ochotnika 1 sierpnia 1913 r. i podjął naukę w Czugujewskiej Szkole Wojskowej. Ukończył ją przedterminowo

w 1914 r. i został dowódcą kompanii w 157 pułku zapasowym. W latach 1916–1917 brał udział w walkach na froncie w szeregach 12 finlandzkiego pułku strzeleckiego 3 Finlandzkiej Dywizji Strzeleckiej, był kontuzjowany. W 1917 r. porucznik, dowódca drużyny grenadierów 12 finlandzkiego pułku strzeleckiego. Zdemobilizowany po rozformowaniu pułku, w listopadzie 1917 r.

Do Armii Czerwonej zmobilizowany 21 maja 1918 r. i mianowany referentem w Kopyrskim Gminnym Komisariacie Wojskowym. Później był wojskowym kierownikiem w tymże komisariacie (od 28.05.1918) i w gubernialnym komisariacie wojskowym w Mińsku (od 12.12.1918). 4 września 1919 r. mianowany p.o. szefa sztabu Homelskiego Rejonu Umocnionego. Brał udział w walkach z wojskami gen. Denikina.

Od 1 lipca 1920 r. powiatowy komisarz wojskowy w Mozyrzcu. 20 października 1920 r. mianowany szefem sztabu 17 DS, a następnie szefem sztabu 49 Brygady (od 15.12.1920) i 48 Brygady tej dywizji (od 29.01.1921). Od 3 lutego 1921 r. dowódca 148 pułku strzeleckiego, od 4 czerwca 1921 r. p.o. dowódcy 33 pułku strzeleckiego, od 15 kwietnia 1922 r. zastępca dowódcy tego pułku, od 16 lipca 1922 r. zastępca dowódcy 11 pułku strzeleckiego, a od 14 marca 1923 r. p.o. dowódcy tego pułku. 27 listopada 1923 r. mianowany komendantem szkoły 5 Korpusu Strzeleckiego, a 5 stycznia 1924 r. komendantem szkoły 4 DS. Od 2 czerwca 1924 r. służył w 5 pułku strzeleckim 2 DS: zastępca dowódcy pułku, p.o. dowódcy pułku (od 1.11.1924) i dowódca (od 6.03.1925). Od 1 listopada 1927 r. był słuchaczem Kursów „Wystriel”. Po ich ukończeniu, 13 sierpnia 1928 r., mianowany dowódcą 6 pułku strzeleckiego 2 DS. Od 1 maja (wg innych źródeł września) 1929 r. dowódca 53 pułku strzeleckiego 18 DS. Od 1 grudnia 1932 r. szef sztabu 13 Jarosławskiej DS. Następnie szef sztabu 18 DS. Od 22 maja 1935 r. szef sztabu 52 DS, a od 5 listopada 1936 r. 17 DS Moskiewskiego Okręgu Wojskowego.

Zwolniony z RKKa 20 kwietnia 1937 r. Aresztowany 23 grudnia 1937 r. Wyrokiem Trybunału Wojskowego Moskiewskiego OW skazany na 10 lat łagru. Jego sprawa została umorzona 7 lutego 1940 r., po kasacji Izby Wojskowej Sądu Najwyższego ZSRR z 5 stycznia 1940 r.

Oswobodzony 11 marca 1940 r. Przywrócony do służby 26 czerwca 1940 r.; objął stanowisko wykładowcy taktyki, a 30 grudnia 1940 r. starszego wykładowcy taktyki na Kursach „Wystriel”. Od czerwca 1942 r. starzy wykładowca taktyki na kursie oficerów starszych tych kursów.

Od 16 lutego 1943 r., na własną prośbę, na froncie walk z Niemcami, dowódca 166 DS. Na jej czele brał udział w walkach na Froncie Północno-Zachodnim, a od wiosny 1943 r. na 1 Froncie Ukraińskim, między innymi w bitwie na Łuku Kurskim. Jesienią 1943 r. został ciężko ranny pod Achtyrką.

Po rekonwalescencji, w styczniu 1944 r., odkomenderowany do służby w Wojsku Polskim. Od 11 stycznia 1944 r. zastępca dowódcy 1 Korpusu, a od 4 marca 1944 r. 1 Armii Polskiej. Od 6 lipca 1944 r. szef Departamentu Mobilizacji i Uzuppełnień WP, a od 26 września 1944 r. dowódca Centrum Wyszkolenia Oficerów WP. Jednocześnie od 4 do 7 października 1944 r. p.o. szefa Sztabu Głównego WP. Następnie kolejno: szef Departamentu Piechoty i Kawalerii WP (od 1.06.1945), szef Departamentu Mobilizacji i Uzuppełnień WP (od 18.07.1945) i szef Oddziału Organizacyjno-Mobilizacyjnego Sztabu Generalnego WP (od 19.04.1946, od 30.10.1947 był to I Oddział SG). 19 listopada 1947 r. mianowany dowódcą Okręgu Wojskowego nr II (Bydgoszcz). Od 21 stycznia 1953 r. do 17 grudnia 1956 r. zastępca przewodniczącego Państwowej Komisji Planowania Gospodarczego. 29 grudnia 1956 r. powrócił do ZSRR, do dyspozycji Głównego Zarządu Kadr Armii Radzieckiej. 26 lutego 1957 r. przeniesiony w stan spoczynku.

Prezydium Krajowej Rady Narodowej nadało mu 9 maja 1945 r. polskie obywatelstwo.

Odnaczony Orderem Lenina, dwoma Orderami Czerwonego Sztandaru, Orderem Suworowa II klasy, Orderem Sztandaru Pracy I klasy (2.07.1954), Orderem Odrodzenia Polski II (1956) i III klasy (3.01.1945), Krzyżem Grunwaldu III klasy (11.05.1945), dwukrotnie Złotym Krzyżem Zasługi (23.02.1946, 22.12.1947), czeskimi: Orderem Białego Lwa i Krzyżem Walecznych.

Członkiem partii bolszewickiej był w latach 1918–1921 i od 1940 r. Zmarł 16 kwietnia 1969 r. w Moskwie.

Stopień: pułkownik z wystugą jednego roku (13.03.1936), GM (15.09.1943), generał dywizji WP (14.12.1945), GL (11.07.1946).

Źródła: CAMO/Podwíg naroda; CAW, TAP, 497/58/7872/1-76; RGWA, KES; 37837/1/112/245; 37837/4/69/15, 110/186, 118/225, 141/533, 374/573-574, 412/710, 425/34ob; 37837/18/8/208, 420/147ob-148, 420/157ob-158; „Krasnaja Zwiezda”, nr 92, 19 IV 1969.

Literatura: DWPFW, s. 103–104; EBDSM; J. Królikowski, M–S, s. 230–233; M. Krwawicz, *Pólturzycki Bronisław (1894–1969)*, PSB, t. XXVIII, s. 324–325; E.J. Nalepa, cz. II, s. 45–46; *WOKomdiwy*, t. V, s. 50-53.

PRZESMYCKI Mikołaj

(ПРЖЕСМЫЦКИЙ Николай Леонидович)

Urodzony 2 sierpnia 1893 r. w Petersburgu, w rodzinie szlacheckiej. Polak, podawał się również za Rosjanina. Ukończył pełne gimnazjum w Petersburgu i trzy lata Wydziału Fizyczno-Matematycznego Uniwersytetu Petersburskiego.

W czasie I wojny światowej powołany do służby w armii carskiej. We wrześniu 1916 r. ukończył Pałowską Szkołę Wojskową. Porucznik, nie brał udziału w walkach na froncie.

Do Armii Czerwonej wstąpił dobrowolnie 10 czerwca 1918 r. i został dowódcą kompanii w 1 moskiewskim pułku rewolucyjnym. W latach 1918–1920 brał udział w walkach na froncie estońskim. Dowodził 501 pułkiem strzeleckim 167 Brygady Strzeleckiej. W 1920 r. został odznaczony Orderem Czerwonego Sztandaru.

Od 1 października 1922 r. zastępca szefa sztabu jednostek specjalnego przeznaczenia Piotrogrodzkiego Okręgu Wojskowego. Od 12 maja 1924 r. zastępca szefa Oddziału Operacyjnego sztabu Leningradzkiego OW. Następnie przeniesiony do rezerwy RKKA.

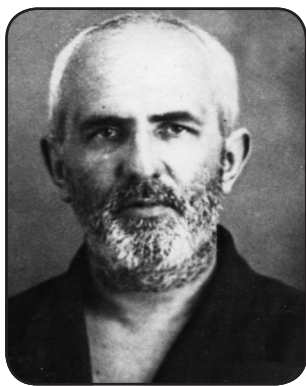
Ponownie powołany do służby czynnej 10 października 1933 r. i mianowany dowódcą-rukowoditelem taktyki Kursów Doskonalenia Oficerów Obrony Przeciwlotniczej RKKA. Następnie wojskowy kierownik Leningradzkiego Technikum Lotniczego. Od 4 kwietnia 1935 r. wojskowy kierownik Leningradzkiego Instytutu Inżynierów Lotnictwa Cywilnego.

Aresztowany 27 grudnia 1937 r. Skazany na karę śmierci przez Komisję NKWD i Prokuratury ZSRR 17 stycznia 1938 r., rozstrzelany 25 stycznia 1938 r. w Leningradzie.

Stopień: kategoria K-9, major (1937).

Źródła: RGWA, KE 1923, 1924; 37837/1/112/80; 37837/4/31/292ob, 59/218.

Literatura: EBDSM; *Martirolog polaków*, s. 535.

PRZYBYSZEWSKI Bolesław
(ПШИБЫШЕВСКИЙ Болеслав
Станиславович)

Urodzony 22 lutego 1892 r. w Berlinie. Polak, syn znanego pisarza, Stanisława. Ukończył studia muzyczne w Berlinie. W 1914 r. pracował w Warszawie, internowany jako poddany niemiecki. Do 1917 r. pracował jako nauczyciel muzyki na Uralu.

Do Armii Czerwonej wstąpił po przewrocie bolszewickim i służył na stanowiskach politycznych. Od września 1919 r. instruktor Oddziału Politycznego Uralskiego Rejonu Umocnionego. Od czerwca 1920 r. członek Biura Polskiego Komitetu Moskiewskiego RKP(b). W latach 1921–1925 komisarz i zastępca ds. politycznych komendanta Połączonej Szkoły Czerwonych Komunistów.

Zwolniony z Armii Czerwonej w 1925 r., najprawdopodobniej jako stronnik Trockiego, wykładał na Komunistycznym Uniwersytecie Mniejszości Narodowych Zachodu w Moskwie, a od 1927 r. pracował w Komisji Planowania ZSRR. W latach 1929–1933 dyrektor Konserwatorium Moskiewskiego. Aresztowany w 1933 r., skazany na obóz. Karę odbywał w Białomorsko-Bałyckim Łagrze. Oswobodzony 7 stycznia 1936 r. i zatrudniony jako szef sekcji muzycznej Centralnego Teatru Białomorsko-Bałyckiego Kombinatów NKWD. Ponownie aresztowany 1 marca 1937 r. Wyrokiem Izby Wojskowej Sądu Najwyższego ZSRR 21 sierpnia 1937 r. skazany na karę śmierci i rozstrzelany w Moskwie.

Prochy spoczywają na Cmentarzu Dońskim w Moskwie. Zrehabilitowany 15 września 1956 r.

Od kwietnia 1920 r. był członkiem partii bolszewickiej.

Stopień: bez stopnia, kategoria KP-11.

Literatura: EBDSM; KPURP, s. 697–698.

PUTNA Witold (Vytautas)

(ПУТНА Витовт Казимирович)

Urodzony 31 marca (12 kwietnia n. st.) 1893 r. we wsi Mackancy (lit. Mackonaj), gubernia wileńska, w rodzinie chłopskiej. Litwin, władał językiem litewskim, rosyjskim, polskim i łotewskim, słabiej niemieckim. Ukończył gimnazjum. Za działalność rewolucyjną więziony w latach 1913–1915.

Do armii carskiej zmobilizowany 12 czerwca 1915 r., początkowo służył jako szeregowy. 25 marca 1917 r. ukończył szkołę chorążych Frontu Północnego. Ostatni stopień i funkcja: chorąży, dowódca batalionu.

Do Armii Czerwonej wstąpił na ochotnika 12 kwietnia 1918 r. i został organizatorem w witebskim oddziale wojskowym. Od 9 maja 1918 r. komisarz Witebskiego Komisariatu Wojskowego. 1 września 1918 r. mianowany komisarzem 1 Smoleńskiej Dywizji Strzeleckiej, a 19 stycznia 1919 r. komisarzem 26 Smoleńskiej DS. 31 maja 1919 r. objął dowództwo 228 korieckiego pułku strzeleckiego tej dywizji, a 19 lipca 1919 r. jej 2 Brygady. Od 10 grudnia 1919 r. dowódca 27 DS. W czasie wojny domowej brał udział w walkach z Korpusem Czesko-słowackim i wojskami admirała Kołczaka na Froncie Wschodnim oraz w wojnie z Polską. W marcu 1921 r. uczestniczył w tłumieniu powstania marynarzy w Kronsztadzie. Nagrodzony trzema Orderami Czerwonego Sztandaru (31.07.1921 i dwukrotnie 4.11.1921).

10 marca 1921 r. mianowany dowódcą wojsk Dolnej Wołgi, kierował tłumieniem powstań chłopskich. Od 10 listopada 1921 r. ponownie dowódca 27 DS. 14 maja 1923 r. został komendantem i komisarzem

2 Moskiewskiej Szkoły Piechoty. 1 kwietnia 1924 r. mianowany szefem i komisarzem Zarządu Wyszkożenia Bojowego przy Inspektoracie RKKA, a 1 lipca 1924 r. wykładowcą Wojskowej Akademii Politycznej RKKA. Od 1 stycznia 1925 r. p.o. inspektora, a od 1 maja 1925 r. zastępca inspektora piechoty RKKA. 13 listopada 1925 r. mianowany szefem Zarządu Szkolnictwa Wojskowego RKKA (od 1 września 1926 r. włączony w strukturę Zarządu Głównego RKKA). Od 15 lutego 1927 r. dowódca 6 (wg innych źródeł 2) Korpusu Strzeleckiego. 1 lipca 1927 r. oddany do dyspozycji Zarządu Głównego RKKA. Od 28 sierpnia 1927 r. attache wojskowy w Japonii, od 1 listopada 1928 r. w Finlandii, a od 1 maja 1929 r. w Niemczech. Po powrocie do kraju, w lutym 1931 r., oddany do dyspozycji ludowego komisarza spraw wojskowych i morskich. W lipcu 1931 r. mianowany dowódcą i komisarzem 14 KS. W styczniu 1932 r. mianowany dowódcą Przymorskiej Grupy Wojsk Specjalnej Armii Dalekowschodniej. Jednocześnie, do 2 grudnia 1933 r., był zastępcą dowódcy SAD. 20 lipca 1934 r. oddany do dyspozycji ludowego komisarza spraw wojskowych i morskich i wkrótce mianowany attache wojskowym w Wielkiej Brytanii.

Aresztowany 20 sierpnia (zwolniony z RKKA w związku z aresztowaniem 29 października) 1936 r. Osądzony, wraz z marszałkiem Michaiłem Tuchaczewskim i grupą wyższych dowódców RKKA, przez Specjalny Trybunał Wojskowy i skazany na karę śmierci 11 czerwca 1937 r. Wyrok wykonano 12 czerwca 1937 r. Prochy spoczywają na Cmentarzu Dońskim w Moskwie. Zrehabilitowany 31 stycznia 1957 r.²¹⁰

Od lutego 1917 r. był członkiem partii bolszewickiej.

Stopień: komkor (20.11.1935).

Źródła: RGWA, KES; 37837/1/112/165; 37837/4/46/56, 52/475, 62/42, 118/270; *Rieforma w Krasnoj Armii*, kn. 1, s. 134.

Literatura: EBDSM; N.S. Czeruszew, Ju.N. Czeruszew, *Rasstrielannaja elita RKKA*, s. 104–105; N.S. Czeruszew, *Syn za otca nie otwiczajet*, s. 298; O.F. Suwienirow, *Tragiedija RKKA*, s. 379.

²¹⁰ Jego żona, Natalia Pawłowna, została w lipcu 1937 r. skazana przez Komisję Specjalną NKWD na osiem lat łagru.

PYSZYŃSKI Edward

(ПЫШИНСКИЙ Эдуард Викентьевич)

Urodzony 18 lutego 1894 r. we wsi Kubiarczki, gubernia wileńska²¹¹, w rodzinie chłopskiej. Polak, podawał się również za Białorusina, władał językiem polskim i rosyjskim. Przed I wojną światową ukończył szkołę maszynistów okrętowych, pływał na statkach handlowych.

W czasie I wojny światowej zmobilizowany do floty carskiej. W 1915 r. służył na niszczycielu „Pronzitielnyj” (?) Floty Czarnomorskiej, brał udział m.in. w desancie pod Trapezundem. Po zatopieniu floty w Nikołajewie przeniósł się do Piotrogradu.

Tam wstąpił do Armii Czerwonej. W wojnie domowej uczestniczył w walkach przeciwko wojskom gen. Judenicza pod Jamburgiem oraz na Froncie Wschodnim, w szeregach 3 Armii.

Pod koniec 1919 r. skierowany na kursy komisarzy. Po ich ukończeniu, w 1920 r., był instruktorem w Zarządzie Politycznym Floty Bałtyckiej i szefem Oddziału Politycznego okrętu „Keczet”. W 1921 r. mianowany szefem Oddziału Instruktorskiego ZP Floty Bałtyckiej, brał udział w tłumieniu powstania marynarzy w Kronsztadzie. Następnie skierowany na Daleki Wschód, gdzie został komisarzem Sił Morskich Republiki Dalekowschodniej. Od 1922 r. ponownie na Morzu Bałtyckim: instruktor Zarządu Politycznego Sił Morskich Morza Bałtyckiego, od marca 1923 r. szef wydziału agitacyjnego tego zarządu, od października 1923 r. szef wydziału agitacyjno-propagandowego bazy morskiej, od czerwca 1924 r. szef wydziału organizacyjnego ZP SMMB, od grudnia 1924 r. starszy instruktor Oddziału Organizacyjnego ZP SMMB. Jednocześnie w latach 1924–1925 studiował na Kursach Doskonalenia Wyższego Korpusu Dowódczego RKKK. W 1926 r. przeniesiony na Morze Czarne, gdzie objął stanowisko szefa oddziału politycznego niezidentyfikowanej jednostki. W 1927 r. mianowany komisarzem Za-

²¹¹ Dane z połowy lat 20. W latach 30. podawał, że urodził się w Petersburgu.

rządu Medycznego Sił Morskich Morza Czarnego, a od 1928 r. komisarz samodzielnego dywizjonu niszczycieli SMMCz. Jednocześnie studiował na specjalnym kursie Akademii Marynarki Wojennej. Po ukończeniu studiów, 4 marca 1933 r., mianowany szefem sztabu dywizjonu niszczycieli SMMCz (od stycznia 1935 Floty Czarnomorskiej). Od 5 maja 1937 r. dowódca dywizjonu w Brygadzie Niszczycieli Floty Czarnomorskiej.

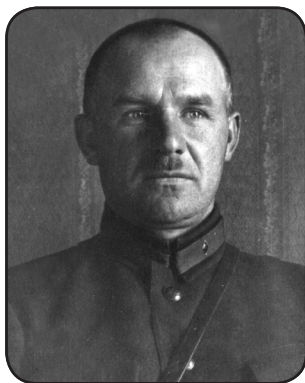
Zwolniony z szeregów Marynarki Wojennej 28 września 1938 r. z powodu narodowości. Aresztowany 29 września 1938 r. Skazany na karę 10 lat łagru, gdzie zmarł 30 marca 1943 r. Zrehabilitowany w 1956 r., skreślony ze spisów korpusu oficerskiego Sił Zbrojnych ZSRR 7 marca 1956 r. z powodu śmierci.

Stopień: kategoria K-11 (1933), kapitan II rangi (15.03.1936).

Źródła: ASM, 1/2/3535/1-2; RGAWMF, r-315/1/80/76; r-1678/1/15/362; r-2186/2/7/16, 7/76; r-2188/1/19/187-188; RGWA, 37837/4/34/240, 34/243, 107/576, 141/701, 428/100; 37837/20/22/413; SPSRKKF, s.72.

Literatura: G.G. Lewkin, *Komandiry i politrabotniki*, s. 149.

R

RAKUC Włodzimierz

(РАКУЦ Владимир Васильевич)

Urodzony 1 kwietnia 1893 r. w Warszawie, w rodzinie chłopskiej. Zruszczony Polak. Władał językiem rosyjskim i polskim. Ukończył szkołę podstawową, cztery klasy gimnazjum w Warszawie, dwa lata studiował na Uniwersytecie Warszawskim, kolejne dwa na Wydziale Historycznym Uniwersytetu w Saratowie.

Do armii carskiej powołany 1 maja 1915 r. i skierowany do Czugujewskiej Szkoły Wojskowej, którą ukończył 1 września 1915 r. Ostatni stopień i funkcja: sztabskapitan, dowódca batalionu w 206 saljańskim pułku piechoty.

Do Armii Czerwonej zmobilizowany 13 sierpnia 1918 r. Od 18 sierpnia 1918 r. mianowany kierownikiem wojskowym w Bałagijewskim Powiatowym Komisariacie Wojskowym. Od 3 lipca 1920 r. był szefem sztabu operacyjnego nieznanego garnizonu i brał udział w walkach z bandami. 4 maja 1921 r. mianowany zastępcą komendanta miasta Saratów. Od 1 lipca 1921 r. szef sztabu 32 Saratowskiej Dywizji Strzeleckiej, a od 1 czerwca 1923 r. zastępca dowódcy tej dywizji. 11 listopada 1924 r. mianowany szefem sztabu 1 Kazańskiej DS. W okresie od 1 października 1926 r. do 2 lipca 1927 r. był słuchaczem Kursów Doskonalenia Oficerów Wyższych przy Akademii Wojskowej RKKA. Następnie ponownie szef sztabu 1 Kazańskiej DS. Od 7 grudnia 1930 r. zastępca dowódcy tej dywizji. 8 stycznia 1931 r. zdjęty ze stanowiska i mianowany wykładowcą taktyki Akademii Wojskowej im. Frunzego. Od 2 kwietnia 1934 r. rukowoditiel Katedry Taktyki tej akademii. Następnie starszy wykładowca tej katedry, a od 8 grudnia 1935 r. jej szef. W 1935 r. akademia wydała jego podręcznik *Forsirowanije riek*. Od 1936 r. kierownik Katedry Taktyki Wojskowej Akademii Gospodarczej RKKA im. Mołotowa.

Zwolniony z szeregów RKKA 10 września 1937 r., aresztowany. Wyrokiem Izby Wojskowej Sądu Najwyższego ZSRR 9 grudnia 1937 r. skazany na karę śmierci. Rozstrzelany następnego dnia w Charkowie. Zrehabilitowany 4 czerwca 1957 r. Wykreślony ze spisów Armii Radzieckiej 23 sierpnia 1957 r. z powodu śmierci.

Był bezpartyjny.

Stopień: kategoria K-11 (1932), pułkownik (5.12.1935).

Źródła: RGWA, KES, 37837/1/112/371ob, 112/391, 37837/4/49/186, 61/584, 62/173, 132/183; 37837/18/442/87ob-88; 37837/20/6/448; 37976/1/174/1-21; „Krasnaja Zwiezda”, nr 281, 6 XII 1935; SRS.

RASZEWICZ Franciszek

(РАШЕВИЧ Фриц [Франц]
Константинович)

Urodzony 10 listopada 1893 r. w powiecie windawskim, gubernia kurlandzka, w polsko-łotewskiej rodzinie robotniczej. Podawał się za Łotysza i Polaka. Władał łośwskim, rosyjskim i polskim. W 1908 r. ukończył szkołę podstawową.

Do carskiej floty został zmobilizowany w październiku 1914 r. Od czerwca 1915 r. do marca 1916 r. uczył się w szkolnym oddziale artyleryjskim w Kronsztadzie. Po ukończeniu nauki służył jako podoficer w 13 baterii artylerii Twierdzy Piotra Wielkiego w Rewlu.

Na tym stanowisku przeszedł 20 lutego 1918 r. do czerwonej floty. 15 marca 1918 r. mianowany zastępcą dowódcy niezidentyfikowanego pododdziału na krążowniku „Oleg”. Brał udział w walkach z białymi pod fortem Ino oraz Narwą, w maju–czerwcu 1919 r. z wojskami gen. Judenicza. Od 20 lipca 1919 r. na analogicznym stanowisku w forcie „Krasnaja Gorka”: brał udział w odparciu jesiennej ofensywy wojsk gen. Judenicza. 8 listopada 1920 r. mianowany odpowiedzialnym organizatorem Oddziału Politycznego Rejonu Umocnionego Południowego Wybrzeża Zatoki Fińskiej i 187 Brygady. Po zorganizowaniu tych formacji od 20 lutego 1920 r. był ich szefem OP, a od 1 maja 1920 r. zastępcą szefa OP. 1 lipca 1920 r. mianowany członkiem Trybunału Wojskowego Oddziału Czerwonych Marynarzy Floty Bałtyckiej. 1 marca 1921 r. został odkomenderowany do oddziału specjalnego pełnomocnika ds. formowania Sił Morskich Syberii. Nim wyjechał z Piotrogradu, wziął udział w tłumieniu powstania marynarzy w Kronsztadzie. Od 20 kwietnia 1921 r. p.o. komisarza Sił Morskich Republiki Dalekowschodniej. Od 16 maja 1921 r. komisarz, a od 20 października 1921 r. szef OP Flotylli Amurskiej. Od 4 stycznia 1922 r. komendant i komisarz pierwszego rzutu majątku morskiego wysłanego do sztabu Sił Morskich z Błagowieszczęńska. Po powrocie na Daleki Wschód, 15 marca 1922 r.,

mianowany starszym komisarzem morskim Chabarowskiego Rejonu Wodnego. Od 2 czerwca 1922 r. p.o. komisarza, a od 12 lipca 1922 r. zastępca i jednocześnie p.o. komisarza Floty Narodowo-Rewolucyjnej Republiki Dalekowschodniej. 1 września 1922 r. oddany do dyspozycji Ludowego Komisariatu Spraw Wojskowych i Morskich, a 28 września 1922 r. do dyspozycji zastępcy szefa Zarządu Politycznego Armii Czerwonej ds. floty. 24 października 1922 r. mianowany instruktorem Oddziału Organizacyjnego Zarządu Politycznego Sił Morskich Morza Bałtyckiego. Od 25 lipca 1923 r. służył w Akademii Marynarki Wojennej: zastępca komisarza akademii, p.o. komisarza (od 29.08.1923), zastępca komisarza akademii ds. szkolnych (od 19.09.1923), zastępca komisarza ds. administracyjno-gospodarczych (od 1.03.1924), zastępca komendanta akademii ds. politycznych (od sierpnia 1924 r.) i p.o. zastępcy komisarza akademii ds. szkolnych (od 13.10.1925). Tego samego dnia został słuchaczem akademii. Ukończył ją 31 grudnia 1931 r., a 26 stycznia 1932 r. został mianowany zastępcą szefa 3 sektora Zarządu Technicznego Zarządu Sił Morskich RKKK. Od 4 października 1932 r. zastępca szefa 3 sektora IV Zarządu w Zarządzie Sił Morskich RKKK. 15 marca 1933 r. mianowany p.o. komendanta, a 1 kwietnia 1933 r. komendantem i komisarzem Szkoły Inżynierskiej Marynarki Wojennej im. Dzierżyńskiego w Leningradzie.

Aresztowany 29 grudnia (wg innych źródeł 30 grudnia) 1937 r., zwolniony z szeregów Marynarki Wojennej 5 stycznia 1938 r. Wyrokiem Izby Wojskowej Sądu Najwyższego ZSRR w Leningradzie na sesji wyjazdowej 21 września 1938 r. skazany na karę śmierci. Rozstrzelany 22 września 1938 r. Zrehabilitowany 27 października 1956 r.

Stopień: inżynier-łagman III rangi (26.11.1935).

Źródła: RGAWMF, r-315/1/80/82; r-1530/11/132/1-24; r-1678/1/11/6; RGWA, 37837/4/29/815, 62/80; 37837/18/589/55.

Literatura: N.S. Czeruszew, Ju.N. Czeruszew, *Rasstrielannaja elita RKKK. Kombrigi*, s. 512–513; LM, t. 10, s. 392; *Martirolog polaków*, s. 550; O.F. Suwieniorow, *Tragedija RKKK*, s. 423.

RAUBO Mieczysław

(РАУБО Мечислав Осипович)

Urodzony w 1896 r. w rodzinie robotniczej. Polak, władał językiem polskim, rosyjskim i francuskim. W 1908 r. ukończył szkołę miejską.

Do armii carskiej zmobilizowany w czasie I wojny światowej. Przeszedł przeszkolenie saperskie w 3 batalionie saperskim. Od 1916 r. był starszym podoficerem.

Do Armii Czerwonej wstąpił na ochotnika 1 maja 1918 r., początkowo jako czerwonooarmista. Brał udział w wojnie domowej. Od 7 sierpnia 1919 r. zajmował stanowiska oficerskie w aparacie politycznym: był komisarzem kompanii, komisarzem zarządu inżynierskiego nieznanego szczebla (od lutego 1920), komisarzem 153 pułku strzeleckiego 51 Perekopskiej Dywizji Strzeleckiej (od lutego 1925). Od września 1925 r. słuchacz Wydziału Głównego Akademii Wojskowej RKKA im. Frunzego. Po ukończeniu studiów od czerwca 1929 r. odbywał staż na stanowisku dowódcy batalionu 135 pułku strzeleckiego. Następnie, od czerwca 1930 r., słuchacz Wydziału Wschodniego Akademii Wojskowej RKKA. Po ukończeniu studiów od 1 lutego 1931 r. szef sektora III Oddziału IV Zarządu Sztabu RKKA. Od 9 lutego 1932 r. znajdował się w dyspozycji tego zarządu. 9 października 1932 r. (wg innych źródeł 2.02.1933) mianowany szefem 3 części (V Oddziału) IV Zarządu RKKA. Od 2 lutego 1933 r. szef 2 sektora tego zarządu. Od 6 listopada 1933 r. zastępca szefa II Oddziału sztabu Przymorskiej Grupy Wojsk (od 8.01.1934 IV Oddział sztabu PGW). Od 10 stycznia 1935 r. zastępca szefa Oddziału Wywiadu PGW. 21 kwietnia 1936 r. mianowany szefem II Oddziału sztabu 26 Korpusu Strzeleckiego PGW.

Aresztowany 30 czerwca 1937 r. (zwolniony z RKKA dopiero 24 sierpnia)²¹². Wyrokiem Komisji Prokuratury i NKWD ZSRR

²¹² Jego brat Adolf, kapitan-lejtnant, flagowy chemik 2 Brygady Okrętów Podwodnych Floty Oceanu Spokojnego, został zwolniony z Marynarki Wojennej w związku z aresztowaniem 31 lipca 1938 r.

30 grudnia 1937 r. skazany na karę śmierci. Rozstrzelany w Chabarowsku 14 lutego 1938 r. Zrehabilitowany 22 grudnia 1956 r.

Członkiem partii bolszewickiej był od 1917 r.

Stopień: kategoria K-10 (1931), major (13.12.1935).

Źródła: RGWA, KE 1924; 37837/4/21/292, 33/204(?), 45/743, 54/57, 62/208, 68/255; 37837/18/120/15ob-16, 120/39ob-40, 368/73ob-74, 580/223; 37837/20/6/488ob; „Krasnaja Zwiezda”, nr 287, 14 XII 1935.

Literatura: EBDSM; EWR, s. 647.

RITTEL Gabriel

(РИТТЕЛЬ Гавриил Иванович)

Urodzony w 1902 r. w rodzinie robotniczej. Litwin, język rosyjski wskazywał jako ojczysty. Ukończył miejską szkołę podstawową, pracował jako robotnik niewykwalifikowany. W armii carskiej nie służył.

W Armii Czerwonej od 1918 r. Uczestniczył w wojnie domowej, brał udział w walkach z Polską w 1920 r. w składzie Grupy Mozyrskiej, był kontuzjowany. Służył na stanowiskach: kontrolera sztabu frontu (5 miesięcy), politycznego kontrolera telegrafu (5 miesięcy), dyżurnego komisarza telegrafu (8 miesięcy), kontrolera telegrafu (10 miesięcy), komisarza oddziału zaopatrzenia (6 miesięcy). Od 1 lipca 1924 r. był instruktorem-organizatorem politycznym w Oddziale Politycznym 99 Dywizji Strzeleckiej. Od września 1926 r. szef wydziału agitacyjno-propagandowego OP 99 DS. W grudniu 1927 r. mianowany komisarzem 138 pułku strzeleckiego 46 DS. Od 15 grudnia 1930 r. zastępca szefa OP 45 DS. Od listopada 1931 r. szef OP 7 Czernihowskiej Dywizji Kawalerii, a od maja 1933 r. komisarz i szef OP 2 Kaukaskiej DS. W lutym 1935 r. został zastępcą ds. politycznych dowódcy 2 Korpusu Kawalerii. Wiosną 1937 r. przeniesiony na stanowisko komendanta Domu Armii Czerwonej w Kijowie.

Zwolniony z szeregów RKKA w lipcu 1937 r., aresztowany 4 sierpnia 1937 r. Wyrokiem Izby Wojskowej Sądu Najwyższego ZSRR

17 października 1937 r. skazany na karę śmierci i tego samego dnia rozstrzelany w Kijowie. Zrehabilitowany 15 listopada 1957 r.²¹³

Od 1920 r. był członkiem partii bolszewickiej.

Stopień: kategoria KP-12, diwizionnyj komissar (28.11.1935).

Źródła: RGWA, KE 1924, 37837/4/62/90; SNSRKA, s. 459.

Literatura: N.S. Czeruszew, Ju.N. Czeruszew, *Rasstrielannaja elita RKA*, s. 363;

N.S. Czeruszew, *Syn za otca nie otwiczajet*, s. 301.

ROKOSSOWSKI Konstanty

(РОКОССОВСКИЙ Константин Константинович)

Urodzony 8 grudnia 1896 r. w Warszawie²¹⁴; ojciec pracował na kolei jako maszynista. Polak, władał językiem polskim i rosyjskim. W 1909 r. ukończył czteroklasową szkołę miejską na Pradze w Warszawie. W 1910 r. został sierotą. Od 1909 do 1914 r. pracował jako robotnik w fabrykach w Warszawie

i Grójcu. W tym czasie, w 1913 r., ukończył technikum.

Do armii carskiej zmobilizowany 25 lipca 1914 r. Służył jako szeregowy, a następnie podoficer²¹⁵ w 5 kargopolskim pułku dragonów 5 Dywizji Kawalerii.

Do Gwardii Czerwonej wstąpił na ochotnika 15 grudnia 1917 r. i służył jako szeregowy kawalerzysta w kargopolskim oddziale kawalerii. 1 kwietnia 1918 r. został zastępcą dowódcy tego oddziału. Od 1 października 1918 r. służył w 1 uralskim pułku kawalerii: dowódca szwadronu, p.o. dowódcy pułku (od 22.12.1919) i ponownie dowódca szwadronu (od 4.01.1919). Od 5 lutego 1919 r. dowódca szwadronu

²¹³ Jego żona, Jewdokija Iowna, w marcu 1938 r. została skazana przez Komisję Specjalną NKWD na osiem lat łagru.

²¹⁴ Dane z lat 20. i 30. W 1948 r. w życiorysie pisał, że urodził się w Wielkich Łukach.

²¹⁵ Jedynie w dokumencie Syberyjskiego Okręgu Wojskowego z 1922 r., w rubryce dotyczącej służby w armii carskiej, podano, że w 1917 r. był młodszym oficerem, zapewne chorążym.

w zbiorczym uralskim pułku kawalerii im. Wołodarskiego, a od 14 kwietnia 1919 r. zastępca dowódcy tego pułku. 1 maja 1919 r. mianowany dowódcą 2 uralskiego dywizjonu kawalerii. Od 23 stycznia dowódca, a od 1 lipca 1920 r. zastępca dowódcy 30 pułku kawalerii. 18 sierpnia 1920 r. mianowany dowódcą 35 pułku kawalerii, 8 lutego 1921 r. dowódcą dywizjonu kawalerii 35 Oddziału Syberyjskiego, a 20 sierpnia 1921 r. ponownie dowódcą 35 pułku kawalerii. W czasie wojny domowej brał udział w walkach z oddziałami hajdamaków w okolicach Briańska (marzec–czerwiec 1918), z Korpusem Czechosłowackim, wojskami admirała Kołczaka i atamana Siemionowa (lipiec 1918 – marzec 1921) oraz barona Ungerna na terenie Mongolii (marzec–listopad 1921). Był dwukrotnie ranny. Został dwukrotnie odznaczony Orderem Czerwonego Sztandaru (4.04.1920, 2.12.1922).

Od 30 grudnia 1921 r. służył w Syberyjskim Okręgu Wojskowym: był dowódcą brygady w 5 DK, 4 lipca 1922 r. mianowany p.o. dowódcy 27 pułku kawalerii, 6 września 1922 r. p.o. dowódcy 5 Kubańskiej Brygady Kawalerii, 15 września 1922 r. dowódcą 27 pułku kawalerii, 8 sierpnia 1923 r. p.o. dowódcy Samodzielnej Dalekowschodniej BK, a 23 października 1923 r. ponownie dowódcą 27 pułku kawalerii. Od 20 września 1924 r. słuchacz Kursów Doskonalenia Oficerów Kawalerii. Po ich ukończeniu 15 sierpnia 1925 r. mianowany dowódcą 75 pułku kawalerii 5 Samodzielnej Kubańskiej BK, a 15 września 1925 r. p.o. dowódcy tej brygady. Od 1 czerwca 1926 r. był w „specjalnej delegacji”, m.in. pełnił funkcję doradcy wojskowego Mongolskiej Armii Ludowej ds. kawalerii. 15 października 1928 r. mianowany dowódcą 5 Samodzielnej Kubańskiej BK, a 1 lutego 1929 r. również jej komisarzem. Jednocześnie, od 23 stycznia do 23 marca 1929 r., był słuchaczem Kursów Doskonalenia Wyższego Korpusu Oficerskiego przy Akademii Wojskowej RKKK im. Frunzego. Na czele brygady w 1929 r. wziął udział w walkach z Chińczykami podczas konfliktu o Kolej Wschodniochińską w składzie Zabajkalskiej Grupy Wojsk Specjalnej Armii Dalekowschodniej, za co 22 lutego 1930 r. został odznaczony trzecim Orderem Czerwonego Sztandaru.

16 stycznia 1931 r. mianowany dowódcą 7 Dywizji Kawalerii Białoruskiego OW. Od 3 lutego 1932 r. dowódca 15 DK Zabajkalskiej GW SAD (25.05.1935 przekształconej w Zabajkalski OW). Od 7 lutego 1936 r. dowódca 5 Korpusu Kawalerii Leningradzkiego OW. 15 sierpnia 1936 r. za sukcesy w wyszkoleniu bojowym korpusu odznaczony Orderem Lenina. 13 czerwca 1937 r. zaliczony do dyspozycji Zarządu Kadr Armii Czerwonej.

Zwolniony z szeregów RKKA za związki z wrogami ludu 22 lipca 1937 r. Aresztowany 17 sierpnia 1937 r., przez cały okres śledztwa był więziony w leningradzkim więzieniu Kriesty, choć większość zarzutów dotyczyła jego służby na Zabajkału. Na wolność wyszedł 23 marca 1940 r. po umorzeniu śledztwa.

Przywrócony do służby 4 kwietnia 1940 r. i zaliczony do dyspozycji Zarządu Kadr Armii Czerwonej, odbył leczenie sanatoryjne. 8 lipca 1940 r. wyznaczony na p.o. dowódcy 5 Korpusu Kawalerii, 15 listopada 1940 r. zatwierdzony na tym stanowisku. Od 28 listopada 1940 r. dowódca 9 Korpusu Zmechanizowanego Kijowskiego Specjalnego OW.

Na tym stanowisku na początku wojny z Niemcami. Dowodził korpusem w czasie bitwy pancernej w trójkącie Równe–Dubno–Łuck. Następnie dowodził armiami Frontu Zachodniego: 4 Armią od 11 lipca, a 16 Armią od 10 sierpnia 1941 r. Został ranny 13 marca 1942 r. i do maja przebywał na leczeniu w szpitalu, potem powrócił na wcześniej zajmowane stanowisko. Od 14 lipca 1942 r. dowodził frontami: Briańskim, Dońskim (od 28.09.1942–5.02.1943, przemianowanym na Centralny, 20.10.1943 na Białoruski, a 24.02.1944 na 1 Białoruski). Od 12 listopada 1944 r. dowódca 2 Frontu Białoruskiego. W czasie wojny z Niemcami dowodzone przez niego wojska brały udział w najważniejszych bitwach frontu wschodniego: moskiewskiej, stalingradzkiej, kurskiej, operacji „Bagration”, wschodnio-pruskiej i berlińskiej. Za udział w Wielkiej Wojnie Ojczyźnianej odznaczony Orderem Zwycięstwa (30.03.1945), dwukrotnie złotą gwiazdą Bohatera Związku Radzieckiego (29.07.1944, 1.06.1945), trzema Orderami Lenina (29.07.1944, 21.02.1945, 25.12.1946), dwoma Orderami Czerwonego Sztandaru (22.07.1941, 3.11.1944), Orderem Suworowa I klasy (28.01.1943),

Orderem Kutuzowa I klasy (18.08.1943), orderami obcymi: polskim *Virtuti Militari* I klasy (1945), mongolskim Orderem Czerwonego Sztandaru (1943), francuskim Legii Honorowej (1945), brytyjskim Łażni (1945), amerykańskim Legion of Merit (1945), duńskim Króla Chrystiana X (1946) i medalami.

Rozkazem Kwatery Naczelnego Dowództwa 10 czerwca 1945 r. 2 Front Białoruski został przeformowany w Północną Grupę Wojsk, której został głównodowodzącym. W październiku 1949 r. objął stanowisko ministra obrony Polski. Po powrocie do ZSRR, 18 listopada 1956 r., mianowany zastępcą ministra obrony i członkiem kolegium Ministerstwa Obrony ZSRR. Jednocześnie, od 3 czerwca 1957 r., główny inspektor Ministerstwa Obrony. Dowódca Zakaukaskiego OW od 25 października 1957 r. Od 31 grudnia 1957 r. ponownie zastępcą ministra obrony ZSRR. 24 kwietnia 1962 r. mianowany generalnym inspektorem w Grupie Generalnych Inspektorów Ministerstwa Obrony ZSRR.

W okresie powojennym wielokrotnie odznaczany orderami: Rewolucji Październikowej (22.02.1968), Lenina (20.12.1956, 1966), Czerwonego Sztandaru (6.11.1947), polskim Budowniczy Polski Ludowej (1950), mongolskim Suche Batora (1961) i innymi odznaczeniami.

Zmarł w Moskwie, na raka, 3 sierpnia 1968 r. Pochowany w murze kremłowskim przy placu Czerwonym w Moskwie.

Stopień: komdiw (26.11.1935), GM (4.06.1940), GL (11.09.1941), GP (15.01.1943), GA (28.04.1943), marszałek Związku Radzieckiego (29.06.1944), marszałek Polski.

Źródła: RGWA, 25893/1/747/20ob-23; 37837/4/22/61, 62/69, 116/171, 129/135, 362/93-94, 376/235, 404/429, 408/83; 37837/18/8/382, 452/16ob-17, 959/62ob-63; 37837/21/7/98; „Krasnaja Zwiezda”, nr 189, 16 VIII 1936; nr 2, 3 I 1958; *Konstantin Konstantinowicz Rokossowski (awtobiografija)*, WIŻ 1990, nr 12, s. 86–88.

Literatura: W.O. Dajnes, *Rokossowski*, Moskwa 2013; M. Iwanow, *Konstanty Rokossowski. Kilka uwag do biografii politycznej*, „Przegląd Historyczno-Wojskowy” 2009, nr 4, s. 203–215; T. Konecki, *Rokossowski Konstanty (1896–1968)*, PSB, t. XXXI, s. 538–539; J. Królikowski, M–S, s. 305–312; KPURP, s. 720; E.J. Nalepa, cz. II,

s. 109; Ju.W. Rubcow, *Marszały Stalina. Ot Budiennogo do Bułganina*, Moskwa 2006, s. 265–308; Ju.W. Rubcow, „Sowietskij Bagration” Marszał K.K. Rokossowski (1896–1968), „Otieczestwiennaja Istorija” 2004, nr 2, s. 148–162; F. Simonow, *Komandarmy Wielikoj Otieczestwiennoj*, s. 156–157; B. Sokołow, *Rokossowski*, Moskwa 2010; *Wielikaja Otieczestwiennaja. Diejstwujuuszczaja armija*, s. 16–20, 22, 26, 53–54, 115–116; *Wielikaja Otieczestwiennaja. Komandarmy*, s. 194–195.

ROMEJKO (ROMEYKO) Aleksander
(РОМЕЙКО Александр Станиславович)

Urodzony 2 kwietnia 1898 r. w Rydze, w rodzinie robotniczej. Polak, władał językiem polskim, rosyjskim, łotewskim i niemieckim. Ukończył szkołę podstawową w Rydze, a w 1913 r. pięć klas Mikołajowskiego Gimnazjum w Rydze. Pracował jako pomocnik księgowego w fabryce „Prowodnik” w Rydze.

Do armii carskiej zgłosił się na ochotnika 15 maja 1916 r. Ukończył drużynę szkolną 176 zapasowego pułku piechoty w Carskim Siole. Służył jako podoficer w zapasowym izmańskim pułku Gwardii. W walkach na froncie nie wziął udziału. Po rewolucji wybrany na zastępcę dowódcy pułku.

Do Armii Czerwonej wstąpił na ochotnika 24 lutego 1918 r. Brał udział w wojnie domowej na froncie niemieckim (luty–marzec 1918), przeciwko siłom atamana Krasnowa (kwiecień–czerwiec 1918), Turkom na Kaukazie (czerwiec–sierpień 1918), Kozakom dońskim (grudzień 1918 – luty 1919), wojskom: gen. Denikina (maj–czerwiec 1919), gen. Mamontowa (sierpień–październik 1919), gen. Judenicza (październik–grudzień 1919) i gen. Wrangla (sierpień–listopad 1920).

Zajmował kolejno stanowiska: dowódca zwiadu konnego 1 pułku strzeleckiego im. Pietrowa (2 miesiące), adiutant 1 bakijskiego konnego pułku pogranicznego (3 miesiące), dowódca samodzielnego szwadronu (2 i pół miesiąca), dowódca drużyny karabinów maszynowych (11 miesięcy), słuchacz 1 Moskiewskich Kursów Dowódczych (8 mie-

sięcy), dowódca plutonu w szkole 26 Brygady 9 Dywizji Strzeleckiej (4 miesiące), komendant szkoły 26 Brygady 9 DS (10 miesięcy), słuchacz kursów doskonalenia (4 miesiące), dowódca drużyny karabinów maszynowych 1 kaukaskiego pułku strzeleckiego (2 miesiące), dowódca drużyny karabinów maszynowych w 2 suchumskim pułku strzeleckim (16 miesięcy, od 1.07.1922), dowódca i p.o. komisarza Batumskiego Rejonu Umocnionego (5 miesięcy), dowódca 6 kaukaskiego pułku strzeleckiego (6 miesięcy, od 24.04.1924), słuchacz Kursów Doskonalenia Dowódców RKKA (10 miesięcy), dowódca i politrak kompanii 6 kaukaskiego pułku strzeleckiego (rok), zastępca szefa sztabu tego pułku (4 miesiące). 1 października 1927 r. rozpoczął studia w Akademii Wojskowej RKKA im. Frunzego. Po ich ukończeniu, 1 maja 1930 r., mianowany dowódcą oddziału w 56 eskadrze lotniczej. W okresie od 15 kwietnia do 15 września 1930 r. był słuchaczem Kursów Doskonalenia Oficerów przy Akademii Sił Powietrznych RKKA. Po ich ukończeniu mianowany szefem sektora VIII Oddziału Sztabu RKKA. Od 1 października 1930 r. szef sztabu 61 eskadry lotniczej, a od 20 listopada 1931 r. szef sztabu 16 eskadry lotniczej z zachowaniem kategorii służbowej K-10. 4 marca 1932 r. powrócił na stanowisko szefa sektora VIII Oddziału Sztabu RKKA. 4 sierpnia 1932 r. mianowany inspektorem 3 Brygady Lotniczej (od końca 1932 była to 1 BL). Od 17 lipca 1933 r. szef sztabu 29 Ciężkiej Bombowej BL Zabajkalskiej Grupy Wojsk Specjalnej Armii Dalekowschodniej. Następnie szturman ciężkiego samolotu bombowego 91 ciężkiej bombowej eskadry lotniczej. Od 3 września 1935 r. zastępca szefa Oddziału Sił Powietrznych Moskiewskiego Okręgu Wojskowego ds. wyszkolenia bojowego. 10 lipca 1936 r.²¹⁶ mianowany wykładowcą taktyki sił powietrznych Akademii Sił Powietrznych RKKA im. Żukowskiego.

Zwolniony z Armii Czerwonej 22 czerwca 1938 r. Brak informacji, czy był aresztowany. Przywrócony do służby 31 marca 1940 r. i mianowany wykładowcą, a 3 września 1940 r. starszym wykładowcą taktyki

²¹⁶ Tego samego dnia został anulowany rozkaz lko z 28 czerwca 1936 r. o mianowaniu go szefem sztabu lotnictwa Moskiewskiego OW.

Wyższej Szkoły Służby Sztabowej RKKA. 28 listopada 1940 r. objął stanowisko wykładowcy taktyki lotnictwa w Wojskowej Akademii Dowódców i Nawigatorów Sił Powietrznych.

W czasie wojny z Niemcami nadal był wykładowcą tej akademii. W latach 1941 i 1942 wypełniał na froncie specjalne zadania dowództwa Sił Powietrznych. Od 27 lutego 1944 r. odbywał staż na stanowisku szefa Oddziału Operacyjnego sztabu 5 Korpusu Lotnictwa Szturmowego.

Po zakończeniu stażu, w sierpniu 1944 r., oddelegowany do Wojska Polskiego. Od 7 sierpnia 1944 r. zastępca szefa Wydziału Lotniczego 1 Armii WP. Od 30 września 1944 r. szef sztabu 1 Dywizji Lotniczej, od 31 października 1944 r. szef sztabu, jednocześnie od 5 stycznia do 16 marca 1945 r. p.o. dowódcy 4 Mieszanej Dywizji Lotniczej. Od sierpnia 1945 r. szef sztabu wojsk lotniczych WP. Od 21 marca 1947 r. do 1 lutego 1949 r. p.o. dowódcy wojsk lotniczych WP. Od 1 lutego 1949 r. dowódca wojsk lotniczych WP. 15 lutego 1951 r. wyjechał do ZSRR. Wkrótce potem przeniesiony w stan spoczynku.

Prezydium Krajowej Rady Narodowej 9 maja 1945 r. nadało mu polskie obywatelstwo.

Odnaczone dwukrotnie Orderem Czerwonego Sztandaru (3.11.1944, 7.04.1945) Orderem Czerwonej Gwiazdy (7.07.1944), Orderem Lenina (za wysługę lat), Orderem Virtuti Militari V klasy (28.03.1945), Krzyżem Grunwaldu III klasy (7.04.1945), Srebrnym (21.10.1944) i Złotym Krzyżem Zasługi (23.02.1946).

Zmarł w Moskwie 3 grudnia 1965 r.

Od grudnia 1918 r. był członkiem partii bolszewickiej.

Stopień: kategoria K-10 (1930), major z wysługą jednego roku (1936), podpułkownik (1940), pułkownik (2.08.1944), generał brygady WP (1.01.1946).

Źródła: CAMO/Podwиг naroda, CAW, TAP, 497/58/7438/1-74; IV.500. 4/25/135; RGWA, KES; KE 1922, 1924; 37837/4/18/194-195, 24/521, 40/16ob, 66/197, 117/377ob, 360/4, 387/565, 407/434; 37837/20/24/600; „Krasnaja Zwiezda”, nr 288, 8 XII 1965.

Literatura: DWPFW, s. 112–114; J. Królikowski, M–S, s. 313–316; KPURP, s. 723; Cz. Krzemiński, *Romeyko Aleksander (1898–1965)*, PSB, t. XXXI, s. 664–665; E.J. Nalepa, cz. II, s. 48–49.

ROSZKOWSKI Aleksander

(РОШКОВСКИЙ Александр Илларионович)

Urodzony 2 kwietnia 1893 r. w Winnicy, gubernia podolska, w rodzinie szlacheckiej, ojciec był oficerem. Polak. Władał językiem polskim, rosyjskim i ukraińskim. Ukończył pięć klas gimnazjum w Niemirowie.

Do armii carskiej wstąpił na ochotnika, 31 sierpnia 1913 r. zdał egzaminy wstępne i został słuchaczem Czugujewskiej Szkoły Wojskowej. Ukończył ją przedterminowo 1 października 1914 r., uzyskując promocję na podporucznika. Skierowany do służby w 202 zapasowym batalionie piechoty, 11 października objął dowództwo 5 kompanii. 14 maja 1915 r., wraz z kompaniami marszowymi batalionu, skierowany na front. 7 lipca 1915 r. mianowany dowódcą 1 kompanii. Od 20 lipca 1915 r. przeniesiony do służby w 186 zapasowym batalionie piechoty. 17 marca 1917 r. mianowany p.o. adiutanta Sztabu Generalnego, a 27 maja 1917 r. szefem sztabu nieznanej jednostki. 12 grudnia 1917 r. wybrany na adiutanta 14 Syberyjskiej Dywizji Strzeleckiej, a od 13 marca do 22 marca 1918 r. p.o. szefa sztabu korpusu. Zdemobilizowany 3 kwietnia 1918 r. Ostatni stopień: kapitan (ze starszeństwem od 2.05.1917). Za udział w I wojnie światowej odznaczony Orderem św. Anny IV klasy z podpisem za męstwo i III klasy z mieczami oraz Orderem św. Stanisława III klasy z mieczami i II klasy z mieczami.

Do Armii Czerwonej zmobilizowany 1 czerwca 1918 r. Walczył na frontach Wschodnim i Zachodnim, m.in. był szefem sztabu pułku, dowódcą brygady, szefem sztabu brygady, zastępcą szefa sztabu ds. operacyjnych i p.o. szefa sztabu 29 DS. Od 16 maja 1920 r. p.o. szefa sztabu Grupy Południowej 15 Armii, która 12 czerwca 1920 r. została przeformowana w 3 Armię. 4 lipca 1920 r. mianowany zastępcą szefa sztabu 3 Armii. 15 sierpnia 1920 r. został szefem sztabu 1 Polskiej Armii Czerwonej.

Brak informacji o służbie w okresie od końca 1920 r. do czerwca 1922 r. Od 23 czerwca 1922 r. szef sztabu 3 Korpusu Strzeleckiego.

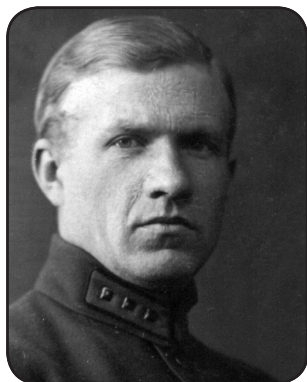
W sierpniu 1923 r. objął równorzędne stanowisko w 18 KS. W kwietniu 1925 r. mianowany szefem sztabu 21 DS. Był dowódcą eskadry lotniczej (rok), wykładowcą i szefem Oddziału Szkolnego 3 Szkoły Lotników i Lotników Obserwatorów im. Woroszyłowa (4 lata i 4 miesiące). Od 9 maja 1932 r. szef sztabu Oddziału Wyszkożenia Lotników tej szkoły. Następnie p.o. komendanta szkoły lotniczej (rok i 7 miesięcy) i szef oddziału szkolnego szkoły lotniczej (rok). Od 26 stycznia 1936 r. zastępca komendanta 4 Wojskowej Szkoły Techników Lotniczych. W 1937 r. szef sztabu 15 Wojskowej Szkoły Obserwatorów Lotniczych.

Aresztowany w 1937 r. Wyrokiem Komisji NKWD i Prokuratury ZSRR 20 października 1937 r. skazany na karę śmierci. Rozstrzelany 30 października 1937 r. Zwolniony z Armii Czerwonej, w związku z aresztowaniem przez organy NKWD, dopiero 27 grudnia 1937 r. Zrehabilitowany przez Trybunał Wojskowy Moskiewskiego Okręgu Wojskowego 16 grudnia 1957 r.

Był bezpartyjny.

Stopień: kategoria K-11, pułkownik (1936).

Źródła: RGWA, KE 1923, 1924, 18/2/16/3, 16/23; 37837/1/112, 135, 112/371ob; 37837/4/19/860ob, 144/602ob; 37837/20/24/582; 37976/140-300/281-287; RGWIA, 409/1/15961/101560; informacja AGWP (dzięki uprzejmości W. Milbacha i F. Sabierowa).

RUBEN Julian

(РУБЭН Юлиан Густавович)

Urodzony 23 grudnia 1900 r. (7 stycznia 1901 n. st.)²¹⁷ w Zakopanem (Austro-Węgry); ojciec był artystą dekoratorem (pracował na terenie Austro-Węgier i Rosji, gdzie rodzinę zastał wybuch I wojny światowej). Polak, władał językiem polskim, rosyjskim, niemieckim i angielskim. Ukończył szkołę

²¹⁷ Data urodzenia podana na podstawie autobiografii z 27 maja 1935 r. Spotyka się również 1899 i 1898 jako rok urodzenia.

podstawową. Od 1913 r. pracował jako uczeń tokarza, potem robotnik w Dźwińsku, Pskowie i Moskwie. Wiosną 1917 r. rozpoczął naukę w Moskiewskiej Szkole Mierniczej, zamkniętej w listopadzie 1917 r.

Do Gwardii Czerwonej wstąpił na ochotnika w listopadzie 1917 r. i był gońcem. Od kwietnia 1918 r. czerwonoarmista, we wrześniu 1919 r. mianowany sekretarzem sądu pułkowego, a w październiku 1919 r. przez dwa tygodnie był sekretarzem pułkowej organizacji partyjnej, a następnie komisarzem batalionu. Od kwietnia 1920 r. służył w 4 Dywizji Strzeleckiej: instruktor-organizator Oddziału Politycznego dywizji, sekretarz szefa OP dywizji (od lipca 1920). W sierpniu–październiku 1920 r. znajdował się w dyspozycji Polskiego Komitetu Rewolucyjnego, skierowany do pracy politycznej w 2 białostockim pułku. W listopadzie 1920 r. rozpoczął naukę w 2 Połączonej Szkole Wojskowej Czerwonych Komunardów. Naukę ukończył 16 września 1923 r. Mianowany dowódcą drużyny 3 listopada 1923 r. Od 20 stycznia 1924 r. zastępca obwodowego pełnomocnika ochrony pogranicznej i p.o. dowódcy drużyny pograniczników. Od 9 września 1924 r. dowódca plutonu kawalerii, a od 1 listopada 1925 r. zastępca dowódcy szwadronu kawalerii. W okresie od 8 września 1926 r. do 15 czerwca 1929 r. studiował w Akademii Wojskowej RKKA. Po studiach odbył praktykę jako dowódca szwadronu 86 pułku kawalerii, a od 1 grudnia 1929 r. staż jako zastępca szefa I Oddziału sztabu Specjalnej Armii Dalekowschodniej. W 1931 r. został słuchaczem drugiego roku Wydziału Wschodniego Akademii Wojskowej RKKA im. Frunzego. Po ukończeniu studiów, 28 lutego 1932 r., mianowany szefem 3 sektora IV Zarządu Sztabu RKKA, zajmującego się Mongolią i Xinjiangiem. Od 11 lipca 1933 r. szef II Oddziału sztabu Zabajkalskiej Grupy Wojsk SAD (od 8.01.1934 był to IV Oddział sztabu ZGW). Od 10 stycznia 1935 r. szef Oddziału Wywiadowczego ZGW, 20 maja 1935 r. przeformowanej w Zabajkalski Okręg Wojskowy. 13 października 1935 r. zaliczony do dyspozycji Zarządu Wywiadu RKKA, a 22 listopada mianowany zastępcą szefa I Oddziału sztabu Uralskiego OW. Od 19 kwietnia 1936 r. szef Oddziału Wywiadowczego tego okręgu.

Zwolniony z szeregów RKKA 26 sierpnia 1937 r. Aresztowany 4 stycznia 1938 r. Wyrokiem Izby Wojskowej Sądu Najwyższego ZSRR w Czycie na sesji wyjazdowej 2 października 1938 r. skazany na karę śmierci i tego samego dnia rozstrzelany. Zrehabilitowany 27 października 1959 r. Wykreślony ze spisów Armii Radzieckiej 31 marca 1961 r. z powodu śmierci.

Od 1919 r. był członkiem partii bolszewickiej. 16 sierpnia 1937 r. usunięty z jej szeregów.

Stopień: kategoria K-10, major (15.04.1936).

Źródła: RGASPI, 63/1/85/63, 85/69; RGWA, 37837/4/18/164ob, 54/58, 61/494, 66/631, 68/259, 111/624, 116/791, 150/6; 37837/18/121/163ob, 397/40; 37837/20/25/104; 37976/1/389/1-16.

Literatura: KPURP, s. 727; W.S. Milbach, *Politiceskije riępriessii komnaczsostawa ZabWO i 57-go osobogo korpusa*, Irkutsk 2002, s. 220.

RUDAKOW Piotr

(РУДАКОВ Петр Доминикович [Демидович])

Urodzony 3 czerwca 1899 r. we wsi Stateniczi, gubernia kowieńska, w rodzinie robotniczej. Litwin, władał językiem litewskim i rosyjskim. Ukończył czteroklasową szkołę miejską, pracował jako urzędnik na kolei. W armii carskiej nie służył.

Do Armii Czerwonej wstąpił na ochotnika 6 października 1918 r. i rozpoczął naukę na Oranienbaumskich Kursach Strzelców Karabinów Maszynowych. 1 czerwca 1919 r. objął dowództwo plutonu na tych kursach. 20 grudnia 1919 r. mianowany zastępcą dowódcy drużyny karabinów maszynowych 6 pułku strzeleckiego. W czasie wojny domowej brał udział w walkach z wojskami gen. Denikina (od kwietnia do września 1919) oraz w wojnie z Polską (od września 1919 do lipca 1920).

Od 3 listopada 1920 r. był słuchaczem Kursów Obrony Przeciwgazowej. 1 stycznia 1921 r. objął dowództwo plutonu w 95 pułku strzeleckim i na jego czele uczestniczył w tłumieniu powstania w Kronsztadzie. Od 27 maja 1921 r. był zastępcą dowódcy drużyny karabinów maszynowych tego pułku. 30 maja 1922 r. objął równorzędne stanowisko w szkolno-kadrowym pułku 11 Dywizji Strzeleckiej. 23 października

1924 r. został zastępcą komendanta szkoły pułkowej 31 pułku strzeleckiego tej dywizji. Od 21 lipca 1926 r. zastępca dowódcy drużyny kompanii gospodarczej 59 pułku strzeleckiego 20 DS. Od 1 października 1926 r. służył w 16 DS, początkowo jako skarbnik 48 pułku strzeleckiego, następnie dowódca kompanii w tym pułku (od 3.10.1929), zastępca dowódcy batalionu (od 1.11.1930) i p.o. zastępcy szefa 1 oddziału sztabu dywizji. W 1932 r. został dowódcą batalionu w 48 pułku strzeleckim. Od 8 stycznia 1934 r. szef sztabu tego pułku, a od 22 września 1937 r. jego dowódca. Na jego czele wziął udział w wojnie z Finlandią, w czasie której poległ.

Stopień: kategoria K-8, major (1936), pułkownik (18.04.1938).

Źródła: RGWA, KES; 37837/18/528/64ob-66, 576/11, 823/149.

RUKIEWICZ Olgierd

(РУКЕВИЧ Ольгерд Викентьевич)

Urodzony 19 maja 1899 r. w Niżnym Nowogrodzie, w rodzinie szlacheckiej; ojciec był urzędnikiem. Polak, język rosyjski wskazywał jako ojczysty, władał również polskim, niemieckim i francuskim. W 1917 r. ukończył ośmioklasowe 1 Gimnazjum Męskie w Niżnym Nowogrodzie i pracował jako kancelista. W starej armii nie służył.

Do Armii Czerwonej wstąpił na ochotnika 1 stycznia 1919 r. i rozpoczął służbę w okręgowym zarządzie inżynieryjnym: sekretarz oddziału formowania i zakwaterowania wojsk, referent tego oddziału (od 13.01.1919), referent wydziału elektrotechnicznego (od 15.01.1919) i młodszy inżynier (od 6.03.1920). Od 23 grudnia 1921 r. był referentem Oddziału Intendentury, a od 5 maja 1921 r. szefem Oddziału Inżynieryjno-Gospodarczego w Wojskowym Zarządzie Inżynieryjnym Armii Zapasowej Nadwołżańskiego Okręgu Wojskowego. Od 16 września 1921 r. młodszy inżynier Oddziału Kwaterunkowego Wojskowego Zarządu Inżynieryjnego Zawołżańskiego OW, a od 1 października 1921 r. szef wydziału zaopatrzenia Oddziału Inżynieryjnego tego za-

rządu. 24 maja 1924 r. rozpoczął służbę w Zarządzie Szefa Zaopatrzenia Nadwożańskiego OW: szef wydziału zaopatrzenia technicznego Oddziału Technicznego, szef wydziału zaopatrzenia inżynierskiego tego oddziału (od 1.02.1925), zastępca szefa Oddziału Technicznego (od 1.11.1926), p.o. zastępcy szefa (od 15.01.1930) i szef Oddziału Technicznego (od 30.12.1930). W 1930 r. ukończył również kursy doskonalenia oficerów w Kujbyszewie. Od 14 kwietnia 1931 r. zastępca szefa, a od 30 kwietnia 1931 r. szef 1 sektora (zaopatrzenia) Oddziału Wojsk Inżynierskich Nadwożańskiego OW. Od 9 grudnia 1932 r. szef 2 sektora tego oddziału. W latach 1931–1936 ukończył także trzy lata studiów w instytucie budowlanym. 14 marca 1936 r. mianowany zastępcą szefa Oddziału Wojsk Inżynierskich Nadwożańskiego OW ds. mobilizacji i zaopatrzenia. W marcu 1938 r. przeniesiony na stanowisko starszego wykładowcy wojskowego w Saratowskim Instytucie Samochodowo-Drogowym.

Zwolniony z szeregów RKKK 16 września 1938 r. Być może aresztowany i więziony do wiosny 1939 r. Od czerwca 1939 r. pracował jako muzyk w orkiestrze Foto-Kino-Triestu w Saratowie, a od stycznia 1940 r. w orkiestrze Państwowego Teatru Opery i Baletu w Jerewanu.

Przywrócony do służby 24 września 1941 r. i mianowany szefem zaopatrzenia inżyniersko-saperskiego 398 Dywizji Strzeleckiej formowanej w mieście Kutaisi. Wraz z dywizją brał udział w walkach wojsk Frontu Krymskiego od grudnia 1941 r. do marca 1942 r. Od 1 kwietnia 1942 r. wykładowca wyszkolenia saperskiego Uljanowskiej Szkoły Piechoty.

Rozkazem ludowego komisarza obrony 1 października 1944 r. oddelegowany do służby w Wojsku Polskim i 16 października 1944 r. mianowany wykładowcą wyszkolenia saperskiego: 1 Oficerskiej Szkoły Artylerii WP w Chełmie, 2 Szkoły Oficerskiej Artylerii WP w Chełmie (od 20.07.1945), potem w Toruniu. Od 10 lutego 1946 r. wykładowca wyszkolenia saperskiego, a od 20 września 1947 r. starszy wykładowca Oficerskiej Szkoły Artylerii w Toruniu. Jednocześnie, do 16 maja 1948 r., był komendantem kursów oficerskich Służby Ochrony Kolei przy tej szkole. Od 6 września 1948 r. szef wydziału wyszkolenia Głównego In-

spektoratu Wojsk Inżynieryjno-Saperskich WP. Od 1 września 1950 r. szef wydziału wyszkolenia Szefostwa Wojsk Inżynieryjnych, od 23 maja 1951 r. p.o. pomocnika, a od 3 października 1951 r. pomocnik szefa Wojsk Inżynieryjno-Saperskich ds. zaopatrzenia i szef Oddziału Zaopatrzenia Technicznego Szefostwa Wojsk Inżynieryjnych. Od 1 stycznia 1952 r. szef Oddziału Zaopatrzenia Technicznego Szefostwa Wojsk Inżynieryjnych. Od 6 marca 1954 r. zastępca szefa Wojsk Inżynieryjnych ds. technicznych. Jednocześnie, od 20 stycznia 1955 r., był przewodniczącym Centralnej Komisji Wynalazków i Racjonalizacji przy Głównym Zarządzie Wojsk Inżynieryjnych. Funkcje te pełnił do 14 grudnia 1955 r. Na własną prośbę, z powodu wieku i stanu zdrowia, 23 grudnia 1955 r. wyjechał do ZSRR. Zapewne wkrótce przeniesiony w stan spoczynku.

Odznaczony Orderem Lenina, Orderem Czerwonego Sztandaru (1946, za występę lat), Orderem Odrodzenia Polski V klasy (2.07.1954), Srebrnym (23.02.1946) i Złotym Krzyżem Zasługi (10.07.1946), medalami.

Był bezpartyjny.

Stopień: kategoria K-9, major²¹⁸ (17.02.1936), podpułkownik (23.06.1943), pułkownik (22.07.1944).

Źródła: CAW, TAP, 497/58/7930; 1687/85, Rukiewicz Olgierd s. Wincentego (2 karty); IV.500.4/29/343; RGWA, KES; 37837/4/425/61; 37837/18/15/319ob-320, 234/292, 412/154ob-155; 37837/20/11/310ob.

RYCZKO Kazimierz

(РЫЧКО Казимир Михайлович)

Urodzony 28 lutego 1899 r. w Stanisławowie, w rodzinie robotniczej. Polak, władał językiem polskim, rosyjskim i ukraińskim. W 1911 r. ukończył szkołę podstawową w Stanisławowie i pracował jako robotnik.

Do armii carskiej został zmobilizowany 5 marca 1915 r., ukończył drużynę szkolną. W 1917 r. młodszy podoficer zwiadu konnego 284 pułku piechoty.

²¹⁸ W dokumentach CAW (w tym w życiorysie) podano, iż nadany mu został stopień intendentanta II rangi. Przeczy to danym z RGWA.

Do Gwardii Czerwonej wstąpił dobrowolnie 25 listopada 1917 r. i był kolejno: szeregowym w oddziale partyzanckim (6 i pół miesiąca), komendantem straży cukrowni (3 miesiące), szeregowym w oddziale partyzanckim (4 miesiące), pracownikiem Sumskiego Powiatowego Komisariatu Wojskowego (3 miesiące), zastępcą komendanta oddziału ewakuacyjnego tego komisariatu (3 miesiące). Dostał się do niewoli wojsk gen. Denikina, skąd zbiegł i ponownie służył w oddziale partyzanckim jako szeregowy czerwonoarmista. Następnie czerwonoarmista w 45 szwadronie kawalerii 45 Dywizji Strzeleckiej.

Po wojnie domowej dowódca plutonu w 2 pułku kawalerii Brygady Kotowskiego (rok), komendant wojskowego oddziału zaopatrzeniowego przy Białocerkiewnym Powiatowym Komisariacie Wojskowym (2 miesiące). Następnie służył w 7 pułku kawalerii 2 Czernihowskiej Dywizji Kawalerii Czerwonego Kozactwa: czerwonoarmista (3 miesiące), starszyna (4 miesiące), dowódca plutonu (6 miesięcy). W marcu 1924 r. mianowany zastępcą dowódcy szwadronu 6 pułku kawalerii 2 DK. Od 11 lutego 1925 r. dowódca, a od 10 lutego 1926 r. również komisarz 8 pułku kawalerii 2 DK. Od 25 października 1927 r. do 31 sierpnia 1928 r. był słuchaczem Kursów Doskonalenia Oficerów Kawalerii RKKA. 1 października 1928 r. mianowany dowódcą, a 15 sierpnia 1931 r. również komisarzem samodzielnego szwadronu kawalerii 30 DS. Od 17 listopada 1931 r. zastępca szefa sztabu 2 pułku kawalerii. Dowódca 49 pułku kawalerii od 27 listopada 1933 r. Od 16 grudnia 1935 r. szef sztabu 9 Krymskiej DK. 15 sierpnia 1936 r. za sukcesy w wyszkoleniu bojowym odznaczony Orderem Czerwonego Sztandaru. W 1937 r. przez kilka miesięcy p.o. dowódcy dywizji.

Według informacji Zarządu Kadr RKKA aresztowany 11 lutego 1938 r. (zwolniony z RKKA w związku z aresztowaniem 8 marca), według Głównej Prokuratury Wojskowej FR – 14 marca 1938 r. Więziony w więzieniu Zarządu Bezpieczeństwa Państwowego NKWD Ukraińskiej SRR w Kijowie, gdzie 16 marca 1938 r. popełnił samobójstwo. Jego sprawa została umorzona z powodu śmierci 13 kwietnia 1938 r.

Od 1924 r. był członkiem partii.

Stopień: kategoria K-10, pułkownik (16.12.1935).

Źródła: RGWA, KES; 37837/3/202/134; 37837/4/66/1076ob, 70/229, 202/276; 37837/18/105/529, 126/2ob, 397/312, 399/86, 452/80ob-81; „Krasnaja Zwiezda”, nr 189, 16 VIII 1936; informacja AGWP (dzięki uprzejmości W. Milbacha i F. Sabierowa).

RYMSZO Anatol

(РЫМШО Анатолий Казимирович)

Urodzony 3 lipca 1891 r. w Mińsku, w rodzinie mieszczańskiej. Polak, podawał się również za Białorusina (matka była Białorusinką), władał językiem rosyjskim, polskim i niemieckim. W 1910 r. ukończył sześcioklasowe gimnazjum.

Do armii carskiej powołany 1 września 1910 r., początkowo szeregowy. Od 1911 r. uczył się w Wileńskiej Szkole Wojskowej, którą ukończył 15 września 1914 r. W latach 1914–1917 na froncie, walczył z wojskami niemieckimi i austro-węgierskimi, był dwukrotnie ranny. Ostatni stopień i funkcja: sztabskapitan, intendent 770 pułku piechoty 193 Dywizji Piechoty.

Do Armii Czerwonej wstąpił dobrowolnie 2 września 1918 r. i został rachmistrzem Wojskowej Komisji Zaopatrzeniowej 10 Armii. Od 5 lutego 1919 r. był rachmistrzem przy sztabie 7 Armii. Od 10 września 1919 r. referent w wojskowym składzie zaopatrzeniowym. 16 marca 1920 r. mianowany adiutantem komendanta odcinka Kolei Władykaukaskiej. Od 15 maja 1920 r. adiutant pułkowy 138 litewskiego pułku strzeleckiego 16 Dywizji Strzeleckiej. W czasie wojny domowej brał udział w walkach z wojskami gen. Denikina oraz w wojnie z Polską. W 1921 r. uczestniczył w tłumieniu powstania chłopskiego na Tambowszczyźnie.

Po zakończeniu wojny dalej służył w 16 DS: adiutant dowódcy dywizji (od 20.02.1922), zastępca szefa sztabu 48 pułku strzeleckiego (od 17.06.1923), zastępca dowódcy tego pułku ds. gospodarczych (od 1.10.1924). Od 6 maja 1926 r. był ostrowskim powiatowym, a od 1 grudnia 1927 r. ostrowskim rejonowym komisarzem wojskowym. 1 czerwca 1929 r. mianowany szefem Oddziału Liniowego Wojskowej Akademii Inżynieryjnej im. Dzierżyńskiego. Następnie zastępca szefa

2 sektora Oddziału Szkolnego Akademii Artylerii RKKA. Od 14 marca 1935 r. zastępca szefa, a od 13 maja 1936 r. szef 2 wydziału Oddziału Szkolnego tej akademii. Dalsze losy nieznane.

Od 1919 r. był członkiem partii bolszewickiej.

Stopień: kategoria K-9 (1932), intendant I rangi (26.01.1936).

Źródła: RGWA, KES; 37837/4/58/823, 73/488ob, 97/244; 37837/20/12/199.

RYSZKO Włodzimierz

(РЫШКО Владимир Мартынович)

Urodzony 15 lutego 1887 r. we wsi Ladowka, powiat bielski, gubernia grodzieńska, w rodzinie chłopskiej. Zruszczony Polak, władał językiem rosyjskim, polskim i niemieckim. Ukończył sześć klas szkoły realnej i dwie klasy technikum. W 1906 r. został na krótko aresztowany za działalność w kółku socjaldemokratycznym. Od 1909 r. pracował jako technik.

Do armii carskiej zmobilizowany we wrześniu 1914 r. Początkowo służył jako szeregowy w zapasowych batalionach piechoty: 140 i 98. W sierpniu 1915 r. ukończył 3 Piotrogrodzką Szkołę Chorążych. Służył jako młodszy oficer w 140 zapasowym batalionie piechoty, a następnie w oranienbaumskim zapasowym pułku karabinów maszynowych. Pracował w warsztacie narciarskim przy Oranienbaumskiej Szkole Strzeleckiej. Następnie został słuchaczem tej szkoły, przeniesionej do Nowo Giriejewa pod Moskwą. Ukończył ją w styczniu 1918 r. Nie brał udziału w walkach na froncie. Po demobilizacji osiedlił się pod Moskwą.

W Armii Czerwonej od 13 marca 1918 r., został oficerem do zadań przy szefie zaopatrzenia 2 Armii. Od 22 lutego 1920 r. był jego zastępcą. 24 sierpnia 1920 r. mianowany kierownikiem odpowiedzialnym przy brygadzie strzeleckiej. Od 25 lutego 1921 r. zastępca szefa zaopatrzenia Armii Zapasowej Nadwołżańskiego Okręgu Wojskowego. Od 13 lipca 1923 r. szef Zarządu Intendentury, a od 24 maja 1924 r. Oddziału Intendentury Zarządu Szefa Zaopatrzenia tego okręgu. 5 maja 1925 r. mianowany zastępcą szefa zaopatrzenia Frontu Turkiestańskiego. Od 1 grudnia 1926 r. szef Oddziału Intendentury Moskiewskiego OW. 20 kwietnia 1933 r. przeniesiony na takie samo stanowisko w Ar-

mii Kaukaskiej (od maja 1935 w Zakaukaskim OW). 4 września 1935 r. mianowany szefem Oddziału Spożywczo-Furażowego tego okręgu²¹⁹.

Zwolniony z RKKA rozkazem Rady Wojennej Zakaukaskiego OW 9 sierpnia 1937 r.²²⁰ Aresztowany. 9 listopada 1937 r., wyrokiem Trójki NKWD Gruzińskiej SRR, skazany na karę śmierci i następnego dnia rozstrzelany w Tbilisi. Zrehabilitowany przez Trybunał Wojskowy Zakaukaskiego OW 18 grudnia 1956 r. Skreślony ze spisów Armii Radzieckiej 20 marca 1957 r. z powodu śmierci.

Był bezpartyjny.

Stopień: kategoria K-11 (30.10.1926), intendant I rangi (5.12.1935).
Źródła: RGWA, 37837/4/44/314, 61/50ob, 62/180, 72/58, 202/99; 37837/18/15/39ob-40, 121/10ob; 37976/1/532/1-32; „Krasnaja Zwiezda”, nr 281, 6 XII 1935.

RZESZEWSKI Antoni

(РЖЕШЕВСКИЙ Антон Иосифович [Осипович])

Urodzony 17 maja 1899 r. w Petersburgu w rodzinie mieszczańskiej; ojciec był krawcem. Podawał się za Białorusina i Litwina. Władał językiem rosyjskim i polskim. W 1910 r. ukończył trzy klasy szkoły podstawowej, a w 1914 r. szkołę zawodową przy Bałtyckiej Fabryce Budowy Okrętów i Maszyn. Następnie pracował w tej fabryce jako kreślarz. W armii carskiej nie służył.

Do Armii Czerwonej wstąpił dobrowolnie 4 października 1919 r. i został sekretarzem komisarza sztabu 16 Armii. Od 20 lutego 1920 r. był ślusarzem 1 Oddziału Komunistycznego. 26 kwietnia 1920 r. mianowany komisarzem oddziału mobilizacyjno-technicznego i 3 części Oddziału Komunikacji w Zarządzie Komunikacji Wojskowych Frontu Zachodniego. Od 8 listopada 1920 r. komisarz do zadań przy tym za-

²¹⁹ 5 stycznia 1936 r. mianowany szefem Katedry Zaopatrzenia Spożywczo-Furażowego Wojskowej Akademii Gospodarczej. Rozkaz został anulowany 1 lutego 1936 r.

²²⁰ Rozkaz ludowego komisarza obrony o zwolnieniu go z RKKA w związku z aresztowaniem przez organy NKWD został wydany dopiero 14 stycznia 1938 r., czyli pośmiertnie.

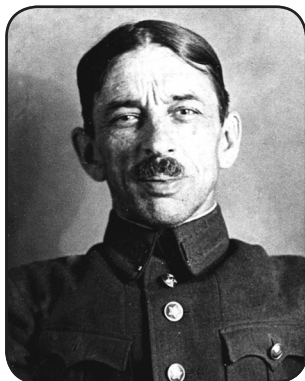
rządzie, a od 19 marca 1921 r. komisarz Oddziału Mobilizacyjno-Technicznego tego zarządu. 6 października zaliczony do rezerwy zarządu. 1 listopada 1921 r. mianowany szefem wydziału komunikacji w Zachodnim Okręgowym Komitecie ds. Przewozów Kolejowych. Od 1 stycznia 1922 r. komisarz IV Oddziału Zarządu Komunikacji Wojskowych Frontu Zachodniego. 1 sierpnia 1922 r. przesunięty do rezerwy tego zarządu z odkomenderowaniem do pracy w IV Oddziale. Od 31 sierpnia 1922 r. komisarz V Oddziału Zarządu Komunikacji Wojskowych Frontu Zachodniego, a od 15 listopada 1922 r. komisarz części mobilizacyjno-technicznej i wojsk kolejowych tego zarządu. 13 stycznia 1923 r. objął stanowisko szefa 6 wydziału zarządu, a 15 lipca 1923 r. zastępcy szefa jego części mobilizacyjno-technicznej. 15 maja 1924 r. mianowany zastępcą szefa części mobilizacyjno-technicznej i organizacji zaplecza Oddziału Komunikacji Wojskowych Zachodniego OW, a 1 lutego 1925 r. jej szefem. 27 września 1926 r. został słuchaczem Wydziału Komunikacji Wojskowych Leningradzkiego Instytutu Inżynierów Transportu. Po ukończeniu studiów, 1 lipca 1930 r., mianowany zastępcą szefa III Oddziału sztabu Białoruskiego OW. Od 1 stycznia 1931 r. był przedstawicielem Ludowego Komisariatu Spraw Wojskowych i Morskich na budowie linii kolejowej Smoleńsk–Nowogród. 19 stycznia 1932 r. został zastępcą szefa sztabu Specjalnego Korpusu Wojsk Kolejowych, następnie, od 1933 r., starszym inspektorem sztabu tego korpusu. 2 lipca 1936 r. mianowany rukowoditelem Katedry Odbudowy i Zniszczeń Kolei Wojskowej Akademii Transportowej RKKA. W 1940 r. młodszy wykładowca tej akademii.

Uczestnik wojny z Niemcami od czerwca 1941 r. Służył w wojskach kolejowych, m.in. jako zastępca ds. technicznych dowódcy 30 Samodzielnej Brygady Kolejowej. Odznaczony Orderem Czerwonej Gwiazdy (1943).

W 1919 r. został członkiem partii bolszewickiej.

Stopień: kategoria K-11 (1933), wojeninżynier I rangi (19.02.1936), pułkownik-inżynier.

Źródła: CAMO/Podwignaroda; RGWA, KES; 37837/4/22/15, 74/333, 103/105; 37837/18/15/223ob-224; 886/153; 37837/20/16/607; 37837/21/7/128.

SADŁUCKI Włodzimierz

(САДЛУЦКИЙ Владимир
Константинович)

Urodzony 1 (14 n. st.) kwietnia 1885 r. w Ostrołęce²²¹, w rodzinie szlacheckiej; ojciec był oficerem, zakończył służbę jako podpułkownik. Zruszczony Polak, władał rosyjskim, polskim, niemieckim i francuskim. Ukończył 3 Korpus Kadetów w Moskwie w 1903 r.

Służbę w armii carskiej rozpoczął 23 października 1903 r. jako junkier-szeregowy Aleksandrowskiej Szkoły Wojskowej. Ukończył naukę w kwietniu 1905 r. z pierwszą kategorią jako podporucznik i służył w 4 Brygadzie Artylerii: referent 1 baterii (od 1.07.1905), nauczyciel drużyny szkolnej (od 25.09.1905) i adiutant 1 dywizjonu (od 24.12.1905). Następnie służył jako porucznik w 4 Brygadzie Artylerii w Łomży. Ze względu na polityczną niepewność (być może związaną z narodowością), przeniesiony do 8 Wschodniosyberyjskiej Brygady Artylerii. Uczestnik I wojny światowej od 1914 r.: dowódca baterii 13 Syberyjskiej Brygady Artylerii. W 1917 r. kapitan, dowódca 1 baterii 3 Zapasowej Brygady Artylerii. W czasie działań wojennych był raz ranny lub kontuzjowany. Odznaczony Orderem św. Stanisława III i II klasy, Orderem św. Anny IV, III i II klasy oraz Orderem św. Włodzimierza IV klasy.

Do Gwardii Czerwonej wstąpił na ochotnika w listopadzie 1917 r. i został dowódcą baterii w 3 Zapasowej Brygadzie Artylerii. W latach 1917–1918 służył w Czelabińsku: naczelnik zbiorczego oddziału rewolucyjnego, naczelnik sił zbrojnych Komitetu Wojskowo-Rewolu-

²²¹ Tak w dokumentach z okresu służby w RKKA. Według spisu służby z 1906 r. urodził się w majątku Nikolskoje, w guberni smoleńskiej.

cyjnego, szef oddziału formowania armii ochotniczej KWR, kierownik formowania Armii Czerwonej KWR, dowódca 5 Uralskiej Radzieckiej Dywizji Strzeleckiej, okręgowy komisarz wojskowy i dowódca artylerii Frontu Złatoustowsko-Czelabińskiego. Za udział w walkach na Uralu, z Korpusem Czechosłowackim i wojskami admirała Kołczaka nagrodzony złotym zegarkiem. W 1918 r. został szefem zaopatrzenia artylerijskiego 3 Armii, a w 1919 r. inspektorem artylerii 3 Armii. W 1920 r. był dowódcą Uderzeniowej Grupy Armijnej i jednocześnie dowódcą artylerii 3 Armii w bojach nad Berezyną, w czasie wojny z Polską, za co w 1924 r. nagrodzony został Orderem Czerwonego Sztandaru.

Na początku 1921 r. znajdował się w dyspozycji inspektora armijnego Frontu Zachodniego, Rewolucyjnej Rady Wojskowej Frontu Zachodniego, 20 kwietnia 1921 r. został mianowany inspektorem artylerii, a następnie dowódcą artylerii tego frontu. Od 1 kwietnia 1924 r. był szefem Zarządu Artylerii Armii Czerwonej. W 1925 r. mianowany członkiem Komisji Rewizyjnej w Głównym Zarządzie Przemysłu Zbrojeniowego. W latach 1926–1928 w rezerwie RKKK. Po ponownym powołaniu do aktywnej służby mianowany ekonomistą w II Zarządzie Sztabu RKKK. Od 15 grudnia 1929 r. służył w sztabie szefa uzbrojenia Armii Czerwonej: szef VI Oddziału, główny inspektor (od 1.11.1930) i p.o. szefa sztabu (1.05.1931). 10 września 1931 r. zaliczony do dyspozycji Zarządu Głównego Armii Czerwonej, a od 13 listopada 1931 r. do dyspozycji RRW ZSRR z oddelegowaniem do Ludowego Komisarjatu Inspekcji Robotniczo-Chłopskiej (w lutym 1934 przekształcony w Komisję Kontroli Radzieckiej przy RKL ZSRR). Pracował tam jako kontroler wojskowy. 11 czerwca 1934 r. zaliczony do rezerwy RKKK. We wrześniu 1937 r. mianowany zastępcą szefa IV Głównego Zarządu, a następnie zastępcą szefa biura kompletowania Ludowego Komisarjatu Przemysłu Obronnego.

Aresztowany 16 sierpnia 1938 r. (z RKKK zwolniony dopiero 9 listopada 1938). Wyrokiem Izby Wojskowej Sądu Najwyższego ZSRR 15 kwietnia 1939 r. skazany na karę śmierci, rozstrzelany następnego dnia w Moskwie. Zrehabilitowany 8 grudnia 1956 r.

W szeregi partii bolszewickiej wstąpił w 1918 r.

Stopień: kombrig rezerwy (31.03.1937).

Źródła: RGWA, KES; 37837/4/49/709, 136/247a, 182/560; RGWIA, 409/1/9882 (spis służby 10410 – 1906); *Rieforma w Krasnoj Armii*, kn. 1, s. 135.

Literatura: N.S. Czeruszew, Ju.N. Czeruszew, *Rasstrielannaja elita RKKA. Kombrigi*, s. 223–224; EBDSM; S.T. Minakow, *Sowietskaja wojenna ja elita 20-ch godow*, s. 276–277.

SADOWSKI Stanisław

(САДОВСКИЙ Станислав Петрович)

Urodzony 3 lutego 1899 r. w Ciechanowie, gubernia płocka, w rodzinie chłopskiej. Polak, władał językiem polskim i rosyjskim. W 1913 r. ukończył cztery klasy szkoły miejskiej. W armii carskiej nie służył.

Do Armii Czerwonej zmobilizowany 7 sierpnia 1918 r. Od 20 sierpnia 1918 r. służył jako szeregowy czerwonoarmista

w 3 pułku kolejowym, a następnie 3 pułku strzeleckim (od 15.09.1919). Brał udział w walkach na Froncie Wschodnim przeciwko Korpusowi Czechosłowackiemu i armii admirała Kołczaka. 15 września 1919 r. został słuchaczem Wyższych Dowódczych Kursów Strzeleckich. Po ich ukończeniu, 18 listopada 1920 r., mianowany dowódcą plutonu 1 zapasowego polskiego pułku strzeleckiego, 29 listopada 1920 r. zastępcą dowódcy kompanii, a 19 grudnia 1920 r. dowódcą kompanii w 1 zapasowym pułku strzeleckim Czerwonych Komunardów. Od 23 maja 1921 r. dowódca kompanii 1 zapasowego batalionu inżynieryjnego Czerwonych Komunardów. 19 lipca 1921 r. zaliczony do rezerwy Zarządu Formowania Jednostek Czerwonych Komunardów. Od 20 września 1921 r. słuchacz Wyższej Taktycznej Szkoły Strzeleckiej. Po jej ukończeniu, 21 września 1923 r., mianowany dowódcą 1 kompanii Iwanowo-Woźniesińskiej Szkoły Piechoty im. Frunzego. Od 1 października 1927 r. dowódca batalionu 55 pułku strzeleckiego. Na tym stanowisku 9 maja 1930 r. został słuchaczem Wydziału Wieczorowego Akademii Wojskowej RKKA im. Frunzego (wg innych źródeł Akademickich Kursów Doskonalenia Technicznego), który ukończył w 1931 r. Od

1 maja 1931 r. zastępca dowódcy 1 pułku Brygady Zmechanizowanej ds. technicznych, a od 14 marca 1932 r. dowódca 1 batalionu szkoły 1 Brygady Zmechanizowanej im. Kalinowskiego. Następnie zaliczony do dyspozycji Zarządu Głównego RKKK. 11 maja 1933 r. mianowany dowódcą-rukowoditelem ds. strzeleckich Moskiewskich Kursów Wojsk Pancernych im. Kominternu. Od stycznia 1934 r. szef 2 sektora Wojskowego Instytutu Racjonalizacji Pracy i Techniki. Później szef Oddziału Szkolnego Połtawskiej Szkoły Techników Pancernych.

Zwolniony z szeregów Armii Czerwonej z powodu narodowości w lipcu 1938 r. Przywrócony do służby, służył w Połtawskiej Szkole Techników Pancernych, od 1940 r. był jej komendantem.

Na froncie wojny z Niemcami od sierpnia 1942 r. W 1944 r. dowódca 34 Gwardyjskiej Samodzielnej Brygady Pancerniej 6 Gwardyjskiej Armii Pancerniej. Odznaczony Orderem Czerwonego Sztandaru i Orderem Aleksandra Newskiego.

Zmarł w 1981 r.

Od 1919 r. był członkiem partii bolszewickiej.

Stopień: kategoria K-9 (1934), major (24.12.1935), pułkownik (02.1938), GM (11.07.1945).

Źródła: CAMO/Podwig naroda; RGWA, KES; KE 1922; 18/3/129/561; 28880/4/252/100; 37837/4/67/154, 432/79; 37837/18/153/40ob; 37837/20/6/81.

SAJKOWSKI Michał

(САЙКОВСКИЙ Михаил Андреевич)

Urodzony 20 lutego 1897 r. Podawał się za Rosjanina i Polaka, władał językiem polskim i rosyjskim. Ukończył cztery klasy szkoły miejskiej.

Służył w armii carskiej. W 1917 r. ukończył drużynę szkolną, podoficer.

W Armii Czerwonej od marca 1918 r., uczestnik wojny domowej.

W 1923 r. był dowódcą kompanii. Od 1 października 1924 r. dowódca 1 batalionu eksploatacyjnego 11 pułku kolejowego. W kwietniu 1926 r. mianowany zastępcą dowódcy 10 pułku kolejowego. W 1929 r. przeniesiony do rezerwy. Po ponownym powołaniu do służby czynnej był dowódcą 13 budowlanego pułku kolejowego. Od 23 maja 1932 r.

dowódca 15 budowlanego pułku kolejowego. 1 kwietnia 1933 r. oddany do dyspozycji Zarządu Głównego RKKA, a 2 lipca 1933 r. mianowany dowódcą 9 eksploatacyjnego pułku kolejowego. 17 października 1933 r. zwolniony karnie ze stanowiska za pijaństwo i wysłany na bezpłatny urlop.

Ponownie powołany do służby we wrześniu 1941 r. Uczestnik wojny z Niemcami, brał udział m.in. w walkach pod Tułą, Woroneżem, Odessą, Krakowem i Rybnikiem. W lipcu 1942 r., pełniąc stanowisko komendanta wojskowego stacji rozrządowej 40 Armii, został ciężko ranny. Za udział w wojnie w 1947 r. odznaczony Orderem Wojny Ojczyźnianej II klasy. W 1946 r. zwolniony z Armii Czerwonej. Pracował jako kierownik warsztatu Ludowego Komisariatu Komunikacji.

Od 1918 r. był członkiem partii bolszewickiej.

Stopień: kategoria K-9 (1931), major.

Źródła: CAMO, 33/744808/303/147; RGWA, KE, 1924, 1926; 37837/4/24/255, 36/213, 39/1004, 40/485, 436/90.

SANKOWSKI Józef

(САНКОВСКИЙ Иосиф Юстинович)

Urodzony 16 marca 1897 r. w powiecie dziśnieńskim, gubernia wileńska²²², w rodzinie robotniczej. Polak, po 1940 r. zaczął podawać się za Rosjanina, język rosyjski wskazywał jako ojczysty, władał również polskim. Ukończył dwie klasy szkoły ministerskiej. Pracował jako robotnik w Petersburgu (Piotrogradzie).

Do armii carskiej zmobilizowany 15 maja 1916 r. Po przeszkoleniu w drużynie szkolnej 50 Zapasowej Brygady Artylerii służył jako szeregowy w 8 zapasowym dywizjonie artylerii 40 Brygady Artylerii. Od października 1916 r. do maja 1917 r. brał udział w walkach na Froncie Rumuńskim. Zachorował na szkorbut i w lipcu 1917 r. wrócił do Piotrogradu.

Do Gwardii Czerwonej wstąpił na ochotnika 1 września 1917 r. i służył jako szeregowy czerwonoarmista i czerwonoarmista w oddziale

²²² Tak według KES. Później podawał, że urodził się w Rydze.

pułkowskim, 3 kompanii amurskiej (od 6.04.1918), oddziale partyzantkim na Zabajkalu (od 1.09.1918), znamieńskiej grupy robotniczej (od 28.12.1919), 9 znamieńskim pułku strzeleckim (od 1.05.1920). 1 października 1920 r. rozpoczął służbę w 1 Czytyjskiej Dywizji Strzeleckiej: komisarz 3 znamieńskiego pułku strzeleckiego, komisarz sztabu 1 Brygady (od 1.02.1921), komisarz 1 smoleńskiego pułku (od 1.03.1921), instruktor Oddziału Politycznego (od 9.05.1921). Od 8 sierpnia 1921 r. kierownik grupy przy szkole 1 Czytyjskiej Brygady Strzeleckiej, a od 24 grudnia 1921 r. instruktor propagandy OP tej brygady. 12 maja 1922 r. rozpoczął służbę w 6 chabarowskim pułku strzeleckim: kierownik klubu pułku, politruk drużyny saperskiej (od 1.09.1922), politruk drużyny karabinów maszynowych (od 21.11.1922), odpowiedzialny organizator (od 1.08.1923). 1 listopada 1924 r. mianowany komisarzem 10 samodzielnego rozpoznawczego oddziału lotniczego. Od 10 czerwca 1925 r. komisarz 4 czytyjskiego pułku strzeleckiego. 20 października 1926 r. rozpoczął naukę na Kursach „Wystrieł”. Po ich ukończeniu, 22 sierpnia 1927 r., mianowany zastępcą dowódcy 52 pułku strzeleckiego 18 DS ds. liniowych. Od 1 października 1930 r. dowódca batalionu Kijowskiej Szkoły Piechoty. 9 maja 1930 r. rozpoczął zaoczne studia na Wydziale Wieczorowym Akademii Wojskowej RKKA im. Frunzego.

W styczniu 1935 r. zaliczony do dyspozycji Zarządu Kadr RKKA. 10 lutego 1935 r. mianowany rukowoditelem ds. taktyki Rianzańskiej Szkoły Piechoty, a 15 kwietnia 1936 r. starszym wykładowcą taktyki w tej szkole. Następnie zastępca dowódcy batalionu kursantów tej szkoły ds. wyszkolenia taktycznego. 19 lutego 1940 r. mianowany komendantem Władymirskich Kursów Doskonalenia Oficerów Piechoty Rezerwy, które później zostały przekształcone we Władymirską Szkołę Piechoty.

Od 26 sierpnia 1943 r. na froncie, dowódca 115 Samodzielnej BS 65 Armii. Trzy dni później został ranny. Od 6 grudnia 1943 r. do 6 września 1944 r. dowódca 69 Dywizji Strzeleckiej. Następnie oddelegowany do Wojska Polskiego: od 11 września 1944 r. zastępca ds. liniowych dowódcy 2 Armii WP. Od 9 kwietnia 1945 r. szef sztabu tej armii, a od 17 maja 1945 r. ponownie zastępca dowódcy. Od 18 lipca

1945 r. do 10 września 1946 r. był szefem Departamentu Piechoty i Kawalerii WP. 24 października 1946 r. powrócił do ZSRR, do dyspozycji Głównego Zarządu Kadr Armii Radzieckiej.

Od listopada 1946 r. służył na Kursach „Wystriel”: komendant kursu dowódców pułków, a od grudnia 1952 r. zastępca komendanta kursów ds. wyszkolenia liniowego. Z powodu stanu zdrowia 27 lutego 1958 r. przeniesiony w stan spoczynku.

Odznaczony m.in. dwoma Orderami Lenina (23.07.1944 i za wysługę lat), Orderem Czerwonego Sztandaru (19.11.1943), Orderem Kutuzowa I klasy (28.05.1945), Orderem Wojny Ojczyźnianej I klasy (23.08.1943), Orderem Odrodzenia Polski III klasy (1944), Orderem Virtuti Militari IV klasy (1945), Krzyżem Grunwaldu II klasy (1946), Złotym Krzyżem Zasługi (1946).

Zmarł 4 stycznia 1962 r. w Sońiecznogorsku pod Moskwą.

Od 1918 r. był członkiem partii bolszewickiej.

Stopień: kategoria K-9, pułkownik (29.01.1936), GM (16.10.1943), generał dywizji WP (14.12.1945), GL (11.07.1946).

Źródła: CAMO/Podwиг naroda, CAW, TAP, 497/58/6611/1-6; IV.500.4/9/1091; RGWA, KES; 37837/4/57/910, 73/149, 97/352, 352/121; 37837/18/566/41ob-42; 37837/20/12/338; „Krasnaja Zwiezda”, nr 10, 12 I 1962.

Literatura: DWPFW, s. 119; J. Królikowski, M-S, s. 365–366; E.J. Nalepa, cz. II, s.50; WOKomdiwy, t. V, s. 308–310.

SAWCZYK Paweł

(САВЧИК Павел Игнатъевич)

Urodzony 29 czerwca 1898 r. w Helsingforsie (dziś Helsinki, Finlandia). Pochodzenie chłopskie. Podawał się za Litwina, język rosyjski był jego językiem ojczystym, władał również szwedzkim i fińskim. Ukończył sześć klas gimnazjum.

Do armii carskiej zmobilizowany 1 listopada 1914 r. Ukończył Szkołę Chorążych przy Twierdzy Sweaborg 30 marca 1915 r. Nie brał udziału w działaniach wojennych. W 1917 r. podporucznik, tłumacz języka szwedzkiego i fińskiego w intendenturze Twierdzy Sweaborg.

Do Armii Czerwonej wstąpił na ochotnika 29 maja 1918 r. i został dowódcą plutonu w 4 wasileostrowskim pułku. Od 10 maja 1919 r. dowódca kompanii w tym pułku. 10 czerwca 1919 r. mianowany skarbnikiem specjalnego oddziału armijnego 3 Armii, a w listopadzie 1919 r. skarbnikiem oddziału zaopatrzenia 61 Dywizji Strzeleckiej. W latach 1918–1919 brał udział w walkach pod Jekaterynburgiem.

Od kwietnia 1920 r. zastępca szefa zaopatrzenia 65 Brygady Wojsk Ochrony Republiki, a od czerwca 1920 r. zastępca dowódcy 443 samodzielnego batalionu zmilitaryzowanej ochrony. 25 listopada 1920 r. mianowany dowódcą 1 batalionu 234 pułku strzeleckiego. Od 10 maja 1921 r. był słuchaczem kursów doskonalenia starszego korpusu dowódczego przy Wyższej Wojskowej Szkole Sztabowej. Po ukończeniu nauki, od 20 listopada 1921 r., dowódca batalionu w 21 DS, a następnie, od 23 marca 1922 r., w 181 pułku strzeleckim. Od 16 lipca 1922 r. służył w 61 pułku strzeleckim 21 DS: dowódca kompanii, zastępca dowódcy batalionu (od 9.10.1922), p.o. dowódcy batalionu (od 26.06.1923). Jednocześnie w kwietniu–maju 1923 r. przeszedł przeszkolenie na kursach obrony przeciwchemicznej 21 DS. 2 listopada 1923 r. mianowany zastępcą dowódcy batalionu 52 jarosławskiego pułku strzeleckiego 14 DS. Od 1 stycznia 1924 r. służył w 241 pułku strzeleckim 81 DS: zastępca dowódcy batalionu i dowódca batalionu (od 4.04.1924). Od 1 marca 1927 r. komendant moskiewskiego punktu przesyłowego. 1 kwietnia 1931 r. mianowany rejonowym komisarzem wojskowym Stalińskiego Rejonowego Komisariatu Wojskowego Moskwy. Od 22 kwietnia 1936 r. intendent 14 DS.

Aresztowany 14 lipca 1938 r. Figuruje na liście osób, co do których 29 września 1938 r. Główny Zarząd Bezpieczeństwa Państwowego NKWD postulował, by skazać je na karę śmierci, podpisanej przez Stalina. W rzeczywistości wyrokiem Trybunału Wojskowego Moskiewskiego Okręgu Wojskowego skazany 26 sierpnia 1939 r. na 10 lat łagru. Dalsze losy nieznane.

Stopień: major (3.01.1936).

Źródła: RGWA, KES; 37837/4/90/28; 37837/18/420/145ob-146, 582/20; SRS; informacja Ararata Grigoriana.

SCZESNULEWICZ Antoni

(СЧЕЧУЛЕВИЧ АНТОН СТАНИСЛАВОВИЧ)

Urodzony 7 listopada 1896 r. we wsi Girajcy w powiecie trockim, gubernia wileńska. Litwin, z rodziny chłopskiej; ojciec miał nadział ziemi. Władał litewskim, rosyjskim i słabiej polskim. W 1909 r. ukończył szkołę wiejską, a w 1913 r. cztery klasy szkoły miejskiej. Pracował jako pastuch.

We wrześniu 1916 r. został powołany do armii carskiej, służył na frontach Zachodnim i Południowo-Zachodnim. Ukończył szkołę samochodową. W 1917 r. był szoferem w 2 Sanitarnej Kolumnie Lotniczej, miał służyć również w 1 Korpusie Polskim.

Do Armii Czerwonej wstąpił dobrowolnie 6 lutego 1918 r. Brał udział w walkach z korpusem gen. Dowbora-Muśnickiego w 1918 r. i z wojskami gen. Denikina od listopada 1918 r. Był szoferem w 12 dywizjonie lotniczym (miesiąc), szoferem-monterem, motorowym i komisarzem pociągu pancernego nr 8 (2 lata), w 1920 r. uczył się w Jegoriewskiej Szkole Lotniczej (4 i pół miesiąca), potem był kursantem Moskiewskiej Szkoły Lotniczej (10 i pół miesiąca). W 1922 r. został pilotem w 2 eskadrze lotniczej (rok i 7 miesięcy). W 1924 r. uczęszczał na kursy dowódcze, potem ponownie służył jako pilot w 2 eskadrze (7 i pół miesiąca) i był słuchaczem kursów przy Wojskowej Szkole Lotników Obserwatorów. 16 listopada 1924 r. objął dowództwo 2 oddziału 4 samodzielnej myśliwskiej eskadry lotniczej. Od 1926 r. dowodził oddziałem w 9 samodzielnej eskadrze lotniczej, a od 1927 r. w 9 eskadrze lotniczej. 1 grudnia 1928 r. został dowódcą tej eskadry, a w okresie od 1 marca do 1 listopada 1930 r. także jej komisarzem. W 1933 r. eskadra została przeformowana w myśliwską. Od 15 lutego 1934 r. dowódca i komisarz 402 Myśliwskiej Brygady Lotniczej Ukraińskiego Okręgu Wojskowego. W maju 1935 r. brygada weszła w skład Charkowskiego OW. 10 lutego 1936 r. został słuchaczem Wydziału Operacyjnego Wojskowej Akademii Sił Powietrznych im. Żukowskiego. 25 maja 1936 r. za sukcesy w wyszkoleniu bojowym odznaczony Orderem Czerwonego Sztandaru. Po ukończeniu studiów, w listopadzie 1936 r., mianowany dowódcą i komisarzem 32 Myśliwskiej BL Charkowskiego OW.

Aresztowany 9 maja 1938 r. i oskarżony o przynależność do POW i szpiegostwo na rzecz Polski. W sierpniu 1939 r. jego sprawa została umorzona w związku z brakiem dowodów popełnienia przestępstwa. Przywrócony do służby, w czasie wojny z Niemcami służył jako oblatywacz. W 1943 r. odznaczony Orderem Czerwonej Gwiazdy.

Stopień: kombrig (28.11.1935), pułkownik (1943).

Źródła: CAMO/Podwíg naroda; RGWA, KES; 37837/4/51/290, 62/94, 116/176, 118/416; 37837/18/8/398; „Krasnaja Zwiezda”, nr 119, 26 V 1936; informacja AGWP (dzięki uprzejmości W. Milbacha i F. Sabierowa).

SIENKIEWICZ Jan

(СЕНКЕВИЧ Иван Викентьевич)

Urodzony 3 października 1893 r. w miejscowości Mieszybowo, gubernia grodzieńska, w rodzinie chłopskiej. Polak, władał językiem polskim i rosyjskim. Brak informacji o wykształceniu ogólnym i służbie w carskiej flocie lub armii.

W 1922 r. ukończył Szkołę Dowódców Floty i został minierem na niszczycielu „Izylmetjew”. Od 1923 r. starszy minier okrętu liniowego „Pariżskaja Komuna”. W tym samym roku został słuchaczem Kursów Doskonalenia Oficerów Floty. Po ich ukończeniu, w 1925 r., mianowany minierem niszczyciela „Engels”. Od 1926 r. flagowy minier sztabu Brygady Trałowo-Minowej Sił Morskich Morza Bałtyckiego. Od 1928 r. szef partii sieci (ros. *sietiewoj*) Morza Bałtyckiego. Od 1931 r. starszy inżynier warsztatów i składów Oddziału Minowego Głównego Portu Wojennego SMMB, a od 18 września 1931 r. szef minowo-doswiadczałnej partii tego portu. Następnie służył w aparacie Zarządu Uzbrojenia i Zaopatrzenia w Amunicję Zarządu Sił Morskich RKKA. W 1936 r. był wojskowym przedstawicielem VII Oddziału tego zarządu. W 1938 r. przedstawiciel wojskowy Zarządu Uzbrojenia i Zaopatrzenia w Amunicję Marynarki Wojennej w Leningradzie.

Zwolniony z szeregów WMF z powodu narodowości 8 sierpnia 1938 r. Od grudnia 1938 r. pracował jako starszy mistrz kontroli w artelu „Elektrooborudowanije” w Leningradzie. Od października 1939 r. był inżynierem Fabryki nr 194 (stoczni) im. Martiego w Leningradzie.

11 listopada 1939 r. Centralna Komisja Ludowego Komisarjatu Marynarki Wojennej odmówiła mu powrotu do służby, zmieniła jedynie paragraf zwolnienia i przeniosła do rezerwy. Dalsze losy nieznanne.

Był bezpartyjny.

Stopień: kategoria K-9 (1931), kapitan III rangi (1936).

Źródła: RGAWMF, r-1678/1/14/488; r-1678/2/6/71; r-2192/2/3251/19, 3251/20-21; RGWA, 37837/20/23/644ob; SNSWMF1932, s. 256.

SŁAWIŃSKI Karol

(СЛАВИНСКИЙ Карл Эрнестович)

Urodzony w 1892 r. w rodzinie robotniczej, polsko-łotewskiej. Miał wykształcenie podstawowe.

W Armii Czerwonej od 1918 r., uczestnik wojny domowej. Służył m.in. na stanowiskach: organizatora i agitatora politycznego (4 miesiące), komisarza pułku (3 lata), instruktora oddziału politycznego korpusu (2 lata). W 1929 r. ukończył Wojskową Akademię Polityczną RKKK im. Tołmaczewa. Od 1 lipca 1929 r. zastępca dowódcy ds. politycznych i szef Oddziału Politycznego 57 Dywizji Strzeleckiej Nadwożańskiego Okręgu Wojskowego. Następnie komisarz Wojskowego Wydziału Transportowego Leningradzkiego Instytutu Komunikacji. Od 29 października 1932 r. komisarz Wojskowej Akademii Transportowej RKKK. 9 stycznia 1934 r. zaliczony do dyspozycji Zarządu Głównego RKKK, a następnie Zarządu Kadr RKKK. Od 13 marca 1935 r. starszy inspektor I Oddziału Zarządu Politycznego RKKK.

Zwolniony z szeregów z Armii Czerwonej 15 grudnia 1937 r. (ponowny rozkaz wydany 31.01.1938). Dalsze losy nieznanne.

Członkiem partii bolszewickiej był od 1911 r.

Stopień: diwizionnyj komissar (28.11.1935).

Źródła: RGWA, 37837/4/21/295, 48/73, 62/90, 64/188, 134/421, 153/308; 37837/18/6/130.

Literatura: KPURP, s. 774.

SŁAWIŃSKI Wiktor

(СЛАВИНСКИЙ Виктор Антонович)

Urodzony 3 stycznia 1889 r. w Białymstoku, gubernia grodzieńska, w rodzinie mieszczańskiej. Podawał się za Rosjanina i Polaka, władał językiem rosyjskim i polskim. W 1912 r. ukończył seminarium duchowne w Chełmie, w 1916 r. Wydział Prawa Uniwersytetu Warszawskiego.

Do armii carskiej zmobilizowany 16 lipca 1916 r. W grudniu 1916 r. ukończył drużynę szkolną przy 6 zapasowym dywizjonie artylerii. Od kwietnia 1917 r. chorąży, dowódca plutonu 6 zapasowego dywizjonu artylerii.

Do Armii Czerwonej wstąpił dobrowolnie 24 lipca 1918 r. i został referentem ds. strzeleckich w brygadzie artylerii. Od 20 stycznia 1919 r. służył w 17 Dywizji Strzeleckiej: szef łączności w dowództwie artylerii dywizji, szef sztabu artylerii tej dywizji (od 16.07.1919), zastępca dowódcy artylerii dywizji (od 1.09.1919), dowódca artylerii dywizji (od 1.11.1919), dowódca baterii artylerii (od 1.05.1920), starszy pomocnik szefa sztabu dywizji (od 23.10.1920). Wraz z dywizją wziął udział w wojnie z Polską i walkach z wojskami gen. Bułak-Bałachowicza.

Od 1 września 1921 r. kierownik części szkolnej Nowosielskiego Rejonowego Centrum Wojskowo-Edukacyjnego. 1 lutego 1922 r. mianowany dowódcą baterii w 12 szkolnym dywizjonie haubic. Od 27 czerwca 1922 r. pełnił taką samą funkcję w 5 szkolnym lekkim dywizjonie artylerii. W okresie od 25 października 1923 r. do 1 marca 1924 r. był słuchaczem Wyższej Szkoły Strzelecko-Taktycznej. Od 8 marca 1924 r. służył w 32 DS Nadwożańskiego Okręgu Wojskowego: komendant szkoły artylerii, szef sztabu artylerii (od 5.04.1924), zastępca dowódcy 32 lekkiego pułku artylerii (od 17.05.1924), ponownie szef sztabu artylerii (od 16.10.1924). Pełniąc tę funkcję, od 15 listopada 1928 r. do 1 lipca 1929 r., był słuchaczem Artyleryjskich Kursów Doskonalenia Oficerów RKKA. 15 listopada 1930 r. objął dowództwo 34 pułku artylerii 34 DS Nadwożańskiego OW. W 1933 r. ukończył ponownie Artyleryjskie KDO RKKA. 20 stycznia 1934 r. został mianowany szefem sztabu artylerii tej dywizji²²³. Wiosną 1934 r. dywizja została przeniesiona w skład

²²³ Najprawdopodobniej była to kara za słabe wyszkolenie bojowe pułku.

Specjalnej Armii Dalekowschodniej²²⁴. Od 21 września (wg innych źródeł 31 września) 1934 r. dowódca artylerii 34 DS. 13 marca 1937 r. mianowany dowódcą artylerii 26 Korpusu Strzeleckiego SAD.

Zwolniony z szeregów RKKA 22 marca 1938 r., aresztowany (zgodna na aresztowanie została udzielona przez prokuratora SAD 25 marca). Oswobodzony na początku 1940 r. i 17 kwietnia przywrócony do służby, skierowany do szkolnictwa.

Na froncie wojny z Niemcami od września 1941 r. do marca 1942 r. szef Oddziału Operacyjnego Sztabu Artylerii 54 Armii Frontu Leningradzkiego. Następnie, ze względu na stan zdrowia, przeniesiony do szkolnictwa. W 1944 r. kierownik cyklu taktyki Wyższej Oficerskiej Szkoły Artylerii Armii Czerwonej. Odznaczony Orderem Czerwonego Sztandaru i Orderem Wojny Ojczyźnianej 1 klasy.

W czasie wojny z Niemcami wstąpił w szeregi partii bolszewickiej.

Stopień: kategoria K-10 (1930), pułkownik (5.02.1936), GM artylerii (7.08.1943).

Źródła: CAMO/Podwíg naroda; RGWA, KES; 33879/1/1306/116; 37837/4/99/640, 203/362, 55/387, 55/547, 363/419, 37837/18/6/146, 368/104ob-105; 37837/20/14/31; 37837/21/7/141; 40903/1/7/128.

SMAGA Józef

(СМАГА Юсиф Иванович)

Urodzony 2 listopada 1896 r. w Lublinie, w rodzinie mieszczańskiej. Polak, władał językiem polskim i rosyjskim. Ukończył szkołę miejską, a w 1912 r. cztery klasy gimnazjum. Pracował jako ślusarz, najpierw w Lublinie, a następnie w Zakładach Putiłowskich w Piotrogradzie.

²²⁴ 31 lipca 1934 r. mianowany szefem 1 sektora w dowództwie artylerii Zabajkalskiej GW. Najprawdopodobniej nie objął tej funkcji – rozkaz został anulowany 21 września 1934 r.

Za udział w strajku w zakładach 27 lutego 1916 r. zmobilizowany do armii. Służył jako starszy podoficer w 462 pułku piechoty. W 1917 r. został członkiem żołnierskiego komitetu pułkowego.

Do Armii Czerwonej skierowany w ramach partyjnej mobilizacji 1 stycznia 1919 r., został agitator-em-organizatorem Zarządu Politycznego Frontu Zachodniego. Od 1 lutego 1919 r. agitator-organizator w 38 oddziale lotniczym. W marcu 1919 r. mianowany komisarzem tego oddziału. Krótco brał udział w walkach przeciwko Polakom.

28 lipca 1919 r. został słuchaczem Jegoriewskiej Szkoły Lotniczej. Po jej ukończeniu, 18 sierpnia 1920 r., mianowany p.o. instruktora, a 14 października 1920 r. instruktorem w tej szkole. 26 stycznia 1921 r. nadany mu został tytuł czerwonego lotnika wojskowego. Od 1 kwietnia 1921 r. lotnik Jegoriewskiej Szkoły Lotniczej. Od 8 marca 1922 r. służył w Szkole Lotniczej nr 1, najpierw jako młodszy instruktor, a od 1 marca 1923 r. starszy instruktor. W tymże roku szkoła została przemianowana na 1 Wojskową Szkołę Lotników. Od 1 stycznia 1924 r. był starszym instruktorem I kategorii w 2 Wojskowej Szkole Lotników. 22 kwietnia 1925 r. objął równorzędne stanowisko w 3 Wojskowej Szkole Lotników. Od 3 listopada 1925 r. służył w 8 samodzielnej eskadrze rozpoznawczej „Krasnaja Moskwa” najpierw jako dowódca klucza, a od 9 lipca 1926 r. jako dowódca oddziału. 1 października 1926 r. objął dowództwo oddziału lotniczego w 30 samodzielnej eskadrze lotniczej. Od 1 października 1927 r. dowódca 22 oddziału lotniczego. 15 października 1927 r. został słuchaczem Kursów Doskonalenia Oficerów przy Wojskowej Akademii Sił Powietrznych. Po ich ukończeniu, 1 maja 1928 r., powrócił na dawne stanowisko. 1 maja 1929 r. mianowany dowódcą klucza w 3 Wojskowej Szkole Lotników. 1 maja 1931 r. mianowany zastępcą szefa 4 sektora II Zarządu Zarządu Sił Powietrznych RKKK. Od 20 listopada 1931 r. dowódca i komisarz 77 eskadry lotniczej w Moskiewskim Okręgu Wojskowym. Latem 1933 r. wraz z eskadrą skierowany na Daleki Wschód. Od 22 lipca 1933 r. dowódca 29 Ciężkiej Bombowej Brygady Lotniczej Zabajkalskiej Grupy Wojsk Specjalnej Armii Dalekowschodniej. 23 grudnia 1934 r. mianowany dowódcą 23 Ciężkiej Bombowej BL Moskiewskiego OW. Następnie, od stycznia 1935 r., słuchacz Wydziału Operacyjnego

Wojskowej Akademii Sił Powietrznych im. Żukowskiego, który ukończył 1 lutego 1936 r. Od 16 marca 1936 r. zaliczony do dyspozycji dowódcy Sił Powietrznych RKKA. Od 5 kwietnia 1936 r. dowódca Szkolnej BL Szkoły Lotniczej Marynarki Wojennej im. Stalina w Jejsku.

Zwolniony z szeregów floty 15 czerwca 1938 r. Aresztowany 23 czerwca 1938 r. jako polski szpieg i uczestnik „spisku wojskowo-faszystowskiego”. Zrehabilitowany w związku z niepopelnieniem przestępstwa. Wyszedł na wolność 22 maja 1940 r.

Po przywróceniu do służby skierowany do dyspozycji Ludowego Komisariatu Obrony i w sierpniu 1940 r. mianowany zastępcą dowódcy 15 Brygady Lotniczej Szybkich Bombowców, a 20 września 1940 r. zastępcą dowódcy 3 Samodzielnej Brygady Lotniczej. Od maja 1941 r. dowódca pułku lotniczego przy Krasnodarskiej Szkole Pilotów. Od kwietnia 1943 r. w dyspozycji dowódcy Sił Powietrznych Armii Czerwonej. Od lipca 1943 r. szef Oddziału Wyszkożenia Bojowego Dowództwa Sił Powietrznych Północnokaukaskiego OW.

Na początku kwietnia 1944 r. oddelegowany do Polskich Sił Zbrojnych w ZSRR i mianowany dowódcą 2 pułku nocnych bombowców. Od 22 maja 1944 r. szef Wydziału Lotniczego 1 Armii WP, a od lipca jednocześnie organizator i dowódca 1 Dywizji Lotniczej, 31 października 1944 r. przemianowanej na 4 Mieszaną Dywizję Lotniczą. Od 5 stycznia 1945 r. komendant Szkoły Lotniczej WP w Zamościu, a od 13 kwietnia 1945 r. komendant Wojskowej Szkoły Pilotów w Dęblinie. Zdjęty ze stanowiska za nadużycia w maju 1946 r., na wniosek dowódcy lotnictwa WP gen. Połynina. Powrócił do ZSRR 9 lipca 1946 r., do dyspozycji Głównego Zarządu Kadr Armii Radzieckiej. W 1948 r. przeniesiony w stan spoczynku.

Odnaczony Orderem Lenina (1945, za występę lat), dwoma Orderami Czerwonego Sztandaru (oba 1944, jeden za występę lat), Orderem Odrodzenia Polski III klasy (1945), Krzyżem Grunwaldu III klasy (1945), Złotym Krzyżem Zasługi (1945), medalami.

Zmarł w Leningradzie 9 grudnia 1982 r.

Od 1 maja 1917 r. w szeregach partii bolszewickiej. 8 lipca 1938 r., jako aresztowany wróg ludu, usunięty z jej szeregów. Przywrócony 26 maja 1940 r.

Stopień: kategoria K-11 (1933), pułkownik (13.12.1935), generał brygady WP (3.11.1944), GM lotnictwa (11.07.1945).

Źródła: CAW, TAP, 497/58/6528/1-2; IV.500.4/8/1148; RGASPI, 63/1/112/23; RGAWMF, r-1549/3/6/55; r-1678/1/13/530; r-1999/2/313/1-23; RGWA, KES, 37837/4/40/3, 53/882ob, 62/198, 72/910, 85/500, 391/486; 37837/20/25/433; „Krasnaja Zwiezda”, nr 287, 14 XII 1935.

Literatura: DWPFW, s. 128–130; J. Królikowski, M–S, s. 453–455; E.J. Nalepa, cz. II, s. 54.

SOBOLEWSKI Marian

(СОБОЛЕВСКИЙ Мариан Петрович)

Urodzony w 1892 r. w rodzinie wojskowego. Polak.

W 1919 r. ukończył wydział medyczny na uniwersytecie i wstąpił do Armii Czerwonej. Służył na stanowiskach lekarza brygady (rok) i starszego lekarza pułku (13 lat i 6 miesięcy). Od 1 grudnia 1934 r. był starszym ordynatorem Kijowskiego Okręgowego Szpitala Wojskowego. Dalsze losy nieznanne.

Stopień: kategoria M-8, wojenwracz II rangi z wystugą dwóch lat (2.02.1936).

Źródła: RGWA, 37837/4/99/494; 37837/20/13/548.

SOKOLNIKAS Eugeniusz

(СОКОЛЬНИКАС Евгений Юльевич)

Urodzony w 1892 r. w rodzinie chłopskiej. Litwin, język rosyjski wskazywał jako ojczysty, słabiej władał polskim i ukraińskim. Ukończył pełne gimnazjum i studia medyczne na Uniwersytecie Charkowskim. W armii carskiej był lekarzem pułkowym.

Do Armii Czerwonej zmobilizowany 6 stycznia 1919 r. Brał udział w wojnie domowej jako kierownik wojskowego pododdziału medycznego.

Następnie był zastępcą szefa wojskowego zarządu medycznego okręgu, starszym lekarzem pułkowym (rok i 4 miesiące). Od 21 sierpnia 1923 r. był ordynatorem, później starszym ordynatorem w Jekatierinosławskim Szpitalu Wojskowym (3 lata i 8 miesięcy), głównym lekarzem szpitala wojskowego (rok i 8 miesięcy) oraz głównym lekarzem Piatigorskiego Sanatorium Wojskowego (rok i 3 miesiące). 28 marca 1930 r. mianowany szefem Wojskowego Zarządu Medycznego Specjalnej Armii Dalekowschodniej. Z powodu stanu zdrowia na początku 1933 r. zaliczony do dyspozycji Wojskowego Zarządu Medycznego RKKK.

Zmarł 12 czerwca 1933 r. Pochowany na Cmentarzu Wwiedieńskim w Moskwie.

Stopień: bez stopnia, kategoria M-11 (1930).

Źródła: RGWA, KE 1924; 37837/4/47/358; SNSRKKK, s. 136; „Krasnaja Zwiezda”, nr 135, 14 VI 1933.

STACHAŃSKI Nazary

(СТАХАНСКИЙ Назарий Михайлович)

Urodzony 14 listopada 1900 r. w guberni chełmskiej, w rodzinie chłopskiej. Polak, władał językiem polskim i rosyjskim. W 1914 r. ukończył szkołę podstawową. W armii carskiej nie służył.

Do Armii Czerwonej zmobilizowany w lipcu 1918 r. Służył jako czerwonoarmista początkowo w 44 pułku strzeleckim, a od października 1918 r. w 38 pułku strzeleckim. Następnie, od lipca 1919 r., pisarz dowódcy kompanii, a od grudnia 1919 r. starszy pisarz 234 etapu. Od maja 1920 r. maszynista sztabu 59 batalionu. Od lipca 1920 r. pisarz 234 etapu, a od września 1920 r. politruk tego etapu. Brał udział w wojnie domowej.

Od maja 1921 r. rachmistrz, inspektor Bujnackiej Inspekcji. 23 marca 1922 r. został słuchaczem 2 Połączonej Szkoły Czerwonych Komunardów. Słuchacz szkół lotniczych: Wojskowej Szkoły Floty Powietrznej RKKK (od 3.11.1923) i 26 Wojskowej Szkoły Lotników

(od 18.12.1924). Po jej ukończeniu, 3 sierpnia 1926 r., mianowany młodszym lotnikiem 2 samodzielnej lotniczej eskadry zwiadowczej, a 7 października 1926 r. 18 eskadry lotniczej. Od 17 maja 1927 r. służył w 30 eskadrze lotniczej: młodszy lotnik, starszy lotnik (od 1.12.1927), dowódca klucza (od 1.05.1929), dowódca oddziału (od 1.01.1930). 8 kwietnia 1931 r. mianowany dowódcą 18 oddziału lotniczego w Moskiewskim Okręgu Wojskowym, a 20 listopada 1931 r. dowódcą 79 eskadry lotniczej. Następnie szef Oddziału Wyszkożenia Szturmanów Lotnictwa Ciężkiego Szkoły Wojskowej Lotników i Lotników Obserwatorów Lotnictwa Morskiego w Jejsku. Od 25 czerwca 1935 r. dowódca 207 Lekkiej Bombowej Brygady Lotniczej Północnokaukaskiego OW. Wiosną 1936 r. brygada została przeformowana w 78 Brygadę Lotniczą Szybkich Bombowców. Latem 1937 r. przerzucona na Daleki Wschód, w skład Specjalnej Armii Dalekowschodniej.

Zwolniony z szeregów RKKA 20 sierpnia, a aresztowany 28 sierpnia 1937 r. Na mocy wyroku Izby Wojskowej Sądu Najwyższego ZSRR 5 lipca 1938 r. skazany na karę śmierci i tego samego dnia rozstrzelany w Rostowie nad Donem. Zrehabilitowany 12 marca 1959 r.

Od 1919 r. był członkiem partii bolszewickiej.

Stopień: kategoria K-11, kombrig (28.11.1935).

Źródła: RGWA, KES, KE 1926, 33879/1/1008/390; 37837/4/62/92, 65/503, 143/74; 37837/18/407/162; SNSRKA, s. 263.

Literatura: N. S. Czeruszew, Ju.N. Czeruszew, *Rasstrielannaja elita RKKA. Kombrigi*, s. 240–241; O.F. Suwieniorow, *Tragiedija RKKA*, s. 412.

STANIS Franciszek

(СТАНИС Франц Адамович)

Urodzony w 1888 r. w rodzinie robotniczej. Pochodził z rodziny litewsko-rosyjskiej, podawał się za Ukraińca. Wykształcenie otrzymał w domu.

W Armii Czerwonej od 1919 r. Do 1926 r. zajmował stanowiska w aparacie politycznym. Od kwietnia 1927 r. zastępca dowódcy pułku. Od 1 czerwca 1929 r. dowódca i komisarz 138 pułku strzeleckiego. Na tym stanowisku w 1930 r. ukończył Kursy Doskonalenia Wyższe-

go Korpusu Dowódczego przy Akademii Wojskowej RKKK. Dowódca obrony przeciwlotniczej Donbasu od 20 listopada (wg innych źródeł 15 grudnia) 1932 r. Następnie, od 2 marca 1936 r., komendant punktu OPL Charków.

Zwolniony z szeregów RKKK w związku z aresztowaniem przez organy NKWD 15 maja 1938 r. Oswobodzony pod koniec 1939 r. Przywrócony do służby w Armii Czerwonej 27 stycznia 1940 r. i mianowany komendantem punktu OPL Mohylew.

W czasie wojny z Niemcami m.in. komendant garnizonu w Tambowie i komendant Okręgowych Kursów Młodszych Lejtnantów Nadwołżańskiego Okręgu Wojskowego. Odznaczony Orderem Czerwonego Sztandaru.

Zmarł w 1965 r.

Stopień: kategoria K-10 (1932), pułkownik (1.02.1936).

Źródła: CAMO/Podwиг naroda; RGWA, 37837/4/82/899, 99/693, 345/71, 422/138; 37837/18/105/203; 37837/20/14/102ob; SNSRKKK, s. 465.

Literatura: „Družba”, nr 15, 1 IX 2009.

STASIULIS Kazimierz

(СТАСЮЛИС Казимир Людвигович)

Urodzony w 1888 r., Litwin.

Uczestnik wojny domowej. Później znajdował się w rezerwie RKKK. Od 19 lipca 1933 r. przewodniczący Trybunału Wojskowego Morskich Sił Dalekiego Wschodu (od stycznia 1935 Floty Oceanu Spokojnego).

5 października 1937 r. zwolniony z RKKK za „utrata politycznej czujności i związku z wrogami ludu”.

Przywrócony do służby najprawdopodobniej w czasie wojny z Niemcami, był prokuratorem wojskowym 16 Litewskiej Dywizji Strzeleckiej.

Był członkiem partii bolszewickiej.

Stopień: brigwojenjurist (17.02.1936).

Źródła: RGAWMF, r-1012/3/386/32-33; RGWA, 37837/4/45/364, 103/606; 143/473, 37837/20/17/38ob.

STASZKO Adolf

(СТАШКО Адольф Николаевич)

Urodzony 31 lipca 1888 r. w rodzinie chłopskiej. Litwin, władał jedynie językiem rosyjskim. Ukończył szkołę realną.

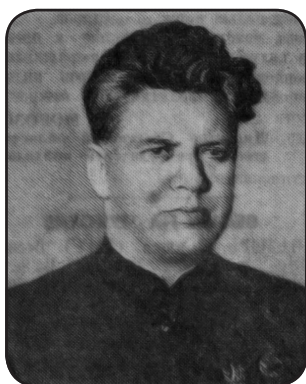
Wstąpił do armii carskiej jako wolnoopriedelajuszczijisia. W 1909 r. ukończył Władimirską Szkołę Wojskową i został oficerem rezerwy. Zdał eksternistyczny egzamin i pracował jako nauczyciel. Po wybuchu I wojny światowej powołany do służby czynnej. Służył w jednostkach zapasowych, nie brał udziału w walkach na froncie. Ostatni stopień: kapitan.

Do Armii Czerwonej zmobilizowany 15 sierpnia 1918 r. Nie brał udziału w walkach w czasie wojny domowej. Od 8 listopada 1922 r. szef Oddziału Ewidencji i Rozmieszczenia Wojskowego Zarządu Gospodarczego Piotrogrodzkiego Okręgu Wojskowego. Od 14 grudnia (wg innych źródeł 1 października) 1924 r. intendent 11 Dywizji Strzeleckiej tego okręgu. Dalsze losy nieznane, zapewne zakończył służbę w RKKA lub zmarł w drugiej połowie lat 20. XX wieku.

Był bezpartyjny.

Stopień: bez stopnia, kategoria K-9 (1924).

Źródła: RGWA, KE 1922, 1924, 37837/1/112/83.

STOLARSKI Stanisław

(СТОЛЯРСКИЙ Станислав Эдуардович)

Urodzony 14 czerwca 1894 r. w Petersburgu, w rodzinie robotniczej. Polak, władał językiem polskim, rosyjskim i włoskim. Ukończył szkołę podstawową, pracował jako ślusarz i tokarz. W 1914 r. ukończył wieczorowe kursy politechniczne w Petersburgu, a w 1915 r. szkołę motorzystów przy Piotrogrodzkim Instytucie Politechnicznym.

Do armii carskiej powołany w 1915 r. Był mechanikiem Oficerskiej Szkoły Lotniczej w Rewlu i 1 Brygady Lotniczej Floty Bałtyckiej, dyżurnym stacji lotniczej w Uppsali. W 1917 r. ukończył szkołę

mechaników lotniczych w Uppsali. Podoficer, brał udział w działaniach bojowych w czasie I wojny światowej.

Do Armii Czerwonej wstąpił na ochotnika w 1918 r. W tym samym roku ukończył Szkołę Morską Walki Powietrznej i Wyższego Pilotażu w Carskim Siole. Brał udział w walkach z Korpusem Czechosłowackim oraz siłami admirała Kołczaka. W 1919 r. został flagowym lotnikiem Sił Powietrznych oraz uzyskał tytuł młodszego lotnika wyższego pilotażu. Od sierpnia 1919 r. dowódca lotnictwa Flotylli Wołżańskiej, a następnie Flotylli Wołżańsko-Kamskiej. Od czerwca 1920 r. zastępca dowódcy Sił Powietrznych RKKK ds. lotnictwa morskiego. Kierował działaniami lotnictwa w czasie tłumienia powstania w Kronsztadzie. W maju 1921 r. rozpoczął studia na Wydziale Marynarki Wojennej Akademii Marynarki Wojennej. W maju 1922 r. delegowany do Włoch w związku z zakupem samolotów dla lotnictwa morskiego RKKK. Po powrocie w grudniu 1923 r. wznowił studia. Ukończył je we wrześniu 1927 r. i odbywał staż na krążowniku „Profintern” oraz niszczycielu „Kalinin” Sił Morskich Morza Bałtyckiego. Od października 1928 r. adiunkt Akademii Marynarki Wojennej. Od maja 1929 r. szef sztabu Sił Powietrznych Zarządu Sił Morskich RKKK. 6 grudnia 1929 r. mianowany dowódcą 4 BL SMMB. Od 1 sierpnia 1931 r. wykładowca Wydziału Wojenno-Morskiego Akademii Marynarki Wojennej im. Woroszyłowa. 10 sierpnia 1935 r. mianowany szefem Katedry Sił Powietrznych i Obrony Przeciwlotniczej tej akademii. Od 7 czerwca 1936 r. docent, w sierpniu 1936 r. nagrodzony Orderem Znak Honoru.

Zwolniony z szeregów Marynarki Wojennej 7 sierpnia 1938 r. Prokurator wojskowy Floty Bałtyckiej już 20 lipca 1938 r. usankcjonował jego aresztowanie. Aresztowany w sierpniu 1938 r., oswobodzony.

Przywrócony do służby w listopadzie 1939 r. i mianowany p.o. dziekana Wydziału Dowódców Lotnictwa Akademii Marynarki Wojennej. Od sierpnia 1940 r. służył na Kursach Doskonalenia Dowódców Sił Powietrznych przy tej akademii jako szef sztabu kursów, zastępca komendanta ds. szkolnych i naukowych (od marca 1941). Od września 1941 r. komendant Kursów Doskonalenia Oficerów przy Wojskowej Szkole Lotnictwa Morskiego im. Stalina. W październiku 1943 r. mia-

nowany szefem sztabu Wyższych Kursów Oficerskich Sił Powietrznych Marynarki Wojennej. Od listopada 1944 r. ponownie w Akademii Marynarki Wojennej: kierownik Katedry Sił Powietrznych, kierownik Katedry Lotnictwa Morskiego i Obrony Przeciwlotniczej (od września 1945). W lipcu 1947 r. objął kierownictwo Katedry Wojenno-Morskiej Wyższej Akademii Wojskowej im. Woroszyłowa. Od sierpnia 1950 r. starszy wykładowca Akademii Marynarki Wojennej.

Nagrodzony Orderem Czerwonej Gwiazdy (1944), dwoma Orderami Czerwonego Sztandaru (1944, 1948) i Orderem Lenina (1945). Autor ponad 50 prac naukowych z dziedziny lotnictwa morskiego, w tym skryptów dla słuchaczy Akademii Marynarki Wojennej. W styczniu 1951 r. przeszedł w stan spoczynku.

Od 1918 r. był członkiem partii bolszewickiej.

Zmarł w Leningradzie 15 kwietnia 1958 r.

Stopień: kategoria K-11 (1929), kombrig (15.03.1936), GM lotnictwa (4.06.1940).

Źródła: RGAWMF, r-1570/8/142/1; r-2192/5/3136/1-3; r-1678/1/14/529; RGWA, 37837/4/66/20, 74/196, 107/569; 37837/18/8/324, 112/131; 37837/20/22/400.

Literatura: KPURP, s. 801–802; W.M. Łurje, *Admiraly i gienieraly*, s. 212.

STRAŻYC (STRAŻEC²²⁵) Kazimierz

(СТРАЖИЦ [СТРАЖЕЦ] Казимир Дионисович)

Urodzony 24 sierpnia 1894 r. we wsi Rajewka (w ZSRR Pierwomajskoje) w guberni odeskiej, w rodzinie mieszczańskiej. Zruszczony Polak, podawał się również za Ukraińca. Władał rosyjskim, słabo polskim, francuskim i niemieckim. W 1908 r. ukończył szkołę rzemieślniczą, a w 1913 r. szkołę handlową.

Do armii carskiej zmobilizowany w marcu 1915 r., skierowany na kursy obsługi karabinów maszynowych w Odessie, następnie ukończył Odeską Szkołę Wojskową. Walczył na froncie tureckim w latach 1916–1917, był dwukrotnie ranny i raz kontuzjowany. Ostatni stopień i funk-

²²⁵ Nazwisko Strażec pojawia się w okresie wojny z Niemcami.

cja: porucznik, dowódca 1 oddziału karabinów maszynowych 25 pułku 76 Dywizji Piechoty.

Do Gwardii Czerwonej wstąpił na ochotnika już 17 października 1917 r. Dowodził oddziałem karabinów maszynowych (6 miesięcy), był szefem oddziału operacyjnego dywizji (3 miesiące). Brał udział w walkach z Kozakami terskimi i dońskimi. W 1919 r. rozpoczął naukę w Akademii Wojskowej RKKK. W trakcie nauki delegowany na front, w 1920 r. dowodził 2 Brygadą 21 Dywizji Kawalerii w walkach z wojskami gen. Wrangla, za położone zasługi w 1922 r. został odznaczony Orderem Czerwonego Sztandaru. W czasie wojny domowej był trzykrotnie ranny.

Naukę w akademii ukończył w 1922 r. Następnie odbył staż w charakterze dowódcy kompanii (6 miesięcy) i był szefem oddziału operacyjnego sztabu dywizji strzeleckiej. W sierpniu 1924 r. został szefem sztabu 3 Samodzielnej Terytorialnej Brygady Kawalerii, a 11 lipca (wg innych źródeł w sierpniu lub październiku) 1924 r. objął równorzędne stanowisko w 9 Dońskiej DK. Od 1 marca 1927 r. dowodził 84 pułkiem strzeleckim w 28 Dywizji Strzeleckiej Północnokaukaskiego Okręgu Wojskowego (wkrótce został również jego komisarzem). Od 10 marca 1930 r. był wykładowcą Artyleryjskich Kursów Doskonalenia Oficerów, od 1 października 1930 r. wykładowcą, a od 1931 r. dowódcą-rukowoditelem Kursów Doskonalenia Oficerów Wojsk Pancernych. Od 9 października 1932 r. zastępca dowódcy wojsk samochodowych i pancernych Białoruskiego OW. Od 4 lipca 1933 r. szef Oddziału Zapobiegania w Paliwo Białoruskiego OW. Od 9 marca 1935 r. szef 1 wydziału Oddziału Wojsk Samochodowych i Pancernych Kijowskiego OW. 22 lutego 1936 r. zaliczony do dyspozycji Zarządu Kadr RKKK, dopiero 10 stycznia 1937 r. mianowany wykładowcą Akademii Wojskowej RKKK im. Frunzego. Losy w czasie czystki nieznane, być może cały czas pracował w akademii.

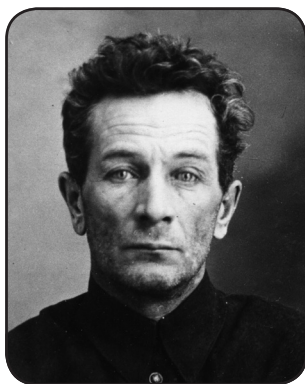
W wojnie z Niemcami uczestniczył od 1 sierpnia 1943 r. jako zastępca dowódcy 7 Gwardyjskiej Brygady Zmechanizowanej 3 Gwardyjskiego Korpusu Zmechanizowanego na Froncie Woroneskim. Zmarł od ran odniesionych w walce 27 sierpnia 1943 r., w okolicach miej-

scowości Lewczenko w rejonie połtawskim na Ukrainie. Pośmiertnie odznaczony Orderem Lenina.

Był członkiem partii bolszewickiej.

Stopień: kategoria K-10 (03.1935), pułkownik (24.01.1936).

Źródła: CAMO/Podwignaroda; RGWA, KES; 37837/1/112/17ob, 112/371ob; 37837/4/21/243, 39/1003, 58/641, 72/513, 94/111, 436/89; 37837/18/413/121, 577/8; 37837/20/10/274.

STROD Jan

(СТРОД Иван Яковлевич)

Urodzony 28 marca 1894 r. w miejscowości Lucyn, gubernia witebska, w rodzinie chłopskiej; ojciec był felczerem. Polak, władał językiem polskim, rosyjskim, słabiej łotewskim. W 1914 r. ukończył szkołę miejską.

Do armii carskiej zmobilizowany 31 lipca 1914 r. Początkowo służył jako szeregowy. W 1917 r. chorąży²²⁶ w truponskim(?) batalionie śmierci. Brał udział w walkach na froncie: we wrześniu–grudniu 1914 r. w Prusach Wschodnich, od lutego 1915 r. do grudnia 1916 r. w Karpatach i Galicji, w styczniu–czerwcu 1917 r. na Froncie Kaukaskim oraz od lipca 1917 r. do lutego 1918 r. na Froncie Południowym. Był dwukrotnie ranny i kontuzjowany.

Do Armii Czerwonej wstąpił na ochotnika 20 kwietnia 1918 r. i został czerwonoarmistą w 1 irkuckim dywizjonie kawalerii, a następnie, od 6 września 1918 r., oddziału partyzanckiego na Syberii. 10 października 1918 r. wzięty do niewoli przez wojska admirała Kołczaka. Uciekł z niewoli i od 17 grudnia 1919 r. ponownie walczył w partyzantce. Od 1 czerwca 1919 r. zastępca dowódcy, a od 15 lipca 1920 r. dowódca pułku kawalerii w oddziale Karandaszwilego. Od 20 sierpnia

²²⁶ Brak informacji, iż ukończył szkołę chorążych, więc najprawdopodobniej awansowany za męstwo okazane w walkach.

1920 r. dowódca oddziału partyzanckiego. Od 1 grudnia 1920 r. w szeregach 26 pułku strzeleckiego 9 Brygady Strzeleckiej: dowódca batalionu i zastępca dowódcy pułku (od 20.05.1921). Od 20 czerwca 1921 r. ponownie dowódca oddziału partyzanckiego. 9 września 1921 r. został zastępcą dowódcy 4 szwadronu topczyńskiego pułku kawalerii, a 18 marca 1922 r. dowódcą 2 północnego oddziału im. Karandaszwilego. Od 18 czerwca 1922 r. był dowódcą batalionu w jakuckim pułku strzeleckim. 1 lipca 1922 r. objął dowództwo oddziału ekspedycyjnego 226 pułku strzeleckiego, a 2 grudnia 1922 r. oddziału ekspedycyjnego Republiki Jakuckiej. Od 2 lutego 1923 r. był dowódcą grupy manewrowej wojsk republiki, a od 1 kwietnia 1923 r. zastępcą dowódcy batalionu 2 oddziału obwodu jakuckiego. W latach 1919–1923 r. brał udział w walkach z wojskami admirała Kołczaka, oddziałami atamana Siemionowa, barona Ungerna, Korabiejnikowa i Piepielajewa. Dwukrotnie był ranny. Odznaczony trzema Orderami Czerwonego Sztandaru.

Od 1 sierpnia 1923 r. zastępca dowódcy batalionu w 103 pułku strzeleckim 35 Dywizji Strzeleckiej Syberyjskiego Okręgu Wojskowego. 1 marca 1924 r. skierowany na Kursy „Wystriel”, nauki jednak zapewne nie podjął, bo już 19 kwietnia 1924 r. objął dowództwo kompanii 103 pułku. Od 1 października 1924 r. dowódca samodzielnej jakuckiej kompanii, a od 6 stycznia 1925 r. dowódca grupy wojsk Jakuckiej ASRR. Od 26 września 1925 r. słuchacz Kursów „Wystriel”. Po ukończeniu nauki, 11 października 1926 r., mianowany dowódcą batalionu w 103 pułku strzeleckim. W 1928 r. zaczął naukę w Akademii Wojskowej RKKA.

Na początku lat trzydziestych został emerytem RKKA. Mieszkał w Moskwie.

Aresztowany 4 lutego 1937 r. Wyrokiem Izby Wojskowej Sądu Najwyższego ZSRR 19 sierpnia 1937 r. skazany na karę śmierci i tego samego dnia rozstrzelany w Moskwie. Zrehabilitowany 23 lipca 1957 r.

Stopień: bez stopnia, kategoria K-9 (1928).

Źródła: RGWA, KES.

Literatura: EBDSM; KPURP, s. 803; O.F. Suwieninow, *Tragiedija RKKA*, s. 493.

STRZAŁKOWSKI Paweł

(СТРЖАЛКОВСКИЙ Павел Карлович)

Urodzony 14 stycznia 1897 r. w Kamieńcu Podolskim, w rodzinie robotniczej; ojciec był ślusarzem. Polak, władał językiem polskim i rosyjskim. Ukończył szkołę miejską, szkołę jungów i cztery klasy gimnazjum.

Do armii carskiej zmobilizowany w 1914 r. Służył jako radiotelegrafista na okrętach „Rynga”, „Nikołajew”, „Newa”, i „Wółk”.

W Armii Czerwonej od 1920 r. Słuchacz Szkoły Oficerów Floty. Od 17 sierpnia 1922 r. komendant radiostacji dalekiego zasięgu w Sewastopolu. 19 kwietnia 1923 r. mianowany flagowym radiotelegrafistą i flagowym elektrykiem Sił Morskich Morza Czarnego. Następnie młodszy inspektor I Zarządu w Zarządzie Sił Morskich RKKK i starszy inspektor ds. łączności I Zarządu w Zarządzie Sił Morskich RKKK. Był słuchaczem Kursów Doskonalenia Wyższego Korpusu Dowódczego przy Akademii Marynarki Wojennej. Po ich ukończeniu, 24 kwietnia 1931 r., mianowany starszym inspektorem (ds. łączności) 4 sektora Zarządu Sił Morskich RKKK. 2 września 1932 r. mianowany szefem 5 sektora i inspektorem łączności II Zarządu w Zarządzie Sił Morskich RKKK. Od 1927 r. do 1937 r. służył w Zarządzie Sił Morskich RKKK: młodszy inspektor I Zarządu, inspektor łączności Zarządu Ewidencyjno-Liniowego, starszy inspektor łączności I Zarządu (od września 1929) – na tym stanowisku odbył podróże służbowe do Stanów Zjednoczonych i Niemiec, szef 5 sektora II Zarządu (służby łączności), w 1933 r. przekształconego w Zarząd Wyszkołenia Bojowego. Od 20 stycznia 1935 r. szef służby łączności Zarządu Marynarki Wojennej Armii Czerwonej. Od 15 listopada 1937 r. znajdował się w dyspozycji Zarządu Kadr RKKK.

Zwolniony z szeregów sił zbrojnych 3 grudnia 1937 r. w związku z aresztowaniem i aresztowany 9 grudnia 1937 r. Wyrokiem Izby

Wojskowej Sądu Najwyższego ZSRR 15 marca 1938 r. skazany na karę śmierci i rozstrzelany.

Stopień: kategoria K-11, kapitan II rangi (2.12.1935).

Źródła: RGWA, 37837/4/62/127, 63/313, 144/315, 375; 37837/18/112/43ob, 413/123ob; 37976/1/607/1-21; „Krasnaja Zwiezda”, nr 278, 3 XII 1935.

Literatura: EBDSM; KPURP, s. 804.

SUBOCZ Włodzimierz

(СУБОЧ Владимир Григорьевич)

Urodzony 2 grudnia 1898 r. w rodzinie chłopskiej; ojciec miał nadział ziemi. Podawał się za Białorusina, Polaka i Rosjanina. Władał białoruskim, polskim i rosyjskim. W 1913 r. ukończył szkołę wiejską, a rok później ludową.

Do armii carskiej zmobilizowany na początku maja 1916 r. Służył jako szeregowy w 20 Korpusie Armijnym.

Do Armii Czerwonej wstąpił dobrowolnie 3 września 1918 r. i został najpierw szeregowym żołnierzem samodzielnego czerwonego batalionu, a od 11 listopada 1918 r. adiutantem batalionu Frontu Zachodniego. W jego szeregach walczył przeciwko Polakom na Litwie. 23 listopada 1919 r. został słuchaczem kursów dowódczych w Tule i w czasie nauki brał udział w walkach z wojskami gen. Antona Denikina. 12 maja 1920 r. objął dowództwo plutonu w szkole pułkowej 3 zapasowego pułku Frontu Zachodniego. 2 lipca 1920 r. został zastępcą komendanta szkoły pułkowej zapasowego pułku 4 Armii. 30 września 1920 r. rozpoczął służbę w szkole podoficerów 4 Dywizji Strzeleckiej najpierw jako dowódca plutonu, następnie (od 21.12.1921) dowódca kompanii, ponownie dowódca plutonu (od 14.06.1922), zastępca dowódcy kompanii (od 14.02.1923) i ponownie dowódca kompanii (od 21.07.1923). Pozostając formalnie na tym stanowisku, w okresie od 26 sierpnia 1923 r. do 1 marca 1924 r., był słuchaczem Kursów „Wystriel”. 19 maja 1924 r. został komendantem szkoły 5 Korpusu Strzeleckiego, a 3 sierpnia 1924 r. komendantem szkoły pułkowej 10 pułku strzeleckiego 4 Dywizji Strzeleckiej. 1 października 1924 r. objął dowództwo batalionu w tym pułku. 1 października 1927 r. rozpoczął studia w Akademii Wojskowej RKKA. Po ich ukończe-

niu 1 maja 1930 r. objął dowództwo oddziału w 24 eskadrze lotniczej im. Lenina. Na tym stanowisku w okresie od 15 lipca do 15 września 1930 r. szkolił się na Kursach Doskonalenia Oficerów przy Wojskowej Akademii Sił Powietrznych RKKK. 1 grudnia 1930 r. został szefem sztabu 61 eskadry lotniczej, a 10 listopada 1931 r. szefem szkolno-operacyjnej części sztabu 9 Brygady Lotniczej. Od 9 maja 1932 r. na stanowisku szefa sztabu 11 BL, a od czerwca 1932 r. szef sztabu 29 Ciężkiej Bombowej BL Zabajkalskiej Grupy Wojsk Specjalnej Armii Dalekowschodniej. W maju 1935 r. brygada weszła w skład Zabajkalskiego Okręgu Wojskowego. 28 czerwca 1936 r. objął stanowisko szefa sztabu lotnictwa tego okręgu.

7 czerwca 1937 r. zwolniony z szeregów Armii Czerwonej jako polski szpieg i tego samego dnia aresztowany. 2 października 1938 r., wyrokiem na sesji wyjazdowej Izby Wojskowej Sądu Najwyższego ZSRR, wraz z grupą kilkudziesięciu oficerów dowództwa i jednostek Zabajkalskiego OW, skazany na karę śmierci i tego samego dnia stracony w Czycie²²⁷.

Od 1919 r. był członkiem partii bolszewickiej.

Stopień: kategoria K-10; pułkownik (19.04.1936).

Źródła: ASM, 1/4/5611/1; RGWA, KES; 9/36/2534/74a; 25871/1/642/705; 37837/4/19/847ob, 112/94, 117/378, 149/20; 37837/18/8/261; 37837/20/25/226; 37837/21/100/103; SRS.

Literatura: W.S. Milbach, *Politiceskije riepriessii. Zabajkalskij wojennyj okrug*, s. 332.

SUCHOCKI Włodzimierz

(СУХОЦКИЙ Владимир Иосифович)

Urodzony w kwietniu 1904 r., w rodzinie wojskowego. Polak, władał językiem polskim i rosyjskim. W armii carskiej nie służył.

W Armii Czerwonej od 31 października 1922 r. W 1925 r. ukończył Wojennomorską Szkołę Hydrograficzną i rozpoczął służbę w Siłach

²²⁷ Młodszy brat, starszy lejtnant Aleksander Subocz, słuchacz piątego roku Akademii Artylerii w Leningradzie, został aresztowany 3 września 1937 r., sześć dni później skazany na karę śmierci przez Komisję Prokuratury i NKWD ZSRR i 28 września rozstrzelany. Z RKKK zwolniony został dopiero 9 października 1937 r.

Morskich Morza Czarnego jako zastępca dowódcy okrętu hydrograficznego „Tanajs”, a od 1926 r. okrętu hydrograficznego „1-je Maja”. Od 1929 r. był pilotem oddziału krymskiej locji, a od 1930 r. szefem partii Zarządu Zapewnienia Bezpieczeństwa Żeglugi Morza Czarnego. Od 1 października 1930 r. studiował w Akademii Marynarki Wojennej. 6 listopada 1932 r. ukończył studia z tytułem inżyniera hydrografa i został mianowany szefem oddziału hydrograficzno-szturmańskiego Zarządu Zapewnienia Bezpieczeństwa Żeglugi Morza Czarnego. Następnie szef hydrograficzno-szturmańskiego (w 1937 przemianowanego na 1) wydziału Oddziału Hydrograficznego Floty Czarnomorskiej.

Zwolniony z szeregów floty z powodu narodowości 22 czerwca 1938 r. Przywrócony do służby i mianowany szefem Zarządu Hydrograficznego Zarządu Północnej Drogi Morskiej przy Radzie Komisarzy Ludowych ZSRR. Na tym stanowisku służył przez cały okres wojny z Niemcami. Odznaczony Orderem Czerwonej Gwiazdy (1944), Orderem Wojny Ojczyźnianej II klasy i Orderem Czerwonego Sztandaru (1945).

Po wojnie szef Zarządu Nawigacyjnego PDM, a od 1953 r. stał na czele Zarządu PDM. W 1961 r. przeszedł w stan spoczynku.

Zmarł 16 września 1969 r. Jego imieniem nazwana została cieśnina w Arktyce.

Od 1930 r. był członkiem partii bolszewickiej.

Stopień: kategoria K-10, wojeninżenior II rangi (1936), inżynier-kapitan II rangi, inżynier-kapitan I rangi (1945).

Źródła: CAMO/Podwíg naroda; RGAWMF, r-1678/1/13/570; RGWA, 37837/4/425/5ob; 37837/20/22/457; SNSWMS1932, s. 210.

SUDYK Bronisław

(СУДЫК Бронислав Адольфович)

Urodzony 5 października 1893 r. w guberni kowieńskiej, w rodzinie chłopskiej. Litwin, władał językiem litewskim, polskim i rosyjskim. W 1908 r. ukończył szkołę realną.

Do armii carskiej zmobilizowany zapewne na początku 1915 r. W tymże roku ukończył Aleksiejewską Szkołę Chorążych. W czasie

wojny, w latach 1915–1917, walczył na Froncie Zachodnim, był kontuzjowany. Ostatni stopień: porucznik.

W Armii Czerwonej od lutego²²⁸ 1918 r. Mianowany dowódcą kompanii 6 lutego 1918 r. Brał udział w wojnie domowej, w walkach z wojskami admirała Kołczaka oraz generałów Denikina i Wrangla.

Po wojnie domowej, od 1 listopada 1922 r., dowódca plutonu 5 samodzielnej kompanii saperskiej, od 23 kwietnia 1924 r. dowódca plutonu samodzielnej kompanii saperskiej 21 Dywizji Strzeleckiej, a od końca 1924 r. kierownik zabezpieczenia saperskiego 1 Tichookiean-skiej DS. Przebieg służby w drugiej połowie lat 20. nieznan. Uczestniczył w walkach z Chińczykami o Kolej Wschodniochińską w 1929 r.

Od 30 kwietnia 1931 r. kontroler parku technicznego, a od października 1932 r. szef 4 sektora Zarządu Szefa Inżynierów Specjalnej Armii Dalekowschodniej. Od 26 lutego 1933 r. inżynier 21 DS.

Zwolniony z szeregów RKKA z powodu narodowości 16 czerwca 1938 r. Aresztowany 5 lipca 1938 r. Oswobodzony 31 maja 1939 r., gdyż jego sprawa została umorzona w związku z brakiem znamion przestępstwa. 14 września 1939 r. Centralna Komisja Zarządu Kadr Armii Czerwonej podjęła decyzję o przywróceniu go do służby. 25 września 1939 r. mianowany wykładowcą, a wkrótce starszym wykładowcą i szefem służby inżynierskiej Szkoły Artylerii Przeciwlotniczej w Gorkim. W grudniu 1943 r. nadal zajmował to stanowisko. W marcu 1944 r. odznaczony Orderem Czerwonej Gwiazdy.

Był bezpartyjny.

Stopień: kategoria K-9, major (1936), podpułkownik.

Źródła: CAMO/Podwиг naroda; RGWA, KE 1922, 1924, 1925; 54/17/400/175; 33879/1/1332/79; 37837/4/170/455; 260/35; 37837/18/15/431ob-432, 350/23ob-24, 620/141, 749/198, 886/152; 37837/20/14/431.

²²⁸ W jego kartach ewidencyjnych pojawiają się różne daty: 4 stycznia, 4 lutego i 14 lutego.

SURWIŁŁO Józef**(СУРВИЛЛО Иосиф Антонович)**

Urodzony 15 marca 1897 r. w Wilnie, w rodzinie chłopskiej. Podawał się za Białorusina, biegle władał językiem rosyjskim i polskim, słabiej niemieckim. W 1915 r. ukończył sześć klas szkoły realnej i pracował jako pracownik biurowy.

Do armii carskiej zmobilizowany 22 marca 1916 r., ukończył drużynę szkolną przy 196 batalionie zapasowym. Ostatni stopień i funkcja: młodszy podoficer 514 czugujewskiego pułku piechoty. W 1917 r. brał udział w walkach na froncie.

Do Armii Czerwonej zmobilizowany 22 lutego 1919 r. i mianowany instruktorem w Briańskim Komisariacie Wojskowym. Od 11 lutego 1920 r. służył w 165 batalionie Wojsk Ochrony Republiki jako zastępca dowódcy, a od 14 lutego dowódca kompanii. Brał udział w walkach z różnymi formacjami na zapleczu frontu, m.in. oddziałami Nestora Machny i gen. Bułak-Bałachowicza.

24 grudnia 1920 r. odsunięty od pełnienia obowiązków, gdyż w jego sprawie toczyło się śledztwo (najprawdopodobniej został wówczas aresztowany). Od 7 maja 1921 r. służył w 3 samodzielny batalionie Wojsk WCzK Ukrainy jako zastępca dowódcy kompanii, a od 24 listopada 1921 r. dowódca plutonu wzorowego. Od 4 czerwca 1922 r. dowódca plutonu w 96 dywizjonie Wojsk GPU Okręgu Ukraińskiego, a od 30 kwietnia 1924 r. dowódca posterunku oddziału konnego Wojsk GPU w Winnicy. Od 8 kwietnia 1925 r. służył w 295 pułku strzeleckim 99 Dywizji Strzeleckiej Ukraińskiego Okręgu Wojskowego: dowódca plutonu, p.o. dowódcy (od 1.03.1926) i dowódca kompanii (5.12.1927). 1 marca 1930 r. mianowany p.o. dowódcy kompanii słuchaczy Szkoły Morskich Lotników. Od 1 listopada 1930 r. służył w 76 pułku strzeleckim 26 DS jako komendant szkoły pułkowej, a od 30 kwietnia 1931 r. zastępca dowódcy pułku ds. gospodarczych. Następnie szef sztabu 1 kaukaskiego pułku strzeleckiego (przemianowanego na 26 górski pułk strzelecki), zastępca dowódcy 26 górskiego pułku strzeleckiego, a od 1937 r. jego dowódca.

Aresztowany jako Polak na początku 1938 r. Wyrokiem Trójki NKWD Gruzińskiej SRR 9 października 1938 r. skazany na karę śmierci i następnego dnia rozstrzelany w Tbilisi.

Od 1921 r. był członkiem partii bolszewickiej.

Stopień: kategoria K-8 (30.04.1931), major (17.02.1936).

Źródła: RGWA, KES; KE 1922, 1924; 37837/4/101/54; SRS.

SURWIŁŁO Włodzimierz

(СУРВИЛЛО Владимир Людвигович)

Urodzony 20 kwietnia (3 maja n. st.) 1883 r. we wsi Oluszyno, gubernia nowogrodzka, w rodzinie szlacheckiej; ojciec posiadał majątek ziemski. Zruszczony Litwin, władał językiem rosyjskim i angielskim. W 1899 r. ukończył szkołę realną.

We wrześniu 1899 r. rozpoczął służbę we flocie carskiej i został słuchaczem Morskiej Szkoły Inżynieryjnej w Kronsztadzie. Ukończył ją w 1903 r. jako miczman, inżynier mechanik floty. W latach 1903–1906 służył jako mechanik na pancerniku „Dwienadcat Apostołów”, niszczycielu „Inżynier-Mechanik Zwieriew” i okręcie szkolnym „Okiean”. Od 9 października 1906 r. do 31 września 1908 r. studiował na Wydziale Mechanicznym Akademii Marynarki Wojennej. Od października 1908 r. do września 1909 r. służył jako mechanik okrętowy na niszczycielach „Ochotnik” i „Emir Bucharski”. Od września 1909 r. był wykładowcą Morskiej Szkoły Inżynieryjnej. Ostatni stopień: kapitan II rangi (1915).

Do Armii Czerwonej przeszedł na zajmowanym stanowisku i piastował je do zamknięcia uczelni w październiku 1918 r. Wówczas został mianowany wykładowcą Połączonej Szkoły Dowódców Floty (do maja 1922). Od 25 listopada 1920 r. wykładał jednocześnie w Akademii Marynarki Wojennej. W okresie od 16 sierpnia 1922 r. do 22 października 1924 r. był jednocześnie szefem Oddziału Szkolnego Szkoły Inżynieryjnej Marynarki Wojennej. Od 16 października 1922 r. adiunkt Akademii Marynarki Wojennej. Od 31 marca 1924 r. starszy rukowoditiel

Wydziału Budowy Maszyn Akademii Marynarki Wojennej. Jednocześnie, od 1 października 1926 r. do 1 października 1927 r., był wykładowcą Szkoły Inżynieryjnej Marynarki Wojennej im. Dzierżyńskiego. Od 14 grudnia 1931 r. p.o. szefa Oddziału Budowy Maszyn, od 14 kwietnia 1934 r. p.o. starszego rukowoditiela (zatwierdzony 10.07.1935) Wydziału Budowy Okrętów akademii. 2 lipca 1935 r. nadano mu tytuł profesora. 3 kwietnia 1937 r. objął kierownictwo Katedry Mechanizmów Pomocniczych na Wydziale Budowy Okrętów akademii.

Aresztowany pod zarzutem antyradzieckiej agitacji 5 lub 6 stycznia 1942 r. Sprawa została umorzona 8 stycznia 1946 r., a Surwiłło przeniesiony w stan spoczynku.

Pracował jako kierownik Katedry Pomocniczych Mechanizmów Okrętowych Leningradzkiego Instytutu Budowy Okrętów, który pomagał organizować w 1930 r. Od 1950 do 1960 r. profesor i kierownik katedry Leningradzkiego Instytutu Inżynierów Transportu Wodnego. Autor kilkudziesięciu prac naukowych.

Zmarł w Leningradzie w 1962 r.

Stopień: kategoria K-11, inżynier-łagman III rangi (15.03.1936), inżynier-kapitan I rangi.

Źródła: RGAWMF, r-2192/2/7357/1-40; RGWA, 37837/4/66/27, 107/571, 126/585; 37837/20/22/403ob; SNSWMF1932, s. 219.

Literatura: N.S. Czeruszew, Ju.N. Czeruszew, *Rasstrielannaja elita RKKA. Kombrigi*, s. 514; W. Zwiagincew, *Wojna na wiesach Fiemidy*, s. 255, 757.

SWIRSZCZEWSKI Włodzimierz → ŚWIRSZCZEWSKI Włodzimierz

SZABŁOWSKI Augustyn

(ШАБЛОВСКИЙ Августин Георгиевич)

Urodzony 18 maja 1899 r. w mieście Illukst, gubernia kurlandzka. Polak, do momentu aresztowania podawał się za Rosjanina. Władał językiem polskim, rosyjskim i niemieckim. W 1915 r. ukończył szkołę realną w Piotrogradzie i rozpoczął studia w Instytucie Politechnicznym.

Do armii carskiej zmobilizowany 21 maja 1916 r. W grudniu 1916 r. ukończył przyspieszony kurs Konstantinowskiej Szkoły Artylerii. W 1917 r. brał udział w walkach na froncie. Ostatni stopień i funkcja: podporucznik, zastępca dowódcy baterii w 104 Brygadzie Artylerii.

Do Armii Czerwonej zmobilizowany 5 listopada 1918 r. i mianowany zastępcą dowódcy baterii artylerii. Od 1 czerwca 1919 r. dowódca baterii 3 dywizjonu artylerii 10 Dywizji Strzeleckiej, a od 1 sierpnia 1919 r. dowódca artylerii prawego odcinka bojowego tej dywizji. Od 9 października 1919 r. służył w 3 Brygadzie 6 DS. Od 19 lutego 1920 r. ponownie w 10 DS: p.o. dowódcy 2 dywizjonu artylerii ciężkiej, zatwierdzony na tym stanowisku (od 1.03.1920) i p.o. dowódcy artylerii dywizji (od 30.12.1921). 4 marca 1922 r. został słuchaczem Wyższej Szkoły Artylerii RKKA. Po jej ukończeniu, 1 października 1922 r., mianowany zastępcą dowódcy dywizjonu artylerii ciężkiej 6 DS. Od 1 listopada 1924 r. dowódca 8 samodzielnego dywizjonu artylerii ciężkiej. 20 kwietnia 1926 r. mianowany dowódcą artylerii 36 DS, a 1 października 1926 r. dowódcą lekkiego pułku artylerii tej dywizji. Pozostając na tym stanowisku, w okresie od 12 listopada 1928 r. do 1 kwietnia 1929 r. był słuchaczem Kursów Doskonalenia Oficerów Artylerii RKKA. Najprawdopodobniej jesienią 1929 r. na czele pułku wziął udział w zbrojnym konflikcie z Chińczykami o Kolej Wschodniochińską. 15 listopada 1930 r. mianowany wykładowcą Kursów Doskonalenia Oficerów Artylerii RKKA, a 6 listopada 1931 r. członkiem Komisji Artyleryjsko-Strzeleckiej tych kursów. Od 23 listopada 1931 r. p.o. szefa, a następnie szef 4 sektora II Zarządu Sztabu RKKA. Od 1 stycznia 1935 r. szef 2 wydziału II Oddziału Sztabu Generalnego Armii Czerwonej. Później wykładowca Kursów Doskonalenia Oficerów Artylerii w Leningradzie.

Zwolniony z szeregów Armii Czerwonej na wniosek NKWD 3 czerwca 1938 r. Aresztowany 28 czerwca 1938 r. Wyrokiem Komisji Specjalnej NKWD 28 września 1940 r. skazany na pięć lat łagru. Karę odbywał w Uchto-Iżemskim Łagrze. Oswobodzony dopiero 15 sierpnia 1944 r.

Przywrócony do służby w listopadzie 1944 r. Od kwietnia 1945 r. zastępca dowódcy 157 Brygady Artylerii, brał udział w walkach o Królewiec i w operacji berlińskiej.

W 1949 r. przeniesiony w stan spoczynku. Prowadził działalność naukową, publikował artykuły na temat artylerii. Mieszkał w Leningradzie, zmarł po 1978 r.

Odnaczony Orderem Wojny Ojczyźnianej II klasy.

Stopień: kategoria K-10, pułkownik (29.11.1935).

Źródła: AWIMAIWWS, 46r/1/6/1-6, 8/1; CAMO/Podwиг naroda; RGWA, KES; KE 1924; 37837/4/62/107, 205/361; 37837/20/6/503; „Krasnaja Zwiezda”, nr 276, 1 XII 1935.

Literatura: strona internetowa be.cordoks.org/docs (lista więźniów Uchto-lżemskiego ITŁ).

SZACKI Aleksander

(ШАЦКИЙ Александр Владиславович)

Urodzony 31 lipca (13 sierpnia n. st.) 1890 r. w Kuźniecku, gubernia saratowska, w rodzinie szlacheckiej; ojciec był leśniczym. Polak, władał biegle językiem polskim i rosyjskim, słabiej niemieckim, francuskim i angielskim. Ukończył pełne gimnazjum.

W czerwcu 1913 r. ukończył Wojskową Akademię Medyczną i został młodszym lekarzem 3 pułku strzeleckiego w Łodzi. Po wybuchu I wojny światowej, od 18 lipca 1914 r., młodszy lekarz 14 pułku ułanów, a następnie starszy lekarz 14 pułku Kozaków dońskich (do 1 lutego 1918). Służył jako lekarz na froncie.

Do Armii Czerwonej zmobilizowany 1 października 1918 r., służył jako młodszy lekarz, a od 1 czerwca 1924 r. starszy ordynator w Klinice Chirurgii Ogólnej Wojskowej Akademii Medycznej. Od 1 kwietnia 1937 r. zastępca szefa tej kliniki. Jednocześnie od 2 lutego 1922 r. starszy wykładowca Katedry Powikłań Chirurgicznych Wojskowej Akademii Medycznej RKKA, a od 1 maja 1930 r. jej docent. W 1934 r. obronił pracę doktorską, a w 1936 r. habilitacyjną. 1 kwietnia 1939 r. został profesorem chirurgii Kliniki Chirurgii Ogólnej. Od 1 lipca 1941 r. szef Katedry Wojskowej Chirurgii Polowej, a od 22 października 1942 r. szef Katedry Chirurgii Szpitalnej Wojskowej Akademii Medycznej.

Na mocy rozkazu ludowego komisarza obrony ZSRR 6 kwietnia 1944 r. odkomenderowany do służby w Wojsku Polskim. Od 20 kwiet-

nia 1944 r. naczelnym chirurgiem Armii Polskiej w ZSRR, a następnie 1 Armii WP. Od 14 grudnia 1944 r. naczelnym chirurgiem Wojska Polskiego. 16 stycznia 1946 r. wyjechał do ZSRR, do dyspozycji Głównego Zarządu Medycznego Armii Czerwonej. Powrócił do pracy w Wojskowej Akademii Medycznej im. Kirowa.

W 1945 r. był już autorem 65 prac naukowych z zakresu chirurgii, członkiem Towarzystwa Chirurgicznego w Leningradzie.

Odnaczony Orderem Lenina (1945), Orderem Czerwonego Sztandaru (1944 za wysługę lat), Orderem Odrodzenia Polski IV klasy (1945), Krzyżem Grunwaldu III klasy (1945), medalami.

Zmarł 15 lipca 1957 r. w Leningradzie.

W 1936 r. pozostawał bezpartyjny.

Stopień: wojenwraz I rangi (11.04.1936), brigwraz (26.04.1940), GM służby medycznej (11.07.1945).

Źródła: CAW, TAP, 497/58/4938/1-7; RGWA, KE 1922; 37837/4/111/589ob; 37837/20/25/67ob.

Literatura: KPURP, s. 811–812; J. Królikowski, S-Ż, s. 11–12; E.J. Nalepa, cz. II, s. 57.

SZARANGOWICZ Piotr

(ШАРАНГОВИЧ Петр Михайлович)

Urodzony 1 lipca 1893 r. w miejscowości Ilja, gubernia wileńska, w rodzinie chłopskiej. Podawał się za Białorusina i Polaka²²⁹. Władał językiem rosyjskim i polskim, słabo niemieckim. W 1912 r. ukończył seminarium nauczycielskie w Mołodecznie, pracował jako nauczyciel.

Do armii carskiej zmobilizowany 26 lipca 1914 r., służył jako szeregowy w 66 pułku piechoty. 1 lutego 1916 r. ukończył Aleksandrowską Szkołę Wojskową, otrzymał stopień chorążego i został młodszym oficerem 2 kompanii 151 pułku piechoty. W październiku–grudniu 1916 r. uczył się na kursach oficerów przy sztabie 5 Armii, a następnie powrócił do pułku na stanowisko dowódcy 2 kompanii. Od stycz-

²²⁹ Minakow (*Sowietskaja wojemaja elita 20-ch godow*, s. 265) określa go jako Litwina-Białorusina.

nia 1917 r. porucznik, adiutant 732 pułku piechoty. Zdemobilizowany 22 grudnia 1917 r. Za udział w walkach odznaczony Orderem św. Stanisława III klasy i Orderem św. Anny III klasy.

Do Gwardii Czerwonej wstąpił na ochotnika 28 grudnia 1917 r., został instruktorem w 1 Moskiewskiej Szkole Kaemistów (ros. *pułemiotnoj*), a od 14 lutego 1918 r. adiutantem w 2 Moskiewskiej Szkole Kaemistów. Był słuchaczem kursów przy Akademii Sztabu Generalnego RKKA. Po ich ukończeniu 12 sierpnia 1918 r. mianowany szefem wydziału wywiadu 5 Armii. 22 marca 1919 r. został oficerem do zadań przy dowódcy 27 Dywizji Strzeleckiej, a 4 sierpnia 1919 r. szefem sztabu 27 DS. Za udział w wojnie z Polską nagrodzony złotym zegarkiem (30.08.1920) oraz dwoma orderami Czerwonego Sztandaru (12.12.1920, 20.01.1921).

Od 6 kwietnia 1921 r. szef sztabu Wojsk Dolnej Wołgi, a od 4 października 1921 r. p.o. dowódcy 27 DS. 18 października 1922 r. mianowany szefem sztabu 16 Korpusu Strzeleckiego. Pełniąc tę funkcję, w 1924 r. był słuchaczem Wojskowych Kursów Akademickich Wyższego Korpusu Dowódczego. Od 5 września 1925 r. zastępca szefa zarządu Zachodniego Okręgu Wojskowego, a od 1 listopada 1926 r. szef V Oddziału sztabu Białoruskiego OW. 1 lutego 1930 r. mianowany szefem wyszkolenia bojowego słuchaczy cywilnych uczelni wyższych Syberyjskiego OW. Na tym stanowisku w okresie od 10 lutego do 1 maja 1930 r. był słuchaczem Kursów Doskonalenia Wyższego Korpusu Oficerskiego przy Akademii Wojskowej RKKA. 27 października 1931 r. mianowany wykładowcą tej akademii. Od 1932 r. wykładowca, od 1933 r. starszy rukowoditiel, a następnie szef Katedry Taktyki Wojskowej Akademii Politycznej RKKA im. Tołmaczewa.

Zwolniony z RKKA 22 lipca 1937 r. Aresztowany 25 sierpnia 1937 r. Wyrokiem Komisji NKWD i Prokuratury ZSRR 12 stycznia 1938 r. skazany na karę śmierci. Rozstrzelany w Leningradzie 18 stycznia 1938 r. Zrehabilitowany 17 listopada 1956 r.

Stopień: kategoria K-11, kombrig (17.02.1936).

Źródła: GARF, R-7523/44/195/149-157; RGWA, 37837/4/142/573; 37837/18/121/153ob, 407/141; 37837/20/13/686; 37976/1/196/1-6.

Literatura: N.S. Czeruszew, Ju.N. Czeruszew, *Rasstrielannaja elita RKKK. Kombrigi*, s. 268–269; EBDSM; A.M. Grigorian, W.S. Milbach, A.N. Czernawski, *Politiczeskije niepriessii*, s. 312.

SZARKIEWICZ Feliks

(ШАРКЕВИЧ Феликс Станиславович)

Urodzony w 1904 r. Polak.

W Armii Czerwonej od 1918 r.

Od września 1934 r. szef służby medycznej 4 Brygady Zmechanizowanej. Od 1 kwietnia 1935 r. szef służby medycznej 19 BZmech.

Zwolniony z szeregów Armii Czerwonej z powodu narodowości 9 czerwca 1938 r. Dalsze losy nieznanne.

Stopień: kategoria M-9 (09.1934), wojenwracz II rangi (1936).

Źródła: RGWA, 37837/4/68/529, 169/614, 37837/20/19/30.

SZCZEPANOWSKI Gustaw

(ЩЕПАНОВСКИЙ Густав Владиславович)

Urodzony 8 marca 1894 r. w guberni połtawskiej, w rodzinie szlacheckiej; ojciec był urzędnikiem sądowym. Polak, język rosyjski wskazywał jako ojczysty, władał również słabiej polskim, niemieckim, francuskim i łaciną. W 1912 r. ukończył pełne gimnazjum w Woroneżu.

W armii carskiej od 1 stycznia 1915 r., w grudniu 1916 r. ukończył Michajłowską Szkołę Artylerii. Ostatni stopień i funkcja: porucznik, starszy oficer 23 baterii artylerii konnej 14 Dywizji Kawalerii. Brał udział w walkach na froncie, był raz kontuzjowany.

Do Armii Czerwonej zmobilizowany 23 września 1918 r. i wkrótce (7.10.1918) mianowany zastępcą szefa oddziału artylerii Orłowskiego Zarządu Artylerii. Od 2 września 1919 r. szef sztabu artylerii 61 Dywizji Strzeleckiej. Od 28 października 1919 r. służył w 1 Armii Konnej: adiutant szefa artylerii sztabu armii, zastępca inspektora artylerii sztabu armii (od 21.02.1920), szef wyszkolenia liniowego Oddziału Artylerii Kawaleryjskiej Szkoły Czerwonych Dowódców przy dowództwie armii (od 25.05.1920). W latach 1919–1920 brał udział w wojnie domowej przeciwko armii gen. Denikina.

Od 23 listopada 1920 r. zastępca dowódcy dywizjonu artylerii konnej Zapasowej DK Frontu Południowo-Zachodniego, od 22 kwietnia 1921 r. Zapasowej DK Ukrainy, a od 7 czerwca 1921 r. zastępca szefa sztabu tej dywizji ds. pracy organizacyjno-szkolnej. 28 czerwca 1921 r. został zastępcą komendanta konno-artyleryjskiej bazy Ukrainy. Od 16 czerwca 1922 r. służył w 23 DS: zastępca komendanta szkoły młodszych dowódców lekkiego dywizjonu artylerii dywizji, p.o. komendanta tej szkoły (od 5.08.1922), p.o. dowódcy lekkiego dywizjonu artylerii dywizji (od 25.02.1923), p.o. dowódcy dywizjonu haubicznego dywizji (od 16.07.1924), szef sztabu lekkiego pułku artylerii dywizji (od 15.10.1924). Następnie dowodził pułkiem artylerii.

Od 1932 r. kierownik wojskowy Odeskiego Instytutu Przemysłowego. 2 listopada 1936 r. mianowany szefem sztabu artylerii 21 DS Specjalnej Armii Dalekowschodniej.

Zwolniony z szeregów Armii Czerwonej z powodu narodowości 17 czerwca 1938 r. Dalsze losy nieznane.

Stopień: kategoria K-10, major z wystugą półtora roku (14.03.1936).
Źródła: RGWA, KES; KE 1924; 37837/4/75/263ob, 106/637, 170/455; 37837/18/749/198; 37837/20/21/95ob.

SZCZĘSNOWICZ Arkadiusz

(ЩЕНШОВИЧ Аркадий Игнатьевич)

Urodzony 5 listopada 1892 r. w guberni warszawskiej, w rodzinie chłopskiej. Polak. W 1906 r. ukończył szkołę miejską w Warszawie.

Do armii carskiej powołany w 1913 r. Ukończył drużynę szkolną w litewskim pułku Lejb-Gwardii. W czasie I wojny światowej walczył na Froncie Zachodnim. W 1917 r. był chorążym w 3 Polskiej Brygadzie.

Do Armii Czerwonej wstąpił na ochotnika 7 marca 1918 r. W czasie wojny domowej służył w Zachodniej i 52 Dywizji Strzeleckiej. Brał udział w walkach, m.in. z Polską. Był dwukrotnie ranny i raz kontuzjowany.

1 listopada 1924 r. został mianowany starszym pomocnikiem szefa oddziału operacyjnego 95 Terytorialnej DS Ukraińskiego Okręgu Wojskowego. Od 1 października 1927 r. szef III Oddziału sztabu 3 Korpusu

Strzeleckiego. 9 grudnia 1932 r. mianowany dowódcą 49 pułku strzeleckiego, a 19 maja 1934 r. również jego komisarzem. Od 31 grudnia 1934 r. dowódca 143 pułku strzeleckiego. 28 czerwca 1937 r. oddany do dyspozycji Zarządu Kadr RKKA.

Zwolniony z RKKA 10 września 1937 r., aresztowany 8 października 1937 r. Wyrokiem Izby Wojskowej Sądu Najwyższego ZSRR 9 maja 1938 r. skazany na karę śmierci i rozstrzelany. Zrehabilitowany 14 listopada 1957 r.

Od 1919 r. należał do partii bolszewickiej.

Stopień: kategoria K-9, pułkownik (29.01.1936).

Źródła: RGWA, KE 1923; 37837/4/50/1050, 51/941, 97/206, 129/659, 132/130, 425/45; 37837/18/147/13, 413/174, 493/335; 37837/20/12/88.

Literatura: KPURP, s. 818; O.F. Suwieniorow, *Tragedija RKKA*, s. 442.

SZEMET Józef

(ШЕМЕТ Иосиф Иванович)

Urodzony w październiku 1895 r. w miejscowości Iwanowcy, gubernia grodzieńska, w rodzinie chłopskiej. Polak. Ukończył szkołę wiejską, był czeladnikiem u kowala, a następnie kowalem.

W 1916 r. zmobilizowany do floty carskiej, służył jako marynarz na okrętach Floty Bałtyckiej. Po demobilizacji pracował w Saratowie jako kowal.

W Armii Czerwonej od kwietnia 1919 r., uczestnik wojny domowej. Do sierpnia 1920 r. był szeregowym marynarzem Flotylli Oneńskiej. W sierpniu 1920 r. mianowany pisarzem w Piotrogradzkiej Bazie Morskiej.

Od stycznia 1921 r. marynarz okrętu szkolnego „Okiean”, od sierpnia 1921 r. okrętu liniowego „Pariżskaja Komuna”. W czerwcu 1922 r. skierowany na kursy polityczne przy Zarządzie Politycznym Floty Bałtyckiej. Po ich ukończeniu, od grudnia 1922 r., marynarz stawiacza min „Szekсна”. Od lipca 1923 r. politruk Szkoły Przygotowawczej Marynarki Wojennej. Od marca 1924 r. komisarz transportowca Sił Mor-

skich Morza Bałtyckiego „Kommuna”. W tym samym roku mianowany komisarzem okrętu „Keczet”. Od kwietnia 1926 r. komisarz niszczyciela „Karł Marks”. Od czerwca 1929 r. słuchacz Kursów Doskonalenia Starszych Pracowników Politycznych przy Akademii Politycznej RKKA im. Tołmaczewa. Po ich ukończeniu, w maju 1930 r., ponownie mianowany komisarzem niszczyciela „Karł Marks”. Od 31 stycznia 1931 r. zastępca ds. politycznych komendanta Szkoły Marynarki Wojennej im. Frunzego w Leningradzie. Następnie, od czerwca 1932 r., szef Oddziału Politycznego Szkoły Elektryczno-Minowej SMMB. Od 16 czerwca 1933 r. szef OP Iżorskiego Odcinka Robót Budowlanych. Od 29 sierpnia 1936 r. szef OP Brygady Kutrów Torpedowych Floty Bałtyckiej.

Aresztowany 4 grudnia (wg innych źródeł 5 grudnia) 1937 r. Zwolniony z RKKA 20 grudnia 1937 r. Wyrokiem Komisji NKWD i Prokuratury ZSRR 5 stycznia 1938 r. skazany na karę śmierci. Rozstrzelany w Leningradzie 10 stycznia (wg innych źródeł 22 stycznia) 1938 r. Zrehabilitowany przez Trybunał Wojskowy Leningradzkiego Okręgu Wojskowego 26 stycznia 1959 r.

W szeregi partii bolszewickiej wstąpił w październiku 1919 r. W grudniu 1937 r. usunięty z jej szeregów jako „wróg ludu”.

Stopień: brigadnyj komissar (17.02.1936).

Źródła: RGAWMF, r-315/1/80/105; r-1549/1/26/34; r-1570/7/579/1-5; RGWA, 37837/4/103/247, 118/134, 150/233, 435/157; SNSWMF1930, s. 223; SPSRKKF, s. 104.

Literatura: N.S. Czeruszew, Ju.N. Czeruszew, *Rasstrielannaja elita RKKA. Kombrigi*, s. 414–415; EBDSM; LM, t. 8, s. 464; *Martirolog polakow*, s. 688; O.F. Suwienirow, *Tragedija RKKA*, s. 421.

SZENIAWSKI Michał

(ШЕНЯВСКИЙ Михаил Казимирович)

Urodzony 9 listopada 1893 r. we wsi Biełoje, gubernia nowogrodzka, w rodzinie szlacheckiej; ojciec był honorowym obywatelem Petersburga. Zruszczony Polak. Ukończył ośmioklasową szkołę handlową, a w 1915 r. Korpus Morski.

We flocie carskiej służył od uzyskania promocji na mierzmanną w lipcu 1915 r. Od 30 lipca 1915 r. komendant wachtowy pancernika „Pietropawłowski”. 1 lutego 1916 r. mianowany komendantem wachtowym 1 dywizjonu trałowców Floty Bałtyckiej. Od 1 października 1916 r. dowódca trałowca „Gruz”, a od 1 marca 1917 r. trałowca nr 22 Floty Bałtyckiej.

Do Armii Czerwonej przeszedł na tym stanowisku. 1 maja 1918 r. mianowany pierwszym oficerem okrętu łącznikowego „Strieła”. Od 20 maja 1919 r. komendant oddziału minowego Floty Północno-dziwnińskiej. Od 1 września 1919 r. służył w 54 Dywizji Strzeleckiej 6 Armii. 1 kwietnia 1920 r. mianowany szefem Oddziału Operacyjnego Sił Morskich Morza Północnego. Od 1 października 1920 r. dowodził okrętami: krążownikiem pomocniczym „Lejtienant Drejer”, niszczycielem „Lejtienant Siergiejew” (od 1.05.1921), okrętem patrolowym T-23 (od 1.06.1922 do 17.02.1923). Następnie był oficerem łącznikowym przy sztabie Sił Morskich Morza Bałtyckiego (5 miesięcy), zastępcą szefa Oddziału Operacyjnego sztabu SMMB (6 miesięcy), dowódcą okrętu szkolnego (rok i 6 miesięcy), dowódcą dywizjonu trałowców (9 miesięcy), dowódcą niszczyciela (rok i miesiąc), pierwszym oficerem pancernika (rok i 10 miesięcy) i dowódcą niszczyciela „Karł Libknecht” SMMB (2 lata i 9 miesięcy).

Aresztowany w maju 1931 r. pod zarzutem działalności w organizacji kontrewolucyjnej i szpiegostwa na rzecz Anglii, skazany przez Kolegium OGPU na 10 lat łagru. Zwolniony dzięki interwencji szefa Zarządu Sił Morskich Armii Czerwonej Władimira Orłowa w 1932 r.

Po przywróceniu do służby od 15 listopada 1932 r. wykładowca Szkoły Marynarki Wojennej im. Frunzego. Następnie kierownik cyklu w Sewastopolskiej Szkole Marynarki Wojennej.

Aresztowany 16 lipca 1938 r. jako Polak. Wyrokiem Izby Wojskowej Sądu Najwyższego ZSRR 10 lipca 1941 r. skazany na karę śmierci; rozstrzelany 30 lipca 1941 r.

Stopień: kategoria K-9 (1932), kapitan II rangi (16.03.1936).

Źródła: RGAWMF, r-1570/7/66/6; r-2192/5/4766/1-3; RGWA, 37837/4/109/212, 425/21ob; 37837/20/23/586ob; SNSWMF1932, s. 632; SRS.

Literatura: EBDSM.

SZERYŃSKI Zdzisław → SZYRYŃSKI Zdzisław

SZUBNIAK (SZUBIJAK) Klemens

(ШУБНЯК [ШУБИЯК] Клеменс Францевич)

Urodzony 10 października 1892 r. w Biłgoraju, w guberni lubelskiej; ojciec był rzemieślnikiem. Polak, władał językiem polskim i rosyjskim. Ukończył sześcioklasową szkołę miejską w Sewastopolu i studia prawnicze na Uniwersytecie Petersburskim. W 1914 r. zdał eksternistyczny egzamin na pomocnika aptekarza w Moskiewskim Medfaku.

Do armii carskiej zmobilizowany 10 września 1915 r., służył jako szeregowy w preobrażeńskim pułku Gwardii. Ostatnia funkcja: p.o. kierownika apteki 197 Szpitala Zbiorczo-Ewakuacyjnego. W 1917 r. członek Komitetu Wykonawczego Związku Wojskowych i Morskich Farmaceutów.

Do Armii Czerwonej wstąpił dobrowolnie 28 lutego 1918 r. i został p.o. kierownika apteki szpitala zbiorczo-ewakuacyjnego. Od września 1918 r. znajdował się w rezerwie Piotrogrodzkiego Wojskowego Zarządu Medycznego. Od 15 września 1918 r. farmaceuta, pomocnik aptekarza 164 Szpitala Zbiorczo-Ewakuacyjnego RKKA. 20 grudnia 1918 r. odkomenderowany do dyspozycji sztabu 2 Brygady Zachodniej Dywizji Strzeleckiej i dwa dni później mianowany lekarskim pomocnikiem w 4 warszawskim pułku strzeleckim. Od 11 stycznia 1919 r. laborant apteki Dietskosielskiego Szpitala Wojskowego. 10 maja 1919 r. mianowany farmaceutą Klinicznego Szpitala Wojskowego w Piotrogradzie. Od 3(13?) września 1919 r. służył w Wojskowej Akademii Medycznej jako politruk Kliniki Chorób Umysłowych i Nerwowych, zastępca komisarza politycznego akademii (od 30.03.1920), p.o. komisarza akademii (od 6.05.1920). Od 1 lipca 1920 r. był jednocześnie komisarzem wojskowym 5 Piotrogrodzkich Kursów Medycznych. W grudniu został zatwierdzony na stanowisku komisarza Wojskowej Akademii Medycznej. 6 lipca 1925 r. odkomenderowany do dyspozycji Głównej Prokuratury Wojskowej ZSRR. 1 sierpnia 1925 r. mianowany pomocnikiem prokuratora wojskowego, a 30 września 1925 r. prokuratorem wojskowym 16 DS. Od 1 października 1926 r. prokurator wojskowy

1 Korpusu Strzeleckiego, a od 1 kwietnia 1929 r. – 2 KS. 1 października 1931 r. mianowany pomocnikiem prokuratora Sądu Najwyższego ZSRR ds. prokuratury wojskowej. Od lipca 1933 r. służył w Głównej Prokuraturze Wojskowej RKKA na stanowisku pomocnika głównego prokuratora wojskowego Armii Czerwonej. Od 29 marca 1938 r. prokurator 4 Oddziału Głównej Prokuratury Wojskowej RKKA.

Z szeregów Armii Czerwonej zwolniony z powodu narodowości 2 czerwca 1938 r. Dalsze losy nieznane²³⁰.

W latach 1911–1918 był członkiem PPS-Lewicy. Od marca 1919 r. członek partii bolszewickiej. W 1936 r. został członkiem Komisji Partyjnej Prokuratury ZSRR.

Stopień: kategoria KP-12 (1924), brigwojenjurist (28.01.1936).

Źródła: RGWA, 37837/1/99/249; 37837/4/99/609, 171/424; 37837/20/14/2ob; 37976/1/305/1-8.

Literatura: KPURP, s. 831.

SZUMAN Franciszek

(ШУМАН Франц Казимирович)

Urodzony w 1896 r. we wsi Kalniszczki(?), powiat nowoaleksandrowski, gubernia kowieńska, w rodzinie chłopskiej. Podawał się za Litwina, władał jedynie językiem rosyjskim. Ukończył siedem klas nieznanej szkoły.

W Armii Czerwonej od 1918 r. Uczestnik wojny domowej na Froncie Wschodnim i Froncie Południowym w latach 1919–1921. Był sześciokrotnie ranny i raz kontuzjowany.

Służył na stanowiskach: dowódcy plutonu (5 miesięcy), dowódcy kompanii (4 lata i 8 miesięcy), dowódcy batalionu (10 miesięcy), zastępcy dowódcy samodzielnego batalionu (2 lata i 5 miesięcy), instruktora Wsiewobucza (10 miesięcy), dowódcy oddziału specjalnego (6 miesięcy), komendanta szkoły dywizyjnej (2 lata i 1 miesiąc), dowódcy 9 samodzielnego batalionu wojsk konwojowych (2 lata i 6 miesięcy).

²³⁰ Mógł nie zostać przywrócony do służby z powodów zdrowotnych – cierpiał na chroniczne zapalenie nerek.

Z tego stanowiska oddelegowany na naukę na Kursach „Wystrieł”, na których uczył się przez 11 miesięcy. Od 10 września 1933 r. dowódca 2 pułku wojsk konwojowych. Po włączeniu wojsk konwojowych w skład NKWD, 25 września 1934 r., pułk został przemianowany na 2 konwojowy pułk ochrony wewnętrznej NKWD ZSRR, a potem 4 stycznia 1935 r. przeformowany w 255 pułk konwojowy ochrony wewnętrznej. W okresie międzywojennym nagrodzony Orderem Czerwonego Sztandaru Pracy. Najprawdopodobniej represjonowany w czasie czystki²³¹, później przywrócony na stanowisko dowódcy pułku (zajmował je przez 6 lat i 3 miesiące).

Następnie kolejno: wykładowca i rukowoditelj taktyki (8 miesięcy), szef oddziału szkolnego i zastępca komendanta szkoły wojskowej (5 miesięcy).

Uczestnik wojny z Niemcami od 15 stycznia 1943 r., kiedy został mianowany szefem Oddziału Wyszkożenia Bojowego 2 Armii Pancerniej Frontu Centralnego. Od lipca 1943 r. komendant Armijnych Kursów Młodszych Lejtnantów tej armii, wchodzącej w skład 2 Frontu Ukraińskiego, a następnie 1 Frontu Białoruskiego. Nagrodzony Orderem Czerwonej Gwiazdy i Orderem Czerwonego Sztandaru.

W maju 1945 r. oddelegowany do służby w Wojsku Polskim, 15 czerwca objął stanowisko zastępcy dowódcy 15 Dywizji Piechoty, które zajmował do listopada 1945 r. Wyjechał do ZSRR 23 listopada 1945 r., do dyspozycji Głównego Zarządu Kadr Armii Czerwonej

Od 1919 r. był członkiem partii bolszewickiej.

Stopień: kategoria K-9 (1933), major wojsk NKWD (1936), pułkownik wojsk NKWD (12.03.1938).

Źródła: CAW, TAP, 497/58/6522/1-6, IV.500.4/10/1397(186); CAMO/Podwignaroda; RGWA, 37837/4/30/1211ob.

²³¹ Z ankiety na jego temat, przechowywanej w CAW, wynika, że miał ponad dwuletnią przerwę w służbie wojskowej, co nie znajduje żadnego odbicia w informacji o przebywaniu w rezerwie. Dlatego należy założyć, że w 1938 r. został przynajmniej zwolniony z NKWD z powodu narodowości, a następnie przywrócony do służby, zapewne ponownie na stanowisko dowódcy pułku, które zajmował w sumie przez 6 lat i 3 miesiące. Data objęcia dowództwa pułku jest potwierdzona rozkazem ludowego komisarza spraw wojskowych i morskich.

SZWAŃSKI Stanisław

(ШВАНСКИЙ Станислав Станиславович)

Urodzony w 1883 r. (wg innych źródeł w 1885) w Leonpolu, gubernia mińska, w rodzinie inteligentnej. Polak, władał językiem polskim i rosyjskim. Miał średnie wykształcenie.

Do armii carskiej zmobilizowany w czasie I wojny światowej. Ukończył inżynierską szkołę chorążych. Ostatni stopień: porucznik.

W Armii Czerwonej od 1918 r., dowódca dywizji w czasie wojny domowej.

Od 20 lipca 1922 r. dywizyjny inżynier 29 Dywizji Strzeleckiej.

W 1937 r. był naczelnikiem kurortu „Karaczi” w obwodzie nowosybirskim. Aresztowany 1 listopada 1937 r. Wyrokiem Komisji NKWD i Prokuratury ZSRR 31 grudnia 1937 r. skazany na karę śmierci. Rozstrzelany 15 lutego 1938 r. Zrehabilitowany 29 września 1964 r.

Stopień: bez stopnia.

Źródła: RGWA, KE 1923.

Literatura: EBDSM.

SZYMANOWSKI Bronisław

(ШИМАНОВСКИЙ Бронислав Антонович)

Urodzony 7 listopada 1896 r. w Grodnie, w rodzinie chłopskiej. Polak, język rosyjski wskazywał jako ojczysty, władał również polskim. W 1912 r. ukończył Wileńskie Seminarium Nauczycielskie, pracował jako nauczyciel.

Do armii carskiej zmobilizowany 13 stycznia 1915 r., początkowo służył jako szeregowy. W 1916 r. ukończył Tyfliską Szkołę Chorążych. W 1917 r. chorąży, oficer zwiadu.

Do Armii Czerwonej wstąpił na ochotnika 1 czerwca 1918 r. i został dowódcą plutonu specjalnej baterii artylerii kolejowej na Froncie Wschodnim. Od 1 września 1919 r. był dowódcą pociągu pancernego nr 3 „Jermak” tego frontu. Brał udział w walkach z Korpusem Czesko-słowackim i wojskami admirała Kołczaka. 15 grudnia 1918 r. został słuchaczem kursów dowódczych w Piotrogradzie. Od 1 czerwca 1919 r. zastępca dowódcy baterii 19 ciężkiego dywizjonu artylerii 19 Dywizji

Strzeleckiej. Wraz z dywizją brał udział w walkach na Froncie Północno-Zachodnim, pod Narwą, Jamburgiem i Piotrogradem do listopada 1919 r.

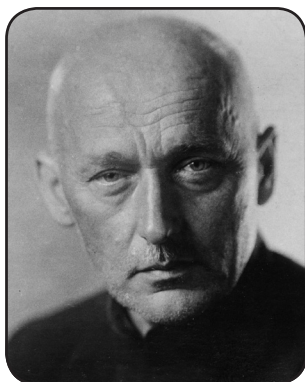
Od 21 września 1920 r. słuchacz Wyższej Artyleryjskiej Szkoły Dowódców. Przerwał naukę i od 1 listopada 1920 r. służył w zapasowym dywizjonie artylerii 1 Polskiej Armii Czerwonej: zastępca dowódcy 2 baterii, dowódca 1 baterii (od 1.01.1921) i p.o. dowódcy dywizjonu (od 31.01.1921). Po rozformowaniu armii, od 1 września 1921 r., znajdował się w rezerwie Wojskowych Kursów Inżynierskich Przyuralskiego Okręgu Wojskowego. Od 26 września 1921 r. służył w ciężkim haubicznym dywizjonie artylerii 57 DS: p.o. jego dowódcy, zastępca dowódcy (od 20.10.1921) i ponownie p.o. dowódcy (od 23.01.1922). 3 czerwca 1922 r. mianowany zastępcą dowódcy 169 dywizjonu artylerii. Następnie służył w 1 Kazańskiej DS: dowódca baterii w 1 dywizjonie artylerii (od 4.09.1922), komendant parku artyleryjskiego dywizji (od 24.11.1922) i zastępca dowódcy baterii 1 lekkiego dywizjonu artylerii (od 30.06.1923). 10 listopada 1923 r. mianowany dowódcą 2 baterii w 21 dywizjonie artylerii 21 DS. Od 1 czerwca 1924 r. służył w 1 DS: zastępca dowódcy baterii 1 lekkiego dywizjonu artylerii, zastępca dowódcy tego dywizjonu (od 31.10.1924) i komendant szkoły pułkowej 1 pułku artylerii (od 1.11.1924). 8 listopada 1925 r. rozpoczął studia na Wydziale Wojskowym Kazańskiego Państwowego Instytutu Weterynaryjnego. Ukończył je w 1929 r. i został mianowany szefem wydziału w Oddziale Weterynaryjnym Syberyjskiego OW. Od 1 maja 1931 r. zastępca szefa Oddziału Weterynaryjnego tego okręgu.

Aresztowany 21 listopada 1937 r. Zwolniony z RKKA w związku z aresztowaniem 27 grudnia 1937 r. Skazany na karę śmierci i rozstrzelany 15 czerwca 1938 r.

Stopień: kategoria W-10, wojenwietwacz I rangi (26.01.1936).

Źródła: RGWA, KES; 18/3/129/625; 25893/1/1664/23ob; 37837/4/96/486, 150/310; 37837/20/12/22.

Literatura: W.S. Milbach, *Politiceskije riepriessii. Sibirskij WO*, s. 268. O.F. Suwieninow, *Tragedija RKKA*, s. 450.

SZYMAŃSKI Julian
(ШИМАНСКИЙ Юлиан
Александрович)

Urodzony 5 (18 n. st.) grudnia 1883 r. w Taszkencie, w rodzinie szlacheckiej; ojciec był lekarzem wojskowym. Polak, język rosyjski wskazywał jako ojczysty. W 1901 r. ukończył Moskiewski Korpus Kadetów, w 1905 r. Morską Szkołę Inżynieryjną, a w 1910 r. Akademię Morską.

Od 1905 r. służył we flocie carskiej, początkowo jako inżynier okrętowy. Od 1910 r. pracował w Stoczni Bałtyckiej przy budowie okrętów liniowych. W latach 1914–1916 był wykładowcą Morskiej Szkoły Inżynieryjnej w Kronsztadzie. Od 1916 r. szef biura technicznego Stoczni Pułłowskiej w Piotrogradzie. Ostatni stopień: kapitan korpusu inżynierów.

Do Armii Czerwonej przeszedł na początku 1918 r. ze starej floty, dalej pełniąc stanowisko w Stoczni Pułłowskiej, wkrótce przemianowanej na Stocznę Północną. Pozostawał na nim do 1925 r. Jednocześnie, od 8 czerwca 1920 r., pracował w Akademii Marynarki Wojennej, najpierw jako etatowy wykładowca, kierownik oddziału budowy okrętów, potem adiunkt, od 1922 r. dziekan Wydziału Budowy Okrętów, a od 1924 r. ponownie wykładowca. W latach 1923–1932 wykładał także w Morskiej Szkole Inżynieryjnej. Od 1924 r. był również członkiem Sekcji Budowy Okrętów Komitetu Naukowo-Technicznego Sił Morskich RKKK, a od 15 stycznia 1925 r. szefem Oddziału Budowy Okrętów Zarządu Technicznego przy zastępcy dowódcy Sił Morskich RKKK ds. techniczno-gospodarczych. 1 kwietnia 1926 r. mianowany przewodniczącym Sekcji Budowy Okrętów Komitetu Naukowo-Technicznego Sił Morskich RKKK. W 1932 r. mianowany szefem 4 sekcji (szczelności kadłuba okrętu) I Oddziału Naukowo-Badawczego Instytutu Budowy Okrętów. Następnie szef IV Oddziału tego instytutu. 19 sierpnia 1938 r. instytut został podporządkowany Ludowemu Komisariatowi Przemysłu Obron-

nego, z pozostawieniem jego pracowników w kadrach Marynarki Wojennej i zaliczeniem do Zasobu 1000. W 1938 r. uzyskał tytuł profesora.

Od 1945 r. kierownik Katedry Mechaniki Budowlanej Leningradzkiego Instytutu Budowy Okrętów.

Autor kilkudziesięciu prac z zakresu mechaniki budowlanej, teorii okrętu, ogólnej budowy okrętów. Laureat Nagrody Stalinowskiej (1941), zasłużony twórca nauki i techniki RFSRR (1941), od 1933 r. członek korespondent, a od 1953 r. akademik Akademii Nauk ZSRR.

Zmarł 11 kwietnia 1962 r. w Leningradzie.

Jego imię nosi ulica w Petersburgu, w pobliżu Akademii Marynarki Wojennej.

Stopień: kategoria K-11 (1926), inżynier-łagman II rangi (31.05.1936).
Źródła: RGAWMF, r-1678/1/15/45; r-2192/2/3540/1-19; RGWA, 37837/4/112/507; 37837/20/26/27ob; SNSWMS 1928, s. 287; SNSWMS 1930, s. 224.

SZYMAŃSKI Stanisław

(ШИМАНСКИЙ Станислав Александрович)

Urodzony 2 kwietnia 1896 r. w Warszawie, w rodzinie robotniczej. Polak, władał językiem polskim i rosyjskim. W 1910 r. ukończył cztery klasy szkoły miejskiej w Warszawie. Pracował jako ślusarz mechanik.

Do armii carskiej zmobilizowany 1 czerwca 1915 r. Ukończył klasę mechaników lotniczych. Starszy podoficer, starszy mechanik 15 korpusnego oddziału lotniczego.

Do Armii Czerwonej przeszedł wraz z oddziałem ze starej armii 1 marca 1918 r., początkowo służył na dawnym stanowisku. Wkrótce oddział przemianowany został na 43 oddział lotniczy. W jego szeregach wziął udział w działaniach wojennych na Froncie Wschodnim, przeciwko Korpusowi Czechosłowackiemu i wojskom admirała Kołczaka. 1 sierpnia 1920 r. przeniesiony na równorzędne stanowisko w 25 oddziale lotniczym. Brał udział w walkach w okolicach Buchary.

Od 1 grudnia 1920 r. słuchacz Jegoriewskiej Szkoły Lotniczej, następnie Sewastopolskiej Wojskowej Szkoły Lotniczej (od 7.01.1921), Wyższej Moskiewskiej Szkoły Czerwonej Floty Powietrznej (od 23.10.1923) i Wyższej Szkoły Lotniczych Strzelców i Bombardierów

(od 5.09.1923). Po ukończeniu nauki, 19 października 1923 r., rozpoczął służbę w 2 Wojskowej Szkole Lotników: instruktor II kategorii, starszy instruktor I kategorii (od 16.02.1924), zastępca szefa oddziału latania (od 27.08.1924), starszy instruktor latania I kategorii (od 4.02.1924). Od 30 czerwca 1926 r. służył w Wojskowo-Teoretycznej Szkole Sił Powietrznych RKKA: szef Oddziału Latania, szef Oddziału Szkolnego (od 1.03.1927). Od 20 listopada 1931 r. dowódca szkolnej eskadry lotniczej 9 Wojskowej Szkoły Lotników i Lotników Obserwatorów. Od 4 lipca 1933 r. dowódca 35 krążowniczej eskadry lotniczej. 8 stycznia 1934 r. mianowany dowódcą i komisarzem 57 krążowniczej eskadry lotniczej, a 15 września 1934 r. dowódcą 29 lekkiej bombowej eskadry lotniczej. 25 maja 1935 r. przeniesiony do rezerwy Armii Czerwonej z odkomenderowaniem do dyspozycji Centralnej Rady Osoawiachimu. Pracował jako oblatywacz Sił Powietrznych RKKA, a następnie dowódca eskadry i jednocześnie szef Oddziału Lotniczego Centralnego Aeroklubu ZSRR.

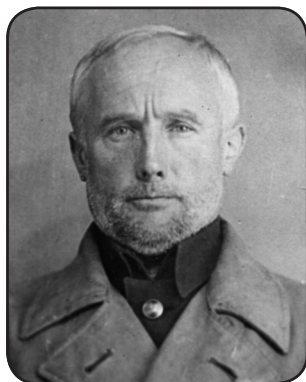
Aresztowany 16 sierpnia 1937 r. (zwolniony z szeregów RKKA dopiero 13.09.1937). Wyrokiem Izby Wojskowej Sądu Najwyższego ZSRR 28 października 1938 r. skazany na karę śmierci i tego samego dnia rozstrzelany w Moskwie. Zrehabilitowany 19 lipca (wg innych źródeł 7 kwietnia) 1956 r.

Od 1919 r. był członkiem partii bolszewickiej.

Stopień: kategoria K-10, pułkownik (31.05.1936).

Źródła: ASM, 1/1/5332/1-2; RGWA, KES; 37837/4/39/1017, 51/30, 52/674, 65/193, 81/93, 150/78, 436/106; 37837/18/327/125, 327/421.

Literatura: EBDSM; O.F. Suwienrow, *Tragedija RKKA*, s. 441.

SZYRYŃSKI (SZERYŃSKI)

Zdzisław

(ШИРИНСКИЙ [ШЕРИНСКИЙ])

Здислав Янович

Urodzony 1 maja 1888 r. w Warszawie, w rodzinie mieszczańskiej; ojciec był kamienicznikiem. Polak. Ukończył 4 Gimnazjum Męskie w Warszawie i Szkołę Zarządza-

nia. Od 1907 r. pracował w warszawskim magistracie. Był aresztowany i więziony przez władze carskie w latach 1912–1913.

W armii carskiej od 1915 r., pisarz. W lutym–marcu 1917 r. brał udział w organizowaniu Rady Delegatów Robotniczych i Żołnierskich w Pskowie. W czasie przewrotu bolszewickiego wybrany do Pskowskiego Komitetu Wojskowo-Rewolucyjnego. W 1918 r. komisarz ds. polskich w Pskowie.

W Armii Czerwonej od 1918 r., organizował oddziały partyzanckie w rejonie Pskowa i Ługi. 17 lipca 1918 r. mianowany komisarzem 4 Piotrogrodzkiej Dywizji Strzeleckiej. Od 1919 r. wykładał historię Polski na kursach dowódczych Zachodniej DS. Następnie był szefem Oddziału Politycznego tej dywizji, komisarzem Inspekcji Piechoty 16 Armii Frontu Zachodniego oraz komisarzem 3 Korpusu Strzeleckiego w czasie wojny z Polską. Wraz z korpusem był internowany w Prusach Wchodnich w 1920 r. Po powrocie do Rosji komisarz szkoły wojskowej w składzie Frontu Zachodniego, a od 1921 r. wykładowca nauk społecznych na Kursach Doskonalenia Czerwonych Dowódców w Smoleńsku. Wykładał także nauki społeczne w Smoleńskim Instytucie Politechnicznym. Od października 1922 r. do sierpnia 1925 r. był słuchaczem Akademii Wojskowej RKKA. Jednocześnie w latach 1924–1925 kierował seminarium historii RKP(b) w Wyższym Instytucie Zootechnicznym. Od sierpnia 1925 r. w dyspozycji Zarządu Wywiadu (następnie IV Zarządu) Sztabu RKKA, w październiku 1925 r. skierowany do Francji jako rezydent.

Później przeniesiony do rezerwy RKKA. 25 marca 1933 r. zaliczony do dyspozycji Zarządu Głównego RKKA. 10 czerwca 1933 r. ponownie przeniesiony do rezerwy RKKA z odkomenderowaniem na stanowisko zastępcy szefa Oddziału Wojskowego Centralnego Zarządu Archiwalnego ZSRR i RFSRR. Był dyrektorem Centralnego Archiwum Armii Czerwonej w Moskwie. Od 20 marca 1935 r. ostatecznie w rezerwie, emeryt RKKA.

Aresztowany 27 sierpnia 1936 r. Wyrokiem Izby Wojskowej Sądu Najwyższego ZSRR 7 lutego 1938 r. skazany na karę śmierci i następnego dnia rozstrzelany w Moskwie.

Od 1904 r. był członkiem SDKPiL. W 1917 r. przyjęty do partii bolszewickiej ze stażem od 1904 r. Był deputowanym do Konstytuanty z ramienia SDPRR(b) w 1917 r.

Stopień: bez stopnia.

Źródła: ASM, 1/2/4772/1-2; RGASPI, 70/5//297/69-70; RGWA, 37837/4/29/765ob, 30/746, 58/1061.

Literatura: EBDSM; EWR, s. 847–848; KPURP, s. 821.

Ś

ŚLIWIŃSKI Feliks

(СЛИВИНСКИЙ Феликс Иосифович)

Urodzony w 1894 r. Polak, podawał się również za Białorusina.

P.o. zastępcy szefa III Oddziału sztabu Armii Kaukaskiej. Zatwierdzony na tym stanowisku 1 listopada 1926 r. Od maja 1935 r. szef 1 wydziału III Oddziału sztabu Zakaukaskiego Okręgu Wojskowego.

Aresztowany w 1937 r. Wyrokiem Trójki NKWD Gruzińskiej SRR 28 kwietnia 1938 r. skazany na karę śmierci; rozstrzelany w Tbilisi 30 kwietnia 1938 r.

Był bezpartyjny.

Stopień: kategoria K-9 (1926), intendant II rangi (1936).

Źródła: RGWA, 37837/4/29/420ob; 37837/18/121/104; 37837/20/12/421; SRS.

ŚWIERCZEWSKI Karol

(СВЕРЧЕВСКИЙ Карл Карлович)

Urodzony 22 lutego 1897 r. w Warszawie, w rodzinie robotniczej. Polak, władał językiem polskim i rosyjskim. Ukończył cztery klasy Technikum Woskriesińskiego w Warszawie. Pracował jako tokarz.

Do armii carskiej zmobilizowany 20 maja 1915 r. W 1917 r. młodszy podoficer 2 pułku ułanów 1 Korpusu Polskiego.

Do Gwardii Czerwonej wstąpił na ochotnika 7 listopada 1917 r. i został czerwonogwardzistą najpierw grupy bojowej fabryki „Prowadnik” w Moskwie, w której szeregach wziął udział w bolszewickim przewrocie w tym mieście, następnie 1 moskiewskiego oddziału Gwardii Czerwonej (od 16.12.1917) i batalionu karnego Błagusze-Lefortowskiego Rejonu Moskwy (od 23.04.1918). Od 18 września 1918 r. służył w 21 zbiorczym moskiewskim pułku: dowódca plutonu, instruktor do zadań przy dowódcy 3 batalionu (od 17.12.1918), dowódca kompanii (od 17.03.1919) i dowódca batalionu (od 13.06.1919). Brał udział w walkach z wojskami gen. Kaledina (grudzień 1918 – marzec 1918) i gen. Denikina (maj 1919 – maj 1920). 16 czerwca 1920 r. został mianowany dowódcą 2 batalionu 510 pułku strzeleckiego 57 Dywizji Strzeleckiej i na jego czele wziął udział w wojnie z Polską. W lipcu 1920 r. został ranny.

Po rekonwalescencji, od 20 października 1920 r., pełnił służbę w Połączonej Szkole Czerwonych Komunardów: wykładowca władania białą bronią, p.o. komisarza kursu (od 17.06.1921) i szef wydziału piechoty – dowódca batalionu (od 06.09.1921). 14 października 1922 r. mianowany dowódcą plutonu konnego 56 pułku strzeleckiego, a 20 stycznia 1923 r. dowódcą zwiadu konnego tego pułku. Od 25 października 1923 r. dowódca plutonu w samodzielny szwadronie kawalerii. Od 20 września 1924 r. do 2 lipca 1927 r. był słuchaczem Akademii Wojskowej RKKA. Wkrótce po zakończeniu nauki mianowany szefem sztabu 7 pułku kawalerii czerwonego kozactwa. Od 1 stycznia 1928 r. zastępca szefa VII Oddziału sztabu Białoruskiego Okręgu Wojskowego. Od 1 stycznia 1930 r. pracował w IV Zarządzie (wywiadu) Sztabu Armii Czerwonej: w dyspozycji zarządu, mianowany szefem sektora II Oddziału, szef sektora III Oddziału (od 1.02.1931), w dyspozycji zarządu (od 20.05.1931) był komendantem Wojskowej Szkoły Politycznej przy polskiej sekcji Kominternu. 23 października 1936 r. zaliczony do rezerwy RKKA, do Zasobu 1000, i oddany do dyspozycji Kominternu – Grupy Manuilskiego. Skierowany do Hiszpanii na stanowisko

tw. doradcy wojskowego, gdzie służył pod nazwiskiem generała Karola Waltera, dowodził 14 Brygadą Międzynarodową, Dywizją A i 35 Dywizją Armii Republikańskiej. 28 czerwca 1937 r. odznaczony Orderem Lenina. Z powodu choroby w maju 1938 r. powrócił do ZSRR. Ze względu na aresztowanie brata Maksymiliana (w marcu 1938) zaliczony do dyspozycji Zarządu Kadr RKKA. W czerwcu 1939 r. mianowany starszym wykładowcą Katedry Taktyki Akademii Wojskowej im. Frunzego. W 1940 r. obronił pracę doktorską „Diejstwija 35 diwizii w Saragosskoj nastupatielnoj opieracyi riespublikancew 1937” (wydana drukiem w 1948). Od stycznia 1941 r. komendant Kursów Grupy Specjalnej tej akademii.

Na początku wojny z Niemcami, 27 czerwca 1941 r., mianowany dowódcą 248 DS, formowanej w Moskiewskim OW. Z dywizją brał udział w walkach pod Smoleńskiem i Wiaźmą. Zdjęty ze stanowiska po rozbiciu dywizji, od 7 listopada 1941 r. znajdował się w dyspozycji Rady Wojennej Frontu Zachodniego, a następnie Głównego Zarządu Kadr Armii Czerwonej. 27 grudnia 1941 r. mianowany dowódcą 43 Zapasowej Brygady Strzeleckiej Syberyjskiego OW. Od 17 lutego 1942 r. komendant Kijowskiej Szkoły Piechoty, dyslokowanej w Aczyńsku na Syberii. Od 13 czerwca 1943 r. komendant filii Kursów „Wystriel” w Nowosybirsku, a od 29 lipca 1943 r. wykładowca Katedry Przygotowania Operacyjnego Akademii Wojskowej Armii Czerwonej im. Frunzego.

Na początku sierpnia 1943 r. odkomenderowany do służby w Wojsku Polskim. Od 18 sierpnia 1943 r. zastępca dowódcy 1 Korpusu, następnie od marca 1944 r. zastępca dowódcy Armii Polskiej w ZSRR, dowódca i organizator 2 Armii WP (od sierpnia 1944), dowódca i organizator 3 Armii WP (od października 1944, wg innych źródeł od 14 września 1944), dowódca 2 Armii WP (od grudnia 1944). Współwinni wysokich strat armii w walkach pod Budziszynem.

Po zakończeniu działań wojennych, od czerwca 1945 r., główny inspektor osadnictwa wojskowego. Od września 1945 r. dowódca III Okręgu Wojskowego. 14 lutego 1946 r. mianowany drugim zastępcą ministra obrony narodowej RP.

Zginął w zasadzce wojsk UPA pod Baligrodem 28 marca 1947 r. Pochowany w Warszawie na Cmentarzu Powązkowskim.

W czasie wojny z Niemcami i po jej zakończeniu odznaczony Orderem Lenina (za wysługę lat), trzema Orderami Czerwonego Sztandaru, Orderem Suworowa I klasy (1945), Orderem Virtuti Militari II klasy (1945) i I klasy (1947 pośmiertnie), Krzyżem Grunwaldu II i I klasy (1945), Orderem Budowniczy Polski Ludowej (1949 pośmiertnie).

Od 1918 r. był członkiem partii bolszewickiej, a od 1944 r. również Polskiej Partii Robotniczej. Od września 1944 r. członek KC PPR. W latach 1944–1947 członek Krajowej Rady Narodowej, w 1947 r. wybrany posłem na Sejm.

Stopień: kategoria K-10 (1930), pułkownik (17.01.1936), kombrig (4.09.1939), GM (4.06.1940), generał dywizji WP (13.03.1944), GL (18.03.1944), generał broni WP (11.05.1945), GP (11.07.1946).

Źródła: CAW, III-1.31/1-4; RGWA, KES, 37837/4/118/223, 119/312, 252/394; 37837/18/120/22ob-23, 120/71 ob., 327/321, 357/305; „Krasnaja Zwiezda”, nr 148, 29 VI 1937; *Komintiern i graždanskaja wojna w Ispanii*, s. 366–389, 512; *Spain Betrayed*, s. 272, 285, 436–460, 470–473, 477–487.

Literatura: DWPFW, s. 144–147; KPURP, s. 849; J. Królikowski, S-Ż, s. 99–105; E.J. Nalepa, cz. II, s. 59; Ju. Rybałkin, *Sowietskaja wojennaja pomocz rjespublikanskoj Ispanii (1936–1939)*, Moskwa 2000, s. 59, 107; A. Swierczewska, Z. Swierczewska, M. Swierczewska, *Soldat trioch armij. Karol Swierczewski. Rasskaz ob otce*, Moskwa 1993. *Wielikaja Otieczestwiennaja. Komandarmy*, s. 205–206; *WOKomdiwy*, t. V. s. 327–329.

ŚWIRSZCZEWSKI (SWIRSZCZEWSKI) Włodzimierz (СВИРЩЕВСКИЙ Владимир Генрихович)

Urodzony 19 czerwca 1897 r. w Witebsku; ojciec był urzędnikiem. Zruszczony Polak, podawał się także za Białorusina, władał językiem rosyjskim i polskim. Ukończył w 1917 r. szkołę realną.

17 lutego 1917 r. został powołany do starej armii, służył jako młodszy podoficer.

W Armii Czerwonej dobrowolnie od 5 marca 1919 r., został szefem wydziału Oddziału Politycznego 57 Dywizji Strzeleckiej. Od 3 maja 1920 r. był szefem oddziału szkolnego Zarządu Politycznego Armii

Zapasowej, a od 3 lipca 1920 r. szefem oddziału edukacji ZP Grupy Mozyrskiej. 15 października 1920 r. mianowany szefem wydziału agitacji OP 4 Armii, a 15 grudnia 1920 r. ponownie szefem oddziału szkolnego ZP Armii Zapasowej. Od 10 sierpnia 1921 r. szef wydziału agitacji OP 5 DS, w jej składzie od grudnia 1921 r. brał udział w walce „z bandytyzmem” w guberni woroneskiej. 28 kwietnia 1922 r. przeszedł do linii i objął dowództwo kompanii w 44 pułku strzeleckim. Od 21 sierpnia 1922 r. był słuchaczem Akademii Wojskowej RKKA. Po jej ukończeniu, 12 sierpnia 1925 r., rozpoczął służbę w 25 DS: dowódca kompanii w 135 pułku strzeleckim, p.o. dowódcy batalionu 135 pułku strzeleckiego (od 28.11.1925), szef sztabu 133 pułku strzeleckiego (16.06.1926), szef oddziału operacyjnego (od końca 1926) i szef I oddziału sztabu dywizji (od 1.10.1928). 1 stycznia 1930 r. został przeniesiony do II Zarządu Sztabu Armii Czerwonej i zajmował stanowiska: szefa III Oddziału, szefa VI Oddziału (od 1.02.1930) i szefa sektora (od 20.05.1930). 30 kwietnia 1931 r. objął stanowisko szefa sztabu Ormiańskiej DS²³². Następnie szef sztabu 71 DS. 15 kwietnia 1936 r. mianowany szefem Oddziału Szkolnego Wojskowej Akademii Gospodarczej. Od 9 lutego 1937 r. na stanowisku starszego wykładowcy taktyki tej akademii.

Zwolniony z Armii Czerwonej 10 września 1937 r. i wkrótce aresztowany. 25 marca 1938 r., wyrokiem Izby Wojskowej Sądu Najwyższego ZSRR, skazany na karę śmierci i tego samego dnia rozstrzelany w Charkowie.

Od 1920 r. był członkiem partii bolszewickiej.

Stopień: kategoria K-10, pułkownik (28.11.1935).

Źródła: RGWA, KES; 37837/4/50/788, 55/678, 62/106, 73/147, 132/184; 37837/18/8/672, 442/87ob-88; SRS; „Krasnaja Zwiezda”, 276, 1 XII 1935; SRS.

²³² 23 października 1934 r. skierowany na studia na Wydziale Specjalnym Akademii Wojskowej im. Frunzego, ale 25 listopada rozkaz w tej sprawie został anulowany.

TADULEWICZ Kazimierz

(ТАДУЛЕВИЧ Казимир Иванович)

Urodzony 3 marca 1894 r. w Charkowie, w rodzinie robotniczej; ojciec był stolarzem. Polak, podawał się również za Ukraińca²³³, biegle władał językiem polskim, rosyjskim, litewskim, łotewskim i niemieckim. Ukończył trzy klasy szkoły miejskiej.

Do armii carskiej trafił z poboru w październiku 1911 r. W 1914 r. ukończył szkołę podchorążych. Uczestniczył w I wojnie światowej, brał udział w walkach na Froncie Zachodnim. Był dwukrotnie, w 1914 i 1916 r., ranny. Ostatni stopień i funkcja: podchorąży 30 syberyjskiego pułku strzeleckiego. Po demobilizacji pracował jako kowal w Charkowskiej Fabryce Budowy Parowozów.

Do Armii Czerwonej wstąpił na ochotnika 15 lutego 1919 r. i został dowódcą plutonu w charkowskim pułku wartowniczym. Od 8 maja 1919 r. dowódca plutonu w specjalnym oddziale przy komendanturze miasta Połtawy. Następnie, 30 października 1919 r., objął dowództwo drużyny karabinów maszynowych w 389 boguńskim pułku strzeleckim. W czasie wojny domowej brał udział w walkach na Ukrainie, przeciwko wojskom hetmańskim, Petlury, Denikina i wojnie polsko-bolszewickiej.

Po zakończeniu wojny domowej kontynuował służbę w swym pułku, przemianowanym na 130 boguński pułk strzelecki. Od 18 września 1925 r. był słuchaczem Wyższych Taktyczno-Strzeleckich Kursów Doskonalenia, a po ich ukończeniu, 16 września 1926 r., został mianowany dowódcą 4 samodzielnego batalionu konwojowego. 1 lipca 1930 r. objął dowództwo 5 pułku wojsk konwojowych, a 1 czerwca 1931 r. dowództwo 12 (wg innych źródeł 1) pułku konwojowego. 10 września 1933 r. mianowany szefem sztabu 3 Samodzielnej Brygady Wojsk Kon-

²³³ W karcie ewidencyjnej z 1922 r. podano: Ukraińiec, w późniejszych dokumentach: Polak.

TAL Władysław

wojowych. Dalsze losy nieznane, zapewne służył w wojskach OGPU-NKWD.

Stopień: kategoria K-10 (1933).

Źródła: RGWA, KES; KE 1923; 37837/4/30/1211; 37837/18/157/6ob-7.

TAL Władysław

(ТАЛЪ Владислав Михайлович)

Urodzony 26 czerwca 1896 r. w Wilnie, w rodzinie chłopskiej. Polak, władał językiem polskim i rosyjskim. W 1915 r. ukończył Orłowski Korpus Kadetów.

Do armii carskiej zmobilizowany 23 lutego 1916 r. Ukończył 16 Michajłowską Szkołę Artylerii. Ostatni stopień i funkcja: porucznik, starszy oficer baterii 27 Brygady Artylerii.

W Armii Czerwonej od 25 marca 1918 r., nie wiadomo, jakie stanowisko początkowo zajmował. Od 14 czerwca 1918 r. dowódca 2 pułku Orłowskiej Dywizji. 2 lutego 1919 r. mianowany szefem łączności 3 dywizjonu artylerii 4 Dywizji Strzeleckiej. Od 19 lutego 1919 r. kierownik gospodarczy 7 samodzielnej baterii artylerii przeciwlotniczej. 21 czerwca 1919 r. mianowany zastępcą dowódcy baterii 4 samodzielnego dywizjonu artylerii rejonu umocnionego, a 28 grudnia 1919 r. dowódcą 2 estońskiej baterii 2 lekkiego dywizjonu artylerii. Od 17 lutego 1920 r. dowódca 2 lekkiego dywizjonu artylerii Estońskiej DS. W latach 1919–1920 brał udział w wojnie domowej na Froncie Południowym przeciwko wojskom gen. Denikina i gen. Wrangla, m.in. w walkach o Krym, pod Perekopem, Symferopolem i Sewastopolem.

Od 7 maja 1921 r. dowódca baterii 46 lekkiego dywizjonu artylerii 46 DS. 20 czerwca 1921 r. rozpoczął służbę w 3 Kazańskiej DS: starszy pomocnik dowódcy baterii szkolnej, dowódca rezerwowego działu artylerii (od 12.08.1921) i komendant szkoły instruktorów (od 15.09.1921). Od 16 grudnia 1921 r. był słuchaczem Kijowskiej Szkoły Artylerii. Po jej ukończeniu, 22 listopada 1922 r., rozpoczął służbę w 6 pułku artylerii 6 DS: komendant pułkowej szkoły młodszych dowódców, zastępca szefa sztabu pułku (od 1.10.1925) i dowódca dywizjonu artylerii (od 15.10.1926). Od 1 maja 1928 r. był p.o. szefa sztabu

26 pułku artylerii 26 Złatoustowskiej DS, a 1 sierpnia 1930 r. został zatwierdzony na tym stanowisku. Jednocześnie od 15 maja 1929 r. do 1 czerwca 1930 r. był słuchaczem Kursów Doskonalenia Oficerów Artylerii RKKA i z tego powodu nie uczestniczył w walkach z Chińczykami o Kolej Wschodniochińską. 27 marca 1933 r. mianowany dowódcą-rukowoditelem KDO Artylerii RKKA. Następnie dowódca-rukowodiciel taktyki Moskiewskiej Szkoły Artylerii. Od 8 marca 1936 r. wykładowca taktyki tej szkoły. 30 kwietnia 1936 r. ukończył zaocznie Akademię Wojskową im. Frunzego. W 1937 r. wykładowca taktyki Krasnodarskiej Szkoły Artylerii.

Aresztowany 13 października 1937 r. Zwolniony z szeregów RKKA, w związku z aresztowaniem przez organy NKWD, 27 grudnia 1937 r. (ponowne rozkazy z 26 i 31 stycznia 1938). Wyrokiem Izby Wojskowej Sądu Najwyższego ZSRR na sesji wyjazdowej 13 czerwca 1938 r. skazany na karę śmierci i tego samego dnia rozstrzelany w Krasnodarze.

Stopień: kategoria K-9, major z wysługą dwóch lat (24.01.1936).

Źródła: RGWA, KES; 25896/9/247/96; 37837/4/29/790, 72/597ob, 73/364, 94/219, 144/547, 164/173, 202/137; 37837/20/10/490ob, SRS.

TALKOWSKI Aleksander
(ТАЛЬКОВСКИЙ Александр
Александрович)

Urodzony w 1894 r. Tatar litewski z rodziny szlacheckiej; jego ojciec, Aleksandr Osmanowicz, był generałem majorem Samodzielnego Korpusu Straży Granicznej. Władał językiem rosyjskim, niemieckim, francuskim i polskim.

W 1913 r. ukończył pełny kurs gimnazjum, a w 1914 r. Pawłowską Szkołę Wojskową. Od maja 1915 r. do listopada 1917 r. walczył na froncie w składzie pawłowskiego pułku piechoty Lejb-Gwardii jako dowódca półkompanii, dowódca drużyny zwiadu konnego, dowódca kompanii, dowódca drużyny szkolnej i dowódca batalionu. Ostatni stopień: kapitan. Po rewolucji lutowej był członkiem

komitetu pułkowego, a następnie przewodniczącym Komitetu Żołnierzy-Muzułmanów 2 Dywizji Piechoty Gwardii.

Do Gwardii Czerwonej wstąpił na ochotnika 3 grudnia 1917 r. jako dowódca piotrogrodzkiego zbiorczego pułku muzułmańskiego. Następnie służył jako dowódca samodzielnego batalionu strzeleckiego, zastępca dowódcy 1 mołogskiego pułku strzeleckiego i dowódca 2 pułku Piotrogrodzkiej Zbiorczej Dywizji Strzeleckiej. Od stycznia 1919 r. szef Oddziału Szkolnego Kazańskich Muzułmańskich Kursów Dowódczych, od kwietnia 1919 r. szef sztabu 10 Samodzielnej Nadwołżańskiej Brygady Strzeleckiej, a od marca 1920 r. dowódca tej brygady. Później dowódca Samodzielnej Tatarskiej Brygady Strzeleckiej, 4 Samodzielnej Turkiestańskiej BS Czerwonych Dowódców i 6 Samodzielnej Turkiestańskiej BS. Brał udział w walkach na Froncie Wschodnim oraz w walkach z basmaczami w Turkiestanie, od kwietnia 1919 r. do września 1922 r.

W 1923 r. ukończył Wyższe Wojskowe Kursy Akademickie. 31 sierpnia 1923 r. został mianowany komendantem Kazańskich Połączonych Kursów Piechoty, przemianowanych wkrótce na Połączoną Tatarsko-Baszkirką Szkołę Wojskową. W 1929 r. ukończył Kursy Doskonalenia Wyższego Korpusu Dowódczego przy Akademii Wojskowej RKA im. Frunzego. Od 30 kwietnia 1931 r. był dowódcą 3 Krymskiej DS w Symferopolu i jednocześnie komendantem 3 Dywizyjnego Okręgu Mobilizacyjnego. 15 sierpnia 1936 r., za sukcesy w wyszkoleniu bojowym, odznaczony Orderem Czerwonego Sztandaru.

Aresztowany 27 grudnia 1937 r. (zwolniony z RKA w związku z aresztowaniem dopiero 26 lutego 1938 r.). Oswobodzony 25 maja 1940 r. Po przywróceniu do służby, 27 lipca 1940 r., zaliczony do dyspozycji Zarządu Kadr Armii Czerwonej. 19 października 1940 r. mianowany starszym wykładowcą Katedry Taktyki Ogólnej Wojskowej Akademii Armii Czerwonej im. Frunzego. Ponownie aresztowany 30 czerwca 1941 r. Wyrokiem Komisji Specjalnej NKWD 13 lutego 1942 r. skazany na karę śmierci. Rozstrzelany 23 lutego 1942 r. Zrehabilitowany przez Izbę Wojskową Sądu Najwyższego ZSRR 25 kwietnia 1956 r.

Od 29 lipca 1924 r. był członkiem partii bolszewickiej.

Stopień: kategoria K-12, komdiw (26.11.1935).

Źródła: RGWA, KE 1924, 37837/4/62/69, 165/582, 401/191; 37837/18/8/479, 366/113ob-114, 397/260, 603/27, 959/68ob-69; „Krasnaja Zwiezda”, nr 189, 16 VIII 1936; SNSRKKA, s. 479.

Literatura: N.S. Czeruszew, *Udar po swoim*, s. 281; N.S. Czeruszew, Ju.N. Czeruszew, *Rasstrielannaja elita RKKA*, s. 284–285; O.F. Suwienriow, *Tragiedija RKKA*, s. 391.

TARANDO Antoni

(ТАРАНДО АНТОН [АНТОНИН] ПЕТРОВИЧ)

Urodzony 14 listopada 1897 r. w guberni witebskiej, w rodzinie chłopskiej. Podawał się za Polaka, język rosyjski wskazywał jako ojczysty, polskim podobno nie władał. Ukończył cztery klasy szkoły wiejskiej, pracował jako robotnik rolny.

Do armii carskiej zmobilizowany 18 września 1915 r., służył jako młodszy podoficer 10 pułku piechoty, brał udział w walkach na froncie.

Do Armii Czerwonej wstąpił na ochotnika 15 sierpnia 1918 r. i początkowo służył jako czerwonoarmista w nieznanej jednostce, a od 21 marca 1919 r. w specjalnym żelaznym pułku kawalerii. 17 czerwca 1919 r. mianowany kwatermistrzem 7 dywizjonu kawalerii. Od 3 lipca 1920 r. dowódca plutonu samodzielnego dywizjonu kawalerii. Od 16 września 1920 r. zastępca dowódcy, a od 2 stycznia 1921 r. dowódca szwadronu kawalerii 19 Dywizji Strzeleckiej. W czasie wojny domowej brał udział w walkach na Froncie Zachodnim (od lipca 1919 do lipca 1920) oraz Południowo-Zachodnim (sierpień–grudzień 1920). Za udział w tłumieniu powstania chłopskiego na Tambowszczyźnie w 1921 r. został odznaczony 13 listopada 1926 r. Orderem Czerwonego Sztandaru.

Od 7 marca 1922 r. był adiutantem dywizjonu kawalerii w Samodzielnej Brygadzie Kawalerii. 11 września 1922 r. został słuchaczem Wyższej Szkoły Kawalerii im. 1 Armii Konnej, a od 8 listopada 1923 r. kontynuował naukę w Piotrogrodzkiej Szkole Kawalerii, którą ukończył 31 sierpnia 1924 r. Od 24 listopada 1924 r. służył w 48 pułku kawale-

rii w Środkowoazjatyckim Okręgu Wojskowym i brał udział w walkach z basmaczami. Zajmował kolejno stanowiska: p.o. dowódcy szwadronu saperskiego, dowódcy szwadronu (od kwietnia 1925), zastępcy szefa sztabu pułku (od 6.06.1925), zastępcy dowódcy pułku (od 15.07.1925), komendanta szkoły pułkowej (od 10.04.1926). 30 października 1926 r. objął dowództwo szwadronu w Połączonej Szkole Wojskowej im. Lenina, od 13 sierpnia 1927 r. w Połączonej Środkowoazjatyckiej Szkole Wojskowej im. Lenina. Od 1 listopada 1927 r. był p.o. zastępcy dowódcy ds. gospodarczych 79 pułku kawalerii 7 Brygady Kawalerii. Od 16 lipca 1929 r. służył w 2 zapasowym pułku kawalerii jako zastępca dowódcy pułku ds. gospodarczych, a od 1 sierpnia 1930 r. (wg innych źródeł 26 stycznia 1931) jako szef sztabu pułku.

W 1933 r. przeniesiony do rezerwy RKKA z oddelegowaniem do pracy w Osoawiachimie. W 1937 r. pracował jako inspektor wyszkolenia bojowego Centralnej Rady tej organizacji Ukraińskiej SRR. Od 14 maja 1936 r. ponownie w kadrach RKKA, z zaliczeniem do Zasobu 1000.

Zwolniony z Armii Czerwonej na wniosek Centralnej Rady Osoawiachimu 19 sierpnia 1937 r. Aresztowany i skazany na nieznany wyrok²³⁴.

Od 1925 r. był członkiem partii bolszewickiej.

Stopień: kategoria K-9, major (14.05.1936).

Źródła: GARF, R-7523/44/177/114-116; RGWA, KES; KE 1925; 37837/4/131/190-192; 37837/18/105/24, 327/123, 327/317.

TOCZYSSKI Wacław

(ТОЧИССКИЙ Вацлав Феликсович)

Urodzony 22 grudnia 1875 r. w mieście Wałdaj, gubernia nowogrodzka, w rodzinie mieszczańskiej; ojciec był lekarzem. Zruszczo-ny Polak. Władał językiem rosyjskim i polskim. W 1894 r. ukończył Gimnazjum Jeleckie, a w 1900 r. Petersburski Instytut Inżynierów Ko-

²³⁴ Rada Najwyższa ZSRR 11 listopada 1939 r. pozbawiła go Orderu Czerwonego Sztandaru.

munikacji. Od 1900 r. wykładał na uczelniach wyższych Petersburga (Piotrogradu) i Moskwy. W armii carskiej nie służył.

Do Armii Czerwonej powołany 1 czerwca 1932 r. i mianowany wykładowcą Katedry Mechaniki Teoretycznej Wojskowej Akademii Inżynieryjnej. Od 10 marca 1933 r. starszy wykładowca tej katedry. Od 15 grudnia 1936 r. docent tej akademii. Dalsze losy nieznane²³⁵.

Był bezpartyjny.

Stopień: bez stopnia, kategoria T-10 (1934).

Źródła: RGWA, KES, 37837/4/29/556ob, 59/741, 78/426.

TOMASZEWSKI Aleksander

(ТОМАШЕВСКИЙ Александр Викторович)

Urodzony w 1895 r. w Petersburgu w rodzinie oficera. Polak. Ukończył cztery lata nieznanego instytutu w Petersburgu oraz, po powołaniu do armii carskiej, Pałowską Szkołę Wojskową.

W Armii Czerwonej od 1919 r. na stanowiskach: dowódcy plutonu (6 miesięcy), dowódcy dywizjonu artylerii (rok i 4 miesiące), w rezerwie RKKA (3 miesiące), dowódcy baterii artylerii (rok i miesiąc), oficera do zadań (rok i 2 miesiące), p.o. dowódcy artylerii pułku fortecznego (rok i 3 miesiące), szefa sztabu pułku (3 lata i 9 miesięcy), wykładowcy szkoły wojskowej (rok i 8 miesięcy). Następnie zaliczony do dyspozycji Głównego Zarządu RKKA (na 2 lata i 8 miesięcy). 25 marca 1933 r. mianowany rukowoditelem strzelania Wojskowej Akademii Artylerii. Od 14 marca 1935 r. komendant roku na Wydziale Śródków Technicznych tej akademii. Następnie pełnił równorzędną funkcję na Wydziale Amunicji Artyleryjskiej tej akademii. Pozostając na stanowisku, ukończył zaocznie kurs Wydziału Inżynieryjno-Dowódczego Akademii Artylerii. W 1937 r. szef Oddziału Wyszkożenia Kadr Akademii Artylerii.

Aresztowany 2 września 1937 r. (zwolniony z szeregów RKKA dopiero 9 października 1937). Wyrokiem Komisji NKWD i Prokuratury

²³⁵ Jego starszy brat Henryk (Gienrich, ur. 1866) został 21 listopada 1937 r. jako Polak rozstrzelany w Leningradzie.

ZSRR 17 stycznia 1938 r. skazany na karę śmierci. Rozstrzelany w Leningradzie 25 stycznia 1938 r. Zrehabilitowany 28 maja 1957 r.

Stopień: kategoria K-10, major z wysługą półtora roku²³⁶ (26.01.1936).

Źródła: RGWA, 37837/4/29/697ob, 58/824ob, 74/315, 97/245, 143/491, 37837/20/12/201.

Literatura: EBDSM; A.M. Grigorian, W.S. Milbach, A.N. Czernawski, *Polityczskie niepriessii*, s. 324; LM, t. 8, s. 421; *Martirolog polakow*, s. 633.

TOMASZEWSKI Andrzej

(ТОМАШЕВСКИЙ Андрей Михайлович)

Urodzony 19 sierpnia 1895 r. w Chersoniu na Krymie, w rodzinie celnika. Do 1922 r. podawał się za Polaka, po 1922 r. za Rosjanina lub Ukraińca, władał językiem polskim, rosyjskim i ukraińskim. W 1914 r. ukończył gimnazjum, dwa lata studiował nieznaną kierunek na Uniwersytecie Charkowskim.

Do armii carskiej zmobilizowany 5 stycznia 1916 r., ukończył szkołę chorążych w Irkucku 15 czerwca 1916 r. Brał udział w I wojnie światowej na Froncie Zachodnim. W 1917 r. porucznik, dowódca plutonu.

Do Armii Czerwonej zmobilizowany 20 czerwca 1918 r. i mianowany zastępcą dowódcy drużyny karabinów maszynowych 4 penzeńskiego pułku, a 1 sierpnia 1918 r. dowódcą tej drużyny. 1 stycznia 1919 r. objął równorzędne stanowisko w 234 pułku strzeleckim, a 1 kwietnia 1919 r. został zastępcą dowódcy tego pułku. W czasie wojny domowej walczył na Froncie Wschodnim przeciwko wojskom admirała Kołczaka, był ranny i kontuzjowany. Z powodu rany udzielono mu bezterminowego urlopu. W 1922 r. za udział w wojnie domowej odznaczony Orderem Czerwonego Sztandaru.

Do aktywnej służby powrócił 12 maja 1920 r., obejmując stanowisko dowódcy kompanii 134 samodzielnego batalionu strzeleckiego. 20 maja 1920 r. mianowany dowódcą tego batalionu. Od 20 grudnia 1920 r. dowódca 244 pułku strzeleckiego. Od 1 września 1921 r.

²³⁶ Propozycją okręgowej komisji atestacyjnej był stopień pułkownika.

dowódca batalionu w 148 Brygadzie Strzeleckiej. Od 1 października 1921 r. służył w szkole 35 Dywizji Strzeleckiej: zastępca komendanta, p.o. komendanta (od 1.02.1922) i ponownie zastępca komendanta szkoły (od 1.03.1922). 1 września 1922 r. mianowany zastępcą dowódcy 116 pułku strzeleckiego, a 18 września 1922 r. dowódcą zbiorczej grupy 2 batalionu tego pułku. Od 1 września 1923 r. zastępca dowódcy 107 pułku strzeleckiego. 25 września 1923 r. mianowany kierownikiem starszej klasy kursów doskonalenia przy sztabie 5 Armii. Od 6 listopada 1923 r. służył w 84 DS: dowódca 250 pułku strzeleckiego, a od 24 kwietnia 1924 r. dowódca 251 pułku strzeleckiego. Od 4 października 1925 r. słuchacz Kursów „Wystriel”. Po ich ukończeniu, 20 października 1926 r., powrócił na stanowisko dowódcy 251 pułku strzeleckiego. 15 listopada 1931 r. mianowany p.o. wykładowcy Wojskowej Akademii Politycznej im. Tołmaczewa (od 1938 im. Lenina). Następnie był starszym wykładowcą i kierownikiem cyklu ogólnowojskowego tej akademii.

Na początku wojny z Niemcami, w lipcu 1941 r., mianowany szefem Oddziału Wyszkożenia Bojowego 31 Armii Frontu Rezerwowego, która brała udział w walkach obronnych pod Rzewem. Od 13 września 1941 r. dowódca Szkolnej Zapasowej BS (od listopada 1941 BS Kursantów) tego frontu. Od czerwca 1942 r. w dyspozycji Głównego Zarządu Kadr. 26 października 1942 r. mianowany dowódcą 1 Brygady Szkolnej Moskiewskiego Okręgu Wojskowego. Od początku lipca 1943 r. szef sztabu, a w okresie od 26 lipca do 24 sierpnia 1943 r. p.o. dowódcy 77 Korpusu Strzeleckiego, formowanego w Moskiewskim OW. Od sierpnia 1943 r. korpus wchodził w skład 60 Armii i brał udział w walkach na prawobrzeżnej Ukrainie. Ciężko ranny 6 października 1943 r. Po leczeniu, w grudniu 1944 r., mianowany inspektorem Inspekcji Piechoty Armii Czerwonej. Od listopada 1945 r. komendant Charkowskiej Suworowskiej Szkoły Wojskowej. W listopadzie 1954 r. przeniesiony w stan spoczynku.

W czasie służby odznaczony m.in. Orderem Lenina, trzema Orderami Czerwonego Sztandaru, Orderem Wojny Ojczyźnianej I klasy.

Od 1941 r. był członkiem partii bolszewickiej.

TOMASZEWSKI Jan

Zmarł w Kijowie 4 kwietnia 1976 r.

Stopień: kategoria K-10, pułkownik (17.02.1936), GM (1946).

Źródła: CAMO/Podwlg naroda; RGWA, KES; KE 1922, 1925; 37837/1/112/110ob; 37837/4/500/99; 37837/20/13/687ob.

Literatura: *Wielikaja Oticzestwiennaja. Komkory*, s. 572–573.

TOMASZEWSKI Jan

(ТОМАШЕВСКИЙ Ян Валерианович)

Urodzony 3 stycznia 1891 r. we wsi Markuszy, gubernia kijowska²³⁷, w rodzinie szlacheckiej; ojciec był ekonomem w majątku ziemskim. Polak, władał językiem polskim i rosyjskim. W 1909 r. ukończył siedmioklasową szkołę realną, a w 1911 r. cztery lata instytutu technologicznego. Pracował na kolei.

Do armii carskiej zmobilizowany 4 września 1915 r. Ukończył Irkucką Szkołę Wojskową 1 lutego 1916 r., uzyskując promocję na chorążego. W latach 1916–1918 brał udział w walkach z wojskami austro-węgierskimi na Froncie Południowo-Zachodnim w szeregach 2 sberyjskiego batalionu kolejowego.

W Armii Czerwonej od 21 czerwca 1918 r., odkomenderowany do dyspozycji Głównego Zarządu Inżynieryjnego RKKA. Od 21 września 1918 r. zastępca komendanta składu inżynieryjnego w miejscowości Gołutwino. Od 9 sierpnia 1919 r. szef oddziału materiałowego, a od 13 kwietnia 1920 r. komendant 2 Parku Wojsk Inżynieryjnych Republiki. 15 maja 1922 r. mianowany zastępcą dowódcy 15 pułku kolejowego, który 15 kwietnia 1923 r. został przeformowany w 15 samodzielny batalion kolejowy. Od 9 marca 1924 r. szef technicznego oddziału najpierw 15 batalionu kolejowego, następnie 6 pułku kolejowego (od 4.10.1924), a od 22 maja 1925 r. Korpusu Komunikacji Wojskowych. 1 października 1925 r. mianowany szefem sztabu 6 pułku kolejowego. Od marca 1926 r. pracował w Wojskowym Zarządzie Technicznym RKKA: zastęp-

²³⁷ Tak według dokumentów RGWA, według informacji jego syna Jana, przekazanych ASM, urodził się 18 stycznia 1891 r. we wsi Słobodskaia, w rejonie Wiatki.

ca szefa Oddziału Kolei, rejonowy inspektor odbioru V Oddziału (od 1.10.1926), starszy inspektor V Oddziału (od 15.01.1929), szef III Oddziału (od 1.01.1930 przez rok i 2 miesiące). 30 września 1930 r. rozpoczął studia na Wydziale Wieczorowym Akademii Wojskowej RKKA, lecz studiów nie ukończył. Następnie szef 9 sektora III Zarządu Sztabu RKKA (2 lata). Od 1 lutego 1933 r. rejonowy inspektor ds. odbioru tego zarządu. Potem pracował w Oddziale Naukowo-Badawczym Wojskowej Akademii Transportowej: od stycznia 1934 r. szef 5 sektora, od czerwca 1935 r. szef 5 wydziału. W 1937 r. był szefem tego oddziału.

Aresztowany 31 grudnia 1937 r. i oskarżony o uczestnictwo w spisku wojskowo-faszystowskim w RKKA. 20 sierpnia 1938 r. Izba Wojskowa Sądu Najwyższego skazała go na karę śmierci. Wyrok nie został wykonany. Podczas kolejnego posiedzenia Izby, 29 września (wg innych źródeł 3 listopada) 1938 r., skazany na 15 lat obozu. Wyrok odbywał w Siewosłagu w obwodzie magadańskim, gdzie zmarł 7 listopada 1939 r.²³⁸ Zrehabilitowany przez Izbę Wojskową Sądu Najwyższego ZSRR 20 października 1956 r.

Od 1919 r. był członkiem partii bolszewickiej.

Stopień: kategoria K-10, wojeninżynier II rangi (4.12.1935).

Źródła: ASM, 1/2/4162/1-2; CAFSB, informacja z 5.04.2013; RGWA, KES; 37837/4/27/367; 37837/20/25/516.

Literatura: *Imiennoj kommientarij*, w: *Łubianka. Sowietskaja elita na stalinskoj golgofie 1937–1938*, sost. W.N. Chaustow, Moskwa 2011, s. 475.

TOMASZEWSKI Wiktor

(ТОМАШЕВСКИЙ Виктор Карлович)

Urodzony 1 maja 1897 r. w Dźwińsku (dziś Daugavpils na Łotwie), gubernia witebska, w rodzinie chłopskiej; ojciec pracował na kolei. Zruszczony Polak, władał językiem rosyjskim, słabiej polskim i niemieckim. Do 1915 r. mieszkał na terenie Królestwa Polskiego, skąd rodzina

²³⁸ Tak według informacji udzielonych mi przez CAFSB. Syn Jan został poinformowany, że ojciec zmarł 8 września 1939 r.

uciekła przed frontem. W 1918 r. ukończył szkołę realną w Twerze. W armii carskiej nie służył.

W Armii Czerwonej od stycznia 1919 r., początkowo jako szeregowy. W lutym 1919 r. został słuchaczem Wojskowej Szkoły Topograficznej. W szeregach oddziału zbiorczego szkoły brał udział w walkach pod Jamburgiem (od 25 maja do 24 lipca 1919) oraz Piotrogradem (od 18 października do 12 listopada 1919).

Po ukończeniu szkoły, od października 1920 r., służył jako wykonawca prac w Północnym Wojskowym Oddziale Topograficznym. Od lutego 1921 r. w 1 Wojskowym Oddziale Topograficznym: wykonawca prac, starszy wykonawca prac (od czerwca 1923) oraz topograf I kategorii (od 28.10.1926). 31 marca 1928 r. mianowany p.o. zastępcy dowódcy 3 Wojskowego Oddziału Topograficznego. Od 1 września 1929 r. zastępca dowódcy 1 Wojskowego Oddziału Topograficznego. Od 15 listopada 1930 r. szef Oddziału Szkolnego Wojskowej Szkoły Topograficznej. 20 listopada 1931 r. mianowany szefem wydziału kartograficznego Oddziału Topograficznego Środkowoazjatyckiego Okręgu Wojskowego.

Zwolniony z szeregów RKKA 9 czerwca 1938 r. z powodu narodowości. 22 marca 1940 r. Centralna Komisja Zarządu Kadry podjęła decyzję o przywróceniu go w szeregi Armii Czerwonej. Służył w szkolnictwie. W 1942 r. starszy wykładowca topografii 3 Saratowskiej Szkoły Samochodów i Transporterów Opancerzonych. Odznaczony Orderem Czerwonej Gwiazdy.

Od stycznia 1926 r. był członkiem partii bolszewickiej.

Stopień: kategoria K-9, major (27.01.1936), podpułkownik (1942).
Źródła: CAMO/Podwig naroda; RGWA, KES; 25895/1/1125/222; 54/17/406/123; 37837/4/96/531, 169/615; 37837/20/13/627.

TOMASZUNAS Adam

(ТОМАШУНАС Адам Антонович)

Urodzony 15 sierpnia 1887 r. w rodzinie chłopskiej. Litwin, władał językiem litewskim, rosyjskim i łotewskim. Wykształcenie podstawowe uzyskał w domu. Pracował jako robotnik.

W armii carskiej służył jako szeregowy, nie brał udziału w działaniach wojennych.

W Gwardii Czerwonej od 30 października 1917 r. W Armii Czerwonej od 12 lutego 1918 r. Brał udział w wojnie domowej w szeregach Flotyli Nadwożańskiej. Następnie w w aparacie politycznym komunikacji wojskowych.

Od 22 grudnia 1922 r. komisarz wojskowy stacji Griaza Kolei Południowo-Wschodniej. Od 9 marca 1924 r. komisarz wojskowy Zarządu Komendanta Wojskowego Kolei Środkowoazjatyckiej. W 1928 r. był komisarzem 4 Samodzielnej Brygady Wojsk Kolejowych. Dalsze losy nieznane.

Od 1907 r. był członkiem partii bolszewickiej.

Stopień: bez stopnia, kategoria KP-10 (1924).

Źródła: RGWA, KE 1923, 1924; 40840/1/43/83.

TOMCZAK Karol

(ТОМЧАК Карл Иосифович)

Urodzony 10 maja 1892 r. w powiecie i guberni lubelskiej w rodzinie chłopskiej. Polak, władał językiem polskim i rosyjskim. W 1907 r. ukończył cztery klasy szkoły podstawowej. Pracował na roli.

Do armii carskiej powołany 1 listopada 1912 r. jako szeregowy. W 1914 r. ukończył drużynę szkolną i służył jako podoficer. 15 sierpnia 1915 r. ukończył szkołę chorążych. Walczył w latach 1914–1917 na froncie Południowo-Zachodnim. Ostatni stopień i funkcja: chorąży, oficer ochrony Kolei Bałtyckiej.

Do Armii Czerwonej wstąpił na ochotnika 8 września 1918 r. i został czerwonoarmistą w oddziale zaopatrzeniowym na Syberii. Od 9 grudnia 1919 r. został dowódcą szwadronu Wojsk Ochrony Republiki, brał udział w tłumieniu powstań chłopskich na Syberii. Od 4 sierpnia 1920 r. dowódca plutonu w formowanej 1 Polskiej Armii Czerwonej, a od 9 grudnia 1920 r. intendent Oddziału Politycznego tej armii. 19 grudnia 1920 r. mianowany dowódcą szwadronu w pułku kawalerii Czerwonych Komunardów. Od 26 czerwca 1922 r. służył w 7 Samarskiej Dywizji Kawalerii: dowódca szwadronu 40 pułku kawalerii, zastępca dowódcy

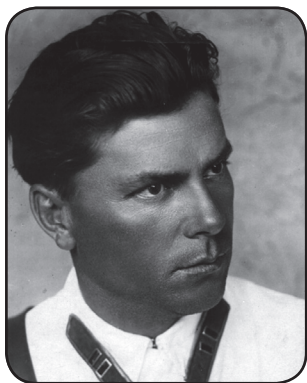
szwadronu 41 pułku kawalerii (od 15.08.1923) i dowódca szwadronu tego pułku (od 1.08.1924). 26 lutego 1925 r. przeniesiony na równorzędne stanowisko w 47 pułku kawalerii 8 DK, a 7 sierpnia 1925 r. mianowany komendantem szkoły tego pułku. Od 15 marca 1926 r. komendant szkoły 78 pułku kawalerii 6 Samodzielnej Brygady Kawalerii, a od 12 grudnia 1926 r. również jej komisarz. Jednocześnie, od 1 października 1927 r. do 3 sierpnia 1928 r., był słuchaczem średniego kursu Kursów Doskonalenia Oficerów Kawalerii RKKA. 1 kwietnia 1929 r. mianowany zastępcą dowódcy 90 pułku kawalerii ds. gospodarczych. Od 9 grudnia 1931 r. wykładowca taktyki 14 Szkoły Lotników RKKA. Następnie od marca 1934 r. rukowoditiel, a od 8 marca 1936 r. wykładowca taktyki Tambowskiej Szkoły Kawalerii. Wiosną 1938 r. przeniesiony na stanowisko wykładowcy taktyki Szkoły Lotniczej w Engels.

Zwolniony z Armii Czerwonej z powodu narodowości 30 czerwca (ponowny rozkaz z 11 lipca) 1938 r. Aresztowany, w 1939 r. skazany na trzy lata łagru. Dalsze losy nieznane.

Od 1919 r. był członkiem partii bolszewickiej.

Stopień: kategoria K-9, major (13.01.1936).

Źródła: RGWA, KES; 37837/4/49/605ob, 72/626ob, 92/47, 171/380; 37837/18/259/36ob-37; 37837/20/9/91ob.

TYSZYŃSKI Waclaw

(ТИШИНСКИЙ Вацлав Янович)

Urodzony 28 października 1899 r. w Nowych Trokach, gubernia wileńska, w rodzinie robotniczej. Polak, rosyjski podawał jako język ojczysty. Po polsku mówił i czytał biegle, pisał słabo. W armii carskiej nie służył, do 1918 r. pracował jako smarownicz na statku.

Do Armii Czerwonej wstąpił dobrowolnie 20 lipca 1918 r. i został dowódcą oddziału północnodźwińskiego. Brał udział w walkach z wojskami brytyjskimi. Od 23 kwietnia 1919 r. był dowódcą oddziału moździerzy 1 sibirskiego pułku. 18 sierpnia

1919 r. mianowany przewodniczącym komisji ds. zakupu koni 3 Brygady 49 Dywizji Fortecznej, brał udział w walkach z wojskami atamana Dutowa. Od 9 marca 1920 r. był członkiem Komisji Kawaleryjskiej Ural-Ukraina, a 7 kwietnia rozpoczął naukę na kursach kawaleryjskich w Wyższej Szkole Wojskowej. Po ich ukończeniu, 27 września 1920 r., mianowany dowódcą szwadronu w 1 polskim pułku kawalerii, nie zdążył wziąć udziału w wojnie z Polską.

Od 2 czerwca 1921 r. adiutant części operacyjnej wojska rejonu kurańskiego. 8 października 1920 r. mianowany inspektorem do zadań w Inspekcji Kawalerii okręgu wojskowego. Od 8 stycznia 1922 r. dowodził pułkami kawalerii w 1 Syberyjskiej Dywizji Kawalerii, najpierw 4 pułkiem, a od 17 maja 65 pułkiem. 28 października 1922 r. objął dowództwo szwadronu w 34 rostowskim pułku kawalerii 6 DK. 3 października 1924 r. rozpoczął naukę na Kawaleryjskich Kursach Doskonalenia Oficerów, a po jej ukończeniu 26 września 1925 r. powrócił na dawne stanowisko. 29 grudnia 1925 r. mianowany komendantem szkoły 32 biełogłińskiego pułku 6 DK, a 15 listopada 1926 r. został szefem sztabu tego pułku. Od 1929 r. p.o. dowódcy pułku. Od 30 października (wg innych źródeł 1 grudnia) 1930 r. szef sztabu 1 turkmeńskiego pułku kawalerii w formowanej w Środkowoazjatyckim Okręgu Wojskowym Turkmeńskiej DK. Brał udział w walkach z basmaczami. W 1932 r. mianowany p.o. szefa sztabu 4 Górskiej DK. Od 25 marca 1933 r. inspektor przygotowania fizycznego i sportu Środkowoazjatyckiego OW, od lipca 1933 r. p.o. szefa sztabu 6 Górskiej DK. Od stycznia 1935 r. szef 1 części sztabu 4 Górskiej DK. Za służbę nagrodzony złotym zegarkiem. 22 maja 1935 r. objął stanowisko zastępcy szefa II Oddziału sztabu Środkowoazjatyckiego OW. W 1937 r. krótko pełnił obowiązki dowódcy 6 Górskiej DK. W 1938 r. zastępca szefa II Oddziału sztabu Środkowoazjatyckiego OW.

Zwolniony z szeregów RKKA z powodu narodowości 24 czerwca 1938 r. Wkrótce został aresztowany. Wyszedł na wolność w kwietniu 1939 r. Przywrócony do służby 5 maja 1939 r. W czerwcu 1939 r. mianowany wykładowcą Taszkienckiej Szkoły Piechoty. 3 lutego 1940 r. został zastępcą szefa Oddziału Szkolnego Borisoglebskiej Szkoły Ka-

walerii. Od 18 września 1940 r. inspektor Oddziału Inspekcyjnego Głównej Inspekcji Kawalerii RKKA. 27 czerwca 1941 r., jako członek grupy inspekcyjnej, delegowany na Front Północno-Zachodni. Od 17 lipca 1941 r. dowódca 237 DS 11 Armii Frontu Leningradzkiego. Poległ 19 sierpnia 1941 r. na skutek ostrzału artyleryjskiego w czasie wyjścia z okrążenia koło wsi Lubolady w obwodzie nowogrodzkim. Od 1944 r. pochowany w tejże wsi.

Stopień: kategoria K-9, major z wysługą dwóch lat (27.01.1936), podpułkownik (5.03.1940), pułkownik (18.09.1940).

Źródła: RGWA, KES; 25895/1/1125/239, 1168/5; 37837/4//69/21, 96/531, 171/165, 347/168 357/486; 37837/18/126/46ob, 750/200; 37837/20/13/627.

Literatura: W.W. Pogodina, *Komandir 237 strielkowej diwizii polkownik W.Ja. Tiszinskij (żyzń, bojowej put, obstojatielstwa gibeli)*, WIA 2005, nr 2, s. 3–31, nr 3, s. 3–22, nr 4, s. 3–30; *WOKomdiwy*, t. V, s. 640–642.

U

UBOREWICZ Hieronim

(УБОРЕВИЧ Иероним Петрович)

Urodzony 24 grudnia (według innych danych 2 [14 n. st.] stycznia) 1896 r. we wsi Atandrija (lit. Antandrius), gubernia kowieńska. Litwin, władał językiem rosyjskim, niemieckim oraz słabiej polskim i francuskim. Ukończył szkołę realną w Dźwińsku oraz dwa lata Instytutu Politechnicznego w Piotrogradzie. W 1915 r. relegowany za agitację polityczną.

Zmobilizowany do armii carskiej w 1915 r. Ukończył Konstantynowską Szkołę Artylerii w 1916 r., dowodził plutonem w syberyjskim zapasowym dywizjonie artylerii, był oficerem 15 ciężkiego dywizjonu

artylerii, w którego szeregach brał udział w walkach na froncie przeciwko wojskom austro-węgierskim. Ostatni stopień: podporucznik.

Do Gwardii Czerwonej wstąpił na ochotnika w październiku 1917 r. i był dowódcą kompanii. Od listopada 1917 r. dowodził robotniczo-chłopskim pułkiem Gwardii Czerwonej i brał udział w walkach z wojskami państw centralnych. 24 lutego 1918 r. dostał się do niewoli niemieckiej. Powrócił z niewoli 14 sierpnia 1918 r. i został dowódcą baterii haubic rejonu kotłaskiego. Od 24 września 1918 r. dowódca wojsk rejonu północnodziwińskiego. Po przeformowaniu wojsk rejonu w 18 Dywizję Strzelecką od 1 grudnia 1918 r. jej dowódca. Wraz z dywizją brał udział w walkach z wojskami interwencyjnymi pod Wołogdą. Od 6 października 1919 r. p.o. dowódcy 14 Armii, która toczyła walki z wojskami gen. Denikina, 15 grudnia 1919 r. zatwierdzony na tym stanowisku. 20 lutego 1920 r. objął dowództwo 9 Armii, która walczyła z siłami białych na Północnym Kaukazie. Od 15 kwietnia 1920 r. dowódca 14 Armii, od 8 lipca 1920 r. dowódca 13 Armii, a od 10 listopada 1920 r. ponownie 14 Armii. Brał udział w walkach z wojskami gen. Wrangla na Krymie.

Od stycznia 1921 r. zastępca dowódcy Sił Zbrojnych Ukrainy i Krymu. 28 kwietnia 1921 r. objął dowództwo wojsk guberni mińskiej, dowodził operacjami przeciwko siłom gen. Bułak-Bałachowicza. 27 sierpnia 1921 r. mianowany dowódcą 5 Armii Frontu Wschodniego, a 17 sierpnia 1922 r. p.o. głównodowodzącego Ludowej Armii Rewolucyjnej i ministra wojny Republiki Dalekiego Wschodu. Kierował operacjami przeciwko białym oraz wojskom japońskim na Dalekim Wschodzie. 13 czerwca 1922 r. zaliczony do grupy oficerów z wyższym wykształceniem wojskowym. Za udział w wojnie domowej odznaczony trzema Orderami Czerwonego Sztandaru (1919, 1920, 1922) oraz Honorową Bronią Rewolucyjną (1920).

Od listopada 1922 r. ponownie dowódca 5 Armii. Zdał dowodzenie nią 11 stycznia 1923 r. Ponownie mianowany dowódcą 5 Armii 16 maja 1923 r., jednocześnie dowódca wojsk specjalnego przeznaczenia rejonu 5 Armii. Od 12 listopada 1923 r. zastępca dowódcy Frontu Zachodniego, a od 1 lutego 1924 r. dowódca 5 Armii. 15 czerwca

1924 r. mianowany oficerem do zadań specjalnych przy Rewolucyjnej Radzie Wojskowej ZSRR. Od 5 grudnia 1924 r. zastępca dowódcy, szef i komisarz sztabu Ukraińskiego Okręgu Wojskowego. Od 7 lutego 1925 r. dowódca i członek RRW Północnokaukaskiego OW. Jednocześnie od 23 października 1926 r. członek Rady Stałej przy RRW ZSRR. 1 listopada 1927 r. oswobodzony od obowiązków dowódcy okręgu z pozostawieniem członkostwa w jego RRW, odkomenderowany do dyspozycji RRW ZSRR dla wykonania specjalnego zadania. Kierował grupą oficerów RKKA delegowanych do Niemiec. Po powrocie do kraju, 10 listopada 1928 r., mianowany dowódcą Moskiewskiego OW. Od 19 listopada 1929 r. naczelnik uzbrojenia RKKA. 3 czerwca 1930 r. mianowany zastępcą ludowego komisarza spraw wojskowych i morskich ZSRR oraz przewodniczącym RRW ZSRR. Od 11 czerwca 1931 r. dowódca Białoruskiego OW. Od 11 maja 1937 r. również członek Rady Wojennej tego okręgu. Od 1934 r. był członkiem Rady Wojennej przy ludowym komisarzu obrony.

Aresztowany 29 maja (zwolniony z szeregów RKKA 31 maja) 1937 r. Na specjalnym posiedzeniu Rady Wojennej przy ludowym komisarzu ZSRR 1 czerwca 1937 r. ogłoszony jednym z przywódców spisku wojskowo-faszystowskiego w RKKA. Sądzony przez Specjalny Trybunał Wojskowy, wraz z marszałkiem Michailem Tuchaczewskim i innymi oficerami, 11 czerwca 1937 r. i skazany na karę śmierci. Rozstrzelany 12 czerwca 1937 r. w Moskwie²³⁹. Prochy spoczywają na Cmentarzu Dońskim w Moskwie. Zrehabilitowany przez Izbę Wojskową Sądu Najwyższego ZSRR 31 stycznia 1957 r.

Członek partii bolszewickiej od 1917 r. Zasiadał we władzach partyjnych i państwowych. Był zastępcą członka KC WKP(b) i członkiem Centralnego Komitetu Wykonawczego ZSRR.

Stopień: kategoria K-14, komandarm I rangi (20.11.1935).

Źródła: ASM, 1/2/4236/1-8; RGWA, 37837/1/99/142; 37837/4/62/38, 128/404ob, 148/517; 41132/1/48/1-11;

²³⁹ Jego żona, Nina Władimirowna, została aresztowana we wrześniu 1937 r. Stracona w październiku 1941 r.

Literatura: N.S. Czeruszew, Ju.N. Czeruszew, *Rasstrielannaja elita RKKa*, s. 15–17; G.G. Lewkin, *Komandiry i politrabotniki*, s. 183; O.F. Suwieniorow, *Tragedija RKKa*, s. 373; *Uboriewicz Ieronim Pietrowicz (2(14).1.1896–11.06.1937)*, *WIA* 2006, nr 1, s. 3–4; K.A. Zalesski, *Impierija Stalina*, s. 451.

UNSZLICHT Józef

(УНШЛИХТ Иосиф Станиславович)

Urodzony 19 grudnia 1879 r. w Mławie, gubernia warszawska. Podawał się za Polaka²⁴⁰, władał językiem polskim, rosyjskim i niemieckim. Ukończył szkołę techniczną w Warszawie ze specjalnością elektrotechnik.

Działacz ruchu rewolucyjnego od 1896 r., od 1900 r. członek SDKPiL. Uczestnik rewolucji 1905 r. Członek władz partii w War-

szawie. Wielokrotnie aresztowany przez władze carskie, od 1913 r. więziony, od 1916 r. na zesłaniu w osadzie Tungur, w guberni irkuckiej. Po rewolucji lutowej wstąpił do partii bolszewickiej i przybył do Piotrogradu, za udział w próbie bolszewickiego przewrotu w lipcu 1917 r. osadzony na krótko w potrogradzkim więzieniu „Kriesty”. Od lipca 1917 r. członek Centralnego Komitetu Wykonawczego Rad, a w sierpniu 1917 r. delegat na VI Zjazd SDPRR(b). Jednocześnie członek grupy SDKPiL w Piotrogradzie. W czasie przewrotu bolszewickiego w listopadzie 1917 r. członek Piotrogradzkiego Komitetu Wojskowo-Rewolucyjnego i Komitetu Wykonawczego Piotrogradzkiej Rady Delegatów Robotniczych i Żołnierskich. W listopadzie 1917 r. wybrany, z ramienia bolszewików, na deputowanego do Zgromadzenia Konstytucyjnego. Od listopada 1917 r. członek Wszechrosyjskiego Centralnego Komitetu Wykonawczego z ramienia SDKPiL, a od grudnia 1917 r. również członek Rady Organizacji Rewolucyjno-Demokratycznych Komisariatu Polskiego przy Ludowym Komisariacie ds. Narodowości RSFRR. W grudniu 1917 r. mianowany członkiem Kolegium

²⁴⁰ W ewidencji Departamentu Policji MSW Rosji figurował jako Żyd.

Ludowego Komisariatu Spraw Wewnętrznych RSFRR, z jego ramienia brał udział w organizacji obrony Pskowa przed Niemcami w lutym 1918 r. Od maja 1918 r. przewodniczący Centralnej Komisji ds. Jeńców i Uchodźców. Od lutego 1919 r. członek CKW Litewsko-Białoruskiej Republiki Radzieckiej, ludowy komisarz spraw wojskowych i zastępca przewodniczącego Rady Obrony tej republiki, a następnie członek jej Rady Rewolucyjno-Wojskowej.

Jednocześnie, od lutego 1919 r., w szeregach Armii Czerwonej jeden z organizatorów Zachodniej Dywizji Strzeleckiej. Od 27 kwietnia 1919 r. członek Rady Rewolucyjno-Wojskowej 16 Armii, a od 7 grudnia 1919 r. członek RRW Frontu Zachodniego (funkcję tę sprawował do 9 czerwca 1921). W tym samym czasie, do listopada 1920 r., był pełnomocnikiem Zarządu Ewidencyjnego Polowego Sztabu RRW Republiki na Froncie Zachodnim i kierował działalnością wywiadowczą wymierzoną przeciwko Polsce. Od lipca 1920 r. członek Biura Polskiego KC RKP(b), także członek Tymczasowego Komitetu Rewolucyjnego Polskiego.

Choć nadal pozostawał członkiem RRW Frontu Zachodniego, 5 kwietnia 1921 r. przeszedł do pracy w WCzK (od 6 lutego 1922 GPU): pierwszy zastępca przewodniczącego i członek Prezydium. Koordynował pracę wywiadu wojskowego z ramienia GPU i RKKA.

Od 28 sierpnia 1923 r. ponownie w Armii Czerwonej: komisarz Sztabu RKKA i członek Rewolucyjnej Rady Wojskowej ZSRR. Nadzorował pracę wywiadu wojskowego ZSRR w czasie przygotowań do „niemieckiego października” w 1923 r. Od 1 kwietnia 1924 r. szef zaopatrzenia RKKA. 6 lutego 1925 r. mianowany zastępcą ludowego komisarza ds. wojskowych i morskich i jednocześnie zastępcą przewodniczącego RRW ZSRR. Od stycznia 1927 r. był też przewodniczącym Centralnej Rady Osoawiachimu. W 1928 r. nagrodzony Orderem Czerwonego Sztandaru. 2 czerwca 1930 r. pozbawiony funkcji w LKSWiM oraz RRW ZSRR i przeniesiony do rezerwy RKKA z odkomenderowaniem do pracy w Osoawiachimie, którym kierował do kwietnia 1932 r.

Od 1930 r. był także zastępcą przewodniczącego Rady Najwyższej Gospodarki Narodowej. W latach 1933–1935 stał na czele Zarządu

Głównego Lotnictwa Cywilnego. Od lutego 1935 r. był sekretarzem Rady Związkowej CKW ZSRR.

Aresztowany 11 czerwca 1937 r. Usunięty z szeregów rezerwistów RKKA 2 grudnia 1937 r. Wyrokiem Izby Wojskowej Sądu Najwyższego ZSRR 28 lipca 1938 r. skazany na karę śmierci. Rozstrzelany 29 lipca 1938 r. w Moskwie. Prochy spoczywają na terenie kompleksu Kommu-narka pod Moskwą. Zrehabilitowany 17 marca 1956 r.

Po zakończeniu wojny domowej członek gremiów partyjnych i państwowych: od 1924 r. członek Centralnej Komisji Rewizyjnej WKP(b), od 1925 r. zastępca członka KC WKP(b), przez wiele lat członek CKW ZSRR.

Stopień: bez stopnia, kategoria K-14 (1925).

Źródła: ASM, 1/1/4815/1-3; GARF, R-7523/44/182/194-196; RGWA, KE 1924; 37837/1/99/141; 37837/4/144/371; *Rieforma w Krasnoj Armii*, kn. 1, s. 133; *Riewojensowiet Riespubliki*, s. 369, 371.

Literatura: N.S. Czeruszew, Ju.N. Czeruszew, *Rasstrielannaja elita*, s.15–17; EWR, s. 781; KPURP, s. 880; S.T. Minakow, *Sowietskaja wojennaja elita 20-ch godow*, s. 327; O.F. Suwienirow, *Tragedija RKKA*, s. 493; *WCzK 1917–1922. Encykłopedija*, s. 427–428; K.A. Zalesski, *Impierija Stalina*, s. 453–454.

URBANOWICZ Władysław

(УРБАНОВИЧ Владислав Андреевич)

Urodzony 11 lutego 1901 r. w Baumanowie, w rodzinie szlacheckiej. Podawał się za Litwina, władał biegle językiem rosyjskim i polskim. W maju 1918 r. ukończył pełny kurs gimnazjum w Permie, pracował jako elektromonter. W armii carskiej nie służył.

Do Armii Czerwonej wstąpił na ochotnika 3 września 1918 r. i został kancelistą 1 Permskiej Brygady Artylerii. Od 1 kwietnia 1919 r. czerwonoarmista samodzielniego polowego ciężkiego dywizjonu artylerii 3 Armii, a od 10 lipca 1919 r. referent dywizjonu. W czasie wojny domowej brał udział w walkach na Uralu z wojskami admirała Kołczaka, walkach z wojskami gen. Denikina oraz wojnie z Polską.

Od 20 czerwca 1921 r. służył w 21 Dywizji Strzeleckiej: referent artyleryjskiej części 21 ciężkiego haubicznego dywizjonu artylerii, p.o.

szeffa łączności tego dywizjonu i szef łączności jego dwóch baterii (od 1.10.1921), adiutant dywizjonu (od 29.01.1922), adiutant w aparacie dowódcy artylerii dywizji (od 4.07.1922), adiutant lekkiego dywizjonu artylerii (od 1.12.1922). 25 maja 1923 r. mianowany adiutantem w aparacie dowódcy artylerii 57 DS. Od 24 listopada 1923 r. ponownie w 21 DS: adiutant 21 lekkiego pułku artylerii, komendant parku artylerii i karabinów maszynowych (od 1.02.1925), zastępca szefa sztabu 21 lekkiego pułku artylerii (od 7.10.1925). Jednocześnie, od 1 listopada 1927 r. do 13 sierpnia 1928 r. był słuchaczem Kursów Doskonalenia Oficerów Artylerii RKKA. Od 1 października 1930 r. dowódca dywizjonu w 21 pułku artylerii. Następnie dowódca dywizjonu w Tomskiej Szkole Artylerii. Od 18 września 1934 r. wojskowy kierownik Saratowskiego Instytutu Przemysłowego. W 1940 r. wykładowca najpierw Penzeńskiej Szkoły Artylerii, później Akademii Wojskowej RKKA im. Frunzego. W czasie wojny z Niemcami nadal w szkolnictwie wojskowym.

Zmarł 6 czerwca 1951 r.

Stopień: kategoria K-9 (1934), major (14.03.1936), pułkownik (16.07.1940).

Źródła: RGWA, KES; KE 1922, 1925; 37837/4/50/333, 106/625, 377/339; 37837/18/886/152; 37837/20/21/81; „Krasnaja Zwiezda”, nr 132, 8 VI 1951.

UZDAŃSKI Stefan

(УЗДАНСКИЙ Стефан Лазарьевич [Тадеушевич])

Urodzony 2 (15 n. st.) lutego 1898 r. w Warszawie, w rodzinie mieszczańskiej. Polak²⁴¹, władał językiem polskim, rosyjskim, niemieckim i francuskim. W 1916 r. ukończył szkołę realną i rozpoczął studia w Moskiewskim Instytucie Technicznym. Za działalność w socjaldemokratycznym kole studenckim relegowany i zmobilizowany do armii carskiej. W 1917 r. ukończył Aleksiejewską Szkołę Wojskową. Ostatni stopień: chorąży.

²⁴¹ Według materiałów ASM i RGWA. W aktach NKWD z 1937 r. figuruje jako Żyd.

W październiku 1917 r. wstąpił do oddziału Gwardii Czerwonej w Moskwie. Po przejściu władzy przez bolszewików działał w Klubie Komunistycznym w Moskwie, w dzielnicy Sokolniki.

Do Armii Czerwonej wstąpił na ochotnika w grudniu 1918 r. Był dowódcą kompanii specjalnego przeznaczenia w 60 Dywizji Strzeleckiej. W 1919 r. rozpoczął studia w Akademii Sztabu Generalnego RKKa (później Akademii Wojskowej RKKa), które kontynuował z przerwami do 1923 r. W sierpniu 1920 r. skierowany do dyspozycji Tymczasowego Komitetu Rewolucyjnego Polskiego, objął dowództwo 1 polskiego pułku strzeleckiego (sierpień–wrzesień 1920). Uczestniczył w walkach pod Grodnem, nagrodzony za zasługi przez Radę Wojskowo-Rewolucyjną Republiki imienną złotą papierośnicą. We wrześniu–październiku 1920 r. był zastępcą szefa Zarządu Operacyjnego sztabu 1 Polskiej Armii Czerwonej. Brał udział w tłumieniu powstania w Kronsztadzie w marcu 1921 r. Po pokoju ryskim sekretarz rosyjsko-ukraińskiej delegacji w polsko-radzieckiej komisji granicznej na odcinku mińsko-nieświeskim, a od maja do sierpnia 1922 r. zastępca redaktora czasopisma „Wojennyj Zarubieźnik”. Od sierpnia 1922 r. w dyspozycji Zarządu Wywiadu RKKa: do kwietnia 1924 r. pracował jako attache ambasady w Warszawie, pomocnik rezydenta i niejawni attache wojskowy w Polsce pod pseudonimem Stefan Jeleński. Następnie był attache ambasady w Wiedniu oraz rezydentem wywiadu, kierował tworzeniem siatki wywiadowczej na Bałkanach. Po powrocie do ZSRR, od grudnia 1924 r., zastępca szefa 5 specjalnej części, a od 1 lutego 1925 r. zastępca szefa III Oddziału Zarządu Wywiadu RKKa. Od 1 marca 1926 r. znajdował się w dyspozycji IV Zarządu Sztabu RKKa. Pracował, bez ochrony dyplomatycznej, w paryskiej rezydenturze wywiadu pod nazwiskiem Abram Bernstein. Aresztowany we Francji w 1927 r., skazany na cztery lata więzienia. Po powrocie do ZSRR w 1931 r. znajdował się w dyspozycji IV Zarządu Sztabu RKKa i wykładał w Szkole Partyjnej Komunistycznej Partii Polski. Od 9 października 1932 r. szef sektora III Oddziału IV Zarządu Sztabu RKKa. Jednocześnie studiował zaocznie na Wydziale Operacyjnym Akademii Wojskowej im. Frunzego, którą ukończył 29 maja 1933 r. Za „wyjątkowe osiągnięcia, osobiste bo-

haterstwo i męstwo" 22 lutego 1933 r. odznaczony Orderem Czerwonego Sztandaru. 2 czerwca 1933 r. w ramach stażu dowódczego został dowódcą batalionu w 49 pułku strzeleckim. Od 9 stycznia 1934 r. szef sektora III Oddziału IV Zarządu Sztabu RKKK. 14 stycznia 1935 r. mianowany zastępcą szefa wydziału w I Oddziale Zarządu Wywiadu RKKK. Od 20 lipca 1935 r. zastępca szefa I Oddziału tego zarządu.

Aresztowany jako polski szpieg 17 czerwca (zwolniony z szeregów RKKK 13 września) 1937 r. Wyrokiem Izby Wojskowej Sądu Najwyższego ZSRR 3 listopada 1937 r. skazany na karę śmierci i tego samego dnia rozstrzelany w Moskwie. Prochy spoczywają w kompleksie Komunarka pod Moskwą. Zrehabilitowany 24 grudnia 1955 r.

W szeregach partii bolszewickiej wstąpił w 1918 r., wcześniej, od lata 1917 r., był związany z moskiewskim kołem SDKPiL.

Stopień: kategoria K-10, pułkownik (17.01.1936).

Źródła: ASM, 1/3/5208/1-5; GARF, R-7523/44/150-152; RGWA, KE 1925; 18/2/16/4; 37837/4/21/289ob, 37/596, 43/57, 45/220, 54/51, 57/226, 69/200, 119/312, 150/67ob, 434/12; 37837/18/120/73ob, 357/352; .

Literatura: EBDSM; EWR, s. 779; KPURP, s. 883; O.F. Suwieniorow, *Tragedija RKKK*, s. 440.

W

WASIENCOWICZ Władysław

(ВАСЕНЦОВИЧ Владислав
Константинович)

Urodzony w kwietniu 1898 r. na stacji Klimowo Kolei Muromskiej, gubernia włodzimierska; ojciec pracował na kolei. Polak, w latach 30. podawał się za „Wielkorusa” i nie przyznawał się nawet do znajomości języka polskiego. Ukończył gimnazjum w mieście Pokrow. W armii carskiej nie służył.

Do Armii Czerwonej wstąpił na ochotnika 1 maja 1919 r. Służył w 252 pułku strzeleckim 21 Dywizji Strzeleckiej: czerwonooarmista, sekretarz komisarza wojskowego pułku (od 20.08.1919), komisarz batalionu (od 1.11.1919), zastępca komisarza pułku, szef rozpoznania (od 1.12.1919) i komisarz pułku (od 25.04.1920). Wraz z pułkiem wziął udział w walkach z wojskami gen. Denikina. Od 21 czerwca 1920 r. komisarz 139 Brygady Strzeleckiej, latem 1920 r. p.o. komisarza 47 DS. Wziął udział w wojnie z Polską na Froncie Południowo-Zachodnim.

Od 21 listopada 1920 r. ponownie komisarz 139 BS. 21 grudnia 1920 r. zaliczony do dyspozycji Zarządu Politycznego RKKK. Był komisarzem pułków strzeleckich: 90 pułku (od lutego 1921), 88 pułku (od maja 1921) i 86 pułku (od 21 grudnia 1921). W kwietniu–sierpniu tego roku uczestniczył w tłumieniu powstania chłopskiego na Tambowszczyźnie. 21 kwietnia 1922 r. mianowany zastępcą komisarza 29 BS. Od 27 czerwca 1922 r. służył w 10 DS: w rezerwie pracowników politycznych dywizji, komisarz szkoły dywizyjnej (od 20.09.1922), komisarz 28 pułku strzeleckiego (od 2.04.1923), zastępca szefa Oddziału Politycznego dywizji (od 20.05.1924) i szef OP dywizji (od 23.11.1924). 8 września 1926 r. został słuchaczem Akademii Wojskowej RKKK. Po jej ukończeniu, od 16 czerwca 1929 r., odbywał staż dowódczy jako dowódca batalionu 137 pułku strzeleckiego. Następnie służył w 40 DS Syberyjskiego Okręgu Wojskowego (miasto Krasnojarsk): od 1 stycznia 1930 r. dowódca jej 119 pułku strzeleckiego, a od 1 kwietnia 1930 r. 118 pułku. Jesienią 1931 r. Kraj Krasnojarski został włączony w skład Specjalnej Armii Dalekowschodniej. Pod koniec tego roku dywizja została skierowana na południe Kraju Przymorskiego i weszła w skład Przymorskiej Grupy Wojsk SAD. Od 15 listopada 1931 r. szef sztabu tej dywizji, a od 11 marca 1935 r. jej dowódca i komisarz. 15 sierpnia 1936 r., za sukcesy w wyszkoleniu bojowym dywizji, odznaczony Orderem Czerwonego Sztandaru. 22 lipca 1937 r. mianowany dowódcą 18 Korpusu Strzeleckiego SAD zamiast aresztowanego komdiwa Paszkowskiego (por. s. 403). Od 20 sierpnia 1937 r. szef sztabu SAD.

Aresztowany 28 lutego (zwolniony z RKKK 7 marca) 1938 r., był więziony w więzieniu NKWD w Chabarowsku. 18 lutego 1940 r. de-

czynią Głównej Prokuratury Wojskowej, wydaną dwa dni wcześniej, oswobodzony. Przywrócony do służby 31 marca 1940 r. i najpierw zaliczony do dyspozycji Zarządu Kadr Armii Czerwonej, a 30 maja 1940 r. wyznaczony na starszego wykładowcę Akademii Wojskowej Armii Czerwonej im. Frunzego. Ponownie aresztowany 15 lutego 1941 r. Wyrokiem Izby Wojskowej Sądu Najwyższego ZSRR 16 lipca 1941 r. skazany na 15 lat łagru. Wyrok odbywał w Ustwymłagu, w Workucie. Oswobodzony 26 maja 1954 r. i skazany na zsyłkę, którą odbywał w domu inwalidów w Zubowo-Polansku. Zrehabilitowany przez Izbę Wojskową Sądu Najwyższego ZSRR 11 kwietnia 1956 r. i przeniesiony w stan spoczynku.

Zmarł w Moskwie 8 listopada 1961 r.

Od grudnia 1918 r. był członkiem partii bolszewickiej.

Stopień: kombrig (26.11.1936), komdiw (26.08.1937), pułkownik w stanie spoczynku (1956).

Źródła: RGWA, KES; 37745/1/53/31; 37837/4/62/72, 64/176; 130/581; 131/303, 138/25, 360/203; 37837/18/368/61ob-62, 368/110ob-111, 959/10ob-11; „Krasnaja Zwiezda”, nr 189, 16 VIII 1936.

Literatura: N.S. Czeruszew, Ju.N. Czeruszew, *Rasstrielannaja elita*, s. 195–196; EBDSM (błędnie: Wacienowicz);

WASILEWSKI Wiktor

(ВАСИЛЕВСКИЙ Виктор Викторович)

Urodzony 30 sierpnia 1897 r. w miejscowości Tartak, w rodzinie chłopskiej. Polak, władał językiem polskim i rosyjskim. Ukończył pełne gimnazjum.

Do starej armii zmobilizowany na początku 1917 r. Służył jako młodszy podoficer w 1 Centralnym Składzie Samochodowym. Nie brał udziału w walkach na froncie.

Do Armii Czerwonej wstąpił dobrowolnie 19 listopada 1918 r. i został słuchaczem 1 Piotropawłowskich Kursów Artyleryjskich. W maju–lipcu 1919 r. brał udział w walkach w wojskami gen. Jude nicza w szeregach Zbiorczej Brygady Kursantów. Po ukończeniu nauki, 2 września 1919 r., rozpoczął służbę w lekkim dywizjonie artylerii

Samodzielnej Dywizji Strzeleckiej: dowódca plutonu, dowódca baterii (od 3.11.1919) i p.o. dowódcy dywizjonu (od 23.12.1919). Od 23 grudnia 1919 r. dowódca 3 lekkiego dywizjonu artylerii Samodzielnej Estońskiej DS. 9 września 1920 r. mianowany dowódcą lekkiego dywizjonu artylerii 1 Zapasowej Moskiewskiej Brygady Artylerii. W latach 1919–1920 brał udział w walkach na Froncie Południowym przeciwko wojskom generałów Denikina i Wrangla oraz oddziałom Nestora Machny.

Od 11 listopada 1920 r. dowódca lekkiego dywizjonu artylerii 44 DS. 25 marca 1921 r. mianowany dowódcą zapasowej zbiorczej baterii Frontu Turkiestańskiego. Od 15 lipca 1921 r. komendant szkoły młodszych dowódców artylerii i dowódca zbiorczej baterii szkolnej 2 Turkiestańskiej DS. Od 5 września 1921 r. słuchacz Akademii Artylerii RKKA. Kontynuował naukę w Wojskowej Akademii Technicznej RKKA od 1 września 1925 r. Po jej ukończeniu, 5 stycznia 1927 r., został inżynierem w tej akademii, a jednocześnie był laborantem Centralnego Wojskowego Laboratorium Chemicznego. Od 15 marca 1928 r. laborant III Oddziału Instytutu Obrony Chemicznej im. Osoawiachimu ZSRR. Od 15 grudnia 1928 r. służył w Wojskowej Akademii Technicznej: p.o. inżyniera laboratorium syntezy organicznej, p.o. inżyniera wyższej kwalifikacji (od 1.09.1929) i p.o. wykładowcy. Od 13 lipca 1932 r. w Wojskowej Akademii Artylerii: początkowo rukowoditiel, następnie wykładowca Katedry Chemii, a od 25 marca 1933 r. starszy wykładowca tej katedry.

Zwolniony z RKKA 21 kwietnia i aresztowany 28 kwietnia 1937 r., 2 września 1937 r. skazany przez Komisję NKWD i Prokuratury ZSRR na karę śmierci i trzy dni później rozstrzelany w Leningradzie. Zrehabilitowany 6 lipca 1957 r.

Był bezpartyjny.

Stopień: kategoria K-10 (1933), wojeninżenior I rangi (1.02.1936).
Źródła: RGWA, KES; 37837/4/20/141, 29/699ob, 99/684, 127/613; 37837/20/14/81.

Literatura: EBDSM; A.M. Grigorian, W.S. Milbach, A.N. Czernawski, *Politicheskie riepriessii*, s. 318; LM, t. 1, s. 136; *Martirolog polakow*, s. 189.

WASILEWSKI Kazimierz

(ВАСИЛЕВСКИЙ Казимир Габрелович)

Urodzony 16 sierpnia 1896 r. we wsi Michaliszki, gubernia kowieńska, w rodzinie robotniczej. Polak. Władał językami polskim, rosyjskim, francuskim, łotewskim i tureckim. Ukończył szkołę realną w Piotrogradzie.

Do starej armii zmobilizowany w styczniu 1917 r. Służył jako szeregowy. Od czerwca do września 1917 r. był członkiem Piotrogradzkiej Rady Delegatów Robotniczych i Żołnierskich. W październiku 1917 r. był przewodniczącym Rady Krasnosielskiej.

Do Gwardii Czerwonej wstąpił dobrowolnie 1 października 1917 r. i został mianowany dowódcą Krasnosielskiego Oddziału Gwardii Czerwonej. Od 27 października 1917 r. komisarz wojskowy w jednostkach piotrogradzkich, brał udział w tłumieniu wystąpienia atamana Krasnowa. Od 19 września 1918 r. był słuchaczem Moskiewskich Kursów Komisarzy Wojskowych, a od 9 grudnia 1918 r. Akademii Sztabu Generalnego RKKK. Po jej ukończeniu, 24 czerwca 1919 r., mianowany zastępcą szefa sztabu brygady 17 Dywizji Strzeleckiej ds. operacyjnych. Od 4 stycznia 1920 r. szef sztabu 22 Brygady Strzeleckiej, a od 10 marca 1920 r. zastępca szefa sztabu 57 DS ds. wywiadu. 8 czerwca 1920 r. mianowany starszym pomocnikiem szefa sztabu 57 DS ds. operacyjnych. Od 4 lipca 1920 r. służył w Mozyrskiej Grupie Wojsk 16 Armii i brał udział w wojnie z Polską: szef sztabu oddziału grupy, oficer do zadań przy dowódcy oddziału (od 18.08.1920), szef wydziału wywiadu sztabu grupy (od 30.08.1920). 5 września 1920 r. mianowany szefem sztabu 171 Brygady 57 DS.

Od 1 grudnia 1920 r. był szefem sztabu 28 Brygady 10 DS. Od 10 grudnia 1920 r. słuchacz Akademii Sztabu Generalnego RKKK, a od 4 października 1921 r. Wydziału Wschodniego Akademii Wojskowej RKKK. Po ukończeniu studiów, od 5 września 1924 r., znajdował się w rezerwie Zarządu Wywiadu RKKK. Od 21 listopada (wg innych źródeł 30 listopada) 1924 r. komendant i komisarz Turkiestańskich Kursów Wschodnoznawczych RKKK. 15 marca 1929 r. oddany do dyspozycji

Zarządu Głównego RKKK. Od 1 czerwca 1930 r. wykładowca Katedry Nauk Wojskowych Wojskowej Akademii Politycznej RKKK im. Tołmaczewa. 1 listopada 1930 r. oddany do dyspozycji IV Zarządu Sztabu RKKK. Od 1 lutego 1931 r. szef sektora w III Oddziale IV Zarządu Sztabu RKKK. W zarządzie przyznano mu tytuł tłumacza wojskowego języków francuskiego II kategorii, łotewskiego II kategorii i tureckiego III kategorii. 15 listopada 1932 r. zaliczony do dyspozycji Oddziału Kadr Zarządu Głównego RKKK. Od 9 grudnia (wg innych źródeł 16 grudnia) 1932 r. służył w Wojskowej Akademii Transportowej: rukowoditiel ds. geografii wojskowej, starszy rukowoditiel Katedry Sztuki Operacyjnej (od 2.03.1933), starszy rukowoditiel Katedry Sztuki Operacyjnej i Historii Wojskowości (od 10.02.1935). 29 listopada 1936 r. zdjęty ze stanowiska i oddany do dyspozycji komendanta akademii. Zabiegał o przydział dowódcy pułku.

Aresztowany 14 grudnia 1937 r. (z szeregów RKKK zwolniony dopiero 25 lutego 1938). Wyrokiem Izby Wojskowej Sądu Najwyższego ZSRR 2 kwietnia 1938 r. skazany na karę śmierci i rozstrzelany. Zrehabilitowany 25 sierpnia 1956 r.

Członkiem partii bolszewickiej został w październiku 1917 r.

Stopień: kategoria K-11 (1925), pułkownik (4.12.1935).

Źródła: RGWA, KES; 37837/1/112/174; 37837/4/21/420, 62/143, 165/478; 37837/18/120/23ob-24; 37837/20/25/512; 37976/1/419/1-27; „Krasnaja Zwiezda”, nr 280, 5 XII 1935.

Literatura: EBDSM; O.F. Suwieniorow, *Tragedija RKKK*, s. 428.

WAWROWSKI Bronisław

(ВАВРОВСКИЙ Бронислав Игнатьевич)

Urodzony 2 września 1887 r. w Makowie, gubernia kielecka, w rodzinie inteligenckiej. Polak. Przed powołaniem do wojska ukończył pięć klas gimnazjum.

Do armii carskiej zmobilizowany 1 stycznia 1916 r., początkowo służył jako szeregowy. Skierowany do szkoły chorążych, którą

ukończył w sierpniu 1917 r. Chorąży, młodszy oficer kompanii 78 zapasowego pułku piechoty.

Do Armii Czerwonej wstąpił dobrowolnie 13 stycznia 1919 r. Od 2 marca 1919 r. był przez trzy miesiące instruktorem biura werbunkowego Zachodniej Dywizji Strzeleckiej. 15 stycznia 1920 r. mianowany zastępcą komendanta Nowomoskiewskiego Powiatowego Komisariatu Wojskowego. Od 11 września 1920 r. zastępca szefa operacyjnego oddziału sztabu zaplecza 1 Armii Konnej. W czasie wojny domowej brał udział w wojnie z Polską i walkach z oddziałami Machny na Ukrainie.

Od 11 listopada 1920 r. służył w 11 Dywizji Kawalerii, kolejno na stanowiskach: komisarza wywiadu dywizji, komisarza jej sztabu, komisarza oddziału zaopatrzenia (od 22.06.1922). Pełniąc ostatnią funkcję, brał udział w walkach dywizji z basmaczami w Azji Środkowej. Od 1 października był pracownikiem Amurskiego Gubernialnego Komisariatu Wojskowego. Od 16 marca 1924 r. był komisarzem wojskowym powiatu swobodnieńskiego; od 17 czerwca zastępcą komendanta terytorialnego okręgu 21 DS Syberyjskiego Okręgu Wojskowego, a następnie (od 10.08.1926) komisarzem wojskowym Nowosybirskiego Okręgowego Komisariatu Wojskowego. Studiował, najprawdopodobniej od 1927 r., na Wydziale Ekonomicznym Akademii Wojskowej RKKK; ukończył studia z wyróżnieniem 1 października 1931 r. Już 17 września 1931 r. otrzymał nominację na stanowisko zastępcy szefa 3 sektora Zarządu Finansowo-Planowego Armii Czerwonej, a od 20 lutego 1932 r. był szefem tego sektora. Następnie, do marca 1934 r., zastępca szefa I Oddziału w Zarządzie Finansowym RKKK. 9 marca 1934 r. mianowany szefem Oddziału Finansowego Białoruskiego OW. Od 21 maja 1935 r. szef Oddziału Finansowego Uralskiego OW.

Aresztowany 7 września 1937 r.²⁴² Wyrokiem Komisji NKWD i Prokuratury ZSRR 24 listopada 1937 r. skazany na karę śmierci; rozstrzelany 29 listopada 1937 r. Z szeregów Armii Czerwonej zwolniony dopiero 26 lutego 1938 r. Zrehabilitowany w 1959 r.

²⁴² Aresztowana została również jego żona Zinajda Pawłowna, skazana na pięć lat łagru.

Członek PPS-Lewicy od 1905 r., do 1915 r. prowadził aktywną działalność partyjną w kręgach robotniczych, inteligenckich Odessy i Kijowa. Członek partii bolszewickiej.

Stopień: kategoria K-11, intendant I rangi (5.12.1935).

Źródła: ASM, 1/2/1075/1-3; RGWA, KES; 37837/4/48/765, 62/177, 68/747, 165/589; 37837/18/397/40, 478/140ob-141; 37837/20/6/474; „Krasnaja Zwiezda”, nr 281, 6 XII 1935.

Literatura: EBDSM.

WAWRZONKIEWICZ Michał

(ВАВРЖОНКЕВИЧ [ВАВРЖЕНКЕВИЧ] Михаил Феликсович)

Urodzony w październiku 1888 r. we wsi Janów, gubernia warszawska, w rodzinie chłopskiej. Polak, biegle władał językiem polskim i rosyjskim. Otrzymał domowe wykształcenie na poziomie czwartej klasy gimnazjum. Pracował jako robotnik.

W armii carskiej służył jako szeregowy, w latach 1914–1917 walczył na Froncie Zachodnim.

Do Gwardii Czerwonej wstąpił na ochotnika w 1917 r. Brał udział w wojnie domowej na Froncie Zachodnim w latach 1918–1920. W 1920 r. ukończył kursy pracowników sztabów przy 3 Armii.

Po zakończeniu wojny domowej pracował w szkolnictwie wojskowym. Od 18 września 1923 r. partyjny pomocnik szefa Oddziału Szkolnego Połączonej Szkoły Wojskowej Czerwonych Komunardów.

Wykładowca Katedry Ekonomii Politycznej Wojskowej Akademii Technicznej RKKA. Od 27 czerwca 1932 r. wykładowca ekonomii politycznej Wojskowej Akademii Artylerii RKKA, a od 9 marca 1933 r. starszy wykładowca Katedry Teorii Gospodarki Radzieckiej tej akademii. Od 22 października 1934 r. starszy wykładowca Katedry Ekonomii Politycznej Wojskowej Akademii Chemicznej RKKA.

Zwolniony z szeregów Armii Czerwonej 20 maja 1938 r. Aresztowany 18 czerwca 1938 r. Wyrokiem Komisji Specjalnej NKWD 23 maja 1939 r. skazany na osiem lat pozbawienia wolności. Karę odbywał w Uchto-Iżemskim Łagrze. Oswobodzony przedterminowo 11 listopada 1943 r. Dalsze losy nieznanne.

WEJRZECHOWSKI Szymon

Stopień: kategoria KP-10, batalionnyj komissar (1936).

Źródła: RGWA, KE 1924; 37837/4/20/58, 35/848, 50/608, 154/304.

Literatura: strona internetowa be.cordoks.org/docs (lista więźniów Uchto-
-Iżemskiego ITŁ).

WEISMAN Henryk → WEJSMAN Henryk

WEJRZECHOWSKI Szymon

(ВЕЙРЖЕХОВСКИЙ Семен Иванович)

Urodzony w 1895 r. Polak.

W Armii Czerwonej od marca 1918 r. W czasie wojny domowej służył m.in. w Oddziale Politycznym Zachodniej Dywizji Strzeleckiej (od czerwca 1919). Brał udział w walkach na Froncie Zachodnim i Południowym oraz z powstańcami ceczeńskimi.

W 1921 r. ukończył Akademię Sztabu Generalnego RKKA, a w 1924 r. wyższą szkołę lotniczą. Służył na stanowiskach: szefa sztabu rejonu umocnionego (7 miesięcy), szefa oddziału sztabu okręgu (6 miesięcy), szefa sztabu dywizji (4 miesiące), dowódcy oddziału lotniczego (rok), szefa oddziału operacyjnego sztabu dywizji (rok). Na początku 1929 r. przeniesiony do rezerwy RKKA.

Ponownie powołany do służby czynnej i 15 marca 1936 r. skierowany na naukę na Wojskowych Kursach Historycznych Akademii Wojskowej RKKA im. Frunzego. Po ukończeniu kursów mianowany adiunktem tej akademii, zajmował to stanowisko na początku 1938 r. Dalsze losy nieznane.

W 1917 r. wstąpił do SDKPiL i działał w jej grupach w Charkowie, Zagłębiu Donieckim oraz w Moskwie. Następnie członek partii bolszewickiej.

Stopień: kategoria K-9, major (12.1936).

Źródła: RGWA, 37837/18/577/3; 37837/20/26/745.

Literatura: KPURP, s. 900.

WEJSMAN (WEISMAN) Henryk
(ВЕЙСМАН Генрих Андреевич)

Urodzony 25 października (6 listopada n. st.) 1888 r. w Gąbinie, gubernia warszawska, w rodzinie robotniczej; ojciec był technikiem leśnym. Polak, władał językiem polskim, rosyjskim i słabiej ukraińskim. W 1906 r. ukończył pięcioletnie technikum w Warszawie, a następnie kursy statystyczne w Płocku.

Do armii carskiej powołany 30 grudnia 1911 r., służył jako szeregowy, później podoficer w 1 syberyjskim batalionie saperskim w Nikolsk-Ussuryjsku. W latach 1914–1915, wraz z batalionem, walczył na froncie na terenie Królestwa Polskiego. W 1915 r. był dwukrotnie kontuzjowany i ranny. Za udział w walkach na froncie odznaczony Medalem św. Jerzego IV i III klasy oraz Krzyżem św. Jerzego IV, III i II klasy. W sierpniu 1917 r. zdał eksternistyczny egzamin na chorążego wojsk inżynieryjnych. Ostatnia funkcja: dowódca kompanii 6 zapasowego batalionu saperskiego w Piotrogradzie. Wraz z częścią żołnierzy batalionu brał udział w szturmie Pałacu Zimowego i ochronie Instytutu Smolnego w czasie II Wszecchrosyjskiego Zjazdu Rad.

Do Armii Czerwonej wstąpił na ochotnika 27 lutego 1918 r. i został instruktorem plutonu 1 samodzielnej kompanii inżynieryjnej 1 Korpusu Strzeleckiego. Od 24 marca 1918 r. był instruktorem tej kompanii. 3 maja 1918 r. mianowany dowódcą kompanii w 1 piotrogrodzkim batalionie saperskim, a 16 lutego 1919 r. dowódcą samodzielnej kompanii saperskiej. Od 27 lutego 1919 r. komendant obrony inżynieryjnej miasta Pietrozawodsk. Od czerwca 1919 r. ponownie dowódca samodzielnej kompanii inżynieryjnej. W sierpniu 1920 r. p.o. inżyniera 1 Dywizji Strzeleckiej. Od 1 września 1920 r. dowódca 44 samodzielnej kompanii inżynieryjnej. W czasie wojny domowej, od maja 1919 r. do czerwca 1920 r., brał udział w walkach na Froncie Północnym, z wojskami fińskimi oraz wojskami gen. Millera. W 1920 r. walczył na Froncie Południowym przeciwko wojskom gen. Wrangla.

W czerwcu 1922 r. mianowany zastępcą inżyniera, a 15 listopada 1922 r. inżynierem 15 Siwaszkiej DS. W sierpniu 1923 r. objął dowództwo 6 samodzielnego batalionu saperskiego, a 1 września 1923 r. ponownie został inżynierem 15 DS. Od 1 czerwca 1929 r. wykładowca Saratowskiej Szkoły Doskonalenia Dowódców Rezerwy, a od 5 kwietnia 1931 r. wykładowca Zakaukaskiej Szkoły Piechoty. Szef służby inżynieryjnej 1 Kaukaskiej DS od 17 listopada 1931 r. Od października 1935 r. szef służby inżynieryjnej wojsk obrony przeciwlotniczej Zakaukaskiego Okręgu Wojskowego. Następnie szef służby inżynieryjnej punktu obrony przeciwlotniczej miasta Baku i Bakijskiego Korpusu OPL. W 1936 r. ukończył Kursy Doskonalenia Oficerów OPL.

Aresztowany 7 sierpnia 1938 r. Zwolniony z aresztu 1 kwietnia 1939 r. w związku z umorzeniem sprawy. 16 czerwca 1939 r. Centralna Komisja Zarządu Kadr Armii Czerwonej podjęła decyzję o przywróceniu go do służby. Przywrócony do służby rozkazem ludowego komisarza obrony nr 02783 i w październiku 1939 r. mianowany starszym wykładowcą Wojskowej Szkoły Pilotów w Czkałowie. Od października 1942 r. na froncie wojny z Niemcami: inżynier dywizyjny Bałogojewskiej Dywizji Obrony Przeciwlotniczej, był ciężko ranny. Po rekonwalescencji, w kwietniu 1943 r., mianowany ponownie starszym wykładowcą Wojskowej Szkoły Pilotów w Czkałowie.

Oddelegowany do Wojska Polskiego i w maju 1944 r. mianowany wykładowcą, a 26 sierpnia 1945 r. starszym wykładowcą wyszkolenia saperskiego i szefem służby saperskiej Centrum Wyszkozenia Piechoty WP. Od 1 maja 1948 r. starszy wykładowca wyszkolenia saperskiego i szef służby saperskiej Wyższej Szkoły Piechoty. Z powodu stanu zdrowia 19 kwietnia 1954 r. oddelegowany do dyspozycji Departamentu Personalnego WP. 4 lipca 1954 r. wyjechał do ZSRR, do dyspozycji Głównego Zarządu Kadr Armii Radzieckiej. Zapewne wkrótce przeniesiony w stan spoczynku.

Odnaczony Orderem Lenina, Orderem Czerwonego Sztandaru (3.11.1944), Orderem Wojny Ojczyźnianej I klasy, Krzyżem Grunwaldu III klasy, Złotym Krzyżem Zasługi, medalami.

W latach 1919–1921 był członkiem partii bolszewickiej. Usunięty w czasie czystki za pijaństwo.

Stopień: kategoria K-9 (1923), major z wysługą dwóch lat (02.1936), podpułkownik (1.05.1941), pułkownik WP (15.09.1944), pułkownik.
 Źródła: CAMO/Podwignaroda; CAW, TAP, 497/58/8088/1-66; IV.500.4/25/21, 29/323; RGWA, KES; KE 1922, 1924; 54/17/400/45, 401/19; 37837/20/15/342.

WERSZELIS Stanisław

(ВЕРШЕЛИС Станислав Иосифович)

Urodzony 5 czerwca 1894 r. w Rakiszkach, gubernia kowieńska, w rodzinie chłopskiej. Litwin, władał językiem litewskim, rosyjskim i polskim. Ukończył trzy klasy gimnazjum.

Do armii carskiej powołany w lutym 1915 r. Był ranny na froncie. W 1917 r. młodszy podoficer, dowódca plutonu w zapasowym batalionie.

Do Armii Czerwonej wstąpił dobrowolnie 17 marca 1918 r. i otrzymał przydział w wojskach pogranicznych: młodszy pomocnik komendanta odcinka. W tym charakterze wziął udział w walkach z Finami, Anglikami oraz wojskami gen. Judenicza. Był ranny. Od 3 lutego 1919 r. służył w 2 pułku wojsk pogranicznych: dowódca plutonu, zastępca dowódcy kompanii (od 15.06.1919), dowódca kompanii (od 7.09.1919). Od 25 grudnia 1919 r. w 502 pułku strzeleckim 56 Dywizji Strzeleckiej: zastępca dowódcy kompanii, dowódca kompanii (od 27.06.1920), dowódca batalionu (od 20.07.1920), ponownie dowódca kompanii (od 20.09.1920) i dowódca batalionu (od 15.11.1920). Brał udział w wojnie z Polską, był ranny i został odznaczony Orderem Czerwonego Sztandaru.

Po zakończeniu wojny domowej nadal w tym samym pułku: dowódca jednostki saperskiej (od 25.02.1921) oraz kwatermistrz pułku (od 3.06.1921). 13 października 1921 r. przeniesiony do 496 baumańskiego pułku strzeleckiego na stanowisko zastępcy szefa oddziału gospodarczego. Od 1 czerwca 1922 r. służył w 166 pułku strzeleckim 56 DS Leningradzkiego Okręgu Wojskowego: zastępca szefa oddziału gospo-

darczego, zastępca dowódcy kompani (od 20.12.1922), ponownie zastępca szefa oddziału gospodarczego (15.10.1923), dowódca kompanii, zastępca dowódcy batalionu (od 5.06.1924). 26 września 1925 r. skierowany na naukę na Wyższych Kursach Strzelecko-Taktycznych, które ukończył 1 września 1926 r. i został dowódcą batalionu 127 pułku strzeleckiego 43 DS Leningradzkiego OW. Od 1 września 1928 r. dowódca 2 batalionu samochodowego, 1 listopada 1930 r. przeformowanego w 2 samodzielny szkolny batalion samochodowy Leningradzkiego OW. 3 czerwca 1932 r. objął stanowisko zastępcy komendanta Leningradzkiej Szkoły Techników Samochodowych i Pancernych ds. liniowych. 25 marca (wg innych źródeł 3 czerwca) 1933 r. mianowany zastępcą ds. technicznych dowódcy 33 Brygady Strzelców i Karabinów Maszynowych 11 Korpusu Zmechanizowanego Leningradzkiego OW. Po przeniesieniu dowództwa korpusu na Daleki Wschód brygada weszła w skład 7 KZmech. 2 kwietnia 1936 r. przeniesiony na stanowisko komendanta garnizonowego warsztatu samochodowo-tractorowego w Leningradzie.

Zwolniony z Armii Czerwonej 15 lipca 1937 r. Aresztowany 22 lipca 1938 r. Wyrokiem Specjalnej Trójki NKWD obwodu leningradzkiego 31 października 1938 r. skazany na karę śmierci. Rozstrzelany w Leningradzie 3 listopada 1938 r.

Stopień: kategoria T-10 (1933), pułkownik (13.03.1936).

Źródła: GARF, R-7523/44/33/137-145; RGWA, KES, 37837/4/19/788, 44/263, 120/365ob, 130/230; 37837/18/153/32ob, 493/49, 37837/20/25/22ob,

Literatura: *Leningradskij martirolog*, t. 11, s. 96.

WERYHO Stanisław

(ВЕРИГО Станислав Иосифович)

Urodzony 10 grudnia 1900 r. we wsi Słobodni, gubernia pskowska²⁴³, w rodzinie chłopskiej. Polak, władał językiem polskim i rosyjskim. W 1918 r. ukończył sześć klas szkoły realnej. W armii carskiej nie służył.

²⁴³ We wniosku o jego aresztowanie, sporządzonym przez Oddział Specjalny Floty Bałtyckiej, jako miejsce urodzenia podana jest Warszawa.

W Armii Czerwonej od czerwca 1919 r., uczył się na 2 Moskiewskich Kursach Piechoty. Jako kursant brał udział w walkach na froncie przeciwko wojskom gen. Denikina. Od 1920 r. pełnił funkcje dowódcze i polityczne. W 1922 r. ukończył Wojskową Szkołę Pedagogiczną i służył w szkolnictwie wojskowym. Od 28 grudnia 1922 r. etatowy wykładowca wydziału szkolnego 9 Krasnodarskich Kursów Piechoty. Od 19 listopada 1924 r. wykładowca dyscyplin społeczno-ekonomicznych w Moskiewskiej Szkole Piechoty. Następnie p.o. starszego instruktora, a od 17 lipca 1933 r. starszy instruktor Oddziału Kultury i Propagandy Zarządu Politycznego RKKK. 14 grudnia 1933 r. mianowany starszym wykładowcą Katedry Leninizmu Akademii Marynarki Wojennej.

W 1938 r. pełnił obowiązki kierownika Katedry Historii WKP(b) tej akademii.

Zwolniony z szeregów Marynarki Wojennej 5 lipca 1938 r. Aresztowany 21 sierpnia 1938 r. Skazany przez Komisję Specjalną NKWD na trzy lata pozbawienia wolności 10 sierpnia 1939 r. Dalsze losy nieznane. Zrehabilitowany 5 lutego 1965 r.

Od 1919 r. był członkiem partii bolszewickiej.

Stopień: batalionnyj komissar (1936), pułkowej komissar (22.02.1938).

Źródła: RGAWMF, r-1549/2/1/115; r-1570/8/151/1-31, r-1678/2/5/73, 5/323; RGWA, KE 1923, 1925; 37837/4/30/1049, 32/115.

Literatura: *Martirolog polaków*, s. 196.

WIECZFIŃSKI Henryk

(ВЕЧФИНСКИЙ²⁴⁴ Генрих Иосифович)

Urodzony 4 lipca 1896 r. we wsi Titjew, gubernia kijowska, w rodzinie szlacheckiej. Polak, władał językiem polskim i rosyjskim, słabiej francuskim i niemieckim. Ukończył pełne gimnazjum w 1914 r.

²⁴⁴ Wśród KE znajduje się karta na nazwisko Wieczeryński, która zawiera dane właściwie identyczne z informacjami KE Wieczfińskiego. Być może tak brzmiało pierwotnie nazwisko i uległo zniekształceniu w zapisie rękopiśmiennym.

WIELICZKO Kazimierz

W armii carskiej od 1914 r., początkowo podoficer 3 polowego oddziału lotniczego. We wrześniu 1915 r. ukończył szkołę lotników obserwatorów i został chorążym wojsk inżynieryjnych, lotnikiem obserwatorem 8 armijnego oddziału lotniczego. Uczestnik I wojny światowej jako oficer-lotnik, ostatni stopień: porucznik. Był dwukrotnie ranny. Został odznaczony Orderem św. Anny IV klasy. W lutym 1917 r. nadano mu tytuł lotnika obserwatora.

W Armii Czerwonej od 22 lutego 1918 r. Od 15 maja 1922 r. był dowódcą oddziału lotniczego. Od 12 stycznia 1923 r. kierownik klasy w Centralnej Wojskowej Szkole Politycznej im. RKL USRR. Od 25 stycznia 1925 r. służył w 5 samodzielnej rozpoznawczej eskadrze lotniczej „Ilicz”, a 25 maja 1925 r. został szefem jej sztabu. 14 maja 1927 r. ukończył kursy doskonalenia lotników obserwatorów (wg innych źródeł Wyższe Lotnicze Kursy Akademickie). Dalej służył w lotnictwie. Od 1930 r. szef sztabu 20 Brygady Lotniczej Ukraińskiego Okręgu Wojskowego.

Aresztowany przez OGPU 4 marca 1931 r. w ramach operacji „Wiesna”, 25 maja 1931 r. skazany na karę śmierci, rozstrzelany w Charkowie 12 lipca 1931 r.

Stopień: bez stopnia, kategoria K-10 (1930).

Źródła: RGWA, KE 1923, 1925; informacje Murata Zajdulina i Jarosława Timczenki.

Literatura: Ja. Timczenko, *Golgofa rosyjskiego oficerstwa w SSSR 1930–1931 gody*, Moskwa 2000, s. 275.

WIELICZKO Kazimierz

(ВЕЛИЧКО Казимир Казимирович)

Urodzony 13 listopada 1900 r. w rodzinie chłopskiej. Polak. Władał językiem polskim i rosyjskim. Ukończył cztery klasy szkoły podstawowej. Pracował jako szewc. W armii carskiej nie służył.

Do Armii Czerwonej wstąpił dobrowolnie 30 kwietnia 1918 r. Od grudnia 1918 r. zajmował stanowiska w aparacie politycznym. Brał udział w wojnie domowej.

26 maja 1924 r. ukończył Wojskowy Instytut Polityczny im. Tołmaczewa, Wydział Lektorski. 1 października 1924 r. został adiunktem tego instytutu, przekształconego w Wojskową Akademię Polityczną.

Na początku 1934 r. wykładowca Katedry Ekonomii Politycznej Wojskowej Akademii Sił Powietrznych im. Żukowskiego. Od 12 lutego 1934 r. starszy rukowoditelj tej katedry. Następnie starszy wykładowca Katedry Ekonomii Politycznej Wojskowej Akademii Gospodarczej w Charkowie.

Aresztowany 10 maja (zwolniony z szeregów RKKA w związku z aresztowaniem przez organy NKWD 21 maja) 1938 r. Trybunał Wojskowy Charkowskiego Okręgu Wojskowego 16 stycznia 1940 r. podjął decyzję o umorzeniu jego sprawy. Dalsze losy nieznane.

Stopień: pułkowej komissar (2.01.1936).

Źródła: RGWA, brak KES; KE 1924; 37837/4/48/603, 79/17, 168/217; informacja AGPW (dzięki uprzejmości W. Milbacha i F. Sabierowa).

WIELICZKO Leonid

(ВЕЛИЧКО Леонид Иванович)

Urodzony 28 lipca 1900 r. w Białymstoku. Polak, władał językiem polskim, rosyjskim, słabiej niemieckim i francuskim. W 1915 r. ukończył sześć klas szkoły realnej w Białymstoku.

W listopadzie 1915 r. zgłosił się na ochotnika do armii carskiej. Ukończył drużynę szkolną i służył jako podoficer. W lipcu 1917 r. brał udział w ofensywie na Froncie Zachodnim, został ranny.

Do Gwardii Czerwonej wstąpił dobrowolnie 13 października 1917 r. i został dowódcą drużyny łączności przy Wojskowym Sztapie Rewolucyjnym w Gączynie. Od stycznia 1918 r. dowódca drużyny łączności przy Głównodowodzącym Oddziału Północnego ds. walki z kontrrewolucją i sabotażem. Od czerwca 1918 r. służył w 1 specjalnej kompanii telegraficznej, a od sierpnia 1918 r. był starszyną kompanii telegraficznej batalionu łączności przy sztabie 5 Armii. Dalsza służba w sztabie tej armii: pomocnik kierownika ds. szyfrów (od 18.12.1919), pomocnik (od 7.02.1920) i zastępca szefa Oddziału Szyfrów (od 14.02.1920). Uczestnik wojny domowej. Brał udział w walkach na Froncie Północ-

nym w okresie od października 1917 r. do lipca 1918 r., a od sierpnia 1918 r. na Froncie Wschodnim, przeciwko Korpusowi Czechosłowackiemu i wojskom admirała Kołczaka.

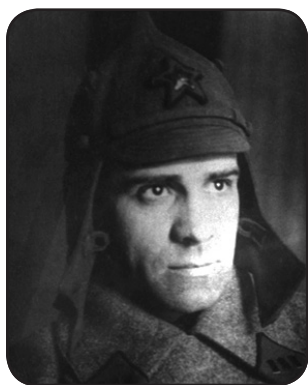
Od 8 czerwca 1920 r. był szyfrantem, a od 11 lipca 1920 r. p.o. szefa Oddziału Szyfrów w sztabie Zastępcy Głównodowodzącego ds. Syberii. 10 sierpnia 1920 r. objął stanowisko zastępcy ds. politycznych dowódcy Oddziału Specjalnego Przeznaczenia przy Syberyjskim Komitecie Rewolucyjnym. 10 lutego 1921 r. mianowany komisarzem Oddziału Mobilizacyjnego w sztabie Zastępcy Głównodowodzącego ds. Syberii. Od 1 kwietnia 1921 r. komisarz sztabu wojsk WCzK Syberii, a od 21 kwietnia 1921 r. komisarz Zarządu Administracyjno-Gospodarczego 5 Armii. 7 czerwca 1921 r. mianowany instruktorem-organizatorem Oddziału Politycznego 26 Dywizji Strzeleckiej. Od 15 sierpnia 1921 r. znajdował się w rezerwie pracowników politycznych przy Sztabie Wojsk Syberii, 11 października został mianowany komisarzem drżyny samochodowej przy tym sztabie. Od 10 lipca 1922 r. zastępca komisarza wojskowego Nowonikołajewskiego, a od 20 września 1922 r. Kamieńskiego Powiatowego Komisariatu Wojskowego. 1 października 1923 r. mianowany instruktorem Zarządu Politycznego Zachodniosyberyjskiego Okręgu Wojskowego, a dziesięć dni później szefem wydziału mobilizacyjnego tego zarządu. Od 3 listopada 1923 r. zastępca komisarza wojskowego komisariatów wojskowych: Czerepanowskiego Powiatowego, Kargackiego Powiatowego (od 1.04.1924), Tomskiego Okręgowego (od 1.12.1925). 15 listopada 1926 r. mianowany zastępcą szefa IV Oddziału ZP Syberyjskiego OW. Od 1 listopada 1927 r. szef wydziału propagandy OP 9 Dalekowschodniej Brygady Kawalerii tego okręgu. Od 1 lutego 1928 r. ponownie służył w ZP Syberyjskiego OW: instruktor, starszy instruktor (od 1.01.1929) i szef 3 wydziału I Oddziału (od 1.06.1929). Następnie był zastępcą szefa 1 wydziału Oddziału Finansowego przy Ludowym Komisariacie Obrony. Od 23 listopada 1935 r. szef Oddziału Finansowego Wojskowej Akademii Chemicznej RKKA. Od 4 lutego 1937 r. szef Oddziału Finansowego Wojskowej Akademii Obrony Przeciwichemicznej, od 9 maja 1938 r. szef Oddziału

Kadr, a od 6 czerwca 1939 r. Oddziału Kwaterunkowo-Eksploatacyjnego tej akademii. Dalsze losy nieznanne.

Od 1918 r. był członkiem partii bolszewickiej.

Stopień: kategoria KP-9 (1.02.1928), intendant III rangi (1936), intendant II rangi (1937), batalionnyj komissar (15.02.1938).

Źródła: RGWA, KES; KE 1922, 1924, 1925; 34538/1/132/8ob-9, 16ob-17, 134/23ob-24; 37837/4/61/468; 37837/18/582/139; 37837/20/7/284; 37976/8/19741/226-228.

WIERNIKOWSKI Bronisław

(ВЕРНИКОВСКИЙ Бронислав Антонович)

Urodzony 5 sierpnia 1895 r. w mieście Kszym, gubernia tobolska, w rodzinie mieszczańskiej. Był potomkiem polskiego zesłańca. Polak, władał językiem polskim i rosyjskim. W 1917 r. ukończył Tomskie Gimnazjum Męskie, a następnie przez rok studiował medycynę na Uniwersytecie

Tomskim. W czasie nauki i studiów wybitny sportowiec, m.in. lekkoatleta, w 1916 r. ustanowił nieoficjalny rekord Rosji w rzucie oszczepem.

W armii carskiej nie służył. W sierpniu 1919 r. zmobilizowany do armii admirała Kołczaka. Służył jako szeregowy-muzyk w drużynie muzycznej 1 huzarskiego pułku kawalerii. We wrześniu 1919 r. zdezerterował.

W Armii Czerwonej od stycznia 1920 r. Od lutego 1920 r. służył w powiatowym komisariacie wojskowym w Tomsku: agitator-organizator, szef rejonowego Wsiewobucza (od marca 1920) i szef powiatowego Wsiewobucza (od kwietnia 1920). W czerwcu 1920 r. został inspektorem Wsiewobucza w Tomskim Gubernialnym Komisariacie Wojskowym. Od sierpnia 1920 r. inspektor terytorialnego Wsiewobucza w Omsku. Od października 1920 r. komisarz Okręgowych Kursów Sportu i Wychowania Fizycznego w Tomsku. W maju 1921 r.

mianowany szefem Oddziału Szkolno-Sportowego Syberyjskiego Zarządu Wsiewobucza. W czerwcu 1922 r. został komisarzem szkoły wychowania fizycznego w Moskwie, a we wrześniu 1922 r. słuchaczem Głównej Wojskowej Szkoły Wychowania Fizycznego. Po jej ukończeniu, w lipcu 1923 r., mianowany instruktorem-organizatorem Zarządu Głównego Wsiewobucza. W październiku 1925 r. został dyrektorem klubu sportowego Armii Czerwonej w Moskwie, który początkowo miał nazwę Opytno-pokazatielnaja wojenno-sportiwnaja płoszczadka, a później został przemianowany na Klub CSKA. Na czele klubu stał do 1938 r. Jednocześnie, od lutego 1927 r., był szefem sektora sportowego Centralnego Domu Armii Czerwonej w Moskwie. 1 grudnia 1930 r. przeniesiony do rezerwy RKKK z odkomenderowaniem do dyspozycji Moskiewskiej Rady Obwodowej Osoawiachim. Od 1 października 1931 r. był jej inspektorem. 26 maja 1932 r. przywrócony do służby czynnej i mianowany szefem sektora sportowego, a od 9 grudnia 1932 r. szefem oddziału organizacyjno-instruktorskiego sektora przygotowania fizycznego Centralnego Domu Armii Czerwonej. Od 17 lutego 1936 r. szef tego sektora. Od 27 maja 1938 r. szef oddziału na Wydziale Wojskowym Centralnego Instytutu Wychowania Fizycznego im. Stalina.

Zwolniony z szeregów Armii Czerwonej z powodu narodowości 30 czerwca 1938 r. Przywrócony do służby w lipcu 1941 r., uczestnik wojny z Niemcami, był ranny i kontuzjowany. Od września 1943 r. zastępca komendanta Armijnego Szpitala Polowego nr 2579 ds. intendentury.

Po wojnie był działaczem sportowym w Tomsku.

Stopień: kategoria K-10 (1932), intendant II rangi (1936), kapitan służby intendentury (1943).

Źródła: CAMO/Podwig naroda; RGWA, KES; KE 1925; 37837/4/425/64ob; 37837/18/358/38 425/252ob-253; 37837/20/16/129.

WIERZEŃSKI (WIERZYŃSKI)

Adam

(ВЕРЖЕНСКИЙ [ВЕРЖИНСКИЙ])

Адам Иванович [Янович])

Urodzony w 1891 r. w rodzinie szlacheckiej; ojciec był oficerem. Polak, władał językiem polskim i rosyjskim. Ukończył korpus kadetów, a w czasie I wojny światowej szkołę chorążych, brał udział w walkach na froncie, na Kaukazie.

W Armii Czerwonej od 1918 r. w wojskach kolejowych, służył m.in. w Ukraińskim Okręgu Wojskowym.

Od 1 marca 1929 r. zastępca szefa III Oddziału (Komunikacji Wojskowych) Armii Kaukaskiej. 1 września 1932 r. mianowany szefem sztabu 2 Brygady Kolejowej. Następnie w dyspozycji dowództwa Specjalnego Korpusu Wojsk Kolejowych. Od 28 lutego 1935 r. dowódca 1 Eksploatacyjnej Brygady Kolejowej SKWK.

Zwolniony z Armii Czerwonej 29 czerwca 1937 r., aresztowany 31 lipca 1937 r. Na sesji wyjazdowej Izby Wojskowej Sądu Najwyższego ZSRR 13 marca 1938 r., wraz z dużą grupą oficerów korpusu, skazany na karę śmierci i tego samego dnia rozstrzelany w Chabarowsku. Zrehabilitowany 6 czerwca 1957 r.

Był bezpartyjny.

Stopień: kategoria K-11, pułkownik (2.12.1935).

Źródła: ASM, 1/2/1200/1-3; 2/1/33/1-45; RGWA, 37837/4/24/620, 62/124, 64/112; 37837/18/15/269ob/270, 121/104, 349/24; 37837/22/1/207; „Krasnaja Zwiezda”, nr 278, 3 XII 1935.

Literatura: O.F. Suwienirow, *Tragedija RKKK*, s. 402.

WIERZYCKI Leonid

(ВЕРЖИЦКИЙ Леонид Михайлович)

Urodzony 1 lipca 1894 r. w Białymstoku, gubernia grodzieńska, w rodzinie mieszczańskiej²⁴⁵. Polak, podawał się również za Rosjanina, język rosyjski wskazywał jako ojczysty. Ukończył trzy klasy szkoły miejskiej, a w 1914 r. Omskie Technikum Kolejowe. Pracował na kolei.

Do armii carskiej zmobilizowany 15 lipca 1915 r., służył jako szeregowy. Po rewolucji lutowej był sekretarzem i członkiem komitetu pułkowego.

Do Armii Czerwonej wstąpił na ochotnika 10 marca 1918 r. i został kierownikiem składów inżynierskich Bazy Lotniczej nr 1. W tym charakterze uczestniczył w wojnie domowej, w latach 1918–1919 na Froncie Północnym, a w 1920 r. na Froncie Południowym.

Od 5 stycznia 1921 r. członek stałej komisji odbiorczej składów inżynierskich Bazy Lotniczej nr 1. 18 lipca 1921 r. mianowany komendantem i komisarzem odpowiedzialnym za formowanie pociągu lotniczego nr 1. Następnie kierownik składów pociągu lotniczego nr 2. Od 1 sierpnia 1922 r. szef oddziału składów Ruchomej Bazy Lotniczej nr 1, a od 25 września 1924 r. szef oddziału fotograficznego Centralnego Składu Lotniczego (od 1.10.1926 Składu Wojskowego nr 1). Od 1 września 1928 r. szef II Oddziału, a od 1 października 1930 r. zastępca komendanta tego składu ds. administracyjnych i gospodarczych. Na tym stanowisku w 1930 r. ukończył Kursy Doskonalenia Oficerów Sił Powietrznych RKKK (specjalność techniczna). Od 20 listopada 1931 r. komendant parku lotniczego Szkoły Morskich Pilotów i Obserwatorów. Następnie mianowany szefem 4 sektora IX Zarządu w Zarządzie Lotnictwa RKKK. Od 28 stycznia 1933 r. szef 2 sektora Oddziału Kadr tego zarządu. W 1936 r. był komendantem 105 parku lotniczego 105 Morskiej Ciężkiej Brygady Bombowej.

W 1938 r. szef VIII Oddziału (lotniskowo-magazynowego) Zarządu Sił Powietrznych Floty Oceanu Spokojnego. Zwolniony z szeregów Marynarki Wojennej z powodu narodowości 15 lipca 1938 r. Przywrócony do służby, uczestnik wojny z Niemcami w szeregach lotnictwa

²⁴⁵ Tak w KES, w dokumentach z lat 1941–1945 – robotniczej.

Floty Bałtyckiej. W 1944 r. intendent ds. zaopatrzenia i wyposażenia Sił Powietrznych tej floty.

Odznaczony Orderem Lenina i Orderem Czerwonej Gwiazdy.

Od 1919 r. był członkiem partii bolszewickiej.

Stopień: kategoria K-9 (1.10.1929), intendant II rangi (1936), intendant I rangi (1938), podpułkownik służby intendencji (1943).

Źródła: CAMO/Podwig naroda; RGAWMF, r-1678/1/14/262; r-2194/1/7/727; RGWA, KES; KE 1924; 37837/4/21/365ob, 428/85ob; 37837/20/22/19.

WIERZYŃSKI Adam → WIERZEŃSKI Adam

WISKOWSKI Stefan

(ВИСКОВСКИЙ Стефан Валерианович)

Urodzony 28 marca 1892 r. w Petersburgu w rodzinie szlacheckiej. Polak. Ukończył pełne gimnazjum, a w 1914 r. Wojskową Akademię Medyczną. W czasie I wojny światowej lekarz na froncie.

W Armii Czerwonej od 1919 r. W latach 1919–1933 był wykładowcą Katedry Chorób Zakaźnych Wojskowej Akademii Medycznej oraz kierownikiem Laboratorium Chemiczno-Bakteriologicznego Leningradzkiego Okręgu Wojskowego.

W 1933 r. przeniesiony do rezerwy, pracował jako główny lekarz Szpitala im. S.P. Botkina w Leningradzie i jednocześnie kierownik Katedry Chorób Zakaźnych 2 Leningradzkiego Instytutu Medycznego.

W listopadzie 1941 r. ponownie powołany do służby czynnej i mianowany głównym epidemiologiem Frontu Leningradzkiego. Stanowisko to zajmował do końca wojny. Odznaczony m.in. Orderem Czerwonej Gwiazdy oraz Orderem Wojny Ojczyźnianej II i I klasy.

Po zakończeniu wojny na kierowniczych stanowiskach w Wojskowej Akademii Medycznej i uczelniach cywilnych, m.in. w latach 1952–1953 kierował Katedrą Chorób Zakaźnych tej akademii.

Autor ponad 50 prac naukowych z zakresu epidemiologii i chorób zakaźnych. Profesor, Zasłużony Działacz Nauki (1942).

Zmarł w Leningradzie 2 czerwca 1953 r.

WITKOWSKI Jan s. Arnolda

Był bezpartyjny.

Stopień: kategoria M-10 (1924), brigwracz (11.1941), pułkownik służby medycznej (1943).

Źródła: CAMO, 33/686044/1944/49; 33/686196/5753/162; 33/682526/396/231.

Literatura: WWUWOW, cz. 1, s. 59.

WITKOWSKI Jan s. Arnolda

(ВИТКОВСКИЙ Иван Арнольдович)

Urodzony 23 czerwca (wg innych źródeł 29 czerwca) 1895 r. w Nowogródku w rodzinie chłopskiej; ojciec podjął pracę robotnika. Polak, władał językiem polskim i rosyjskim. Ukończył szkołę miejską i pracował jako robotnik.

Do armii carskiej zmobilizowany 15 maja 1915 r. Początkowo szeregowy. W 1916 r. ukończył drużynę szkolną Wileńskiej Brygady Artylerii. Ostatni stopień: podchorąży w 36 Brygadzie Artylerii.

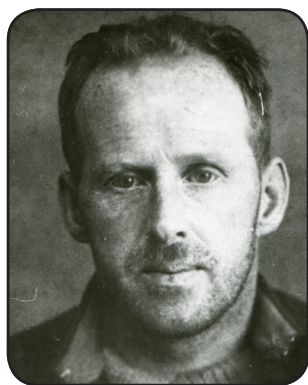
Do Armii Czerwonej wstąpił dobrowolnie 7 marca 1918 r. i pełnił następujące funkcje: szef łączności baterii artylerii (6 miesięcy), szef łączności 2 baterii artylerii konnej 2 Dywizji Kawalerii (4 miesiące), zastępca dowódcy baterii artylerii konnej 13 DK (4 miesiące), p.o. dowódcy tej baterii (3 i pół miesiąca), szef łączności 8 dywizjonu artylerii konnej 8 DK (6 miesięcy). W czasie wojny domowej brał udział w walkach na Froncie Wschodnim, z Korpusem Czechosłowackim, z siłami gen. Denikina i w wojnie z Polską.

Po zakończeniu wojny domowej służył w 1 DK: dowódca dywizjonu artylerii konnej (10 miesięcy), dowódca działonu (2 miesiące), dowódca baterii (od 8.02.1923), dowódca baterii szkolnej (od 6.11.1923), zastępca dowódcy dywizjonu artylerii konnej ds. gospodarczych (od 1.03.1927) i dowódca tego dywizjonu (od 1.10.1929). 17 listopada 1931 r. mianowany zastępcą dowódcy artylerii 17 Korpusu Strzeleckiego. 21 lutego 1932 r. objął dowództwo, a od 4 lipca 1933 r. został również komisarzem 2 konnego pułku artylerii. 3 lutego 1935 r. mianowany rukowoditelem wyszkolenia strzelecko-artyleryjskiego, a 22 kwietnia 1935 r. wykładowcą Kijowskiej Szkoły Artylerii im. Lebidiewa. W 1935 r. ukończył zaocznie Akademię Wojskową RKKA. Dalsze losy nieznane.

Stopień: kategoria K-9 (1932), major z wysługą półtora roku (24.01.1936).

Źródła: RGWA, KES; 18/3/155/132; 37837/4/30/959, 63/485, 64/819, 95/655,; 37837/20/11/293ob.

WITKOWSKI Jan s. Karola → KWIATEK Kazimierz

WITKOWSKI Paweł

(ВИТКОВСКИЙ Павел Петрович)

Urodzony 8 listopada 1897 r. w Rydze, w rodzinie robotniczej. Pochodził z mieszanej, polsko-niemieckiej rodziny, podawał się za Polaka²⁴⁶, jako język ojczysty wskazywał rosyjski lub niemiecki. Władał również polskim i angielskim. Ukończył cztery klasy szkoły handlowej w Rydze.

Do armii carskiej zmobilizowany w grudniu 1914 r. Do 1916 r. brał udział w walkach na froncie. W 1917 r. starszy podoficer, dowódca drużyny zwiadowców.

W Armii Czerwonej od grudnia 1918 r., początkowo pisarz szkoły balonowej, a następnie, od marca 1919 r., p.o. adiutanta tej szkoły. Od lipca 1919 r. adiutant 4 oddziału balonowego, a od grudnia 1919 r. szef części gospodarczo-technicznej 3 oddziału balonowego, który wchodził w skład 1 Armii. W jego szeregach brał udział w walkach z wojskami generałów Mamontowa i Denikina oraz w walkach o Bucharę.

Od 3 lutego 1921 r. był słuchaczem wojskowej Akademii Gospodarczej. Po jej ukończeniu, od 25 listopada 1924 r., odbywał staże w 54 pułku strzeleckim, m.in. jako skarbnik i dowódca drużyny gospodarczej. Od 23 maja 1926 r. intendent 48 Dywizji Strzeleckiej. 1 kwietnia 1927 r. mianowany zastępcą szefa Zarządu Szefa Zaopatrzenia Moskiewskiego Okręgu Wojskowego ds. finansowych. Od 1 lutego 1928 r. zastępca szefa I

²⁴⁶ W aktach sprawy NKWD figuruje jako Niemiec.

WITOŻENC Czesław

Oddziału w Wojskowym Zarządzie Gospodarczym Zarządu Zaopatrzenia RKKA. Od 1 stycznia 1930 r. szef tego oddziału. Od 1 lutego 1931 r. szef sektora organizacyjno-mobilizacyjnego Wojskowego Zarządu Gospodarczego RKKA. 1 maja 1931 r. mianowany zastępcą szefa tego zarządu. W 1931 r. ukończył Kursy Doskonalenia Wyższego Korpusu Oficerskiego przy Akademii Wojskowej RKKA im. Frunzego. Od 23 sierpnia 1935 r. zastępca szefa Zarządu Obozowo-Rzeczowego RKKA.

Zwolniony z szeregów RKKA 17 listopada, a aresztowany 23 listopada 1937 r. Wyrokiem Izby Wojskowej Sądu Najwyższego ZSRR 28 sierpnia 1938 r. skazany na karę śmierci i tego samego dnia rozstrzelany w Moskwie. Zrehabilitowany 15 grudnia 1956 r.

Od 1919 r. był członkiem partii bolszewickiej.

Stopień: brigintendant (23.11.1935).

Źródła: RGWA, KES; KE 1925; 37837/4/61/3, 62/65, 133/298.

Literatura: N.S. Czeruszew, Ju.N. Czeruszew, *Rasstrielannaja elita RKKA. Kombrigi*, s. 464; O.F. Suwienirów, *Tragedija RKKA*, s. 424.

WITOŻENC Czesław

(ВИТОЖЕНЦ Чеслав Юльянович)

Urodzony 22 października 1903 r. na stacji Kaukaska w Kraju Krasnodarskim, w rodzinie szlacheckiej; ojciec pracował jako inżynier na kolei. Polak, język rosyjski wskazywał jako ojczysty, władał również językiem polskim. W 1920 r. ukończył 56 Szkołę Radziecką w Moskwie, a w 1924 r. Wydział Geodezyjny Moskiewskiego Instytutu Miernicze-go ze specjalizacją w geodezji i astronomii.

W Armii Czerwonej od 15 kwietnia 1924 r., zastępca szefa 4 wydziału Oddziału Astronomiczno-Radiowego Wojskowego Zarządu Topograficznego. Od 3 listopada 1924 r. szef 3 wydziału tego oddziału. Po wprowadzeniu w oddziale nowej struktury, 15 lutego 1925 r., mianowany jego astronomem (od 1.10.1926 oddział nazywał się Oddziałem Astronomiczno-Radiotelegraficznym, a 1 maja 1928 został włączony w skład Wojskowego Oddziału Geodezyjnego). Od 20 listopada 1931 r. inżynier topograf starszej kategorii Oddziału Geodezyjnego RKKA. Od stycznia 1935 r. starszy inżynier Wojskowej Akademii Inżynieryjnej RKKA

im. Kujbyszewa. W 1940 r. szef laboratorium Katedry Astronomii tej akademii. W czasie wojny z Niemcami nadal pracował w tej akademii. W 1944 r. wykładowca Katedry Wojskowej Służby Topograficznej. Odznaczony Orderem Czerwonego Sztandaru za wysługę lat (1944).

Dalsze losy nieznane²⁴⁷.

Był bezpartyjny.

Stopień: K-9 (15.02.1925), wojeninżynier II rangi (1936), wojeninżynier I rangi (5.03.1940), podpułkownik-inżynier (1943), pułkownik-inżynier.

Źródła: CAMO/Podwиг naroda; RGWA, KES; KE 1925; 37837/4/357/466; 37837/20/8/195ob.

WOJNO Antoni

(ВОЙНО АНТОН АДАМОВИЧ)

Urodzony 7 stycznia 1891 r. we wsi Czarna, gubernia radomska, w rodzinie chłopskiej. Polak, władał językiem polskim i rosyjskim. Ukończył dwie klasy gimnazjum, pracował jako kucharz i cukiernik.

Do armii carskiej trafił z poboru 3 listopada 1913 r., służył jako szeregowy w pawłowskim pułku Lejb-Gwardii. Od początku I wojny światowej na froncie. Za walki na terenie Królestwa Polskiego na początku 1915 r. odznaczony Krzyżem św. Jerzego IV i III stopnia i awansowany na podoficera. W 1915 r. był lekko ranny, a w lipcu 1916 r. ciężko kontuzjowany w walkach z wojskami austro-węgierskimi nad rzeką Styr. Od września 1917 r. służył w batalionie zapasowym swego pułku w Piotrogradzie. Zdemobilizowany w maju 1918 r.

W Armii Czerwonej od 9 lutego 1919 r.²⁴⁸, początkowo kucharz stołówki 5 Armii, później, od 3 lipca 1919 r., kierownik tej stołówki. Następnie pełnił obowiązki kierownika gospodarstwa 2 i 3 Armii. Od 5 lipca 1921 r. w rezerwie przy komisarzu sztabu Wojsk Syberii, a od 1 września 1921 r. szef kancelarii Zarządu Politycznego Wojsk Syberii. Po reorganiza-

²⁴⁷ W 2012 r. jego nazwisko nadal figurowało w elektronicznym spisie abonentów telefonicznych w Moskwie.

²⁴⁸ W karcie ewidencyjnej z 1924 r. podano, że w 1917 r. służył w Gwardii Czerwonej w Piotrogradzie jako szeregowy.

cji od 1 lipca 1922 r. szef kancelarii ZP Zachodniosyberyjskiego Okręgu Wojskowego. Od 26 lutego 1923 r. szef kancelarii redakcji wojskowo-politycznej przy ZP tego okręgu. 19 lipca 1923 r. zaliczony do dyspozycji sztabu Zachodniosyberyjskiego OW i wkrótce mianowany p.o. szefa Oddziału Administracyjno-Gospodarczego sztabu. Od 13 listopada 1923 r. był również p.o. komisarza oddziału. 26 kwietnia 1924 r. mianowany komendantem Wojskowego Składu Żywnościowego w Tomsku, a od 1 października p.o. komendanta Okręgowej Wojskowej Bazy Żywnościowej. Od 1 września 1927 r. instruktor zaopatrzenia 2 wydziału II Oddziału sztabu Syberyjskiego OW. Od 25 lipca 1930 r. szef sektora ZP Syberyjskiego OW. 25 października 1930 r. mianowany zastępcą szefa I Oddziału Wojskowego Zarządu Finansowego RKKA (na tym stanowisku 5 miesięcy). Następnie słuchacz Wojskowej Akademii Gospodarczej RKKA, a po jej ukończeniu szef sektora finansowego Oddziału Administracyjno-Gospodarczego Akademii Wojskowej im. Frunzego (8 miesięcy). Od 2 kwietnia 1934 r. szef Oddziału Finansowego, a od 2 sierpnia 1935 r. szef Oddziału Zabezpieczenia Materiałowego tej akademii. Od 17 kwietnia 1936 r. znajdował się w dyspozycji Zarządu Wywiadu RKKA. 10 stycznia 1937 r. zaliczony do dyspozycji Zarządu Kadr RKKA, później w dyspozycji Zarządu Wywiadu Sztabu Generalnego Armii Czerwonej. 21 listopada 1940 r. mianowany zastępcą szefa Zarządu Zaopatrzenia Rzeczowego Głównego Zarządu Intendentury Armii Czerwonej.

W czasie wojny z III Rzeszą zastępca komendanta Akademii Wojskowej Armii Czerwonej im. Frunzego ds. zabezpieczenia materiałowo-technicznego. Delegowany na Front Północno-Zachodni, brał udział w walkach o odblokowanie Leningradu. Za udział w walkach oraz za wystugę lat w czasie wojny odznaczony Orderem Czerwonej Gwiazdy (17.04.1943), Orderem Wojny Ojczyźnianej I klasy (1.11.1943), Orderem Czerwonego Sztandaru (3.11.1944) i Orderem Lenina (21.02.1945) oraz medalami.

Zmarł 22 sierpnia 1955 r. Spoczywa na Cmentarzu Wwiedieńskim w Moskwie.

Członkiem partii bolszewickiej został w czerwcu 1920 r.

Stopień: kategoria K-11 (1934), intendant I rangi (5.12.1935), brigintendant (31.03.1940), GM służby intendyury (17.11.1942).

Źródła: GARF, R-7523/7/260/192-202; RGWA, KE 1924; 37837/4/49/210ob, 60/445, 62/178, 116/754, 360/426, 406/522; 37837/20/6/457ob; 37976/8/28602/1(342-032), 19741/346-353(331-487); „Krasnaja Zwiezda”, nr 281, 6 XII 1935.

WOJTEKO Paweł

(ВОЙТЕКО Павел Станиславович)

Urodzony w styczniu 1894 r. we wsi Girietiejki, gubernia kowieńska, w rodzinie robotniczej. Litwin. W 1908 r. ukończył szkołę podstawową, pracował jako parobek.

W grudniu 1914 r. zmobilizowany do armii carskiej, szeregowy 55 batalionu zapasowego, a następnie 2 zapasowego pułku kawalerii. Od listopada 1915 r. szeregowy, a następnie sanitariusz weterynaryjny 3 łabińskiego pułku kozackiego. Ukończył szkołę felczerów weterynaryjnych. Brał udział w walkach na Froncie Kaukaskim.

W Gwardii Czerwonej od listopada 1917 r., czerwonogwardzista 1 radzieckiego czerwonogwardyjskiego pułku w Ostaszkowie, potem komisarz batalionu 1 zapasowego pułku piechoty. Od maja 1918 r. zastępca powiatowego komisarza wojskowego, a następnie powiatowy komisarz wojskowy w Ostaszkowie. Od stycznia 1920 r. powiatowy komisarz wojskowy w Wiszniewołocku, od października 1920 r. w Rżewie, a od marca 1922 r. w Zubcowsku w guberni twerskiej. Od lutego 1923 r. zastępca gubernialnego komisarza wojskowego w Twerze. Od października 1923 r. komisarz sztabu 19 Dywizji Strzeleckiej Moskiewskiego Okręgu Wojskowego. W listopadzie 1923 r. mianowany komisarzem 56 pułku strzeleckiego tej dywizji.

Od kwietnia 1924 r. pracował w organach prokuratury wojskowej: pomocnik prokuratora wojskowego Armii Kaukaskiej, pomocnik tego prokuratora przy 3 Kaukaskiej DS (od września 1924), a następnie przy Azerbejdżańskiej DS i Flotyli Kaspijskiej. W styczniu 1928 r. mianowany prokuratorem wojskowym 14 Korpusu Strzeleckiego. Od stycznia 1931 r. pomocnik, potem zastępca prokuratora wojskowego Sił

Morskich Morza Bałtyckiego. W 1931 r. ukończył Kursy Doskonalenia Wyższego Korpusu Oficerskiego przy Akademii Wojskowej RKKA im. Frunzego. W październiku 1933 r. mianowany prokuratorem wojskowym Sił Morskich Morza Czarnego, a od stycznia 1935 r. Floty Czarnomorskiej.

Zwolniony z szeregów floty 10 sierpnia i aresztowany 26 (wg innych źródeł 27) sierpnia 1938 r. Wyrokiem Izby Wojskowej Sądu Najwyższego ZSRR 28 lutego 1940 r. skazany na 15 lat łagru. Zmarł, odbywając karę, w 1944 lub 1945 r. Zrehabilitowany 13 lipca 1957 r.

W szeregi partii bolszewickiej wstąpił we wrześniu 1917 r.

Stopień: brigwojenjurist (13.03.1936).

Źródła: RGAWMF, r-1678/1/14/545, 52/156; RGWA, 37837/20/24/628.

Literatura: N.S. Czeruszew, Ju.N. Czeruszew, *Rasstrielannaja elita RKKA. Kombri-gi*, s. 486–487; *Rasprawa. Prokurorskie sudby*, s. 50–65; O.F. Suwienirow, *Tragiedija RKKA*, s. 425.

WOJTKIEWICZ Michał

(ВОЙТКЕВИЧ Михаил Михайлович)

Urodzony 22 maja 1887 r. w Wilnie, w rodzinie szlacheckiej; ojciec był zawodowym oficerem, odszedł w stan spoczynku w stopniu pułkownika. Polak²⁴⁹, podawał się za Litwina. Ukończył Połocki Korpus Kadetów.

Służbę w armii carskiej rozpoczął jako junkier Kijowskiej Szkoły Wojskowej, którą ukończył jako podporucznik 15 czerwca 1908 r. Służył jako młodszy oficer w 105 orenburskim pułku piechoty. W listopadzie 1911 r. ukończył Szkołę Oficerską Lotnictwa i służył jako lotnik 9 korpuśnego oddziału lotniczego. Od 27 maja 1915 r. lotnik 2 kompanii lotniczej, a od 29 kwietnia 1916 r. dowódca 2 parku lotniczego. 20 kwietnia 1917 r. mianowany p.o. zastępcy inspektora sił powietrznych Mińskiego Okręgu Wojskowego, a 25 października 1917 r. zastępcą inspektora lotnictwa Frontu Zachodniego ds. technicznych. W okresie od grudnia 1917 r. do stycznia 1918 r. p.o. inspektora lotnictwa tego frontu.

²⁴⁹ Według ankiety sporządzonej przez jego córkę Jelenę.

19 stycznia 1918 r. mianowany zastępcą dowódcy 3 dywizjonu lotniczego. 20 stycznia 1918 r. aresztowany na mocy decyzji Rady Lotnictwa Frontu Zachodniego za jednoczesne zajmowanie stanowiska w inspektoracie lotnictwa Frontu Zachodniego i dowódcy dywizjonu lotniczego 1 Korpusu Polskiego. W 1918 r. ukończył kursy przy Akademii Sztabu Generalnego. Ostatni stopień: sztabskapitan, odznaczony Orderem św. Stanisława II klasy i Orderem św. Anny II klasy.

W Armii Czerwonej od 1918 r. Uczestnik wojny domowej, w latach 1918–1919 walczył na Froncie Wschodnim.

Był inspektorem I Oddziału Instytutu Naukowo-Badawczego Sił Powietrznych RKKK. Od 20 listopada 1931 r. inspektor Zarządu Sił Powietrznych Moskiewskiego Okręgu Wojskowego. Następnie znajdował się w dyspozycji Zarządu Kadr RKKK. 10 marca 1935 r. zaliczony do rezerwy Armii Czerwonej i odkomenderowany do dyspozycji Rady Centralnej Osoawiachimu. Starszy inżynier lotnictwa Centralnej Rady Osoawiachimu. Pracował jako inżynier konstruktor Fabryki nr 115 w Leningradzie. Od 14 maja 1936 r. ponownie w kadrach RKKK z zaliczeniem do Zasobu 1000.

Zwolniony z RKKK 9 lipca 1937 r. za to, że jego brat, mieszkający w Polsce, był oficerem rezerwy Wojska Polskiego. 26 kwietnia 1938 r. aresztowany, 26 lutego 1939 r. skazany na karę śmierci przez Izbę Wojсковą Sądu Najwyższego ZSRR i rozstrzelany w Moskwie. Zrehabilitowany 29 czerwca 1957 r.

Był bezpartyjny.

Stopień: wojeninżynier I rangi (31.05.1936).

Źródła: RGWA, 37837/4/58/738, 81/93, 130/198-200; 37837/18/12/12ob, 327/124ob, 327/421, 493/27; informacje Walentina Juszi i Marata Zajdulina.

Literatura: EBDSM.

WSZELAKI Włodzimierz

(ВШЕЛЯКИЙ Владимир Людвигович)

Urodzony w 1897 r. w Petersburgu, w rodzinie robotniczej (wg innych źródeł mieszczańskiej); ojciec był Polakiem, matka Rosjanką. Podawał się za Rosjanina i Polaka.

W czasie I wojny światowej służył w artylerii armii carskiej: chorąży.

W Gwardii Czerwonej od grudnia 1917 r.: zastępca dowódcy baterii artylerii. W 1919 r. został adiutantem haubicznego dywizjonu artylerii. W 1921 r. dowódca łączności dywizjonu artylerii. W czasie wojny domowej brał udział w walkach z wojskami gen. Judenicza i wojnie z Polską. W 1921 r. uczestniczył w tłumieniu powstań chłopskich w guberniach woroneskiej i tambowskiej.

Był słuchaczem Wyższej Szkoły Artylerii RKKA. Po zakończeniu nauki, w 1924 r., mianowany zastępcą dowódcy baterii artylerii przeciwlotniczej. Od 1926 r. dowódca baterii artylerii przeciwlotniczej. Był też słuchaczem Kursów Doskonalenia Oficerów Artylerii RKKA. Po ich ukończeniu, w 1928 r., mianowany zastępcą dowódcy dywizjonu artylerii przeciwlotniczej Obrony Brzegowej Morza Czarnego ds. gospodarczych. 1 października 1930 r. mianowany szefem sztabu 61 pułku artylerii przeciwlotniczej Obrony Brzegowej Morza Czarnego. Od 29 grudnia 1931 r. zastępca szefa VI Oddziału sztabu Sił Morskich Morza Czarnego. Od 9 sierpnia 1932 r. zastępca szefa 2 sektora I Oddziału Zarządu Obrony Przeciwlotniczej RKKA. Najprawdopodobniej jeszcze przed końcem 1932 r. mianowany zastępcą szefa Oddziału OPL (jednocześnie szef 1 wydziału tego oddziału) SMMCz (od stycznia 1935 Floty Czarnomorskiej).

Zwolniony z szeregów Marynarki Wojennej z powodu narodowości 13 lipca 1938 r. Przywrócony do służby w nieznanym czasie²⁵⁰. W okresie wojny z Niemcami pracował w szkolnictwie, nie brał udziału w walkach na froncie. Co najmniej od 1944 r. wykładowca Katedry Obrony Przeciwlotniczej Artyleryjskich Kursów Oficerskich Sił Powietrznych i Obrony Przeciwlotniczej Marynarki Wojennej w Akademii Marynarki Wojennej im. Woroszyłowa. Za wysługę lat odznaczony Orderem Czerwonego Sztandaru (1944) i Orderem Lenina (1945).

W szeregi partii bolszewickiej wstąpił we wrześniu 1943 r.

²⁵⁰ Informacja z wniosków odznaczeniowych, że w listopadzie 1944 r. mija mu 26 lat i 5 miesięcy służby, może sugerować, że przywrócono go do służby w lutym 1939 r.

Stopień: kategoria K-10, major z wysługą jednego roku (1936), pułkownik (24.07.1937).

Źródła: CAMO/Podwig naroda; RGAWMF, r-1678/1/14/246; r-2186/2/7/15; RGWA, 37837/4/20/341, 145/520; 37837/20/22/434; SNSWMS1932, s. 434.

WYRZYKOWSKI Antoni²⁵¹

(ВЫРЖИКОВСКИЙ Антоний Николаевич)

Urodzony 29 stycznia 1889 r. w mieście Krasnyj, gubernia smoleńska, w rodzinie szlacheckiej. Polak, język rosyjski podawał jako ojczysty, polskim władał słabo. W 1906 r. ukończył gimnazjum w Pskowie, a w 1911 r. pełne studia na Wydziale Prawnym Uniwersytetu Petersburskiego.

Do armii carskiej powołany 1 września 1911 r., początkowo służył jako szeregowy, ukończył drużynę szkolną przy 24 Brygadzie Artylerii, a 8 września 1912 r. zdał egzamin na chorążego rezerwy w komisji przy 18 Korpusie Armijnym. Następnie zwolniony do rezerwy. Ponownie zmobilizowany w 1914 r., brał udział w walkach na froncie.

W latach 1918–1919 pracował jako magazynier w fabryce w Łudze, a następnie nauczyciel w szkole żeńskiej w tym mieście.

Do Armii Czerwonej zmobilizowany 29 kwietnia 1919 r., a 5 maja 1919 r. mianowany starszym instruktorem w 1 samodzielnej zapasowej lekkiej baterii artylerii. Od 15 sierpnia 1919 r. dowódca drużyny kwarantannowej tej baterii. 15 października 1919 r. został adiutantem samodzielnego lekkiego dywizjonu artylerii i brał udział w walkach w wojskami gen. Judenicza. 5 marca 1920 r. został dowódcą baterii najpierw w 2 samodzielnym zapasowym lekkim dywizjonie artylerii, później w szkolnym dywizjonie artylerii (od 29.05.1921). 1 listopada 1921 r. mianowany zastępcą dowódcy szkolnej zbiorczej baterii obrony przeciwlotniczej, a 3 grudnia 1921 r. dowódcą lekkiej baterii w Samodzielnej Brygadzie Piotrogrodzkiej. Od 23 stycznia 1922 r. zastępca dowódcy szkolnej baterii OPL. 20 czerwca 1922 r. mianowany dowód-

²⁵¹ W niektórych dokumentach występuje imię Anatol (Anatolij). Tu – z karty ewidencji służby.

ZABOROWSKI Aleksander

ca 27 baterii 14 samodzielnego polowego dywizjonu artylerii ciężkiej, który 30 maja 1923 r. został włączony do 11 Korpusu Strzeleckiego. 15 października 1924 r. mianowany dowódcą pułku artylerii lekkiej 56 Dywizji Strzeleckiej. 26 października 1926 r. został słuchaczem starszego kursu Kursów Doskonalenia Oficerów Artylerii. W związku z aresztowaniem przez Oddział Specjalny OGPU 15 lipca 1927 r. został mu udzielony urlop bezpłatny. Ponownie w służbie czynnej od 23 sierpnia 1927 r.: dowódca 56 pułku artylerii. Od 1 października 1927 r. zastępca dowódcy artylerii 9 KS. Od 28 grudnia 1931 r. dowódcą-rukowoditelem cyklu ogniowego Leningradzkich Kursów Oficerów Wojsk Pancernych. Następnie dowódca batalionu słuchaczy Kursów „Wystriel”. Od 4 kwietnia 1936 r. ponownie na Leningradzkich Kursach Oficerów Wojsk Pancernych: dowódca batalionu słuchaczy i szef wydziału słuchaczy, a od 4 stycznia 1937 r. wykładowca taktyki.

Zwolniony z szeregu RKKa 10 sierpnia 1938 r. z powodu narodowości. Dalsze losy nieznane.

Był bezpartyjny.

Stopień: kategoria K-10 (4.05.1934), pułkownik (13.03.1936).

Źródła: RGWA, KES; 37837/4/49/377, 120/365, 157/492; 37837/18/569/11ob-12, 569/28ob-29; 37837/20/25/20ob.

Z

ZABOROWSKI Aleksander

(ЗАБОРОВСКИЙ Александр Адамович)

Urodzony w 1896 r. Polak.

W Armii Czerwonej od 1918 r. Służył na następujących stanowiskach: technik artyleryjski (rok i 8 miesięcy), szef części technicznej kursów artyleryjskich (rok i 5 miesięcy), słuchacz Wojskowej Akademii Technicznej (5 lat i 2 miesiące), wojskowy przedstawiciel Zarządu Artylerii (3 lata), starszy inspektor sztabu technicznego (rok i 6 miesięcy), zastępca szefa Inspekcji Mobilizacyjno-Technicznej sztabu Technicz-

nego Wojsk Inżynieryjnych RKKA (3 lata i 5 miesięcy). Od 2 lutego 1933 r. szef 1 biura Inspekcji Mobilizacyjno-Technicznej Głównego Zarządu Artylerii RKKA. Po reorganizacji, 20 stycznia 1935 r., mianowany zastępcą szefa Oddziału Naukowo-Technicznego Zarządu Artylerii RKKA. Następnie zastępca przewodniczącego Komitetu Artyleryjskiego Zarządu Artylerii RKKA.

Zwolniony z szeregów Armii Czerwonej w związku z aresztowaniem przez organy NKWD 4 marca 1938 r. Dalsze losy nieznanne.

Był bezpartyjny.

Stopień: kategoria T-11 (1932), wojeninżynier I rangi (5.12.1935).

Źródła: RGWA, 37837/4/27/564, 57/464ob, 62/175, 202/271; 37837/20/6/18; „Krasnaja Zwiezda”, nr 281, 6 XII 1935.

ZABOROWSKI Wiktor

(ЗАБОРОВСКИЙ Виктор Брониславович)

Urodzony 29 kwietnia 1896 r. we wsi Ludwigowo, gubernia orłowska, w rodzinie mieszczańskiej. Polak, władał językiem polskim i rosyjskim. Ukończył szkołę realną.

Do armii carskiej zmobilizowany w czasie I wojny światowej. Ukończył drużynę szkolną oraz szkołę chorążych. Chorąży, od 1916 r. dowódca 39 samodzielnego dywizjonu artylerii. Po demobilizacji ukończył naukę w gimnazjum.

Do Armii Czerwonej zmobilizowany 3 września 1919 r., ukończył powtórne kursy dowódców artylerii przy sztabie Frontu Zachodniego. Brał udział w wojnie domowej. Odznaczony Orderem Czerwonego Sztandaru.

We wrześniu 1923 r. ukończył wieczorowe powtórne kursy oficerów starszych. Od 15 października 1923 r. dowodził baterią w 48 dywizjonie 51 lekkiego pułku artylerii. 15 listopada 1923 r. mianowany dowódcą haubicznego dywizjonu artylerii 51 Dywizji Strzeleckiej.

Od 10 marca 1930 r. p.o. dowódcy 98 pułku obrony przeciwlotniczej 7 Brygady Artylerii Białoruskiego Okręgu Wojskowego w Smoleńsku. Zapewne od drugiej połowy 1931 r. dowodził 1 pułkiem OPL. 15 maja 1932 r. został mianowany zastępcą dowódcy OPL Białoruskie-

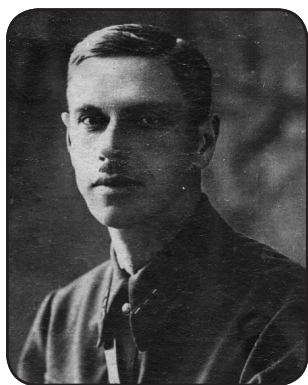
go OW. Od 23 sierpnia 1932 r. komendant Naukowo-Badawczego Poligonu Artylerii Przeciwlotniczej RKKA. 10 sierpnia 1934 r. mianowany starszym wykładowcą cyklu specjalistyczno-technicznego Wojskowej Akademii Artylerii. Od 31 stycznia 1935 r. szef III Oddziału Inspekcji Artylerii RKKA. 11 marca 1936 r. mianowany szefem III Oddziału Zarządu Dowódcy Artylerii RKKA. Od 2 kwietnia 1936 r. komendant Orenburskiej Szkoły Artylerii Przeciwlotniczej.

Aresztowany w nocy z 29 na 30 grudnia 1937 r. W związku z aresztowaniem przez organy NKWD 31 stycznia 1938 r. zwolniony z szeregów RKKA. 5 października 1940 r. skazany przez Komisję Specjalną NKWD na osiem lat łagru. Oswobodzony 30 kwietnia 1945 r. Ponownie aresztowany w marcu 1949 r. i dożywotnio zesłany do obwodu karagandyjskiego w Kazachstanie. Dalsze losy nieznane.

Stopień: pułkownik (28.11.1935).

Źródła: RGWA, KE 1923, 1924; 37837/4/19/623ob, 24/600, 50/292, 57/645, 62/96, 72/672ob, 116/636, 165/429; 37837/18/8/387, 399/132, 592/163; „Krasnaja Zwiezda”, nr 275, 29 XI 1935; SNSRKKA, s. 387.

Literatura: EBDSM; KPURP, s. 951.

ZACHARZEWSKI Herman

(ЗАХАРЖЕВСКИЙ Герман

Станиславович)

Urodzony 11 września 1897 r. w Nogińsku, gubernia moskiewska²⁵², w rodzinie urzędniczej; ojciec był dyrektorem urzędu pocztowego. Zruszczony Polak, władał językiem rosyjskim i polskim. W maju 1915 r. ukończył Moskiewską Imperatorską Przemysłową Akademię Nauk Handlowych²⁵³.

²⁵² Według innych źródeł – w Moskwie.

²⁵³ Tak w dokumencie z teczki osobowej – ros. Императорская Московская Промышленная Академия Коммерческих Наук.

Do armii carskiej zmobilizowany 4 października 1916 r., został junkrem Aleksandrowskiej Szkoły Wojskowej. Po jej ukończeniu, w 1917 r., chorąży, młodszy oficer 170 baterii artylerii.

Do Armii Czerwonej wstąpił na ochotnika 16 kwietnia 1918 r. Służył w jednostkach artylerii na stanowiskach: zastępcy dowódcy i dowódcy działonu, referenta i starszego referenta, intendenta baterii, szefa sztabu, instruktora zapasowej baterii, adiutanta dowódcy artylerii i dowódcy artylerii dywizji. Brał udział w wojnie domowej.

Od 26 października 1923 r. służył w 21 Dywizji Strzeleckiej na stanowiskach: szefa sztabu artylerii, p.o. dowódcy artylerii (10.11.1923), szefa sztabu artylerii (od 20.01.1924), zastępcy dowódcy dywizjonu artylerii dywizji (od 30.03.1924), dowódcy dywizjonu haubic 21 lekkiego pułku artylerii (od 9.10.1924). 24 marca 1925 r. mianowany szefem sztabu 21 pułku artylerii 21 DS. Na tym stanowisku, w okresie od 15 listopada 1928 r. do 1 lipca 1929 r., był słuchaczem Kursów Doskonalenia Oficerów Artylerii. 1 kwietnia 1931 r. mianowany wykładowcą, a 26 września 1931 r. szefem Oddziału Szkolnego Władykaukaskiej Szkoły Piechoty. W tym samym roku została ona przemianowana na Ordżonikidzewską Szkołę Piechoty. 8 marca 1936 r. przeniesiony na stanowisko zastępcy szefa Oddziału Szkolnego tej szkoły. Jednocześnie studiował na zaocznym kursie w Akademii Wojskowej im. Frunzego, którą ukończył 30 kwietnia 1936 r. Od 20 maja 1936 r. ponownie szef Oddziału Szkolnego i zastępca komendanta tejże szkoły ds. szkolno-liniowych.

Zwolniony z szeregów RKKA 13 czerwca 1937 r. rozkazem Rady Wojennej Północnokaukaskiego Okręgu Wojskowego, za ukrycie polskiej narodowości, i ponownie 27 grudnia 1937 r. rozkazem ludowego komisarza obrony, w związku z aresztowaniem przez organy NKDW. 13 lipca 1938 r., wyrokiem Izby Wojskowej Sądu Najwyższego ZSRR, skazany na karę śmierci i rozstrzelany.

Stopień: kategoria K-9, major z wysługą dwóch lat (26.01.1936).

Źródła: RGWA, 25896/9/258/171; 37837/4/72/615, 73/374, 98/358, 144/551; 37837/18/337/48ob-50; 37837/20/12/321; 37976/1/433/1-38.

Literatura: EBDSM.

ZAJĄCZKOWSKI Bazyli
(ЗАЙОНЧКОВСКИЙ Василий
Казимирович)

Urodzony 24 lutego (8 marca n. st.) 1897 r. w Starej Rusie, gubernia nowogrodzka; ojciec był polskim szlachcicem. Zruszczony Polak. Nie przyznawał się do znajomości języka polskiego. Ukończył cztery klasy szkoły parafialnej, a w 1913 r. (wg innych źródeł w 1914) ukończył sześć klas szkoły

realnej, pracował jako pisarz u notariusza oraz księgowy.

Do armii carskiej zmobilizowany (wg innych źródeł był ochotnikiem) 10 stycznia 1916 r. Ukończył w maju 1916 r. pułkową drużynę szkolną 178 zapasowego pułku piechoty, a 6 marca 1917 r. 5 Kijowską Szkołę Chorążych. Chorąży, młodszy oficer kompanii, następnie dowódca kompanii, we wrześniu 1917 r. wybrany na dowódcę 3 batalionu 102 zapasowego pułku piechoty w Samarze.

Do Armii Czerwonej wstąpił na ochotnika 12 października 1918 r. i został mianowany dowódcą kompanii staroruskiego robotniczego pułku rezerwowego. 28 listopada 1918 r. rozpoczął naukę na Piotrogrodzkich Okręgowych Kursach Organizacyjno-Instruktorskich, które ukończył 24 stycznia 1919 r. Od 8 maja 1919 r. służył w 2 Piotrogrodzkiej Brygadzie Strzeleckiej Specjalnego Przeznaczenia: zastępca szefa zaopatrzenia brygady, kierownik gospodarczy jej 5 pułku strzeleckiego (od 7.08.1919) i dowódca 628 pułku strzeleckiego brygady (od 17.10.1919). 14 maja 1920 r. został zaliczony do rezerwy przy sztabie 7 Armii, a już 25 maja 1920 r. mianowany dowódcą 112 pułku strzeleckiego 13 Dywizji Strzeleckiej. Od 26 października 1920 r. dowódca 129 kurskiego pułku strzeleckiego 15 DS. W czasie wojny domowej w szeregach 7 Armii brał udział w walkach z wojskami gen. Judenicza od 12 października do 14 listopada 1919 r., wojskami fińskimi od 1 stycznia do 4 maja 1920 r. oraz na froncie łotewskim od 1 lipca do 15 sierpnia 1920 r. W szeregach 6 Armii Frontu Południowego od

30 września do 28 grudnia 1920 r. uczestniczył w walkach z wojskami gen. Wrangla. W czasie szturm Krymu był kontuzjowany.

W okresie od 8 stycznia do 15 kwietnia 1921 r. był słuchaczem Kursów Doskonalenia Oficerów Wojsk Ukrainy i Krymu. Od 21 maja 1921 r. służył na 60 Kursach Piechoty w Bierdiańsku: szef wyszkolenia liniowego, p.o. zastępcy komendanta (od 24.10.1921) i zastępcą komendanta ds. szkolno-liniowych (od 28.01.1922). 10 czerwca 1922 r. oddany do dyspozycji dowódcy 16 Piotrogradzkiej DS i 15 czerwca mianowany dowódcą 2 batalionu 46 pułku strzeleckiego tej dywizji. Od 16 września 1922 r. p.o. kierownika gospodarczego tego pułku, a od 24 października 1922 r. zastępcą dowódcy pułku ds. liniowych. Od 1 marca 1924 r. oficer do zadań przy dowódcy 20 DS. Od 17 maja 1924 r. szef oddziału administracyjno-gospodarczego sztabu 10 DS Piotrogradzkiego Okręgu Wojskowego. 15 października 1924 r. mianowany p.o. zastępcy dowódcy 29 pułku strzeleckiego tej dywizji ds. gospodarczych. Od 17 stycznia 1927 r. dowódca 2 samodzielnego batalionu karnego Leningradzkiego OW. 3 października 1928 r. mianowany dowódcą 18 samodzielnego batalionu karabinów maszynowych, a 17 stycznia 1929 r. dowódcą 15 lokalnego samodzielnego batalionu strzeleckiego Leningradzkiego OW. W okresie od 5 listopada 1930 r. do 28 maja 1931 r. słuchacz Kursów „Wystriel”. Od czerwca 1931 r. dowódca i komisarz 10 pułku strzeleckiego 4 DS. 25 listopada 1932 r. mianowany dowódcą kronsztadzkiego fortecznego pułku strzeleckiego.

Zwolniony z szeregów Marynarki Wojennej 28 stycznia 1938 r. Aresztowany 3 lutego 1938 r. jako Polak, pod zarzutem uczestnictwa w spisku wojskowo-faszystowskim. Następnie został oskarżony o organizację w pułku siatki POW i szpiegostwo na rzecz Polski. Oswobodzony z powodu umorzenia sprawy 13 lutego 1940 r.

Przywrócony do służby 19 marca 1940 r. i zaliczony do dyspozycji Zarządu Kadr Marynarki Wojennej. Wkrótce mianowany inspektorem Zarządu Głównego Ludowego Komisariatu Marynarki Wojennej ds. jednostek lądowych i brzegowych. Od grudnia 1940 r. p.o. szefa Oddziału Liniowego Kursów Przygotowania Oficerów Rezerwy Marynarki Wojennej. W lutym 1941 r. powrócił na poprzednie stanowisko.

Po wybuchu wojny z Niemcami, w lipcu 1941 r., mianowany dowódcą 1 Brygady Słuchaczy Szkół Marynarki Wojennej. Po jej rozformowaniu we wrześniu 1941 r. objął dowództwo 5 Samodzielnej Brygady Piechoty Morskiej Floty Bałtyckiej. W kwietniu 1942 r. dowodził specjalną grupą, która zajmowała wyspy na Zatoce Fińskiej, został ciężko ranny. Po rekonwalescencji, w październiku 1942 r., mianowany dowódcą 291 DS, która brała udział w obronie Leningradu w składzie Frontu Leningradzkiego, od 1944 r. w walkach na terenie Estonii i Łotwy w składzie 3 Frontu Nadbałtyckiego, od stycznia 1945 r. w Wiślańsko-Odrzańskiej Operacji Ofensywnej i wyzwaniu Śląska w składzie 1 Frontu Ukraińskiego. W ostatnich dniach wojny uczestniczyła w operacji praskiej.

Po zakończeniu działań wojennych, w lipcu 1945 r., mianowany p.o. pełnomocnika Rady Wojennej Centralnej Grupy Wojsk ds. repatriowanych i demobilizowanych w mieście Siget w Rumunii. W grudniu 1946 r. oddelegowany do Akademii Wojskowej im. Frunzego, był jej wykładowcą, a od grudnia 1946 r. komendantem roku Wydziału Głównego. Od marca 1949 r. kierownik Katedry Wojskowej Leningradzkiego Instytutu Technologicznego, a od stycznia 1952 r. Leningradzkiego Instytutu Inżynieryjno-Ekonomicznego. 24 listopada 1952 r. przeszedł w stan spoczynku.

W czasie służby odznaczony Orderem Lenina, dwoma Orderami Czerwonego Sztandaru, Orderem Suworowa II klasy, Orderem Kutuzowa II klasy, Orderem Wojny Ojczyźnianej I klasy, Orderem Czerwonej Gwiazdy, mongolskim Orderem Czerwonego Sztandaru, medalami.

Zmarł w Leningradzie 5 marca 1979 r.

Od 2 lutego 1920 r. był członkiem partii bolszewickiej. Wykluczony z niej w 1927 r., przywrócony w 1928 r. Ponownie wykluczony z partii w styczniu 1938 r. Przywrócony po wyjściu z więzienia.

Stopień: kategoria K-9, pułkownik (1936), GM (25.09.1943).

Źródła: CAMO/Podwignaroda, RGAWMF, r-1570/8/25/1-76, r-1678/1/11/83, r-2192/3/1017/1-27, RGWA, KES, 37837/4/425/30ob, 37837/20/17/31ob, 37837/18/252/155ob.

Literatura: *WOKomdiwy*, t. III, s. 999–1001.

ZAJKOWSKI Stanisław

(ЗАЙКОВСКИЙ Станислав Станиславович)

Urodzony 4 sierpnia 1899 r. we wsi Żełma, gubernia grodzieńska, w rodzinie chłopskiej. Podawał się za Białorusina i Polaka, władał językiem polskim i rosyjskim. W 1914 r. ukończył szkołę podstawową w Białymstoku, pracował jako murarz. W armii carskiej nie służył.

Do Armii Czerwonej zmobilizowany 2 lutego 1918 r., służył jako czerwonoarmista w 4 moskiewskim pułku robotniczym. Od 10 sierpnia 1918 r. kursant Moskiewskich Kursów Piechoty. Po ich ukończeniu, 11 sierpnia 1919 r., mianowany zastępcą dowódcy plutonu tych kursów. Od 5 lipca 1920 r. p.o. dowódcy kompanii 2 białostockiego pułku. Wraz z kompanią wziął udział w wojnie z Polską.

Od 7 maja 1921 r. zastępca dowódcy kompanii 650 pułku strzeleckiego, a od 1 września 1921 r. dowódca plutonu w 506 pułku. Na czele plutonu brał udział w tłumieniu powstania w guberni tobolskiej. Od 17 listopada 1921 r. był słuchaczem Wyższej Szkoły Strzeleckiej w Kazaniu, a od 7 kwietnia 1922 r. Wyższej Połączonej Szkoły Wojskowej im. Kamieniewa w Kijowie. Po ukończeniu nauki, od 26 października 1923 r., służył w 42 pułku strzeleckim 14 Dywizji Strzeleckiej: zastępca dowódcy kompanii, dowódca kompanii (od 18.03.1924), zastępca dowódcy 1 batalionu (od 1.09.1924), dowódca kompanii (od 5.11.1924), p.o. dowódcy 3 batalionu (od 13.08.1925), p.o. zastępcy szefa sztabu pułku (od 30.12.1925), zastępca dowódcy 3 batalionu (od 14.06.1926) i dowódca tego batalionu (od 1.05.1929). W 1932 r. został słuchaczem Akademii Wojskowej RKKA im. Frunzego, którą ukończył 30 kwietnia 1936 r. Następnie, 13 maja 1936 r., mianowany zastępcą szefa 1 wydziału I Oddziału sztabu Specjalnej Armii Dalekowschodniej. Od 19 lutego 1938 r. dowódca 197 pułku strzeleckiego 66 DS Przymorskiej Grupy Wojsk SAD.

Zwolniony z szeregów Armii Czerwonej rozkazem Rady Wojennej 1 Samodzielnej Armii 3 września 1938 r. jako Polak. Aresztowany 16 października 1938 r.

Po oswobodzeniu i przywróceniu do służby, w 1940 r., starszy wykładowca taktyki Kursów „Wystriel”, od 16 listopada 1940 r. wykładowca taktyki tych kursów.

Od maja 1942 r. uczestnik wojny z Niemcami, szef Oddziału Operacyjnego sztabu 6 Armii Frontu Woroneskiego. Od 1943 r. dowódca armijnego zapasowego pułku strzeleckiego i szef sztabu 25 Gwardyjskiej DS oraz 82 DS 3 Frontu Ukraińskiego.

Oddelegowany do służby w Wojsku Polskim w marcu 1944 r. i mianowany szefem sztabu 3 Dywizji Piechoty im. R. Traugutta. Od 26 września 1944 r. dowódca tej dywizji. Był oskarżony o szaber, nadużycia i malwersacje²⁵⁴. 25 września 1946 r. wyjechał do ZSRR.

Za udział w wojnie z Niemcami odznaczony Orderem Wojny Ojczyźnianej I (1943) i II klasy, Orderem Czerwonego Sztandaru (1944), Orderem Lenina (1945), Orderem Suworowa II klasy (1945), Orderem Odrodzenia Polski V klasy (1945), Orderem Virtuti Militari V klasy (1945), Krzyżem Grunwaldu III klasy (1945), Złotym Krzyżem Zasługi (1946), medalami.

Od 1927 r. był członkiem partii bolszewickiej.

Zmarł w lipcu 1975 r. w Odessie.

Stopień: kategoria K-8, major (30.12.1935), podpułkownik, pułkownik (18.06.1942), gen. brygady WP (25.05.1945), GM (11.07.1945).

Źródła: CAMO/Podwиг naroda; CAW, TAP, 497/58/6836; IV.500.4/7/421; RGWA, KES; KE 1924; 9/2953/233; 9/36/2953/233; 37299/1/327/265; 37837/4/67/573, 73/349, 117/87, 153/478, 404/534; 37837/18/478/322ob-333, 529/197ob-198, 582/9; 37837/20/6/753.

Literatura: DWPFW, s. 160–161.

²⁵⁴ Były kwatermistrz dywizji, podpułkownik Słobów, został w listopadzie 1945 r. skazany przez sąd na osiem lat więzienia. Z przebiegu procesu wynikało, że Zajkowski był współwinny przestępstw, za które skazano tylko jego podwładnego.

ZAKRZEWSKI Włodzimierz**(ЗАКРЖЕВСКИЙ Владимир Иосифович)**

Urodzony 8 czerwca 1893 r. w Petersburgu w rodzinie mieszczańskiej. Polak. W 1912 r. ukończył szkołę realną.

Do armii carskiej zmobilizowany w 1914 r. W 1916 r. ukończył 3 Moskiewską Szkołę Chorążych. Ostatni stopień: podporucznik w 314 nowooskolskim pułku piechoty.

Do Armii Czerwonej zmobilizowany 6 sierpnia 1918 r. Służąc w 5 Armii, brał udział w walkach na Uralu. Początkowo oddany do dyspozycji sztabu armii. 21 września 1918 r. objął stanowisko zastępcy szefa oddziału operacyjnego sztabu 26 Dywizji Strzeleckiej, a w listopadzie 1918 r. dowództwo 2 arszańskiego pułku. Wkrótce się rozchorował i zdał dowództwo. Od 16 lutego 1919 r. na 32 Symbirskich Kursach Piechoty RKKA: najpierw jako dowódca plutonu, a od 1 kwietnia 1919 r. jako dowódca kompanii. 24 maja 1919 r. kursanci i kadra kursów zostali skierowani na Front Południowy do walki z wojskami gen. Denikina. Ranny, od 2 czerwca 1919 r. do 2 lutego 1920 r. przebywał na leczeniu. 14 kwietnia 1920 r. został komendantem warty kursów, a 1 czerwca 1920 r. ich adiutantem. Od 1 grudnia 1920 r. oddany do dyspozycji Czernichowskich Kursów Piechoty, gdzie 8 stycznia 1921 r. objął funkcję adiutanta, a 16 lutego 1921 r. został ich intendentem. 14 lipca 1921 r. kursy zostały przemianowane na 15 Kursy Piechoty RKKA. Od 5 marca 1922 r. był zastępcą ich komendanta. 19 stycznia 1923 r. mianowany intendentem, a tydzień później dowódcą 2 pułku konwojowego. 12 marca 1923 r. pułk został przeformowany w 2 batalion konwojowy. Od 5 lutego 1925 r. zastępca dowódcy, a od 20 marca 1925 r. dowódca 9 batalionu konwojowego. 31 sierpnia 1927 r. został mianowany szefem sztabu 7 Samodzielnej Brygady Wojsk Konwojowych, 1 maja 1931 r. szefem sztabu 3 Dywizji Konwojowej. 28 czerwca 1932 r. objął dowództwo 3 Samodzielnej Brygady Wojsk Konwojowych. Po przejęciu Wojsk Konwojowych przez NKWD nadal służył w tym resorcie. W grudniu 1935 r. był szefem Oddziału Wyszkożenia Bojowego Zarządu Wojsk Pogranicznych i Wewnętrznych Uzbeckiej SSR. Dalsze losy nieznanne.

Stopień: kategoria K-11 (28.10.1932), pułkownik NKWD (23.12.1935).

Źródła: RGWA, KES; 37837/18/157/22, 157/42; informacje Andrieja Żukowa.

ZALEWSKI Adam

(ЗАЛЕВСКИЙ Адам Иосифович)

Urodzony w 1894²⁵⁵ r. w Ostrołęce, gubernia łomżyńska, w rodzinie robotniczej. Polak. Ukończył szkołę wiejską, a w 1909 r. czteroklasową szkołę miejską. Był uczniem u ślusarza i pracował jako ślusarz w Pińsku.

Do armii carskiej powołany w 1914 r., odbył kursy strzelców karabinów maszynowych w Oranienbaumie, w 1917 r. starszy podoficer w batalionie lotniczym w Gatczynie, a po ukończeniu kursów motorzystów służył jako motorzysta w Sewastopolskiej Szkole Lotniczej.

Do Gwardii Czerwonej wstąpił dobrowolnie w październiku 1917 r. i został czerwonogwardzistą oddziału w rejonie Symferopola. Od lutego 1918 r. był motorzystą 1 sewastopolskiego rewolucyjnego oddziału lotniczego. W maju 1918 r., w czasie okupacji Krymu przez Niemców, dostał się do niewoli. Zbiegł z niej we wrześniu 1918 r. Od października 1918 r. był motorzystą 2 woroneskiego oddziału lotniczego, a następnie motorzystą, lotnikiem obserwatorem i mechanikiem w 22 zwiadowczym oddziale lotniczym. W czasie wojny domowej uczestniczył w walkach na frontach Południowym i Południowo-Wschodnim.

W latach 1921–1924 uczył się, kolejno, w Jegoriewskiej Szkole Lotniczej, Sewastopolskiej Szkole Lotniczej i 1 Wyższej Szkole Czerwonych Lotników Wojskowych. Po ukończeniu nauki został lotnikiem w 4 samodzielny oddziale lotniczym, brał udział w walkach z basmaczami. W dniach 24 września – 1 października 1924 r. uczestniczył w pierwszym grupowym locie na trasie Taszkient–Termez–Ka-

²⁵⁵ Tak według KES; według literatury urodził się w 1893 lub 1895 r. w powiecie ostrołęckim.

bul, w czasie którego po raz pierwszy w historii samoloty przeleciały nad Hindukuszem. W tym samym roku został odznaczony Orderem Czerwonego Sztandaru. W 1925 r. udzielono mu bezpłatnego urlopu w związku z pobytem za granicą. Wypełniał wówczas specjalną misję w Afganistanie. Po powrocie do kraju, od sierpnia 1927 r., służył w Instytucie Naukowo-Badawczym Lotnictwa RKKK: starszy lotnik, starszy instruktor (od stycznia 1928), p.o. szefa III Oddziału (od 21.05.1928), dowódca eskadry (od 21.06.1931). W latach 1931–1932 był słuchaczem Kursów Doskonalenia Wyższego Korpusu Oficerskiego przy Akademii Sił Powietrznych RKKK im. Żukowskiego. Od 14 stycznia 1932 r. dowódca i komisarz 1 eskadry lotniczej Instytutu, a od 16 sierpnia 1932 r. dowódca i komisarz Brygady Lotniczej Instytutu. Jeden z najbardziej znanych i doświadczonych pilotów doświadczalnych ZSRR. Uczestniczył w lotach doświadczalnych ciężkich bombowców TB-1 i TB-3 (ANT-6) oraz myśliwców I-7 i I-16. Pilotował doświadczalne obiekty lotnicze „Zwieno-1” i „Zwieno-2”, składające się z ciężkiego bombowca i dwóch myśliwców. 22 lutego 1933 r. został ponownie odznaczony Orderem Czerwonego Sztandaru. W 1934 r. uczestniczył w długodystansowym locie na trasie Moskwa–Warszawa–Paryż–Moskwa samolotem ANT-6. Od 10 lutego 1936 r. słuchacz Wydziału Operacyjnego Wojskowej Akademii Lotniczej im. Żukowskiego. Po ukończeniu studiów, w listopadzie 1936 r., powrócił na dawne stanowisko. W czasie lotów doświadczalnych przeżył trzy katastrofy. Po najcięższej, w 1937 r., nie mógł już latać. Pod koniec 1937 r. mianowany komendantem bazy lotniczej Ałma Ata i szlaku lotniczego Ałma Ata – Lanzhou, którym przerzucano wsparcie dla Chin.

20 lipca 1938 r., w związku z narodowością, na wniosek Rady Wojskowej Sił Powietrznych RKKK, zwolniony z Armii Czerwonej. Pracował w przemyśle lotniczym. Do służby przywrócony 28 marca 1939 r., został oddelegowany do dyspozycji Ludowego Komisariatu Przemysłu Lotniczego. Od 10 października 1940 r. zastępca komendanta Instytutu Naukowo-Badawczego Głównego Zarządu Lotnictwa RKKK ds. samolotów.

Aresztowany 8 maja 1941 r.; zajmował wówczas stanowisko szefa IV Oddziału tegoż Instytutu. 9 maja 1942 r., wyrokiem Komisji Specjalnej NKWD, skazany na pięć lat pozbawienia wolności. Zmarł 28 września 1945 r., odbywając karę w Ustymyńsku. Zrehabilitowany 17 września 1955 r.

W 1918 r. został członkiem partii bolszewickiej.

Stopień: kategoria K-11, kombrig (28.11.1935).

Źródła: RGWA, KES; 37837/4/18/26, 20/354ob, 28/171, 62/92, 116/176, 118/417, 173/230-231, 231/190, 398/458;

Literatura: N.S. Czeruszew, Ju.N. Czeruszew, *Rasstrielannaja elita RKKK. Kombrigi*, s. 94–95; KPURP, s. 957; O.F. Suwieniorow, *Tragedija RKKK*, s. 405; www.testpilot.ru.base/2010/04/zalewskij-a-i/.

ZALEWSKI Kazimierz

(ЗАЛЕВСКИЙ КАЗИМИР АНТОНОВИЧ)

Urodzony 1 marca 1897 r. w miejscowości Racha, gubernia kijowska. Polak. Władał językiem polskim i rosyjskim. Pochodził z rodziny mieszczańskiej; ojciec był ekonomem w majątkach ziemskich, potem pracował w cukrowni. Ukończył szkołę handlową w Zwienigorodzie. Rozpoczął naukę w Instytucie Handlowym w Kijowie.

We wrześniu 1916 r. został zmobilizowany do armii carskiej, dwa miesiące służył jako szeregowy w batalionie zapasowym w Carycynie. Od grudnia 1916 r. do kwietnia 1917 r. uczył się w 5 Szkole Chorążych. Po jej ukończeniu służył jako młodszy oficer kompanii w 84 zapasowym pułku piechoty w Moskwie. Pod koniec 1917 r. był przewodniczącym kompanijnego komitetu żołnierskiego oraz członkiem komitetu pułkowego 420 pułku piechoty 108 Dywizji Piechoty na Froncie Południowo-Zachodnim.

1 grudnia 1917 r. został wybrany z ramienia partii bolszewickiej na Zjazd Delegatów Żołnierskich 7 Armii. Od tego czasu liczy mu się staż w Armii Czerwonej. Od 7 grudnia 1917 r. przewodniczący

Rewolucyjnego Trybunału Wojskowego 7 Armii. 10 kwietnia 1918 r. mianowany kierownikiem działu agitacyjno-propagandowego komisarjatu wojskowego miasta Kozłow. Od 3 lutego 1919 r. znajdował się w dyspozycji Komitetu Centralnego KP(b) Ukrainy, a od marca 1919 r. ludowego komisarza spraw wojskowych i morskich Ukrainy. W tym samym miesiącu mianowany szefem Oddziału Politycznego 1 Radzieckiej Ukraińskiej Dywizji. Brał udział w walkach z wojskami Petlury. Od maja 1919 r. zastępca komisarza wojskowego kursów dywizyjnych 12 Armii. 3 października 1919 r. mianowany zastępcą komisarza wojskowego Wojskowej Akademii Gospodarczej, a w grudniu 1919 r. komisarzem tej akademii. Od 29 czerwca 1920 r. komisarz 12 Władykaukaskich Kursów Oficerów Piechoty, a od 29 października 1920 r. również ich komendant. Wraz z kursantami i personelem kursów brał udział w tłumieniu powstania Czechenów. 12 lutego 1923 r. udzielono mu bezterminowego urlopu. Powrócił do aktywnej służby 29 września 1923 r. i został mianowany komisarzem 14 Połtawskiej Szkoły Piechoty. Od 8 października 1924 r. zastępca szefa OP 2 Turkiestańskiej Dywizji Strzeleckiej, od 31 marca 1925 r. zastępca dowódcy tej dywizji ds. politycznych i szef jej OP. 12 września 1925 r. rozpoczął studia na Wydziale Głównym Akademii Wojskowej RKKA. Po ich zakończeniu, 2 lipca 1928 r., mianowany zastępcą szefa sztabu 1 Korpusu Strzeleckiego. 11 listopada 1929 r. oddany do dyspozycji dowódcy 56 DS w celu odbycia stażu na stanowisku dowódcy 166 pułku strzeleckiego. 10 marca 1930 r. mianowany szefem I Oddziału Zarządu Szkolnictwa Wojskowego RKKA, a od 1 lutego 1931 r. szef 1 sektora sztabu Szkolnictwa Wojskowego Zarządu Głównego RKKA. 10 września 1931 r. przeniesiony do rezerwy z oddelegowaniem do pracy w redakcji gazety „Krasnaja Zwiezda”. Pracował jako szef wydziału wojskowego tej gazety. 14 maja 1936 r. powołany ponownie do służby czynnej z zaliczeniem do Zastępu 1000.

Zwolniony z szeregów Armii Czerwonej na wniosek NKWD 7 lipca i aresztowany 24 lipca 1937 r. Wyrokiem Izby Wojskowej Sądu Najwyższego ZSRR 28 listopada 1937 r. skazany na karę śmierci i tego samego dnia rozstrzelany w Moskwie. Prochy spoczywają na Cmentarzu

Dońskim w Moskwie. Zrehabilitowany 31 sierpnia 1956 r. Wykreślony ze spisów Armii Radzieckiej 19 października 1956 r. z powodu śmierci.

W listopadzie 1917 r. wstąpił do partii bolszewickiej.

Stopień: kategoria K-11, pułkownik rezerwy (16.04.1936).

Źródła: RGWA, KE 1923, 1925, 37837/4/80/670, 149/185; 37837/18/327/220; 37837/20/25/90; 37976/1/340/15-40.

Literatura: EBDSM.

ZARAKO-ZARAKOWSKI Bolesław
(ЗАРАКО-ЗАРАКОВСКИЙ Болеслав
Францевич)

Urodzony 30 marca 1894 r. w Połocku, w rodzinie szlacheckiej; ojciec był zawodowym oficerem. Polak, podawał się również za Rosjanina i Białorusina. Władał językiem rosyjskim, polskim i francuskim.

W 1911 r. ukończył Korpus Kadetów w Połocku i rozpoczął naukę w Aleksandrowskiej Szkole Wojskowej, którą ukończył w sierpniu 1912 r. jako podporucznik i został zawodowym oficerem: młodszym oficerem 97 liflandzkiego pułku piechoty. Brał udział w I wojnie światowej jako dowódca batalionu i p.o. adiutanta pułku, walcząc na frontach Południowym i Południowo-Zachodnim. W 1914 r., w Prusach Wschodnich, był kontuzjowany. Od 1917 r. służył w artylerii. Ostatni stopień i funkcja: kapitan, starszy oficer baterii 36 dywizjonu moździerzy 8 Korpusu Piechoty. Jednostka została rozformowana w kwietniu 1918 r.

Do Armii Czerwonej wstąpił dobrowolnie 12 lipca 1918 r. i został adiutantem artylerii w Niżegorodsku. Od 6 sierpnia 1918 r. był zastępcą szefa sztabu Niżegorodskiej Dywizji Strzeleckiej ds. operacyjnych. 24 stycznia 1919 r. został mianowany szefem sztabu 11 DS, a 7 marca 1919 r. p.o. dowódcy. Z dywizją brał udział w walkach z jednostkami Krasnowa i Denikina. W czerwcu 1919 r. objął stanowisko zastępcy szefa Oddziału Mobilizacyjnego sztabu 15 Armii. 15 września 1919 r. mianowany szefem sztabu 1 Brygady 17 DS, od 8 października 1919 r.

p.o. dowódcy brygady. Od 17 marca 1920 r. służył w Ukraińskiej Armii Pracy (ros. *Trudowej*): początkowo szef Oddziału Operacyjnego jej sztabu, a od 29 października dowódca 4 Samodzielnej Brygady. Wziął udział w walkach z wojskami gen. Wrangla. 25 listopada 1921 r. został zastępcą szefa Zarządu Operacyjnego sztabu Sił Zbrojnych Ukrainy i Krymu. Od 22 czerwca 1922 r. służył w sztabie 7 Korpusu Strzeleckiego: p.o. zastępcy szefa, p.o. szefa (od 18.06.1923), zastępca szefa sztabu (od 26.09.1923). 24 kwietnia (wg innych źródeł 4 lipca) 1924 r. mianowany szefem sztabu 33 DS Zachodniego Okręgu Wojskowego. Od 7 marca 1926 r. był szefem części operacyjnej sztabu 13 KS, a w okresie od 1 sierpnia do 16 października p.o. szefa sztabu korpusu. Od 1 listopada do 31 grudnia 1927 r. był słuchaczem Ogólnowojskowego Oddziału Kursów Doskonalenia Wyższego Korpusu Oficerskiego przy Akademii Wojskowej RKKA. Szefem sztabu 57 DS był od 1 stycznia 1931 r. Następnie służył w Wojskowej Akademii Inżynierskiej: rukowoditielel taktyki (1932), starszy rukowoditielel cyklu operacyjno-taktycznego (od 9.04.1933), starszy rukowoditielel wojskowej służby topograficznej, starszy rukowoditielel Katedry Wojskowej Służby Topograficznej. 22 kwietnia 1935 r. ukończył zaocznie Akademię Wojskową RKKA. 28 lipca 1936 r. mianowany szefem Katedry Wojskowej Służby Topograficznej Akademii Inżynierskiej RKKA.

Zwolniony z RKKA 13 lipca 1937 r. Najprawdopodobniej aresztowany i więziony do wiosny 1939 r. 30 kwietnia 1939 r. ludowy komisarz obrony odmówił przywrócenia go do służby, lecz zmienił podstawę zwolnienia i zaliczył go do rezerwy²⁵⁶, dzięki czemu mógł zostać zatrudniony jako wykładowca przysposobienia wojskowego w Instytucie Wodno-Melioracyjnym w Moskwie.

Przywrócony do służby czynnej pod koniec czerwca 1941 r. i mianowany dowódcą zapasowego pułku strzeleckiego 21 Dywizji Pospolitego Ruszenia Rejonu Kirowskiego Moskwy. Od sierpnia 1941 r. dowódca

²⁵⁶ W jego biogramie (*WOKomdiwy*, t. III, s. 1026) podano, że „w kwietniu 1939 r. został przywrócony do służby i mianowany starszym wykładowcą Specjalnej Szkoły Artylerii w Moskwie”, ale nie odpowiada to rozkazowi personalnemu lko.

1 pułku strzeleckiego tej dywizji. Od października 1941 r. szef Oddziału Wyszkożenia Bojowego 33 Armii Frontu Zachodniego. W szeregach armii wziął udział w bitwie pod Moskwą, a następnie w nieudanej rżewsko-wiaziemskiej operacji ofensywnej zimą 1942 r., kiedy armia została okrążona. Od lipca 1942 r. p.o. zastępcy szefa sztabu 33 Armii, a od grudnia 1942 r. zastępca komendanta (wg innych źródeł komendant) Armijnych Kursów Młodszych Lejtnantów. Od 15 marca 1943 r. dowódca 160 DS 33, następnie 49, 10 i 70 Armii. Zdjęty ze stanowiska 26 kwietnia 1944 r. i oddany do dyspozycji Rady Wojennej 1 Frontu Białoruskiego. Od maja 1944 r. p.o. zastępcy szefa sztabu 1 Frontu Białoruskiego: uczestniczył w operacji „Bagration”.

We wrześniu 1944 r. oddelegowany do służby w Wojsku Polskim. 8 października 1944 r. mianowany p.o. szefa, a 19 grudnia 1944 r. zastępcą szefa i szefem Zarządu Operacyjnego Sztabu Głównego WP. Od 19 kwietnia 1945 r. dowódca VI Okręgu Wojskowego (Łódź), a od 26 listopada 1946 r. VII OW (Lublin). 25 września 1947 r. mianowany komendantem Akademii Sztabu Generalnego WP. Od 10 lutego 1948 r. w dyspozycji ministra obrony narodowej. 20 kwietnia 1948 r., na własną prośbę, powrócił do ZSRR, do dyspozycji Głównego Zarządu Kadr. 11 sierpnia 1948 r. przeniesiony w stan spoczynku.

Odznaczony Orderem Lenina, trzema Orderami Czerwonego Sztandaru (1943, 1944, za wysługę lat) i Orderem Wojny Ojczyźnianej I klasy (1943), Orderem Odrodzenia Polski III klasy (1945), Krzyżem Grunwaldu III klasy (1945), Złotym Krzyżem Zasługi (1946), medalami.

W czasie wojny z Niemcami został kandydatem na członka WKP(b).

Zmarł w Moskwie 2 grudnia 1963 r.

Stopień: kategoria K-10 (1929), pułkownik (02.1936), GM (1.09.1943), generał dywizji WP (14.12.1945), GL (11.07.1946).

Źródła: CAMO/Podwíg naroda; CAW, TAP, 497/58/3823; IV.500.4/7/429; RGWA, KES; 37837/1/112/251ob; 37837/4/29/859, 59/739, 64/816, 74/456-457, 103/513, 130/217, 235/548; 37837/18/6/131, 493/28; 37837/20/16/665, Literatura: DWPFW, s. 161–162; WOKomdiwy, t. III, s. 1025–1027; KPURP, s. 959; J. Królikowski, S-Ż, s. 286–287; E.J. Nalepa, cz. II, s. 63.

ZAREMBA (ZAREMBO) Aleksy

(ЗАРЕМБА[ЗАРЕМБО] Алексей Викторович)

Urodzony 3 października 1893 r. w miejscowości Iliniczi, gubernia kijowska, w rodzinie robotniczej; ojciec był kowalem. Zruszczony Polak. Władał językiem rosyjskim, polskim i francuskim. W 1910 r. ukończył sześć klas gimnazjum.

Do armii carskiej zgłosił się na ochotnika 1 września 1911 r.: junkier. 12 lipca 1914 r. ukończył Czugujewską Szkołę Wojskową. Walczył na Froncie Północnym. Ostatni stopień i funkcja: porucznik, młodszy oficer 1 zapasowej baterii moździerzy. Po demobilizacji pracował w składzie gospodarczym 4 Armii Frontu Wschodniego w guberni samarskiej.

Do Armii Czerwonej zmobilizowany 2 marca 1919 r. i mianowany pomocnikiem komendanta parku zapasowego dywizjonu artylerii. Nie brał udziału w walkach na frontach wojny domowej. Od 1 września 1919 r. dowódca baterii w ciężkim dywizjone artylerii Frontu Turkiestańskiego, a od 16 września 1920 r. dowódca tego dywizjonu. Od 16 listopada 1920 r. w dyspozycji dowództwa Zawołżańskiego Okręgu Wojskowego. 16 grudnia 1920 r. mianowany dowódcą dywizjonu artylerii tego okręgu, a 8 czerwca 1921 r. dowódcą dywizjonu artylerii Samarskiego Okręgu Brygadowego. Od 23 sierpnia 1921 r. w rezerwie dowódczej Ukraińskiego OW. 14 września 1921 r. został słuchaczem Wojskowej Szkoły Doskonalenia Dowódców, a 27 stycznia 1922 r. p.o. dowódcy baterii artylerii tej szkoły. Od 11 maja 1922 r. zastępca dowódcy tej baterii. 23 października 1922 r. rozpoczął służbę w 4 samodzielnym dywizjone artylerii przeciwlotniczej: zastępca dowódcy baterii, p.o. dowódcy baterii (od 11.11.1922) i ponownie zastępca dowódcy baterii (od 1.07.1923). Od 20 listopada 1923 r. rukowoditelj w Szkole Doskonalenia Artylerii Przeciwlotniczej. 1 lutego 1924 r. mianowany p.o. dowódcy 4 samodzielnego dywizjonu artylerii przeciwlotniczej. Od 1 sierpnia 1924 r. instruktor pierwszej kategorii w Szkole Doskonalenia Artylerii Przeciwlotniczej. 1 października 1924 r. szkoła została przekształcona w Kursy Doskonalenia Dowódców Artylerii Przeciwlotniczej: był rukowoditlem średniej grupy. Po ponownej reorganizacji przekształcona w Szkołę Artylerii Przeciwlotniczej: od 1 listopada 1927 r. szef części szkolnej tej

ZAWIŚLAK Józef

szkoły, od 1 października 1929 r. jej wykładowca, a od 13 października 1930 r. rukowoditiel ds. artylerii. 26 maja 1932 r. mianowany na krótko zastępcą szefa 4 sektora w VI Zarządzie Sztabu RKKA, po czym powrócił na poprzednie stanowisko. 25 marca 1933 r. mianowany rukowoditelem strzelania Akademii Artylerii, a 14 grudnia 1933 r. starszym rukowoditelem cyklu strzelecko-taktycznego tej akademii. Jako starszy rukowoditiel Katedry Strzeleckiej Akademii Artylerii RKKA ukończył, 2 lipca 1936 r., kurs Wydziału Inżynieryjno-Dowódczego Akademii Artylerii. 15 sierpnia 1936 r. odznaczony Orderem Czerwonego Sztandaru.

Aresztowany 9 września 1938 r. Wyrokiem Komisji Specjalnej NKWD 21 lipca 1939 r. skazany na osiem lat łagru. Karę odbywał początkowo w Ustwymlągu. Wiosną 1940 r. przeniesiony do Specjalnego Biura Technicznego NKWD, pracował w Leningradzie i Mołotowie na stanowisku inżyniera obliczeniowca. Oswobodzony 16 września 1946 r. Ponownie aresztowany 13 lipca 1949 r. Wyrokiem Komisji Specjalnej Ministerstwa Bezpieczeństwa Państwowego ZSRR 15 października 1949 r. skazany na bezterminowe zesłanie do Kraju Krasnojarskiego. Według Suwienirowa zmarł na zesłaniu, według danych Stowarzyszenia „Memoriał” zwolniony w 1954 r. Zrehabilitowany 24 sierpnia 1955 r.

Stopień: kategoria K-10 (1933), major z wystugą dwóch lat (1.02.1936), pułkownik (17.02.1938).

Źródła: RGWA, KES; 37837/4/29/697ob, 32/178, 74/315, 99/685, 161/454; 37837/20/14/83; „Krasnaja Zwiezda”, nr 189, 16 VIII 1936.

Literatura: EBDSM: O.F. Suwienirow, *Tragedija RKKA*, s. 458 (błędnie jako major).

ZAWIŚLAK Józef

(ЗАВИСЛЯК Иосиф Александрович)

Urodzony 14 sierpnia 1895 r.²⁵⁷ w Łodzi, w rodzinie robotniczej; ojciec był ślusarzem. Polak, władał językiem polskim, rosyjskim i niemieckim. W 1904 r. ukończył szkołę podstawową w Sosnowcu, a w 1909 r. pięcioklasową szkołę handlową w Będzinie.

²⁵⁷ W KES podany jest rok urodzenia 1898, ale przebieg edukacji dowodzi, że jest to pomyłka.

Do armii carskiej został zmobilizowany 15 kwietnia 1915 r. Ukończył drużynę szkolną w Orenburgu, służył jako starszy podoficer. W 1917 r. skierowany na naukę do szkoły chorążych, lecz jej nie ukończył.

Do Gwardii Czerwonej wstąpił dobrowolnie 18 stycznia 1918 r., początkowo służył jako szeregowy. 18 lutego 1918 r. został mianowany zastępcą komisarza 5 Legionu i wziął udział w walkach z Kozakami orenburskimi. Od 3 kwietnia 1918 r. mianowany wykładowcą Orenburskiej Szkoły Instruktorów Wojskowych, od 15 maja 1918 r. był w niej kierownikiem oddziału wyszkolenia liniowego, a od 1 sierpnia 1919 r. komendantem szkoły. Wraz ze słuchaczami i kadrami szkoły brał udział w walkach z Korpusem Czechosłowackim, siłami atamanów Biełowa i Dutowa. Od 10 lutego 1920 r. służył w Turkiestanie i uczestniczył w walkach z basmaczami: zastępca dowódcy samodzielnego fergańskiego batalionu, dowódca tego batalionu (od 15.05.1920), dowódca samodzielnego dżelalabadzkiego batalionu (od 16.06.1920), zastępca dowódcy 309 pułku strzeleckiego (od 1.01.1921), dowódca batalionu w 23 pułku strzeleckim (od 2.02.1921), dowódca batalionu 17 turkiestańskiego pułku strzeleckiego (od 30.05.1921) i dowódca batalionu 6 turkiestańskiego pułku strzeleckiego (od 10.09.1922) 2 Turkiestańskiej Dywizji Strzeleckiej. Za udział w wojnie domowej odznaczony Orderem Czerwonego Sztandaru.

11 marca 1926 r. mianowany zastępcą dowódcy 4 górskiego pułku kawalerii ds. gospodarczych. Od 15 lipca 1931 r. dowódca 2 (wg innych źródeł 3) turkiestańskiego górskiego pułku strzeleckiego. Od 8 stycznia 1934 r. kwatermistrz 4 Górskiej Turkiestańskiej Dywizji Kawalerii. Od 23 listopada 1935 r. zastępca szefa, a od 22 maja 1938 r. szef Oddziału Obozowo-Rzeczowego sztabu Środkowoazjatyckiego Okręgu Wojskowego.

Zwolniony z Armii Czerwonej z powodów narodowościowych 27 lipca 1938 r. Przywrócony do służby 28 maja 1939 r. i mianowany szefem wydziału kontroli pracy, Gławwojentorgu, przy szefie zaopatrzenia Charkowskiego OW.

ZEIFERT Fryderyk

Uczestnik wojny z Niemcami, m.in. zastępca dowódcy 595 pułku strzeleckiego 188 DS ds. zaopatrzenia. Odznaczony Orderem Wojny Ojczyźnianej II klasy.

Stopień: kategoria K-9, major z wysługą jednego roku (24.12.1935), podpułkownik.

Źródła: CAMO/Podwиг naroda; RGWA, KES; 25895/1/1125/237, 1168/3; 37837/4/48/54ob, 61/459, 67/235, 168/296, 239/357; 37837/18/148/52, 750/199; 37837/20/6/39.

ZEIFERT Fryderyk

(ЗЕЙФЕРТ Фридерик Николаевич)

Urodzony 14 maja 1898 r. w miejscowości Widzy, gubernia kowieńska, w rodzinie mieszczańskiej; ojciec był farmaceutą. Polak, władał językiem polskim, rosyjskim i niemieckim. W 1915 r. ukończył szkołę realną w Dźwińsku. W armii carskiej nie służył.

Do Armii Czerwonej wstąpił dobrowolnie w listopadzie 1918 r. Początkowo sekretarz szefa Oddziału Politycznego 19 Dywizji Strzeleckiej. Od marca 1919 r. komisarz oddziału specjalnego 4 warszawskiego pułku. Od maja 1919 r. inspektor OP 52 DS, a od czerwca 1919 r. członek wyjazdowej sekcji Trybunału Wojskowego 16 Armii. W sierpniu 1919 r. mianowany komisarzem oddziału sanitarnego 52 DS. Brał udział w wojnie z Polską, w walkach w rejonie Baranowicze–Słonim–Mińsk. 12 lipca 1921 r. przeniesiony do rezerwy.

Pracował jako instruktor Ludowego Komisariatu Edukacji RFSRR, sekretarz sekcji polskiej i instruktor Biura Polskiego KC WKP(b). W 1924 r. ukończył dwa lata Instytutu Zootechnicznego w Moskwie.

1 września 1926 r. ponownie powołany do służby i mianowany zastępcą szefa III Oddziału IV Zarządu (wywiadu) Sztabu RKKK. Od 1 września 1927 r. w dyspozycji tego zarządu. 1 grudnia 1927 r. udzielono mu bezpłatnego urlopu, ale pozostawał związany z wywiadem wojskowym.

Był referentem ds. Litwy w Oddziale Państw Nadbałtyckich i Litwy Ludowego Komisariatu Spraw Zagranicznych (do marca 1929), zastępcą szefa działu zagranicznego gazety Ludowego Komisariatu Spraw Wojskowych i Morskich „Krasnaja Zwiezda” (do września 1931), korespon-

dentem TASS w Polsce (do lipca 1933) i Szwecji (do maja 1935), szefem działu zagranicznego gazety „Socjalisticzeskaja Swiaz”, redaktorem działu zagranicznego gazety „Za Industrializacyju” (do aresztowania).

Aresztowany 26 sierpnia 1937 r. Wyrokiem Izby Wojskowej Sądu Najwyższego ZSRR 1 listopada 1937 r. skazany na karę śmierci i rozstrzelany w Moskwie. Prochy spoczywają na Cmentarzu Dońskim. Zrehabilitowany 14 lipca 1957 r.

W kwietniu 1918 r. został członkiem partii lewicowych eserowców. Członek partii bolszewickiej od listopada 1918 r.

Stopień: bez stopnia, kategoria K-9.

Źródła: ASM, 1/3/1816/1-2; RGWA, KES; 37837/18/120/58ob-59.

Literatura: EBDSM; EWR, s. 340; W.M. Łurje, W.Ja. Kuczik, *GRU. Diela i ludi*, s. 392.

ZEMBLEWICZ Michał

(ЗЕМБЛЕВИЧ Михаил Иосифович [Осипович])

Urodzony w 1894 r. Litwin, podawał się również za Rosjanina.

W Armii Czerwonej od 1918 r., uczestnik wojny domowej.

W 1938 r. odznaczony Orderem Czerwonego Sztandaru.

W 1940 r. wykładowca lotnictwa Kursów Doskonalenia Oficerów Obrony Przeciwlotniczej Armii Czerwonej.

W czasie wojny z Niemcami, od kwietnia 1944 r., szef służby strzeleckiej 2 Armii Powietrznej. Odznaczony Orderem Wojny Ojczyźnianej I klasy (1944).

Od 1939 r. członek partii bolszewickiej.

Stopień: kategoria K-8, major (1936), pułkownik (16.07.1940).

Źródła: CAMO/Podwíg naroda; RGWA, 37837/4/377/339; 37837/18/886/152.

ZENEK (BABICZ) Józef

(ЗЕНЕК Иосиф Яковлевич)

Urodzony w 1894 r. we Lwowie, w rodzinie urzędnika. Polak.

W czasie I wojny światowej służył w armii austro-węgierskiej jako oficer. Być może służył w Legionach Polskich. Wzięty do niewoli.

W Armii Czerwonej od 1918 r. Dowódca kompanii w rewolucyjnym czerwonym pułku warszawskim i 3 siedleckim pułku strzeleckim, a następnie batalionu w 2 Moskiewskiej Brygadzie Specjalnego Przeznaczenia. Uczestnik wojny domowej.

Po zakończeniu wojny na stanowiskach dowódczych. W latach 1925–1927 doradca wojskowy armii Kuomintangu w Chinach. Po powrocie do ZSRR szef oddziału operacyjnego 15 Dywizji Strzeleckiej. Od stycznia 1928 r. w dyspozycji IV Zarządu Sztabu RKKA. Od kwietnia 1928 r. zastępca szefa III Oddziału II Zarządu Sztabu RKKA. Z okazji 10-lecia RKKA odznaczony Orderem Czerwonego Sztandaru. Od października 1928 r. w dyspozycji IV Zarządu Sztabu RKKA: zastępca attache wojskowego w Niemczech. Od 15 maja 1932 r. zastępca dowódcy 1 Brygady Zmechanizowanej im. Kalinowskiego. 7 maja 1933 r. mianowany szefem sztabu Leningradzkiej Szkoły Techników Samochodowych i Pancernych. Od 4 kwietnia 1936 r. zastępca komendanta ds. szkolno-liniowych i szef Oddziału Szkolnego, a od 5 lipca 1936 r. komendant tej szkoły. 19 kwietnia 1937 r. zaliczony do dyspozycji Zarządu Kadr RKKA.

Zwolniony z Armii Czerwonej 21 maja, aresztowany 22 maja 1937 r. Wyrokiem Komisji NKWD i Prokuratury ZSRR 15 listopada 1937 r. skazany na karę śmierci; rozstrzelany w Leningradzie 21 listopada 1937 r. Zrehabilitowany 28 listopada 1956 r.

Od 1919 r. był członkiem partii bolszewickiej.

Stopień: kategoria K-10, pułkownik (13.12.1935).

Źródła: RGWA, 37837/4/19/623, 45/11, 62/195, 74/390, 84/391, 127/181, 148/473; 37837/18/153/35, 413/58, 493/196; 37837/18/589/50; 37837/20/6/482ob; 37976/167-011/31-31ob; „Krasnaja Zwiezda”, nr 287, 14 XII 1935.

Literatura: EBDSM; EWR, s. 342; KPURP, s. 969; LM, t. 3, s. 152–153; *Martirolog polaków*, s. 308; O.F. Suwieniorow, *Tragedija RKKA*, s. 431.

ZIARKOWSKI Józef

(ЗЯРКОВСКИЙ Иосиф Владиславович [Владимирович])

Urodzony 14 listopada 1896 r. we wsi Macijewo, powiat kowelski, gubernia wołyńska, w rodzinie chłopskiej. Polak²⁵⁸, jako język ojczysty wskazywał rosyjski, władał również polskim. W 1914 r. ukończył sześć klas Polskiej Szkoły Realnej w Pskowie. Krótco pracował jako urzędnik.

Do armii carskiej zmobilizowany 15 sierpnia 1915 r., początkowo służył jako szeregowy i walczył na Froncie Zachodnim. W styczniu 1917 r. ukończył Omską Szkołę Chorążych i ponownie trafił na front. Ostatni stopień i funkcja: podporucznik, dowódca kompanii 30 syberyjskiego pułku strzeleckiego.

W Armii Czerwonej od 5 października 1918 r.²⁵⁹, początkowo dowódca plutonu w Wojskowej Szkole Elektrotechnicznej w Siergijewie (10 miesięcy). Następnie zastępca dowódcy i dowódca kompanii w tej szkole, zastępca dowódcy kompanii w 1 Polskiej Armii Czerwonej (w tym charakterze brał udział w wojnie z Polską), ponownie dowódca kompanii w Wojskowej Szkole Elektrotechnicznej i słuchacz Wojskowej Szkoły Lotników Obserwatorów w Leningradzie, którą ukończył w 1925 r. Przez 14 miesięcy służył jako starszy lotnik obserwator 2 samodzielnej eskadry rozpoznawczej w Smoleńsku. Od października 1926 r. był słuchaczem kursów przy Szkole Służby Specjalnej Sił Powietrznych RKKK. Po ich ukończeniu, od 11 lipca 1927 r., starszy lotnik obserwator w 55 eskadrze lotniczej, następnie w 6 parku lotniczym (od 1.10.1928) i ponownie w 55 eskadrze lotniczej (od 1.07.1929). Od 1 lutego 1930 r. dowódca samolotu tej eskadry. 20 listopada 1931 r. mianowany szefem sztabu 11 eskadry lotniczej.

W 1935 r. ukończył Kursy Doskonalenia Oficerów Sił Powietrznych RKKK i został mianowany zastępcą szefa sztabu 400 Myśliwskiej Brygady Lotniczej Leningradzkiego Okręgu Wojskowego ds. operacyjnych. W 1936 r. brygada została przemianowana na 111 Brygadę Lotniczą.

²⁵⁸ Jego brat Stanisław, również major (1936 r. kategoria K-8), szef sztabu 3 pułku łączności, od 1944 r. w stopniu pułkownika służył w Wojsku Polskim jako dowódca 18 pułku piechoty.

²⁵⁹ Według karty ewidencyjnej z 1922 r. od 6 stycznia 1918 r., a od 5 grudnia na stanowiskach dowódczych.

ŻAKIEWICZ Kazimierz

Zwolniony z RKKK 15 czerwca, aresztowany 11 września 1937 r. Wyrokiem Komisji NKWD i Prokuratury ZSRR 22 września 1937 r. skazany na karę śmierci. Stracony 26 września 1937 r. w Leningradzie. Zrehabilitowany w 1957 r.

W latach 1919–1924 był członkiem partii bolszewickiej. Usunięty z jej szeregów.

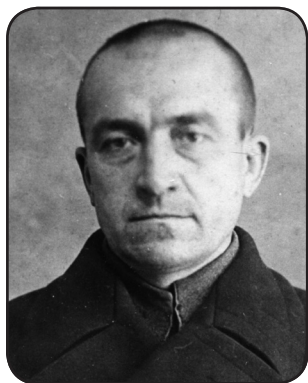
Stopień: kategoria K-9, major (15.03.1936).

Źródła: RGWA, KES; KE 1922; 37837/4/108/657; 37837/18/493/458; 37837/20/23/322.

Literatura: EBDSM; A.M. Grigorian, W.S. Milbach, A.N. Czernawski, *Polityczeskie niepriessii*, s. 332; LM, t. 1, s. 248; *Martirolog polakow*, s. 313.

ZIMMERMAN Ludwik → CYMMERMAN Ludwik

Ż

ŻAKIEWICZ Kazimierz

(ЖАКЕВИЧ Казимир Петрович)

Urodzony w 1894 r. w miejscowości Narew, gubernia grodzieńska. Polak.

W czasie I wojny światowej służył w armii carskiej, ukończył Tyfliską Szkołę Wojskową (1915).

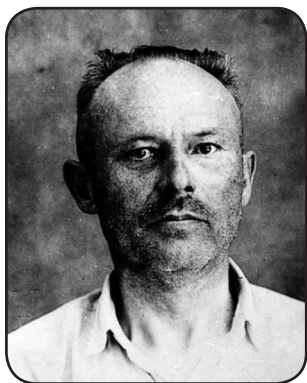
W Armii Czerwonej od 1918 r. na stanowiskach: lotnik obserwator (3 lata i 6 miesięcy), szef oddziału zaopatrzenia technicznego okręgu (6 lat), komendant parku lotniczego (4 lata), zastępca dowódcy i dowódca pociągu remontowego lotnictwa (rok). W 1919 r., jako lotnik obserwator 11 zwiadowczego oddziału lotniczego, został odznaczony Orderem Czerwonego Sztandaru. W 1926 r. ukończył Wyższe Lotnicze Kursy Dowódcze RKKK.

Zastępca komendanta Wojskowej Szkoły Techników Służb Specjalnych Lotnictwa RKKK ds. zabezpieczenia materiałowo-technicznego od stycznia 1933 r.

Aresztowany 10 listopada 1937 r. (z szeregów RKKK zwolniony dopiero 27 grudnia 1937). Wyrokiem Izby Wojskowej Sądu Najwyższego ZSRR 17 września 1938 r. skazany na karę śmierci i tego samego dnia rozstrzelany w Moskwie. Prochy spoczywają w kompleksie Komunarka pod Moskwą. Zrehabilitowany 26 października 1957 r.

Stopień: kategoria K-10 (1933), major z wysługą dwóch lat (1936).
 Źródła: RGWA, 37837/4/144/602ob; 37837/20/24/594ob.

Literatura: EBDSM; KPURP, s. 980; O.F. Suwienirów, *Tragedija RKKK*, s. 458.

ŻBIKOWSKI Stefan
 (ЖБИКОВСКИЙ Стефан
 Владимирович)

Urodzony 24 lutego 1891 r. w miejscowości Wola Osowińska, gubernia siedlecka, w rodzinie chłopskiej. Polak, władał językiem polskim, rosyjskim, angielskim, francuskim i niemieckim. W 1909 r. ukończył gimnazjum w Brześciu Litewskim, a w 1915 r. studia na Wydziale Fizyczno-Matematycznym

Uniwersytetu Warszawskiego, pracował jako nauczyciel matematyki.

Do armii carskiej zmobilizowany w grudniu 1915 r., początkowo szeregowy w 2 syberyjskim zapasowym pułku strzeleckim. W marcu 1917 r. ukończył Wileńską Szkołę Wojskową w Połtawie i służył jako chorąży, młodszy oficer w 194 i 43 pułku zapasowym. W walkach na froncie nie brał udziału. Od grudnia 1917 r. młodszy oficer, a następnie dowódca z wyboru oraz przewodniczący komitetu pułkowego 1 rewolucyjnego pułku polskiego.

Do Armii Czerwonej wstąpił na ochotnika w marcu 1918 r., dowódca rewolucyjnego czerwonego pułku warszawskiego. Od 3 lipca 1918 r. organizator, a od 7 września 1918 r. drugi komisarz Zachodniej Dywizji

Strzeleckiej. W grudniu 1918 r. skierowany do Polski, jeden z przywódców komunistycznej organizacji wojskowej.

Aresztowany przez władze polskie i 21 stycznia 1920 r. skazany na osiem lat więzienia. W kwietniu 1921 r. powrócił do Rosji Radzieckiej w ramach wymiany więźniów politycznych. Oddelegowany do dyspozycji Komitetu Wykonawczego Międzynarodówki Komunistycznej. Sekretarz polskiej delegacji na III Kongresie Kominternu. Z ramienia Kominternu od sierpnia 1921 r. pracował nielegalnie w Niemczech, jako doradca wojskowy Komunistycznej Partii Niemiec.

Od listopada 1921 r. rezydent IV Zarządu Sztabu RKKA w Gdańsku i we Wrocławiu (od maja 1922) oraz zastępca rezydenta w Berlinie (od sierpnia 1922). Pod pseudonimem Alois kierował wojskowym aparatem Komunistycznej Partii Niemiec. Od maja 1923 r. rezydent w Pradze pod przykryciem wicekonsula Przedstawicielstwa Pełnomocnego ZSRR. Od maja 1924 r. rezydent w Berlinie. W marcu 1925 r. zaliczony do dyspozycji IV Zarządu Sztabu RKKA. Od lipca 1925 r. rezydent w Londynie. W lipcu–sierpniu 1927 r. z nielegalną misją w Niemczech. Od sierpnia 1927 r. szef sektora IV Zarządu, a od 1 października 1929 r. w dyspozycji IV Zarządu Sztabu RKKA. Jednocześnie, w latach 1928–1930, ukończył Wieczorowe Kursy Doskonalenia Starszych i Wyższych Dowódców przy Zarządzie oraz kierował Szkołą Wojsko-Polityczną Kominternu. 20 lutego 1930 r. odznaczony Orderem Czerwonego Sztandaru. Od października 1930 r. ponownie nielegalnie pracował w Niemczech. Po powrocie do ZSRR, w styczniu 1932 r., zaliczony do dyspozycji IV Zarządu. W lipcu 1933 r. rozpoczął studia w Akademii Wojskowej im. Frunzego. Po ich ukończeniu, 15 maja 1934 r., mianowany adiunktem Katedry Konnicy tej akademii. Następnie wykładowca Katedry Organizacji i Mobilizacji Wojsk tej akademii.

Aresztowany 14 czerwca 1937 r. Wyrokiem Izby Wojskowej Sądu Najwyższego ZSRR 26 października 1937 r. skazany na karę śmierci i tego samego dnia rozstrzelany w Moskwie. Zrehabilitowany 17 grudnia 1955 r.

Stopień: bez stopnia²⁶⁰, kategoria K-10.

Źródła: RGASPI, 70/5/295/1-2; RGWA, 37837/18/120/57ob-58.

Literatura: EBDSM; KPURP, s. 982–983; S.T. Minakow, *Sowietskaja wojennaja elita 20-ch godow*, s. 327.

ŻONGOŁOWICZ (ŻONGŁOWICZ) Jan

(ЖОНГОЛОВИЧ [ЖОНГЛОВИЧ] Иван Данилович)

Urodzony w 1892 r. w Grodnie, w mieszanej litewsko-polskiej rodzinie szlacheckiej. Podawał się za Polaka, władał językiem polskim, rosyjskim i niemieckim. Był stryjecznym bratem Zygmunta, żonatym z jego siostrą.

W 1917 r. ukończył kursy gardemarinów floty, a w 1918 r. klasę hydrograficzną. Od 1918 r. służył we flocie radzieckiej. Od 1921 r. szef partii astronomiczno-geodezyjnej Północnej Ekspedycji Hydrograficznej. Od 1922 r. w rezerwie Zarządu Głównego Zarządu Sił Morskich RKKA. Od 1923 r. ponownie szef partii astronomiczno-geodezyjnej Północnej Ekspedycji Hydrograficznej, a od 1926 r. szef oddziału tej ekspedycji. 1 marca 1930 r. mianowany wykładowcą Akademii Marynarki Wojennej. W tym samym roku aresztowany i sądzony za działalność kontrrewolucyjną. Po oswobodzeniu ponownie wykładowca, a od 10 sierpnia 1935 r. starszy wykładowca Katedry Nauk Matematyczno-Fizycznych Akademii Marynarki Wojennej. Następnie p.o. kierownika Katedry Mechaniki Teoretycznej tej akademii.

Zwolniony z szeregów Marynarki Wojennej z powodu narodowości 7 sierpnia 1938 r. Aresztowany jako polski szpieg 29 października 1938 r. Decyzją Oddziału Specjalnego NKWD Floty Bałtyckiej z 3 stycznia 1939 r., z powodu braku dowodów popełnienia przestępstwa, zrehabilitowany i wypuszczony na wolność. Dalsze losy nieznanne.

Był bezpartyjny.

Stopień: kategoria K-10 (1930), wojeninżynier I rangi (1936).

Źródła: RGAWMF, r-1570/8/192/1-7; r-1678/1/14/528; RGWA, 37837/4/66/29; 37837/20/22/442; SNSWMS1932, s. 293.

²⁶⁰ W niektórych publikacjach rosyjskich pojawia się informacja, że został mu nadany stopień pułkownika, nie potwierdzają tego dane archiwalne.

ŻONGOŁOWICZ Zygmunt

(ЖОНГОЛОВИЧ Сигизмунд Матвеевич [Матеушевич])

Urodzony 2 kwietnia 1897 r. w Petersburgu, w rodzinie szlacheckiej. Podawał się za Litwina i za Polaka (ojciec był Litwinem, matka Polką), władał językiem polskim i rosyjskim. Ojciec był urzędnikiem. Był stryjecznym bratem, a zarazem szwagrem Jana. W 1915 r. ukończył szkołę realną w Petersburgu i rozpoczął studia w Petersburskim Instytucie Politechnicznym, przerwał jednak naukę. W 1916 r. wstąpił do Szkoły Morskiej, którą ukończył w 1918 r.

W Armii Czerwonej od 1918 r., początkowo służył na niszczycielu „Pobieditiel”. W styczniu 1919 r. mianowany p.o. dowódcy niszczyciela „Strasznyj”, a w czerwcu 1919 r. pierwszym oficerem niszczyciela „Samson”. Podczas walk z wojskami gen. Judenicza był dowódcą zbiorczej kompanii 2 dywizjonu niszczycieli. Od listopada 1919 r. starszy specjalista minowy niszczyciela „Samson”. W marcu 1920 r. został słuchaczem klasy minowej Połączonych Kursów Doskonalenia Dowódców Floty. Po rozformowaniu kursów, 1 listopada 1921 r., mianowany specjalistą minowym podwodnego stawiacza min „Jersz”. Jednocześnie był słuchaczem klasy doskonalenia przy Akademii Marynarki Wojennej. Naukę ukończył w maju 1924 r., zdając wcześniej na Wydziale Uzbrojenia egzamin na specjalistę minowego I kategorii. Od maja 1924 r. pierwszy oficer podwodnego stawiacza min „Raboczij”. 12 maja 1925 r. mianowany flagowym chemikiem Brygady Okrętów Podwodnych Sił Morskich Morza Bałtyckiego. W czasie służby na tym stanowisku wielokrotnie pełnił obowiązki dowódcy okrętów podwodnych brygady. Na początku 1928 r. mianowany pierwszym oficerem, a w listopadzie 1928 r. dowódcą okrętu podwodnego „Proletarij”.

19 stycznia 1931 r. został aresztowany przez OGPU w ramach prowadzonej we flocie tzw. operacji „Wiesna”. Zarzucono mu udział w kontrrewolucyjnym spisku byłych oficerów, również szpiegostwo na rzecz Polski. 15 czerwca 1931 r., wyrokiem Kolegium OGPU, został skazany na pięć lat łagru. Oswobodzony przedterminowo 1 lutego 1932 r.

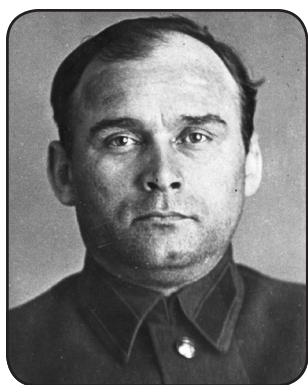
Po przywróceniu do służby, 13 listopada 1932 r., mianowany wykładowcą przedmiotów specjalnych Oddziału Szkolnego Pływania Podwodnego Sił Morskich RKKK im. Kirowa. Zginął 25 lipca 1935 r. (wg innych źródeł 23 sierpnia) w katastrofie okrętu podwodnego „Ryś” (B 3), który w czasie manewrów Floty Bałtyckiej został staranowany przez okręt liniowy „Marat”.

Stopień: bez stopnia, kategoria K-10 (1928), K-9 (1932).

Źródła: RGAWMF, r-1570/7/67/4-32; r-2192/2/3897/1-12; RGWA, 37837/4/71/244, 425/22ob;

Literatura: E.A. Kowalew, *Koroli podpława*, s. 273.

ŻÓŁKOWSKI Włodzimierz → ŻUŁKOWSKI Włodzimierz

ŻUKOWSKI (ŻUKAS)²⁶¹ Jan
(ЖУКОВСКИЙ Иван Петрович)

Urodzony 20 stycznia 1896 r. w Birzach, gubernia kowieńska, w rodzinie chłopskiej. Litwin²⁶². Władał językiem litewskim, rosyjskim i łotewskim. W 1912 r. ukończył szkołę podstawową. W 1915 r. zdał egzaminy do gimnazjum w Piotrogradzie.

Do armii carskiej zmobilizowany 15 maja 1915 r. W grudniu 1916 r., zapewne po ukończeniu szkoły wojskowej, awansowany na oficera. Brał udział w walkach na froncie. W 1917 r. porucznik, dowódca kompanii w 1 pułku strzeleckim Lejb-Gwardii. W 1917 r. członek żołnierskiego komitetu pułkowego.

Do Armii Czerwonej wstąpił dobrowolnie 28 lutego 1918 r. i został dowódcą kompanii Carskosielskiego Oddziału Partyzanckiego. Od 10 kwietnia 1918 r. był słuchaczem Piotrogradzkiego Wojskowego Technikum Inżynieryjnego. Po jego ukończeniu, 29 grudnia 1918 r. mianowany

²⁶¹ Nazwiska Żukas używał do 12 września 1921 r.

²⁶² Według EBDSM aresztowany i rozstrzelany jako Rosjanin.

zastępcą dowódcy batalionu inżynieryjnego 38 Dywizji Strzeleckiej. Od 1 czerwca 1919 r. dowódca tego batalionu. Od 20 lutego 1920 r. dowódca batalionu inżynieryjnego 39 DS, a od kwietnia 1920 r. 28 DS. 10 czerwca 1920 r. objął dowództwo Brygady Inżynieryjnej 11 Armii. W czasie wojny domowej od grudnia 1918 r. do lipca 1920 r. uczestniczył w walkach na frontach Południowym, Południowo-Wschodnim i Kaukaskim.

Od 1 października 1920 r. słuchacz Wojskowej Akademii Inżynieryjnej. Wraz z brygadą słuchaczy i kursantów uczelni wojskowych wziął udział w tłumieniu powstania marynarzy w Kronsztadzie w marcu 1921 r. Od 1 października 1925 r. odbywał studia uzupełniające w Wojskowej Akademii Technicznej im. Dzierżyńskiego. Po ich ukończeniu, 1 maja 1927 r., mianowany zastępcą szefa I Oddziału sztabu Białoruskiego Okręgu Wojskowego. Od 15 sierpnia 1928 r. szef inżynierów Kijowskiego Rejonu Umocnionego. 25 września 1929 r. zaliczony do dyspozycji Zarządu Głównego Armii Czerwonej. Od 16 kwietnia 1930 r. adiunkt Wojskowej Akademii Technicznej im. Dzierżyńskiego. Następnie, od marca 1932 r., szef III Oddziału Wojskowego Zarządu Budowlanego RKKA. Od lutego 1933 r. w dyspozycji Zarządu Głównego RKKA. W lipcu 1933 r. mianowany komendantem i głównym inżynierem 2 Odcinka Wojskowych Robót Budowlanych. Od maja 1937 r. szef Zarządu Wojskowych Prac Projektowych Zarządu Budowlano-Kwaterunkowego RKKA.

Aresztowany 16 maja (zwolniony z szeregów RKKA 21 maja) 1937 r. Wyrokiem Izby Wojskowej Sądu Najwyższego ZSRR 14 lipca 1937 r. skazany na karę śmierci i rozstrzelany w Moskwie. Prochy spoczywają na Cmentarzu Dońskim. Zrehabilitowany 28 lipca 1956 r.

Od 1918 r. był członkiem partii bolszewickiej.

Stopień: kategoria T-11, briginżenior (2.12.1935).

Źródła: ASM, 1/2/1846/1-6; RGWA, KES; 37837/4/62/123, 520/86; 37837/18/407/197, 417/3.

Literatura: N.S. Czeruszew, Ju.N. Czeruszew, *Rasstrielannaja elita RKKA. Kombrigi*, s. 434–435; EBDSM; O.F. Suwieniorow, *Tragedija RKKA*, s. 422.

ŻUKOWSKI Marcin

(ЖУКОВСКИЙ Мартын Николаевич)

Urodzony w 1887 r. w Kijowie, w rodzinie robotniczej. Polak.

Do armii carskiej zmobilizowany w 1910 r., ukończył drużynę szkolną, służył jako podoficer.

W Armii Czerwonej od 1919 r. Przez 15 lat i 3 miesiące służył w wojskach WCzK-OGPU.

2 października 1934 r. zaliczony do kadr RKKK i mianowany członkiem kolegium Trybunału Wojskowego Białoruskiego Okręgu Wojskowego. Najprawdopodobniej represjonowany, a następnie przywrócony do służby.

Przed czerwcem 1941 r. przewodniczący Trybunału Wojskowego 61 Korpusu Strzeleckiego Moskiewskiego OW. W czerwcu 1941 r. korpus wszedł w skład 20 Armii Rezerwy Naczelnego Dowództwa. W czasie walk pod Smoleńskiem, w sierpniu 1941 r., zaginął bez wieści.

Członkiem partii bolszewickiej był od 1924 r.

Stopień: wojenjurist I rangi (21.04.1936).

Źródła: CAMO, 33/11458/214/323, 481/575; RGWA, 37837/4/50/482, 112/186; 37837/20/25/339ob.

ŻUŁKOWSKI (ŻÓŁKOWSKI) Włodzimierz

(ЖУЛКОВСКИЙ Владимир Константинович)

Urodzony w 1897 r. Polak.

W Armii Czerwonej od 1918 r.

W 1933 r. szef Oddziału Medycznego Dietskosielskiej Połączonej Szkoły Wojskowej. Od 11 maja 1933 r. szef Oddziału Medycznego Leningradzkiej Szkoły Techników Pancernych.

W 1936 r. szef gabinetu psychofizycznego 1 Ciężkiej Brygady Bombowej Leningradzkiego Okręgu Wojskowego.

W czasie wojny z Niemcami, w 1943 r., przewodniczący wojskowej komisji lekarskiej frontowego punktu ewakuacyjnego, a następnie szef wydziału medycznego szpitala ewakuacyjnego nr 2764. Odznaczony w grudniu 1943 r. Orderem Czerwonej Gwiazdy.

Był bezpartyjny.

ŻYBURKUS Jan

Stopień: kategoria M-9, wojenwrzecz II rangi (1936), podpułkownik służby medycznej (1943).

Źródła: CAMO, 33/11458/190/42ob; 33/686044/1944/6; RGWA, 37837/4/30/472; 37837/20/25/146.

ŻYBURKUS Jan

(ЖИБУРКУС Иван Иосифович)

Urodzony 11 (24 n. st.) lutego 1901 r. we wsi Wobolniki, powiat szawelski, gubernia kowieńska²⁶³, w rodzinie chłopskiej. Litwin, władał językiem litewskim, rosyjskim, polskim i niemieckim. W 1918 r. ukończył cztery klasy gimnazjum. W armii carskiej nie służył.

Do Armii Czerwonej wstąpił na ochotnika 12 września 1919 r. i został słuchaczem Moskiewskich Radzieckich Kursów Artylerii. Po ich ukończeniu, 26 września 1920 r., mianowany dowódcą plutonu Muromskiego Rejonu Umocnionego. Od 8 października 1920 r. szef łączności 2 baterii dywizjonu artylerii Moskiewskich Radzieckich Kursów Artylerii. Od 30 sierpnia 1921 r. dowódca plutonu drużyny szkolnej Muromskiego RU. W czasie wojny domowej, w latach 1920–1922, brał udział w walkach na frontach estońskim i karelskim.

Od 10 lutego 1922 r. szef łączności samodzielnej lekkiej baterii 127 karelskiej kolumny pracy Samodzielnej Brygady Strzeleckiej Piotrogrodzkiego Okręgu Wojskowego. Od 1 marca 1922 r. dowódca plutonu 1 baterii 11 pułku artylerii, od 24 lutego 1923 r. zastępca dowódcy baterii 11 haubicznego dywizjonu artylerii, od 30 listopada 1924 r. szef rozpoznania 4 baterii 11 lekkiego dywizjonu artylerii, od 2 grudnia 1924 r. dowódca 4 baterii 11 pułku artylerii, a od 1 października 1925 r. dowódca baterii szkolnej tego pułku. Od 12 maja 1926 r. służył w 16 pułku artylerii: komendant szkoły pułku, zastępca szefa sztabu pułku (od 1.10.1926), zastępca dowódcy dywizjonu (od 19.11.1927) i dowódca dywizjonu artylerii (od 1.05.1929). 15 listopada 1929 r. został słuchaczem Artyleryjskich Kursów Doskonalenia przy Szkole Artylerii Przeciwlotniczej w Sewastopolu. Po ukończeniu kursów, od 1 listopada

²⁶³ Według innych źródeł – w Szawlach.

1930 r., służył w tej szkole jako p.o. rukowoditiela partii doskonalenia i dowódca dywizjonu szkolnego (od 13.10.1931). W grudniu 1932 r. rozpoczął studia w Akademii Artylerii RKKA im. Dzierżyńskiego. Po ich ukończeniu, w grudniu 1937 r., służył w Szkole Artylerii im. Mołotowa w Gorkim na stanowiskach starszego wykładowcy, kierownika cyklu artylerii i zastępcy komendanta szkoły ds. szkolnych.

Od stycznia 1942 r. uczestnik wojny z Niemcami, początkowo szef Oddziału Obrony Przeciwlotniczej 28 Armii (2 formowania). Pod koniec lipca 1942 r. dowództwo armii zostało przeformowane w dowództwo 4 Armii Pancerniej. Od września 1942 r. szef Oddziału OPL 28 Armii (3 formowania). Od 20 maja 1943 r. p.o. dowódcy artylerii 16 Litewskiej Dywizji Strzeleckiej. Od sierpnia 1943 r. dowódca 1 Dywizji Artylerii Przeciwlotniczej Rezerwy Naczelnego Dowództwa, a od 25 września 1943 r. dowódca 25 Dywizji Artylerii Przeciwlotniczej RND. Uczestnik walk pod Charkowem w 1942 r., Stalingradem, Kurskiem, nad Dnieprem, o Kijów, Żytomierz, operacji lwowsko-sandomierskiej, karpacko-użgorodzkiej i morawsko-ostrowskiej. Za udział w wojnie odznaczony Orderem Czerwonego Sztandaru (1943), Kutuzowa II klasy (1944), Aleksandra Newskiego (1944), Suworowa III klasy (1945).

Po zakończeniu działań wojennych nadal dowodził dywizją. Od stycznia 1946 r. zastępca dowódcy artylerii Nadbałtyckiego OW ds. OPL, a następnie innego okręgu wojskowego. Od maja 1950 r. dowódca 16 Litewskiej DS. Przeniesiony w stan spoczynku 4 sierpnia 1956 r.

Zmarł w Wilnie 18 lipca 1974 r.

Od 1921 r. był członkiem partii bolszewickiej.

Stopień: kategoria K-9 (13.10.1931), major (24.01.1936), pułkownik (21.04.1940), GM artylerii (16.05.1944).

Źródła: RGWA, KES; 37837/20/10/696ob.

Literatura: W.L. Gołotiuł, D.A. Capajew, *Komandnyj sostaw Wojsk PWO*, s. 181–182; *WOKomdiwy*, t. II, s. 111–113.

Biogramy oficerów, których narodowości nie udało się potwierdzić

ALECHNOWICZ Kazimierz

(АЛЕХНОВИЧ Казимир Юрьевич)

Urodzony w 1892 r.

W Armii Czerwonej od 1918 r. Uczestnik wojny domowej. Służył na stanowiskach: szeregowego pracownika politycznego (ros. *politbojec*, 6 miesięcy), politruka, komisarza batalionu, zastępcy komisarza pułku i zastępcy komisarza kursów piechoty (3 lata), słuchacza wyższej szkoły pedagogicznej (5 miesięcy), komisarza oddziału topograficznego (5 lat), dowódcy oddziału topograficznego (2 lata i 10 miesięcy), zastępcy szefa oddziału map (8 miesięcy). W tym czasie był w rezerwie RKKA (3 lata i 2 miesiące).

Od 20 stycznia 1935 r. szef 3 części 2 wydziału VII Oddziału Sztabu Generalnego Armii Czerwonej. Następnie p.o. inspektora, a od 8 marca 1936 r. inspektor 3 wydziału VII Oddziału Sztabu Generalnego. Od 13 maja 1936 r. komendant Rostowskiego Oddziału Kartograficznego.

Aresztowany w ostatniej dekadzie listopada 1937 r. Zwolniony z szeregów RKKA, w związku z aresztowaniem przez organy NKWD, 25 lutego 1938 r. Dalsze losy nieznane.

Stopień: kategoria K-10 (1930), intendant I rangi (28.11.1935).

Źródła: RGWA, 25896/9/247/218, 258/191ob; 37837/4/62/131, 83/916-917, 86/880; 37837/20/11/418; „Krasnaja Zwiezda”, nr 278, 3 XII 1935.

BALŻAK Iwan (Jan)

(БАЛЬЖАК Иван Иосифович)

Urodzony w 1900 r. na Litwie. Wywodził się z chłopstwa. Miał średnie wykształcenie. Pracował jako urzędnik, w armii carskiej nie służył.

W Armii Czerwonej od 1918 r. Początkowo służył jako czerwonooarmista (2 miesiące), następnie na stanowiskach: referenta (rok), zastępcy inspektora Inspekcji Robotniczo-Chłopskiej (rok), inspektora tej

inspekcji (rok i 4 miesiące), instruktora oddziału politycznego dywizji (8 miesięcy), oficera do zadań (rok i 9 miesięcy), inspektora wojskowej służby zaopatrzenia (6 miesięcy), zastępcy dowódcy pułku ds. gospodarczych (4 miesiące), szefa oddziału administracyjno-gospodarczego dywizji (2 lata i 6 miesięcy), zastępcy dowódcy dywizjonu pociągów pancernych (rok i 6 miesięcy). W 1926 r. ukończył szkołę kawalerii, a w 1931 r. Kursy Doskonalenia Oficerów Wojsk Pancernych.

Od czerwca 1931 r. zastępca szefa Oddziału Technicznego Kursów Doskonalenia Oficerów Wojsk Pancernych im. Bubnowa w Leningradzie, wykonywał również obowiązki szefa oddziału. Od 25 marca 1933 r. zastępca dowódcy 31 Brygady Zmechanizowanej d.s. technicznych. Od 11 czerwca 1934 r. zastępca dowódcy 7 Korpusu Zmechanizowanego Leningradzkiego Okręgu Wojskowego ds. technicznych.

Aresztowany 16 października 1937 r. Na wyjazdowej sesji Izby Wojskowej Sądu Najwyższego ZSRR w Leningradzie 21 września 1938 r. skazany na karę śmierci i następnego dnia rozstrzelany. Zrehabilitowany 2 listopada 1957 r.

Od 1927 r. był członkiem partii bolszewickiej.

Stopień: kategoria T-11 (1934), intendant I rangi (13.03.1936).

Źródła: RGWA, 37837/4/44/263, 55/173, 120/366, 428/196; 37837/18/371/138ob; 37837/20/25/23.

Literatura: EBDSM; A.M. Grigorian, W.S. Milbach, A.N. Czernawski, *Politiczeskije niepriessii*, s. 320; LM, t. 10, s. 37.

JURKSZTOWICZ Antoni

(ЮРКШТОВИЧ Антон Карлович)

Urodzony w 1893 r. w rodzinie chłopskiej. Pracował jako urzędnik.

Służył w armii carskiej.

W Armii Czerwonej od 1918 r., przez miesiąc był agitorem w oddziale agitacyjnym. Najprawdopodobniej po wzięciu do niewoli służył w armii admirała Kołczaka (rok i 3 miesiące). Ponownie w szeregach RKKa na stanowiskach: referenta i szefa kancelarii (rok), szefa oddziału organizacyjnego zarządu zaopatrzenia armii (6 miesięcy), zastępcy szefa zarządu zaopatrzenia gospodarczego (10 miesięcy), inspektora

zaopatrzenia gospodarczego korpusu (rok). Od 1 listopada 1924 r. był p.o. intendenta 26 Dywizji Strzeleckiej (7 lat). Na tym stanowisku wziął udział w walkach z Chińczykami o Kolej Wschodniochińską w 1929 r. Następnie szef sektora Zarządu Szefa Inżynierów RKKA (3 lata i 6 miesięcy) i zastępca szefa Oddziału Finansowego Zarządu Inżynieryjnego RKKA od stycznia 1935 r. Dalsze losy nieznane, ale najprawdopodobniej ze względu na służbę w armii Kołczaka padł ofiarą represji.

Był bezpartyjny.

Stopień: kategoria A-10 (1928), intendant I rangi (28.11.1935).

Źródła: RGWA, 37837/1/112/137; 37837/4/62/133; 37837/20/11/415; „Krasnaja Zwiezda”, nr 278, 3 XII 1935.

MATKIEWICZ Alfons

(МАТКЕВИЧ Альфонс Иванович)

Urodzony 1 września 1901 r. w rodzinie chłopskiej. Podawał się za Rosjanina. W 1914 r. ukończył szkołę parafialną. W armii carskiej nie służył.

W Armii Czerwonej od 22 maja 1919 r. z mobilizacji partyjnej. Na stanowiskach dowódczo-administracyjnych od lipca 1919 r. W 1923 r. ukończył wojskową szkołę polityczną Frontu Zachodniego. Zajmował kolejno stanowiska: referenta, organizatora politycznego, politruka i sekretarza komisji partyjnej. Od 1 kwietnia 1925 r. instruktor Oddziału Politycznego 5 Witebskiej Dywizji Strzeleckiej ds. pracy w Komsomole. Od 1 kwietnia 1931 r. komisarz 2 samodzielnej pułku pancernego. Od 7 lutego 1935 r. instruktor ds. jednostek zmotoryzowanych i zmechanizowanych Zarządu Politycznego Leningradzkiego Okręgu Wojskowego. Od 12 kwietnia 1935 r. zastępca szefa OP 19 Brygady Zmechanizowanej tego okręgu. 4 czerwca 1936 r. mianowany zastępcą ds. politycznych komendanta Akademickich Kursów Doskonalenia Technicznego Oficerów Wyższych i Starszych przy Wojskowej Akademii Mechanizacji i Motoryzacji RKKA. Następnie zastępca szefa OP Leningradzkich Kursów Doskonalenia Oficerów Wojsk Pancernych.

Zwolniony z szeregów RKKA 8 marca 1938 r. Dalsze losy nieznane.

Od września 1918 r. był członkiem partii bolszewickiej.

Stopień: KP-9, batalionnyj komisar (7.05.1936).

Źródła: RGWA, KE 1925; 37837/4/63/610, 68/585, 81/20, 87/144, 153/722; SNSRKA, s. 311.

PIOTROWSKI (PIETROWSKI) Wincenty

(ПЕТРОВСКИЙ Викентий Мартынович)

Urodzony w 1907 r. w rodzinie chłopskiej.

W Armii Czerwonej od 1927 r. W 1929 r. ukończył szkołę lotniczą, w 1932 r. kursy doskonalenia w technice pilotażu, a w 1934 r. Kursy Doskonalenia Oficerów przy Akademii Sił Powietrznych RKKA. Służył na stanowiskach: młodszego i starszego pilota (rok i 5 miesięcy), dowódcy klucza (rok i 5 miesięcy), dowódcy oddziału lotniczego w 8 lekkiej szturmowej eskadrze lotniczej (rok i 10 miesięcy). Od 16 kwietnia 1935 r. dowodził 15 lekką szturmową eskadrą lotniczą. Dalsze losy nieznane.

Od 1931 r. r. był członkiem WKP(b).

Stopień: kategoria K-10 (1935), major (1936).

Źródła: RGWA, 37837/4/64/746ob; 37837/20/6/471.

PIWORUNAS Borys

(ПИБОРУНАС Борис Казимирович)

Urodzony w 1903 r., w rodzinie robotniczej. Miał wykształcenie podstawowe.

W Armii Czerwonej od 1920 r. Służył na stanowiskach: zastępcy komisarza drużyny (6 miesięcy), instruktora oddziału politycznego dywizji (3 lata), szefa wydziału w oddziale politycznym dywizji (4 miesiące). W 1925 r. ukończył Instytut Polityczny RKKA im. Tołmaczewa. Od 1 maja 1930 r. komisarz 69 pułku kawalerii 12 Dywizji Kawalerii. W końcu 1931 r. przeniesiony do rezerwy RKKA. 11 marca 1932 r. przywrócony do służby czynnej i mianowany instruktorem Oddziału Politycznego Zabajkalskiej Grupy Wojsk Specjalnej Armii Dalekowschodniej, a 22 kwietnia 1932 r. przeniesiony na stanowisko instruktora Oddziału Organizacyjnego Zarządu Politycznego RKKA,

RYMASZEWSKI Bogdan

a następnie p.o. starszego instruktora sektora partyjnej pracy politycznej w jednostkach lotnictwa tego oddziału. Od 16 czerwca 1933 r. instruktor, a od 11 listopada 1933 r. starszy instruktor Oddziału Pracy w Siłach Powietrznych tego zarządu. 27 września 1936 r. mianowany zastępcą komendanta ds. politycznych i szefem OP 1 Wojskowej Szkoły Pilotów im. Miasnikowa. Dalsze losy nieznane.

Od 1920 r. był członkiem partii bolszewickiej.

Stopień: kategoria KP-10, połkowej komissar (28.11.1935).

Źródła: RGWA, 37837/4/22/177, 23/261, 31/311, 38/46, 118/143, 434/55; „Krasnaja Zwiezda”, nr 275, 29 XI 1935; SNSRKA, s. 601.

RYMASZEWSKI Bogdan

(РЫМАШЕВСКИЙ Богдан Казимирович)

Urodzony w 1900 r.

Od 1 października 1935 r. p.o. zastępcy kierownika laboratorium Wojskowej Akademii Inżynieryjnej im. Kujbyszewa. W 1940 r. kierownik laboratorium Katedry Maszyn tej akademii.

W 1941 r. oddelegowany na front, pracował w Zarządzie Inżynieryjnym Frontu Południowo-Zachodniego. We wrześniu 1941 r. pod Kijowem dostał się do niewoli niemieckiej. Zmarł w obozie jenieckim we Włodzimierzu Wołyńskim w grudniu 1941 r.

Stopień: kategoria T-9 (1935), wojeninżenior II rangi (1936), wojeninżenior I rangi (5.03.1940).

Źródła: CAMO, 33/594260/46/99; 56/12220/27/87; RGWA, 37837/4/357/466; 37837/20/8/155ob.

SKRUPSKI Artur

(СКРУПСКИЙ Артур Иванович)

Urodzony w 1901 r.

Starszy instruktor sektora mobilizacji wojskowej, a od 16 czerwca 1933 r. instruktor 1 sektora Oddziału Przygotowania Mobilizacyjnego Zarządu Politycznego RKA. Od 21 stycznia 1935 r. wykładowca geografii wojskowej Wojskowej Akademii Politycznej im. Tołmaczewa.

Zwolniony z szeregów Armii Czerwonej 7 lutego 1938 r., aresztowany przed końcem lutego, skazany na karę śmierci i rozstrzelany.

Był członkiem partii bolszewickiej.

Stopień: kategoria KP-11, pułkownik komissar (1935).

Źródła: RGWA, 37837/4/38/48, 57/506, 153/345, 434/57.

Literatura: A.M. Grigorian, W.S. Milbach, A.N. Czernawski, *Politiczeskije riepriesisii*, s. 319.

TARULIS Teodor

(ТАРУЛИС Теодор Теодорович)

Urodzony w 1892 r. Był synem wojskowego.

Do Armii Czerwonej skierowany w ramach mobilizacji partyjnej w 1919 r. Służył na stanowiskach: komisarz kursów dowódczych (8 miesięcy), komisarz oddziału medycznego (6 miesięcy), szef oddziału politycznego twierdzy (10 miesięcy), wykładowca (rok i 10 miesięcy). 14 sierpnia 1925 r. ukończył Akademickie Kursy Wojskowo-Polityczne, mianowany zastępcą ds. politycznych komendanta Wojskowo-Teoretycznej Szkoły Sił Powietrznych RKKKA. Od sierpnia 1930 r. zastępca ds. politycznych, a od 31 kwietnia 1931 r. komisarz Omskiej Szkoły Piechoty. W pierwszej połowie lat 30. przeniesiony do rezerwy lub zmarł.

Członek partii bolszewickiej od 1917 r.

Stopień: bez stopnia, kategoria KP-11 (1925).

Źródła: RGWA, 37837/1/99/343; SNSRKKKA, s. 752.

TOMASZEWICZ Iwan²⁶⁴

(ТОМАШЕВИЧ Иван Александрович)

Urodzony 16 stycznia 1890 r. w rodzinie wojskowego. Ukończył trzy semestry kursów rolniczych.

W armii carskiej od 1915 r. W 1917 r. ukończył Włodimirską Szkołę Wojskową, chorąży.

²⁶⁴ Rosyjska Wikipedia podaje, iż był on Białorusinem. Figuruje jednak w KPURP.

TOMASZEWSKI Iwan (Jan)

W Armii Czerwonej od 1918 r. na stanowiskach: komendant Moskwy (2 miesiące), członek Rewolucyjnej Rady Wojskowej 7 Armii (miesiąc), zastępca komisarza Łotwy (6 miesięcy), szef Zarządu Politycznego Frontu Zachodniego i Południowo-Zachodniego (rok i 2 miesiące), dowódca armii zapasowej (4 miesiące), dowódca Grupy Taganroskiej (3 miesiące), dowódca brygady (5 miesięcy), komendant 2 Moskiewskiej Szkoły Piechoty (rok), komendant 3 Zachodniej Szkoły Piechoty (2 miesiące), szef zarządu Ukraińskiego Okręgu Wojskowego (2 lata), komendant akademii (3 lata). Ukończył Wyższe Wojskowe Kursy Akademickie (1924) i Kursy Doskonalenia Wyższych Dowódców przy Akademii Wojskowej RKKA im. Frunzego (1929). Od 25 czerwca 1929 r. dowódca i komisarz 3 Turkiestańskiej Dywizji Strzeleckiej. Na tym stanowisku ukończył w 1931 r. kursy dowódców-komisarzy przy Wojskowej Akademii Politycznej im. Tołmaczewa. Od 25 marca 1932 r. dowódca Korpusu Szkolnictwa Wojskowego Moskiewskiego OW. 20 września 1936 r., najprawdopodobniej z powodu stanu zdrowia, oddany do dyspozycji Zarządu Kadr RKKA. Od 13 czerwca 1937 r. szef Zarządu Administracyjno-Mobilizacyjnego RKKA.

Zmarł w Moskwie 23 września 1937 r. Pochowany na Cmentarzu Nowodziewiczym w Moskwie.

Od 1917 r. był członkiem partii bolszewickiej.

Stopień: kategoria K-12, komdiw (20.11.1935).

Źródła: RGWA, 37837/4/62/44, 75/559, 129/134; „Krasnaja Zwiezda”, nr 221, 24 IX 1937; SNSRKA, s. 630–631.

Literatura: KPURP, s. 862.

TOMASZEWSKI Iwan (Jan)

(ТОМАШЕВСКИЙ Иван Иосифович)

Urodzony w 1899 r. w rodzinie robotniczej.

Do Gwardii Czerwonej wstąpił w 1917 r. Początkowo służył jako czerwonogwardzista (rok i 5 miesięcy). Następnie: instruktor gubernialnego komisariatu wojskowego (2 lata), słuchacz wojskowych kursów politycznych (rok i miesiąc), lektor na kursach (rok i 3 miesiące), pracownik OGPU (8 miesięcy), politruk (5 miesięcy), sekretarz odpowie-

działny biura partyjnego (4 lata i 4 miesiące), zastępca dowódcy pułku strzeleckiego ds. politycznych (rok i 8 miesięcy) i komisarz 84 pułku strzeleckiego (rok i 5 miesięcy), sekretarz komisji partyjnej 13 Brygady Lotniczej. Od 14 stycznia 1932 r. komisarz 46 eskadry lotniczej, później komisarz 24 lekkiej bombowej eskadry lotniczej. Od 28 czerwca 1933 r. komisarz 112 ciężkiej bombowej eskadry lotniczej Sił Morskich Dalekiego Wschodu, a od 19 maja 1934 r. zastępca ds. politycznych dowódcy tej eskadry. 23 marca 1937 r. mianowany komisarzem i szefem Oddziału Politycznego, a 1 sierpnia 1937 r. tylko komisarzem 42 Myśliwskiej Brygady Lotniczej Floty Oceanu Spokojnego.

Zwolniony z szeregów Marynarki Wojennej, na wniosek NKWD, 5 stycznia 1938 r. Aresztowany 15 stycznia 1938 r. Wyrokiem Izby Wojskowej Sądu Najwyższego ZSRR na sesji wyjazdowej 4 kwietnia 1938 r. skazany na karę śmierci i tego samego dnia rozstrzelany we Władywostoku. Zrehabilitowany 14 stycznia 1958 r.

Był członkiem partii bolszewickiej.

Stopień: kategoria KP-10, pułkowej komissar (14.03.1936).

Źródła: RGAWMF, r-1012/3/427/25, 427/50, 427/82; r-1678/2/5/4; RGWA, 9/31/195/22; 37837/4/22/7, 45/303, 51/928,80/600, 131/4; SRS.

Literatura: W.S. Milbach, *Politiczeskije riepriessii. Tichookieanskij flot*, s. 260.

ZAŁĄCZNIKI

Załącznik nr 1

Stopnie wojskowe oficerów wyższych i starszych Armii Czerwonej,
wprowadzone w 1935 r.:

I–VI – oficerowie wyżsi; 1–3 – oficerowie starsi

	Stopnie ogólnowojskowe	Marynarka Wojenna	Aparat polityczny
I	Marszałek Zw. Radz.	–	–
II	Komandarm I rangi	Flagman flota I rangi	Armiejskij komissar I rangi
III	Komandarm II rangi	Flagman flota II rangi	Armiejskij komissar II rangi
IV	Komkor	Flagman I rangi	Korpusnoj komissar
V	Komdiw	Flagman II rangi	Diwizjonnyj komissar
VI	Kombrig	Kapitan I rangi	Brigadnyj komissar
1	Pułkownik	Kapitan II rangi	Pułkowej komissar
2	Major	Kapitan III rangi	Batalionnyj komissar
3	Kapitan	Kapitan-lejtnant	–
	Wojska inżynieryjne	Wojska inżynieryjne WMF	Aparat administracyjny
I	–	–	–
II	–	–	–
III	Arminżenior	Inżynier-flagman flota	Armintendant
IV	Korinżenior	Inżynier-flagman I rangi	Korintendant
V	Diwinżenior	Inżynier-flagman II rangi	Diwintendant
VI	Briginżenior	Inżynier-flagman III rangi	Brigintendant
1	Wojeninżenior I rangi	Wojeninżenior I rangi	Intendant I rangi
2	Wojeninżenior II rangi	Wojeninżenior II rangi	Intendant II rangi
3	Wojeninżenior III rangi	Wojeninżenior III rangi	Intendant III rangi

	Służba medyczna	Służba weterynaryjna	Służba sprawiedliwości
I	–	–	–
II	–	–	–
III	Armwrac	Armwietwrac	Armwojenjurist
IV	Korwrac	Korwietwrac	Korwojenjurist
V	Diwrwrac	Diwwietwrac	Diwojenjurist
VI	Brigwrac	Brigwietwrac	Brigwojenjurist
1	Wojenwrac I rangi	Wojenwietwrac I rangi	Wojenjurist I rangi
2	Wojenwrac II rangi	Wojenwietwrac II rangi	Wojenjurist II rangi
3	Wojenwrac III rangi	Wojenwietwrac III rangi	Wojenjurist III rangi

Załącznik nr 2

Stopnie oficerów wyższych i starszych Armii Czerwonej i Marynarki Wojennej obowiązujące od 1940 r.:

I–V oficerowie wyżsi, 1–4 oficerowie starsi

	Armia	Marynarka Wojenna
I	Marszałek Zw. Radz.	–
II	Generał armii	Admirał floty
III	Generał pułkownik	Admirał
IV	Generał lejtnant	Wiceadmirał
V	Generał major	Kontradmirał
1	Pułkownik	Kapitan I rangi
2	Podpułkownik	Kapitan II rangi
3	Major	Kapitan III rangi
4	Kapitan	Kapitan-lejtnant

Stopnie od generała majora do generała pułkownika były nadawane (oprócz ogólnowojskowych) dla wojsk: lotnictwa, artylerii, wojsk pancernych, wojsk inżynieryjnych i służby intendenty. W Marynarce Wojennej: lotnictwa, wojsk inżynieryjnych, służby brzegowej i służby intendenty. Wprowadzono też stopnie inżyniera-kontradmirala i inżyniera-wiceadmirała.

W pionach politycznym, medycznym, weterynaryjnym i sprawiedliwości stare stopnie oficerów wyższych i starszych obowiązywały do końca 1942 r. W pionie oficerów politycznych w 1940 r. został wprowadzony stopień starszy batalionny komissar, który odpowiadał podpułkownikowi. Do końca 1942 r. obowiązywały również stopnie oficerów starszych wojsk inżynieryjnych i służby intendenty. Wówczas zastąpiono je stopniami ogólnowojskowymi z dodaniem specjalności.

Załącznik nr 3
Pochodzenie społeczne bohaterów słownika
(wg informacji deklarowanych)

Pochodzenie społeczne	Liczba wskazań
Szlacheckie	76 (19,2%)
Mieszczańskie i urzędnicze	83 (20,9%)
Robotnicze	85 (21,5)
Chłopskie	114 (28,7%)
Brak danych	39 (9,9%)
RAZEM	397 (100%)

Załącznik nr 4
Informacja o służbie bohaterów słownika w starej armii
z podziałem na stopnie wojskowe

Stopień wojskowy	Liczba wskazań
Generał	3
Pułkownik i podpułkownik (kapitan II rangi)	5
Kapitan	8
Sztabskapitan (sztabsrotmistrz)	18
Porucznik	34
Podporucznik	18
Chorąży (miczman)	38
Oficer	12
Wolnonajemny (lekarze wojskowi)	10
Podchorąży (kornet, junkier)	10
Podoficer	65
Szeregowy (marynarz)	20
Służył (brak informacji o stopniu)	12
RAZEM SŁUŻYŁO	253
W tym oficerów	136
W tym oficerów zawodowych	19
Nie służyli na pewno	72
Brak danych	66
Służyli w innej armii przed wstąpieniem do RKKA (austro-węgierska, polska, biała)	6

Załącznik nr 5
 Statystyka losów oficerów, bohaterów słownika według stopni do 1941 r.: P – Polacy, L – Litwini i Tatarzy litewscy

	Ogółem		Zmarli i polegli do 1941 r.		Straceni		Skazani na łagier		Wyszli z więzień do 1941 r.		Aresztowani, los nieznany		Zwolnieni		Los nieznany	
	P	L	P	L	P	L	P	L	P	L	P	L	P	L	P	L
Komandarm I rangi	-	1	-	-	-	1	-	-	-	-	-	-	-	-	-	-
Komandarm II rangi	1	-	-	-	1	-	-	-	-	-	-	-	-	-	-	-
Komkor	1	1	-	-	1	1	-	-	-	-	-	-	-	-	-	-
Flagman I rangi	1	-	-	-	1	-	-	-	-	-	-	-	-	-	-	-
Komdiw	8	3	-	-	6	2	1	-	1	-	-	-	-	-	-	-
Diwizyjnyj komissar	1	2	-	-	-	1	-	-	-	1	-	-	1	-	-	-
Inżynier-flagman II rangi	1	-	-	-	-	-	-	-	-	-	-	-	-	-	-	-
Diwojenjurist	2	-	-	-	-	-	2 (2)	-	-	-	-	-	-	-	-	-
Kombrig	14	8	-	1	7	4	4 (2)	1(1)	3	1	-	-	-	1	-	-
Kapitan I rangi	1	-	-	-	1	-	-	-	-	-	-	-	-	-	-	-
Brigadnyj komissar	7	-	-	-	6	-	-	-	1	-	-	-	-	-	-	-
Briginiżer	-	1	-	-	-	1	-	-	-	-	-	-	-	-	-	-
Inżynier-flagman III rangi	1	1	-	-	1	-	-	-	-	-	-	-	-	-	-	-
Brigintendant	2	-	-	-	2	-	-	-	-	-	-	-	-	-	-	-
Brigwojenjurist	4	3	-	-	-	-	1	1(1)	1	-	-	-	2	2(2)	-	-
Brigwracz	-	1	-	-	-	-	-	-	-	-	-	-	-	-	-	-

Pułkownik	54	11	2	-	25	4	4 (1)	-	8	2	-	1	6(5)	2(2)	-	-
Kapitan II rangi	5	2	-	-	4	1	1 (1)	-	-	-	-	-	-	-	-	-
Połkownik komissar	7	2	1	-	3	-	-	-	1	-	-	-	2(1)	1(1)	-	1
Wojeźnik I rangi	19	3	1	-	5	1	2	1	6	-	2	-	1	-	-	-
Intendant I rangi	12	2	-	-	5	2	1	-	3	-	-	-	1	-	1	-
Wojeźnik I rangi	6	2	-	-	1	-	-	1 (1)	1	1	-	-	2(2)	-	-	-
Wojeźnik I rangi	6	1	-	-	2	-	-	-	1	-	-	-	1	-	-	-
Wojeźnik I rangi	1	-	-	-	1	-	-	-	-	-	-	-	-	-	-	-
Major	85	17	-	1	30	2	7(1)	2	14	4	2	-	20 (16)	2 (1)	3	1
Kapitan III rangi	5	-	-	-	1	-	-	-	2	-	-	-	2(1)	-	-	-
Batalionny komissar	5	1	-	-	1	-	2	-	-	1	-	-	2(2)	-	-	-
Wojeźnik II rangi	7	1	-	-	1	-	2	-	-	-	-	-	2(2)	-	-	1
Intendant II rangi	5	1	-	-	2	-	-	-	-	-	-	-	2(2)	-	1	1
Wojeźnik II rangi	1	-	-	-	-	-	-	-	-	-	-	-	1	-	-	-
Wojeźnik II rangi	9	-	-	-	1	-	-	-	-	-	-	-	3(1)	-	3	-
Bez stopnia lub niższe	44	7	3	3	25	-	3	1	1	-	1	-	1	-	7	3
RAZEM	315	71	7	5	134	20	30 (7)	7 (3)	43	10	5	1	49 (32)	8(6)	15	7

W rubryce łagier w nawiasie zmarli z pewnością podczas odbywania kary, w rubryce zwolnieni w nawiasie przywróceniu do służby do końca 1941 r. Oficerowie, których losy w czasie czystki są nieznane, nawet jeśli wiele wskazuje na ich represjonowanie, wpisani zostali do rubryki „los nieznany”.

Załącznik nr 6

Polacy i Litwini służący na wyższych stanowiskach w WCzK-NKWD w latach 1922–1938. Litwini oznaczeni literą L

W aparacie NKWD stopnie służbowe, wprowadzone również w 1935 r., były odpowiednikami stopni wojskowych. Oficerowie wyżsi: komisarz bezpieczeństwa państwowego I rangi (komandarm I rangi), komisarz BP II rangi (komandarm II rangi), komisarz BP III rangi (komkor), starszy major BP (komdiw), major BP (kombrig). Oficerowie starsi: kapitan BP (pułkownik), starszy lejtnant BP (major). W Milicji przywołane w załączniku stopnie odpowiadały: dyrektor Milicji (komkor), kapitan Milicji (pułkownik).

1. BABKIEWICZ Paweł Pietrowicz (1900–26.02.1939) – ludowy komisarz spraw wewnętrznych Buriato-Mongolskiej Autonomicznej SRR do października 1937 r., zastępca szefa Zarządu Karagandyjskiego Łagru, kapitan BP, aresztowany 8 lipca 1938 r., rozstrzelany.
2. BACZYŃSKI Nikołaj Stanisławowicz (1894–28.10.1937) – szef Głównego Zarządu Robotniczo-Chłopskiej Milicji NKWD Ukraińskiej SRR i zastępca ludowego komisarza spraw wewnętrznych USSR, dyrektor Milicji, aresztowany 17 lipca 1937 r., rozstrzelany.
3. BAJER Wiktor Jakowlewicz (1888–27.08.1937) – w Zarządzie NKWD obwodu leningradzkiego, kapitan BP, aresztowany 17 lipca 1937 r., rozstrzelany.
4. BARAŃSKI (KOBIECKI) Kazimir Stanisławowicz (11.08.1894–14.08.1937) – szef VI Oddziału Głównego Zarządu Bezpieczeństwa Państwowego NKWD, major BP, aresztowany 11 maja 1937 r., rozstrzelany.
5. BOGUSŁAWSKI Stanisław Kazimirowicz (1899–21.08.1937) – oficer operacyjny 4 wydziału Oddziału Zagranicznego NKWD, starszy lejtnant BP, aresztowany 24 listopada 1936 r., rozstrzelany.
6. BRZOZOWSKI Gienrich Iosifowicz (1899–27.08.1937) – zastępca szefa wydziału w Oddziale Zagranicznym (wywiad) NKWD, aresztowany 24 listopada 1936 r., rozstrzelany.
7. BRZOZOWSKI Julian Ignatjewicz (1898–21.08.1937) – zastępca szefa V Oddziału Zarządu NKWD w Kijowie, kapitan BP, aresztowany 5 maja 1937 r., rozstrzelany.
8. BYCZKOWSKI Ludwig Wikientiewicz (1892–17.11.1943) L – w aparacie sprawiedliwości wojsk NKWD, w 1938 r., przewodniczący Trybunału Wojskowego Wojsk Pogranicznych obwodu odeskiego, wojenjurist II rangi. Aresztowany latem 1938 r., oswo-

- bodzony pod koniec 1939 r. Od 1941 r. w Armii Czerwonej. Poległ na froncie (major służby sprawiedliwości).
9. CHRZONSZCZ (CHRZAŚZCZ) Bolesław Emiliewicz (08.1883–3.07.1942) – w organach WCzK-GPU-OGPU-NKWD w latach 1918–1937, kapitan BP, aresztowany i w 1937 r. skazany na osiem lat więzienia, zmarł w więzieniu.
 10. CIERPICKI Stanisław Konstantinowicz (9.10.1899–22.04.1938) – szef III Oddziału Zarządu Bezpieczeństwa Państwowego NKWD obwodu woroneskiego, kapitan BP, aresztowany 25 czerwca 1937 r., rozstrzelany.
 11. CZACKI Stanisław Iosifowicz (1899–21.08.1937) – były żołnierz Legionów Polskich, pracownik Oddziału Zagranicznego, starszy lejtnant BP, aresztowany (zwolniony z NKWD 8.07.1937), rozstrzelany.
 12. CZAPSKI Adolf Sigizmundowicz²⁶⁵ (1892–4.11.1937) – rezydent Oddziału Zagranicznego NKWD w Austrii, major BP, aresztowany 19 września 1937 r., rozstrzelany.
 13. DZIERŻYŃSKI Feliks Edmundowicz (30.08.1877–20.07.1926) – przewodniczący WCzK-GPU-OGPU (1917–1926), zmarł.
 14. DOMBROWSKI (DĄBROWSKI) Wiaczesław Romualdowicz (1895–28.10.1937) – szef Zarządu NKWD obwodu kalinińskiego, starszy major BP, aresztowany 5 września 1937 r., rozstrzelany.
 15. EJMONT (EJMONTOW) Gienrich Stanisławowicz (1899–?) – w WCzK-NKWD w latach 1920–1934, szef Zarządu NKWD Udmurtskiej Autonomicznej SRR, od września 1934 r. w organach sądownictwa, aresztowany 2 sierpnia 1938 r., 4 stycznia 1940 r. sprawa umorzona i oswobodzony. Dalsze losy nieznanne.
 16. FORMAJSTER Aleksandr Romanowicz (1887–28.08.1937) – były pracownik Oddziału Kontrwywiadu i Oddziału Zagranicznego NKWD (1919–1936), pracownik Kominternu, aresztowany 17 maja 1937 r. (wraz z nim czworo rodzeństwa), rozstrzelany.
 17. GLIŃSKI (SMIRNOW) Stanisław Martynowicz (1894–9.12.1937) – rezydent Oddziału Zagranicznego NKWD we Francji, starszy major BP, aresztowany 4 września 1937 r., rozstrzelany.
 18. GÓRSKI Feliks Antonowicz (1898–1937) – pracownik Oddziału Zagranicznego NKWD, major BP, popełnił samobójstwo przy próbie aresztowania.

²⁶⁵ Polak według danych sprawy karnej, według innych źródeł – Żyd.

19. GÓRSKI-TABARKOWSKI Wacław Iwanowicz (1905–2.09.1937) – zastępca komendanta 4 promysłu Uchtinsko-Pieczerskiego Łagru NKWD, kapitan BP, aresztowany 8 maja 1937 r., rozstrzelany.
20. GRIGANOWICZ Wikientij Antonowicz (1900–14.06.1938) L – szef wydziału w Zarządzie NKWD obwodu moskiewskiego, kapitan BP, aresztowany 23 grudnia 1937 r., rozstrzelany.
21. ICHNOWSKI Marian Kazimirowicz (1886–1.11.1937) – w latach 1921–1922 szef Zarządu Ekonomicznego WCzK-GPU, zwolnił się ze względu na stan zdrowia i pracował w sektorze cywilnym, aresztowany 21 marca 1937 r., rozstrzelany.
22. JANISZEWSKI Dionis Julianowicz (1898–15.01.1938) – zastępca szefa OO Zarządu NKWD obwodu leningradzkiego. W związku z zabójstwem Kirowa aresztowany i skazany 23 stycznia 1935 r. za „przestępcze niedbalstwo” na dwa lata więzienia. Ponownie sądzony w styczniu 1938 r. i skazany na karę śmierci, rozstrzelany.
23. KIBORT (KIBARTAS) Iosif Stanisławowicz (12.12.1894–10.05.1937) L – w WCzK-OGPU w latach 1919–1929 na wysokich stanowiskach w Oddziałach Specjalnych i Wojskach Pogranicznych, zmarł.
24. KIJAKOWSKI (STECKIEWICZ) Wiktor Stanisławowicz (1889–05.1932) – były porucznik polskiego II Oddziału Sztabu Głównego, w 1920 r. aresztowany i zwerbowany przez WCzK. Szef wydziału w Oddziale Kontrwywiadu OGPU, zginął zabity przez powstańców w czasie podróży służbowej do Mongolii.
25. KSZANOWICZ Bronisław Wikientiewicz (1898–14.08.1937) – pracownik Zarządu NKWD Kraju Dalekowschodniego, kapitan BP, aresztowany 1 maja 1937 r., rozstrzelany.
26. KUKIEL-KRAJEWSKI Władimir Andriejewicz (1885–16.09.1938) – dowódca Morskiego Oddziału Wojsk Pogranicznych NKWD Kraju Dalekowschodniego, kapitan I rangi, aresztowany 25 września 1937 r., rozstrzelany.
27. LICKIEWICZ Jan Iosifowicz (1897–8.10.1937) – oficer operacyjny Głównego Zarządu Bezpieczeństwa Państwowego NKWD, starszy lejtnant BP, aresztowany 29 sierpnia 1937 r., rozstrzelany.
28. ŁOGANOWSKI Mieczysław Antonowicz (1895–29.07.1937) – w latach 1921–1924 pracownik Oddziału Zagranicznego WCzK-OGPU, m.in. rezydent w Warszawie, potem w dyplomacji i resortach gospodarczych, aresztowany, rozstrzelany.
29. MAKOWSKI (ROZEN-MAKOWSKI) Jurij Ignatjewicz (1890–4.11.1937) – szef OO Zarządu NKWD obwodu omskiego, aresztowany 28 grudnia 1935 r., rozstrzelany.

30. MASŁOWSKI Adam Aleksandrowicz (1892–3.10.1938) – instruktor wojsk pogranicznych w MRL, kombrig, aresztowany 4 marca 1938 r., rozstrzelany.
31. MAZEPUS Mieczysław Leonardowicz (1893–21.08.1937) – oficer operacyjny OO Głównego Zarządu Bezpieczeństwa Państwowego NKWD, starszy lejtnant BP, aresztowany 22 października 1936 r., rozstrzelany.
32. MESSING Stanisław Adamowicz (1890–2.09.1937) – w WCzK-OGPU w latach 1918–1931, szef Oddziału Zagranicznego i zastępca szefa OGPU. Od 1931 r. w LK Handlu Zagranicznego, aresztowany 15 czerwca 1937 r., rozstrzelany.
33. NAJNIS Wiktor Iosifowicz (1901–22.08.1938) – szef I (operacyjnego) Oddziału Wojsk Pogranicznych Kazachskiej SRR, pułkownik, aresztowany 14 kwietnia 1938 r., rozstrzelany.
34. NAUIOKAITIS Kazimir Iosifowicz (1896–21.08.1937) L – w organach WCzK-GPU-OGPU-NKWD od 1919 r., szef Obwodowego Zarządu Milicji w Saratowie, kapitan Milicji, aresztowany 3 lipca 1937 r., rozstrzelany.
35. OLSKI (KULIKOWSKI) Jan Kalikstowicz (1898–27.11.1937) – szef CzK-GPU Białorusi, w latach 1923–1931 dowódca Wojsk Pogranicznych, a następnie szef OO OGPU, od 1931 r. w pracy cywilnej, aresztowany 31 maja 1937 r., rozstrzelany.
36. OŁDAKOWSKI Iosif Rochowicz (1893–27.08.1937) – szef oddziału w Zarządzie Dróg Zarządu NKWD obwodu leningradzkiego, aresztowany 29 czerwca 1937 r., rozstrzelany.
37. OPĄŃSKI Iosif Kazimirowicz (1897–7.06.1927) – w WCzK-OGPU w latach 1920–1927. Zastępca szefa OGPU na Białorusi. Zginął w katastrofie kolejowej (być może zorganizowanej przez polski oddział dywersyjny).
38. PIEKARSKI Iosif Adamowicz (?–?) L – brigadnyj komissar wojsk NKWD (1939).
39. PILLAR (von PILHAU) Roman Aleksandrowicz (1894–2.09.1937) – szef Zarządu NKWD obwodu saratowskiego, komisarz BP II rangi, aresztowany 16 maja 1937 r., rozstrzelany.
40. PINTAL Stanisław Francewicz (1894–9.12.1937) – szef Zarządu NKWD obwodu południowokazachstańskiego, kapitan BP, aresztowany 19 lipca 1937 r., rozstrzelany.
41. PIOTROWSKI Michaił Bronisławowicz (?–22.08.1938) – p.o. szefa 3 wydziału Zarządu Wojsk Pogranicznych i Wewnętrznych NKWD Ukraińskiej SRR, major, aresztowany, rozstrzelany.

42. PLATT Władysław Iosifowicz (1885–21.08.1937) – rezydent Oddziału Zagranicznego WCzK-OGPU (co najmniej do 1924), jednocześnie w dyplomacji, emeryt, aresztowany 9 czerwca 1937 r., rozstrzelany.
43. PLESSE-WISZNIEWSKI Stefan Iosifowicz (1895–29.08.1938) – szef wydziału w Oddziale Przesiedleń Głównego Zarządu Obózów NKWD, aresztowany 11 maja 1938 r., rozstrzelany.
44. POLICZKIEWICZ Waław Tiofiłowicz (1890–25.08.1937) – szef Oddziału Miejsc Odosobnienia Zarządu NKWD Krymu, aresztowany 15 lipca 1937 r., rozstrzelany.
45. PUTOWSKI Czesław Antonowicz (13.06.1887–22.04.1925) – przewodniczący OGPU Tadżyckiej ASSR, zmarł.
46. RADECKI-MIKULICZ Witold Titowicz (1895–21.08.1937) – szef Oddziału Wyszkożenia Kadr Głównego Zarządu Ochrony Granic NKWD, połkowej komissar, aresztowany 14 maja 1937 r., rozstrzelany.
47. REDENS Stanisław Franczewicz (17.05.1892–12.02.1940) – ludowy komisarz spraw wewnętrznych Kazachskiej SRR, komisarz BP I rangi, aresztowany 22 listopada 1938 r., rozstrzelany.
48. REMISZEWSKI Aleksandr Iosifowicz (21.05.1880–15.01.1934) – były pracownik WCzK-GPU-OGPU, do 1927 r. zastępca przewodniczącego OGPU ubwołu uralskiego, następnie emeryt, zmarł.
49. ROLLER (CZILLEK) Leopold (Karol) Franczewicz (1896–21.08.1937) – były szef OO Zarządu NKWD w Stalingradzie, szef Oddziału Miejsc Odosobnienia Zarządu NKWD obwołu kurskiego, major BP, aresztowany w maju 1937 r., rozstrzelany.
50. RUDOWSKI Stanisław Janowicz (1899–15.09.1937) – szef 3 wydziału Oddziału Miejsc Odosobnienia NKWD Kazachskiej SRR, aresztowany 7 sierpnia 1937 r., rozstrzelany.
51. RUNICZ Nikołaj Franczewicz (1898–20.02.1939) – zastępca szefa Zarządu NKWD Kraju Wschodniosyberyjskiego, major BP, aresztowany 13 lipca 1937 r., rozstrzelany.
52. RYCEMBEL (ROMANOWSKI) Kazimir Adamowicz (1892–21.08.1937), pracownik Oddziału Zagranicznego NKWD, starszy lejtnant BP, aresztowany 16 czerwca 1937 r., rozstrzelany.
53. SAWICKI Jurij Iosifowicz (1904–21.08.1937) – zastępca szefa OO Zarządu NKWD Kazachskiej SRR, kapitan BP, aresztowany 2 grudnia 1936 r., rozstrzelany.
54. SENDZIKOWSKI (SĘDZIKOWSKI) Iwan Wiktorowicz (1895–27.08.1937) – w Zarządzie NKWD obwołu leningradzkiego, aresztowany 21 stycznia 1937 r., rozstrzelany.

55. SIENKIEWICZ Eduard Iosifowicz (1889–2.09.1937) – były komendant obozów, w tym Białomorsko-Bałyckiego, aresztowany 31 lipca 1937 r., rozstrzelany.
56. SIMONAJTIS Iwan Fomicz (1892–23.09.1938) L – szef Oddziału Specjalnego 23 Brygady Zmechanizowanej, kapitan BP, aresztowany 23 listopada 1937 r., rozstrzelany.
57. SMOLSKI Eduard Kazimirowicz (1900–30.04.1938) – szef V Oddziału Zarządu Bezpieczeństwa Państwowego Zarządu NKWD obwodu swierdłowskiego, były zastępca szefa OO Głównego Zarządu BP Gruzińskiej SRR, kapitan BP, aresztowany 24 stycznia 1938 r., rozstrzelany.
58. SOSNOWSKI (DOBRZYŃSKI) Ignatij Ignatjewicz (1897–15.11. 1937) – były podporucznik II Oddziału Sztabu Głównego WP, aresztowany i zwerbowany w 1920 r. przez WCzK. Pierwszy zastępca szefa Zarządu NKWD Kraju Saratowskiego, komisarz BP III rangi, aresztowany 23 listopada 1936 r., rozstrzelany.
59. STEFAŃSKI Jan Iosifowicz (1888–?) – w organach OGPU-NKWD od 1925 r., komendant Kijowskiej Szkoły Doskonalenia Oficerów Robotniczo-Chłopskiej Milicji, kapitan Milicji, zwolniony z NKWD z powodu aresztowania 26 października 1937 r. Dalsze losy nieznanne.
60. SUSZYŃSKI Adolf Stanisławowicz (1902–3.12.1938) – szef Oddziału Wywiadu Wojsk Pogranicznych i Wewnętrznych NKWD Okręgu Zachodniosyberyjskiego, major, aresztowany 2 lutego 1938 r., rozstrzelany.
61. SZYPROWSKI Adam Ludwigoicz (1893–28.08.1937) – sekretarz Komitetu Partyjnego Głównego Zarządu Milicji NKWD, aresztowany 16 maja 1937 r., rozstrzelany.
62. ŚLEDZIEWSKI (SLEDZIEWSKI) Witold Wojciechowicz (1903–21.08.1937) – komendant sanatorium NKWD w Kisłowodzku, aresztowany 22 lutego 1937 r., rozstrzelany.
63. TARNOWSKI Aleksandr Adamowicz (11.01.1898–27.11.1972) – w latach 1933–1938 w sądownictwie wojskowym Wojsk Pogranicznych i Wewnętrznych, wojenjurist I rangi, przewodniczący TW Wojsk Pogranicznych i Wewnętrznych Turkmeńskiej SRR, zwolniony z NKWD w związku z aresztowaniem 14 września 1938 r., oswobodzony i w 1941 r. przywrócony do służby z oddelegowaniem do Armii Czerwonej. W latach 1944–1946 w Wojsku Polskim, przewodniczący sądów wojskowych, szef Departamentu Sprawiedliwości MON, generał brygady WP (1944).

64. TURKOWSKI Iosif Ignatjewicz [Iwanowicz] (1898–8.10.1937) – oficer operacyjny Głównego Zarządu Bezpieczeństwa Państwowego NKWD, aresztowany 29 sierpnia 1937 r., rozstrzelany.
65. WALCZAK Feliks Ławrientiewicz (1895–?) – szef II Oddziału Zarządu NKWD Kraju Dalekowschodniego, kapitan BP. Aresztowany 5 maja 1938 r., 13 sierpnia 1938 r. skazany przez Komisję Specjalną NKWD na pięć lat łagru. Dalsze losy nieznane.
66. WITKOWSKI (MARCZEWSKI) Wiktor Edmundowicz (1895–21.09.1937) – były porucznik WP, przeszedł na stronę radziecką, w latach 1920–1924 na wysokich stanowiskach w wywiadzie i kontrwywiadzie WCzK-OGPU. Następnie w gospodarce, głównie w LK Przemysłu Ciężkiego, aresztowany 29 kwietnia 1937 r., rozstrzelany.
67. WOJTYGA Jan Janowicz (1894–21.08.1937) – szef wydziału w Głównym Zarządzie Dróg NKWD, aresztowany 14 maja 1937 r., rozstrzelany.
68. ZAWILSKI Bogdan Aleksandrowicz (1894–10.03.1938) – szef 2 wydziału Oddziału Kolonii Pracy Głównego Zarządu Obozów NKWD, starszy lejtnant BP, aresztowany 29 grudnia 1937 r., rozstrzelany.
69. ZBOROWSKI Wiaczesław Bronisławowicz (1895–?) – szef Oddziału Wywiadu Milicji Białoruskiej SRR, aresztowany 9 grudnia 1937 r., wyszedł na wolność 13 grudnia 1938 r. Dalsze losy nieznane.
70. ŻEBROWSKI Julian Władisławowicz (1895–20.09.1937) – oficer operacyjny Oddziału Kontrwywiadu NKWD, aresztowany 5 czerwca 1937 r., rozstrzelany.

WYKAZ SKRÓTÓW

- AGWP – *Archiw Głównoj wojennoj prokuratury Rossijskoj Fiedieracyi*
ASG – Archiwum Straży Granicznej
ASM – Archiwum Stowarzyszenia „Memoriał”
AWIMAIWWS – *Archiw Wojenno-istoriczeskogo muzieja artillerii, inżynierynych wojsk i wojsk swiazi*
BK – Brygada Kawalerii
BL – Brygada Lotnicza
BP – Bezpieczeństwo Państwowe
BS – Brygada Strzelecka
BZmech. – Brygada Zmechanizowana
CAFSB – *Centralnyj archiw Fiedieralnoj służby biezopasnosti Rossijskoj Fiedieracyi*
CAMO – *Centralnyj archiw Ministerstwa oborony Rossijskoj Fiedieracyi*
CAW – Centralne Archiwum Wojskowe
CKW – Centralny Komitet Wykonawczy
d. – *dielo* (teczka)
DK – Dywizja Kawalerii
DP – Dywizja Piechoty
DS – Dywizja Strzelecka
ds. – do spraw
DWOP – Dowództwo Wojsk Ochrony Pogranicza
DWPFW – M. Szczurowski, *Dowódcy Wojska Polskiego na Froncie Wschodnim 1943–1945*
EBDSM – Elektroniczna baza danych Stowarzyszenia „Memoriał”
EWR – M.A. Aleksiejew, A.I. Kołpakidi, B.Ja. Koczik, *Encykłopedija wojennoj razwiedki 1918–1945 gg.*
f. – *fond* (zespół)
FOS – Flota Oceanu Spokojnego
FR – Federacja Rosyjska
GA – generał armii
GABTU – *Gławnoje awtobronietankowoje uprawlenije. Ludi, sobytija, fakty w dokumentach 1929–1941 gg.*, Moskwa 2004.
GARF – *Gosudarstwiennyj archiw Rossijskoj Fiedieracyi*
gen. – generał
GL – generał lejtnant
GM – generał major
GP – generał pułkownik
GPU – *Gławnoje politiczeskije uprawlenije*
GUŁag – *Gławnoje uprawlenije łagieriej*
GW – Grupa Wojsk
IPN – Instytut Pamięci Narodowej

Wykaz skrótów

- KC – Komitet Centralny
KDO – Kursy Doskonalenia Oficerów
KE – karta ewidencyjna
KES – karta ewidencji służby
KK – Korpus Kawalerii
kn. – *kniga*
KP(b)U – Komunistyczna Partia (bolszewików) Ukrainy
KPURP – *Księga Polaków uczestników Rewolucji Październikowej 1917–1922*
KS – Korpus Strzelecki
KWNR – Komitet Wyzwolenia Narodów Rosji
KWR – Komitet Wojskowo-Rewolucyjny
KZmech. – Korpus Zmechanizowany
l. – *list* (karta)
LK – Ludowy Komisariat
lko – ludowy komisarz obrony
LKO – Ludowy Komisariat Obrony
lkmw – ludowy komisarz Marynarki Wojennej
LKMW – Ludowy Komisariat Marynarki Wojennej
lkswm – ludowy komisarz spraw wojskowych i morskich
LKSWM – Ludowy Komisariat Spraw Wojskowych i Morskich
LM – *Leningradskij martirolog*
MON – Ministerstwo Obrony Narodowej
n. st. – nowego stylu
NKWD – *Narodnyj komissariat wnutriennich dzieł*
O – Oddział
OGPU – *Objediniomnoje gławnoje političeskoje uprawlenije*
OO – *Osobyj otdiel*
op. – *opis* (inwentarz)
OP – Oddział Polityczny
OPL – obrona przeciwlotnicza
Osoawiachim – *Obszczestwo sodiejstwia oboronie i awiacyomno-chimiczeskomu stro-
itielstwu*
OW – Okręg Wojskowy
p.o. – pełniący obowiązki
PDM – Północna Droga Morska
POW – Polska Organizacja Wojskowa
PPR – Polska Partia Robotnicza
PPS – Polska Partia Socjalistyczna
PGW – Przymorska Grupa Wojsk
PSB – *Polski słownik biograficzny*
PZPR – Polska Zjednoczona Partia Robotnicza
r. – rok

- RGASPI – *Rossijskij gosudarstwiennyj archiw socyjalno-politiczeskoj istorii*
 RGAWMF – *Rossijskij gosudarstwiennyj archiw Wojenno-Morskogo flota*
 RGWA – *Rossijskij gosudarstwiennyj wojennyj archiw*
 RGWIA – *Rossijskij gosudarstwiennyj wojenno-istoriczeskij archiw*
 RKKA – *Rabocze-kriestianskaja Krasnaja Armija*
 RKL – Rada Komisarzy Ludowych
 RKP(b) – Rosyjska Komunistyczna Partia (bolszewików)
 RND – Rezerwa Naczelnego Dowództwa
 RRW – Rewolucyjna Rada Wojskowa
 RSFRR – Rosyjska Socjalistyczna Federacyjna Republika Radziecka
 RU – Rejon Umocniony
 RW – Rada Wojenna
 s. – strona
 SAD – Specjalna Armia Dalekowschodnia
 SDKPiL – Socjaldemokracja Królestwa Polskiego i Litwy
 SMDW – Siły Morskie Dalekiego Wschodu
 SMMB – Siły Morskie Morza Bałtyckiego
 SMMCz – Siły Morskie Morza Czarnego
 SNSRKKK – *Spisok naczalstwujuščego sostawa Rabocze-Kriestianskoj Krasnoj armii na 15-je maja 1931 g.*
 SNSWMS1928 – *Spisok naczalstwujuščego sostawa Wojenno-morskich sił Rabocze-Kriestianskoj Krasnoj armii na 1-je maja 1928 goda*
 SNSWMS1930 – *Spisok naczalstwujuščego sostawa Wojenno-morskich sił Rabocze-Kriestianskoj Krasnoj armii na 15 maja 1930 goda*
 SNSWMS1932 – *Spisok naczalstwujuščego sostawa Wojenno-morskich sił Rabocze-Kriestianskoj Krasnoj armii. Izdanije 1932 goda*
 SPSRKKF – *Spisok politiczeskogo sostawa Rabocze-Kriestianskogo Krasnogo flota po sostojaniju na 1-je oktjabria 1925 goda*
 SRR – Socjalistyczna Republika Radziecka
 SRS – *Stalinskije rasstrielnyje spiski*
 t. – tom
 TW – Trybunał Wojskowy
 UPA – Ukraińska Powstańcza Armia
 WCzK – *Wsierosijskaja czeriezwyčajnaja komissija*
 WIA – „Wojenno-Istoriczeskij archiw”
 WIŻ – „Wojenno-Istoriczeskij Żurnał”
 WKP(b) – Wszeczziwiazkowa Komunistyczna Partia (bolszewików)
 WMF – *Wojenno-morskij flot*
 WP – Wojsko Polskie
 WWiP – Wojska Wewnętrzne i Pograniczne
 WWUWOW – *Wojennyje wraczi – uczastniki Wielikoj Oticzestwiennoj wojny 1941–1945 gg.*

Wykaz skrótów

wyp. – *wypusk*

ZGW – Zabajkalska Grupa Wojsk

ZP – Zarząd Polityczny

ZSRR – Związek Socjalistycznych Republik Radzieckich

ŹRÓDŁA FOTOGRAFII

- Babanowski Anatol – RGAWMF
Backalewicz Aleksander – CAMO za: *WOKomdiwy*, t. 1, s. 86
Bajerski Włodzimierz – CAMO za: K.M. Aleksandrow, *Oficerskij korpus armii gienierał-lejtienanta A.A. Własowa*, s. 169
Bałtuszyś-Zemajtis Feliks – ASM
Bambulewicz Antoni – ASM
Bielski Stanisław – IPN
Błażewicz Józef – ASM
Bogucki Waław – ASM
Bołtruszko Paweł – archiwum WIA
Bordziłowski Jerzy – RGWA
Brzeziński Walerian – RGAWMF
Bucko Marek – „Prawda”
Budkiewicz Stanisław – ASM
Cieślak Stanisław – ASM
Chołodecki Roman – RGAWMF
Cyffer Ryszard – ASM
Czerenowicz Jan – ASM
Czerniawski Bolesław – CAW
Czyżewski Jan – ASM
Daszkiewicz Adam – CAW
Dominikowski Michał – RGAWMF
Frielich Juliusz – ze zbiorów Władimira Milbacha
Godun Konstanty – RGAWMF
Golemha Aleksander – ASM
Griszkialis Wiktor – ASM
Grocholski Stanisław – RGAWMF
Gruszecki Władysław – ASM
Halecki Tadeusz – ASM
Ibiański Mikołaj – archiwum WIA
Iliaszewicz Mikołaj – ASM
Jaguszewski Włodzimierz – GARF
Janowski Leonard – GARF
Januskiewicz Paweł – RGWA
Jodłowski Aleksander – RGWA
Jurewicz Leonard – ASM
Kamiński Józef – CAW
Kapcewicz Grzegorz – GARF
Karwowski Stanisław – ASM
Kifaczycki Jerzy – ASM

Źródła fotografii

Kimundris Aleksander – RGWA
Klimowicz Antoni s. Karola – archiwum WIA
Kłyszajko Franciszek – archiwum WIA
Kochański Władysław – ASM
Kolankowski Władysław – GARF
Kolesiński Wacław – GARF
Kolnicki Alfons – RGAWMF
Kołosowski Kazimierz – RGWA
Kontrym Konstanty – CAW
Korczyk Władysław – ze zbiorów Nikołaja Czeruszewa
Kosior Stanisław – GARF
Kozierowski Antoni – „Prawda”
Kozłowski Józef – GARF
Kuncewicz Bazyli – „Prawda”
Kwiatek Kazimierz – ASM
Laudis Kazimierz – ASM
Lewandowski Michał – ASM
Lewgowd Roman – RGAWMF
Linkus Władysław – „Krasnaja Zwiezda”
Lubowicz Jan – RGAWMF
Łaski Aleksander – CAW
Ławrynowicz Wacław – „Prawda”
Łągwa Roman – ASM
Marczuk Juliusz – RGAWMF
Mekrys Piotr – ze zbiorów Władimira Milbacha
Michalkiewicz Jan – archiwum WIA
Milunas Józef – GARF
Mikucki Władysław – „Prawda”
Mozolewski Witold – ze zbiorów Nikołaja Czeruszewa
Muklewicz Romuald – ASM
Nigiel Bolesław – RGAWMF
Nowak Wiktor – ASM
Olszewski Tadeusz – GARF
Opman Wacław – GARF
Orłowski Walenty – „Krasnaja Zwiezda”
Palczewski Włodzimierz – ASM
Pancerzański Edward – ASM
Paszkowski Konstanty – ze zbiorów Andrieja Żukowa
Pawłowicz Mikołaj – RGAWMF
Pawłowski Kazimierz – GARF
Piekarski Stefan – IPN
Pietrożycki Jan – CAFSSB za: *Awiatory – kawalery Ordiena Sw. Georgija*

Pietruszewicz Bronisław – ASM
Piotrowski Ludvig – RGAWMF
Podhorodecki Mikołaj – RGAWMF
Popławski Jan – ASM
Przybyszewski Bolesław – ASM
Putna Witold – ASM
Pyszyński Edward – RGAWMF
Rakuc Włodzimierz – RGWA
Raszewicz Franciszek – RGAWMF
Raubo Mieczysław – ze zbiorów Władimira Milbacha
Rokossowski Konstanty – „Prawda”
Romejko Aleksander – CAW
Ruben Julian – RGWA
Rukiewicz Olgierd – CAW
Sadłucki Włodzimierz – ASM
Sadowski Piotr – RGWA
Smaga Józef – CAW
Stachański Nazary – ze zbiorów Nikołaja Czeruszewa
Stolarski Stanisław – „Prawda”
Strod Jan – ASM
Strzałkowski Paweł – RGWA
Surwiłło Włodzimierz – RGAWMF
Szemet Józef – RGAWMF
Szymański Julian – RGAWMF
Szyryński Zdzisław – ASM
Świerczewski Karol – „Prawda”
Talkowski Aleksander – ze zbiorów Nikołaja Czeruszewa
Tyszyński Wacław – archiwum WIA
Uborewicz Hieronim – RGWA
Unszlicht Stanisław – archiwum WIA
Wasienkowicz Władysław – ze zbiorów Nikołaja Czeruszewa
Wasilewski Kazimierz – RGWA
Wawrowski Bronisław – ASM
Wejsman Henryk – CAW
Wiernikowski Bronisław – RGWA
Werszelis Stanisław – GARF
Wierzeński Adam – ze zbiorów Władimira Milbacha
Witkowski Paweł – ASM
Zacharzewski Herman – RGWA
Zajączkowski Bazyl – RGAWMF
Zalewski Adam – ze zbiorów Nikołaja Czeruszewa
Zalewski Kazimierz – RGWA

Źródła fotografii

Żakiewicz Kazimierz – ASM

Żbikowski Stefan – ASM

Żukowski Jan – ASM

BIBLIOGRAFIA

Źródła archiwalne

Archiw Główny wojennej prokuratury Rossijskiej Fiedieracy, Moskwa (AGWP)

Odpowiedzi na zapytania w sprawie represjonowanych

Archiw Wojenno-istoriczeskiego muzeja artillerii, inżynierynych wojsk i wojsk swiazi, Petersburg (AWIMAIWWS)

f. 46r – Szabłowski Awgustin Georgijewicz (1898–?)

Archiwum Instytutu Pamięci Narodowej (IPN)

Teczki akt personalnych

Archiwum Stowarzyszenia „Memoriał”, Moskwa (ASM)

f. 1 – Informacje krewnych o ofiarach represji w ZSRR

f. 2 – Wspomnienia i materiały biograficzne

Teczka Kożemiakiny Lenirii Antonowny

Archiwum Straży Granicznej, Szczecin (ASG)

Dowództwo Wojsk Ochrony Pogranicza

218-72 Księga ewidencji przeniesień oficerów Departamentu

WOP 01.02.1946–29.05.1947

Centralne Archiwum Wojskowe, Warszawa-Rembertów (CAW)

Teczki Akt Personalnych

1687/85 – Kartoteka oficerów radzieckich

III-1/331 Wyciąg z akt personalnych generała Świerczewskiego

IV.500.4 – Departament Personalny MON 1945-1952

Centralnyj archiw Fiedieralnoj służby biezopasnosti Rossijskiej

Fiedieracy, Moskwa (CAFSB)

Odpowiedzi na zapytania w sprawie represjonowanych

Centralnyj archiw Ministerstwa oborony Rossijskiej Fiedieracy, Podolsk (CAMO)

Fotokopie dokumentów o stratach Armii Czerwonej w Internecie – obd-memorial.ru

Fotokopie dokumentów o odznaczeniach z okresu II wojny światowej w Internecie – podvig.naroda.ru

Gosudarstwiennyj archiw Rossijskiej Fiedieracy, Moskwa (GARF)

f. R-7523 – Rada Najwyższa Związku Socjalistycznych Republik Radzieckich

Rossijskij gosudarstwiennyj archiw socyalno-politiczeskoj istorii, Moskwa (RGASPI)

f. 17 – Komitet Centralny WKP(b)

f. 63 – Biuro Polskie przy KC RKP(b)

Bibliografia

- Rossijskij gosudarstwiennyj archiw Wojenno-Morskogo flota,
Petersburg (RGAWMF)
- f. r-315 – Materiały do historii Radzieckiej Marynarki Wojennej
 - f. r-1012 – Zarząd Polityczny Floty Oceanu Spokojnego
 - f. r-1277 – Prokuratura Wojskowa Floty Amurskiej
 - f. r-1530 – Szkoła Inżynierska Marynarki Wojennej im. Dzierżyńskiego
 - f. r-1549 – Zarząd Polityczny Marynarki Wojennej
 - f. r-1570 – Prokuratura Wojskowa Floty Bałtyckiej
 - f. r-1678 – Ludowy Komisariat Marynarki Wojennej
 - f. r-1998 – Szkoła Lotnictwa Marynarki Wojennej im. Stalina
 - f. r-2185 – Oddział Kadr Floty Bałtyckiej
 - f. r-2186 – Oddział Kadr Floty Czarnomorskiej
 - f. r-2188 – Oddział Kadr Floty Czarnomorskiej
 - f. r-2192 – Kolekcja teczek osobowych i spisów służby
 - f. r-2194 – Oddział Kadr Floty Oceanu Spokojnego
 - f. r-2209 – Kontradmirał Nikołaj Bronisławowicz Pawłowicz
- Rossijskij gosudarstwiennyj wojenno-istoriczeskij archiw, Moskwa (RGWIA)
- f. 409 – Kolekcja spisów służby
- Rossijskij gosudarstwiennyj wojennyj archiw, Moskwa (RGWA)
- f. 9 – Zarząd Polityczny Armii Czerwonej
 - f. 18 – Zarząd formowania jednostek Czerwonych Komunistów (1 Armii Polskiej)
 - f. 54 – Zarząd Główny Armii Czerwonej
 - f. 25871 – Dowództwo Zabajkalskiego Okręgu Wojskowego
 - f. 25880 – Dowództwo Kijowskiego Okręgu Wojskowego
 - f. 25888 – Dowództwo Leningradzkiego Okręgu Wojskowego
 - f. 25889 – Dowództwo Nadwołżańskiego Okręgu Wojskowego
 - f. 25893 – Dowództwo Syberyjskiego Okręgu Wojskowego
 - f. 25895 – Dowództwo Środkowozjatyckiego Okręgu Wojskowego
 - f. 25896 – Dowództwo Północnokaukaskiego Okręgu Wojskowego
 - f. 34538 – Wojskowa Akademia Obrony Przeciwichemicznej Armii Czerwonej
 - f. 37299 – Dowództwo 1 Samodzielnej Armii
 - f. 33879 – Dowództwo Specjalnej Armii Dalekowschodniej
 - f. 37837 – Zarząd Kadr Armii Czerwonej
 - f. 37896 – Kolekcja teczek osobowych i spisów służby
 - f. 37963 – Akademia Sztabu Generalnego Armii Czerwonej
 - f. 40937 – Bordziłowski Jurij Wiaczesławowicz

f. 41132 – Uborewicz Ieronim Pietrowicz
Karty ewidencji służby korpusu oficerskiego RKKA

Źródła publikowane

- „Dorogoj nasz towariszcz Stalin!”... i drugije towariszczzi. Obraszczeniya rodstwiennikow riepriessirowannych komandirow Krasnoj Armii k rukowoditeliam strany, sost. N.S. Czeruszew, Moskwa 2001.
- Gławnoje awtobronietankowoje uprawlenije. Ludi, sobytija, fakty w dokumentach 1929–1941 gg., Moskwa 2004.
- Gławnyj wojennyj sowiet RKKA 13 marta 1938 g–20 ijunia 1941 g. Dokumenty i materiały, Moskwa 2004.
- Komintiern i graždanskaja wojna w Ispanii. Dokumenty, sost. S.P. Pożarska, A.I. Saplin, Moskwa 2001.
- Konstantin Konstantinowicz Rokossowski (awtobiografija), WIZ 1990, nr 12.
- Kondraszow W.W., Istorija otieczestwiennoj wojennoj razwiedki (dokumenty i fakty), Moskwa 2012.
- Łubianka. Sowjetskaja elita na stalinskoj Gołgofie 1937–1938. Dokumenty, sost. W.N. Chaustow, Moskwa 2011.
- Łubianka. Stalin i Gławnoje uprawlenije gosbiezopasnosti NKWD 1937–1938. Dokumenty, sost. W.N. Chaustow, W.P. Naumow, N.S. Płotnikowa, Moskwa 2004.
- Łubianka. Stalin i WCzK-GPU-OGPU-NKWD janwar 1922–diekabr 1936. Dokumenty, sost. W.N. Chaustow, W.P. Naumow, N.S. Płotnikowa, Moskwa 2003.
- Polska i Ukraina w latach trzydziestych – czterdziestych XX wieku. Nieznane dokumenty z archiwów służb specjalnych, t. 8, Wielki Terror: operacja polska 1937–1938, Warszawa–Kijów 2010.
- Rieforma w Krasnoj Armii. Dokumenty i materiały 1923–1928, sost. N.S. Tarchowa, P.M. Szabalin, kn. 1-2, Moskwa 2006.
- Riepriessii w Krasnoj Armii (30-je gody). Sbornik dokumentow iz fondow Rossijskogo gosudarstwiennogo wojennogo archiwa, sost. A. Kristiani, M. Michalewa, Napoli 1996.
- Russkij archiw. Wielikaja Otieczestwiennaja, t. 13, 2(1), Prikazy Narodnogo komissara oborony 1937–21 ijunia 1941 g., Moskwa 1994.
- Spain Betrayed. The Soviet Union and the Spanish Civil War, ed. by R. Radosh, M.R. Habeck, G. Sevostianov, Yale University 2001.
- Spisok naczalstwujuszczego sostawa Rabocze-Kriestianskoj Krasnoj armii na 15-je maja 1931 g., bmw., brw.
- Spisok naczalstwujuszczego sostawa Wojenno-morskich sił Rabocze-Kriestianskoj Krasnoj armii na 1-je maja 1928 goda, Leningrad 1928.
- Spisok naczalstwujuszczego sostawa Wojenno-morskich sił Rabocze-Kriestianskoj Krasnoj armii na 15 maja 1930 goda, Leningrad 1930.

Bibliografia

- Spisok naczalstwujuszczezo sostawa *Wojenno-morskich sił Rabocze-Kriestianskoj Krasnoj armii*. Izdanije 1932 goda, Moskwa 1932.
- Spisok politiczeskogo sostawa *Rabocze-Kriestianskogo Krasnogo flota po sostojaniju na 1-je oktjabria 1925 goda*, Leningrad 1926.
- Statistika antiarmiejskogo tierrora, WIA, wyp. 3.
- Wiestnik Archiwa Priezidenta Rossijskoj Fiedieracyi. *Krasnaja Armija w 1920-je gody*, red. S. Kudriaszow, Moskwa 2007.
- Wojennyj sowiet pri Narodnom komissarie oborony SSSR. *Diekabr 1934 g. Dokumenty i materiały*, Moskwa 2007.
- Wojennyj sowiet pri Narodnom komissarie oborony SSSR 1–4 ijunia 1937 g. *Dokumenty i materiały*, Moskwa 2008.
- Z dziejów terroru w państwie radzieckim 1917–1953. Wybór źródeł, wstęp, tłumaczenie i opracowanie J. Wojtkowiak, Poznań 2012.

Prasa

- „Krasnaja Zwiezda” 1928–1980.
- „Prawda” 1938, 1940.

Słowniki i informatory biograficzne

- Aleksandrow K.M., *Oficerskij korpus armii gienierał-lejtienanta A.A. Własowa 1944–1945. Biograficzeskij sprawocznik*, Izdanije wtoroje, isprawlennoje i dopołniennnoje, Moskwa 2009.
- Aleksiejew M.A., Kołpakidi A.I., Koczik B.Ja., *Encykłopedija wojennoj razwiedki 1918–1945 gg.*, Moskwa 2012.
- Awiatory – kawalery Ordiena Sw. Georgija i Georgijewskogo orużyja pierioda Pierwoj mirowoj wojny 1914–1918 godow. *Biograficzeskij sprawocznik*, sost. M.S. Nieszkin, W.M. Szabanow, Moskwa 2006.
- Czerep S., *Generałowie i admirałowie polskiego pochodzenia w armii rosyjskiej 1914–1917*, Białystok 2014.
- Czeruszew N.S., Czeruszew Ju.N., *Rasstrielannaja elita RKKK (komandarmy 1-go i 2-go rangow, komkory, komdiwy i im rawnyje) 1937–1941. Biograficzeskij słowar*, Moskwa 2012.
- Czeruszew N.S., Czeruszew Ju.N., *Rasstrielannaja elita RKKK 1937–1941. Kombrigi i im rawnyje*, Moskwa 2014.
- Djaczenko Ju.L., *Sotrudniki, wypuskniki, studienty i kursanty Gosudarstwiennoj morskaj akademii im. Admirata S.O. Makarowa – uczestniki Wielikoj Otieczestwiennoj wojny i wojny s Japoniej, truzeniki tyła w pieriod Wielikoj Otieczestwiennoj wojny i wojny s Japoniej (1941–1945 goda)*. *Sprawocznnoje posobije*, Sankt-Pietierburg 2009.
- Dołgotowicz B., *Wojenaczalniki ziemli bieloruskoj. Encykłopediczeskij sprawocznik*, Minsk 2005.

- Gołotiuł W.L., Capajew D.A., *Komandnyj sostaw Wojsk PWO Krasnoj Armii w gody Wielikoj Otieczestwiennoj i sowietsko-jałpŃskoj wojn 1941–1945 gg.*, Moskwa 2012.
- Gosudarstwienmaja włast SSSR. Wysszyje organy własti i ułprawlenija i ich rukowoditeli 1923–1991. Istoriko-encykłopediczeskij sprawocznik, oprac. W.I. Iwkin, Moskwa 1999.
- Kosk H.P., *Generalicja polska. Popularny słownik biograficzny*, t. 1, A–Ł, Pruszków 1998, t. 2, M–Ż. Suplement, Pruszków 2001.
- Królikowski J., *Generałowie i admirałowie Wojska Polskiego 1943–1990*, Toruń 2010.
- Księga Polaków uczestników Rewolucji Październikowej. Biografie*, red. A. Kochański, Warszawa 1967.
- Kuzniecowa I.I., *Marszały, gienieraty i admirały 1940 goda*, Irkutsk 2000.
- Leningradskij martirołog 1937–1938*, t. 1–11, red. A.Ja. Razumow, Sankt-Pietierburg 1995–2011.
- Lewkin G.G., *Komandiry i politrabotniki Narodno-riewolucyjnojj armii Dalnie-Wostocznoj rjespubliki*, Chabarowsk 2003.
- Łobow W.I., Portugalski R.M., Runow W.A., *Wojennaja elita Rossii. Sowietkij period 1917–1991. Encykłopediczeskij sprawocznik*, Moskwa 2010.
- Łurje W.M., *Admirały i gienieraty Wojenno-morskogo flota SSSR w period Wielikoj Otieczestwiennoj i sowietsko-jałpŃskoj wojn (1941–1945)*, Sankt-Pietierburg 2001.
- Łurje W.M., *Wojenno-morskaja razwiedka SSSR (1918–1960-je gg.). Sprawocznik*, Sankt-Pietierburg 2009.
- Łurje W.M., Koczik W.Ja., *GRU. Diela i ludi*, Sankt-Pietierburg-Moskwa 2003.
- Pietrow N.W., *Kto rukowodił organami gosbiezopasnosti 1941–1954. Sprawocznik*, Moskwa 2010.
- Pietrow N.W., Skorkin K.W., *Kto rukowodił NKWD 1934–1941. Sprawocznik*, Moskwa 1999.
- Razwiedka i kontrrazwiedka w licach. Encykłopediczeskij słowar rossijskich spiecślužb*, sost. A. Dijenko, Moskwa 2002.
- Simonow F., *Komandarmy Wielikoj Otieczestwiennoj...*, Podolsk 1995.
- Szczurowski M., *Dowódcy Wojska Polskiego na Froncie Wschodnim 1943–1945. Słownik biograficzny*, Pruszków 1996.
- WCzK 1917–1922. Encykłopedija*, sost. A.M. Plechanow, A.A. Plechanow, Moskwa 2013.
- Wielikaja Otieczestwienmaja. Komandarmy. Wojennyj biograficzeskij słowar*, red. S.W. Antonienko i in., Moskwa 2005.
- Wielikaja Otieczestwienmaja. Komdiwy. Wojennyj biograficzeskij słowar*, t. I, *Komandiry motostrielkowych, motorizowannych, kawalerijskich, wozduszno-*

Bibliografia

- diesantnych, artylerijskich, minomietnych, tankowych i narodnego opolczenija diwizij*, red. I.I. Basik i in., Moskwa 2011.
- Wielikaja Otcieczestwiennaja. Komdiwy. *Wojennyj biograficzeskij słowar*, t. II, *Komandiry awiacyonychnych diwizij WWS i WME, komandujuszczije diwizionnymi rajonami PWO, komandiry diwizij PWO, zenitnych-artylerijskich diwizij RGK, istriebitielnych awiadiwizij PWO, diwizij WNOS, aerostatow zagrażdienija, prożektornyh diwizij*, red. A.B. Akberdin i in., Moskwa 2014.
- Wielikaja Otcieczestwiennaja. Komdiwy. *Wojennyj biograficzeskij słowar*, t. III, *Komandiry strielkowych, gornostrielkowych diwizij, krymskich, polarnych, pietrozawodskich diwizij, diwizij rieboldskogo naprawlenija, istriebitielnych diwizij. Abakumow-Ziuwanow*, red. A.B. Akbierdin i in., Moskwa 2014.
- Wielikaja Otcieczestwiennaja. Komdiwy. *Wojennyj biograficzeskij słowar*, t. V, *Komandiry strielkowych, gornostrielkowych diwizij, krymskich, polarnych, pietrozawodskich diwizij, diwizij rieboldskogo naprawlenija, istriebitielnych diwizij. Piowarow-Jacun*, red. A.B. Akbierdin i in., Moskwa 2014.
- Wielikaja Otcieczestwiennaja. *Komkory. Wojennyj biograficzeskij słowar*, t. 1–2, red. S.W. Antonienko i in., Moskwa 2006.
- Wojennyje wraczi – uczestniki Wielikoj Otcieczestwiennoj wojny 1941–1945 gg. Kratkij biograficzeskij sprawocznik*, red. W.S. Krutow, cz. 1, A–Ł, Sankt-Pietierburg 1995, cz. 2, M–Ja, Sankt-Pietierburg 1996.
- Wołkow S., *Gienieralitiet Rossijskoj Impierii. Encykłopediczeskij słowar gienierałow i admirałow ot Pietra I do Nikołaja II*, t. I–II, Moskwa 2009.
- Zaleski K.A., *Impierija Stalina. Biograficzeskij encykłopediczeskij słowar*, Moskwa 2000.

Memuarystyka

- Bordziłowski J., *Żołnierska droga*, Warszawa 1974.
- Jeriomienko A.I., *Dniewniki, zapiski, wospominanija 1939–1946*, Moskwa 2013.
- Kogda rasstrieliwali prokurorow (Wospominanija Gławnogo wojennogo prokurora gienierał-lejtienanta justycyi Afanasjewa N.P.)*, w: S.Ju. Uszakow, A.A. Stukałow, *Front wojennyh prokurorow*, Moskwa 2000.

Opracowania, artykuły

- Blizniczenko S.S., „*Antisowietskije zagowory*” w wojennoj sudostraitielnoj promyszlenosti w 1936–1937 godach, *WIA* 2013, nr 4.
- Blizniczenko S.S., *Bojewaja letopis Wojenno-morskogo flota SSSR. Potieri w riezultatie riepriessij 1930-ch godow*, Krasnodar 2010.
- Blizniczenko S.S., *Flagmany flota Azowskogo i Czernogo moriej 1917–1945*, Krasnodar 2010.
- Blizniczenko S.S., *K 120-letiju so dnia roždienija naczalnika Wojenno-Morskich Sił RKKA Romualda Adamowicza Muklewicza*, *WIA* 2009, nr 3.

- Czeruszew N., „Niewinownych nie bywajet...”. *Czekisty protiwojennych 1918–1953*, Moskwa 2004.
- Czeruszew N.S., *Iz GULAGA w boj*, Moskwa 2006.
- Czeruszew N.S., *Syn za otca nie otwiczajet... Tragiedija siemiej elity Krasnoj Armii 1937–1956*, Moskwa 2010.
- Czeruszew N.S., *Udar po swoim. Krasnaja Armija 1938–1941*, Moskwa 2003.
- Dajnes W.O., *Rokossowski*, Moskwa 2013.
- Flagmany*, red. G.A. Iwaszkin, Moskwa 1991.
- Ganin A.W., *Korpus oficerow Gienieralnogo sztaba w gody Graždanskoj wojny 1917–1922 gg. Sprawocnoje materiały*, Moskwa 2009.
- Griebieniuk A., *Krasnaja Armija i diplomatija mieždu mirowymi wojnami XX wieka*, Moskwa 2013.
- Grigorian A.M., Milbach W.S., Czernawski A.N., *Politiceskije riepriessii komandno-naczalstwujuszczego sostawa 1937–1938. Leningradskij wojennyj okrug, Sankt-Pietierburg* 2013.
- Kałasznikow K.A., Fieskow W.I., Czmychało A.Ju., Golikow W.I., *Krasnaja Armija w ijunie 1941 goda (statisticeskij sbornik)*, Nowosibirsk 2003.
- Kaminski G.I., *Nakanunie buri. Wysszzyj komandnyj sostaw RKKK w naczale 1937 g.*, Moskwa 2010.
- Kaminski W.W., *Wypuskniki Nikołajewskoj Akadiemii Gienieralnogo Sztaba na służbie w Krasnoj Armii*, Sankt-Pietierburg 2011.
- Ken O.N., *Mobilizacyonnoje planirowanije i politiceskije rieszienija. Koniec 1920-sieriedina 1930-ch gg.*, Sankt-Pietierburg 2002.
- Kochański A., *Muklewicz Romuald pseud. Mars (1890–1938)*, PSB, t. XXII, Warszawa 1977.
- Konecki T., *Rokossowski Konstanty (1896–1968)*, PSB, t. XXXI, Warszawa 1988.
- Kowalew E.A., *Koroli podplawa w morie czerwomnych waletow. Chronika naczalnogo pierioda sowietskogo podwodnego pławanija 1918–1941 gg.*, Moskwa–Sankt-Pietierburg 2006.
- Krwawicz M., *Korczyz Władysław (1893–1966)*, PSB, t. XIV, Warszawa 1968–1969.
- Krwawicz M., *Półturzycki Bronisław (1894–1969)*, PSB, t. XXVIII, Warszawa 1984–1985.
- Krzemiński Cz., *Romeyko Aleksander (1898–1965)*, PSB, t. XXXI, Warszawa 1988.
- Mieltiuchow M.I., *Krasnaja Armija i niesostojawszajasia riewolucyjna w Giermanii (1923 g.)*, Moskwa 2013.
- Milbach W.S., *Osobaja Krasnoznamionnaja Dalniewostocznaja armija (Krasnoznamionnyj Dalniewostocznyj front). Politiceskije riepriessii komandno-naczalstwujuszczego sostawa, 1937–1938 gg.*, Sankt-Pietierburg 2007.

Bibliografia

- Milbach W.S., *Politiceskije riepriessii komandno-naczalstwujuszczego sostawa 1937–1938. Amurskaja Krasnoznamionnaja wojennaja flotilija*, Sankt-Pietierburg 2014.
- Milbach W.S., *Politiceskije riepriessii komandno-naczalstwujuszczego sostawa 1937–1938. Tichookieanskij flot*, Sankt-Pietierburg 2013.
- Milbach W.S., *Politiceskije riepriessii komandno-naczalstwujuszczego sostawa Osoboj Krasnoznamionnoj Dalniewostocznoj armii (1937–1938 gg.)*, Sankt-Pietierburg 2005.
- Milbach W.S., *Politiceskije riepriessii komandno-naczalstwujuszczego sostawa 1937–1938. Zabajkalskij wojennyj okrug i 57-j Osobyj korpus*, Sankt-Pietierburg 2014.
- Minakow S., *Wojennaja elita 20–30-ch godow XX wieka*, Moskwa 2004.
- Minakow S.T., *Sowietskaja wojennaja elita 20-ch godow (sostaw, ewolucyjia, socyokulturnyje osobiennosti i politiceskaja rol)*, Oriel 2000.
- Muranow A.I., Zwiagincew W.Je., *Dosje na marszala. Iz istorii zakrytych sudiebnych processow*, Moskwa 1996.
- Nalepa E.J., *Oficerowie radzieccy w Wojsku Polskim w latach 1943–1968 (studium historyczno-wojskowe)*, cz. I–II, Warszawa 1992.
- Oczerki istorii rossijskoj wniesznej razwiedki*, t. 2, 1917–1932 gody, red. Je.M. Primakow, Moskwa 1996.
- Otieczestwiennaja wojennaja istorija s driewniejszych wriemien do naszych dneij*, red. I.I. Basik i in., kn. 2, t. 2–3, Moskwa 2003.
- Pasek W., *Bolesława Kontryma życie zuchwałę. Biografia żołnierza i policjanta 1898–1953*, Warszawa 2006.
- Pieczekin A.A., *Wojennaja elita SSSR w 1935–1939 gg.: riepriessii i obnowlenije*, Moskwa 2003.
- Pieczekin A.A., *Wysszjij komandnyj sostaw Krasnoj Armii w gody wtoroj mirowoj wojny*, Moskwa 2002.
- Pogodina W.W., *Komandir 237 strielkowej diwizii polkownik W.Ja. Tiszinski (żyzń, bojowej put', obstojatielstwa gibieli)*, WIA 2005, nr 2–4.
- Rasprawa. Prokurorskije sudby*, Moskwa 1990.
- Romanowska E., *Karzące ramię sprawiedliwości ludowej. Prokuratury wojskowe w Polsce w latach 1944–1953*, Warszawa 2012.
- Rubcow Ju.W., *Marszały Stalina. Ot Budiemogo do Bułganina*, Moskwa 2006.
- Rubcow Ju.W., *„Sowietskij Bagration” marszał K.K. Rokossowski (1896–1968)*, „Otieczestwiennaja Istorija” 2004, nr 2.
- Rybałkin Ju., *Sowietskaja wojennaja pomoszcz riestpublikanskoj Ispanii (1936–1939)*, Moskwa 2000.
- Sabierow F., *„Możet byt naznacen komandrom podwodnoj łodki...”, WIA 2011, nr 5.*
- Sokołow B., *Rokossowski*, Moskwa 2010.

- Snyder T., *Skrwawione ziemie. Europa między Hitlerem a Stalinem*, Warszawa 2011.
- Stawecki P., *Generałowie polscy. Zarys portretu zbiorowego 1776–1945*, Warszawa 2010.
- Suwienirow O.F., *Tragedija RKKA 1937–1938*, Moskwa 1998.
- Swierczewska A., Swierczewska Z., Swierczewska M., *Soldat trioch armij. Karol Swierczewski – Rasskaz ob otce*, Moskwa 1993.
- Swierdłłow F.D., *Niezwiestnoje o sowietskich polkowodcach*, Moskwa 1995.
- Tinczenko Ja., *Gołgofa russkogo oficerstwa w SSSR 1930–1931 godow*, Moskwa 2000.
- Toporowicz W., *Kochański Władysław (1897–1937)*, PSB, t. XIII, Warszawa 1968.
- Toporowicz W., *Łągwa Roman (1894–1938)*, PSB, t. XVIII, Warszawa 1973.
- Tumszys M., Papczinski A., *1937 bolszaja czistka. NKWD protiv CzK*, Moskwa 2009.
- Uborowicz Ieronim Pietrowicz (2(14).1.1896–11.06.1937), WIA 2006, nr 1.
- Wesołowski A., *W cieniu wojny i polityki. Sądownictwo Wojska Polskiego na froncie wschodnim 1943–1945*, Toruń 2003.
- Wieczorkiewicz P.P., *Łańcuch śmierci. Czystka w Armii Czerwonej 1937–1939*, Warszawa 2001.
- Wojtkowiak J., *Po drugiej stronie granicy – Polacy w radzieckich siłach zbrojnych na Dalekim Wschodzie w latach trzydziestych XX w.*, w: *Polskie ślady na Dalekim Wschodzie. Polacy w Harbinie*, red. A. Furier, Szczecin 2008.
- Wojtkowiak Ja., *Polaki w komandno-naczalstwu juszczem sostawie Osoboj Krasnoznamionnoj Dalniewostocznoj armii w 1929–1938 gg.*, w: *Polaki w istorii rossijskoj prowincyi XIX–XX wieka. Dialog ciwilizacyj*, Tambow 2010.
- Wojtkowiak J., *Polacy w korpusie oficerskim Armii Czerwonej w latach trzydziestych XX wieku*, w: *Wrogowie, sojusznicy, towarzysze broni. Polsko-rosyjskie stosunki wojskowe w pierwszej połowie XX wieku*, red. J. Wojtkowiak, Poznań 2013.
- Wojtkowiak J., *Polacy w radzieckiej generalicji wojskowej w latach 1935–1944*, „Echa Przeszłości” 2012, t. XIII.
- Wojtkowiak J., *Polowanie na „dálniewostocznyków”. Represje wobec korpusu oficerskiego dalekowschodniego zgrupowania radzieckich sił zbrojnych w latach 1936–1939*, Poznań 2007.
- Wojtkowiak J., *Represje wobec Polaków, oficerów radzieckich sił zbrojnych, w czasie wielkiej czystki 1936–1938*, w: *Studia z dziejów Europy Wschodniej. Księga pamiątkowa dedykowana Profesorowi Arturowi Kijasowi w 70. rocznicę urodzin*, red. G. Błaszczyk, P. Kraszewski, Poznań 2010.
- Wrogowie, sojusznicy, towarzysze broni. Polsko-rosyjskie stosunki wojskowe w pierwszej połowie XX wieku*, pod red. J. Wojtkowiaka, Poznań 2013.
- Wrzosek M., *Polski czyn zbrojny podczas pierwszej wojny światowej 1914–1918*, Warszawa 1990.

Bibliografia

- Zdanowicz A.A., *Organy gosudarstwiennoj bezopasnosti i Krasnaja armija. Diejatielnost organow WCzK-OGPU po obiespieczenuju bezopasnosti RKKA (1921–1934)*, Moskwa 2008.
- Zieliński K., *O Polską Republikę Rad. Działalność polskich komunistów w Rosji Radzieckiej 1918–1922*, Lublin 2013.
- Zwiagincew W., *Tribunał dla słażmanow*, Moskwa 2007.
- Zwiagincew W., *Wojna na wiesach Fiemidy. Wojna 1941–1945 gg. w materiałach sledstwiennno-sudiebnych diet*, Moskwa 2006.
- Żemajtis O.F., *Gienieralskij dom na Diewiczem Pole*, WIA 2004, nr 10.
- Żemajtis O.F., *Pierwyj boj 16-j Litowskoj strielkowej diwizii na frontie Wielikoj Oteczestwiennoj wojny*, WIA 2003, nr 6.

Strony internetowe

www.be.cordoks.org
www.mechkorps.ru
www.rkka.ru
www.testpilot.ru